Energidepartementet

Særskilt vedlegg til Prop. 1 S (2026–2027) Energi- og vassdragsforvaltning

Meddelte vassdragskonsesjoner

Tillatelser meddelt i 2025

Særskilt vedlegg til Prop. 1 S (2026–2027) Energi- og vassdragsforvaltning

Meddelte vassdragskonsesjoner

Tillatelser meddelt i 2025

Innholdsfortegnelse

1. Cadre Elvekraftverk AS – samtykke til ekspropriasjon i forbindelse med utbygging og drift av Jotind 1 kraftverk og Jotind 2 kraftverk i Tjeldsund kommune 5

2. Reviderte vilkår for tillatelser til Skagerak Kraft AS for reguleringen av Hjartdals- og Tuddalsvassdraget mv. i Hjartdal og Seljord kommuner 30

3. Hafslund Sarpfoss Holding AS – søknad om konsesjon etter vannfallrettighetsloven § 23 149

4. Reviderte vilkår for tillatelser til Statkraft Energi AS og Svorka Energi AS for reguleringen av Svorka og Litlbøvra i Surnadal 151

5. Statkraft Energi AS – reviderte vilkår for tillatelser til Statkraft Energi AS for reguleringen av Skjomenvassdragene i Narvik kommune 199

6. Sunnhordland Kraftlag AS – tillatelser til bygging av Blåfalli Fjellhaugen kraftverk med tilhørende elektriske anlegg i Kvinnherad kommune 253

7. Å Energi Vannkraft AS – erverv av aksjer i Orkla Energi AS - vedtak 331

8. Reviderte vilkår for tillatelser til Statkraft Energi AS for reguleringene i Eidfjord Nord i Eidfjord kommune og Ulvik herad 333

9. Celsa Armeringsstål AS og Øijord & Aanes AS - konsesjon for erverv av aksjer i Mo Industripark 397

10. Foreningen til Randsfjords Regulering gis tillatelser i forbindelse med manøvreringsreglementet for Randsfjorden 402

1. Cadre Elvekraftverk AS

(Samtykke til ekspropriasjon i forbindelse med utbygging og drift av Jotind 1 kraftverk og Jotind 2 kraftverk i Tjeldsund kommune Utdypende setning som kort forklarer hva konsesjonen gjelder)

Kongelig resolusjon 10. januar 2025

I. Innledning

Hålogaland Kraft AS fikk ved kongelig resolusjon 13. november 2015 tillatelser til bygging av Jotind 1 kraftverk og Jotind 2 kraftverk med tilhørende elektrisk anlegg. De omsøkte kraftverkene vil utnytte fallene i Mølnelva og Gammelmølnelva på Tjeldøya i Tjeldsund kommune. Midlere kraftproduksjon er beregnet til 24 GWh til sammen for begge kraftverkene.

Som del av tillatelsen gitt ved kongelig resolusjon 13. november 2015 fikk Hålogaland Kraft AS samtykke til å ekspropriere nødvendige fallrettigheter, grunn og rettigheter nødvendig for etablering av kraftverkene og netttilknytningen. Ekspropriasjonstillatelsene faller bort dersom det ikke kreves skjønn innen ett år, jf, oreigningslova § 16.

Tillatelsene er senere overdratt til Cadre Elvekraftverk AS (Cadre). NVE godkjente 15. juni 2023 endringer i prosjektet, herunder flytting av Jotind 2 fra oppe på fjellet til samme kraftstasjonsbygning som Jotind 1. Detaljplan ble godkjent av NVE 2. juli 2024 og konsesjonæren har fått utsatt byggefrist til 13. november 2025.

Konsesjonæren ønsket å oppnå minnelige avtaler med alle rettighetshavere og begjærte derfor ikke skjønn innen fristen. Cadre har inngått avtale med alle rettighetshavere, med unntak av Tjeldøy reinbeitedistrikt. Cadre søker derfor om fornyet ekspropriasjonstillatelse.

Departementet har behandlet søknaden. Departementet tilrår at det gis fornyet ekspropriasjonstillatelse.

Ettersom opprinnelig ekspropriasjonstillatelse ble gitt ved kongelig resolusjon, gis også fornyet tillatelse ved kongelig resolusjon. Utkast til kongelig resolusjon har vært forelagt berørte departementer i tråd med retningslinjen Om statsråd.

II. Søknaden

Energidepartementet har mottatt søknad fra advokatfirmaet Thommessen AS på vegne av Cadre, datert 29. august 2024.

> «Hålogaland Kraft AS ("HLK") ble 13. november 2015 meddelt konsesjon i medhold av vannressursloven og vassdragsreguleringsloven for bygging av Jotind 1 og 2 kraftverk i Tjeldsund kommune i Nordland. Det ble samtidig gitt anleggskonsesjon etter energiloven for nødvendige elektriske anlegg. Tillatelsene er senere overdratt til Cadre Elvekraftverk AS ("Cadre"). Samtidig med konsesjonen ble det også gitt tillatelse til ekspropriasjon for nødvendige fallrettigheter, grunn og rettigheter for etablering av kraftverkene og nettilknytningen. Norges vassdrags- og energidirektorat ("NVE") godkjente 15. juni 2023 endringer i prosjektet som blant annet innebar at Jotind 2 ble flyttet fra fjellet på kote 290 ned til samme kraftstasjonsbygning som Jotind 1. Dette residerte i betydelig grad inngrep oppe på fjellet og hadde dermed betydelig positiv betydning for reindriften. Videre gav NVE i vedtak

8. og 9. august 2024 utsatt byggefrist av kraftverkene til 13. november 2025 og utsatt frist for idriftsettelse av de elektriske anleggene til 13. november 2025.

Cadre begjærte ikke skjønn innen ett års fristen i oreigningslova, men ønsket å oppnå minnelig avtaler med relevante rettighetshavere. Cadre har sikret seg alle nødvendige rettigheter for etablering av kraftverkene, med unntak av minnelig avtale med Tjeldøy reinbeitedistrikt.

Konsesjonen forutsatte at avbøtende tiltak, i mangel av avtale mellom tiltakshaver og reindriften, skulle fastsettes i detaljplanen og at eventuelle erstatninger skulle fastsettes ved skjønn. Cadre begynte prosessen med å få på plass en avtale med reindriften for over ett år siden og var lenge i god dialog om både avbøtende tiltak og erstatningsnivåer uten at man fikk formalisert en avtale. NVE godkjente detaljplanen 3. juli 2024, og fastsatte i den forbindelse en rekke avbøtende tiltak av hensynet til reindriften. 1. august 2024 meddelte reinbeitedistriktets advokat Knut Helge Hurum at distriktet ikke var villige til å inngå noen avtale overhodet. En avtale med reinbeitedistriktet skal således nå kun regulere en eventuell erstatning, men på vegne av reinbeitedistriktet har advokat Hurum også avslått Cadres tilbud om å fastsette erstatning gjennom avtaleskjønn etter skjønnsloven § 4.

Cadre ser seg derfor nødt til å søke om fornyelse av ekspropriasjonstillatelsen som ble meddelt i 2015 for å få fastsatt erstatningen til reinbeitedistriktet ved skjønn, slik Olje- og energidepartementet i sin tid la opp til. Undertegnede bistår Cadre i forbindelse med søknaden.

2 BAKGRUNN

2.1 Rettslig grunnlag

Ved kongelig resolusjon 13. november 2015 fikk HLK tillatelse til bygging av Jotind 1 og Jotind 2 kraftverk i Tjeldsund kommune i Nordland, inkludert konsesjon til å bygge, eie og drive en ny 1,7 km lang kraftledning på Tjeldøya. Tillatelsen omfattet også rett til å ekspropriere nødvendige fallrettigheter, grunn og rettigheter for bygging og drift av elektriske anlegg i eller i tilknytning til Jotind 1 og Jotind 2, for ledningsanleggene mellom Jotind 1 og Jotind 2, samt for ledning fra Jotind 1 og frem til eksisterende nett.

Bilag 1: Kgl. res av 13. november 2015

Bilag 2: Departementets merknader

Bilag 3: Anleggskonsesjon etter energiloven § 3-1, datert 13. november 2015

NVE godkjente justering av konsesjonsgitt prosjekt i vedtak 15. juni 2023

Bilag 4: NVEs godkjenning av justert prosjekt, datert 15. juni 2023

I henhold til tillatelsen etter vannressursloven og vassdragsreguleringsloven var frist for å påbegynne arbeidet 5 år fra konsesjonens dato, og frist for å fullføre innen ytterligere 5 år. Frist for ferdigstillelse av nettanleggene var i henhold til anleggskonsesjonen 5 år fra endelig konsesjon.

NVE fattet 8. og 9. august 2022 vedtak om utsatt byggefrist av kraftverket og utsatt idriftsettelse av de elektriske anleggene til 13. november 2025.

Bilag 5: NVEs vedtak om utsatt byggefrist til 13. november 2025, datert 8. august 2022

Bilag 6: NVEs vedtak om utsatt idriftsettelse av elektriske anlegg til 13. november 2025, datert 9. august 2022

2.2 Særlig om forholdet til Tjeldøy reinbeitedistrikt

Hensynet til reindriften er vurdert under punkt 4.13 i departementets merknader til den kongelige resolusjonen, jf. Bilag 2. Departementet viste til at det hadde vært dialog mellom tiltakshaver og reinbeitedistriktet om avtale om avbøtende tiltak. Departementet forutsatte at konsesjonæren og reinbeitedistriktet forhandlet videre om enkelte avbøtende tiltak for anleggsfasen og driftsfasen som ledd i detaljplanleggingen. I mangel av enighet om konkrete avbøtende tiltak, slo departementet fast at slike tiltak skulle fastsettes i MTA-planen innenfor de rammer vassdragslovgivningen setter. Departementet ramset deretter opp tiltak som da partene syntes å være enige om:

• Arbeidsstopp dersom reinen skal flyttes forbi anleggsstedet

• Bruk av helikopter på HLKs (nå Cadres) regning én dag i hver anleggssesong som arbeidet pågår dersom reinbeitedistriktet har behov for å flytte reinen

• Leder av reinbeitedistriktet engasjeres av HLK (nå Cadre) for å sikre at detaljplanleggingen blir i samsvar med reinbeitedistriktets interesser

• Gjerde ved inntaksdam fra Jotind 1 kraftverk dersom det 3 år fra anleggstidens slutt viser seg at det er behov for dette

Videre presiserte departementet at det ikke tillegger konsesjonsmyndigheten å fastsette erstatning for tiltaket, men at dette avgjøres ved skjønn dersom partene ikke kommer til enighet om erstatningsbeløpet.

Departementets tilrådning var at dersom prosjektet gjennomføres i tråd med de anbefalte tiltak og utføres i den perioden som vil være minst til ulempe for reinen, vil konsekvensene for reinbeitedistriktet være akseptable. Departementet mente på dette grunnlag at prosjektet kunne gis konsesjon uten at dette strider mot folkeretten. Departementet sluttet seg for øvrig til NVEs vurdering.

NVE godkjente omsøkte justeringer 15. juni 2023 (Bilag 4). I den justerte konsesjonen ble det gitt tillatelse til å bygge en felles kraftstasjon. NVE anså det som en fordel at det planlagte Jotind 2 ikke blir bygd i fjellet på kote 290 av hensynet til reindrifta og inngrep i naturen. NVE forutsatte samtidig videre kontakt/samarbeid med reinbeitedistriktet slik det fremgår av opprinnelig konsesjon.

I og med konsesjonær og reinbeitedistriktet ikke kom til enighet om endelige avbøtende tiltak, ble dette fastsatt av NVE i forbindelse med detaljplanleggingen.

Bilag 7: NVEs godkjenning av detaljplan for miljø og landskap, datert 3. juli 2024

Det ble gjennomført konsultasjon med NVE og Tjeldøy reinbeitedistrikt. Basert på konsultasjonene og forslagene fra konsesjonsbehandlingen utarbeidet NVE vilkår for å hensynta reindrifta i anleggs- og driftsfasen for kraftverkene.

Bilag 8: Referat fra konsultasjonsmøte 25. april 2024

Mer konkret fastsatt NVE følgende avbøtende tiltak:

• Reinbeitedistriktets leder skal informeres ved oppstart og avslutning av anleggsfase for alle deler av anlegget.

• Anleggsarbeidet skal ved alle deler av anlegget ved behov stoppes på forespørsel fra reinbeitedistriktets leder når reinen skal flyttes forbi anleggsområdene. Dette kan skje i flere omganger.

• Ved inntakspunktene Spannbogvatn og Nedre Jotindvatn skal bygningsmassen gjøres minst mulig i størrelse, og maskiner og materialer skal holdes samlet på et minst mulig areal under byggefasen, så det ikke forstyrrer reinens trekk- og flyttveier mer enn nødvendig.

• Anleggsarbeidet ved inntakspunktet Nedre Jotindvatn skal være avsluttet og maskiner og materialer fjernet innen 15. august. Dersom arbeidene ikke kan avsluttes i løpet av én sesong, skal det avtales med reinbeitedistriktets leder om anleggsperioden kan strekkes utover denne datoen eller om det skal være pause fram til reinflyttingsperioden er over.

• Reinbeitedistriktet kan ved behov bruke helikopter til å flytte rein på konsesjonærens regning, én dag i hver anleggssesong som arbeidet pågår.

• Dersom det innen 3 år fra anleggstidens slutt viser seg å være behov for det, skal det på forespørsel fra reinbeitedistriktet settes opp et gjerde ved inntaksdammen ved Nedre Jotindvatn.

• Ved arrondering av rørgate skal det legges til rette for at reinen kan passere i terrenget overfor kraftstasjonen.

• Utbygger skal under hele anleggsfasen legge til rette for god kommunikasjon med et fast kontaktpunkt for reinbeitedistriktet.

Det ble ikke satt vilkår om ytterligere avtaler som eventuelt måtte inngås mellom konsesjonær og reinbeitedistriktet. NVEs godkjenning av detaljplanen er ikke påklaget, verken av reinbeitedistriktet eller andre.

2.3 Dialogen mellom Cadre og reinbeitedistriktet

Parallelt med detaljplanleggingsfasen har Cadre forsøkt å komme til en minnelig ordning med Tjeldøy reinbeitedistrikt når det gjelder erstatningsspørsmålet.

Første fysiske møte mellom Cadre og reinbeitedistriktet var i mai 2023. Reineier Anders Huva har representert reinbeitedistriktet. Fra og med januar 2024 har reinbeitedistriktet vært bistått av advokat Knut Hurum. Partene har ikke kommet til enighet om erstatningsspørsmålet og i epost 1. august 2024 meddelte advokat Hurum på vegne av reinbeitedistriktet at distriktet ikke ønsket å inngå noen avtale overhodet. Siste møtet mellom partene ble avholdt 21. august 2024 og reinbeitedistriktet fastholdt at de helt fra konsesjonsbehandlingen har vært imot

utbyggingen og viste til sine innsigelser 2013 i tilknytning til konsesjonssøknaden. Reinbeitedistriktet fastholdt er derfor at en ikke ønsker å inngå avtale. I etterkant av møtet foreslo Cadre også at erstatning kunne utmåles ved avtaleskjønn etter skjønnsloven § 4. Cadre ba reinbeitedistriktet om samtykke til at skjønn for utmålingen av erstatning gjennomføres som avtaleskjønn etter skjønnsloven § 4, men reindriftsdistriktet motsatte seg også dette.

Bilag 9: Referat fra møte mellom Cadre og Tjeldøy reinbeitedistrikt 21. august 2024

3 SØKNAD OM TILLATELSE TIL EKSPROPRIASJON

3.1 Overordnet om søknaden

Cadre har primært ønsket å komme til en minnelig avtale med reinbeitedistriktet. Dette har man ikke lykkes med, og i lys av de siste uttalelsene fra reinbeitedistriktet anser vi mulighetene for å oppnå en løsning som svært små.

Som nevnt over er byggefrist for kraftverket og idriftsettelse for de elektriske anleggene 13. november 2025. Det er derfor viktig at Cadre kan komme i gang med byggearbeidene. Vi ser oss derfor nødt til å søke om fornyet ekspropriasjonstillatelse for nødvendige rettigheter for bygging av Jotind kraftverk 1 og 2 og tilhørende elektriske anlegg, jf. oreigningslova § 2 annet ledd nr. 19 og 51. Det er også viktig å komme i gang med anleggsarbeider knyttet til stasjonsområdet, all den tid reindriften ikke benytter dette området før til våren (jf. konsultasjonsmøte 25. april 2024, Bilag 8).

Vi vil ved behov også komme tilbake med en søknad om tillatelse til forhåndstiltredelse etter oreigningslova § 25 på et senere tidspunkt.

3.2 Tiltaket er utvilsomt til større fordel enn ulempe

En forutsetning for ekspropriasjon er som kjent at tiltaket det eksproprieres til fordel for "tvillaust er til meir gagn enn skade", jf. oreigningslova § 2 annet ledd.

Slik denne saken ligger an, er det klart at dette vilkåret er oppfylt.

Konsesjonsmyndighetene tok stilling til dette spørsmålet allerede i forbindelse med behandlingen av konsesjonssøknaden i 2015. Sammen med konsesjon for det omsøkte tiltaket fikk tiltakshaver tillatelse til ekspropriasjon av nødvendige grunn og rettigheter for etableringen av kraftverkene og de elektriske anleggene. Etter en grundig vurdering av fordeler og ulemper ved tiltaket, konkluderte departementet i 2015 med at:

"HLK har søkt om tillatelse etter oreigningslova til ekspropriasjon av nødvendig grunn og retter i forbindelse med bygging og drift av anlegget, forutsatt at det ikke oppnås minnelige avtaler med grunneiere. Tiltakshaver har opplyst det ikke har lykkes å oppnå enighet om 23 % av fallrettene i Gammelmølnelva og ca 28 % av fallrettene i Mølnelva.

Vassdragsreguleringsloven § 16 gir tiltakshaver tillatelse til ekspropriasjon av nødvendige grunn for anlegget. Ekspropriasjon av nødvendig grunn og rettigheter for så vidt gjelder elektriske anlegg i eller i tilknytning til kraftverket, som ikke omfattes av ekspropriasjonstillatelsen i vassdragsreguleringsloven § 16, kan gis etter oreigningslova § 2

nr 19. For de tilfeller der tiltakshaver ikke lykkes med å få til avtaler med de aktuelle fallretteierne, kan fallrettigheter eksproprieres med hjemmel i oreigningslova § 2 nr. 51.

Forutsetningene for at ekspropriasjon kan tillates, er at fordelene ved tiltaket det eksproprieres for utvilsomt er større enn de skader det kan medføre, jf. oreigningslova § 2 annet ledd. Samfunnets interesse i utbygging av fornybar energi og forsyningssikkerhet må avveies mot hensynet til de grunneiere og rettighetshavere som blir berørt, og til allmenne interesser.

Departementet anser det som viktig å etablere ny fornybar kraftproduksjon. Ny produksjon vil være med å opprettholde en sikker og stabil forsyning av strøm, samt sørge for at forsyningssikkerheten er akseptabel. Departementet er derfor enig med NVE i at de samfunnsmessige fordelene av tiltaket utvilsomt veier tyngre enn hensynet til den enkelte grunneier eller rettighetshaver som blir berørt av tiltaket. Departementet finner derfor at vilkårene for ekspropriasjon er til stede, jf. oreigningslova § 2, og tilrår at det gis ekspropriasjonstillatelse som omsøkt."

Tillatelse til ekspropriasjon av nødvendige rettigheter for etablering og drift av kraftverkene og elektriske anlegg ble meddelt ved kgl. res av 13. november 2015, jf. pkt. 5 i resolusjonen.

Den opprinnelige ekspropriasjonstillatelsen har imidlertid falt bort, idet det ikke lå til rette for at skjønn kunne begjæres innen ett års fristen i oreigningslova § 16. Cadre ber derfor nå om ny ekspropriasjonstillatelse for det samme tiltaket.

Videre mener vi at de vurderingene konsesjonsmyndighetene gjorde i 2015 er fullt dekkende for vurderingen av henholdsvis fordeler og ulemper ved tiltaket, og vektingen av dette mot hverandre. I tillegg godkjente NVE justering av det konsesjonsgitt tiltaket i 2023, noe som var vesentlig til fordel for hensynet til reindrifta, all den tid Jotind 2 ble flyttet fra og ned til samme stasjonsbygning som Jotind 1, noe som i vesentlig grad reduserte naturinngrep og negativ betydning for reindrifta. Videre har NVE i tråd med konsesjonen godkjent og pålagt en rekke avbøtende tiltak i forbindelse med godkjenning av detaljplanen, hvilket ivaretar hensynet til reinbeitedistriktet.

Som det fremgår av referat fra møtet 21. august 2024 (Bilag 9), påberoper reinbeitedistriktet seg heller ingen andre innvendinger mot prosjektet enn hva som fremkom under konsesjonsbehandlingen og som således i flere omganger har vært vurdert av konsesjonsmyndigheten.

Cadre mener etter dette at det er klart at kravet om at fordelene ved en ekspropriasjonstillatelse fremdeles utvilsomt overstiger ulempene er oppfylt slik denne saken ligger an.

4 BERØRT OMRÅDE

Oversiktskart som viser området som berøres av tiltaket følger vedlagt som Bilag 10.

5 AVSLUTTENDE KOMMENTARER

Cadre søker etter dette om tillatelse etter oreigningslova § 2 første ledd nr. 19 og 51 for ekspropriasjon av nødvendige rettigheter for bygging av Jotind kraftverk 1 og 2, samt elektriske anlegg, som beskrevet i konsesjon meddelt 13. november 2015.

Vilkårene for meddelelse av slik tillatelse er oppfylt, idet fordelene ved tiltaket utvilsomt overstiger eventuelle ulemper på berørte grunneiere og rettighetshaveres hånd, jf. over.

III. Høring

Cadres søknad om fornyet ekspropriasjonstillatelse ble sendt til advokat Hurum ved Fend advokatfirma, som representerer reinbeitedistriktet, den 29. august 2024. Departementet mottok uttalelse fra advokat Hurum 19. september 2024:

«**1 Innledning**

Jeg representerer Tjeldøya reinbeitedistrikt i saken, og viser til brev fra advokat Bendik Christoffersen på vegne av Cadre Elvekraftverk AS («Cadre») av 29. august 2024, hvor det søkes om ekspropriasjonstillatelse overfor reinbeitedistriktet.

Det er ikke grunnlag for å fatte et vedtak om ekspropriasjon. Vilkårene er ikke oppfylt. Under enhver omstendighet er ikke grunnlaget for et slikt vedtak tilstrekkelig utredet. Et vedtak om ekspropriasjon vil derfor være ugyldig.

Søknaden skal avgjøres etter en selvstendig og fullstendig vurdering av om vilkårene for ekspropriasjon er oppfylt i dag. Vurderingen skal baseres på dagens rettslige og faktiske situasjon, og den faglige standarden som settes til grunnlaget og begrunnelsen for slike vedtak i dag. Det er ikke tilstrekkelig å basere seg på tidligere utredninger og vurderinger.

2 Kort om sakens bakgrunn

Vedtaket om konsesjon og tidligere vedtak om ekspropriasjon for kraftverket ble fattet i 2015. Grunnlaget for vedtakene var en reindriftsfaglig utredning fra 2010.

Tjeldøya reinbeitedistrikt har vært imot kraftverket fra starten av fordi konsekvensene blir for store. Utbyggingen vil frata distriktet beiteland, og sperrer trekk- og flyttleier i strid med reindriftsloven § 22. Det ble også reist innsigelse mot utbyggingen av Reindriftsforvaltningen i Troms på vegne av Områdestyret.

Siden dette har den samlede inngrepssituasjonen i distriktet økt gjennom utbygging, utmarksbruk og rovdyrtap.

Det har også skjedd en betydelig utvikling i den rettslige vurderingen av samisk reindrift og hvordan næringen ivaretas i saker som dette, gjennom blant annet fagkyndige utredninger som er grundigere og på et annet reindriftsfaglig nivå enn for 15 år siden, da utredningen som dannet grunnlag for det tidligere vedtaket om ekspropriasjon ble laget.

3 Rettslige utgangspunkter

Oreigningslova § 2 annet ledd fastsetter at ekspropriasjon kun kan vedtas om utbyggingen utvilsomt er til mer gang enn skade. Dette innebærer et beviskrav for at avveiningen skal kunne munne ut i at resultatet er uten noen tvil, jf. Rt. 2009 s. 1142 avsnitt 29 og 34.

Vedtaket om ekspropriasjon skal fattes etter en selvstendig vurdering av om vilkårene for ekspropriasjon er oppfylt i dag, basert på et oppdatert kunnskapsgrunnlag og dagens rettslige krav til saksbehandling og innhold. I lys av søknaden fra Cadre finner jeg i den sammenheng grunn til å sitere Keiserud og Bjellas kommentarutgave til oreigningsloven § 16:

«Denne paragrafen angir at vedtak om eller samtykke til ekspropriasjon faller bort hvis skjønn ikke er begjært innen ett år, se første punktum. Bakgrunnen for bestemmelsen er at adgangen til ekspropriasjon refererer seg til status på et bestemt tidspunkt, og at interesseavveiningen bør foretas på nytt dersom saken ikke er ført videre innen rimelig tid.»

Lovgiver har funnet det nødvendig for så inngripende vedtak som dette, at det gjøres en helt ny vurdering av om det er grunnlag for ekspropriasjon allerede etter ett år. Her har det gått nesten ti år, og situasjonen er en annen både rettslig og faktisk enn da forrige vedtak som har falt bort ble fattet.

Det er ingen tvil om at det ikke er tilstrekkelig å vise til tidligere vedtak og vurderinger.

Det kan også vises til Høyesteretts dom i sak HR-2021-1975-S Fosen avsnitt 66 til 71, hvor det fastslås at vurderingen av samisk reindrifts vern når det skal ta stilling om det er grunnlag for ekspropriasjon, skal gjøres med utgangspunkt i dagens situasjon hvor alle relevante bevis skal hensyntas.

Dette krever et riktig og oppdatert faktagrunnlag, og vurderingen av om det skal fattes et vedtak om ekspropriasjon skal basere seg på den samlede effekten av tiltak i reinbeitedistriktet. Dette følger både av konsekvensutredningsforskriften og Menneskerettighetskomiteens praksis for hvilke krav som følger av SP art. 27 jf. nevnte dom fra Høyesterett avsnitt 119.

I tillegg til at vilkårene og kravene til saksbehandling for et ekspropriasjonsvedtak må oppfylles for at vedtaket skal være gyldig, må konsesjonsvedtaket som vedtaket om ekspropriasjon i så fall skal gjennomføre være gyldig, slik det fremgår av nevnte dom fra Høyesterett.

4 Vilkårene for ekspropriasjonstillatelse er ikke oppfylt

4.1 Vilkårene for ekspropriasjon er ikke oppfylt – og det er uansett ikke tilstrekkelig grunn til å fatte et slikt vedtak

Konsekvensene for Tjeldøya reinbeitedistrikt vil bli betydelige. Distriktet er avhengig av å kunne utnytte tilgjengelig beite og trekk- og flyttveier fullt ut.

Kraftverket bygges i verdifullt beiteland, og vil sperre flytt- og trekkveier, noe som også er i strid med reindriftsloven § 22. I tillegg til at dette er distriktets syn, samsvarer det med Reindriftsforvaltningens syn før konsesjonsvedtaket ble fattet.

4.2 Det er under enhver omstendighet nødvendig med en ny konsekvensutredning før det fattes vedtak i saken

4.2.1 Innledning

Det må uansett innhentes en ny reindriftsfaglig utredning før det kan tas stilling til søknaden fra Cadre. Noe annet vil medføre saksbehandlingsfeil som innebærer at et eventuelt vedtak om ekspropriasjonstillatelse vil være ugyldig.

Den konsekvensutredningen som foreligger for kraftverket, er datert 20. januar 2010 og er utarbeidet av Sweco. Utredningen er i dag åpenbart ikke et tilstrekkelig grunnlag for å fatte et vedtak om ekspropriasjon. Den var i strid med kravene til konsekvensutredninger da den ble laget, og den fremstår som overflatisk med betydelige utredningsfaglige og reindriftsfaglige mangler, og er i dag utdatert. Utredningen kommenteres videre nedenfor.

Hvis dette besluttes av departementet, ber distriktet om å få uttale seg om hvem som skal foreta utredningen, og utrederens mandat.

Jeg nevner at det foreligger nyere rettspraksis som har kjent anleggskonsesjon og ekspropriasjonstillatelse ugyldig som følge av at mangelfull utredning av utbyggingens konsekvenser for samisk reindrift. Jeg viser til Hålogaland lagmannsretts dom i sak LH-2022-141545.

4.2.2 I konsekvensutredningen fra 2010 foretas det ikke en forsvarlig vurdering av kumulative effekter

Utreder har ikke gjort en samlet og fullstendig kartlegging av hvilke andre inngrep og forhold som kan påvirke distriktet, og hva den samlede virkningen blir når en legger kraftverket på toppen av dette.

Rapporten har kun identifisert visse inngrep, uten å kartlegge disse i tilstrekkelig grad, eller gjennomføre en tilstrekkelig kumulativ inngrepsvurdering. Blant annet fremkommer det i rapporten:

«Utøvelsen av reindrifta i distriktene her har dessuten økonomiske og driftsmessige utfordringer knyttet til forekomst av gaupe og til rekreasjonsmessig ferdsel i utmarka. Det ble skutt 3 gauper i området vinteren 2008/09 og kalvetapet er anslått til å utgjøre 50 % av fødselstallet. Tjeldøya er et populært område for hyttebygging, og antall hytter i lavlandet har økt betydelig de siste åra.» (s. 13)

Om hyttebyggingen i distriktet er det angitt:

«I Tjeldøya reinbeitedistrikt har det de siste ti-årene vært en del hyttebygging som har ført til en viss innskrenking av beiteområdene og innsnevring av trekk-/flyttleier i lavlandet (Anders Huva, pers. medd).» (s. 15)

Her beskrives ikke inngrepene som hyttebyggingen utgjør noe nærmere enn at det har vært «en del» hyttebygging som har ført til «en viss» innskrenking av beiteområder og trekk- og flyttleier. Utsagnet er så vagt at det er vanskelig å utlede noe konkret av betydning. Det kommer ikke frem at disse inngrepene er forsøkt kartlagt eller inntatt i en samlet kumulativ vurdering, noe som i seg selv er en alvorlig mangel ved utredningen.

Det kommer heller ikke frem om de andre forholdene som er identifisert, altså gaupebestanden og rekreasjonsmessig ferdsel, er forsøkt kartlagt. Tvert imot nevner rapporten kun dette i beskrivelsen av nullalternativet (punkt 6.2). Det er også flere omstendigheter som

ikke er undersøkt. For eksempel er det uttrykkelig uttalt at «[ø]kt bruk av arealene til rekreasjonsformål kan øke forstyrrelsene på reinen og dermed redusere beitearealene. Omfanget av dette er ikke kjent» (s. 16).

Det er derfor umulig å si noe om i hvilken grad disse, og eventuelle andre gjennomførte og planlagte inngrep påvirker reindriften på Tjeldøya, og langt fra hvilken betydning vannkraftverket får når man legger kraftverket på toppen av den samlede effekten av andre gjennomførte og planlagte inngrep.

En samlet vurdering av forholdene er unnlatt til tross for at rapporten uttaler at selv små inngrep kan få drastiske konsekvenser når man tar de samlede effektene av inngrep i betraktning:

«Effekten av det indirekte arealtapet som følge av tekniske inngrep og forstyrrelser avhenger bl.a. av ressurstilgangen, type og mønster av forstyrrelse, og dyrenes tilgang på skjul i nærområdet. I pressede områder kan relativt 'små' inngrep få betydelige effekt dersom summen av inngrep i området overstiger reinens tålegrense (samlet effekt). Områder med mange inngrep/forstyrrelser (menneskelig aktivitet, kraftutbygginger, veger, o.l.) fra før og/eller naturgitte marginale områder, kan reinen komme til å holde seg helt borte fra dersom det kommer et nytt forstyrrende element.» (s. 15–16, min understrekning)

Selv om utredningen fastslår dette, gjøres det hverken en kartlegging eller vurdering av samlet kumulativ effekt. Oppsummert oppfyller ikke utredningen kravet om at en må vurdere den samlede effekten av tidligere, eksisterende og planlagte tiltak.

4.2.3 Dagens situasjon er den avgjørende

Det er uansett nødvendig å avklare dagens situasjon for reinbeitedistriktet. Det må gjøres en kartlegging og vurdering av alle gjennomførte og planlagte inngrep i dag, og hvordan kraftverket, slik det nå er planlagt, vil innvirke på reindriften når det kommer på toppen av dette.

4.2.4 Utredningens faglige grunnlag

Utredningen hadde en for svak utredningsfaglig og reindriftsfaglig standard. Kravene til utredninger, innstillingen til vernet av samiske reindrift og kunnskapen om inngreps innvirkningen på samisk reindrift er i tillegg på et annet nivå i dag enn i 2010. Dette medfører i seg selv at det må foretas en ny reindriftsfaglig utredning.

4.3 Vedtaket om konsesjon er ugyldig

Vedtaket om konsesjon fra 2015 er ugyldig. Det er dermed ikke grunnlag for å fatte et vedtak om ekspropriasjon for å gjennomføre det. Utbyggingen vil innebære konsekvenser som gjør at vedtaket er i strid med FNs konvensjon om sivile- og politiske rettigheter (SP) artikkel 27.

Vedtaket er uansett ugyldig da det er basert på feil faktiske grunnlag og ikke oppfyller kravene til utredning og begrunnelse.

Departementets vurderinger for godkjenning av konsesjon ligger som vedlegg 2 i søknaden fra Cadre. Her vises det i hovedsak til konsekvensutredningen, og det slås fast at denne oppgir at de samlede konsekvensene av anleggsfasen er stor negativ, og for driftsfasen middels negativ. Departementet har ikke kommentert konsekvensutredningens konklusjoner eller kartlegging utover dette. En kan slå fast at da konsekvensutredningen led av store mangler, har også departementets vurdering store mangler.

Departementet har i begrunnelsen omtalt innsigelsen fra Områdestyret i Troms:

«Departementet viser til at Reindriftsforvaltningen i Troms, på vegne av Områdestyret for Troms, fremmet innsigelse til utbyggingsprosjektet på bakgrunn av konklusjonen i konsekvensutredningen. Tjeldøya Reinbeitedistrikt har sluttet seg til innsigelsen og er imot utbyggingen inntil det blir utarbeidet en tilleggsutredning om bl.a. sumvirkninger av tidligere og planlagte inngrep i området med reindrift.» (s. 12)

Departementet har også bemerket at NVE og konsekvensutredningen viste til planlagt bygging av fritidsbebyggelse i kommunen:

«NVE viser til KU-rapporten der det fremgår at det ikke foreligger noen offentlige eller private planer for bruk av områdene rundt Spannbogvatnet og Jotindvatna på Tjeldøya. Det er planlagt noe fritidsbebyggelse i kommunen, men den er relativt begrenset og synes ikke å komme i konflikt med reindriftens særverdiområder.» (s. 12)

Dette underslår i alle tilfelle at omfanget av fritidsboliger ikke var tilstrekkelig kartlagt, og det er i tillegg igjen tydelig at man ikke har vurdert den samlede effekten av alle inngrepene i distriktet.

Departementet har også vist til at reindriften i flere omganger har gitt uttrykk for at det var vesentlig å se alle inngrepene under ett:

«Departementet viser også til den korrespondansen som har funnet sted i etterkant av NVEs innstilling. I brev av 19. desember 2013 fra advokat Haugen, på vegne av reineier Anders Huva, til HLKs advokat Nilsen, presiseres det at Huvas uttalelser i møtet 9. desember 2013 må sees i sammenheng med allerede utbygde arealer og planer om vindkraftverk og hyttefeltkonflikt. Huva mener dette vil dele øya i to på midten og vil gjøre det umulig med videre reindrift på øya. I brevet krever Huva at nytt land gjøres tilgjengelig for hans siidaandel. Det foreslås at utbyggingsperioden gjøres så kort som mulig, med tanke på å ta reinen ut av distriktet på erstatningsbeite i utbyggingsperioden. Det understrekes at sakens viktigste aspekt er å se utbyggingen i sammenheng med andre inngrep.» (s. 13, min understrekning)

Opplysningene som kommer frem her, ga igjen departementet grunn til å utrede den samlede effekten av eksisterende inngrep i distriktet, uten at det kommer frem at det ble gjort.

Departementet nevner at ILO nr. 169 beskytter urfolks rett til å bevare og videreutvikle sin egen kultur. Det gjøres likevel ingen vurdering i tilknytning til konvensjonens enkelte bestemmelser. En vurdering av SP art. 27 mangler helt.

Til tross for at departementet i begrunnelsen har gjennomgått en rekke indikasjoner på at saken burde ha vært bedre opplyst, og til tross for at enkeltbestemmelsene i ILO konvensjon 169 og SP art. 27 ikke er vurdert, har departementet konkludert med at konsekvensene for reindriften er akseptable:

«Dersom prosjektet gjennomføres i tråd med de anbefalte tiltak og utføres i den perioden som vil være til minst ulempe for reinen, vil konsekvensene for reinbeitedistriktet etter departementets vurdering være akseptable. Departementet mener på grunnlag av dette at prosjektet kan gis konsesjon uten at dette strider mot folkeretten. Departementet slutter seg for øvrig til NVEs vurderinger.» (s. 15)

Vedtaket om konsesjon er dermed basert på feil faktisk grunnlag, og har betydelige mangler ved utredningen og begrunnelsen, noe som innebærer at vedtaket er ugyldig.

NVE har i vedtak av 15. juni 2023 vedtatt å justere konsesjonene til Jotind 1 og 2 etter søknad fra Cadre. I vedtaket kommer det ikke frem at det er gjort noen nye vurderinger eller utredninger av prosjektets påvirkning på reindriften. Vedtaket viser kun til vurderingene som ble gjort under vedtakelsen av den opprinnelige konsesjonen. I forlengelsen av at de opprinnelige konsesjonsvedtakene er ugyldige, er dermed også justeringsvedtaket av 15. juni 2023 ugyldig.

4.4 Oppsummering

Det skal foretas en selvstendig og fullstendig vurdering av om det er grunnlag for å fatte et vedtak om ekspropriasjon i dag. Det er ikke tilstrekkelig å vise til tidligere vurderinger og vedtak.

Vilkårene for å fatte et vedtak om ekspropriasjon er ikke oppfylt, og det er heller ikke tilstrekkelig grunn til å fatte et slikt vedtak. Dette følger også av at konsesjonsvedtaket ekspropriasjonen skal gjennomføres er ugyldig. Under enhver omstendighet er det nødvendig å innhente en ny reindriftsfaglig utredning før det kan tas stilling til søknaden.

Advokatfirmaet Thommessen AS svarte på vegne av Cadre 4. oktober 2024:

1 INNLEDNING OG OPPSUMMERING

Vi viser til søknad om fornyet ekspropriasjonstillatelse fra Cadre Elvekraft AS ("Cadre") i forbindelse med bygging av Jotind 1 og 2 og høringsuttalelse datert 19. september 2024 fra Tjeldøya reinbeitedistrikt. Energidepartementet har i epost 20. september 2024 bedt om eventuelle merknader innen 4. oktober 2024.

Reinbeitedistriktet mener grunnlaget for å gi fornyet ekspropriasjonstillatelse ikke er til stede og anfører at de opprinnelige utredningene var mangelfulle og at omstendigheter knyttet til forekomst av gaupe, økt hytteutbygging og rekreasjonsmessig ferdsel i utmark har endret seg. Videre anfører reinbeitedistriktet at konsesjonen som ble meddelt i 2015 er ugyldig.

Oppsummert mener Cadre at det ikke er holdepunkter for reinbeitedistriktets anførsler, at vilkårene for ekspropriasjon er til stede og at tiltaket utvilsomt er til større fordel enn ulempe (jf. også punkt 2.1 under):

• Det har ikke fremkommet noe nytt som tilsier at interesseavveiningen stiller seg annerledes nå enn i 2015. Reinbeitedistriktet har heller ikke underbygget påstanden om endrede faktiske omstendigheter med noe reelt faktum i denne saken. Det er derfor heller ikke behov for noen tilleggsutredning. Vi redegjør nærmere for dette i pkt. 2.5 under.

• Utredningene som ble gjort i forbindelse med konsesjonssøknaden var, og er, dekkende og tilfredsstillende. Prosjektet utløste i utgangspunktet ikke KU-plikt med krav om vedtatt planprogram og melding. Fordi tiltakshaver likevel valgte å gå for melding og KU-prosess, har tiltakshaver således utredet langt utover det man opprinnelig var forpliktet til. Ulempene var derfor særlig godt belyst og dannet et solid grunnlag for konsesjonsmyndighetenes vurdering. Dette er også bekreftet av NVE i deres innstilling til Energidepartementet. Når det gjelder anførsel om manglende vurdering av sumvirkninger, har NVE i deres innstilling bekreftet at konsekvensutredningen var tilstrekkelig for at NVE selv kunne foreta en vurdering av samlet belastning. Vi viser til punkt 2.2 under.

• Selv om konsekvensutredningen beskrev at tiltaket ville ha stor negativ konsekvens i anleggsfasen, og middels negativ konsekvens i driftsfasen, er det sentralt at konsesjonsmyndigheten nettopp på bakgrunn av konsekvensutredningene har hensyntatt vurderingene som her ble gjort, og fastsatt avbøtende tiltak som nettopp reduserer de negative konsekvensene som ble beskrevet i konsekvensutredningen. Reinbeitedistriktet unnlater også å nevne at NVE etter at konsesjon ble meddelt, har godkjent endringer i det konsesjonsgitte tiltaket som bidrar til å redusere konsekvensene for reindriften i vesentlig grad. Vi redegjør nærmere for dette i pkt. 2.3 under. Anførslene knyttet til tapt beiteland og sperring av trekk- og flyttlei er nærmere kommentert i punkt 2.4 under.

• NVE og Energidepartementets vurderinger da konsesjonen ble meddelt i 2015 var riktige og basert på et tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag. Anførselen om ugyldighet kan under enhver omstendighet ikke føre frem. Vilkårene for ev. omgjøring er ikke til stede. Se punkt 3 under.

Vi ber på dette grunnlag om at Energidepartementet godkjenner Cadres søknad om fornyet ekspropriasjonstillatelse i tråd med søknaden av 29. august 2024.

2 VILKÅRET FOR EKSPROPRIASJON ER OPPFYLT

2.1 Tiltaket er utvilsomt til større fordel enn ulempe

En forutsetning for ekspropriasjon er at tiltak det eksproprieres til fordel for "tvillaust er til mer gagn enn skade", jf. oreigningslova § 2 annet ledd.

Dette vurderte departementet da tiltaket fikk konsesjon i 2015. Vi viser i den forbindelse til pkt. 3.2 i ekspropriasjonssøknaden. I likhet med NVE kom departementet frem til at de samfunnsmessige fordelene av tiltaket, herunder fordelene ved å etablere ny fornybar kraftproduksjon, utvilsomt veier tyngre enn den enkelte grunneier eller rettighetshaver som ble berørt av tiltaket.

Reinbeitedistriktet hevder at ettårsfristen i oreigningslova er satt fordi "lovgiver har funnet det nødvendig for så inngripende vedtak som dette, at det gjøres en helt ny vurdering av om det er grunnlag for å ekspropriasjon allerede etter ett år". I forarbeidene går det imidlertid klart frem at det ikke er dette, men særlig hensynet til båndlegging av eiendommen og de rådighetsbegrensningene som inntrer ved ekspropriasjon som er bakgrunnen for ettårsfristen, jf. Ot.prp.nr 43 (1957) s 49 og Rt. 2001 s. 1424.

Relevant for departementets vurdering av søknaden om fornyet ekspropriasjonstillatelse er hvorvidt det foreligger endrede omstendigheter som tilsier at interesseavveiningen stiller seg annerledes i dag enn da konsesjon og ekspropriasjonstillatelse ble gjort i 2015. Som vi vil redegjøre for i det videre er dette ikke tilfelle, og vurderingen som ble gjort i 2015 er etter Cadres syn fullt dekkende for vurderingen av henholdsvis fordeler og ulemper ved vedtaket, og vektingen av dette mot hverandre.

2.2 Utredningene som ble utført i forbindelse med konsesjonsprosessen er fullt ut dekkende og tilfredsstillende

Reinbeitedistriktet anfører at utredningene som ble gjort i forbindelse med konsesjonsprosessen er mangelfulle og er basert på feil faktisk grunnlag, og at det er behov for å innhente en ny reindrifts-faglig utredning. Mangelfull utredning og vurdering av konsesjonssøknaden anføres også som begrunnelse for at konsesjonen er ugyldig. For oversiktens skyld vil Cadre under dette punktet kommentere de utredningene og vurderingene som ble gjort under konsesjonsprosessen. Vi vil gå nærmere inn på spørsmålet om ugyldighet i punkt 3. under.

Reinbeitedistriktet anfører at kravene til utredning ikke er oppfylt og at konsekvensutredningen er i strid med kravene til konsekvensutredninger da den ble laget. Vi kan ikke se at dette er tilfelle.

Vi vil først og fremst presisere at prosjektet ikke var KU-pliktig, i den forstand at prosjektet utløste krav om vedtatt planprogram og melding, men at tiltakshaver likevel valgte å gå for melding og KU-prosess. NVE slår derfor fast at prosjektet bør derfor i utgangspunktet være meget godt opplyst og utredet. Vi viser i den forbindelse til NVEs oppsummering fra konsultasjoner med Sametinget som er sitert i NVEs innstilling s. 90 (våre understrekinger):

"1) Prosjektet er i utgangspunktet ikke KU-pliktig etter Plan og Bygningsloven. Her går grensen ved kraftverk > 40 GWh. Hålogaland kraft har likevel valgt å gå for melding og KU-prosess. Prosjektet bør derfor i utgangspunktet være meget godt opplyst og utredet."

Bilag 1: NVEs innstilling, datert 10. desember 2013

Bilag 2: KU-rapport "Konsekvenser for reindrift", datert 2. juli 2010

I denne saken har tiltakshaver altså utredet langt utover det man var forpliktet til. Ulempene ved etablering av kraftverket er derfor særlig godt opplyst. Dette bekreftes også av NVEs vurdering av KU-rapporten "Konsekvenser for reindrift" sitert i forbindelse med neste avsnitt.

Reinbeitedistriktet har også anført at konsekvensutredningen ikke hensyntar sumvirkninger. Dette tok imidlertid NVE stilling til, og konkludert med at kunnskapsgrunnlaget var tilstrekkelig for at NVE kunne gjøre en vurdering av fagtemaet samt samlet belastning i deres

innstilling. Samlet belastning for reindriften ble altså vurdert av NVE i deres innstilling til departementet, som del av deres helhetlig interesseavveining. Hensynet til sumvirkninger for reindriften er derfor ivaretatt gjennom konsesjonsbehandlingen. Vi nevner for orden skyld at vurderingen tvillaust er til mer gang enn skade tilsvarer den interesseavveiningen som foretas etter vassdragsreguleringsloven og vannressursloven, jf. blant annet Prop. 117 (2016-2017) og Ot.prp.nr.39 (1998-1999).

Vi viser til NVEs innstilling s. 89 som bekrefter at konsekvensutredningene var tilfredsstillende, og at sumvirkninger ble vektlagt i NVEs behandling av saken (våre understrekinger):

"I KU-programmet ble det for tema reindrift bl.a. satt opp at det skulle gjøres en vurdering av tiltaket i sammenheng med gjennomførte og eventuelle andre planlagte inngrep. I KU-rapporten ”Konsekvenser for reindrift” er det etter NVEs oppfatning gjort rede for både dagens situasjon og planlagte inngrep på en tilstrekkelig måte i forhold til det omsøkte tiltaket Jotind 1 og 2. Det er riktig at det i rapporten ikke er foretatt en beregning av samlet belastning av tidligere og planlagte inngrep i reinbeitedistriktet. NVE har gått igjennom overskjønnsdommen det refereres til med tanke på å se om de to sakene kan sammenlignes med tanke på spørsmålet om den terskel som folkerettens urfolks vern oppstiller er overskredet. Etter vår oppfatning er overskjønnsaken av betydelig større omfang, samtidig som det der ble slått fast at det ikke var handlet i strid med folkeretten. NVE mener derfor i motsetning til reinbeitedistriktet at det ikke er grunnlag for å kreve tilleggsutredninger omkring tema reindrift og samlet belastning. NVE er av den oppfatning at det foreligger tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag til at vi kan gjøre en vurdering av fagtemaet samt samlet belastning i vår innstilling."

NVE konkluderte igjen på side 89 i innstillingen med at:

"konsekvensutredningene, sammen med eksisterende kunnskap, høringsuttalelser og kommentarer til disse tilfredsstiller det fastsatte konsekvensutredningsprogrammet og plan- og bygningslovens krav til konsekvensutredning."

Videre viser NVE til at det ble gjennomført befaring med representanter fra reinbeitedistriktet og reindriftsforvaltningen, hvor konsekvenser for reindriftsinteressene ble godt belyst. Fra konsultasjonen med Sametinget skriver NVE på s. 90 at:

"NVE mener reinbeitedistriktets deltagelse på sluttbefaringen og gjennomgang av saken på innsigelsesmøtet med Områdestyret i Troms, har bidratt med detaljertforståelse av prosjektets mulige konsekvenser for reindriften. (…) NVE vurderer kunnskapsgrunnlaget i forhold til reindriften og samiske interesser for godt nok til å kunne behandle saken videre i form av utarbeidelse av en innstilling til OED."

Oppsummert er det ingenting i reinbeitedistriktets høringsuttalelser som tilsier at verken konsekvensutredningene som ble gjort, eller konsesjonsmyndighetenes vurdering er mangelfulle eller utilstrekkelige.

2.3 Konsekvensene for reindrifta er hensyntatt i justering av konsesjonsgitt prosjekt og avbøtende tiltak

Selv om konsekvensutredningen beskrev at tiltaket ville ha stor negativ konsekvens i anleggsfasen, og middels negativ konsekvens i driftsfasen, er det sentralt at konsesjonsmyndigheten på bakgrunn av konsekvensutredningene har hensyntatt vurderingene som der ble gjort, og lagt føringer i konsesjonen og fastsatt avbøtende tiltak som nettopp reduserer de negative konsekvensene som ble beskrevet i konsekvensutredningen. Reinbeitedistriktet nevner ikke at NVE også har godkjent endringer i det konsesjonsgitte tiltaket som bidrar til å redusere konsekvensene for reindriften. Dette er allerede redegjort for i punkt 2.2 i ekspropriasjonssøknaden, men vi ser for orden skyld grunn til å gjenta dette for å tydeliggjøre nettopp at de negative konsekvensene som ble kartlagt i utredningen har blitt grundig vurdert og hensyntatt i den videre saksbehandlingen.

NVE godkjente justering av det konsesjonsgitte tiltaket 15. juni 2023, som blant annet innebar at kraftstasjonen Jotind 2 ble flyttet fra fjellet på kote 290 ned til samme kraftstasjonsbygning som Jotind 1.

I KU-rapporten s.17 fremgår det at (uten ev. avbøtende tiltak) ble påvirkningen i anleggsperioden ved kraftverket Jotind 2 vurdert å bli stor negativ på grunn av mye massetransport fra tunnelen til tippen, bygging av kraftstasjon og inntakskum. Justeringen i konsesjonsgitt tiltak innebar at konsekvensene for reindriften ble betydelig redusert. Dette er også vektlagt av NVE da de godkjente endringen (jf. s. 6 i Bilag 4 til søknaden): "NVE ser det som en fordel at det planlagte Jotind 2 ikke blir bygd i fjellet på kote 290 av hensyn til reindrifta og inngrep i naturen."

Endringen innebar også at det ikke lenger var behov for midlertidig veiløsning ved opprinnelig stasjonsplassering for Jotind 2. Dette innebærer også en fordel for reindrifta.

Som beskrevet i ekspropriasjonssøknaden punkt 2.2 forutsatte departementet at konsesjonæren og reinbeitedistriktet forhandlet videre om enkelte avbøtende tiltak for anleggsfasen og driftsfasen som ledd i detaljplanleggingen. I mangel av enighet om konkrete avbøtende tiltak, slo departementet fast at slike tiltak skulle fastsettes i detaljplanen innenfor de rammer vassdragslovgivningen setter. Departementet ramset deretter opp tiltak som da partene syntes å være enige om:

• Arbeidsstopp dersom reinen skal flyttes forbi anleggsstedet

• Bruk av helikopter på HLKs (nå Cadres) regning én dag i hver anleggssesong som arbeidet pågår dersom reinbeitedistriktet har behov for å flytte reinen

• Leder av reinbeitedistriktet engasjeres av HLK (nå Cadre) for å sikre at detaljplanleggingen blir i samsvar med reinbeitedistriktets interesser

• Gjerde ved inntaksdam fra Jotind 1 kraftverk dersom det 3 år fra anleggstidens slutt viser seg at det er behov for dette

Departementets tilrådning var at dersom prosjektet gjennomføres i tråd med de anbefalte tiltak og utføres i den perioden som vil være minst til ulempe for reinen, vil konsekvensene for reinbeite-distriktet være akseptable. De avbøtende tiltakene har med andre ord redusert de negative konsekvensene som ble beskrevet i konsekvensutredningen. Departementet mente på dette grunnlag at prosjektet kunne gis konsesjon uten at dette strider mot folkeretten.

I og med konsesjonær og reinbeitedistriktet ikke kom til enighet om endelige avbøtende tiltak, ble dette fastsatt av NVE i forbindelse med detaljplanleggingen.

Mer konkret fastsatt NVE følgende avbøtende tiltak:

• Reinbeitedistriktets leder skal informeres ved oppstart og avslutning av anleggsfase for alle deler av anlegget.

• Anleggsarbeidet skal ved alle deler av anlegget ved behov stoppes på forespørsel fra reinbeitedistriktets leder når reinen skal flyttes forbi anleggsområdene. Dette kan skje i flere omganger.

• Ved inntakspunktene Spannbogvatn og Nedre Jotindvatn skal bygningsmassen gjøres minst mulig i størrelse, og maskiner og materialer skal holdes samlet på et minst mulig areal under byggefasen, så det ikke forstyrrer reinens trekk- og flyttveier mer enn nødvendig.

• Anleggsarbeidet ved inntakspunktet Nedre Jotindvatn skal være avsluttet og maskiner og materialer fjernet innen 15. august. Dersom arbeidene ikke kan avsluttes i løpet av én sesong, skal det avtales med reinbeitedistriktets leder om anleggsperioden kan strekkes utover denne datoen eller om det skal være pause fram til reinflyttingsperioden er over.

• Reinbeitedistriktet kan ved behov bruke helikopter til å flytte rein på konsesjonærens regning, én dag i hver anleggssesong som arbeidet pågår.

Dersom det innen 3 år fra anleggstidens slutt viser seg å være behov for det, skal det på forespørsel fra reinbeitedistriktet settes opp et gjerde ved inntaksdammen ved Nedre Jotindvatn.

• Ved arrondering av rørgate skal det legges til rette for at reinen kan passere i terrenget overfor kraftstasjonen.

• Utbygger skal under hele anleggsfasen legge til rette for god kommunikasjon med et fast kontaktpunkt for reinbeitedistriktet.

Det ble ikke satt vilkår om ytterligere avtaler som eventuelt måtte inngås mellom konsesjonær og reinbeitedistriktet. NVEs godkjenning av detaljplanen er ikke påklaget, verken av reinbeitedistriktet eller andre.

2.4 Kommentarer til anførsel knyttet til beiteland og sperring av flytt- og trekkveier

Reinbeitedistriktet anfører at vilkårene for fornyet ekspropriasjon ikke er oppfylt med henvisning til at kraftverket vil bygges i verdifullt beiteland, og vil sperre flytt- og trekkveier, i strid med reindriftsloven § 22. Reinbeitedistriktet har ikke konkretisert påstanden og det er vanskelig å se hva de begrunner påstanden med, utover enkelte henvisninger til KU-rapporten med påstander om at disse forholdene ikke er tilstrekkelig belyst. Vi kan uansett ikke se at det er hold i reinbeitedistriktets anførsel.

Innledningsvis vil vi poengtere at det etter de innledende møtene med reindriften var enighet om at anleggsperioden har størst påvirkning, og da særlig bygging av 1) inntak Nedre Jotindvatn, 2) inntak Spannbogvatn og 3) kraftstasjonsbygget/adkomstvei (rangert rekkefølge).

Justering av konsesjonsgitt prosjekt innebærer som nevnt i punkt 2.3 over at man beslaglegger mindre areal/beiteland enn opprinnelig prosjekt (kraftstasjonen for Jotind 2 er flyttet fra fjellet og samlokalisert med Jotind 1). De to inntakene har på sin side begrenset arealmessig omfang og er lokalisert til områder med bart fjell. Vannveiene er planlagt i tunnel og ca 250 m nedgravde rør fra tunnel til kraftstasjon gjennom lauvskog og lyng som vil revegeteres raskt. Dette partiet, vil etter kort tid, bli revegetert med stedlige vegetasjonsmasser. Det samme vil være tilfellet for midlertidig anleggsvei til tunnelpåhugg. I den grad det er beiteland som berøres, vil dette stort sett være tilfelle i anleggsfasen og ikke på permanent basis.

Felles kraftstasjon vil bli lokalisert i lengderetning, langs fylkesveien i nord – sørretning, som er reinens trekkretning. Kraftstasjonen er lokalisert i-/inntil et tett plantefelt av gran og ca 10 m fra fylkesveien. Den tette granskogen mener Cadre i dag allerede utgjør et vandringshinder, og lokalisering av kraftstasjonsbygget vil ikke forverre dette. Cadre mener uansett dette arealet ikke kan karakteriseres som beiteland i dag og har ikke endret karakter siden 2010. I tråd med vilkårene i detaljplanen skal tiltakshaver ved arrondering av rørgate legges til rette for at reinen kan passere i terrenget ovenfor kraftstasjonen.

Bilag 3: Bilde som illustrerer lokalisering av kraftstasjon og påhugg

NVE foreslo i konsultasjonen med reindriften at det kan fylles på med finmasser over rørgatetraséen, og at det settes vilkår om tiltak for å muliggjøre passering på oversiden av stasjonsbygget, jf. Bilag 8 til søknaden. Iht til møtereferatet skulle advokat Hurum prøve å finne lignende vilkår fra tilsvarende saker, men at det vil være vanskelig å finne en god løsning som fungerer for både trekk og flytt. Vi er ikke kjent med at advokat Hurum har kommet tilbake på dette punktet.

Prosjektet må karakteriseres som et av de mest skånsomme kraftprosjektene når det gjelder påvirkning på beiteland, og må karakteriseres som "liten/minimal påvirkning" i denne forbindelse.

Påvirkningen på trekkleier vil, i vesentlig grad, være knyttet til anleggsfasen. Som nevnt over var det fra tidlig av i prosjektet enighet om at det var anleggsperioden som hadde størst påvirkning på reindriften, og at påvirkningen kan rangeres fra 1) – 3) for de ulike anleggsstedene, jf. angitt over. Dette stemmer med konklusjon/føringer gitt i den reindriftsfaglige KU-rapporten fra 2010 og i oppsummering i den senere konsesjonsbehandlingen. Gjennom avbøtende tiltak, herunder justering av tidspunkt for gjennomføring, god dialog med reindriften, m.v. er dette konsekvenser som er og vil bli hensyntatt i anleggsfasen.

I driftsfasen vil påvirkningen være mindre, og påvirkningen har i tillegg blitt redusert gjennom justering i konsesjonsgitt prosjekt og avbøtende tiltak, jf ovenfor. I NVE rapport nr. 79/20181 konkluderes det med at ved kraftverk som dette, med vannvei under bakken (tunnel/nedgravd), vil man unngå fysiske barrierer og påvirkningen på rein i driftsfasen være minimal og mindre konfliktfylt. I oppsummeringen på side 4 skriver NVE:

"Der småkraftverkene har blitt bygget helt inntil eksisterende infrastruktur og ikke ført til noen særlig økt menneskelig aktivitet har problemene vært små, ofte så og si fraværende hvis rørledninger og lignende blir gravd ned og ikke utgjør noen fysiske barrierer."

Dette stemmer med de erfaringer Cadre og Nordkraft har gjort etter å ha driftet flere titalls kraftverk i nærmere 20 år.

2.5 Kommentarer til nåsituasjonen når det gjelder forekomst av gaupe, hytteutbygging og rekreasjonsmessig ferdsel i utmarka.

Reinbeitedistriktet trekker blant annet frem forekomst av gaupe, hytteutbygging og rekreasjons-messig ferdsel i utmarka som forhold som gjør at den samlede "inngrepssituasjonen" har endret seg. Vi kan ikke se at dette er tilfelle.

Av andre tiltak på Tjeldøya kan det nevnes at Statnett har skiftet ut en eldre kraftlinje som krysser øya i nord og som berører reinbeitedistriktet. Etter det Cadre kjenner til vil ikke dette gi endring av påvirkning ut over anleggsperioden og status være lik situasjonen i 2010.

Cadre erfarer at det er bygget en del nye hytter siden 2010. Disse er imidlertid i vesentlig grad lokalisert nært fylkesveien og strandlinja. Cadre oppfatter kommunen slik at det ikke blir gitt tillatelse til hyttebygging som vil være i konflikt med trekk- og flyttlei. Vi kan derfor ikke se at dette innebærer noen nye faktiske omstendigheter som skal påvirke interesseavveiningen til Energidepartementet.

I kommuneplan er arealene avsatt til LNFR, hvor tursti fra Ramsundbrua og opp til Siriskolten er merket. Denne turstien har eksistert i lang tid og er ikke noe nytt tiltak. I forbindelse myndighetenes fokus på aktivitet og folkehelse de siste årene har det er blitt satt ut "trimkasser med nummererte løyper". Dette er nok også tilfelle i Tjeldsund. Disse løypene benyttes i størst grad i barmarksesongen og bruken varierer, men Cadre har ingen grunn it å tro at bruken av området er vesentlig mer omfattende i dag enn da konsesjonen ble gitt. Vi kan heller ikke se at reinbeitedistriktet viser til konkrete eksempler på dette.

Når det gjelder rovvilt, vil vi innledningsvis bemerke at dette i utgangspunktet ikke er et relevant forhold i en vurdering av sumvirkninger/samlet belastning. Som det fremgår av KU-forskriften § 21 tredje ledd skal samlede virkninger av tiltaket (utbygging av Jotind 1 og 2) vurderes opp mot allerede gjennomførte, vedtatte eller godkjente "planer eller tiltak". Forekomst av gaupe, som er en del av naturen, omfattes ikke. Rovdyrtap fra gaupe kan imidlertid påvirke reindriften i området og vi understreker derfor at Tjeldøya under enhver omstendighet ligger utenfor forvaltningsområdet for gaupe. Utenfor forvaltningsområdet er det ikke ønskelig at gaupa skal etablere seg og terskelen for å felle gaupe er betydelig lavere enn innenfor forvaltningsområdet. Gaupe er også eneste rovvilt som reguleres gjennom ordinær jakt (kvotejakt), til forskjell fra lisensfelling. I tillegg kan myndighetene tillate skadefelling for å avhjelpe akutte skadesituasjoner. I KU-rapporten for konsesjonssøknaden fremgår det at det ble felt tre gauper vinteren 2008/2009. Det siste året er det skutt én gaupe ved skadefelling, jf. Rovbase. Året før (september 2022 til september 2023) er det i Rovbase verken registrert rein som er tatt av gaupe eller felt gaupe på Tjeldøya. Det er derfor ingenting som tilsier at gaupestammen har endret seg til det verre siden 2010. I alle tilfeller legger vi til

grunn at eventuell økning i gaupebestanden vil ivaretas gjennom kvotejakt og lisensfelling, all den tid Tjeldøya er utenfor forvaltningsområdet for gaupe.

Basert på dette kan vi ikke se at det foreligger nye faktiske omstendigheter som innebærer at interesseavveining for søknaden om fornyet ekspropriasjonssøknad stiller seg annerledes i dag enn den departementet gjorde i 2015.

3 KOMMENTARER TIL ANFØRSEL OM UGYLDIGHET PGA MANGELFULLE UTREDNINGER

Reinbeitedistriktet anfører også at vedtaket om konsesjon fra 2015 er ugyldig, og at det dermed ikke er grunnlag for å fatte vedtak om ekspropriasjon og gjennomføre det. Reinbeitedistriktet anfører at konsekvensutredningen og departementets saksbehandling led av store mangler. Reinbeitedistriktet viser også til at SP art 27 ikke er vurdert i konsesjonsbehandlingen.

Generelt registrerer vi at det i etterkant av Fosen-dommen, med henvisning til dommen, fremsettes generelle påstander om f.eks mangelfulle utredninger og ugyldighet uten at dette har forankring i den konkrete saken eller at sakene er sammenlignbare. Vi kan i denne saken ikke se at påstandene om ugyldighet underbygges av noe reelt faktum.

Vi kan heller ikke se at en generell henvisning til LH-2022-141545 er relevant for vår sak. I nevnte dom fra Hålogaland lagmannsrett hadde Statnett i endringssøknad, søkt om endret plassering av trafostasjon, som medførte en innsnevring av flyttleien forbi trafostasjonen, som ikke kom til uttrykk i endringssøknaden. Den mangelfulle beskrivelsen av reindriftens problemer som følge av endret plassering av trafostasjon, forplantet seg deretter til NVEs vedtak om anleggskonsesjon og NVEs notat om bakgrunn for vedtak.

Situasjonen for Jotind 1 og 2 er ikke sammenliknbar. Som redegjort for over er prosjektet Jotind 1 og 2 utredet langt utover det man var forpliktet til, og ulemper var særlig godt opplyst. Det er ingenting som tilsier at konsekvensutredningene var mangelfulle. De negative konsekvensene som er beskrevet i utredningen, er diskutert med reinbeitedistriktet gjennom hele prosessen, og har blitt hensyntatt i de avbøtende tiltakene som er fastsatt i konsesjonen og detaljplanen. Som nevnt er det etter at konsesjon ble gitt, også gjort endringer i prosjektet som forbedrer situasjonen for reindriften ytterligere.

Det er i alle tilfeller ikke klart hva reinbeitedistriktet mener skal bli utfallet av deres anførsel om ugyldighet. Konsesjonen ble meddelt av kongen i statsråd i 2015 og ligger fast. Man kan se for seg at reinbeitedistriktet mener at departementet skal omgjøre konsesjonen uten klage. Det er under enhver omstendighet ikke grunnlag for dette. Som det fremgår av vår redegjørelse over er det ingenting som tilsier at verken utredningene som ble gjort i forbindelse med konsesjonssøknaden, ei heller NVE eller departementets vurderinger, er beheftet med feil eller mangler.

Hensynet til reindriften er grundig vurdert av konsesjonsmyndigheten, og departementet har konkludert med at konsesjonen ikke er i strid med folkeretten. Mer konkret har departementet eksplisitt vurdert tiltaket opp mot kravene i ILO-konvensjonen nr. 169 (våre understrekinger):

"Departementet viser til ILO-konvensjonen artikkel 169 som stadfester urfolks rett til å bevare og videreutvikle sin egen kultur. Myndighetene har en plikt til å treffe tiltak som ikke strider mot dette, og departementet viser til at antatte konsekvenser av den planlagte utbyggingen er utredet og beskrevet. KU-rapporten konkluderer med at utbygging av Jotind 1 og 2 vil ha store negative konsekvenser i anleggsfasen, men at disse kan reduseres i dialog med reindriftsutøverne og ved å utføre arbeidet når det forstyrrer kalvingsperioden minst. Dialog vil også kunne redusere de negative konsekvensene i forbindelse med nøyaktig plassering av konstruksjonene. De middels negative konsekvenser for reindriften i driftsfasen vil kunne reduseres dersom de foreslåtte tiltakene i KU-rapporten gjennomføres. Realisering av prosjektet vil kunne føre til at reinen under trekk kan reagere negativt på nye konstruksjoner og det vil kunne gå noen år før den negative virkningen avtar. Ut fra KU-rapporten og departementets vurderinger vil det ha avgjørende betydning at utbyggerne tar hensyn til kritiske perioder for reintrekket og styrer anleggsvirksomheten for å oppnå dette. Departementet mener det burde være mulig å finne tilfredsstillende løsninger for anleggsfasen."

Selv om departementet ikke henviser til SP artikkel 27 uttrykkelig er hensynet til folkeretten tatt stilling til. Det folkerettslige vernet er ivaretatt gjennom konsesjonsbehandlingen, herunder kravene til saksbehandlingen, konsultasjon, konsekvensutredninger og fastsettelse av avbøtende tiltak. Vi kan i alle tilfelle ikke se at det er grunnlag for at SP artikkel 27 er krenket i denne saken. Det er ingenting som tilsier at tiltaket vil medføre vesentlige negative konsekvenser for muligheten til kulturutøvelse. Som beskrevet over vil beitearealer i liten grad bli berørt, og reindriftens trekkleier blir i all hovedsak påvirket i anleggsfasen, hvor det igjen er fastsatt avbøtende tiltak for å redusere disse ulempene. Dette er også departementets vurderinger, jf. avsnittet sitert over.

4 AVSLUTTENDE KOMMENTARER

Vi ber på dette grunnlag om at Energidepartementet godkjenner Cadres søknad om fornyet ekspropriasjonstillatelse i tråd med søknaden av 29. august 2024.

IV. Departementets vurdering

Hålogaland Kraft AS fikk ved kongelig resolusjon 13. november 2015 tillatelser til bygging av Jotind 1 kraftverk og Jotind 2 kraftverk med tilhørende elektrisk anlegg.

Som del av tillatelsen fikk Hålogaland Kraft AS samtykke til å ekspropriere nødvendige fallrettigheter, grunn og rettigheter nødvendig for etablering av kraftverkene og netttilknytningen. Ekspropriasjonstillatelsene faller bort dersom det ikke kreves skjønn innen ett år, jf, oreigningslova § 16.

Før det søkes om ekspropriasjon bør det være gjort forsøk på å komme frem til en minnelig ordning. Cadre har i søknaden redegjort for hvordan de har forsøkt å komme til enighet med reinbeitedistriktet og departementet legger til grunn at det er grunnlag for å behandle søknaden.

For å tillate ekspropriasjon må det foretas en interesseavveining etter oreigningslova § 2 annet ledd. Departementet er enig med reinbeitedistriktet i at vilkårene for ekspropriasjon må vurderes på nytt og være oppfylt i dag for at fornyet tillatelse til ekspropriasjon skal kunne gis.

Reinbeitedistriktet har blant annet anført at det ikke er grunnlag for å gi tillatelse til ekspropriasjon fordi vedtaket om konsesjon i 2015 er ugyldig. Advokat Hurum har anført at konsesjonsvedtaket er i strid med den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (SP) artikkel 27, at SP artikkel 27 ikke er vurdert, at konsesjonsvedtaket bygger på feil faktisk grunnlag og at det ikke oppfyller kravene til utredning og begrunnelse.

Departementet er ikke enig i dette. Punkt 4.13 *Reindrift (Samisk kultur- og naturgrunnlag)* under departementets merknader til konsesjonsvedtaket i 2015 viser etter departementet mening at tiltaket er vurdert opp mot innholdet i SP artikkel 27, selv om bestemmelsen ikke eksplisitt er nevnt. Om utredningskravet viser departementet til at prosjektet i utgangspunktet ikke var KU-pliktig etter plan- og bygningsloven, men at søkeren valgte å gjennomføre dette likevel. I tillegg til nevnte konsekvensutredning ble det gjennomført høring av søknaden og NVEs innstilling, befaring og konsultasjoner med Sametinget og reinbeitedistriktet. Departementet mener saken var tilstrekkelig opplyst og at kravene til utredning er oppfylt. Departementet kan heller ikke se at vedtaket er ugyldig på grunn av manglende begrunnelse. I punkt 4 Departementets vurdering og punkt 5 Konklusjon vises det til de regler og faktiske forhold vedtaket bygger på, samt hvilke hensyn som er vektlagt i vurderingen. Dette er i tråd med forvaltningsloven § 25.

Departementet mener konsesjonsvedtaket fra 2015 er gyldig.

For departementet er spørsmålet om det foreligger nye eller endrede forhold som gjør at tiltaket (kraftproduksjon) ikke lenger «tvillaust er mer til gagn enn til skade», jf. oreigningslova § 2 annet ledd.

Tiltaket vil gi kraftproduksjon på 24 GWh til sammen for begge kraftverkene, hvorav 13,8 GWh vinterkraft og 10,2 GWh sommerkraft. Dette tilsvarer strømforbruket til rundt 1200 norske husstander. I tillegg til kraftproduksjonen isolert sett er vannkraftverk med magasiner og reguleringsevne viktig, og vil bli stadig viktigere for forsyningssikkerheten i Norge framover, fordi de bidrar med nødvendig fleksibilitet i det norske kraftsystemet.

De grunnleggende fordelene og ulempene ved tiltaket står etter departementets syn i det vesentlige i samme stilling som da det ble gitt samtykke til ekspropriasjon i 2015.

Departementet viser til vurderingene av fordeler og ulemper ved Jotind 1 kraftverk og Jotind 2 kraftverk, som er gjort i kongelig resolusjon 13. november 2015. Departementet har i konsesjonsspørsmålet kommet frem til at fordelene ved tiltaket overstiger de skader og ulemper utbyggingen vil medføre. Siden den gang har NVE godkjent justeringer i prosjektet, som innebærer at Jotind 2 kraftverk skal ligge i samme kraftstasjonsbygning som Jotind 1 og ikke som en egen stasjonsbygning i dagen oppe i fjellet som tidligere planlagt. Denne endringen ble av NVE ansett som positivt både for reindriften og for natur og landskap. Videre har NVE godkjent detaljplan for miljø og landskap 3. juli 2024. I forbindelse med godkjenningen ble det pålagt en rekke avbøtende tiltak av hensyn til reindriften, gjengitt i søknaden over. NVEs godkjenning av detaljplan ble ikke påklaget av reinbeitedistriktet eller andre.

Departementet vil også bemerke at Nordkraft AS (tidligere konsesjonær) søkte om fristforlengelse i mai 2020. I konsesjonen fra 2015 ble det satt vilkår om byggefrist, nærmere bestemt at arbeidet

måtte påbegynnes innen fem år fra konsesjonens dato. Dette vilkåret settes blant annet for å hindre at konsesjoner båndlegger arealer i uforholdsmessig lang tid uten at prosjektene bygges. I denne perioden har konsesjonæren rett til å benytte seg av konsesjonen. Ved søknaden om forlenget byggefrist vurderte NVE om det var nye eller endrede forhold som tilsier en annen vurdering enn det som ble gjort i 2015. Denne søknaden ble av NVE sendt på høring til blant annet Statsforvalteren og reinbeitedistriktet, som ikke uttalte seg i saken. NVEs vedtak av 8. august 2022 om fristforlengelse ble tilsendt reindriften og det ble opplyst om klageadgangen, men vedtaket ble ikke påklaget.

Det legges til grunn at det er i anleggsperioden ulempene for reindriften er størst. I tillegg til å være en begrenset tidsperiode vil de avbøtende tiltakene utbygger er pålagt dempe ulempene i denne perioden. Departementet legger til grunn at utbygger vil legge til rette for god kommunikasjon med reinbeitedistriktet og ta vesentlig hensyn til utøvelsen av reindrift under anleggsperioden. Med de fastsatte vilkårene om avbøtende tiltak kan departementet ikke se at reindriften hindres på en slik måte at reindriftsloven § 22 blir brutt.

Departementet har etter en samlet vurdering kommet til at inngrepet tvillaust er mer til gagn enn til skade, og at vilkåret i oreigningslova § 2 annet ledd er oppfylt. Departementet kan ikke se at det foreligger andre eller nye forhold siden konsesjonsvedtaket fra 2015 og vedtaket om fristforlengelse av 2022 som endrer denne vurderingen. Departementet tilrår at Cadre gis samtykke til ekspropriasjon av nøvendige fallrettigheter og av nødvendige arealer og rettigheter for bygging og drift av de omsøkte anleggene, jf. oreigningslova § 2 nr. 19 og nr. 51.

Departementet gjør oppmerksom på at samtykke til ekspropriasjon etter oreigningslova faller bort dersom det ikke er begjært skjønn innen 1 år etter at ekspropriasjonsvedtaket er fattet, jf. oreigningslova § 16.

Energidepartementet

t i l r å r:

Cadre Elvekraftverk AS gis samtykke til ekspropriasjon i forbindelse med utbygging og drift av Jotind 1 kraftverk og Jotind 2 kraftverk i Tjeldsund kommune, i samsvar med vedlegg til resolusjonen.

Vedlegg 1 til kongelig resolusjon om søknad fra Cadre Elvekraftverk AS om fornyelse av ekspropriasjonstillatelse i forbindelse med utbygging av Jotind 1 kraftverk og Jotind 2 kraftverk i Tjeldsund kommune

1. I medhold av oreigningslova § 2 nr. 51 og nr. 19 gis Cadre Elvekraftverk AS samtykke til å ekspropriere nødvendige fallrettigheter og nødvendige rettigheter til grunn for utbygging og drift av Jotind 1 kraftverk og Jotind 2 kraftverk med tilhørende elektriske installasjoner mv.

2. Skagerak Kraft AS

(Reviderte vilkår for tillatelser til Skagerak Kraft AS for reguleringen av Hjartdals- og Tuddalsvassdraget mv. i Hjartdal og Seljord kommuner)

Kongelig resolusjon 7. februar 2025

I. Innledning

På bakgrunn av krav fra Hjartdal kommune, Norges Jeger- og Fiskerforbund og grunneiere fattet NVE 31. august 2012 vedtak om å åpne revisjon av konsesjonsvilkår for reguleringen av Hjartdals- og Tuddalsvassdraget, i Hjartdal og Seljord kommuner.

Tillatelse til å foreta reguleringer i vassdragene ble gitt til Hjartdøla kraftverk ved kgl.res. av 12. desember 1952, og tillatelse til tilleggsoverføringer ved kronprinsregentens res. av 29. juli 1955 og kronprinsregentens res. av 31. mai 1957. Hjartdøla kraftverk var et samarbeid mellom daværende Skiensfjordens kommunale kraftselskap og Vestfold kraftselskap. Selskapene fusjonerte i 2001 og ble Skagerak Energi AS. Konsesjonene innehas nå av datterselskapet Skagerak Kraft AS (Skagerak).

I henhold til vassdragsreguleringsloven § 8 kan tidligere gitte tidsubegrensede konsesjoner revideres 50 år etter de ble gitt. Revisjonsadgangen gir innenfor bestemte rammer mulighet for å sette nye vilkår for å rette opp skader og ulemper for allmenne interesser som har oppstått som følge av vassdragsreguleringen. Det kan foretas en generell modernisering av de opprinnelige konsesjonsvilkårene og vilkår som i dag er uaktuelle, kan slettes.

Skagerak har utarbeidet revisjonsdokument, som er sendt på høring. NVE oversendte innstilling til departementet 22. februar 2019 der de anbefaler innføring av moderne standardvilkår med vilkår om naturforvaltning, som vil kunne innfri flere av kravene og bidra til miljøforbedring. NVE anbefaler slipp av minstevannføring i Heiåi på 50 l/s og i Bjordøla på 40 l/s hele året. I tillegg anbefaler NVE slipp av minstevannføring på 2,5 m^3/s om sommeren og 1 m^3/s om vinteren i Omnesfossen, og 1 m^3/s om sommeren og 0,5 m^3/s om vinteren fra Hjartsjåvatnet til Hjartdøla.

NVEs forslag til slipp av minstevannføring vil redusere produksjonen i vassdraget med ca 3,5 GWh årlig. NVE anbefaler ikke magasinrestriksjoner eller pålegg om nye fond og annen økonomisk kompensasjon.

Energidepartementet har sendt NVEs innstilling på høring til berørte kommuner og fylkeskommunen. Departementet tilrår at vilkårene revideres, hovedsakelig i tråd med NVEs innstilling. Departementet anbefaler slipp av minstevannføring i Bjordøla på 70 l/s om sommeren og 40 l/s om vinteren. Dette øker krafttapet med 0,4 GWh, sammenlignet med NVEs innstilling. Departementet anbefaler videre at regulanten skal betale kr 2,2 millioner til fond øremerket villrein. Departementet anbefaler at det fastsettes reviderte vilkår og revidert manøvreringsreglement for reguleringen av Hjartdals- og Tuddalsvassdraget, jf. vassdragsreguleringsloven § 8, i tråd med vedlagte forslag. Ettersom opprinnelige konsesjoner er gitt ved kongelig resolusjon fastsettes også revisjon av vilkår og omgjøring av konsesjon ved kongelig resolusjon.

NVE2s innstilling er gjengitt i kapittel II, merknader til NVEs innstilling er gjengitt i kapittel III, departementets vurderinger i kapittel IV og departementets merknader til de enkelte konsesjonsvilkårene i kapittel V. Utkast til kgl. res. har vært forelagt berørte departementer i tråd med retningslinjen Om statsråd.

II. NVEs innstilling

NVE oversendte innstilling til revisjon av konsesjonsvilkår til departementet 22. februar 2019:

NVE anbefaler at det innføres nye og moderne standard konsesjonsvilkår for reguleringen av Hjartdal/Tuddalsvassdraget. Vilkårene gir myndighetene hjemmel til å pålegge relevante avbøtende tiltak. NVE anbefaler slipp av minstevannføring i Heiåi på 50 l/s og i Bjordøla på 40 l/s hele året. I tillegg anbefaler vi fastsetting av minstevannføring på 2,5 m^3/s sommer og 1,0 m^3/s vinter i Omnesfossen og 1,0 m^3/s sommer og 0,5 m^3/s vinter ut fra Hjartsjå. Hvis Sauland kraftverk blir bygd gjelder minstevannføringsslipp i kgl. res. av 12.2.2016 til bygging av Sauland kraftverk.

Samlet produksjon i vassdraget ligger på ca. 478,5 GWh årlig, med NVEs forslag til minstevannføringsslipp vil produksjonen reduseres med ca. 3,5 GWh årlig.

NVE vil ikke anbefale å endre fyllingsbestemmelser for reguleringsmagasinene i vassdraget, eller slipp av minstevannføring utover det som er anbefalt ovenfor. Når det gjelder fiskebiologiske tiltak og forebygging av videre erosjon, så er det bestemmelser om dette i de foreslåtte nye vilkårene.

Sammendrag

I forbindelse med krav fra Hjartdal kommune, Norges jeger- og fiskerforbund (NJFF) avd Telemark, Reisjå og Bondal utmarkslag, grunneiere ved Sønnlandsvatnet og Skjesvatn Vel, fattet NVE vedtak den 31.8.2012 om åpning av sak om revisjon av konsesjonsvilkår for Hjartdal-Tuddalsvassdraget. Konsesjonene ble gitt for regulering av Bonsvatn, Vindsjåen, Kovvatn, Skjesvatn, Breivatn og Mykkelstuvatn ved Kongelig resolusjon av 12.12.1952, overføring av øvre del av Skorva og Vesleåi til driftstunnelen gitt ved kgl. res. av 29.7.1955 og overføring av Heiåi i Åmotsdal til Skjesvatn i Hjartdalsvassdraget gitt ved kgl. res. av 31.5.1957. Revisjonsdokumentet ble sendt på høring 8.9.2015, og NVEs befaring ble avholdt 27.-28.9.2017. Kravene går i hovedsak på magasinrestriksjoner, slipp av minstevannføring og andre tiltak i vassdraget som har til hensikt i å ivareta landskap og friluftsliv på en bedre måte enn dagens reguleringsregime.

Det er knyttet en rekke interesser til reguleringsmagasinene, særlig til fiske og friluftsliv, og disse allmenne interessene har sannsynligvis forsterket seg med årene. Skagerak Kraft er likevel av den oppfatning at vassdraget ikke er påført skader og ulemper ved utbyggingen, som man ikke forutså på konsesjonstidspunktet, og skader som var forutsett er håndtert gjennom eksisterende vilkår.

De ulike høringsinstansene representerer ulike forvaltningsmyndigheter og representanter fra ulike deler av vassdraget. I høringsuttalelsene blir det i hovedsak fokusert på allmenne interesser som er berørt av vassdragsreguleringene og det er rettet konkrete krav for å ivareta disse på en bedre måte enn i dag. Det mest konkrete kravet er kommunens krav om

sommervannstand i reguleringsmagasinene. I tillegg er det stilt krav knyttet til gjengroingsproblematikk, og det å forbedre vassdragets økologiske potensial. Kravene knyttet til minstevannføring er av generell karakter og tar i liten grad for seg slippstørrelse eller konkrete verdier som skal ivaretas ved økt slipp. I tillegg blir NVE gjort oppmerksom på ulike forhold og utfordringer for allmenne interesser, som kan håndteres gjennom fastsetting av nye moderne standardvilkår og hjemmel i disse. Dette gjelder erosjonssikring, terskelbygging, biotopjustering, naturfaglige undersøkelser, fiskeutsettinger, bidrag til kulturvern osv.

Skagerak Energi mener at det ikke har oppstått skader eller ulemper ved utbyggingen, som man ikke forutså på konsesjonstidspunktet. NVE gjør imidlertid oppmerksom på at hovedformålet med en revisjon er å bedre miljøforholdene i regulerte vassdrag, samt at det gis en mulighet til å modernisere eller ajourføre konsesjonsvilkårene. En revisjonen gjelder ikke bare skader og ulemper som ikke var forutsatt på konsesjonstidspunktet, men også ulemper som i dag vurderes annerledes som følge av endrede samfunnsforhold og verdisetting av miljøkvaliteter.

NVE har gjennom prosessen registrert at veier og tilrettelegging som følge av kraftverks-utbyggingen, har gjort området mer tilgjengelig for friluftsliv og hyttebygging. Dagens reguleringsregime er innarbeidet over år og mye av friluftsinteressene knyttet til vassdraget har oppstått etter at reguleringsregimet var godt etablert. Vi er også gjort oppmerksom på at endringer i vannføring på elvestrekninger eller endringer i reguleringsregime vil kunne gi positive lokale effekter på stedet, men kunne virke negativt for andre deler av vassdraget.

NVE kan ikke se at det er spesielle reguleringsmagasin som skiller seg ut som viktigere, i forhold verdier knyttet til allmenne interesser, enn andre magasin i dette reguleringssystemet. Det vil etter NVE sitt syn ikke være hensiktsmessig å sette tapperestriksjoner i et magasin som vil påføre et annet magasin økte negative konsekvenser. Ulike tilsigsforhold gjør at magasinene er avhengig av hverandre. Fleksibilitet gjør det enklere for regulanten å tappe mellom magasinene slik at landskapsvirkningene ikke blir alt for store på det enkelte magasin. Etter NVEs syn vil ulempene som følge av foreslåtte magasinrestriksjoner, i form av krafttap, kostnader, redusert fleksibilitet hos regulant og økt usikkerhet rundt flomproblematikk bli store. NVE mener at det er noe usikkert, om tapperestriksjoner vil føre til vesentlige miljøforbedringer for fisk og andre vanntilknyttede organismer totalt sett. NVE anbefaler ikke at det fastsettes magasinrestriksjoner utover dagens praksis.

Når det gjelder krav om minstevannføring registrerer NVE at det på de fleste elve-strekningene i reguleringssystemet må slippes betydelige mengder med vann for å oppnå ønsket effekt for landskap, friluftsliv og biologisk mangfold. Vi registrerer også at det er motstridende krav når det gjelder minstevannføring og krav til høy magasinfylling. Krav til slipp av minstevannføring vil øke risikoen for lavere magasinvannstand. NVE sitter med den oppfatning at for brukerne av området er ønsket om høy vannstand i magasinene sommerstid, vel så viktig som slipp av minstevannføring. Av Ot. Prp. Nr. 50 fremgår det at pålegg ikke skal medføre vesentlig produksjonstap for konsesjonæren, og at hensynet til opprettholdelse av kraftproduksjon og reguleringsevne skal veie tungt. De ulike elveavsnittene innehar forskjellige egenskaper og effekten ved et ev. minstevannføringsslipp vil derfor være ulik. En

annen faktor som NVE er oppmerksom på, er en ev. bygging av Sauland kraftverk. Dersom Sauland kraftverk blir bygd vil noe av det ev. minstevannføringsslippet kunne tas inn i Sauland kraftverk. Dersom Sauland kraftverk blir bygd er det vilkår i kongelig res av 12.2.2016 som gjelder på berørt strekning for Sauland kraftverk. På bakgrunn av revisjonsdokumentet, høringsuttalelser, søkers kommentar til høringsuttalelsene og NVEs sluttbefaring mener NVE at miljøgevinsten for landskap, friluftsliv og biologisk mangfold, ved slipp av noe minstevannføring ved inntak Bjordøla og Heiåi vil være størst, samtidig som tap av kraftproduksjon vil bli relativt beskjedent. Hjartdøla nedenfor Hjartsjå innehar store biologiske og landskapsmessige verdier, NVE er derfor positive til Skagerak kraft sitt forslag om slipp av minstevannføring fra Hjartsjå, slik at Hjartdøla, med sin elvemuslingbestand, innehar en viss vannføring i tørre perioder samt at Omnesfossen ivaretas som landskapselement.

NVE vil også vise til Klima- og miljødepartementets godkjenning av regional plan for vannforvaltning for vannregion Vest-Viken. Her har nedre Hjartdøla miljømål godt økologisk potensial innen 2021. I tillegg har vi MDirs og NVEs rapport 49/2013 om vannkraftkonsesjoner som kan revideres innen 2022, som er en nasjonal gjennomgang og forslag til prioritering av revisjonssaker. I denne rapporten har vassdraget blitt gitt kategori 1.2 som er av lavere prioritet. Dvs. at revisjon av Hjartdølautbyggingen er vurdert med middels potensial for forbedring av viktige miljøverdier med antatt større krafttap i forhold til miljøgevinst nasjonalt sett.

Et viktig hensyn i revisjonssaker er at nye vilkår og ev. restriksjoner gir muligheter for vesentlige miljøforbedringer uten at ulempene i form av krafttap, forsyningssikkerhet, kostnader og andre negative virkninger for regulanten og samfunnet blir uforholdsmessige store. NVE mener at disse hensynene tillegges vekt når vi anbefaler slipp av minstevann-føring i Heiåi, Bjordøla, Omnesfossen og fra Hjartsjå.

Sakens bakgrunn

Generelt om revisjon av konsesjonsvilkår

Etter lovendringen av vassdragsreguleringsloven (vregl.) i 1992, jf. Ot.prp. nr. 50 (1991-92), er det åpnet for at vilkårene i tidligere gitte tidsubegrensede konsesjoner uten fastsatt revisjonstidspunkt, kan revideres 50 år etter konsesjonstidspunktet.

Revisjonsadgangen gir primært muligheter til å sette nye vilkår for å rette opp miljøskader som er oppstått som følge av reguleringene, men ved revisjon kan også vilkårene generelt bli modernisert, og uaktuelle vilkår kan bli slettet. Rammene for selve konsesjonen, inkludert reguleringshøyden, er fastsatt og kan ikke endres. Det er bare konsesjonsvilkårene som kan tas opp til revisjon.

I samme vassdrag er det ofte gitt flere konsesjoner over tid med forskjellig revisjonstidspunkt. Det kan være hensiktsmessig å forskyve noen revisjoner i tid for å få til en samordnet revisjon for hele vassdraget. Når en revisjon av vilkårene er foretatt, vil det normalt være 30 år til neste revisjonsmulighet.

Framsatt krav om revisjon

Kravet om revisjon av konsesjonsvilkår for Tuddalsvassdraget ble fremmet i brev fra NJFF avd Telemark (19.8.2002), Hjartdal kommune (30.1.2003), Reisjå og Bondal utmarkslag (30.4.2003), Grunneiere ved Sønnlandsvatnet (20.11.2009) og Skjesvatn Vel (5.5.2011).

Revisjonskravet gjelder konsesjon for:

- Regulering av Bonsvatn, Vindsjåen, Kovvatn, Skjesvatn, Breivatn og Mykkelstuvatn gitt ved kgl. res. av 12.12.1952. (regulering av Mykkelstuvatn er senere frafalt).
- Overføring av øvre del av Skorva og Vesleåi gitt ved kgl. res. av 29.7.1955
- Overføring av Heiåi i Åmotsdal til Skjesvatn i Hjartdalsvassdraget gitt ved kgl. res. av 31.5.1957

Som grunnlag for revisjonskravet anføres først og fremst de negative virkningene på friluftsliv, landskap og biologisk mangfold. Påvirkningen på disse allmenne interessene har i forbindelse med regulering av Hjartdal- Tuddalsvassdraget økt, samfunnet har endret seg og verdien av enkelte allmenne interesser fått høyere verdi siden den første konsesjonen ble gitt i 1952

Krav knyttet til fiske. Virkemidler i hovedsak knyttet til magasinrestriksjoner, minstevannføring, biotopforbedrende tiltak, fiskeutsettinger og fiskeribiologiske undersøkelser.

Krav knyttet til friluftsliv. Virkemidlene i hovedsak knyttet til magasinrestriksjoner og slipp av minstevannføring.

Krav knyttet til landskap. Virkemidler i hovedsak magasinrestriksjoner, minstevann-føringsslipp og etablering av terskler.

Åpning av revisjonssak

På basis av kravene om revisjon og kommentarene fra Skagerak Energi AS fattet NVE vedtak 31.8.2012 om åpning av revisjonssak for reguleringen av Hjartdøla-Tuddals-vassdraget.

Om Hjartdøla-Tuddalsvassdraget

Hjartdal-Tuddalsvassdraget ligger i Hjartdal og Seljord kommuner i Telemark. Vassdraget ble bygd ut på slutten av 50 tallet. Regulanten er Skagerak Energi AS. I Hjartdal-Tuddalsvassdraget er det knyttet reguleringskonsesjoner til alle magasinene. Verken Hjartdøla- Mydalen- eller Bjordalen kraftverk har konsesjon etter tidligere vassdragslov eller någjeldende vannressurslov. Hovedkonsesjonen i vassdraget ble gitt 12.12.1952, da Skagerak Energi AS fikk konsesjon for regulering av Bonsvatn, Vindsjåen, Kovvatn, Skjesvatn, Breivatn og Mykkelstuvatn. Skagerak Energi fikk deretter konsesjon til overføring av øvre del av Skorva og Vesleåi til driftstunnelen den 29.07.1955 og overføring av Heiåi i Åmotsdal til Skjesvatn i Hjartdalsvassdraget. Etter at konsesjonene ble gitt kom imidlertid utbygger til at magasinet i Mykstulvatn hadde liten nytteverdi sammenlignet med omkostningene. I følge Skagerak Energi sine kommentarer til høringsinnspill fikk Hjartdøla kraftverk i forbindelse

med en endringskonsesjon den 15.7.1955 fikk Skagerak Energi tillatelse til å frafalle konsesjonen til å bygge reguleringsmagasinet i Mykstulvatn.

Hjartdøla kraftverk er det største kraftverket i det regulerte vassdraget med et samlet nedbørfelt beregnet til 365,32 km^2. I dette feltet ligger fem reguleringsmagasin med en samlet reguleringsvolum på 234 mill. m^3. I tillegg til Hjartdøla kraftstasjon er det bygd to kraftverk som benytter overføringsvannet mellom to magasiner. Det ene kraftverket er Mydalen kraftstasjon som ble satt i drift i 1959. Dette kraftverket utnytter fallet mellom Vindsjåen og Kovvatn. Det andre kraftverket er Bjordalen kraftstasjon som nytter et fall på 53,5 meter mellom Skjesvatn og Breivatn. Kraftverkene benytter overføringsvann og har ikke konsesjon etter vassdragslovgivningen:

Kraftverk	Installert effekt (MW)	Årlig midlere produksjon (GWh)
Hjartdøla kraftstasjon	120	443,8
Mydalen kraftstasjon	7	26
Bjordalen kraftstasjon	2,9	8,7

Tabell 1: Tabellen ovenfor viser de tre kraftverkene som er bygd i vassdraget med installert effekt og årlig midlere kraftproduksjon.

Det er gitt tre varige konsesjoner for reguleringen av vassdraget i perioden 1952-1957.

Reguleringsmagasin	LRV	HRV	NV	mill. m^3
Breivatn	723	749	736	61,4
Bonsvatn	740	754	747	29,8
Vindsjåen	956	971	956	58,0
Kovvatn	859	875	868	39,2
Skjesvatn	791	805,5	797	45,6

Tabell 2: Tabellen viser nøkkeltall for reguleringsmagasinene som benyttes i Hjartdøla kraftstasjon. Dette gjelder for laveste regulerte vannstand (LRV), høyeste regulerte vannstand (HRV), normalvannstand (NV) og magasinkapasitet oppgitt i millioner kubikkmeter.

Det er etablert ni overføringer i tillegg til overføringene mellom magasinene. Disse fører til mer vann til kraftverkene og øker mengden regulerbar kraft:

Overføringer	Overføres til	Middelvannføring l/s
Heiåi	Skjesvatn	970
Bjordalsåi	Breivatn	710
Kleiven	Breivatn	10
Vesleåa	Vannvei Hjartdøla kraftverk	60
Mydøla	Breivatn	330
Kova	Breivatn	3 890
Kvitåi	Breivatn	390
Gausdøla	Bonsvatn	910
Vatnartjønnan/Skorva	Vannvei Hjartdøla kraftverk	150

Tabell 3: Tabellen ovenfor viser overføringer og middelvannføring ved inntaket til overføringene.

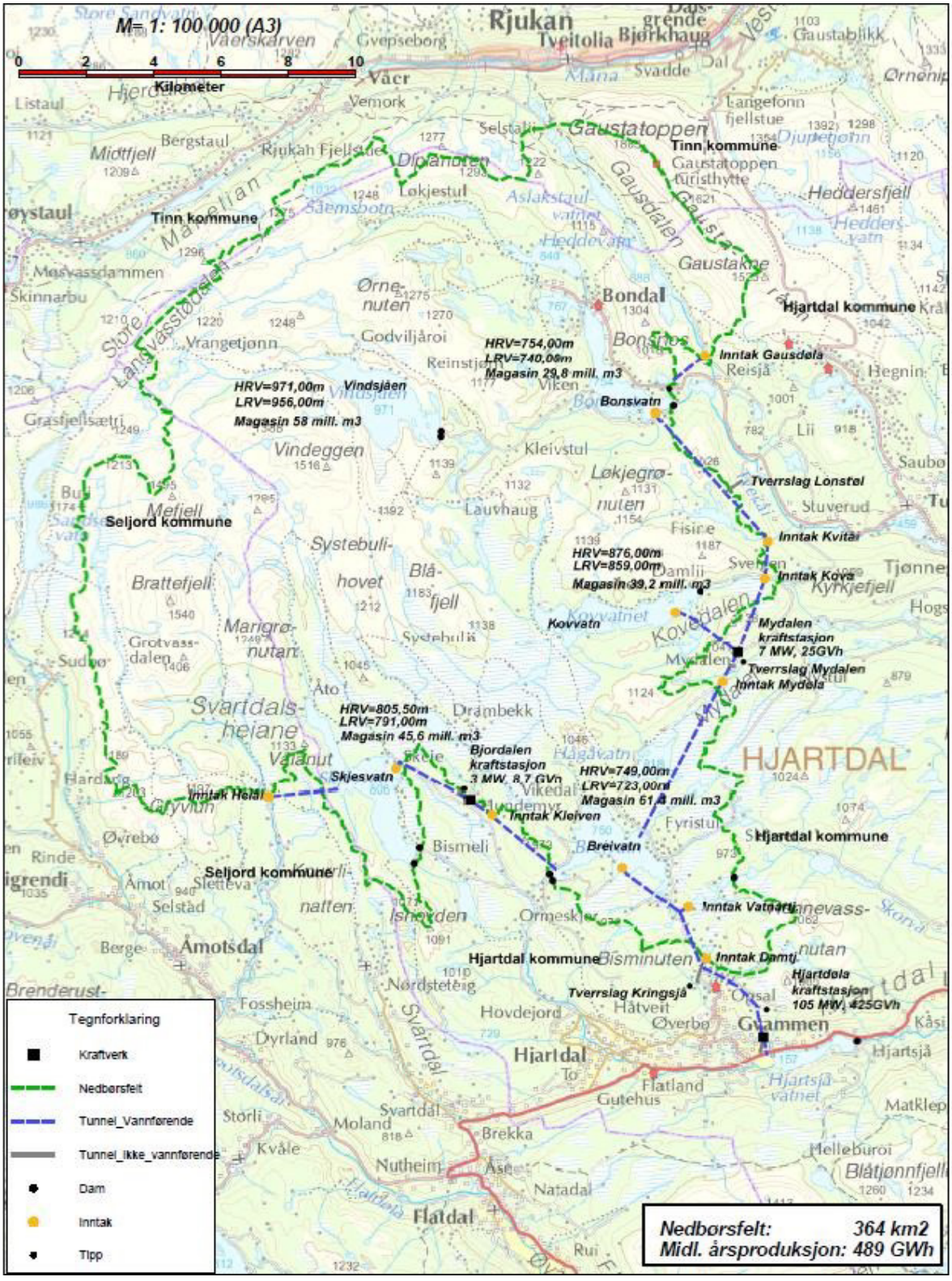
Reguleringsmagasin	Overføres til
Skjesvatn	Breivatn*
Vindsjåen	Kovvatn
Kovvatn	Overførings tunnel Bonsvatn
Bonsvatn	Breivatn*

Tabell 4: Vannvei mellom magasinene.*Breivatn er det nederste magasinet og inntaksmagasinet til Hjartdøla kraftverk.

Oversiktskart

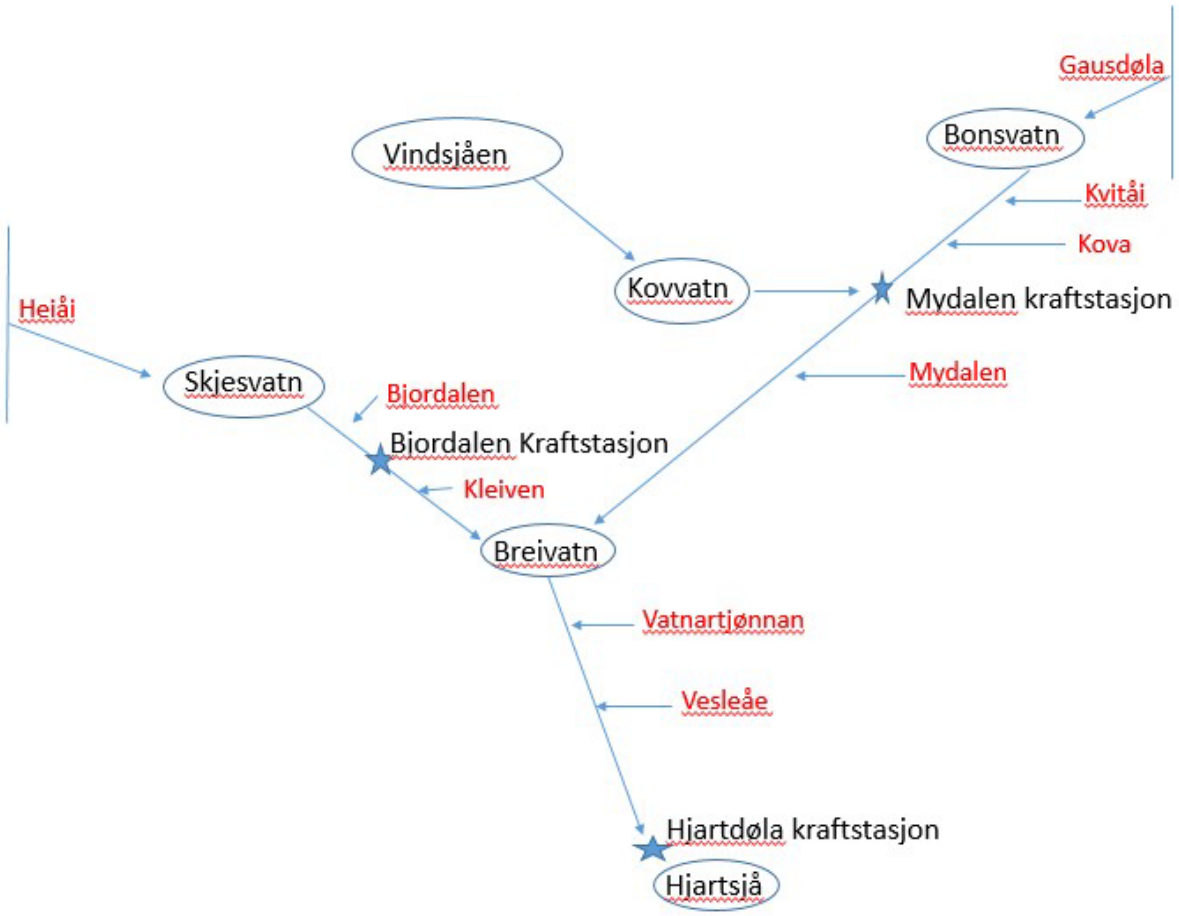

Figur 1: Hjartdølautbyggingen ligger i Hjartdal og Seljord kommune i Telemark.

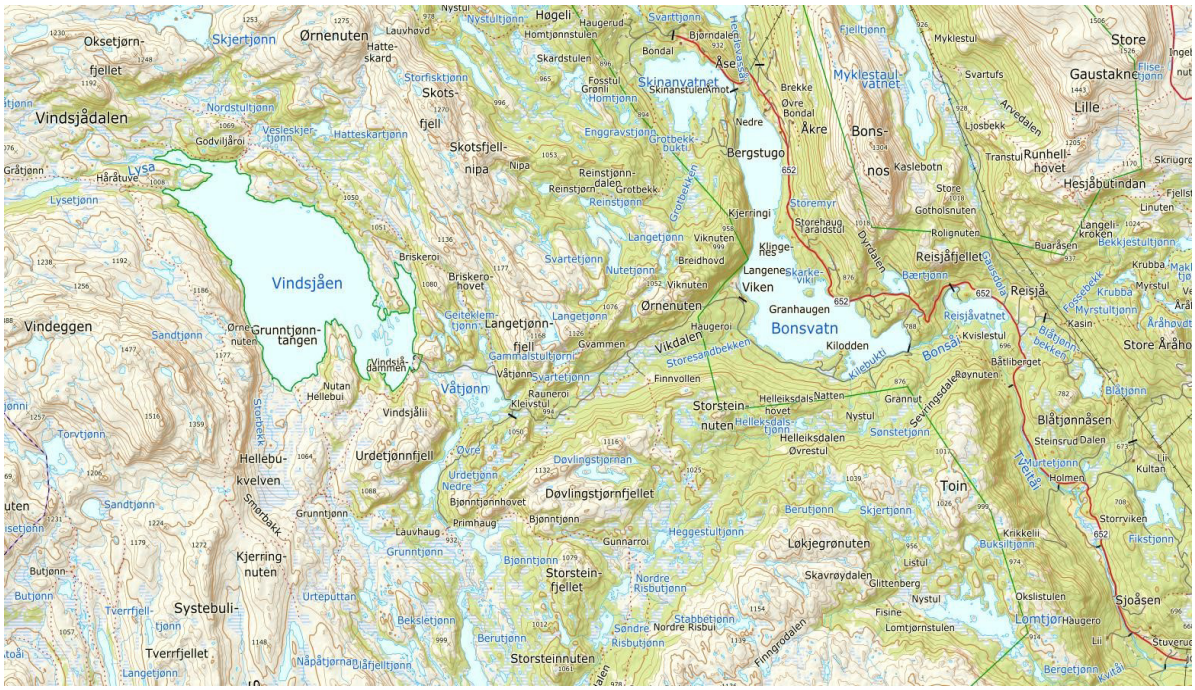
Figur 2: Nedbørfeltet som blir tatt inn i Hjartdøla kraftstasjon er beregnet til 364 km^2 og strekker seg fra Gaustatoppen i nord og til Opsal som ligger like ovenfor Hjartsjåvatnet i sør.

Vannvei

Figur 3: Oversikt over vannvei, reguleringsmagasin og kraftstasjoner. Rød skrift viser inntak overføringer, blå piler viser vannvei, blå stjerner viser kraftstasjonene og sirkler reguleringsmagasinene.

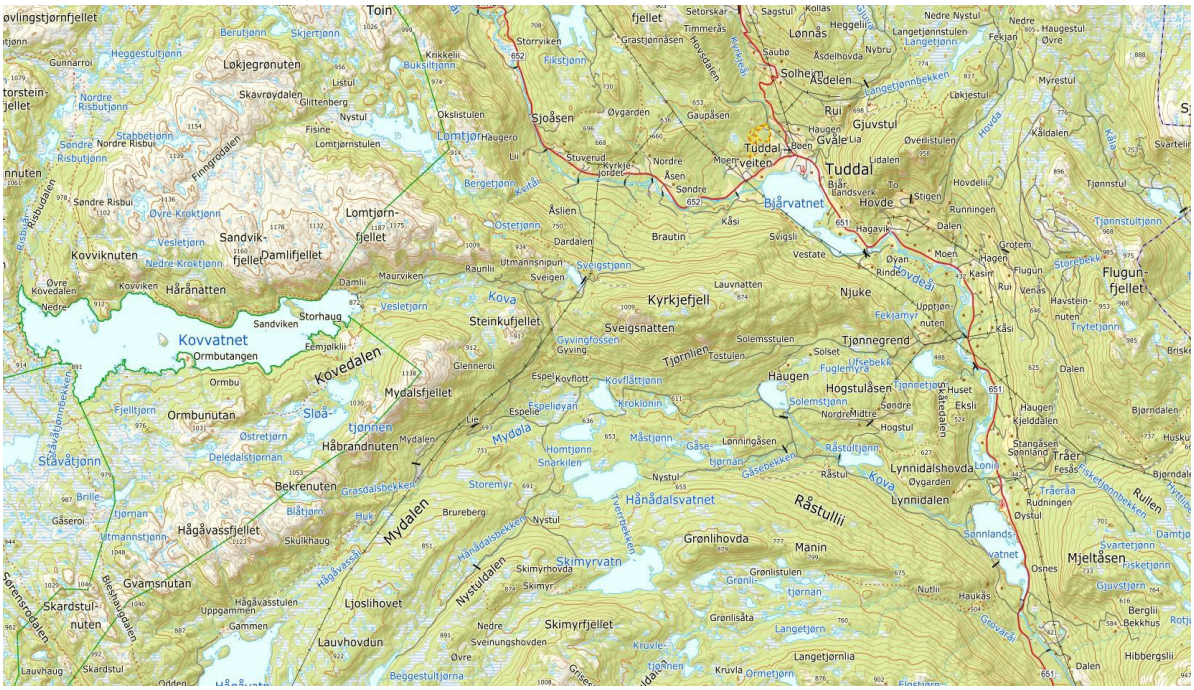
Delkart

Delkart 1: Kart over øvre deler av Hjartdølareguleringen, med magasinene Vindsjåen og Bonsvatn. Andre navn som er nevnt i revisjonsdokumentet eller i høringsrunden er Gausdøla, Reisjåvatnet, Grunntjønn og Tveitåi.

Delkart 2: Kartet viser midtre deler av Hjartdølareguleringen med magasinene Kovvatnet, Skjesvatn og Breivatn. Andre navn som er verdt å merke seg er Heiåi, Gaulåsåi, Vatnartjønnan, Kleivstjønn, Bjordøla og Kova.

Delkart 3: Dette kartet viser østre del av området. Gjengroingsproblematikk i Sønnlands-vatnet er et av temaene (til høyre nedre del på kart). Kova og Hovdeåi (Tveitåi) renner inn i vatnet på sørsiden.

Delkart 4: Dette delkartet viser nedre deler av vassdraget med bl.a Hjartsjå, Hjartdøla og Omnesfossen. Andre navn verdt å merke seg er Vatnartjønnan, Opsal, Damtjønn og Skogsåa.

Revisjonsdokumentet

Skagerak Energi AS har utarbeidet revisjonsdokument datert 17.3.2014 (NVE 201104735-15).

Behandlingsprosess

Kravet om revisjon av konsesjonsvilkår behandles etter bestemmelsene i vassdrags-reguleringsloven. NVE fattet vedtak den 31.8.2012 om åpning av revisjonssak (se tidligere i denne innstillingen). Revisjonsdokumentet utarbeidet av Skagerak Energi AS ble sendt på høring 8.9.2015 med frist 9.12.2015. NVE avholdt befaring 27.-28.9.2017.

Høring og distriktsbehandling

Revisjonsdokumentet har vært kunngjort i avisa Telen, samt lagt ut til offentlig gjennomsyn på kommunehuset i Hjartdal kommune. Videre er revisjonsdokumentet sendt på høring til ulike forvaltningsorgan. Nedenfor følger en kort oppsummering av hovedpunktene i høringsuttalelsene:

Hjartdal kommune (NVE 201104735-45) mener at revisjonsdokumentet ikke svarer på de kravene som er stilt fra allmenne interesser. Dette gjelder bl.a slipp av minstevannføring. Det er også knyttet usikkerhet til hva som er dagens utsettingspålegg i de regulerte vannene. Kommunen mener det må gjennomføres nye undersøkelser for å få et godt grunnlag for framtidige fiskeutsettinger. Kommunen påpeker viktigheten ved å samordne revisjons-arbeidet med konsesjonsbetingelsene i Sauland I og II, særlig med tanke på elvemusling og ål. Kommunen har i sin uttalelse kommet med et alternativ til kravet om at magasinene ikke skal være lavere enn 2,5 meter under HRV i sommermånedene. I dette alternativet foreslår kommunen at alt tilsig fra en gitt dato skal benyttes til å fylle opp magasinet til ønsket vannstand.

Seljord kommune (201104735-60) ønsker slipp av minstevannføring i Heiåi samt gjennomføring av tiltak slik at Heiåi ikke gror igjen.

Miljødirektoratet (201104735-46) mener at NVEs evaluering og innstilling i søknaden om Sauland kraftverk har høy relevans til revisjonsarbeidet og at foreslått minstevannføring i Hjartdøla bør være et grunnleggende utgangspunkt. Miljødirektoratet påpeker at Hjartdølareguleringen har endret vannføringsforholdene i Heddøla og påpeker at effekter av reguleringen i Heddøla ikke er et tema i revisjonsdokumentet. Miljødirektoratet anser dette til å være en mangel og gjør oppmerksom på at i Heddøla lever arter og bestander av nasjonal verdi (elvemusling, ål, storørret og laks).

Fylkesmannen i Telemark (201104735-41) er uenig i konklusjonen til Skagerak Energi hvor det framgår at «*det ikke er erfart skader eller ulemper knyttet til biologisk mangfold eller miljø for øvrig og at de miljømessige endringer som reguleringene medførte har vært relativt stabile i hele konsesjonsperioden og således har naturen i videste form tilpasset seg de endringer reguleringene medførte*». Fylkesmannen mener forhold knyttet til biologisk mangfold og vurdering av modifiserte vannforekomster ikke er redegjort for i tilstrekkelig grad.

Telemark fylkeskommune (201104735-52) påpeker at det er stor kulturhistorisk interesse langs reguleringsmagasinene og at det er stort potensial for at det finnes kulturminner i området, som ikke er kjent fra før. Fylkeskommunen mener det er viktig å sikre kunnskap som kan gå tapt. Dette gjelder særlig i reguleringssonen.

Buskerud fylkeskommune (201104735-42) påpeker at vassdragsmyndigheten må legge miljømålene i regional vannforvaltningsplan til grunn for revisjonsprosessen for Hjartdølareguleringen.

Midtre Telemark Vannområde (201104735-52) gjør i hovedsak oppmerksom på mangler i revisjonsdokumentet. Det etterlyses undersøkelser av nyere tid, særlig med tanke på fisk.

Statens Vegvesen (201104735-30) har ingen merknader til saken.

Hjartdal historielag (201104735-32) sammenligner utbyggingene i Hjartdal med Tokkeutbyggingen og arkeologiske undersøkelser i og rundt Songavassdraget, og Møsvatn. I disse områdene ble det gjennomført omfattende arkeologiske undersøkelser, noe som ikke ble gjort under Hjartdalsutbyggingen. Historielaget er sikre på at det har vært menneskelig aktivitet fra gammelt av i og ved reguleringsmagasinene. På bakgrunn av tidligere funn ønsker historielaget at det blir gjennomført arkeologiske undersøkelser i forbindelse med reguleringene i Hjartdal, særlig for Breivatn og Skjesvatn.

Røde Kors Hjartdal (201104735-37) påpeker viktigheten av sikker tilgang inn i friluftsområdene i forbindelse med ev. redningsoppdrag. Røde Kors viser til vanskelig tilkomst med båt i Vindsjåen samt at det er lite tilrettelagt for både ATV sommer og snøskuter vinterstid. Et problemområde som blir nevnt, er broa/overgangen ved Bjønntjønn til Grunntjønn. Røde Kors ytrer ønske om at Skagerak Energi ser på dette i forbindelse med revisjonsprosessen, og at Røde Kors blir tatt med på råd dersom det iverksettes tiltak i området.

Grundtjenn AS (201104735-38) er grunneier som grenser til vestsiden av magasinet Vindsjåen. Grunneierne påpeker at vannstanden i Vindsjåen fører til store ulemper vinterstid. Usikker is i elven nedstrøms magasinet, fører til store utfordringer dersom en skal krysse elven. Det ble tidligere etablert en bro oppstrøms Bjønntjønn. Broen fungerer bra i sommerhalvåret, men fungerer ikke for vintertransport. Før reguleringen, var det ikke noe problemer å krysse elva pga. jevn lav vannføring. Dette er et punkt som grunneierne ikke kunne forutse da konsesjonen ble gitt. Grunneierne mener derfor at det må etableres en bro som fungerer for vintertransport.

Hjartdal Nord Utmarkslag (201104735-40) mener at det av hensyn til miljøet, må slippes minstevannføring på en rekke elvestrekninger samt settes fyllingsrestriksjoner i magasinene for sommersesongen. Utmarkslaget stiller også spørsmål til lovligheten av et etablert bekkeinntak som kommer inn på tunnelen mellom Bjordal kraftstasjon og Breivatn. Dette bekkeinntaket, Kleiven, tar det meste av vannet som opprinnelig skulle renne ned til Kleivstjønn. Utmarkslaget krever bekkeinntaket nedlagt slik at vannet renner ned til Kleivstjønn. Høy vannstand i Hjartsjåvatnet er også tatt opp som et problem, da vann trekker inn i jordene slik at det blir vanskelig å benytte traktor. Utmarkslaget bemerker at skiftende vannstand i magasinene kan være en fare for allmenheten og ber om at skjær merkes, og at dette relateres til fyllingsgrad. Utmarkslaget mener at det må gjennomføres arkeologiske undersøkelser i forbindelse med revisjonen. Utmarkslaget mener at regulanten bør pålegges avbøtende tiltak i Hjartsjå forbindelse med utløpet av Hjartdal kraftstasjon. Det bør også sikres et minstevannføringsslipp som sikrer bestanden av elvemusling i Sauland.

Grunneierne ved Sønnlandsvatnet (201104735-64) har gjennom søknad om bygging av Sauland kraftverk også uttalt seg til revisjonssaken. I uttalelsen er det rettet et sterkt ønske om å samordne konsesjonssaken med revisjonsarbeidet, da det er nødvendig å se vassdragets samlede belastning og koordinere miljøforbedringer i gamle konsesjoner med ev. bygging av nye vannkraftverk. Grunneierne har lagt inn noen konkrete krav som gjelder forholdene i Sønnlandsvatnet. Grunneierne mener at Skagerak må pålegges å sprenge bort/grave vekk sivveksten, hindre videre gjengroing og etablere langsiktige tiltak. Elva Kova må gjenåpnes med et vannslipp på 2-3m^3/s for å sikre gjennomstrømning. De mener at vannstanden må heves gjennom reetablering av en høyere terskel som ikke lekker, og med hevet uttaksnivå fra Sønnlandsvatnet. Minstevannføring og median vannføring må klart defineres i tidsintervaller og overvåkes kontinuerlig.

Konsesjonærens kommentarer til høringsuttalelsene

Konsesjonær har kommentert de innkomne høringsuttalelsene (NVE 201104735-62). Der gjøres det oppmerksom på at mange av kravene faller inn under det som normalt dekkes av standardvilkår for naturforvaltning. Dette gjelder krav om erosjonssikring, terskelbygging, biotopjustering, naturfaglige undersøkelser, herunder friluftsliv, fiskeutsettinger, rognplanting, fisketrapper og så videre. I tillegg dekkes bidrag til kulturminnevern i vassdrag.

Videre påpekes det at flere av innspillene tar opp forhold som er behandlet i forbindelse med vassdragsskjønnene som ble gjennomført under og etter byggingen av reguleringsanleggene. Dette gjelder forhold som omfatter veger og bruer, tømmertransportordning, med tilskuddsordninger, båtopptak og hus, terskler, manøvrering av bl.a dammer.

Krav om minstevannføring er av generell karakter, og størrelsen på slippene er i svært liten grad spesifiserte. Av de elvestrekningene det er foreslått slipp av minstevannføring er Skagerak Energi AS positiv til en styrking av minstevassføringsslippene på strekningen i Hjartdøla nedstrøms Hjartsjå. Selskapet er imidlertid ikke enig i at det er grunnlag for å pålegge slipp av minstevannføring i Heiåi, Gaulåsåi, Bjordalsåi, Vangsåi og Inntak Kleiven. Dersom det blir aktuelt å slippe minstevassføring mener Skagerak at slipp i Bjordøla gir størst gevinst.

Hjartdal kommune har kommet med et spesifikt krav, men har ikke skilt mellom de ulike magasinene: Kommunene krever at det fra vårflommens begynnelse skal ikke skal tappes fra noen av magasinene før vannstanden har nådd HRV - 2,5 m. Vannstanden skal ikke senkes under dette nivået før 1. september. Skagerak påpeker at kravet fra kommunen i praksis vil innebære at regulanten ikke ville kunne utnytte magasinenes reguleringshøyder fullt ut. Restriksjoner som i praksis innebærer at en ikke kan utnytte magasinenes LRV kan ikke pålegges ved en vilkårsrevisjon, jfr. bl.a. Ot.prp. nr. 50 (1991- 92). Skagerak Energi gjør også oppmerksom på at Hjartdøla kraftverk er viktig for levering av balansetjenester og fleksibel produksjon i sommerhalvåret. Med de fyllingsrestriksjonene som er spilt inn for Hjartdølasystemet kan det bety at Hjartdøla i mange år ikke kan produsere eller levere balansetjenester til nettet i perioden fra 1.5. til 1.9. I følge selskapet vil dette innebære økte priser i markedet ved at en viktig aktør ikke kan bidra med leveranse av kraft eller balansetjenester. Det vil også kunne gi dårligere leveringskvalitet i form av dårligere

spenning og frekvensproblemer dersom ikke andre kraftverk er i stand til å levere tilsvarende tjenester.

Befaring

På NVEs befaring 27.-28.9.2017 i anledning revisjonssaken deltok, i tillegg til NVE og tiltakshaver

(Skagerak Energi AS), Hjartdal kommune m/ordfører, Seljord kommune, Notodden kommune, Fylkesmannen i Telemark, Telemark fylkeskommune, Telemark Jeger- og Fiskeforening, vannområdekoordinator Midtre Telemark, styreleder vannområde, Hjartdal historielag, Hjartdal utmarkslag Nord, Grundtjenn AS, Breivatn velforening, grunneier ved Sønnlandsvatnetet og grunneier Heiåi.

Uttalelser etter befaringen

Hjartdal kommune (NVE 201104735-72) opprettholder sin høringsuttalelse (NVE 201104735-45). Det påpekes at kommunen ikke ønsker å utfordre Skagerak Energi på de faglige vurderingene knyttet til magasinrestriksjoner i sommermånedene, men mener fortsatt at dette er et viktig tema. Kommunen fremhever i sin uttalelse at innspill fra Hjartdal historielag bør tas hensyn til og at NVE krever arkeologiske undersøkelser i forbindelse med vilkårsrevisjonen.

Telemark og Notodden jeger- og fiskeforening (201104735-69) mener at det vil være positivt med minstevannføringsslipp generelt på elvestrekningene, som er omfattet av Hjartdalsreguleringen. Dette vil redusere gjengroingshastigheten i en rekke vann. De har også kommet med et tallfestet forslag til slipp av minstevannføring i Hjartdøla. De mener også at det er behov for fiskeundersøkelser slik at en kan kultivere vannene på en riktig måte, i tillegg bør fiskefondet styrkes. Dersom det skal etableres båtutsett, så mener jeger- og fiskeforeningene at dette må gjøres tilgjengelig for allmenheten. Det støttes ellers opp om innspill i fra Hjartdal- og Seljord kommune.

Hjartdal nord Utmarkslag, Hjartdal og Notodden bonde- og småbrukarlag og grunneiere (201104735-71) har ikke endret sin uttalelse nevneverdig etter NVEs sluttbefaring. De fastholder kravene og legger særlig vekt på slipp av minstevannføring samt magasinrestriksjoner. I tillegg er det et ønske om å formalisere gamle rettigheter til vanning av åker og eng, samt slipp av vann til sau og storfe på beite.

Audun Solheim (201104735-68) er grunneier for Jønntjønn samt tørrlagt strekning av Heiåi. Grunneierne her mener det av hensyn til biologisk mangfold, landskap og at den tørrlagte strekningen i Heiåi ligger i landskapsvernområdet taler for at det er spesielt sterke grunner til at det bør slippes minstevannføring her. Minstevannføring på denne strekningen kan også være økonomisk gunstig for grunneierne.

Audun Solberg (201104735-67) har sendt inn bilder som dokumenterer diverse kulturminner i og ved reguleringsmagasinet. Dette er bl.a Kvartsitt avslag, grav fra jernalderen, jernslaggområde og jernvinneovn fra vikingtid/mellomalder, jernvinneovn fra før vikingtid, slaggklump med kullbit fra jernalderen, jernslagg fra før vikingtid, jernøks fra

ca. 500 år e. Kr i tillegg til ei kvartsåre som er tømt for kvarts. Kvarts ble brukt til redskap i steinalderen.

Torgunn Opsal (201104735-73) påpeker at landbruk er hovednæringen i Hjartdal kommune. Det må derfor legges betydelig vekt på at det blir sluppet vann i tørre perioder til landbrukseiendommene. Hun gjør oppmerksom på at det er stor frykt i bygda for at vann ikke blir sikret i tørkeperioder. Uten vann blir det umulig å drive husdyrhold i bygda. Hun mener derfor at slipp av vann bør formaliseres gjennom vilkår i en konsesjon.

Notodden Jeger og Fisk ved Fiskeutvalget (Notodden-JJF) (201104735 - 74) har i sin uttalelse vist til at de har overvåket vannføringen i Heddøla og sett dette i sammenheng med manøvreringsregime samme tidsrom. Notodden-JJF viser også til tørrlegging av gyteområder.

Rammer for revisjon av konsesjonsvilkår

Retningslinjer og politiske føringer

Under NVEs behandling av revisjon av vilkår for konsesjonene i Hjartdølautbyggingen har vi lagt til grunn OEDs retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår for vassdrags-reguleringer (2012). Av retningslinjene fremgår det at revisjonsadgangen primært gir muligheter til å sette nye vilkår for å rette opp miljøskader som er oppstått som følge av utbyggingen. Ved revisjon kan også vilkårene generelt bli modernisert og uaktuelle vilkår kan bli slettet. Økonomiske krav omfattes normalt ikke av vilkårsrevisjoner med unntak av dersom det foreligger spesielle hensyn.

Vi har videre lagt til grunn lagt til grunn de føringer for revisjonsadgangen som er gitt i Ot.prp. nr. 50, samt signaler fra Stortinget og Regjeringen i Stortingsmeldinger. I St.meld. 25 (2015-2016) (Om kraft til endring) står følgende om miljøforbedringer i utbygde vassdrag:

> *Regjeringen vil legge til rette for miljøforbedringer i vassdrag med eksisterende vannkraftutbygging, blant annet som en oppfølging av vanndirektivet. Vannkraften representerer en betydelig miljøpåvirkning i norske vassdrag. De miljøforbedringer som kan oppnås må veies opp mot tapt kraftproduksjon og reguleringsevne.*

Viktigheten av regulerbar kraft og forsyningssikkerhet i det norske kraftsystemet er påpekt flere steder i meldingen og har vært et viktig moment i vurderingen av tiltak i denne saken:

> *Vannkraften er i dag den viktigste teknologien for fornybar energi med mulighet til å lagre mye energi. Store vannkraftverk med reguleringsevne bidrar til forsyningssikkerheten gjennom hele året, og gjør kraftsystemet mer robust mot forstyrrelser og feil. Dette er fordeler som annen produksjon av fornybar energi ikke har.*

(…)

> *Energiproduksjon som bidrar med reguleringsevne eller gunstig produksjonsprofil over året og døgnet blir enda viktigere når en større andel av kraftproduksjonen ikke er regulerbar. Regjeringen mener det er viktig å ta vare på og utvikle kraftverk som har disse egenskapene, og ønsker at det gjennomføres lønnsomme investeringer,*

reinvesteringer, opprustning og utvidelse i vannkraft. Formålet er å opprettholde og videreutvikle reguleringsevnen i det norske vannkraftsystemet.

Viktigheten av reguleringsevne og forsyningssikkerhet

Vannkraftverk med magasiner og reguleringsevne er viktig for det norske kraftsystemet. Magasiner med stor magasinkapasitet og god reguleringsevne er særlig verdifulle for forsyningssikkerheten. Forsyningssikkerhet handler om energiforsyningens evne til å dekke forbrukernes etterspørsel etter energi uten vesentlige avbrudd eller begrensninger. I dette ligger også evnen til å kunne håndtere energiknapphet, effektknapphet og ekstraordinære hendelser. Styrking av forsyningssikkerheten er et av de fire hovedmålene i energipolitikken frem mot 2030, jf. Meld. St. 25 (2015-2016).

Det planlegges mye ny uregulerbar produksjon (vind- og småkraftverk) og økt utvekslingskapasitet mot kontinentet. Dette vil medføre økte utfordringer for driften av nettet. Med økt andel uregulerbar produksjon vil verdien av regulerbarhet og fleksibilitet i produksjonsapparatet øke.

I kraftsystemet må det til enhver tid være momentan balanse mellom forbruk og produksjon av kraft. Statnett har systemansvaret for det norske kraftsystemet. De har koordineringsansvar for at produksjon og forbruk er i balanse, og at det er tilfredsstillende leveringskvalitet i kraftsystemet. Systemtjenester er ytelser som er nødvendige for å sikre dette og som produsentene får ekstra betalt for. Eksempler på viktige systemtjenester er produksjonsglatting, systemvern, produksjonsflytting, reaktiv effekt og leveranser av balansetjenester. For å kunne levere disse systemtjenestene er det viktig at det er rom for en viss fleksibilitet i kraftproduksjonen.

God reguleringsevne er også viktig i flomsammenheng. Magasinering og vanndisponering brukes aktivt for å redusere skader i flomsituasjoner. Verdien av flomdemping inngår i vurderingen av tiltak som kan redusere fleksibiliteten.

Når det gjelder Hjartdøla kraftverk, så har kraftverket betydning for kraftforsyningen i Telemark. Det har forsyningslinjer mot Kongsberg og Skien. Kraftverket ligger i en region med mye kraftproduksjon, så kraftverkets betydning for den nasjonale forsyningssikkerheten er liten. Imidlertid er kraftverket viktig for levering av balansetjenester og fleksibel produksjon i sommerhalvåret.

Nasjonal gjennomgang av vilkårsrevisjoner

NVE og Miljødirektoratet gjennomførte i 2013 en nasjonal gjennomgang av konsesjoner med vilkår som kan revideres innen 2022. Gjennomgangen omfattet ca. 395 vannkraftkonsesjoner i tilsammen 187 vassdrag eller vassdragsavsnitt. Rammene for utredningen var gitt i et felles mandat fra OED og KLD. Resultatene er publisert i NVE-rapport 49/2013. Utredningen danner et faglig overordnet grunnlag for behandlingen av de kommende revisjonssakene.

Utredningen foreslår en nasjonal prioritering av vassdragene ut fra en kost-nytte avveining basert på registrerte verdier (fisk/fiske, naturmangfold og landskap/friluftsliv) og påvirkninger (vannkraft), potensial for miljøforbedringer (aktuelle tiltak) og kostnader i form

av tapt produksjon (GWh og %-vis reduksjon). Direktoratene foreslår at 50 vassdrag gis høy prioritet (1.1) og at 53 vassdrag gis lavere prioritet (1.2). 84 av de 187 vassdragene foreslås ikke prioritert (2.1 og 2.2). Kategori 1.2 er lavere orioritet og beskrives som «vassdrag med middels potensial for forbedring av viktige miljøverdier, og med antatt større krafttap i forhold til forventet miljøgevinst».

Samlet anslått krafttap som følge av foreslåtte tiltak i de prioriterte vassdragene (1.1 og 1.2) er 2,3-3,6 TWh/år ved slipp av en hydrologisk standardstørrelse (Q95) i sommer- og vinterperioden. Det estimerte krafttapet utgjør 2-4 % av den samlede vannkraftproduksjonen i Norge. I tillegg kan magasinrestriksjoner føre til mindre fleksibilitet i produksjonen. Tap av eksisterende produksjon og mindre fleksibilitet kan føre til økt utbyggingspress i andre vassdrag eller press i form av annen utbygging som vindkraftverk.

Viktige verdier i vassdraget som er lagt til grunn for prioriteringen er beskrevet som følger:

Fisk og fiske har i dokumentet fått stor verdi. I hovedsak er denne verdien knyttet til at Heddøla har en anadrom strekning på ca. 14 km fra Heddalsvatnet til Omnesfossen. Bestandstilstanden for både laks og sjøørret i Skiensvassdraget er redusert.

Øvrig naturmangfold har også fått stor verdi. I hovedsak er dette knyttet til elvemuslingbestanden i Hjartdøla.

Landskap og friluftsliv har fått middels verdi. Dette er særlig knyttet til Vindsjåen, Kovvatn og Skjesvatn som ligger i eller på grensen til Brattfjell og Vindeggen landskapsvernområde. Det er også registrert en del hytter ved Bonsvatn, Breidevatn og Skjesvatn. E 134 går langs Hjartdøla og Heddøla, samt at det er en del bebyggelse her. Det er særlig Omnesfoss som er et markant landskapselement i vassdraget og en turistatraksjon.

Aktuelle tiltak som er beskrevet er minste driftsvannføring i Hjartdøla kraftverk av hensyn til elvemusling i Hjartdøla, anadrom fisk i Heddøla og landskap i Omnesfoss. I tillegg er magasinrestriksjoner i Skjesvatn for å sikre tilstrekkelig vannstand av hensyn til landskap og friluftsliv nevnt.

Forholdet til vannforskriften

Regional plan for vannforvaltning i vannregion Vest-Viken for planperioden 2016-2021 ble godkjent av Klima- og miljødepartementet 04. juli 2016. For vannforekomster som er berørt av vannkraftproduksjon ble det for denne planperioden laget en egen liste over vannforekomster med godkjente miljømål, basert på tiltak som hører under sektorlovverket for vannkraftsektoren. Disse listene er vedlagt godkjenningsbrevet som vedlegg 2 (miljømål som kan medføre krafttap) og vedlegg 3 (miljømål som kan medføre andre typer tiltak). Vannforekomstene som er med i disse vedleggene har godkjente miljømål som er høyere enn dagens tilstand. For vannforekomster som ikke inngår i listene, er miljømålet ved godkjenningen satt til å være det samme som dagens tilstand.

Dette innebærer at i en revisjonssak gir vannforvaltningsplanen støtte for å vurdere tiltak for å bedre miljøforholdene i vannforekomster som er oppført i vedlegg 2 eller 3. Den gir imidlertid ikke grunnlag for å vurdere spesielle tiltak i de øvrige vannforekomstene i vassdraget som er påvirket av vannkraftproduksjon.

Departementet godkjente ingen krav om magasinrestriksjoner som tiltak for å oppnå miljømål etter vannforskriften. Vannforvaltningsplanen for denne planperioden gir dermed ingen føringer for å vurdere pålegg om magasinrestriksjoner.

Av vannforekomstene som inngår i Hjartdølarevisjonen er det kun strekningen fra Hjartsjå og ned til samløpet med Skogsåa som er oppført i vedlegg 2. På denne strekningen gir vannforvaltningsplanen føringer som gjør at tiltak som kan medføre krafttap skal vurderes for å nå miljømålet. Strekningen er i gjeldende plan definert med sterkt modifisert vannføring (SMVF), med moderat økologisk potensial (MØP). Målet er å nå «god økologisk potensial» innen 2021.

Ut fra vann-nett ser det ut til at moderat tilstand for fisk er hovedårsaken til nivået som er satt for dagens tilstand. Hydrologiske endringer med minstevannføring er den største påvirkningen for denne strekningen. Et slipp som sikrer minstevannføring på denne strekningen vil kunne forbedre dagens økologiske potensial. Skagerak Kraft har selv foreslått vilkår om slipp fra Hjartsjå. Dette vil kreve tilstrekkelig med vann gjennom Hjartdøla kraftverk i tørre perioder og kunne gi noe mindre fleksibilitet og endre reguleringsregimet noe. NVE mener at et slikt slipp vil kunne sikre en viss mengde vann på strekningen i de tørreste periodene.

Selv om en vannforekomst ikke er oppført i vedlegg 2 eller 3, er det fullt mulig å vurdere miljøtiltak, inkludert magasinrestriksjoner, som en del av en konkret revisjonssak på bakgrunn av andre hensyn enn å oppnå miljømål etter vannforskriften. Noe departementet også viser til i sitt vedtaksbrev.

Vurdering av revisjonsdokumentet

I vilkårsrevisjoner er det ikke krav om konsekvensutredning (KU) etter plan- og bygningsloven, slik det er ved konsesjonsbehandling av nye større vannkraftverk. I mange tilfeller finnes det likevel mye kunnskap om reguleringenes virkninger og aktuelle tiltak. Kunnskapen vil ofte være basert på erfaringer og etterundersøkelser. Utredninger kan pålegges for å innhente mer kunnskap på temaer som er sentrale i revisjonen, f.eks. dersom det er identifisert kunnskapshull eller for å vurdere effekten av aktuelle tiltak.

Det fremgår av OEDs retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår for vassdragsreguleringer (2012) at utredningsbehovet må vurderes konkret i den enkelte revisjonssak, avhengig av hva slags krav som er fremmet og hva som foreligger av dokumentasjon. Det er ikke aktuelt med et utredningsomfang på tilnærmet samme nivå som ved en konsesjonsbehandling. Det må tvert imot forutsettes at utredningsbehovet vil være moderat, jf. Ot.prp. nr. 50 (1991-92) om lov om endringer i vassdragsreguleringsloven.

Det har under høringen fremkommet noe kritikk av selve revisjonsdokumentet. Kommunen mener bl.a at revisjonsdokumentet ikke svarer på de kravene som er stilt fra allmenne interesser. Midtre Telemark vannområde savner undersøkelser som viser tilstanden per dags dato med hensyn til erosjon, fisk, bunndyr, planter og særlig ansvarsarter som laks, ål og elvemusling. I likhet med vannområdet mener både Fylkesmannen og Miljødirektoratet at forholdene for storørret, laks, elvemusling og ål er for dårlig utredet etter utbyggingen. I tillegg mener vannområdet konsekvenser for villrein burde vært redegjort for. Dette er

undersøkelser som kan pålegges i medhold av nye standard naturforvaltningsvilkår. Ved utarbeidelse av et revisjonsdokument skal det legges vekt på de forholdene som fremgår av kravdokumentet og NVEs begrunnelse for åpning av revisjon. I tillegg har NVE fått kunnskap om vassdraget gjennom konsesjonsbehandlingen av Sauland kraftverk. NVE gjør oppmerksom på at utredninger i revisjonssaker normalt ikke skal være på nivå med nye prosjekter. Eventuelle utredninger skal baseres på mest mulig oppdatert kunnskap og metodikk. Ved gjennomgang av revisjonsdokumentet mener NVE at det oppfyller det minimumskrav stilt i OEDs retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår for vassdragsreguleringer, av 25.05.2012.

Vurdering av innkomne krav

Ved revisjon av en konsesjon vil det i alle tilfeller bli innført oppdaterte standardvilkår, derfor vil NVEs vurdering i hovedsak innebære krav knyttet til minstevannføring og magasinrestriksjoner.

I revisjonsdokumentet er det framsatt krav som kan påvirke kraftproduksjonen, dette gjelder særlig krav om slipp av minstevannføring og krav om magasinrestriksjoner. Skagerak Kraft AS mener at de ikke har opplevd skader og ulemper ved utbyggingen som man ikke forutså på konsesjonstidspunktet.

Klima- og Miljødepartementet godkjente planer for vannforvaltning i vannregion Vest-Viken den 4.7.2016. I de nasjonale føringene er det lagt til grunn at vassdrag med klarest potensial for miljøforbedring til lavest mulig kostnad skal prioriteres for miljøforbedring. Departementet har i vedlegg 2, som følger den godkjente planen, angitt vannforekomster som trenger nye tiltak, som kan medføre krafttap for å oppfylle miljømålet. NVE registrerer at Hjartdølas nedre del er med i vedlegg 2 med miljømål godt økologisk potensial innen 2021.

Magasinrestriksjoner

Krav

Kravet fra kommunen om vilkårsrevisjon er i hovedsak knyttet til magasinrestriksjoner. Svært lav vannstand på sensommeren, særlig august/september 2002, førte til problemer både av praktisk og fritidsmessig karakter. For å bedre disse forholdene mener kommunen at det må settes vilkår om begrensninger for vannstandsvariasjoner i sommerperioden for alle reguleringsmagasinene. Dette gjelder datofesting av fyllingstidspunkter på sommerstid, med en sommervannstand på minimum HRV - 2,5 meter. Kravene gjelder for følgende reguleringsmagasin:

- Breivatn
- Bonsvatn
- Vindsjåen
- Kovvatn
- Skjesvatn

I ettertid har kommunen endret ordlyden i kravet til at alt flomvannet etter en gitt dato skal benyttes til oppfylling av magasinene til HRV -2,5 meter og holdes over denne vannstanden fram til 1. september.

I tillegg påpeker Skjesvatn vel problematiske forhold knyttet til bruken av Skjesvatn. Lav og varierende vannstand gir utfordringer i forbindelse med ferdsel på magasinet. Vellet foreslår i sitt krav at vannstanden i Skjesvatn i perioden 1.6 -1.10 skal være over kote 803,5, som tilsvarer 2 meter under HRV.

Revisjonsdokumentet

Skagerak Energi AS mener i hovedsak at dagens manøvreringspraksis generelt fungerer meget bra.

Skagerak Energi AS påpeker at kravene om magasinrestriksjoner vil kunne føre til konsekvenser for hydrologiske forhold, manøvrering, magasindisponering, flomrisiko og energitap. Kravene vil ifølge Skagerak Energi AS begrense utnyttelsesmulighetene av magasinene bl.a til flomdemping.

Høringsuttalelser og kommentar til disse

Høringsinstansene som har uttalt seg om magasinrestriksjoner støtter kommunens krav om å sette begrensninger for laveste regulerte vannstand sommerstid.

Skagerak Energi AS påpeker at de de fleste høringsinnspillene til magasinrestriksjoner er uspesifiserte. Hjartdal kommunes høringsuttalelse er derimot mer spesifikk. Skagerak Energi gjør oppmerksom på at dagens praksis knyttet til regulering av magasinene er lik kommunens nye forslag, men gjør oppmerksom på at de hydrologiske forholdene er svært ulike fra år til år. Selskapet mener at det er av betydning å ha en viss fleksibilitet både med tanke på miljø-, landskaps-, flom- og kraftproduksjonshensyn. Det fremheves også at Vindsjåen er et flerårsmagasin og har en viktig funksjon som sikring i tørrår. I følge Skagerak energi vil magasinrestriksjoner for Vindsjåen innebære at magasinet i praksis ikke kan brukes til tørrårssikring fra 1. mai til 1. september.

NVEs vurdering

NVE skal bare foreslå endringer i manøvreringsreglementet der det er spesielle hensyn som tilsier at slike tiltak må iverksettes. Om de foreslåtte magasinrestriksjonene er aktuelle, kommer an på områdets verdi og potensiale, tiltakets virkning på berørt verdi, hvor stort produksjonstapet blir og kostnadene knyttet til endringen. De aktuelle verdiene som er berørt av utbyggingen i Hjartdal-Tuddalsvassdraget er i hovedsak knyttet til friluftsliv, landskap, fisk og fiske. I vassdrag som Hjartdal-Tuddalsvassdraget med et komplekst reguleringssystem med mange magasiner som er avhengig av hverandre vil endring i reguleringsregime for et magasin ofte kunne påvirke hele reguleringssystemet.

Begrensninger for alle reguleringsmagasinene, slik kommunen foreslår, vil bety at noe av fleksibiliteten for oppfylling av de ulike magasinene forsvinner. Det vil ikke være mulig å prioritere et magasin framfor andre dersom det er behov for det av allmenne hensyn. Nedbørsfeltene til magasinene er ulike i størrelse samt at nedbørfeltene innehar ulike

hydrologiske egenskaper. For eksempel vil det kunne være ulike tidspunkter for når snøsmeltingen starter om våren da det er opp mot 220 meters høydeforskjell på det øvre og nedre magasinet. Under dagens forhold har Skagerak Energi etablert en praksis for å legge til rette for allmenhetens bruk av magasinene. Med foreslåtte magasinrestriksjoner vil hvert magasin være prisgitt tilsiget fra sitt nedbørfelt, Skagerak Energi mister dermed muligheten til å disponere vannet til de magasinene der behovet er størst eller oppfyllingen går sent, i tillegg til at de mister noe av flomdempingsmulighetene.

Legges det begrensninger på mulighetene for å overføre vann fra ett eller flere magasiner, vil særlig fyllingshastigheten til Breivatn, som er det nederste magasinet, bli redusert. Rundt Breivatn ligger en god del hytter, og redusert fyllingshastighet her, vil være negativt både for landskap, miljø og friluftsliv. Det er også ved dette magasinet en kan forvente barmarksesongen tidligst. Dersom en ser det fra Skagerak Energi sin side vil det være lønnsomt å ligge så høyt som mulig i Breivatn, da dette vatnet er inntaksmagasinet til Hjartdøla kraftverk. Lav vannstand vil føre til at de mister fallhøyde og dermed miste noe av kraftpotensialet i Hjartdøla kraftverk. NVE er også blitt gjort oppmerksom på at Vindsjåen er et flerårsmagasin. Vindsjåen er oppgitt til å være særlig viktig i tørrår for fylling av nedenforliggende magasiner og sikre ev. krav om slipp av minstevannføring. Magasinrestriksjoner i sommerperioden for Vindsjåen vil kunne føre til sterke begrensninger i reguleringsmulighetene, noe som spesielt vil gå ut over fyllingen av Kovvatn og Breivatn i tørrår. NVE mener at dette kan løses ved å tillate tapping i tørrår, dersom det skal sette restriksjoner for dette magasinet. For Kovvatn og Skjessvatn virker det å være av betydning at magasinene er fylt i tilstrekkelig grad slik at det er mulig å få ut båtene i det folk begynner å ta i bruk hyttene rundt vatnet i begynnelsen av barmarksesongen.

Hvis det skal settes krav om magasinrestriksjoner mener NVE at det på bakgrunn av allmenne interesser vil være mest aktuelt for Breivatn. Ut fra fyllingskurver vil ikke en slik restriksjon endre dagens praksis i vesentlig grad, imidlertid vil Skagerak Energi få innskrenket mulighetene til å ta vare på flomvann samt å benytte magasinet til flomdemping. NVE er også oppmerksom på at magasinrestriksjoner på dette magasinet vil begrense bidrag til balansetjenester fra Hjartdøla.

Med tanke på ulemper som redusert fleksibilitet, tap i kraftproduksjon, reguleringskapasitet og reduserte muligheter for flomdemping mener NVE, at nytten av foreslåtte magasinrestriksjoner ikke kan veies opp mot ulempene. I og med at de positive virkningene ved foreslåtte vilkår er små, samtidig som konsekvensene kan bli store, mener NVE at det ikke er grunnlag for sette vilkår ut over dagens praksis.

Minstevannføring

Det har kommet inn få konkrete krav om slipp av minstevannføring. Kravene er generelle krav som primært er fremmet for å bedre den økologiske tilstanden i vassdraget, bedre gjennomstrømning i ulike elveavsnitt og gjennom det redusere begroing og bedre forholdene for fisk.

Revisjonsdokumentet

Skagerak Energi har i revisjonsdokumentet kommentert krav om slipp av minstevannføring mellom bekkeinntak Gausdøla og Reisjåvatn. Selskapet mener at vilkår om slipp av minstevannføring på denne strekningen ikke vil føre til noen vesentlig miljøeffekt. Dette forklares med at strekningen er kort, bratt, steinete og svært lite tilgjengelig for allmenheten.

Skagerak Energi påpeker at de i dag er pålagt gjennom skjønn å slippe minstevannføring i Omnesfossen på 2,5 m^3/s om sommeren og 1,0 m^3/s om vinteren. Skagerak Energi påpeker også at vassdraget i sum har liten magasinkapasitet i forhold til tilsigsområde og at restvannføringen er tilstrekkelig for å ivareta miljøhensyn.

Høringsuttalelser og kommentar til disse

I flere av høringsuttalelsene påpekes det at det må settes vilkår om slipp av minstevannføring på elvestrekningene, som er berørt av utbyggingen. Under høringsrunden var det få høringsinstanser som tallfestet størrelse på slipp av minstevannføring eller rangerte i hvilke elveavsnitt de mener det er viktigst å slippe minstevannføring. Det er også ulike argumenter for at det bør slippes vann. Et generelt argument er ønske om å forbedre den økologiske tilstanden i vassdraget. Elvestrekningene som er omtalt er:

- Heiåibekken (nedstrøms bekkeinntak)
- Gausdaøla (nedstrøms bekkeinntak)
- Gaulåsåi (utløp fra Skjesvatn)
- Vangsåi (utløp fra Breivatn)
- Bekk Kleiven (innløp til Kleivstjønn)
- Bjordøla (nedstrøms bekkeinntak)
- Vesleåa (nedstrøms bekkeinntak)
- Skorva (Utløp fra Vatnartjønnan)
- Hjartdøla (utløp fra Hjartsjåvatnet)
- Kova (Utløp fra Kovvatn)
- Kova (nedstrøms bekkeinntak)
- Mydøla (nedstrøms bekkeinntak)
- Kvitåi (nedstrøms bekkeinntak)
- Bonsåi (utløp fra Bonsvatn)
- Vindsjåi (utløpselv Vindsjåen).

Hjartdal kommune, mener det må slippes vann i Kova. Både av landskapshensyn og fordi dette kan avbøte på gjengroingsproblematikken. Kommunen mener at det er for dårlig utredet for å kunne si om et minstevannføringsslipp fra Gausdøla vil hjelpe for gjengroings-problematikken i Reisjåvann. Hjartdal nord utmarkslag, Hjartdal bonde- og småbrukarlag samt en grunneier har i en felles uttalelse påpekt at det må slippes minstevannføring på flere

strekninger. De fremhever bekkeinntaket ved Kleivstjønn og bekkeinntaket ved Bjordalen. De påpeker at løkene i Kaldalen samt Kleivstjønn har blitt fisketomt som følge av fraført vann, som igjen har ført til lavt oksygeninnhold og økt gjengroing. De påpeker videre at tørrlegging av bekker har ført til problematikk knyttet til landbruket. Seljord kommune mener at det må slippes minstevannføring i Heiåi, slik at ikke elvestrekningen gror igjen.

Skagerak Energi påpeker at krav om slipp av minstevannføring stort sett er generelle krav. Ettersom kravene til størrelse på eventuelle slipp i svært liten grad er spesifisert har selskapet beregnet krafttap ved slipp av 5- persentil sommer og vinter samt for alminnelig lavvanføring fra de potensielle slippstedene. Skagerak Energi har vurdert krav om minstevannføring slik:

Hjartdøla

Skagerak Energi er positive å styrke slipp av minstevannføring fra Hjartsjå til Hjartdøla.

Heiåi

Skagerak Energi påpeker at Heiåi sitt restfelt er stort og at Seljord kommunes krav primært er knyttet til strekningen fra inntaket i Heiåi og fram til Jønntjønnbekken. Fra Jønntjønn-bekken kommer det inn bra med restvannføring. Selskapet har rutiner for fjerning av vegetasjon og annet som kan bidra til å redusere flomavledningskapasiteten på strekningen og gjør oppmerksom på at grunneierne har tilpasset seg dagens vannføring. Etablerte adkomster over elva kan bli vanskelig å nyttiggjøre seg, dersom vannføringen blir økt.

Vannet som kommer fra Heiåi kan benyttes i Bjordalen, Hjartdøla og Sauland kraftverk. Skagerak Energi har beregnet følgende for redusert kraftproduksjon.

Inntak Heiåi	5-pers vinter/sommer (40/120 l/s)	Alminnelig lavvannføring (50 l/s)
Kraftreduksjon i GWh/år uten bygging av Sauland kraftverk	2,8	2,0
Kraftreduksjon i GWh/år med bygging av Sauland kraftverk	3,4	2,4

Tabell 5: Oversikt over krafttap ved ulike minstevannføringsslipp fra bekkeinntak Heiåi.

Øvre del av Hjartdøla (Gaulåsåi, Bjordalsåi, Vangsåi og inntak Kleven).

Skagerak Energi oppfatter at kravene for disse elvestrekningene primært er begrunnet med tanke på vannføringen umiddelbart nedstrøms inntakene. Ved samløpet mellom Gaulåsåi og Hjartdøla er middelvannføringen beregnet til like i underkant av 0,5 m^3/s under dagens forhold. Skagerak Energi gjør også oppmerksom på at det ikke er teknisk mulig å slippe minstevannføring fra Skjessvatn eller Breivatn i dag

Dam Skjesvatn til Gaulåsåi	5-pers vinter/sommer (140/470 l/s)	Alminnelig lavvannføring (150 l/s)
Kraftreduksjon i GWh/år	12,1	7,0

Tabell 6: Oversikt over krafttap ved ulike minstevannføringsslipp fra dam Skjesvatn.

Inntak Bjordalsåi	5-pers vinter/sommer (40/70 l/s)	Alminnelig lavvannføring (40 l/s)
Kraftreduksjon i GWh/år	1,9	1,5

Tabell 7: Oversikt over krafttap ved ulike minstevannføringsslipp fra bekkeinntak Bordalsåi.

Dam Breivatn til Vangsåi	5-pers vinter/sommer (30/80 l/s)	Alminnelig lavvannføring (90 l/s)
Kraftreduksjon i GWh/år	2,4	3,3

Tabell 8: Oversikt over krafttap ved ulike minstevannføringsslipp fra dam Breivatn.

Inntak Kleiven	5-pers vinter/sommer (1 l/s)	Alminnelig lavvannføring (1 l/s)
Kraftreduksjon i GWh/år	0,04	0,04

Tabell 9: Oversikt over krafttap ved ulike minstevannføringsslipp fra bekkeinntak Kleiven.

Dersom det skal stilles krav om slipp av minstevannføring fra noen av slippunktene, mener Skagerak Energi at effekten vil være størst ved slipp fra dam Bjordalsåi. Av disse strekningene ligger Bjordalsåi nærmest vei, støler og de mest brukte områdene.

Skagerak Energi kan ikke se at fordelene med minstevannføringsslipp forsvarer kostnadene for noen av de aktuelle stedene.

Inntak Vesleåe (Oppsal)

Skagerak Energi mener at kravet om å slippe alt naturlig tilsig med unntak av flomvann ikke omfattes av revisjonsadgangen. Skagerak energi mener at kravet er begrunnet med privatrettslige forhold, hvor ulempene er gjort opp ved skjønn.

Inntak Vesleåe	5-pers vinter/sommer (2/3 l/s)	Alminnelig lavvannføring (3 l/s)
Kraftreduksjon i GWh/år	0,1	0,1

Tabell 10: Oversikt over krafttap ved ulike minstevannføringsslipp fra bekkeinntak Vesleåe.

Inntak Mydøla og Kova

Skagerak energi påpeker at kravet om slipp av minstevannføring fra inntak Kova og Mydøla er dels knyttet til et ønske om å øke vanngjennomstrømningen i Sønnlandsvatnet for å redusere gjengroing. Skagerak Energi påpeker at gjengroing var et problem allerede før utbygging. Det gjøres oppmerksom på at restfeltet til Sønnlandsvatnet er stort og restvannføringen er av selskapet beregnet til 4,1 m^3/s i middelvannføring. Dersom en skal slippe en minstevannføring som har til hensikt å bedre gjengroing, må det slippes en betydelig vannføring. Skagerak Energi mener at miljøtilstanden i Sønnlandsvatnet er god og om lag slik en så for seg da en bygde ut Hjartdøla kraftverk.

Til Hjartdal kommunes krav om å slippe minstevannføring i Kova, vurderer Skagerak Energi at det vil gi en viss miljøforbedring på strekningen ned til og med Kovflottjønn. På strekningen mellom Kovflottjønn og Sønnlandsvatnet er restfeltet stort. Skagerak Energi har vært i kontakt med grunneier som påpeker at de ikke ønsker høyere vannføring på denne strekningen p.g.a fremkommelighet via klopper og lågbruer over elven.

Inntak Mydøla	5-pers vinter/sommer (30/30 l/s)	Alminnelig lavvannføring (30 l/s)
Kraftreduksjon i GWh/år uten bygging av Sauland kraftverk	1,1	1,1
Kraftreduksjon i GWh/år med bygging av Sauland kraftverk	0,7	0,7

Tabell 11: Oversikt over krafttap ved ulike minstevannføringsslipp fra bekkeinntak Mydøla.

Inntak Kova	5-pers vinter/sommer (250/800 l/s)	Alminnelig lavvannføring (290 l/s)
Kraftreduksjon i GWh/år uten bygging av Sauland kraftverk	17,7	11,3
Kraftreduksjon i GWh/år med bygging av Sauland kraftverk	10,6	6,8

Tabell 12: Oversikt over krafttap ved ulike minstevannføringsslipp fra bekkeinntak Kova.

Skagerak Energi mener at fordelene med slipp av minstevannføring på disse stedene ikke forsvarer kostnadene. Dersom det skal slippes i Kova må det etableres arrangement for slipp av minstevannføring både i dam Kovvatn og inntak Kova.

Bonsåa og inntak Gausdøla

Skagerak Energi påpeker at krav om slipp av minstevannføring på disse stedene i stor grad er knyttet til ønske om økt vanngjennomstrømning i Reisjåvatn. Selskapet mener at elvestrekningen i Bonsåa, fra dam Bonsvatn og Reisjåvatn er kort, lite synlig og de er ikke kjent med spesielle miljøverdier på strekningen. Gausdøla er mer synlig, og etter Skagerak Energi sin vurdering vil et minstevannføringsslipp her ha større betydning enn i Bonsåa. For å slippe minstevannføring i Gausdøla, må det bygges nytt arrangement. Et ev. minstevannføringsslipp til Bonsåa og Gausdøla vil kunne benyttes i Sauland kraftverk, dersom det blir bygd.

Dam Bonsvatn	5-pers vinter/sommer (160/340 l/s)	Alminnelig lavvannføring (180 l/s)
Kraftreduksjon i GWh/år uten bygging av Sauland kraftverk	11,3	7,3
Kraftreduksjon i GWh/år med bygging av Sauland kraftverk	5,7	4,4

Tabell 13: Oversikt over krafttap ved ulike minstevannføringsslipp fra dam Bonsvatn.

Inntak Gausdøla	5-pers vinter/sommer (40/340 l/s)	Alminnelig lavvannføring (50 l/s)
Kraftreduksjon i GWh/år uten bygging av Sauland kraftverk	5,8	1,9
Kraftreduksjon i GWh/år med bygging av Sauland kraftverk	3,5	1,1

Tabell 14: Oversikt over krafttap ved ulike minstevannføringsslipp fra bekkeinntak Gausdøla.

NVEs vurdering

Når NVE skal se på mulighetene for slipp av minstevannføring skal vi veie fordeler og ulemper ved gitte slipp. Et viktig hensyn er at minstevannføringsslippet gir muligheter for vesentlige miljøforbedringer uten at ulempene i form av krafttap, forsyningssikkerhet, kostnader og andre negative virkninger for regulanten og samfunnet blir for store. NVE har registrert i likhet med Skagerak Energi, at kravene om slipp av minstevannføring er veldig generelle, men at det sentralt dreier seg om å bedre forholdene for biologisk mangfold, mens det lokalt fokuseres mer på landskap, fiske og annet friluftsliv. I NVEs vurdering vil vi derfor se på områdets verdi sammen med virkningen av foreslått minstevannføringsslipp.

Dette må til slutt vurderes opp mot produksjonstap, kostnader og andre negative effekter, som redusert regulerbarhet og fleksibilitet.

Landskap og friluftsliv

Det er knyttet verdier både til landskap og friluftsliv i området. Et avbøtende tiltak for å kunne bedre forholdene knyttet til dette temaet, er vilkår om slipp av minstevannføring på de strekningene som er fraført vann. Virkningen av vannslipp vil være svært ulik avhengig av elvestrekning, størrelse på minstevannføringsslippet og hva en vil oppnå med et gitt slipp. Av landskapshensyn er det spesielt Bjordøla, Kova og Heiåi som virker å være viktig for dette temaet. Ut fra befaring, høringsuttalelser og kommentarer til disse virker det som om effekten ved slipp av minstevannføring er størst ved slipp av minstevannføring i Bjordøla. Strekningen som ev. vil få økt vannføring ligger nær vei og støler, og er av Skagerak Energi vurdert til å være det området som blir mest brukt. Et slipp tilsvarende alminnelig lavvannføring (40 l/s) vil redusere kraftproduksjonen med 1,5 GWh/år.

Slipp av alminnelig lavvannføring til Heiåi vil gi et tap på ca. 2,0 GWh/år. Denne elvestrekningen ligger utenfor allfarvei og er lite synlig fra stien som går like ved. Selve elva er storsteinet med få stilleflytende partier. Elvestrekningen ligger innenfor Brattfjell-Vindeggen landskapsvernområde der verneformålet er å ivareta naturlandskapet, biologisk mangfold, kulturlandskap og kulturminner. NVE mener at slipp av minstevannføring tilsvarende alminnelig lavvannføring (50 l/s) i liten grad vil påvirke landskapsbildet. NVE mener likevel at opplevelsen av litt rennende vann er av en viss betydning for friluftslivet.

NVE er enig med de høringspartene som mener at slipp av minstevannføring i Kova vil bedre forholdene for landskap og friluftsliv. De negative effektene for samfunnet og Skagerak energi vil derimot bli betydelig, produksjonstapet er beregnet til 11,3 GWh/år ved slipp av alminnelig lavvannføring, i tillegg må det etableres minstevannføringsarrangement både i dam Kovvatn og inntak Kova for å sikre minstevannføringsslippet. NVE mener at ulempene ved minstevannføringsslipp på denne strekningen er store sammenlignet med de positive virkningene for landskap og friluftsliv.

Pålegg om slipp av minstevannføring vil føre til senere oppfylling av magasinene, dersom en ser fordelene med minstevannføringsslipp opp mot senere oppfylling av magasinene mener NVE at dette totalt sett ikke gir vesentlige forbedringer med tanke på friluftsliv og landskap. NVE har derfor lagt vekt på at ev. minstevannføringsslipp ikke skal føre til ytterligere negative virkninger for friluftslivet rundt reguleringsmagasinene.

Dersom det skal slippes minstevannføring for å ivareta landskap og friluftsliv på en bedre måte, sett opp mot kraftreduksjon, mener NVE at ev. pålegg om slipp vil være mest aktuelt i Bjordøla og Heiåi.

Biologisk mangfold/økologisk tilstand

Flere av høringsinstansene mener at det må slippes minstevannføring for å bedre forholdene for vanntilknyttede organismer. NVE vil påpeke at dette er et veldig generelt krav og en vurdering som må gjøres i de fleste revisjonssakene.

NVE mener at denne saken ikke innehar spesielle verdier knyttet til dette temaet sammenlignet med andre revisjonssaker. Det vil ikke være mulig å sette vilkår om slipp av minstevannføring på alle elvestrekninger i landet som inngår i revisjonssaker, til det vil det bli alt for store krafttap og økonomiske konsekvenser. Derfor har NVE og MDir utarbeidet rapport 49/2013 om vannkraftkonsesjoner som kan revideres innen 2022. Rapporten inneholder en nasjonal gjennomgang og forslag til prioritering av revisjonssaker. Hjartdøla/Tuddalsvassdraget har prioritet 1.2. Med dette menes at vassdraget er vurdert med middels potensial for forbedring av viktige miljøverdier, og med antatt større krafttap forhold til forventet miljøgevinst.

Dersom det skal slippes minstevannføring vil det være viktig å lokalisere de elvestrekningene der et ev. minstevannføringsslipp vil gi størst miljøgevinst. Miljøgevinsten må i tillegg ses i sammenheng med størrelsen på krafttapet og andre negative virkninger for regulanten og samfunnet. NVE kan ikke se at noen av elvestrekningene ovenfor Hjartdøla kraftverk innehar særlig store verdier av nasjonal eller regional interesse. Selv om virkningene ved slipp av minstevannføring vil være positive for vanntilknyttede organismer mener NVE at slipp av tilstrekkelig minstevannføring ikke kan forsvare krafttapet som vil følge, dersom en skal være sikker på at vannføring vil føre til gi vesentlige miljøforbedringer. NVE mener at slipp for å bedre forholdene til biologisk mangfold alene ikke forsvarer krav om slipp av minstevannføring i denne revisjonssaken.

Hvordan Hjartdøla kraftverk og ovenforliggende reguleringer driftes, vil påvirke både Hjartdøla, nedstrøms Hjartsjå og Heddøla, nedstrøms Omnesfossen. Disse strekningen innehar store biologiske verdier med elvemusling (Hjartdøla og noen i Heddøla), ål, storørretbestand (Heddøla) og laksebestand (Heddøla). Dersom Sauland kraftverk bygges, viser vi til vurdering av minstevannføring gjort i innstilling av 13.2.2014 og Olje- og energidepartementets tillatelse av 12.2.2016.

Skagerak Energi foreslår selv at dagens skjønnspålagte praksis, som sikrer slipp av minstevannføring i Omnesfossen på 2,5 m^3/s sommer og 1,0 m^3/s vinter videreføres. For å ivareta elvemusling og fisk i Hjartdøla, mener Skagerak Energi at 1 m^3/s sommer og 0,5 m^3/s vinter er et akseptabelt minstevannføringskrav, dersom Sauland kraftverk ikke bygges. Skogsåe renner inn i Hjartdøla like ovenfor Omnesfossen og tilfører mye vann til Omnesfossen. NVE er derfor enig med Skagerak Energi i at slipp av minstevannføring fra Hjartsjå vil være positivt, særlig i de periodene da vannføringen i Skogsåe er stor nok til å tilfredsstille kravet til minstevannføring i Omnesfossen, og det ikke er behov for slipp av vann fra Hjartsjå for å oppfylle kravet.

NVE mener at vilkår om slipp av minstevannføring i Hjartdøla vil styrke minstevannføringsslippet ytterligere, sammenlignet med dagens praksis. NVE legger vekt på at minstevannføringsslipp fra Hjartsjå vil komme i tillegg til det uregulerte vannet som kommer fra Skogsåe. Minstevannføringen fra Hjartsjå vil i også kunne være med på å stabilisere vannføringen i Heddøla noe.

Gjengroing av vann og elvestrekninger

Flere av høringspartene påpeker at gjengroing av vassdraget er et problem, og at dette til dels skyldes reguleringen. Det er derfor et ønske om slipp av vann på flere av elvestrekningene. Dette gjelder særlig strekningene fra inntak Heiåi, inntak Kova (Sønnlandsvatnet), inntak Gausdøla (Reisjåvatn), bekkeinntak Kleiven og inntak Bjordalen.

Seljord kommune påpeker at fraføring av vann fra Heiåi har ført til opphopning av masser og gjengroing av elveleiet, noe som kan påvirke flomavledningskapasiteten. Kommunen mener derfor det må vurderes å slippe vann i perioder, for å rense opp i elveleiet. Skagerak Energi påpeker at denne problematikken i dag blir håndtert gjennom deres internkontrollsystem, der de har rutiner for fjerning av vegetasjon og annet som påvirker flomavledningskapasiteten. Dersom en skal benytte vann for å rydde elveleiet, må det slippes betydelige mengder. NVE mener at rydding i elveleiet vil kunne være like effektivt som slipp av større mengder vann i en periode, og betydelig mer effektivt enn et akseptabelt minstevannføringsslipp på denne strekningen. NVE mener at det er tilstrekkelig at regulanten selv fjerner vegetasjon og annet som hindrer flomavledningskapasiteten. Dersom en skal slippe vann fra dette inntaket, mener NVE, som tidligere nevnt, at det er andre interesser som er av større betydning, og som kan ivaretas med et mindre kontinuerlig vannslipp.

Hjartdal nord utmarkslag, Hjartdal bonde og småbrukarlag samt en grunneier, mener at Kleivstjønn, som tidligere har vært et godt fiskevann, er ødelagt som følge av gjengroing og lavt oksygeninnhold. De gjør oppmerksom på at de ikke kan se at bekkeinntak Kleiven er registrert i noen dokumenter. Utmarkslaget m.f krever at alt vannet fra inntak Kleiven blir tilbakeført til Kleivstjønn og at det utarbeides en plan for å restaurere Kleivstjønn tilbake til dit det var en gang. Slik NVE oppfatter det er dette vanninntaket ikke ulovlig. Skagerak Energi oppgir at inntak er godkjent som luftesjakt og bekkeinntak i NVEs godkjente detaljplaner for Hjartdølautbyggingen. Skagerak Energi oppgir at rettighetene ser ut til å være ervervet ved minnelige avtaler. Med et nedbørfelt på kun 0,4 m^2 og middelvannføring på 10 l/s kan det for NVE se ut til at denne bekken ikke har årssikker vannføring og i tørre perioder gå tilnærmet tørr. Det er i disse tørre varme periodene behovet for vanngjennomstrømning er størst. Selv om krafttapet er lite ved å la denne bekken gå naturlig ut i Kleivstjønn, kan ikke NVE se at slipp av vann fra denne bekken vil gi vesentlig bedre forhold i Kleivstjønn.

Grunneiere langs Sønnlandsvatnet mener at slipp av minstevannføring i Kova vil avbøte på gjengroingsproblematikken. Hjartdal kommune viser til en rapport fra SWECO som i sin vurdering viser til at det tyder på at roligere og mer stabile forhold har gitt mer plantevekst i vatnet.

Sønnlandsvatnetet er et vatn som ligger nær vei, er ca. 1,3 km langt og ca. 450 meter bredt på sitt breieste. Den nordlige delen er noe dypere enn den sørlige delen. Ut fra de hydrologiske beregningene som følger revisjonsdokumentet kan en se at nedbørfeltet til Sønnlandsvatnetet er redusert med mer en halvparten av det opprinnelige feltet, fra 373,22 km^2 til 151,62 km^2. NVE mener at nedbørfeltet, selv etter reguleringen, bidrar til en betydelig vannmengde sammenlignet med størrelsen på vatnet. Middelvannføring gjennom Sønnlandsvatnetet er, under dagens forhold, beregnet til drøye 4 m^3/s ifølge tabell 31 i revisjonsdokumentets

vedlegg 6 om hydrologi. NVE registrerer også at middelflommene i Sønnlandsvatnetet, i revisjonsdokumentet, er beregnet til 41,2 m^3/s, samt at det er registrert en flomtopp oppe i 119,45 m^3/s (1987). Ut fra flybilder, kan en observere noe begroing i de grunne områdene i den sørøstlige delen av vatnet. (fig 1)

Fig 4: Bildet til venstre er tatt i 1991, mens bildet til høyre er tatt i 2015 (24 år etter).

NVE er ikke uenig med SWECO i at roligere og mer stabile forhold vil kunne favorisere plantevekst. NVE vil likevel gjøre oppmerksom på at forandring i plantedekket i et avgrenset område over tid kan være en del av en naturlig suksesjon. Gjengroing kan vi også observere i mange andre vann i Telemark, som ikke er påvirket av reguleringer. En må ta i betraktning at en innsjø begynner som en forsenkning i bakken, eller en oppdemning. Over tid vil hullet fylles med både organisk og uorganisk materiale som kommer drivende, eller blir produsert i vatnet. De abiotiske forholdene vil også påvirke hastigheten på gjengroingen. I dette tilfellet mener NVE at en heller ikke kan se bort ifra at det kan være en sammenheng mellom sur nedbør og gjengroing.

En annen faktor som også kan ha påvirket gjengroingshastigheten er terskelen i utløpet av Sønnlandsvatnetet. Denne terskelen er etablert som et skjønnstiltak av privatrettslig karakter. Bygging av terskelen har sannsynligvis ført til at vannspeilet i vatnet har stabilisert seg og gitt planter bedre vekstforhold. En endring av terskelen slik at vannstanden pendler hyppigere vil kunne være med på å begrense begroingen noe.

Skagerak Energi beregnet produksjonstapet til 17,7 GWh/år dersom det slippes 5-persentil sommer (810 l/s) og vinter (260 l/s) fra inntak Kova. Tapet vil reduseres til 10,6 GWh/år dersom Sauland kraftverk bygges. For å sikre denne minstevannføringen må det etableres minstevannføringsarrangement både i dam Kovvatn og inntak Kova.

Hjartdal kommune mener at et ev minstevannføringsslipp fra inntak Gausdøla kan bedre på forholdene i Reisjåvatn, men at dette ikke er godt nok undersøkt. Et minstevannføringsslipp her vil også gi noe økt vannføring i tørre perioder for Sønnlandsvatnetet. Et slipp som tilsvarer alminnelig lavvannføring 50 l/s vil gi et produksjonstap på 1,9 GWh/år.

Selv om både Sønnlandsvatnet og Reisjåvatn har fått redusert vannføring er det fortsatt relativt store nedbørfelt som drenerer gjennom vannene, sammenlignet med mange andre nærliggende vann av denne størrelsen. NVE mener at det er høyst usikkert om slipp av minstevannføring vil gi ønsket effekt på gjengroingsproblematikken, i beste fall vil et minstevannføringsslipp kunne forsinke prosessen noe, samtidig vil produksjonstapet bli betydelig. NVE mener at dersom en skal bedre forholdene i Reisjåvatn og Sønnlandsvatnetet vil mekanisk fjerning og hyppigere vannstandsendringer kunne ha like stor eller større effekt enn økt vannslipp.

Konklusjon

NVE registrerer at det på flere elvestrekninger må slippes mye vann for å oppnå ønsket effekt. Vi ser også at det er motstridende krav når det gjelder minstevannføring og krav til høy magasinfylling. Krav om slipp av minstevannføring vil øke risikoen for lavere magasinvannstand. NVE sitter med den oppfatning at ønsket om høy vannstand i magasinene sommerstid, er vel så viktig som slipp av minstevannføring.

Ingen av elvestrekningene oppstrøms Hjartdøla kraftverk utmerker seg med spesielt store nasjonale eller regionale verdier når det gjelder biologisk mangfold, men det er likevel ikke tvil om at fraføring av vann har fått konsekvenser for fisk og andre vanntilknyttede organismer. Det er også en viss sannsynlighet for at gjengroingshastigheten har økt i enkelte elveavsnitt ved redusert vanngjennomstrømning. NVE mener at de ulike elveavsnittene innehar forskjellige egenskaper og effekten ved et ev. minstevannføringsslipp vil derfor være ulik. NVE mener at den allmenne nytten ved noe slipp av minstevannføring ved inntak Bjordøla og Heiåi vil være størst, samtidig som kraftreduksjonen vil bli relativt beskjedent. NVE legger vekt på at store deler av den tørrlagte strekningen i Heiåi ligger innenfor Brattfjell-Vindeggen landskapsvernområde og at noe slipp vil være positivt både for friluftsliv og landskap gjennom opplevelsen av rennende vann i tillegg til en positiv effekt på vanntilknyttede organismer. For Bjordøla legger NVE vekt på at elvestrekningen ligger nær veg, støler og de områdene som er mest nyttet til friluftsformål. Slipp tilsvarende alminnelig lavvannføring i Heiåi og Bjordøla vil gi en samlet reduksjon på om lag 3,5 GWh/år. NVE er også enig med Skagerak kraft sitt forslag om å styrke slipp av minstevannføring fra Hjartsjå og i Omnesfossen. Ulempene med dette vil være noe mindre fleksibilitet.

Standardvilkår

Fiskebiologiske undersøkelser, habitatforbedrende tiltak og fiskeutsettinger

Under høringsrunden ble det rettet noe kritikk til gjennomførte fiskeundersøkelser, fiskeutsettinger og habitatforbedrende tiltak.

I forbindelse med revisjonen av vilkår vil det bli innført standard naturforvaltningsvilkår. Vilkårene vil gi hjemmel til å kunne pålegge miljøundersøkelser, fiskeutsetting og

habitatforbedrende tiltak, som mekanisk fjerning av plantevekster. Et eventuelt pålegg vil først kunne gis etter en konkret kost/nytte vurdering av hjemmelshaver. Nye moderne naturforvaltningsvilkår vil gi mulighet til å pålegge miljøfaglige undersøkelser og pålegge fiskeutsettinger dersom det er nødvendig. NVE er av den oppfatning at tiltak knyttet til naturfremmende tiltak vil bli ivaretatt gjennom å endre de gamle vilkårene til moderne naturforvaltningsvilkår.

Når det gjelder habitatforbedrende tiltak mener NVE at det på flere punkter vil kunne gi effekt å fjerne plantevekster og annet organisk materiale.

NVE foreslår at Skagerak Energi kartlegger områdene der gjengroingsproblematikken er størst, som følge av redusert vannføring, slik at hjemmelshaver gjennom standardvilkår ev. kan vurdere et pålegg om mekanisk fjerning av plantevekster og organisk materiale. En slik kartlegging sammen med en faglig vurdering leveres NVE og fylkesmannen innen et år etter at OED har fattet endelig vedtak i saken.

Erosjon

NVE har merket seg at det er noe erosjonsproblematikk knyttet til reguleringen av vassdraget. Dette virker ikke å være særlig omfattende sammenlignet med andre regulerte vassdrag. Med bakgrunn i den informasjon NVE har i dag om omfanget av erosjons-problemene i vassdraget, anbefaler ikke NVE at det utarbeides noen omfattende erosjons-sikringsplan. Enkelte deler av vassdraget er noe mer utsatt enn andre. NVE vil derfor oppfordre konsesjonæren til dialog med berørte parter der det kan være nødvendig å gjøre tiltak mot erosjon. Foreslåtte konsesjonsvilkår, se post 12, vil gi nødvendig hjemmel til å pålegge tiltak dersom NVE skulle finne det nødvendig på et senere tidspunkt.

Kulturminner

Et av temaene som har skapt engasjement og som ble fremhevet både under høring av revisjonsdokumentet samt NVEs befaring, er behovet for arkeologiske undersøkelser. Telemark fylkeskommune påpeker at det ikke er gjennomført større arkeologiske registreringer i forbindelse med de opprinnelige konsesjonene. Både fylkeskommunen og Hjardal historielag viser til senere tids registreringer og at det er stort potensial for ytterligere funn. Fylkeskommunene er bekymret for at vedvarende erosjon og nedbryting av bølger, og slitasje fra is i reguleringssonen vil føre til at kulturminner går tapt, en må derfor vurdere å sikre informasjonen om de kulturminnene som ligger der.

Reguleringskonsesjonene er gitt før 1960 uten vilkår om kulturminner. NVE vil vise til at det i en ev. ny konsesjon vil fastsettes standardvilkår om automatisk fredete kulturminner, herunder krav om innbetaling av engangsbeløp til kulturminnevern i vassdrag (sektoravgift). NVE mener at moderne standardvilkår vil ivareta fylkeskommunens mulighet til å sette i gang registreringer av kulturminner rundt og i reguleringsmagasinene.

Rydding av reguleringssonen

Et av punktene som er tatt opp under høring er opprydding etter anleggstiden. NVE er blitt gjort oppmerksom på at det fortsatt flyter store mengder stuv, røtter og stokker i Breivatn og Skjessvatn, og at dette bør ryddes opp i. NVE vil bemerke at det ikke er uvanlig at det hoper

seg opp med drivved enkelte steder der det er reguleringsmagasin. Rydding av reguleringssonen vil inngå i moderne standardvilkår. NVE er gjennom revisjonsprosessen blitt gjort oppmerksom på at Skagerak Energi befarer vassdragene hvert femte år for å rydde, slik at de sikrer flomavledning. I og med at Skagerak Energi selv er tjent med å rydde, der det ligger store mengder drivgods, særlig i nærheten av dammer, inntak og utløpselver, anbefaler NVE at brukere av området kontakter selskapet dersom de observerer områder der dette er et problem.

Ferdsel

I høringsrunden ble det framhevet at det er vanskelig å komme fram med båter og snøskuter i enkelte deler av vassdraget. Dette gjelder særlig opp og ned fra reguleringsmagasinene både sommer og vinter. I tillegg fører varierende vannstand til at forholdene endrer seg i magasinene, slik at en må være oppmerksom på isforholdene vinterstid samt skjær og steiner som kan stikke opp av vannet sommerstid. Når det gjelder merking og sikkerhet knyttet til vassdragsanleggene er Skagerak Energi ansvarlig. Det er et relativt strengt regelverk for skilting og merking av vassdragsanlegg. Dette gjelder bla usikker is og flomfare nedenfor dam. NVEs damtilsyn og miljøtilsyn følger opp sikkerhet og miljø knyttet til vassdragsanlegget. Når det gjelder tilrettelegging med båtutsett kan dette pålegges gjennom standardvilkår om naturforvaltning. Dette tilretteleggingstiltaket er rettet mot friluftsliv og kan bare gjøres gjeldende dersom tiltaket er ment for allmenheten. Private båtutsett kan ikke pålegges gjennom dette vilkåret.

I tillegg er NVE blitt gjort oppmerksom på at det er vanskelig å krysse den delen av Kova som renner mellom Vindsjåen og Kovvatn med snøskuter. Mellom Bjønntjønn og Grunntjønn er det etablert ei bru som er viktig for tilkomsten i området. Brua er smal og det kan være noe vanskelig komme inn på brua med snøskuter under enkelte forhold, noe som kan være uheldig når Røde kors er ute på redningsoppdrag. Denne brua er et viktig knutepunkt, også for andre brukere av området, særlig i de periodene det overføres vann i Kova mellom magasinene. Skagerak Energi påpeker at brua allerede er utbedret og har i dag tilstrekkelig bredde for at en snøskuter skal kunne passere, men ved enkelte snøforhold må det påregnes å benytte snøspade, for å komme inn på brua. NVE mener at dette ikke gir grunnlag for å pålegge flytting eller utbedring av brua i denne omgang. NVE vil påpeke at regulanten likevel, på eget initiativ, kan utbedre brua. Dersom det viser seg å være nødvendig, vil NVE kunne pålegge å utbedre forholdene gjennom standardvilkår om ferdsel. Vi vil gjøre oppmerksom på at en ev. utbedring eller flytting av brua må skje innenfor rammene av annet lovverk i og med at brua ligger innenfor Brattfjell-Vindeggen landskapsvernområde (Forskrift om vern av Brattefjell-Vindeggen som landskapsvernområde med dyrelivsfreding, Hjartdal, Seljord, Tinn og Vinje kommunar, Telemark).

Tidligere skjønn

Skagerak Energi gjør oppmerksom på at flere forhold som er tatt opp i høringsrunden fra før er behandlet i vassdragsskjønnene under og etter bygging av reguleringsanleggene. Forholdene som veger, bruer, tømmertransport, båtopptak, terskler og manøvrering er aktuelle forhold i revisjonssaken som er behandlet i skjønnene. Minstevannføringen som praktiseres i Omnesfossen må, ifølge Skagerak Energi, ses i lys av gjennomførte skjønn.

NVE vil til dette kommentere at noen av disse teamene vil likevel kunne være aktuelle å formalisere i en konsesjon, dersom teamet er av betydning for allmenne interesser i eller ved vassdraget.

NVE vil påpeke at landbruk og husdyrs tilgang på vann er et viktig punkt i denne saken. Både gjennom høringsrunden og NVEs befaring ble det uttrykt bekymring for tilgang på vann til husdyr i framtiden. Slik NVE har forstått det er slipp av vann en plikt Skagerak Energi har blitt pålagt gjennom skjønn. NVE mener derfor at Skagerak Energi har en viktig rolle som forvalter av vassdraget i å sikre tilgjengelig med vann i tørre perioder og at informasjon om vanntilgang kommer fram til landbrukseiendommene. NVE har fått kjennskap til at Skagerak Energi i dag har en person som kan kontaktes ved redusert vanntilgang til landbrukseiendommene. Kontaktinformasjon og godt samarbeid også i framtiden vil være med på å trygge husdyrholdet i Hjartdal.

NVEs konklusjon

NVE anbefaler at det innføres nye og moderne standard konsesjonsvilkår for reguleringen av Hjartdøla/Tuddalsvassdraget. Vilkårene gir myndighetene hjemmel til å pålegge relevante avbøtende tiltak. NVE anbefaler slipp av minstevannføring i Heiåi på 50 l/s og i Bjordøla på 40 l/s hele året. I tillegg anbefaler vi fastsetting av minstevannføring på 2,5 m^3/s sommer og 1,0 m^3/s vinter i Omnesfossen og 1,0 m^3/s sommer og 0,5 m^3/s vinter ut fra Hjartsjå. Hvis Sauland kraftverk blir bygd gjelder minstevannføringsslipp i kgl. res. av 12.2.2016 til bygging av Sauland kraftverk.

NVE vil ikke anbefale å endre fyllingsbestemmelser for reguleringsmagasinene i vassdraget, eller slipp av minstevannføring utover det som er anbefalt ovenfor. Når det gjelder fiskebiologiske tiltak og forebygging av videre erosjon, så er det bestemmelser om dette i de foreslåtte nye vilkårene.

Merknader til nye konsesjonsvilkår

Generelt

Gjeldende konsesjonsvilkår ble gitt ved kgl. res. av 12.12.1952, 29.7.1955 og 31.5.1957**.** NVE foreslår at vilkårene samles i ett vilkårssett og generelt oppdateres i tråd med standardvilkår og med lov om endring i konsesjonslovgivningen for vannkraft (LOV 2017-06-21-101). Dette betyr at ordlyden i mange av vilkårene endres og suppleres, men også innføring av enkelte nye vilkår, og fjerning av uaktuelle eller overflødige vilkår.

Vilkårsposter fra de gamle vilkårene som foreslås fjernet i sin helhet er post 2 om hjemfall da konsesjonen er gitt på ubegrenset tid. Videre foreslås postene 6 til 11 og post 13 fjernet da disse postene angikk bruk av norske funksjonærer og arbeidere til anlegg og drift, om bruk av norske varer ved bygging og drift, om at forsikring skal tegnes i norsk selskap, om arbeidernes lønn m.v., om legehjelp for arbeiderne, om arbeidernes husrom, om erstatning til vedkommende fattigkommune. Postene 6 til 11 og 13 anses uaktuelle og er ikke del av moderne standardvilkår. Videre foreslås å fjerne post 14 i kgl. res. av 12.12.1952 som angår fond til å fremme jordbruk i distriktet da fondet skulle betales til kommunene innen reguleringene ble tatt i bruk.

I tillegg foreslås å fjerne post om å avgi vann til fløtning. For kgl. res. av 12.12.1952 gjelder dette post 24 og for kgl. res. av 29.7.1955 og kgl. res. av 31.5.1957 gjelder dette post 23.

Post 1 Konsesjonstid og revisjon

(tidligere post 1)

Bestemmelse om vilkårsrevisjon står ikke i någjeldende vilkår, og NVE foreslår at dette settes inn. Vi foreslår å fjerne bestemmelse om begrenset konsesjonstid angående eierskap til de utbygde fallene for andre enn staten eller norske kommuner, da det pr. i dag ikke er noen slike eiere. Videre vil dette reguleres i ervervskonsesjonen som slike eventuelle eiere må søke om. Bestemmelsen anses dermed å være overflødig. Nevnte endringer er i tråd med moderne standardvilkår.

Post 2 Konsesjonsavgifter

(tidligere post 3)

Økonomiske vilkår omfattes normalt ikke av en vilkårsrevisjon, og konsesjonsavgiftene foreslås videreført. For kgl. res. av 12.12.1952 og 29.7.1955 er dette kr 0,50 pr nat.hk. til staten og kr 1,50 pr. nat.hk. til kommunen. Satsene er for tiden på henholdsvis kr 7 til stat (pr. 01.01.2013) og kr 21,46 til kommunen (pr. 01.01.2014).

For kgl. res. av 31.5.1957 er dette kr 0,50 pr nat.hk. til staten og kr 2,00 pr. nat.hk. til kommunen. Oppjustering av årlige konsesjonsavgifter skjer etter de til enhver tid gjeldende regler. Satsene er for tiden på henholdsvis kr 6,11 til stat (pr. 01.01.2013) og kr 24,95 til kommunen (pr. 01.01.2014).

Bestemmelsene om tvangsinndrivelse og forsinkelsesrente foreslås endret i tråd med moderne standardvilkår. Videre foreslås å ta med bestemmelse om at avgiftene avsettes til et kommunalt fond, også i tråd med moderne standardvilkår.

Post 3 Konsesjonskraft

(tidligere post 22 i kgl.res av 12.12.1952 og post 21 i kgl.res av 29.7.1955 og 31.5.1957).

Teksten i tidligere post foreslås oppdatert i tråd med moderne standardvilkår.

NVE foreslår å beholde bestemmelsen om at berørte kommuner 30 år etter at opprinnelig konsesjon ble gitt, og etter Kongens beslutning, kan få ytterligere konsesjonskraft til dekning av kommunenes behov. NVE foreslår å beholde bestemmelsen om at kraften leveres etter en maksimalpris beregnet til å dekke produksjonsomkostningene.

NVE vil i tillegg foreslå å beholde bestemmelsen om at oppsagt kraft ikke senere kan forlanges avgitt.

Endelig foreslås å beholde bestemmelsen om at staten kan kreve tildelt inntil 5 % av kraften, som er i tråd med moderne standardvilkår.

Post 4 Kontroll med betaling av avgift m.v.

(tidligere post 4)

Posten er i hovedinnhold beholdt, men har fått mer moderne språk.

Post 5 Byggefrister m.v.

(tidligere post 5)

Det foreslås at fristen for oppstart av byggearbeid utvides fra 2 til 5 år, og at fristen for fullføring etter søknad kan utvides med ytterligere 5 år. Endringene er i tråd med moderne standardvilkår.

Post 6 Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift m.v.

(tidligere post 25 i kgl.res av 12.12.1952 og post 24 i kgl. res. av 29.7.1955 og kgl.res. 31.5.1957)

Posten er i hovedinnhold beholdt, men har fått mer moderne språk. Begrensningen i konsesjonærens plikt knyttet til vanskeligheter og utgifter foreslås fjernet fra bestemmelsen, i tråd med moderne standardvilkår.

I de konsesjonene dette gjelder foreslås bestemmelsen om varsling av Landsforeningen for naturfredning ved ødeleggelser av dyre- og plantearter, naturforekomster og steder med vitenskapelig eller historisk betydning fjernet da bestemmelsen ikke lenger anses aktuell.

Post 7 Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn m.v.

(tidligere post 17 og post 25 i kgl.res av 12.12.1952 og kgl. res. av 15.2.1957 og post 16 og 24 i kgl. res. av 29.7.1955 og kgl.res. av 31.5.1957)

Myndighet for godkjennelse av planer og tilsyn foreslås lagt til NVE, istedenfor til «vedkommende departement». Dette er i tråd med moderne standardvilkår.

Det foreslås videre inntatt bestemmelser om kommunens uttalerett angående anleggsveier, massetak og overskuddsmasser, om plikt for konsesjonær til å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder, om konsesjonærens plikt til opprydding, om at hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til nytte for allmennheten, og at NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring etter denne posten. Dette er i tråd med moderne standardvilkår.

Post 8 Naturforvaltning

(tidligere post 15 i kgl.res av 12.12.1952 og post 14 i kgl. res. av 29.7.1955 og kgl.res. av 31.5.1957)

Det foreslås innført moderne standardvilkår om naturforvaltning, med bestemmelser om at Miljødirektoratet kan pålegge konsesjonæren å gjennomføre tiltak av hensyn til fisk, plante- og dyreliv, og pålegge konsesjonæren å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser, til å dekke utgifter til ekstra oppsyn i anleggstiden, og til å dekke utgifter til kontroll og tilsyn etter denne posten.

Det foreslås inntatt egen bestemmelse om å ta vare på og gjøre kompenserende tiltak for friluftsliv.

Bestemmelsen er ny og i tråd med moderne standardvilkår.

Post 9 Automatisk fredete kulturminner

Det foreslås inntatt bestemmelser om automatisk fredete kulturminner, og herunder krav om innbetaling av engangsbeløp til kulturminnevern i vassdrag (sektoravgift). Det vises til «Retningslinjer for bruk av sektoravgift til kulturminnevern i vassdrag» fastsatt av Miljøverndepartementet 08.06.2010. Opprinnelig reguleringskonsesjon er tidsubegrenset, er uten vilkår om kulturminner og ble gitt før 1960, og faller slik sett inn under retningslinjene, jf. punkt 2 i retningslinjene.

NVE vil beregne den endelige avgiften når vilkårene er revidert.

Post 10 Forurensning m.v.,

Bestemmelsen er ny og foreslås inntatt i tråd med moderne standardvilkår.

Post 11 Veier, ferdsel m.v.

(tidligere post 12 i kgl.res av 12.12.1952, 29.7.1955 og 31.5.1957)

Posten videreføres i hovedtrekk men med et mer moderne språk.

Post 12 Terskler m.v.

Bestemmelsen er ny og foreslås inntatt i tråd med moderne standardvilkår.

Post 13 Rydding av reguleringssonen

(tidligere post 16 i kgl.res av 12.12.1952 og post 15 i kgl.res av 15 i 29.7.1955 og kgl.res. 31.5.1957)

Vi foreslår at bestemmelsen blir supplert og konkretisert, og at NVE gis myndighet til å gi pålegg etter bestemmelsen, alt i tråd med moderne standardvilkår.

Post 14 Manøvreringsreglement m.v.

(tidligere post 20 i kgl.res av 12.12.1952 og post 19 i kgl. res. av 15 i 29.7.1955 og kgl.res. 31.5.1957)

Tidligere bestemmelse om at manøvreringen skal forestås av en norsk statsborger foreslås fjernet da den ikke lenger anses aktuell. Bestemmelsen om tvangsmulkt ved brudd på reglementet foreslås fjernet da slike reaksjonsbestemmelser samles i de nye vilkårenes post 19, se kommentarer til denne posten nedenfor. Endringene er i tråd med moderne standardvilkår.

Post 15 Hydrologiske observasjoner, kart m.v.

(tidligere post 20 i kgl.res av 12.12.1952 og post 19 i kgl. res. av 15 i 29.7.1955 og kgl.res. 31.5.1957)

Posten samsvarer i hovedsak med tidligere bestemmelse. Men det foreslås at «anleggets eier» erstattes med «konsesjonæren» og at «departementet» erstattes med «NVE» i tråd med

moderne standardvilkår. Videre foreslås at bestemmelser om merking av reguleringshøyder tas inn i ny post 14.

Vedrørende tidligere bestemmelsen i tidligere om merking av reguleringsgrenser se post 16 nedenfor.

Tidligere bestemmelse om at kopier av konsesjonærens kart over anleggene skal tilstilles Norges Geografiske Oppmåling foreslås fjernet.

Post 16 Registrering av minstevannføring, krav om skilting og merking

Tidligere post 20 i kgl.res av 12.12.1952 og post 19 i kgl. res. av 15 i 29.7.1955 og kgl.res. 31.5.1957 har bestemmelse om merking av oppdemmingshøyder og tapningsgrenser (HRV og LRV), og samme bestemmelse står i tidligere manøvreringsreglement. Dette foreslås strøket i vilkårene og står kun i forslag til revidert reglement, i tråd med dagens standardvilkår.

I ny post 15 foreslås inntatt bestemmelser om registrering av minstevannføring, skilting og merking mer generelt, i tråd med moderne standardvilkår.

Post 17 Etterundersøkelser

Bestemmelsen er ny og foreslås inntatt i tråd med moderne standardvilkår.

Post 18 Militære foranstaltninger

(tidligere post 18 i kgl.res av 12.12.1952)

Posten samsvarer i hovedsak med tidligere post 18. Men det foreslås at «konsesjonæren» settes inn istedenfor «anleggets eier», og at «reguleringsanleggene» settes inn istedenfor «damanlegget», i tråd med moderne standardvilkår.

Post 19 Luftovermetning

Bestemmelsen er ny og foreslås inntatt i tråd med moderne standardvilkår.

Post 20 Kontroll med overholdelsen av vilkårene

(tidligere post 19 og 26 i kgl.res av 12.12.1952 og post 18 og 25 i kgl. res. av 15 i 29.7.1955 og kgl.res. 31.5.1957)

Det foreslås inntatt bestemmelser om mulighet for tilbaketrekning av konsesjon i tilfelle gjentatte eller fortsatte overtredelser av enkelte vilkårsposter, at NVE kan pålegge tvangsmulkt i tilfelle overtredelse av bestemmelser fastsatt i eller i medhold av lov eller i konsesjonsvilkår, eller at det kan ilegges overtredelsesgebyr, bøter eller fengselsstraff etter vassdragsreguleringsloven §§ 24 og 25. Dette er i tråd med moderne standardvilkår.

Post 21 Tinglysing

(tidligere post 27 i kgl.res av 12.12.1952 og post 26 i kgl. res. av 15 i 29.7.1955 og kgl.res. 31.5.1957)

Posten foreslås i hovedsak videreført, men med en mer moderne språkdrakt. Bl.a. foreslås at «tinglag» erstattes av «rettskretser» og at «vedkommende regjeringsdepartement» erstattes av «Olje- og energidepartementet». Dette er i tråd med moderne standardvilkår.

Endringer i vilkår

Nye vilkår (Poster 1-21)	• kgl.res. 12.12.1952	• kgl.res. 29.7.1955 • kgl.res. 31.5.197
1. Konsesjonstid og Revisjon	1	1
2. Konsesjonsavgifter	3	3
3. Konsesjonskraft	22	21
4. Kontroll med betaling av avgift mv.	4	4
5. Byggefrister	5	5
6. Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift	25	24
7.Godkjenning av planer	17 og 25	16 og 24
8. Naturforvaltning	15	14
9. Automatisk fredete kulturminner	ny	ny
10. Forurensning	ny	ny
11. Veier Ferdsel mv.	12	12
12. Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjons-sikring	ny	ny
13. Rydding av reguleringssonen	16	15
14. Manøvreringsreglement	20	19
15. Hydrologiske observasjoner	20	19
16. Registreringer og skilting	20	19
17. Etterundersøkelser	ny	ny
18. Militære foranstaltninger	18	ny
19. Luftovermetning	ny	ny
20. Kontroll og sanksjoner	19 og 26	18 og 25

21. Tinglysning	27	26

Oppfølging av reviderte vilkår

NVE er ansvarlig myndighet for oppfølging av de reviderte vilkårene. Dette gjelder med unntak av vilkår om naturforvaltning, hvor ansvaret for oppfølging ligger under Fylkesmannen, eller Miljødirektoratet når det gjelder anadrom fisk. Flere av vilkårene gir hjemmel til å kunne pålegge avbøtende tiltak og undersøkelser etter behov.

Som hovedregel ligger myndigheten til å gi pålegg om tiltak som endrer vannføring, vannstand og fysiske forhold i elver og innsjøer/magasiner til NVE. Det samme gjelder hydrologiske pålegg der vannføringsmålinger er sentralt.

Fylkesmannen/Miljødirektoratet har myndighet til å pålegge nødvendige undersøkelser knyttet til ferskvannsbiologi, plante- og dyreliv og friluftsliv. Det gjelder også kompenserende tiltak som utlegging av gytegrus, fiskeutsetting og andre tiltak som ikke påvirker de hydrologiske eller fysiske forholdene.

Pålegg om tiltak eller undersøkelser må være knyttet til skader som er forårsaket av kraftutbyggingen. Kostnadene for gjennomføring må være rimelige i forhold til skadeomfang og nyttevirkning.

I en del tilfeller kan formålet med tiltak være sammensatt. Dersom det er uklart hvem som har ansvar for å gi pålegg, må dette avklares mellom de respektive myndigheter. Det vil likevel være naturlig å samarbeide om utformingen av tiltak som krever samordning eller når det er behov for utvidet kompetanse.

Merknader til nytt manøvreringsreglement

Foreslåtte reglementet får generelt en mer moderne språkdrakt. Videre foreslås å fjerne tidligere post 5 om at manøvreringen foretas av en norsk statsborger.

Post 1

NVE anbefaler at høydegrunnlaget blir konvertert til NN 2000. NVE har vært i kontakt med regulant med tanke på dette temaet og vil be om at høydegrunnlaget oppdateres. Skagerak Energi har også selv foreslått dette i revisjonsdokumentet.

Når høydegrunnlag NN 2000 foreligger sendes det til Olje- og Energidepartementet slik at endelig manøvreringsreglement oppdateres etter dette høydegrunnlaget.

Post 2

Det anbefales at det settes vilkår om slipp av minstevannføring på minimum 50 l/s fra inntak Heiåi hele året. Fra inntak Bjordøla anbefales det et slipp minimum 40 l/s hele året. I tiden 1.5-30.9 skal det slippes minimum 1,0 m^3/s og 0,5 m^3/s resten av året fra dam Hjartsjå. I tiden 1.5-30.9 skal det gå minimum 2,5 m^3/s og 0,5 m^3/s resten av året i Omnesfossen. Dette vil samlet gi et krafttap på drøye 3,5 GWh/år.

NVE vil her, anbefale å stryke bestemmelse om slipping av vann av hensyn til fløtning, da bestemmelsen anses uaktuell.

Post 3 (Tidligere post 3 og 4)

Tidligere poster 3 og 4 anbefales samlet i en post, noe som er i tråd med moderne reglementer.

Post 4 (tidligere post 6 og 7)

Postene slås sammen og videreføres i hovedtrekk som tidligere.

Øvrige merknader

Privatrettslige spørsmål

Privatrettslige spørsmål som angår de enkelte eiendommer eller rettigheter som ble berørt av reguleringen, ble løst ved tidligere inngåtte minnelige avtaler og offentlig skjønn. Eventuelle ytterligere spørsmål av privatrettslig art må løses direkte mellom konsesjonæren og de respektive grunneierne, via minnelige avtaler eller rettslig prosess.

Forslag til vilkår for tillatelse etter vassdragsreguleringsloven til Skagerak Kraft AS til å foreta regulering av Breivatn, Bonsvatn, Vindsjåen, Kovvatn og Skjesvatn i Hjartdal kommune i Telemark

(Erstatter tidligere vilkår for konsesjon av 12.12.1952 for regulering av Bonsvatn, Vindsjåen, Kovvatn, Breivatn, og Skjesvatn, 29.07.1955 for overføring av øvre del av Skorva og Vesleåi og 31.05.1957 for overføring av Heiåi til Skjesvatn.)

1
(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 8 første ledd.

Anleggene må ikke nedlegges uten Kongens eller Stortingets samtykke, jf. vassdragsreguleringsloven § 10 annet ledd.

Reguleringskonsesjonen, reguleringsanleggene eller andeler i reguleringsanleggene kan bare overdras i forbindelse med samtidig overdragelse av vannfall i samme vassdrag nedenfor anlegget. Det samme gjelder ved andre disposisjoner over konsesjonen, anleggene eller andeler i anleggene, herunder pantsettelse, arrest eller utlegg.

2
(Konsesjonsavgifter)

For kgl. res av 12.12.1952 og kgl. res 29.7.1955 skal det betales en årlig avgift til staten på kr 0,50 pr. nat.hk og de kommuner og fylkeskommuner som Kongen bestemmer på kr 1,50 pr. nat.hk.

For kgl. res av 31.5.1957 skal det betales en årlig avgift til staten på kr 0,50 pr. nat.hk og de kommuner og fylkeskommuner som Kongen bestemmer på kr 2,00 pr. nat.hk.

Avgiften til fylkeskommunene og kommunene, fordeles mellom disse innbyrdes etter bestemmelse av NVE. Skjer det endringer i reguleringer, overføringer, kommunegrenser eller annet som i vesentlig grad kan påvirke delingsresultatet, kan ny fordeling foretas. Avgiften avsettes særskilt for hver kommune til et fond, som anvendes etter bestemmelse av fylkestinget eller kommunestyret. Fondets midler skal fortrinnsvis anvendes til utbygging av næringslivet i distriktet.

Satsen for konsesjonsavgifter skal justeres hvert 5. år, i tråd med gjeldende regler.

Betales ikke avgiften til forfallstid, betales rente som fastsatt i medhold av forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg.

Avgiften beregnes etter den økning av vassdragets lavvannføring som reguleringen antas å medføre utover den vannføringen som har vært påregnelig år om annet 350 dager i året. Ved beregningen legges det til grunn at magasinet utnyttes slik at vannføringen i lavvannsperioden blir så jevn som mulig. Avgjørelsen om beregning av avgiften treffes av NVE.

3
(Konsesjonskraft)

Det skal avstås til kommuner og fylkeskommuner som kraftanlegget ligger i, inntil 10 prosent av den for hvert vannfall innvunne økning av vannkraften beregnet etter reglene i

§ 14 annet ledd, jf. § 3 fjerde ledd. Avståelse og fordeling avgjøres av NVE med grunnlag i kommunens behov til den alminnelige elektrisitetsforsyning. Avgitt kraft kan kommunen nytte etter eget skjønn.

Når 30 år er forløpet fra konsesjonens meddelelse kan de kommuner, hvis interesser berøres av reguleringen og overføringene, uansett den ovenfor betingede prosent for kraftavgivelse og uten hinder av den foran fastsatte begrensning, med Kongens samtykke etter hvert som kraft blir ledig, kreve avgitt fra de av vassdragets vassfall som tilhører norske kommuner ytterligere kreft for så vidt fornødent til å dekke deres eget behov eller til å forsyne deres innvånere med kraft til, lys, varme, gårdsdrift, håndverk eller småindustri,

Det kan bestemmes at det i tillegg skal avstås inntil 5 prosent av kraften til staten beregnet som i første ledd. Staten rår fritt over tildelt kraft.

Plikten til å avstå kraft påhviler de enkelte vannfalls- eller brukseiere. Plikten til å avstå kraft inntrer etter hvert som den regulerte vannføringen tas i bruk.

NVE bestemmer hvordan kraften skal avstås og beregner effekt og energi.

Kraft tas ut i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger eller fra konsesjonærens ledninger med brukstid ned til 5.000 timer årlig. Konsesjonæren kan ikke sette seg imot at kraften tas ut fra andres ledninger og plikter i så fall å stille kraften til rådighet. Kostnadene ved omforming og overføring av kraften ved uttak andre steder enn kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger betales av den som tar ut kraften.

De enkelte vannfalls- eller brukseiere har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og brukstidens fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av Olje- og energidepartementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel. Avbrytelse eller innskrenkning av leveringen som ikke skyldes force majeure, må ikke skje uten departementets samtykke. Oppsagt kraft kan ikke senere forlanges avgitt.

Kraften leveres etter en maksimalpris beregnet på å dekke produksjonsomkostningene – deri innbefattet 6 pst. rente av anleggskapitalen – med tillegg av 20 pst. Hvis prisen beregnet på denne måten vil bli uforholdsmessig høy, fordi bare en mindre del av den kraft vannfallet kan gi er tatt i bruk, kan dog kraften i stedet forlanges avgitt etter en maksimalpris som svarer til den gjengse pris ved bortleie av kraft i distriktet. Maksimalprisen fastsettes ved overenskomst mellom vedkommende departement og konsesjonæren eller i mangel av overenskomst ved skjønn. Denne fastsettelsen kan så vel av departementet som konsesjonæren forlanges revidert hvert 5. år. Hvis eieren leier ut kraft og kraften til kommune eller stat kan uttas fra kraftledning til noen av leietakerne, kan kommunen eller staten i ethvert tilfelle forlange kraften avgitt til samme pris på samme vilkår som leierne av lignende kraftmengder under samme forhold.

4

(Kontroll med betaling av avgift mv.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 (Konsesjonsavgifter) og kontroll med vannforbruket, samt avgivelse av kraft, jf. post 3 (Konsesjonskraft), kan med bindende virkning fastsettes av Olje- og energidepartementet.

5

(Byggefrister)

Arbeidet med det konsesjonsgitte tiltaket må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonen ble gitt og fullføres innen ytterligere 5 år. Fristene kan forlenges av NVE. I fristene medregnes

ikke den tid som på grunn av ekstraordinære forhold (force majeure) har vært umulig å utnytte.

6

(Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, kulturminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart.

7

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Konsesjonæren plikter å legge fram detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for anleggene. Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

8

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet

a. å sørge for at forholdene i Hjartdal-Tuddalsvassdraget er slik at de stedegne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak.

V

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste friluftlivsundersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

VI

Konsesjonæren kan bli pålagt å dekke utgiftene til ekstra oppsyn, herunder jakt- og fiskeoppsyn i anleggstiden.

VII

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren

9

(Automatisk fredete kulturminner)

Når reviderte vilkår er fastsatt, skal konsesjonæren innen rimelig frist betale et engangsbeløp på 7000,- (2006-kroner) per GWh magasinkapasitet til kulturminnevern i vassdrag. Det innbetalte beløpet skal dekke utgifter til registreringer, undersøkelser, utgravinger, konservering og sikringstiltak, og omfatter alle automatisk fredede kulturminner innenfor områder som berøres av reguleringen.

Arkeologiske arbeider skal foretas i den tiden magasinene likevel er nedtappet eller når vannstanden av andre årsaker er lav. Konsesjonæren må avtale med kulturminne-forvaltningen (fylkeskommunen og eventuelt Sametinget) i god tid før en nedtapping av magasinene. Konsesjonæren skal også varsle kulturminneforvaltningen dersom det av andre årsaker er lav vannstand i magasinene slik at arkeologisk arbeid kan gjennomføres.

Konsesjonæren skal ved fysiske tiltak i vann og på land, som for eksempel etablering av terskler og anleggsarbeid m.v. i god tid på forhånd få undersøkt om tiltaket berører automatisk fredete kulturminner etter kulturminneloven §§ 3 og 9.

Viser det seg først mens arbeidet er i gang at tiltaket kan virke inn på automatisk fredete kulturminner, skal melding sendes kulturminneforvaltningen og arbeidet stanses, jf kulturminneloven § 8 andre ledd.

10
(Forurensning)

Konsesjonæren plikter etter Fylkesmannens nærmere bestemmelse:

a. å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med anlegget er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.
b. å bekoste helt eller delvis oppfølgingsundersøkelser i berørte vassdragsavsnitt.

11
(Veier, ferdsel mv.)

Konsesjonæren plikter helt eller delvis å erstatte utgiftene til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veier, broer og kaier, hvor disse utgifter antas å bli særlig øket ved anleggsarbeidet. Veier, broer og kaier som konsesjonæren anlegger, skal kunne benyttes av allmenheten, med mindre NVE vedtar noe annet.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utilgjengelige.

12
(Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan NVE pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprenskinger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan NVE pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Pålegg etter dette vilkåret vil bygge på en plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegg, samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold, er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

13
(Rydding av reguleringssonen)

Neddemmede områder skal ryddes for trær og busker på en tilfredsstillende måte. Generelt gjelder at stubbene skal bli så korte som praktisk mulig, maksimalt 25 cm høye. Ryddingen må utføres på snøbar mark. Avfallet fjernes.

Dersom ikke annet blir pålagt konsesjonæren, skal reguleringssonen holdes fri for trær og busker som er over 0,5 m høye. I rimelig grad kan NVE pålegge ytterligere rydding. Dersom vegetasjon over HRV dør som følge av reguleringen, skal den ryddes etter de samme retningslinjene som ellers er angitt i denne posten.

Rydding av reguleringssonen skal være gjennomført før første neddemming og bør så vidt mulig unngås lagt til yngletiden for viltet i området.

Tilsyn med overholdelsen av bestemmelsene i denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

14
(Manøvreringsreglement)

Det er fastsatt et manøvreringsreglement som setter grenser for vannstand og vannslipping, med bestemmelser om kontroll og hvordan tapping av magasin skal skje.

15
(Hydrologiske observasjoner)

Konsesjonæren skal etter vedtak fra NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentliges interesser, og gjøre materialet tilgjengelig for allmennheten.

16
(Registrering av minstevannføring, vannstand i reguleringsmagasin, krav om skilting og merking)

Det skal etableres en måleanordning for registrering og dokumentasjon av minstevannføring. Løsningen skal godkjennes av NVE. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares på en sikker måte i hele anleggets levetid.

Ved alle reguleringsmagasin og steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om manøvreringsbestemmelser og hvordan dette kan kontrolleres. NVE skal godkjenne skiltenes utforming og plassering.

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av utbyggingen må markeres på kart på opplysningsskilt og merkes eller sikres.

For alle vassdragsanlegg skal det etableres og opprettholdes hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

17
(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av reguleringens virkninger for berørte interesser. Undersøkelsesrapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. NVE kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

18
(Militære foranstaltninger)

Ved damanlegget kan det treffes militære foranstaltninger for sprenging i krigstilfelle, uten at eieren har krav på erstatning for de ulemper eller rådighetsbegrensninger dette medfører. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den innskrenkning eller benyttelse av anleggene som er nødvendig og den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

19
(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av NVE bli pålagt å

bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

20
(Kontroll og sanksjoner)

Konsesjonæren må tåle den kontroll med overholdelsen av de fastsatte vilkår eller pålegg gitt i medhold av vilkårene som NVE finner nødvendig. Utgifter med kontrollen kan kreves dekket av konsesjonæren.

21
(Tinglysing)

Konsesjonen med tilknyttede vilkår skal tinglyses etter tinglysingsloven.

Departementet kan ved enkeltvedtak bestemme at et utdrag av konsesjonen skal tinglyses som en heftelse på eiendommer hvor konsesjonen kan medføre en forpliktelse.

Oppdatert forslag til revidert manøvreringsreglement for reguleringen av Hjartdal- og Tuddalsvassdraget i Hjartdal kommune, Vestfold og Telemark fylke

(Erstatter tidligere reglement gitt ved kgl.res. av 12.12.1952 for regulering av Bonsvatn, Vindsjåen, Kovvatn, Breivatn, og Skjesvatn, 29.07.1955 for overføring av øvre del av Skorva og Vesleåi og 31.05.1957 for overføring av Heiåi til Skjesvatn.)

1.
Reguleringer

Magasin	Naturlig vannst. kote	Reg.grenser Øvre kote	Nedre kote	Oppd. m	Senkn. m	Reg. høyde m
Breivatn	736,37	749,37	723,37	13	13	26
Bonsvatn	747,34	754,34	740,34	7	7	14
Vindsjåen	954,85	969,85	954,85	15	0	15
Kovvatn	866,45	875,45	859,45	9	7	16
Skjesvatn	797,36	805,86	791,36	8,5	6	14,5

Høydene refererer seg til Kartverkets høydesystem NN1954.

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Overføringer

- Inntak Heiåi i Åmotsdal blir overført til Skjesvatn, nedbørfelt oppgitt til 23 km2.
- Avløpet fra Skjesvatn med Heiåi, nedbørfelt oppgitt til 90,1 km2, overføres til Breivatn.
- Inntak Bjordalsåi, nedbørfelt oppgitt til 21,7 km2, blir ført inn på overføringstunellen mellom Skjesvatn og Breivatn.
- Inntak Kleiven, nedbørfelt oppgitt til 0,4 km2, blir ført inn på overføringstunellen mellom Skjesvatn og Breivatn.
- Inntak Vatnartjønnan, nedbørfelt oppgitt til 5,4 km2, blir ført inn på driftstunellen til Hjartdøla kraftstasjon.
- Inntak Damtjønn, nedbørfelt oppgitt til 2,1 km2, blir ført inn på driftstunellen til Hjartdøla kraftstasjon.
- Avløpet fra Bonsvatn, nedbørfelt oppgitt til 70,7 km2, overføres til Breivatn.
- Inntak Gausdøla blir overført til Bonsvatn, nedbørfelt oppgitt til 23,1 km2.
- Inntak Kvitåi, nedbørfelt oppgitt til 11,1 km2, blir ført inn på overføringstunellen mellom Bonsvatn og Breivatn.
- Inntak Kova, nedbørfelt oppgitt til 107 km2, blir ført inn på overføringstunellen mellom Bonsvatn og Breivatn.
- Inntak Mydøla, nedbørfelt oppgitt til 10,7 km2, blir ført inn på overføringstunellen mellom Bonsvatn og Breivatn.
- Avløpet fra Kovvatn, nedbørfelt oppgitt til 103,4 km2, blir ført inn på overføringstunellen mellom Bonsvatn og Breivatn.

2.

Ved manøvreringen skal det has for øye at vassdragets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene så vidt mulig ikke økes.

Det skal slippes minimum 50 l/s fra inntak Heiåi hele året. Fra inntak Bjordøla skal det slippes minimum 40 l/s hele året. I tiden 1.5-30.9 skal det slippes minimum 1,0 m3/s og 0,5 m3/s resten av året fra dam Hjartsjå. I tiden 1.5-30.9 skal det gå minimum 2,5 m^3/s og 1,0 m^3/s resten av året i Omnesfossen.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Dersom det forlanges, skal også nedbørmengder, temperaturer, snødybde mv. observeres og noteres. NVE kan forlange å få tilsendt utskrift av protokollen som regulanten plikter å oppbevare for hele reguleringstiden.

4.

Viser det seg at vilkår om vannslipp og vannstandsendringer medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan det gjøres nødvendige endringer i reglementet. Dette kan skje uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann.

Forandringer i reglementet kan bare foretas av Kongen etter at de interesserte har hatt anledning til å uttale seg.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Olje- og energidepartementet.

III. Kommentarer til NVEs innstilling

Brev fra *Skagerak Energi* datert 27.5.2019:

Generelt

Vi viser til NVEs innstilling vedrørende revisjon av konsesjonsvilkår for reguleringen av Hjartdal-/Tuddalsvasdraget og Heiåi, datert 22.02.2019.

Gjeldende konsesjoner er:

- Kgl. res. av 12.12.1952: *«Til å regulere Hjartdal-Tuddalsvassdraget m.v.».*
- Kgl. res. av 29.07.1955: *«Til å utvide reguleringen av Hjartdal-Tuddalsvassdraget m.v.».*
- Kgl. res. av 31.05.1957: «Til å utvide nedbørsfeltet for reguleringen av Hjartdal-Tuddalsvassdraget m.v ved overføring av Heiåi i Åmotsdal Overføring av Heiåi i Åmotsdal til Skjesvatn i Hjartdalsvassdraget.

NVE foreslår å slå sammen de tre gjeldende konsesjonsdokumentene/vilkårssettene til ett. I gjeldende konsesjon/ manøvreringsreglement fra 12.12.1952 er det ikke laget en utførlig liste over hvilke inntak og overføringen konsesjonen omfatter. NVE har i forslaget til manøvreringsreglement innarbeidet hvert enkelt inntak.

Skagerak er enig med NVE i at det kan være hensiktmessig å slå sammen de tre «vilkårsettene» til ett og å spesifisere hvilke inntak konsesjonene omfatter i manøvreringsreglementet. Vi vil imidlertid foreslå noen rettinger/korrigeringer i NVEs forslag til manøvreringsreglement. Vi har også et par forslag til endringer i vilkårsettet.

Skagerak kan ikke se at våre forslag bryter med intensjonene i NVEs innstilling og forslag til manøvreringsreglement.

Forslag til justeringer/endringer i forslaget til vilkår

Det er ulike titler i forslagene til vilkårssett og manøvreringsreglement. Skagerak antar at det skylles en inkurie. Det bør også komme frem av tittelfeltene for vilkårssettet og manøvreringsreglementet at Heiåi overføringen fra Seljord kommune omfattes av bestemmelsene. Vi foreslår at følgende tittel benyttes i manøvreringsreglementet:

> *«Manøvreringsreglement for å regulere Hjartdal-/Tuddalsvassdraget og Heiåi i Hjartdal og Seljord kommuner»*. Tilsvarende tittel foreslås benyttet i vilkårene.

NVE foreslår å fjerne en del vilkår som ikke lengre vurderes som aktuelle. Skagerak er enig i dette og konstaterer samtidig at det er grunnlag for å vurdere å fjerne flere av de gamle vilkårene av samme grunn, bl.a. pkt. 14, «Rydding i strandsonen». Dette vilkåret er relevant ved første gangs fylling av magasinene. For Hjartdølareguleringens del kan vi ikke se at dette vilkåret lengre er relevant.

Forslag til justeringer/endringer i forslaget til manøvreringsreglement

Pkt .1

I oversiktene over reguleringsmagasin bør Beivatn endres til Breivatn.

I NVEs oversikt over «overføringer» har det sneket seg inn noen småfeil og et par mangler. De er også litt vanskelig å få oversikt over hvilke inntak som ligger i hvilket vassdrag. Våre forslag til endringer er merket med kursiv:

Inntak og overføringer:

Seljordvassdraget:

- Inntak Heiåi i Åmotsdal blir overført til Skjesvatn *og Hjartdalvassdraget*, nedbørfelt oppgitt til *40,5* km2.

Hjartdalvassdraget:

- Avløpet fra Skjesvatn med Heiåi, nedbørfelt oppgitt til 90,1 km2, overføres til Breivatn.
- Inntak Bjordalsåi, nedbørfelt oppgitt til 21,7 km2, blir ført inn på overføringstunellen mellom Skjesvatn*/Bjordalen* og Breivatn.
- Inntak Kleiven, nedbørfelt oppgitt til 0,4 km2, blir ført inn på overføringstunellen mellom Skjesvatn*/Bjordalen* og Breivatn.
- *Avløpet fra Breivatn, nedbørfelt oppgitt til 23,1 km2, blir ført inn på driftstunnelen til Hjartdøla kraftstasjon.*
- Inntak Vatnartjønnan, nedbørfelt oppgitt til 5,4 km2, blir ført inn på driftstunellen til Hjartdøla kraftstasjon.
- Inntak Damtjønn, nedbørfelt oppgitt til 2,1 km2, blir ført inn på driftstunellen til Hjartdøla kraftstasjon.

Tuddalvassdraget:

- Inntak Gausdøla blir overført til Bonsvatn, nedbørfelt oppgitt til 23,1 km2.
- Avløpet fra Bonsvatn *med Gausdøla*, nedbørfelt oppgitt til 70,7 km2, overføres til Breivatn *og Hjartdalvassdraget.*
- Inntak Kvitåi, nedbørfelt oppgitt til 11,1 km2, blir ført inn på overføringstunellen mellom Bonsvatn og Breivatn.
- *Avløpet fra Kovvatn, nedbørfelt oppgitt til 103,4 km2, blir ført inn på overføringstunellen mellom Bonsvatn og Breivatn.*
- Inntak Kova, lokalt nedbørfelt *nedstrøms Kovvatn oppgitt til 3,6 km2*, blir ført inn på overføringstunellen mellom Bonsvatn og Breivatn.
- Inntak Mydøla, nedbørfelt oppgitt til 10,7 km2, blir ført inn på overføringstunellen mellom Bonsvatn og Breivatn.

Pkt. 2

I konsesjonen for overføringen av Heiåi til Hjartdalsvassdraget fra 31.05.1957 er det ikke fastsatt et eget «flomreglement». I brev av 24.08.1966 i fra Industri- og Håndverk-departementet blir det fastsatt at konsesjonæren *«… ikkje kan vera plikta til å stengja tunnelinntaket ved stor flaum»,* se vedlegg. Når en nå ønsker/foreslår å slå sammen de ulike vilkårsettene for Hjartdølareguleringen er det viktig at det ikke utilsiktet blir innført et nytt reglement for Heiåioverføringen. Skagerak foreslår derfor at det pkt. 2, 1. ledd, presiseres at *«Regulant er ikke pliktet til å stenge tunnelinntaket i Heiåi ved flom»*.

NVE foreslår å innføre krav til slipp av minstevassføring i fra inntaket i Heiåi og Bjordøla. Det er ikke reguleringsmagasin oppstrøms disse inntakene og tilsiget vil i tørkeperioder kunne bli

lavere enn kravet til minstevassføring. Skagerak mener derfor at kravene for både Heiåi og Bjordøla i manøvreringsreglementets pkt. 2, 2. ledd, gjøres tilsigsavhengige. Vi foreslår følgende formulering: *«Det skal slippes minimum … hele året, så lenge tilsiget tillater det».*

Oppsummering

Skagerak kan ikke se at våre forslag til justeringer påvirker intensjonene i NVEs forslag til vilkårsett/manøvreringsreglement. Skageraks kontaktperson er Bjarte Guddal.

Brev fra *Skagerak Energi* datert 5.12.2019

Vi viser til e-post fra Håvard Solberg, mottatt 19.08.2019, hvor e-post fra Arne. J. Heddejord til Olje- og energidepartementet, datert 10. april 2019, oversendes til Skagerak for kommentarer. Solberg ba pr. telefon om at problemstillingene som Heddejord tar opp i ovennevnte e-post ble tema/besvart på OEDs befaring av Hjartdølareguleringen den 17. og 18. september 2019.

Som avtalt på befaringen sender Skagerak herved også en skriftlig kommentar til Heddejords uttalelse.

Hydrologi

Heddejord har en rekke spørsmål og innvendinger knyttet til beregningene av alminnelig lavvassføring. I vedlagt notat datert 26.11.2019 gis det en redegjørelse for bruk av ulike hydrologiske modeller og alternative beregningsmetoder. Beregnet alminnelig lavvassføring for Heiåi ved skalering til vannmerke Grovåi er så å si identisk med den vassføringen som beregnes ved NVEs Nevina. Gjennomgangen underbygger både metodikk og de faktiske lavvassverdier som NVE legger til grunn i sin innstilling.

Etter Skageraks vurdering gir Nevina er godt bilde av typiske lavvassføringer i Heiåi.

Produksjonstap ved minstevassføringsslipp i Heiåi

Bakgrunn og forutsetninger for beregning av potensielt produksjonstap fremgår av notatet «Hydrologi - Vassføringsindekser og estimat av produksjonstap ved slipp av minstevassføring», datert 15.05.2017. Notatet ligger vedlagt Skageraks kommentarer til innkomne innspill ved NVEs høring av revisjonsdokumentet, datert 18.05.2017.

Vannet som slippes fra inntaket i Heiåi vil ikke kunne benyttes til kraftproduksjon i Bjordalen, Hjartdøla og i et evt. fremtidig Sauland kraftverk. Vannet vil imidlertid som påpekt av Skagerak i notat av 18.05.2017 kunne benyttes i Heiåi kraftverk.

Av NVE Atlas fremgår det at Heiåi kraftverk har en energiekvivalent på 0,556 kWh/m³. Med slipp av minstevassføring tilsvarende 50 l/s vil vannmengden som går til Heiåi kraftverk i løpet av 1 år tilsvare 1,44 mill. m³, forutsatt flomoverløp i 30 dager. Dette utgjør 0,8 GWh i løpet av 1 år.

Vann som benyttes i Bjordalen, Hjartdøla og et fremtidig Sauland kraftverk er regulert vann. Dette i motsetning til det uregulerte vannet som går til Heiåi kraftverk. Heiåi kraftverk er et elvekraftverk uten reguleringsmuligheter og vannet må brukes når det kommer. Skagerak vil derfor påpeke at det vil være galt å trekke produksjonstilskuddet til Heiåi kraftverk direkte fra produksjonstapet i Bjordalen og Hjartdøla kraftverk.

Ved et slipp tilsvarende alminnelig minstevassføring som foreslått vil produksjonstapet i Bjordalen og Hjartdøla kraftverk bli på 2 GWh (2,4 GWh med et fremtidig Sauland kraftverk). Dersom en legger til grunn en kraftpris på 30 øre/kWh, utgjør det et årlig inntektstap på over 600 000 kr (720 000 kr med Sauland kraftverk).

Kostnader ved å etablere ett minstevassføringsarrangement i Heiåi

Det er ikke mulig å etablere et minstevassføringsarrangement i dagens inntak. Skagerak har derfor sett på hvilke ombygginger som må foretas for å kunne etablere et slikt arrangement. Vi har også foretatt en vurdering av kostnadene ved å bygge om eksisterende inntak for å kunne etablere et nytt minstevassføringsarrangement.

Viktige forutsetninger for løsningen er at den ikke skal medføre behov for vesentlige inngrep i vassdraget eller behov for grunnerverv. Vannstanden/vannspeilet vil flukte med samme høyde som dagens terskel.

Etablering av minstevannføringsarrangement i Heiåi vil bl.a. medføre at dagens isavvisningsarrangement må rives.

Ca. 4-5 meter oppstrøms nåværende massivdam etableres det en ny massiv/platedam som gis samme kronehøgde som dagens massivdam.

Eksisterende massivdam meisles ned med en meter og anordnes med opplegg for ny isavledningsrist som legges med helning 1/3,7 fra nedstrøms overløpskrone ny platedam. Det må etableres en ny is-avviser, tilsvarende dagens løsning.

Inn mot inntakskonstruksjonen på nordøstre elvebredd må det støpes et nytt dekke. I den nye dammen settes det inn en skyvespjeldluke på oppstrøms side tilsvarende den som er der i dag. I tillegg monteres det innløpsventil med påmontert grovrist på røret(ene) for minstevassføring. Det kan etableres et lite v-overløp litt nedstrøms inntaket på egnet sted for kontroll av minstevassføringslipp. Vedlagt ligger et bilde fra et inntak som er ombygd på noen lunde samme måte, inntakHølseterbekken, oppstrøms Hølseter kraftverk i Flesberg kommune.

I forbindelse med eventuelle byggearbeider, vil det påløpe ekstra kostnader da adkomsten til området er lang og veien er i dårlig forfatning. Dette vil bl.a. medføre at betong må flys inn med helikopter. En eventuell bygging må avklares med hensyn til vernebestemmelsene i Brattefjell-Vindeggen landskapsvernområde.

Basert på erfaringer fra tilsvarende ombygginger, har Skagerak estimert investeringskostnadene ved et nytt minstevannføringsarrangement til å ligge på ca. 4 420 000 kr. I tillegg kommer årlige økte driftskostnader til å være i størrelsesorden 150 000 kr år.

Praktisk drift av minstevassføringsanlegg

Skagerak legger til grunn at praktisk drift av et eventuelt minstevannføringsarrangement i Heiåi vil medføre en del utfordringer. Det er ikke stabil mobildekning i området.

Anlegget må overvåkes med trykkcelle i inntakskulpen, og drives med solcelleanlegg, i tillegg til en eventuell bildeovervåkning. Anlegget vil likevel ha behov for regelmessig manuelt tilsyn. Området er veiløst på vinterstid. Dette vil medføre ukentlig bruk av snøskuter, som igjen vil gi økt trafikk innenfor landskapsvern- og villreinområdet.

Gevinster og ulemper ved krav til minstevassføringsslipp i Heiåi

NVE gir etter vår vurdering gir NVE i sin innstilling en god beskrivelse av de faktiske forholdene i Heiåi. Vi vil sitere følgende fra NVEs vurderinger på side 22 i innstillingen:

«Skagerak Energi påpeker at Heiåi sitt restfelt er stort og at Seljord kommunes krav primært er knyttet til strekningen fra inntaket i Heiåi og fram til Jønntjønnbekken. Fra Jønntjønnbekken kommer det inn bra med restvannføring. Selskapet har rutiner for fjerning av vegetasjon og annet som kan bidra til å redusere flomavledningskapasiteten på strekningen og gjør oppmerksom på at grunneierne har tilpasset seg dagens vannføring. Etablerte adkomster over elva kan bli vanskelig å nyttiggjøre seg, dersom vannføringen blir økt.

Videre vil vi sitere følgende fra NVEs vurderinger vedrørende landskap og friluftsliv på side 26, første hele avsnitt, i innstillingen:

«Slipp av alminnelig lavvannføring til Heiåi vil gi et tap på ca. 2,0 GWh/år. Denne elvestrekningen ligger utenfor allfarvei og er lite synlig fra stien som går like ved. Selve elva er storsteinet med få stilleflytende partier. Elvestrekningen ligger innenfor BratteffjellVindeggen landskapsvernområde der verneformålet er å ivareta naturlandskapet, biologisk mangfold, kulturlandskap og kulturminner. NVE mener at slipp av minstevannføring tilsvarende alminnelig lavvannføring (50 l/s) i liten grad vil påvirke landskapsbildet. NVE mener likevel at opplevelsen av litt rennende vann er av en viss betydning for friluftslivet.»

NVE konkluderer på side 29 i innstillingen, andre avsnitt i konklusjonen, med at:

«…NVE legger vekt på at store deler av den tørrlagte strekningen i Heiåi ligger innenfor Brattefjell-Vindeggen landskapsvernområde og at noe slipp vil være positivt både for friluftsliv og landskap gjennom opplevelsen av rennende vann i tillegg til en positiv effekt på vanntilknyttede organismer...»

Skagerak har få ytterligere kommentarer utover at vi vil understreke at den aktuelle elvestrekningen på ca. 2 km fra inntaket og ned til Jønntjønnbekken også før utbyggingen hadde begrenset betydning for landskapsbildet, da elven stort sett er lite synlig fra omkringliggende områder. Nytteverdien av slipp av minstevassføring vil derfor, etter Skageraks vurdering, være begrenset for landskap og friluftsliv. Vi vil også påpeke at inntaket var etablert lenge før etableringen av landskapsvernområdet.

Drift av arrangement vil øke behovet for tilsyn i området betydelig. Økt ferdsel i område om vinteren vil kunne påvirke villreinstammen i Brattefjell – Vindeggen området.

Oppsummering

Ett minstevassføringsslipp tilsvarende NVEs forslag vil gi et produksjonstap på 2 GWh regulerbar kraftproduksjon. Dersom en legger til grunn en kraftpris på 30 øre/kWh, utgjør det et årlig inntektstap på 600 000 kr (720 000 kr med Sauland kraftverk).

Det må også understrekes at det ikke er mulig å etablere et minstevassføringsarrangement i eksisterende inntakskonstruksjon og at kostnaden ved å etablere et minstevassførings-arrangement i Heiåi derfor vil bli betydelig, i størrelsesorden 4,4 MNOK. I tillegg vil en få økte årlige driftskostnader estimert til 150 000 kr.

Skagerak mener derfor at ulempene knyttet til tapt regulerbar kraftproduksjon og høye etablerings- og driftskostnader overgår den relativt begrensede positive effekten for friluftsliv, landskap og vanntilknyttede organismer.

Brev fra *NVE* datert 10.5.2021:

NVE har mottatt spørsmål fra Olje- og energidepartementet den 20.1.21 i forbindelse med NVEs innstilling for revisjon av konsesjonsvilkårene i Hjartdal-Tuddalsvassdraget av 22.2.2019.

Spørsmålene er som følger:

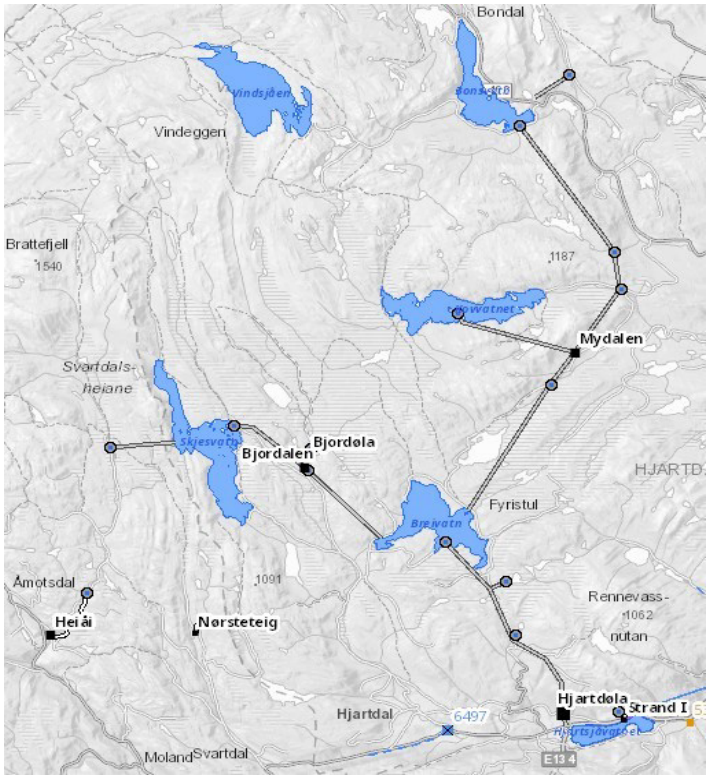
1. Eier av Heiåi kraftverk har oversendt kommentarer til valg av hydrologiske måleserier, beregning av krafttap og fastsetting av minstevannføring i Heiåi. I den forbindelse har Skagerak Energi AS avgitt kommentarer til denne uttalelsen. OED ber på bakgrunn av dette om NVEs merknader til Eier av Heiåi kraftverk sine innspill og Skageraks svar.

2. I forbindelse med søknad om Sauland kraftverk kom det frem at det er betydelig variasjoner i vannføringen på strekningen nedstrøms Hjartsjå over døgnet og året. Det er også viktige miljøverdier på strekningen. Samtidig er Hjartdøla kraftverk en viktig leverandør av systemtjenester, jf. høringsinnspill fra Statnett 26.8.2020. Virkninger av variasjoner i driftsvannføringen ut av Hjartdøla kraftverk er i liten grad omtalt i NVEs innstilling.

   - OED ber NVE vurdere virkningene dagens manøvrering har for temaene landskap, fisk og naturmangfold på elvestrekningen nedstrøms Hjartsjå.
   - OED ber også NVE vurdere om det finnes aktuelle avbøtende tiltak for å evt. redusere virkningene, herunder om den manuelle klappluken ved utløpet av Hjartsjå kan brukes for å dempe variasjonene i vannføring noe, f.eks. om den bør erstattes med en automatisk luke.

NVE`s kommentar.

1. Grunneier i Heiåi og utbygger av Heiåi kraftverk tar opp tema som han mener det bør ses nærmere på. Han stiller spørsmål om det hydrologisk grunnlaget er riktig, og som følge av ev. økt vannføring til Heiåi kraftverk mener han krafttapet bør kontrolleres på nytt.

Bilde 1: Oversikt over vassdragsanlegg.

OED har oversendt innvendingene til innstillingen for kommentar til Skagerak Energi. Skagerak Energi registrerer at Eier av Heiåi kraftverk er opptatt av NVEs foreslåtte størrelse på minstevannføringsslipp i tillegg til fiske og landskapsvern i sin uttalelse. Skagerak Energi gjør oppmerksom på at Heiåi kraftverk i dag benytter restvannføringen nedstrøms overføringsdammen i Heiåi, og at det i dokumentet fra kreftverkseier, kun er kommentert forhold rundt hydrologien. Skagerak Energi bemerker også at det ikke er kommentert noe knyttet til om det er riktig å benytte alminnelig lavvannføring til fastsetting av minstevassføringsslipp i vassdraget. Skagerak Energi er enig med kraftverkseier i at et ev. minstevannføringsslipp vil kunne benyttes i Heiåi kraftverk, men som følge av flomoverløp vil ikke Heiåi kraftverk kunne dra nytte av alt vannet som ev. slippes fra overføringsdammen i Heiåi. Skagerak Energi påpeker også at alt vann som ev. blir sluppet fra overføringsdammen ikke lenger er regulerbart i kraftsammenheng. Heiåi kraftverk er et elvekraftverk uten reguleringsmuligheter og vannet må brukes når det kommer. Skagerak er derfor av den oppfatning at det er galt å trekke fra produksjonstilskuddet til Heiåi kraftverk fra produksjonstapet i Bjordalen og Hjartdøla kraftverk ved vurdering av samlet samfunnskostnad.

NVE forstår det slik at eier av Heiåi kraftverk i hovedsak ønsker at det skal slippes mer vann i Heiåi enn det NVE har anbefalt. NVE mener det er av betydning å kjenne til at Heiåi kraftverk er etablert som et konsesjonsfritt anlegg, og det er derfor ikke gjort noen vurdering om samfunnsnytten av kraftverket tidligere. Kraftverket ble bygd for å ta i bruk restvannføringen nedstrøms overføringen til Skjesvatn. Gjennom hele prosessen ved planlegging av Heiåi kraftverk kan det virke som lønnsomheten har vært marginal. For å øke

lønnsomheten er det i flere omganger gjort endringer i byggeplanene for Heiåi kraftverk. NVE har derfor hatt kraftverket inne til konsesjonspliktvurdering i flere omganger.

En forutsetning for at et kraftverk skal kunne være konsesjonsfritt, er blant annet at det slippes en minstevannføring som tilsvarer minimum alminnelig lavvannføring (j.f vannressurslovens § 10). For den endelige planen for bygging av Heiåi kraftverk er alminnelig lavvannføring beregnet til 15 l/s i Heiåi og 5 l/s fra sidebekken som overføres til inntaket til Heiåi kraftverk. Nedbørfeltet som tas inn via Skageraks dam i Heiåi og overføres til Skjesvatn drenerer naturlig ned til Heiåi kraftverk, men er ikke med i beregningene for alminnelig lavvannføring for Heiåi kraftverk.

I forbindelse med behandlingen av konsesjonspliktvurderingen ved en av utvidelsene/ endringene av planene til Heiåi kraftverk foreslo Statsforvalteren å legge inn en forutsetning om et minstevannføringsslipp på 50 l/s. Eier av Heiåi kraftverk på sin side, påpekte at det ikke burde vært krav om minstevannføring fra inntaksdammen til Heiåi kraftverk bl.a med tanke på at det ikke slippes minstevannføring lengre opp i vassdraget ved overføringen til Skjessvatn. Eier av Heiåi kraftverk mente at tørrlegging nedenfor overføringsinntaket ikke har påført naturen noen skade. Han bemerker også at det aldri har vært fisket på utbyggingsstrekningen til Heiåi kraftverk, da det kun er ørekyte som trives der. Eier av Heiåi kraftverk og Statsforvalteren ble likevel enige om at det ble lagt inn en forutsetning om et minstevannføringsslipp på minimum 40 l/s for at statsforvalteren skulle akseptere at det ble konsesjonsfritt. Det er denne minimumsvannmengden Statsforvalteren mente måtte til for å opprettholde en god økologisk tilstand mellom inntak og utløp for Heiåi kraftverk. Denne størrelsen på minstevannføringsslippet ble av den grunn godtatt av tiltakshaver i brev av 21.11.2010, som en del av planen NVE vurderte som konsesjonsfritt.

Den 17.12.2010 ble det planlagte kraftverket Heiåi vurdert konsesjonsfritt under forutsetning om at minstevannføring ble satt til 40 1/s, 35 1/s forbi hovedinntak og 5 1/s forbi inntak for overføringsrør fra sidebekk.

NVE har i sin innstilling om vilkårsrevisjon av Hjartdøla lagt vekt på at store deler av den tørrlagte elvestrekningen nedenfor overføringsdammen i Heiåi ligger innenfor Brattfjell-Vindeggen landskapsvernområde, og at noe slipp vil være positivt både for friluftsliv og landskap gjennom opplevelsen av rennende vann, i tillegg til en positiv effekt på vanntilknyttede organismer. Vi bemerker også at selve elvestrekningen ligger utenfor allfarvei og er lite synlig fra stien som går like ved. Selve elva er storsteinet med få stilleflytende partier. Elvestrekningen ligger innenfor Brattfjell-Vindeggen landskapsvernområde der verneformålet er å ivareta naturlandskapet, biologisk mangfold, kulturlandskap og kulturminner. NVE mener at slipp av minstevannføring tilsvarende alminnelig lavvannføring (50 l/s) vil påvirke landskapsbildet i marginal grad, men at opplevelsen av litt rennende vann likevel vil være av en viss betydning for, vannlevende organismer, landskap og friluftsliv.

Eier av Heiåi kraftverk har stilt spørsmål til det hydrologiske grunnlaget, men ikke skrevet noe om hva han mener er riktig vannføringsslipp for å ivareta de allmenne interessene i vassdraget på en bedre måte enn hva NVE har foreslått i innstillingen. NVE vil også bemerke at samfunnsnytten ved å bruke vannet i Bjordalen og Hjartdøla kraftverk vil være større enn å

benytte samme mengde vann i Heiåi kraftverk, da Bjordalen og Hjartdøla kraftverk benytter regulerbart vann. Som følge av at vannet som går til Bjordalen og Hjartdøla er regulerbart vil, tilnærmet alt vann kunne benyttes til kraftproduksjon. I Heiåi kraftverk vil mye av den samme mengden vann ikke kunne benyttes til kraftproduksjon da dette vil forsvinne utenom turbinen som flomvann eller som en del av minstevannføringsslippet fra dammen i Heiåi kraftverk når vannføringen går under minste driftsvannføring.

NVE mener det er positivt at deler av det anbefalte minstevannføringslippet fra overføringen i Heiåi vil kunne benyttes i Heiåi kraftverk. Dette vil være med på å styrke fordelene ved foreslått minstevannføringsslipp. Vi ønsker likevel å påpeke at det er verdiene av rennende vann for biologisk mangfold og friluftsliv innenfor Brattfjell-Vindeggen landskapsvern-område vi har lagt vekt på i vår anbefaling.

2.

OED påpeker at virkninger av variasjoner i driftsvannføringen ut av Hjartdøla kraftverk i liten grad er omtalt i NVEs innstilling.

Kravene og høringsuttalelsene til vilkårsrevisjonen går i hovedsak på magasinrestriksjoner og slipp av minstevannføring. Raske vannstandsendringer fra Hjartdøla kraftverk har i liten grad blitt tatt opp som en problemstilling i vilkårsrevisjonen. Miljødirektoratet har i sin høringsuttalelse kommentert vannstandsendringer lengre ned i vassdraget på anadrom strekning (Heddøla). Verdiene i Hjartdøla har likevel vært et tema, men mest knyttet til minstevannføringsslipp.

Hjartdøla kraftverk har utløpskanal i vestenden av det 2,5 km lange Hjartsjåvatnet, mens elva Hjartdøla renner ut i østenden på motsatt side. Selve vatnet, som kan reguleres med 2 meter, har i utgangspunktet litt buffer slik at en kan jevne ut ulike vannføringer. Reguleringshøyden i Hjartsjå er fastsatt ved skjønn og reguleres mellom HRV på 157,5 og LRV på 155,7. I forbindelse med Hjartdølautbyggingen ble deler av nedbørfeltet til Skogsåa overført til Hjartsjå. Dette medfører at middelvannføringen i Hjartdøla har økt fra 5,8 m^3/s til 13,6 m^3/s. Det vil si at vannføringen ut fra Hjartdøla kraftverk har økt vannføringen ut av Hjartsjå tilsvarende ca. 230 % av naturlig vannføring, noe som gjør at vanngjennomstrømningen i Hjartsjå er betydelig større enn det hadde vært fra naturens side.

Det er kjent at vannstanden i Hjartsjå varierer kraftig og er preget av kjøringen til Hjartdøla kraftverk, noe som igjen påvirker vannføringen i Hjartdøla som også varierer betydelig (mellom ca. 7 og 25 m^3/s) flere ganger per måned. Etter en eventuell utbygging av Sauland kraftverk vil vannføringen være jevnere og i stor grad redusert til minstevannføringskravene og bidraget fra restfeltet. Dette er grundigere beskrevet i forbindelse med NVEs og OEDs behandling av Sauland kraftverk.

OED ber NVE vurdere virkningene dagens manøvrering har for temaene landskap, fisk og naturmangfold på elvestrekningen nedstrøms Hjartsjå.

Av naturinteresser er det elvemusling som er av størst verdi på elvestrekningen nedenfor Hjartsjå. I 2016 var dette registrert som Telemarks største bestand av elvemusling. Bestanden er preget av dagens kraftverksdrift med varierende vannføring. For å ivareta denne bestanden er det også viktig å ivareta den stasjonære ørreten, som er viktig for reproduksjonen til

elvemuslingen. I forbindelse med elvemuslingregistreringene fra 2008 ble elvemuslingene i hovedsak funnet i hovedstrømmen og i høler, noe som reduserer faren for tørrlegging og innfrysning. Individene som er funnet er i størrelse 5-12 cm, noe som tilsier godt voksne individer. Siden muslingen lever nedgravd i substratet i sine første leveår må en grave i sanden for å finne disse. Om mangler på funn av unge individer mindre enn 5 cm tilsier mangel på rekruttering eller om det er fordi de er vanskelig å finne i substratet, sier rapportene ikke noe om. Utførte rapporter sier heller ingenting om antatt rekruttering av elvemusling i Hjartdøla. Gjennom behandlingen av Sauland kraftverk ble NVE kjent med at det blant innbyggerne i Sauland er en allmenn oppfatning av at elvemuslingbestanden gikk kraftig ned på 1960 tallet, noe de mener kan ha en sammenheng med bygging av Hjartsjå kraftverk og følgende utspyling av finmateriale, men at bestanden nå er på veg opp igjen. Dette tyder i så fall på at det er god rekruttering. NVE registrerer at det ikke ble funnet individer rett nedenfor dammen i Hjartsjå. Dette kan ha en sammenheng med at det ikke er krav om minstevannføring her i dag, men dette er høyst usikkert.

Vi finner også noe flommarksvegetasjon i Hjartdøla, NVE kan ikke se at flommark-vegetasjonen er preget av dagens drift, snarere tvert om.

Hjartdøla ligger lett tilgjengelig, lett synlig og E134 følger store deler av elva. Med dagens vannføring er det lite som indikerer at reguleringen av vassdraget preger landskapsbildet i Hjartdøla. Omnesfossen og Heddal Mølle er viktig landskapselement, men dette mener vi blir ivaretatt i foreslåtte vilkår om minstevannføringsslipp i vår anbefaling til vilkårsrevisjonen, samt at fossen ligger nedstrøms samløpet med Skogsåa. Slik vi ser det, er ikke Omnesfossen negativt påvirket av dagens drift.

OED ber også NVE vurdere om det finnes aktuelle avbøtende tiltak for å evt. redusere virkningene, herunder om den manuelle klappluken ved utløpet av Hjartsjå kan brukes for å dempe variasjonene i vannføring noe, f.eks. om den bør erstattes med en automatisk luke.

NVE kjenner ikke til hvordan dagens dam ved utløpet av Hjartsjå er i detalj og om det er mulig å bruke denne til å jevne vannføringen dersom Sauland kraftverk ikke blir bygget. Dammen ser ut til å være plassert på et av de smaleste punktene der Hjartdøla renner ut av Hjartsjå og overløpsterskelen ser ut til å være relativt begrenset. Under befaringen fikk vi signaler om at det tid om annet ble en del oppstuving pga topografien og de store vannmengdene som skal igjennom dette punktet (se kart med plassering av dam).

Bilde 1: Viser innsnevring ved dam på kart med høydekoter.

Bilde 2: Viser plassering av dam på ortofoto.

Dersom Hjartdøla kraftverk fortsatt skal kunne kjøre effekt så må vannet ha et sted å gjøre av seg, enten renne via dam og ut i elva Hjartdøla, tappes via et ev. Sauland kraftverk eller dempes i Hjartsjå.

I Hjartsjå er det skjønnspålagte reguleringshøyder. En utjevning av vannføringen vil i så fall kreve en mer aktiv regulering av Hjartsjå og sannsynligvis flytting og ombygging av dam.

Andre avbøtende tiltak er restriksjoner på kjøring av Hjartdøla kraftverk. Dersom nye Sauland kraftverk blir realisert vil Sauland I kraftverk kjøres i takt med Hjartdøla kraftverk og vannføringen i Hjartdøla vil bli mer stabil enn i dag, i tillegg til at det er stilt krav om minstevannføring.

Et avbøtende tiltak som NVE har foreslått i vår anbefaling til vilkårsrevisjon, og som ikke innebærer like store konsekvenser for Hjartdøla kraftverk, er slipp av minstevannføring fra Hjartsjå. Erfaringsmessig er hurtige vannstandsendringer ved lave vannføringer mest kritisk for fisk og elvemusling. Ved å fastsette krav om minstevannføring sikres et visst vanndekt areal. Slik situasjonen er i dag er det et selvpålagt krav om minstevannføring knyttet til Omnesfossen dvs. at denne minstevannføringen kan være ivaretatt kun ved tilsig fra Skogsåa. I prinsippet vil det være mulig å tørrlegge Hjartdøla. NVE mener på bakgrunn av dette, at minstevannføringsslipp vil være et viktig tiltak for å sikre noe vanndekt areal nedstrøms Hjartsjå til enhver tid.

Når det gjelder restriksjoner på kjøring av Hjartsjå kraftverk, så er kraftverket viktig for levering av lokale balansetjenester og fleksibel produksjon i sommerhalvåret. Kraftverket har en stor andel av sin kraftproduksjon vinterstid, når forbruket er som høyest. Det er lang avstand fra Hjartdøla til nærmeste punkt i sentralnettet, og det ligger i en region med mye kraftproduksjon, så kraftverkets betydning for den nasjonale forsyningssikkerheten er liten. Når det gjelder magasinkapasiteten i vassdraget, er den liten sammenliknet med tilsiget. I tillegg har kraftverkene liten slukeevne i forhold til reguleringsevnen. Dette gir utfordringer i perioder med spesielt høyt tilsig, da risikoen for flom og produksjonstap blir høy. Restriksjoner i Hjartdøla kraftverk vil kunne øke denne risikoen. Høy flomvannføring kan i perioder gi utfordringer for sentrum i Hjartdal, da Hjartdøla ved flere anledninger har steget opp til bygningsmassene og infrastrukturen her. NVE mener at flomdemping også må hensyntas dersom en velger å begrense fleksibiliteten i kraftverket.

E-post fra *Skagerak Kraft* 15.9.2021:

Grundkjen AS har ved en rekke anledninger de siste årene kommet med ønske om å etablere en ny bro over Kova ved utløpet av Nedre Urdetjønn. I våre kommentarer til innkomne innspill ved NVEs høring av vilkårsrevisjonsdokumentet, datert 18.05.2017 svarer vi følgende:

«Grundtjen AS mener dagens bru over Kova oppstrøms Bjønntjønn ikke fungerer tilfredsstillende til scooterbruk vinterstid. Skagerak vil påpeke at det ikke er godkjente scooterløyper i området og bruken dermed er begrenset til aktuelle grunneiere. Brua er som påpekt av Grundtjen utbedret for noen år siden, og har i dag tilstrekkelig bredde til å kunne benyttes til scooterkjøring. Det må imidlertid påregnes at en må benytte snøspade for å komme på og av brua i perioder med spesielle snøforhold.

Av brevet fra Grundtjen AS kan det virke som om regulanten slipper vann gjennom hele vinterhalvåret. En normal tapping av Vindsjåmagasinet starter i september/oktober måned og avsluttes i månedsskiftet januar/februar, for så å stoppes frem til neste høst. Kolliderer tappestart med sauesankinga i området, gjøres det avtaler med grunneierne der vi stenger tappingen på bestemte helger slik at bl.a. betongovergangen nedstrøms Vindsjådammen kan

benyttes. Ved tidlig vinterferie prøver vi også å avslutte tappingen i relativ god tid før ferien for å ta hensyn til kryssing av elven.

Vi ser at i den tiden tappingen pågår kan kryssing av vassdraget med scooter være et problem, men resten av vinteren vil høyst sannsynlig forholdene være bedre enn tidligere pga. mindre vannføring.

Når det gjelder avbøtende tiltak som i første rekke gjelder adkomst til Vindsjåmagasinet er det nå i gang et samarbeid mellom grunneiere og Skagerak hvor en ser nærmere på løsninger for bilveg fram til Vindsjåmagasinet, tilrettelegging for båtutsett og øvrig tilkomst både sommer og vinter til magasinet.

Skagerak kan ikke se at allmennhetens normale bruk av området på vinterstid eller sommerstid er vesentlig påvirket av reguleringene. Vi vil for øvrig minne om at skader og ulemper for grunneierne ved etablering av Vindsjåmagasinet med tilhørende regulering er behandlet i tidligere skjønn.»

I etterkant av dette svaret er ny veg til sekundærdam med tilhørende båtutsett ferdigstilt i 2019.

I e-post av 28.08.2021 kommenterer dere at tapping fra Vindsjåen avviker noe fra hovedtappemønsteret tidligere år. Vi vil påpeke at vanndisponeringen er i tråd med gjeldende reglement og innenfor det som er normalt i foreliggende situasjon. Etterspørsel etter strøm i samfunnet er for tiden høy, samtidig som ressurssituasjonen/vannstanden i Vindsjåen er god/relativt høy. Det pågår også et damprosjekt i Skjesvatn og revisjonsarbeid i Hjartdøla kraftverk som påvirker ressursdisponeringen i de øvrige magasinene i Hjartdølareguleringen.

Plasseringen av broen ble fastsatt av skjønnsretten. Vi antar broen ble plassert slik ut fra hensynet til å finne en egnet plass for å bygge broen, samtidig som den skulle dekke de ulike rettighetshavernes behov for å krysse elven på en best mulig måte. Våre tidligere svar i saken står fast.

Brev fra *advokatfirmaet Lund & Co DA v/Hjartdal kommune* datert 11.11.2021:

1 Innledning

Vi bistår Hjartdal kommune med revisjonen av Hjartdals- og Tuddalsvassdraget. **Kommunen ber om et møte med politisk ledelse og saksbehandler på saken snarlig. Det er også sendt en henvendelse om et møte direkte på e-post til politisk rådgiver Arild Theimann.** I møtet vil kommunen ha med seg en representant for NJFF som kan fortelle om de nyeste funnene i vassdraget og konsekvenser av effektkjøringen av Hjartdøla.

Kommunen krevde revisjon av konsesjonene 30. januar 2003. NVE åpnet revisjon i 2012, og konsesjonærens revisjonsdokument fra 17. mars 2014 ble lagt ut på høring først høsten 2015. Kommunen skrev høringsuttalelse til revisjonsdokumentet, og høringsuttalelsen er fra 27. november 2015.

NVE arrangerte en befaring i området 27.–28. september 2017, og har siden kommet med sin innstilling i saken, datert 22. februar 2019. Etter det vi har fått opplyst fra Olje- og energidepartementet er planen å vedta nye vilkår for reguleringen før jul i 2021.

Vi inngir denne uttalelsen til NVEs innstilling på vegne av kommunen. Kommunens hovedpunkter er:

1. Det er nå dokumentert at laks vandrer opp forbi Omnesfossen og til utløpet av Hjartsjå. Dette er helt ny kunnskap etter NVEs innstilling, som må tas med i vurderingen av vannføringsvilkår i en revidert konsesjon. Vi har vedlagt en artikkel om dette.

2. Kommunens krav om magasinrestriksjoner er ikke godt nok utredet eller vurdert. Dagens praksis med å bestrebe seg på en gitt fylling – slik Skagerak har beskrevet at selskapet gjør – burde i det minste tas inn i vilkårene, slik at man har en viss kontroll med framtidig kjøring av magasinene de neste 30 årene. Se vedlagte bilder fra Bonsvatn denne sommeren, som viser de ekstreme virkningene av ikke å ha noen form for fyllingskrav.

3. Effektkjøring er verken beskrevet i Skageraks revisjonsdokument eller utredet konsekvensene av. Effektkjøring har stor betydning for viktig biologisk mangfold nedstrøms, og det er ikke akseptabelt at det vedtas nye vilkår for 30 år uten at kunnskapsgrunnlaget om effektkjøring oppdateres, se punktet ovenfor om laks som vander forbi Omnesfossen.

- Etter å ha bedt om innsyn i saken hos OED har det kommet fram at OED har etterspurt en vurdering av virkningene nedstrøms for landskap, fisk og naturmangfold fra NVE. Kommunen som i sin tid stilte krav om revisjon, har ikke blitt orientert om dette og kjenner heller ikke til om NVE har skrevet en slik utredning. Utredningen må sendes ut på en høring før revisjonsvedtaket treffes.

4. Klimavann: Nedbøren har økt betydelig de siste årene. Kraftverket har i dag langt høyere produksjon enn forutsatt da det ble omsøkt. Bare ved å skifte ut tilsigsserien 70–99 med serien 81– 2010 har *det nyttbare tilsiget* i Telemark økt med 4,8 %.[1] Dersom man tar inn det siste tiåret i tillegg er det antatt at det nyttbare tilsiget har økt enda mer. Dette er altså vann som konsesjonæren aldri kalkulerte med å bruke i produksjonen, og som heller ikke var omfattet av konsesjonen. Kommunens standpunkt er at OED prinsipielt må vurdere fordelingen av dette vannet mellom kraftproduksjon og lokal natur. Kommunen savner en drøfting av dette i NVEs innstilling. NVE/OED kan ikke se bort fra tilsiget har betydd for økt produksjon i Hjartdalreguleringen, og betydningen av dette må drøftes i OEDs revisjonsvedtak.

I et møte med departementet ønsker kommunen særlig å ta opp punktene ovenfor.

I lys av at kommunen som part i saken ikke varsles om hva som skjer i saken, f.eks. om at OED har bedt NVE om en utredning av effektkjøring, er det ønskelig å kommunisere om hvordan kommunene kan ivaretas bedre i saksbehandlingen. For kommunen er det ikke akseptabelt at den hektes helt av når saken er oversendt OED. LVK har tatt opp dette med

[1] NVE og Miljødirektoratets rapport 49/2013, på side 41:
https://www.miljodirektoratet.no/globalassets/publikasjoner/M49/M49.pdf

departementet tidligere, og ønsker nå et møte for å avklare hvordan dialogen mellom kommunene og departementet kan bedres i disse sakene.

Saken har allerede svært lang saksbehandlingstid, men kommunen mener likevel saken heller nå bør utsettes noen måneder enn at et vedtak skal hastes igjennom nå før årsskiftet. Det er helt avgjørende å få klarhet i de punktene som er nevnt innledningsvis før en ny konsesjon vedtas for minst 30 nye år. I den neste 30-årsperioden vil myndighetene ha begrenset med muligheter til å endre vilkårene for drift av reguleringen og kraftverket.

2. Kommunens innspill til NVEs innstilling

Overordnet om NVEs innstilling

Kommunen ga i sin første høringsuttalelse uttrykk for at Skageraks revisjonsdokument ikke var godt nok. NVE har i sin innstilling kommet til at revisjondsokumentet oppfyller «minimumskravene» stilt i OEDs retningslinjer for revisjon fra 2012, se innstillingen på side 19. Kommunens syn er at det lite grundige revisjonsdokumentet også har ført til at NVEs innstilling ikke behandler viktige spørsmål. Som et eksempel står det i OEDs retningslinjer:

> *«Det skal redegjøres for driften av anlegget/anleggene og hvordan manøvrerings-reglementet er blitt praktisert. Noen signaler om mulig fremtidig drift av anlegget bør gis. Konsesjonsvilkår med manøvreringsreglement skal vedlegges.»*

På side 26 i revisjondsokumentet har Skagerak en *«beskrivelse av manøvreringsreglementet og manøvreringspraksis».* Det står imidlertid ingenting om effektkjøring og hvordan kraftproduksjonen i Hjartdøla varierer over døgnet og hvilke effekter dette får for både magasinvannstand og vannføring nedstrøms. Det bør ifølge OEDs retningslinjer også gis signaler om fremtidig drift av anlegget, noe som ikke er gjort. Det er spesielt alvorlig ettersom nye vilkår for driften vil gjelde for minst 30 år fram i tid. Vilkårene som nå settes avgjøres dermed kun basert på dagens praktisering; konsekvensene av dagens kjøring er heller ikke utredet. Dette er etter kommunens oppfatning en klar mangel ved både revisjonsdokumentet og NVEs innstilling.

Generelt vil kommunen peke på at NVEs innstilling ikke beskriver hvordan prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8 til 12 har vært retningslinjer ved skjønnsutøvelsen. Det er for kommunen klart at det utøves offentlig myndighet når det foreslås nye vilkår i reguleringskonsesjoner, særlig fordi praksis i stor utstrekning er at OED følger NVEs innstilling på de fleste punkter.

NVE og regulanten viser også til at kravene om magasinrestriksjoner og vannføringsslipp er lite konkretisert fra kravstillerne. Det er etter kommunens syn et paradoks å påpeke dette all den tid kommunen og andre får klar beskjed av NVE om at det ikke stilles strenge krav til revisjonskravet og at kommunen og andre i svært lite omfang får dekket utgifter til sakkyndig bistand. Kommunen har naturligvis ikke selv den fagkunnskapen som kreves for å stille konkrete krav til magasinrestriksjoner og vannslipp. Da må kommunen og andre kravstillere stole på at fagmyndigheten pålegger regulanten å utrede det som er relevant for saken. Blant annet burde regulanten av NVE blitt pålagt å utrede konsekvensene av effektkjøring og konsekvensene av ulike fyllingsrestriksjoner. Bakgrunnen for at kommunen

ikke har prioritert fyllingskrav i konkrete magasiner er fordi kommunen ikke selv kan beregne kostnadene ved ulike fyllingskrav og hvor det vil være positiv kost/nytte av å ha fyllingskrav.

2.2 Magasinrestriksjoner

Et viktig krav for kommunen og allmenne interesser, herunder brukere av reguleringsmagasinene, har vært å sette krav til hvordan magasinene utnyttes om sommeren. Krav om magasinrestriksjoner ble først fremmet i kommunens revisjonskrav i 2003. Senere fremmet kommunen et mer konkret krav, basert på at magasinene ikke skulle ha en bestemt fyllingsgrad på et gitt tidspunkt, men at alt tilsiget fra en gitt dato skulle brukes til oppfylling inntil 2,5 meter under HRV.

Noe av bakgrunnen for kravet i 2003 var den ekstremt lave vannstanden sommeren 2002. Den lave vannstanden har vært et problem også i 2021. Kommunen vil derfor rette ekstra oppmerksomhet mot NVEs vurdering av ikke å anbefale magasinrestriksjoner. Her har vi tatt inn et bilde fra Bonsvatn sommeren 2021:

NVE skriver på side 3 i innstillingen at:

> *«Etter NVEs syn vil ulempene som følge av foreslåtte magasinrestriksjoner, i form av krafttap, kostnader, redusert fleksibilitet hos regulant og økt usikkerhet rundt flomproblematikk bli store. NVE mener at det er noe usikkert, om tapperestriksjoner vil føre til vesentlige miljøforbedringer for fisk og andre vanntilknyttede organismer totalt sett. NVE anbefaler ikke at det fastsettes magasinrestriksjoner utover dagens praksis.»*

For det første vil kommunen peke på at det ikke er gjort noen utredninger av krafttap for kommunens oppdaterte krav om oppfylling fra et gitt tidspunkt, uten krav til dato for når

vannstanden skal nå en bestemt kote. Det er kun gjort utredninger basert på kommunens opprinnelige krav, se:

https://webfileservice.nve.no/API/PublishedFiles/Download/201104735/1573245

Slik kommunen oppfatter utredningen vil restriksjonene i kommunenes opprinnelige krav gi et svært lite krafttap, jf. tabell 1 i utredningen:

Tabell 1. Foreslåtte magasinrestriksjoners innvirkning på produksjonen.

Kraftverk	Enhet	I dag	HRV- 2,5 1/6 - 31/8	Endring
Prod Bjordalen	GWh	7,9	7,9	0
Prod Mydalen	GWh	24,2	25,2	1
Prod Hjartdøla	GWh	451	445,7	-5,3
Sum prod	GWh	483,1	478,8	-4,3

Totalt produksjonstap forbundet med kommunens opprinnelige krav er 4,3 GWh mindre i årlig produksjon. Kommunen kan derfor ikke forstå at krafttapet kan begrunne at det ikke innføres en form for restriksjoner i magasinene.

Kommunen mener at det ikke er gjort tilstrekkelige utredninger av hvilken virkning kommunens modifiserte krav vil ha og ber om at det nå følges opp av OED.

NVE viser også til *«kostnader, redusert fleksibilitet hos regulant og økt usikkerhet rundt flomproblematikk»* som årsaker til at tapperestriksjoner ikke er aktuelt. Kommunen mener at argumentet om redusert fleksibilitet ikke er beskrevet godt nok. Dreier det seg om fleksibilitet til å produsere når Skagerak ønsker det av hensyn til prisene eller er det andre hensyn som gjør seg gjeldende? Hva vil skje når prisene varierer enda mer over døgnet enn i dag; vil Skagerak fortsatt fritt kunne kjøre magasinene opp og ned i tråd med prisene? Da konsesjonen ble gitt var forutsetningen at kraftverket skulle være et typisk «vinterkraftverk». Den gang SKK – nå Skagerak – beskrev det slik i sin søknad av 1. april 1947:[2]

«Den planlagte økonomiske reguleringsgrad er så stor at produksjonen i stor utstrekning kan overføres til vinterhalvåret.»

Videre sammenlignes reguleringen av Hovedstyret i NVE med reguleringen av Bygdin og Tesse, se St.prp. nr. 172 (1952) på side 15:

«Reguleringen blir meget vidtgående med en gjennomsnittlig magasinprosent på ca. 80 av årsavløpet. Flere av magasinene kan ikke på langt nær ventes fylt hvert år. Særlig fremtredende blir dette i Vindsjå med 150% og Skjesvatn med 89 %, men det gjelder også Kovvatn og inntaksmagasinet i Breivatn. Den opprinnelige natur vil bli sterkt skjemmet, slik som en ser det ved t. eks. Bygdin og Tesse i Gudbrandsdalslågen. For i noen grad å bøte på dette må det legges vekt på at de neddemte arealer blir omhyggelig ryddiggjort.»

Allerede den gang antok konsesjonsmyndighetene at naturen ville bli sterkt skjemmet, til tross for at det da var snakk om et kraftverk som skulle produsere hovedsakelig om vinteren.

[2] Se St.prp. nr. 172 (1952) på side 2.

Med den driften vi har sett hittil og kommer til å se i fremtiden, vil virkningene av reguleringen bli enda mer skjemmende. Sammenligningen med Tesse er interessant fordi det i revisjonsvedtaket for Tesse av 25. oktober 2011 nettopp ble satt krav om fylling i manøvreringsreglementet. Vilkåret i reglementet for Tesse er slik:

«Etter tappesesongen om våren skal tappingen til kraftverkene tilpasses snømagasin og nedbør med sikte på at vannstanden i Tesse når kote 850,67 innen 1. juli. I år med lite snømagasin stanses tappingen til kraftverkene om nødvendig helt, inntil prognoser med stor sannsynlighet tilsier at fylling til kote 850,67 innen 1. juli kan oppnås. Deretter skal magasinet forsette å fylles jevnt.

Fra tappesesongens slutt og fram til 1. september skal ikke vannstanden i Tesse overstige kote 853.67 annet enn ved behov for å unngå flom eller flomtap.»

Et fyllingskrav for magasinene i Hjartdal-reguleringen kan utformes på samme måte, altså at regulanten må ta sikte på å fylle opp til 2,5 meter under HRV. Da er ikke kravet absolutt formulert, men gir noe fleksibilitet for konsesjonær slik at konsesjonær slipper overfylling for å unngå å bryte kravet.

NVE skriver i sin konklusjon om magasinrestriksjoner på side 21:

> *«I og med at de positive virkningene ved foreslåtte vilkår er små, samtidig som konsekvensene kan bli store, mener NVE at det ikke er grunnlag for å sette vilkår ut over dagens praksis.»* (Understreket her.)

Kommunen mener at NVE her baserer seg på at Skagerak framover vil følge den praksisen med oppfylling som hittil har vært fulgt. Ettersom Skagerak ikke har gitt noen signaler om *fremtidig* kjøring av magasinene i sitt revisjonsdokument, er det for kommunen uklart om dette vil skje. Kommunen mener at NVE *i det minste* da burde satt krav i manøvreringsreglementet om at regulanten skal bestrebe seg på å følge den praksis som regulanten selv har beskrevet i revisjondsokumentet på side 26 flg.:

> - *Manøvrering av Vindsjåen følger normalt et mønster der magasinet tappes i løpet av vinteren og fylles opp i løpet av sommeren og høsten. Normalt tappes det jevnt i perioden fra oktober til mars.*
>
> - *Bonsvatn har stort nedslagsfelt i forhold til magasinkapasiteten (normaltilsiget er lik 3 ganger magasinvolumet). Det tilstrebes derfor å holde magasindempingen på ca. 2 meter i sommerhalvåret.*
>
> - *Skjesvatn fylles normalt tidlig på sommeren og forsøkes holdt med en flomdemping på minst 1,5 meter i sommerhalvåret.*
>
> - *Manøvreringen av Breivatn følger normalt tappe- og fyllemønster gjennom året, der magasinet kjøres ned i løpet av vinteren og fylles opp gjennom sommeren og høsten. Breivatn er inntaksmagasin og magasinvannstand samsvarer med trykkhøyden for kraftproduksjon. Ved høye magasiner oppstrøms Breivatn er det nødvendig med en viss flomdemping, normalt ca. 2 meter.*

Her beskriver Skagerak at de nevnte magasinene vanligvis fylles opp i løpet av sommeren og høsten og at det tappes i vintermåneden. Uten noen formalisering i vilkårene om at regulanten må bestrebe seg på å følge dagens praksis, er virkningene av fremtidig kjøring av magasinene høyst uklar. Med et slikt «mykere» krav til kjøring – altså et krav om å bestrebe seg på å følge dagens praksis – har myndighetene i det minste en viss kontroll med kjøring av magasinene og konsekvensene av den.

Oppsummert er kommunens syn:

1. Be om at Skagerak faktisk beskriver antatt fremtidig kjøring av magasinene i tråd med kravene til hva som skal beskrives i et revisjonsdokument – først da kan konsesjonsmyndigheten vurdere kost/nytte ved magasinrestriksjoner.
2. Utrede og kvantifisere virkningene av kommunens krav om oppfylling fra et gitt tidspunkt/vårflommen hvert år for hvert av magasinene.
3. Stille vilkår om at den praksisen som Skagerak har beskrevet som gjeldende praksis videreføres med mindre flomsituasjoner/balansehensyn etc. krever en annen oppfylling.

2.3 Effektkjøring

Effektkjøring er ikke omtalt i Skageraks revisjonsdokument fra 2014. Effektkjøring er heller ikke behandlet i NVEs innstilling til OED. Dette henger sammen med at regulanten ikke har beskrevet kjøringen av magasinene og kraftverket og hvordan dette har utviklet seg over tid, jf. OEDs retningslinjer om hva revisjonsdokumentet skal inneholde og de svakhetene ved dokumentet som kommunen påpekte i sin høringsuttalelse fra 2015.

Dette er spesielt alvorlig fordi områdene nedstrøms har store biologiske verdier – ål, elvemusling, storørret, anadrom strekning mv. – som kan bli sterkt påvirket at hvordan kraftverket kjøres i fremtiden. I tillegg er det gjort omfattende arbeider i Skienselva for å sikre oppvandring og rekruttering i hele vassdraget. Kommunen viser her til innspill fra Notodden JFF og deres digitale møte med OED 26. juni 2020.

I lys av at vi i stadig større grad beveger oss mot et marked der timesprisene svinger og inntjeningen til kraftselskapene kan øke voldsomt ved variabel kjøring og tilpasning til timesprisene, er det rimelig å anta at effektkjøring vil øke. Det er derfor en stor mangel at effektkjøring av Hjartdøla kraftverk og virkningene av det nedstrøms ikke er utredet. I lys av at det nå vil bli vedtatt vilkår for 30 nye år, mener kommunen revisjonsprosessen må settes på vent inntil dette er utredet, selv om det vil forsinke et revisjonsvedtak noe.

Kommunen viser til Notodden JFFs innspill og påpekning av at effektkjøringen er ødeleggende for overlevelsesmulighetene til arter nedstrøms.

Som nevnt innledningsvis har vi nå fått innsyn i en e-post fra OED til NVE av 20. januar 2021. Der etterspør OED en vurdering av *«Virkningene dagens manøvrering har for temaene landskap, fisk og naturmangfold på elvestrekningen nedstrøms Hjartsjå»*.

Kommunen er interessert i å høre hva som har skjedd som en oppfølging av saken, og hvorfor en eventuell utredning fra NVE ikke er gjenstand for høring blant partene i revisjonssaken.

Kommunens primærstandpunkt er effektkjøring må begrenses av hensyn til arter nedstrøms. Jf. innspillet fra Notodden JFF.

Et mindre ønskelig alternativ er å fastsette et 5-års prøvereglement der regulanten i mellomtiden pålegges å utrede konsekvensene av effektkjøring.

Oppsummert:

1. Utrede effektkjøringen og konsekvensene av den på arter nedstrøms, samt begrense effektkjøring dersom det er nødvendig for å unngå miljøskader.

2. I det minste pålegge å utrede konsekvensene av effektkjøring i en periode med prøvereglement, slik at myndighetene faktisk kan endre reglementet dersom det viser seg å være nødvendig.

Brev fra *Notodden Jeger- og Fiskerforening* datert 15.11.2021:

Ny informasjon om adronom strekning i øvre deler av skiensvassdraget.

I forbindelse med den pågående revisjonen av konsesjonsvilkåra for Hjartdøla-utbyggingen, ønsker Notodden Jeger- og Fiskerforening å komme med et nytt innspill som baserer seg på ny kunnskap om laksens oppvandring i vassdraget som strekker seg fra Heddalsvannet til Hjartsjø.

Omnesfossen i Hjartdal kommune har tidligere blitt vurdert til å være det øverste vandringshinderet for anadrom fisk i øvre deler av skiensvassdraget, og det er dette som ligger til grunn i det nåværende forslaget til revisjon av konsesjonsvilkårene.

Nyere forskning på radiomerking av laks i Norsjøvassdraget (i regi av USN) viser at laksen vandrer opp Omnesfossen. Det ble i løpet av sesongen 2021 dokumentert flere laks som forserte Omnesfossen og vandret videre opp i vassdraget. Se sak publisert i Avisa Varden 13.10.2021 (https //redir.opoint.com/?key=zfeUUKRxUcFnwdhuomk6&fbclid=IwARIHpCtrSGHZeFAu7M8c51<C9SgJpvRG5gzfXAOGCrNQba4-L6L f7ArsaE)

Denne dokumentasjonen medfører at det blir en betydelig forlengelse av vassdraget som må anses som lakseførende. Strekningen Omnesfossen til oppstrøms Hjartsjø har ingen vandringshindre. Nedre deler av Skogsåa gir også oppgangsmuligheter. Til sammen er det opp imot 20 kilometer med elvestrekning som fram til nå ikke har vært ansett som lakseførende.

Det at laksen nå beviselig forserer Omnesfossen, vil reise spørsmålet om den allerede sterkt reduserte storørretstammen i Norsjøvassdraget også kan gjøre det samme.

Etter Notodden Jeger- og Fiskerforenings syn er det svært sjelden det oppdages slike betydelige forlengelser av oppvekstområder for villaks og potensielt storørret.

Det er viktig at ytterligere forskning blir iverksatt, slik at man kan få klare svar på laksens, og storørretens, bruk av det nye tilgjengelige vassdraget.

Dette er momenter som helt klart bør tas i betraktning når konsesjonsvilkårene skal revideres.

Notodden Jeger- og Fiskerforening blir gjerne med på et møte for å diskutere veien videre.

Brev fra *Hjartdal kommune* datert 10.7.2022:

Ein synar til pågåande prosess kring revisjon av konsesjonsvilkår for Hjartdal- og Tuddalsvassdraget i Hjartdal kommune (Hjartdølautbygginga).

Gjennom prosessen, som har tatt lang tid, har det vore ulike befaringar, prosessar, faglege utgreiingar og til slutt ein tilråding frå NVE til Olje- og energidepartementet.

Hjartdal kommune har allereie tilbake i 2003 fremmet krav om at vannstanden i magasina ikkje skulle vore lavere enn 2,,5 meter under høgaste regulerte vannstand i perioden juli – oktober om omsyn til friluftsliv. Andre allmenne interessar har òg fremma krav om bestemte magasinrestriksjonar under prosessen.

Med bakgrunn i Skagerak (regulanten) sitt svar på kommunens opprinnelege ynskje valde Hjartdal kommune å endre på sitt ynskje og foreslå at vilkåret som sumarvnnstand vert utforma slik at flomvantnet sikras på vårparten utan at det vert sett ein fast dato på når magasina skal nå 2,5 meter under HRV. PÅ den måten kan regulanten fult ut nytte magasinet vinterstid samtidig som flomtap unngås ved at magasina da kan ta i mot vårflommen når den inntrer.

Sjølve forslag til vilkår er utforma slik:

«*Fra vårflommens begynnelse (alternativt fra en gitt dato, for eksempel 1.mai) skal det ikke tappes fra magasinet før vannstanden har nådd HRV minus 2,5 m. Vannstanden skal ikke senkes under dette nivået før etter 1.september.»*

NVE sin innstilling tok ikkje kommunens ynskje til fylgje under sin utgreiing om innkomne krav om magasinrestriksjoner – i stor grad begrunna i regulanten sin innspel om utfordringar knytt til fleksibiliteten på produskjonen av vannkraft.

Gjennom det siste året, frå ca september (2021) til og med i dag (10.07.2022) har situasjonen i våre vannmagasin vore særs spesielle. Fyrst om fremst har det skapt enomt engasjement frå grunneigarar, fritidbebuarar, innbyggjarar og ulike interesseorganisasjonar (til dømes utmarkslag).

Eg har blitt kontakta regelmessig i denne perioden og har samstundes bedt om å få tilsendt dokumentasjon på kva for konsekvensar ein ser i vår natur når ein opplever slike nedbørsfattige år, men også eit år som truleg dannar grunnlag for å selje mest mogleg straum på grunn av prisnivået i kraftmarknaden.

Vedlagt ligg fleire døme på korleis vår vassmagasin ser ut for tida. Vi er særs uroa for konsekvensane for livet i vatnet på kort sikt og svært usikre på kva for konsekvensar det har på lang sikt.

Vi meiner det er grunnleggjande interessekonflikt mellom kva regulanten har av selskapsstrategi (gjeld alle regulantar i landet) og korleis gjeldande vilkår ikkje oppfyller den som er den allmenne oppfatning av korleis ein skal skjøtte naturen i Hjartdal kommune!

Eg ber, med bakgrunn i dette brevet med billeddokumentasjon, om at Olje- og energidepartementet ved ministeren bidara til å rette opp ein grov feil som vart gjort når konsesjonsvilkåra vert gjeven for Hjartdølautbygginga på 1950-tallet. Den gong så ein ikkje potensielle konsekvensar. Det gjer vi no.

Hjartdal kommune har fremma rimelege krav for å betre situasjonen noko. Dei ber omv i om blir lytta til.

Skulle det vera ynskjeleg med ein tettare dialog om saka, stillar underteikna meir enn gjerne opp på møte.

Brev fra *Miljødirektoratet* datert 20.4.2020

I epostbrev fra KLD av 5.2.2020 gjøres det en bestilling for fire revisjonssaker, herunder revisjon av konsesjonsvilkår for reguleringen av Hjartdal-Tuddalsvassdraget:

KLD ber om Miljødirektoratets faglige vurdering av:

- NVEs innstilling for revisjonssaken — på hvilke punkter mener Miljødirektoratet at NVEs innstilling *ikke* bør følges, og i så fall hvorfor?
- Om kunnskapsgrunnlaget i sakene dekker alle relevante miljømessige problemstillinger som bør vurderes i revisjonssaken og om dette gjøres på en tilstrekkelig god måte, eller er det miljømessige tema/problemstillinger som Miljødirektoratet mener burde vært belyst/vurdert bedre i den enkelte sak?

Kraftreguleringen

Hjartdal-Tuddalsvassdraget ble bygd ut på slutten av 50 tallet. Reguleringen omfatter utnyttelse av vann magasinert i fem innsjøer med reguleringshøyder fra 14-16 m. Hjartdøla kraftverk, som utnytter et fall på 593 m fra Breidvatnet, er det største av tre kraftverk i reguleringen. Det er etablert ni bekk/elveoverføringer i tillegg til overføringene mellom magasinene. Disse fører til mer vann til kraftverkene og øker mengden regulerbar kraft. Fra Hjartdøla kraftverk føres vannet ut Hjartsjåvatnet og videre til Hjartdøla som endrer navn ved Omnesfossen til Heddøla. Vannføringen i Hjartdøla og Heddøla har siden 1958 vært preget av produksjonsmønsteret i Hjartdøla kraftverk. Reguleringen er av NVE vurdert til å være av betydning for kraftforsyningen i Telemark, men kraftverkets betydning for den nasjonale forsyningssikkerheten er vurdert til å være liten. Regulanten er Skagerak Kraft AS.

OED har gitt tillatelse til ytterligere regulering innenfor influensområdet til eksisterende regulering ved Sauland kraftverk (kgl.res. 12.2.2016). Se nedenfor for betydningen av denne reguleringer under overskriften Tillatelsen til Sauland kraftverk gir føringer for revisjonen.

Revisjonskravene

Åpningen av revisjonssaken er basert på krav rettet fra Hjartdal kommune og Reisjå-Bondal Utmarkslag. Kravene er i hovedsak knyttet til slipp av minstevannføring og magasinrestriksjoner som, hvis de etterkommes, vil påvirke kraftproduksjonen.

Tillatelsen til Sauland kraftverk gir føringer for revisjonen

OED har gitt tillatelse til ytterligere regulering innenfor influensområdet til eksisterende regulering ved Sauland kraftverk (kgl.res. 12.2.2016). Kraftverket vil ha utløp gjennom rørgate ned til Heddøla nedstrøms Omnesfossen. Bygging av kraftverket er så langt ikke påbegynt. Influensområdet til denne reguleringen ligger i all vesentlighet innenfor influensområdet til Hjartdølareguleringen og i vassdraget nedenfor utløpet av Hjartdøla kraftverk. Revisjonen av Hjartdølareguleringen må derfor ses i sammenheng med denne tillatelsen og kunnskapservervelsen som var grunnlag for tillatelsen. Vedtatte minstevannføringer ved denne reguleringen har bl.a. betydning for miljøpåvirkningen i Hjartdøla og Heddøla.

NVE anbefalte i sin innstilling for Sauland kraftverk en minstevannføring fra Hjartsjåvatnet på 3 m^3/s om sommeren og 2 m^3/s om vinteren og vektla dette behovet for å ivareta de biologiske verdiene i vassdraget og med særlig vekt på bestanden av elvemusling, men også av hensyn til rike og truede vegetasjonstyper langs Hjartdøla (gråor-heggeskog, lavurt-edelløvskog, kroksjøer og flomdammer, slåtteenger). Bestanden av elvemusling er alt i dag sterkt redusert som følge av vannføringsendringer og temperaturendringer ved kjøring av Hjartdøla kraftverk.

NVE påpekte i sin anbefaling til OED at kunnskapsgrunnlaget med tanke på størrelsen på vannslipp i forhold til elvemusling var mangelfullt og at "føre-var" prinsippet derfor måtte vektlegges ved å sette en minstevannføring vesentlig høyere enn omsøkt for med sikkerhet å ivareta bestanden ved en eventuell konsesjon (jf. naturmangfoldloven 9).

Av hensyn til kraftforsyningsbehovet ble imidlertid minstevannføringen i Hjartdøla redusert til 1,0 m^3/s om sommeren og 0,5 m^3/s om vinteren i OEDs vedtak. Dette er følgelig også utgangspunkt for NVEs anbefaling i revisjonsinnstillingen for slipp av minstevannføring fra Hjartsjåvatnet. Av hensyn til laks- og ørretbestanden i Heddøla er det i tillatelsen gitt minstevannføringer på 2,5 m^3/s om sommeren og 1,0 m^3/s om vinteren målt ved Omnesfossen. Middelvannføringen i Hjartdøla vil da bli redusert fra 13,6 m^3/s til 0,9 m^3/s og middelvassføringen ved Omnesfossen som i dag er 23 m^3/s vil etter utbyggingen bli på 5,6 m^3/s. Etter en utbygging ifølge gitt tillatelse er kun 2 % av årstilsiget til kraftverket beregnet å gå som flomtap og vannføringen i Hjartdøla vil være nede på minstevannføringskravet i store deler av året.

Det innebærer med andre ord at mye vann fraføres Hjartdøla, men slippes ut i Heddøla like nedenfor Omnesfossen dit storørret og laks kan vandre. NVE medgir at dette innebærer at Omnesfossen får en svært redusert inntrykk-styrke som landskapselement til tross for stort lokalt engasjement for å bevare fossen. Den foreslåtte minstevannføringen vil således etter NVEs beskrivelse ikke være tilstrekkelig til å opprettholde opplevelsen av en foss. Paradoksalt nok uttrykker NVE i sin innstilling at temaet landskap, med spesielt vekt på Omnesfossen, må ilegges betydelig vekt i konsesjonsspørsmålet. I høringsuttalelsen til revisjonen vektla også Miljødirektoratet hensynet til Omnesfossen. Fossen ville vært opprettholdt som landskapselement dersom utløpet fra Sauland kraftverk hadde vært lagt 500 m lenger opp, dvs. ovenfor fossen. Det ville imidlertid ha medført et falltap (energitap) for regulanten.

Andre føringer av betydning for revisjonen

I NVEs og Miljødirektoratets rapport 49/2013 om vannkraftkonsesjoner som kan revideres innen 2022, som er en nasjonal gjennomgang og forslag til prioritering av revisjonssaker, er vassdraget gitt kategori 1.2 som er av lavere prioritet. Dvs. at revisjon av Hjartdølautbyggingen er vurdert med middels potensial for forbedring av viktige miljøverdier med antatt større krafttap i forhold til miljøgevinst nasjonalt sett. Fisk og fiske har imidlertid fått stor verdi i dokumentet. I hovedsak er denne verdien knyttet til at Heddøla (vannforekomst 016-1871 -R, SMVF med moderat økologisk tilstand og miljømål god økologisk tilstand innen 2021) har en anadrom strekning på ca. 14 km fra Heddalsvatnet til Omnesfossen. Øvrig naturmangfold har også fått stor verdi. I hovedsak er dette knyttet til elvemuslingbestanden i Hjartdøla. Landskap og friluftsliv har fått middels verdi. Det er m.a. knyttet til særlig Omnesfossen som er et markant landskapselement og en turistattraksjon.

I departementsgodkjente vannforvaltningsplaner er strekningen fra Hjartsjå og ned til samløpet med Skogsåa (kjerneområdet for bestanden av elvemusling) oppført i vedlegg 2. På denne strekningen gir vannforvaltningsplanen føringer som gjør at tiltak som kan medføre krafttap, skal vurderes for å nå miljømålet. Strekningen er definert som en sterkt modifisert vannforekomst (SMVF), miljøtilstand er vurdert til MØP (moderat økologisk potensial og miljømål innen 2021 er godt økologisk potensial (GØP). Hydrologiske endringer med minstevannføring er oppgitt til å være den største påvirkningen for denne strekningen.

Tilstanden til laksen i Skiensvassdraget er klassifisert som dårlig etter kvalitetsnorm for villaks som følge av både dårlig gytebestandsmåloppnåelse og høstingspotensial og dårlig genetisk integritet. Hovedårsakene til dette er rømt oppdrettslaks og vannkraftregulering (Anon. 2016). Bestandstilstanden for sjøørret er karakterisert som redusert og vannkraftregulering og fysiske inngrep er påvirkningsfaktorer som er avgjørende for kategoriseringen. Storørretbestanden i Heddalsvatnet og Heddøla er sterkt redusert. Årsaksforholdet er ikke avklart (Fylkesmannen i Vestfold og Telemark, brev til Miljødirektoratet av 12.6.2019).

Miljødirektoratets høringsuttalelse av 4.1.2016

I vår høringsuttalelse til revisjonssaken vektla vi hensynet til arter og bestander av særlig nasjonal betydning, det vil si med hensyn til elvemusling, laks og storørret og til betydningen av Omnesfossen som landskapselement. Det innebar at vår vurdering var knyttet til områder nedstrøms Hjartdøla kraftverk. For vurdering av andre miljøforhold og andre områder påvirket av reguleringen viste vi til høringsuttalelsen fra Fylkesmannen i Telemark. Både Fylkesmannen, Miljødirektoratet og Midtre Telemark Vannområde påpekte i høringsuttalelsene at forholdene for storørret, laks, elvemusling og ål var for dårlig utredet.

Miljødirektoratet anså influensområdet til Hjartdølareguleringen nedstrøms Hjartdøla kraftverk til å strekke seg ned til Heddalsvatnet, en elvestrekning på ca. 35 km (utgjør Hjartdøla og Heddøla) i tillegg til Hjartsjåvatnet som er 2,8 km langt. Laksen lever i Heddøla (ca. 18 km elvestrekning) i sameksistens med storørretbestanden som har næringsvandring til Heddalsvatnet. I regulantens revisjonsdokument var ikke reguleringens potensielle påvirkning på disse bestandene omtalt, men forslaget i NVEs innstilling om minstevannføring til Heddøla er primært fremmet av hensyn til disse bestandene (se nedenfor for mer om minstevannføring).

I høringsuttalelsen vurderte Miljødirektoratet NVEs evaluering og innstilling i søknaden om Sauland kraftverk til å ha høy relevans til herværende revisjonsarbeid og at NVEs foreslåtte minstevannføring i Hjartdøla (3 m^3/s sommeren og 2 m^3/s om vinteren) burde være et grunnleggende utgangspunkt for revisjonsarbeidet. Vi anså de utredninger som forelå vedrørende elvemuslingbestanden i Hjartdøla i forbindelse med søknaden om kraftverket til å gi vesentlig ny kunnskap for revisjonen i denne delen av influensområdet samt at søknaden gav en del ny kunnskap om miljøtilstand og reguleringspåvirkning i influensområdet nedenfor kjerneområdet for muslingbestanden, dvs. i områder av Heddøla der storørret og laks har tilgang. I søknaden var det imidlertid ingen informasjon om forholdet mellom vanndekt areal og vannføring som er sentralt for å finne best tilpasset minstevannføring. NVE erkjente i sin innstilling til OED at konfliktnivået i denne saken var høyt og at ingen deler av vassdraget utmerket seg som problemfritt.

Miljødirektoratets vurdering

Vår vurdering tar her som i vår høringsuttalelse i saken også utgangspunkt i hensynet til arter og bestander av særlig nasjonal betydning. Det vil si at vår vurdering omhandler vassdraget nedenfor Hjartdøla kraftverk og Hjartsjåvatnet. Når vi avgrenser vår vurdering til dette, er det også fordi ingen av elvestrekningene eller magasinene oppstrøms Hjartdøla kraftverk utmerker seg ved å ha nasjonale eller regionale verdier når det gjelder biologisk mangfold. Det er likevel ikke tvil om at fraføring av vann og regulering av magasinene har fått konsekvenser for fisk og andre vanntilknyttede organismer i områder ovenfor Hjartdøla kraftverk.

NVE anbefaler at det innføres moderne standard konsesjonsvilkår for hele reguleringen. Det vil si vilkår som gir oss hjemmel til å pålegge relevante avbøtende tiltak. Flere krav i revisjonen faller inn under det som normalt dekkes av standard naturforvaltningsvilkår som tilligger Miljødirektoratet og Fylkesmannen å effektuere. Det gir miljøetatene framtidige muligheter til å foreskrive undersøkelser og avbøtende tiltak av fysisk karakter. For at slike tiltak skal være vellykket er det en forutsetning at det også foreskrives gode og forutsigbare vannføringsforhold i form av minstevannføring i områdene der tiltakene foreskrives.

Hvorvidt de anbefalte minstevannføringene er tilstrekkelig til å gi gode leveforhold for elvemusling, storørret og laks, er vanskelig å vite. Dette fordi det ikke foreligger en elvespesifikk flaskehalsanalyse for produksjonsforhold for artene og for størrelsen på vanndekt areal i forhold til størrelsen på ulike vannføringer. Vi har med andre ord ingen gode holdepunkter for å vurdere hvor god de valgte størrelsene for minstevannføring er for å sikre bevaring og utvikling av bestandene. Dette er ikke tilfredsstillende, men kan legitimeres ut fra OEDs retningslinjer for vilkårsrevisjoner.

Ved vilkårsrevisjoner er det ikke krav om konsekvensutredning (KU) etter plan- og bygningsloven slik det er ved konsesjonsbehandling av nye større vannkraftverk. Utredninger kan imidlertid pålegges for å innhente mer kunnskap på temaer som er sentrale i revisjonen, f.eks. dersom det er identifisert kunnskapshull eller for å vurdere effekten av aktuelle tiltak. Det fremgår av OEDs retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår for vassdragsreguleringer (2012) at utredningsbehovet må vurderes konkret i den enkelte revisjonssak, avhengig av hva slags krav som er fremmet og hva som foreligger av dokumentasjon. NVE skriver i sin innstilling for herværende revisjonssak at det ikke er aktuelt med et utredningsomfang på

tilnærmet samme nivå som ved en konsesjonsbehandling og at det tvert imot må forutsettes at utredningsbehovet vil være moderat, og viser til Ot.prp. nr. 50 (1991-92) om lov om endringer i vassdragsreguleringsloven.

Miljødirektoratet mener at dette er et svært uheldig utgangspunkt for alle revisjonssaker, særlig sett i lys av at revisjonsvedtaket skal bestå i nye 30 år. Vi mener det nå er tid for å synliggjøre dette for vassdragsmyndigheten da mange revisjonssaker står for tur. Det er et særlig behov for å vektlegge nødvendigheten av et kunnskapsgrunnlag for å finne den best tilpassede minstevannføringen fordi det er styrende for hva som også kan oppnås ved fysiske tiltak med henhold til naturforvaltningsvilkårene i framtidige revisjonsvedtak. Vi mener det bør være et standard og ufravikelig krav at det fremskaffes et slikt kunnskapsgrunnlag tidsnok til at kunnskapen kan nyttes i revisjonsbehandlingen.

I mangel av et slikt kunnskapsgrunnlag i herværende revisjonssak mener vi at de minstevannføringer som foreslås i NVEs innstilling må være et prøvereglement som skal evalueres etter å ha vært operativt i minimum fem år. Søker for Sauland kraftverk foreslo selv overvåking av de øvre og mer sakteflytende delene av Hjartdøla de første årene etter utbygging, for å sikre at tiltaket ikke får konsekvenser for elvemuslingbestanden.

Dersom Sauland kraftverk ikke blir bygd innen fem år etter gitt tillatelse (dvs. innen 2021) og konsesjonshaver ikke søker om utsatt byggefrist, vil tillatelsen forfalle. En slik situasjon gir etter vår oppfatning et nytt utgangspunkt for revisjonen der vilkårene for bygging av Sauland kraftverk ikke er en del av revisjonen. Det innebærer et nytt utgangspunkt for m.a. å fastsette minstevannføringer for Hjartdøla og Heddøla. Revisjonen bør derfor avvente en beslutning om Sauland kraftverk blir realisert.

Brev fra *NVE* datert 27.11.2023

OED ber i brev av 19.1.2022 (NVE 201104735-92) NVE vurdere om det er hensiktsmessig med ytterligere utredninger og tiltak i forbindelse med vilkårsrevisjonen for reguleringen av Hjartdal- og Tuddalsvassdraget. Spesielt ber departementet NVE vurdere hvordan den nye kunnskapen om oppgang av laks forbi Omnesfossen påvirker NVEs forslag til tiltak på strekningen nedstrøms Hjartsjå. Bakgrunnen er at OED har mottatt brev fra Hjartdal kommune v/adv. firmaet Lund & co av 11.11.2021, og fra Notodden jeger- og fiskerforening av 15.11.2021, der det bl.a. påpekes ny informasjon om oppgang av laks.

Hjartdal kommune fremmer også krav angående magasinrestriksjoner i flere av reguleringsmagasinene, effektkjøring (start-stopp kjøring) i Hjartdøla kraftverk, og bruk av såkalt «klimavann» til avbøtende tiltak.

Konsesjonsrettslig status

Hjartdal- og Tuddalsvassdraget ble regulert etter konsesjoner gitt ved kgl.res. 12.12.1952, 29.07.1955 og 31.05.1957. Konsesjonæren er Skagerak Kraft AS, heretter kalt SKAS.

Reguleringen innebærer bl.a. overføring av vann fra Tuddalsvassdraget til Hjartdøla. Dette medfører at middelvannføringen i Hjartdøla har økt fra 5,8 m^3/s til 13,6 m^3/s. I vassdragsskjønn fra 1958 (NVE 201104735-104 s. 25-26) ble det fastsatt regulering av

Hjartsjå med LRV på kote 155,7 og HRV på kote 157,2 (157,5 i fløtningstiden). SKAS har i tillegg praktisert en frivillig minstevannføring i Omnesfossen på 2,5 m^3/s om sommeren og 1,0 m^3/s om vinteren.

Dagens vassdragsutbygging omfatter ikke Hjartdøla nedstrøms Hjartsjå. Men elvestrekningen er allikevel påvirket av kjøringen av Hjartdøla kraftverk, i tillegg til økt middelvannføring pga. overføringen.

Ved kgl.res. av 12.02.2016 for Sauland kraftverk (NVE 200709826-147) ble det fastsatt minstevannføring fra Hjartsjå til Hjartdøla på 3,0 m^3/s i mai-sept. og 2,0 m^3/s resten av året, i tråd med NVEs innstilling. Etter 10 år kan slippet av minstevannføring fra Hjartsjå vurderes på nytt.

Som begrunnelse for å anbefale minstevannføringen i Saulandsaken viste NVE i sin innstilling (NVE 200709826-140 s. 118) til at Hjartdøla ville få fraført vann over en strekning på ca. 16,5 km. Det ble bl.a. vist til føre-var prinsippet i naturmangfoldloven § 9. Bl.a. ble det nevnt faren for innfrysing av elvemusling og fisk vinterstid. I kgl.res. (s. 18) ble anbefalte minstevannføring fastsatt, og det ble bl.a. vist til Norconsults rapport fra 2014 der det beskrives en viss usikkerhet angående størrelsen på minstevannføringen og konsekvensene for bestanden av elvemusling.

I tilfellet Sauland kraftverk ikke blir bygd, dvs. at konsesjonen ikke blir tatt i bruk, så vil minstevannføringen i Hjartdøla være det som ev. pålegges i reviderte konsesjonsvilkår.

NVE leverte sin innstilling til revisjon av konsesjonsvilkår for Hjartdal- og Tuddalsvassdraget den 22.02.2019 (NVE 201104735-76). Der anbefales bl.a. slipp av minstevannføring fra Hjartsjå til Hjartdøla på 1,0 m^3/s i perioden 1.5. – 30.9. og 0,5 m^3/s resten av året. Slippet kan reguleres med luka i utløpet av Hjartsjå. I tillegg anbefales å videreføre den praktiserte minstevannføringen i Omnesfossen på 2,5 m^3/s i perioden 1.5. – 30.9. og 1,0 m^3/s resten av året.

NVE gjør oppmerksom på at det i anbefalt revidert manøvreringsreglement vedlagt vår innstilling til vilkårsrevisjonen ved en feil er satt minstevannføring i Omnesfossen på 0,5 m^3/s i perioden 1.10-30.4. Det riktige skal være 1,0 m^3/s.

Etter henvendelse fra OED ga NVE i brev av 10.05.2021 (NVE 201104735-89) noen utfyllende kommentarer til forholdene i Hjartdøla, bl.a. i tilknytning til slipp av minstevannføringen fra Hjartsjå, utjevning av vannføringen med Hjartsjå som dempningsmagasin, og flom. Det er også nevnt litt om konsekvenser for elvemuslingen.

Saksbehandling

NVE sendte brev den 21.02.2022 (NVE 201104735-93) til SKAS der vi ba om mer informasjon. Det gjaldt i hvilken grad laks kommer seg opp forbi Omnesfossen, om oppvandringen av laks har økt pga. vandringstiltak i Skiensvassdraget, om det er viktig for laksebestanden å ta i bruk Hjartdøla som gyte- og oppvekstområde, og hvilke konsekvenser etablering av laks i Hjartdøla vil kunne ha for elvemusling og vertsfisken (hovedsakelig ørretunger). Videre bad vi om en beskrivelse av vannstandsvariasjonene i Hjartdøla med særlig fokus på lave vannføringer, og mulige tiltak for å minske faren for stranding av fisk og

elvemusling. Informasjonen skulle baseres på eksisterende kunnskap, og de skulle benytte fiskefaglig kompetanse. Vi ba også SKAS kommentere de andre punktene som framkommer i brevet fra Hjartdal kommune v/Lund & co.

SKAS svarte i brev av 05.07.2022 (NVE 201104735-95), der de også vedla 6 rapporter/notater. Nedenfor er gjengitt hovedinnholdet i dokumentene:

1. Ifølge Norconsult sin rapport «*Fiskebiologiske vurderinger Hjartdøla og Heddøla*» fra 21.06.2022 var Omnesfossen tidligere et absolutt vandringshinder for laks og annen anadrom fisk. Tidlig på 1900-tallet ble det gjennomført sprengningsarbeider i fossen, og bygd en ledelens i forbindelse med tømmerfløting. Anleggene er ikke blitt vedlikeholdt etter at Heddal mølle ble nedlagt på 1980-tallet, og har senere forfalt og til dels blitt fjernet av flom. Sprengingen i fossen, i kombinasjon med delvis fjerning av ledelensen, har gjort det mulig for enkelte lakseindivider å forsere Omnesfossen ved visse vannføringer, og slik sett utvidet anadrom strekning i forhold til tidligere naturlig situasjon. For laksen som kommer seg opp er det et betydelige produksjonspotensiale i Hjartdøla. Dette potensialet vil særlig kunne få betydning når innsiget av laks øker, noe som ifølge Statsforvalteren er i ferd med å skje. Norconsult mener at konsekvensene for elvemusling av at laks kan ta seg forbi Omnesfossen er usikre, men at den kan være negativ pga. konkurranse mellom lakseunger og ørretunger om mat og oppholdsplasser. Den lave tettheten av ørretunger anses allerede i dag som en potensiell flaskehals for rekruttering av elvemusling.

2. I Norconsult sin rapport «*Vannstandsvariasjon og risiko for stranding*» fra 21.06.2022 anføres at vannstandsreduksjoner i Hjartdøla og Heddøla ikke bør skje raskere enn 10 cm/t. På dette grunnlaget anbefaler de bl.a. at reduksjonen i vannføring fra Hjartsjå til Hjartdøla ikke endres raskere enn

- 1-2 m^3/s per time når vannføringen er mellom 5 m^3/s og 1 m^3/s
- 3 m^3/s per time når vannføringen er mellom 10 m^3/s og 5 m^3/s
- 4-5 m^3/s per time når vannføringen er mellom 17 m^3/s og 10 m^3/s.

3. I SKAS sitt notat av 15.06.2022 «*Drøfting av hendelser med raske endringer i vassføring ut fra Hjartsjå i 2018 med påfølgende endringer av tappepraksis fra 2021*» beskrives bl.a. forsøk med å holde luka i Hjartsjå med en viss åpning under startstopp kjøring i kraftverket. Dette gir saktere variasjon i vannføringen i Hjartdøla, og reduserer antakelig faren for stranding av småørret.

4. Av SKAS sitt notat av 30.06.2023 *«Hjartsjå og vassføringsendringer i Hjartdøla og Heddøla, forslag til tiltak»* framgår bl.a. at de vil følge foreslåtte rettesnorer foreslått av Norconsult i deres rapport om vannstandsvariasjon og risiko for stranding (se ovenfor). Det framgår også at overordnete mål for tiltak er å unngå raske vannføringsvariasjoner ut fra Hjartsjå som utgjør fare for stranding av fisk og elvemusling. Videre mener de at rutinene som ble innført av konsesjonæren sommeren 2021 sikrer gradvise vannføringsvariasjoner ut fra Hjartsjå.

5. I SKAS sitt notat av 08.06.2022 *«Konsekvenser av økt tilsig og klimaendringer i Hjartdal- og Tuddalsvassdraget»* framkommer at man kan forvente mindre snøsmelteflommer, og større sannsynlighet for regnflommer på sensommeren og høsten når magasinene vanligvis har mindre flomdempingskapasitet. De forventer også hyppigere episoder med intens nedbør og større nedbørsmengder, og at man må være beredt til å håndtere lengre perioder med tørke.

6. I SKAS sitt notat av 15.06.2022 *«Drøfting av magasinutvikling i Bonsvatn sommer/høst 2021»* framkommer at unormal nedtapping av Bonsvatn skyldtes en kombinasjon av vedlikehold av kraftverk, oppgradering av dam i Skjessvatn, lavt tilsig, og behov for kraftproduksjon pga. anstrengt kraftsituasjon i Sør-Norge.

SKAS har fra sommeren 2021 innført nye rutiner for håndtering av variasjoner av vannføringen ut fra Hjartsjå til Hjartdøla. Rutinene vil bli videreutviklet og om nødvendig justert, med mål om å unngå stranding av fisk og andre organismer. Bl.a. vil man innarbeide anbefalingene fra Norconsult.

SKAS mener at de nye rutinene ikke i vesentlig grad går utover produksjonsevnen og fleksibiliteten i Hjartdøla kraftverk. Men dette krever at de fortsatt kan benytte Hjartsjå til å jevne ut vannføringen nedover i vassdraget. I tillegg må de i tørre perioder være varsomme med start-stopp kjøring.

Høring

NVE sendte brevet fra SKAS på høring. Vi mottok 5 høringsuttalelser (7 parter), og nedenfor gjengis hovedpunktene.

Hjartdal og **Notodden kommuner** (NVE 201104735-96) krever samme minstevannføring i Hjartdøla som i kgl.res. for Sauland kraftverk, altså 3 m^3/s sommer og 2 m^3/s vinter, og ellers at dagens manøvreringsregime formaliseres i konsesjonsvilkårene. De fokuserer videre på kartlegging av flaskehalser for elvemusling og tiltak for å avbøte dette, bygging av laksetrapp i Omnesfossen, etablering av digitale målestasjoner for vannstand ved alle magasiner og andre utvalgte steder i vassdragene, Heddøla som gyte- og oppvekstområde for storørreten, magasinrestriksjoner i alle magasiner, og vektlegging av samlet belastning for vassdragene.

Hjartdal kommune krever i tillegg at minstevannføringen i Bjordøla økes til 70 l/s om sommeren av hensyn til reinsdyr, hjort, landbruk og seterdrift. De krever at hevdvunnet ordning med slipp av vann i Oppsalbekken formaliseres. Videre kreves kart på regulantens nettsider med aktuelle vanndyp i magasiner som endres med magasinfyllingen. De krever også at erosjon i vassdraget overvåkes.

Statsforvalteren i Vestfold og Telemark (NVE 201104735-100) mener at laks er i tidlig koloniseringsfase i Hjartdøla. De mener dette potensielt kan være negativt for elvemusling ved at laks vil konkurrere med ørret. De mener likevel at det neppe er aktuelt å stenge laksen ute fra Hjartdøla, fordi den har kommet seg dit på naturlig vis. Situasjonen bør imidlertid overvåkes.

Statsforvalteren støtter anbefalingene til nedkjøringsrutiner i Norconsults rapport om vannstandsvariasjon og stranding.

Miljødirektoratet (NVE 201104735-97) mener det er viktig å ta vare på bestanden av elvemusling i Hjartdøla, og at dette også vil sikre forholdene for andre arter i elva. De mener derfor at bestandsutvikling av både ørret og musling må undersøkes jevnlig i årene framover, og at tiltak må vurderes på basis av dette.

Miljødirektoratet mener at funn av laks oppstrøms Omnesfossen ikke nødvendigvis medfører behov for å endre NVEs innstilling i vilkårsrevisjonen. Men de savner en tydeligere forklaring på forskjellen mellom NVEs anbefalinger angående minstevannføring i saken om Sauland kraftverk, og i vilkårsrevisjonen.

Miljødirektoratet mener at terskelverdiene for vannstands- og vannføringsreduksjoner, anbefalt av Norconsult, bør innarbeides i vilkårsrevisjonen. Dette gjelder også SKAS sine intensjoner om å videreutvikle praksisen for vannføringsmålinger, tilsigsprognoser, høsting av erfaringer, og om nødvendig tilpasse rutinene.

Videre mener Miljødirektoratet at vilkåret som er innført i konsesjonen til Sauland kraftverk, om 10 års prøvetid for minstevannføring i Hjartdøla, også bør innføres i vilkårsrevisjonen.

Miljødirektoratet mener også at det bør pålegges innbetaling til villreinfond, fordi det regulerte området ligger innenfor Brattefjell-Vindeggen villreinområde.

Midtre Telemark vannområde (NVE 20104735-99) legger vekt på hensynet til laks, storørret, elvemusling og eventuell sjøørret. De mener dårlig rekruttering av laks og storørret i Heddøla bl.a. skyldes predatortrykk (gjedde), og at gyteområder oppstrøms Omnesfossen derfor potensielt kan få stor verdi. De mener det er viktig å se eventuelle biotoptiltak i Heddøla i sammenheng med avbøtende tiltak (særlig minstevannføring) i Hjartdøla.

Notodden jeger- og fiskeforening og **Telemark JFF** (NVE 201104735-98) krever at manøvreringen av vassdraget fra Hjartsjå til Heddalsvatn optimaliseres for å sikre fisk og bunndyr best mulige forhold. De krever bl.a. tiltak for å sikre laksens naturlige utbredelse oppstrøms Omnesfossen. De krever også minstevannføring på 3 m^3/s om sommeren og 2 m^3/s om vinteren, som i konsesjonen for Sauland kraftverk.

SKAS har i brev av 01.03.2023 (NVE 201104735-102) kommentert høringsuttalelsene. De påpeker at NVEs anbefalte minstevannføring fra Hjartsjå i vilkårsrevisjonen, altså 1,0 om sommeren og 0,5 m^3/s om vinteren, er høy i forhold til situasjonen før reguleringen.

Den enda mye høyere minstevannføring pålagt i konsesjonen til Sauland kraftverk vil i forhold til dagens praksis kreve vesentlig mer tapping av magasiner i sommerperioden. Dette medfører økt produksjon når etterspørselen er lav, og vil kunne gå ut over miljø- og landskapsforhold ved magasinene i sommerperioden, dvs. når det er mye friluftsliv der.

Sauland kraftverk vil imidlertid medføre helt nye forhold i Hjartdøla, hvor mesteparten av vannet blir fraført. Den høye minstevannføringen i Saulandkonsesjonen er derfor fastsatt ut fra helt andre forutsetninger enn i vilkårsrevisjonen.

SKAS påpeker at det er gunstig at Hjartdøla kraftverk har utløp i Hjartsjå. Vannet fungerer som et dempingsmagasin, og kan via luka i utløpet regulere vannføringen i Hjartdøla. De gjentar også momenter fra deres brev av 05.07.2022, dvs. at de jobber videre med nye rutiner for bruk av luka, og også med videreutvikling av vannføringsmålinger, tilsigsprognoser,

system og teknologi. Basert på dette vil de høste erfaringer, og om nødvendig tilpasse manøvreringspraksisen.

SKAS mener det ikke er behov for å formalisere krav om gradvise vannføringsendringer ut fra Hjartsjå. Men hvis dette pålegges så mener de at det bør være som i Saulandkonsesjonen, f.eks. «Vannføringsendringer fra Hjartsjå skal skje gradvis i tørre perioder».

SKAS mener at det ikke er bragt inn nye momenter tilknyttet krav om magasinrestriksjoner, utover Miljødirektoratets krav om villreinfond. For øvrig mener de at etablering av minstevannføring i Heiåi vil føre til mer ferdsel inn i villreinområdet enn i dag knyttet til tilsyn og drift.

NVEs vurdering av minstevannføring i Hjartdøla i vilkårsrevisjonen etter oppgang av laks

SKAS praktiserer selvpålagt minstevannføring i Omnesfossen på 2,5 m^3/s om sommeren og 1,0 m^3/s om vinteren, men ingen slipp av minstevannføring fra Hjartsjå. Restvannføring i Skogsåa og Hjartdøla vil i enkelte perioder dekke hele minstevannføringen i Omnesfossen, og vannføringen i øvre del av Hjartdøla vil i slike perioder kunne bli svært lav.

NVE har i innstillingen til vilkårsrevisjonen anbefalt å innføre slipp av minstevannføring fra Hjartsjå til Hjartdøla på 1,0 m^3/s i perioden 1.5. – 30.9. og 0,5 m^3/s resten av året. NVEs anbefaling er høyere enn 5-persentilen i uregulert tilstand både sommer og vinter. Men den er lavere enn 5-persentilen i dagens regulerte tilstand, som inkluderer overføring fra Skogsåa og en vesentlig økning i vannføring i Hjartdøla, se tabell 1.

Det praktiseres mye start-stopp kjøring i Hjartdøla kraftverk. Vannføringen i Hjartdøla er i dag sterkt preget av kjøringen til Hjartdøla kraftverk. Hjartsjå fungerer som et dempingsmagasin, og manøvreres med luka i utløpet av Hjartsjå.

Tester viser, ifølge SKAS notat 15.06.2022 (NVE 201104735-95), at man kan oppnå vesentlig jevnere vannføring i Hjartdøla ved å manøvrere luka på andre måter, f.eks. ved å la den stå i en fast posisjon mer av tiden.

	Middelvf.	5-pers. (år)	5-pers. sommer	5-pers. vinter	Minstevf. i NVE vilkårsrev.
Hjartsjå før reg.	6,16	0,55	0,79	0,49	
Hjartsjå etter reg.	13,65	1,58	1,43	3,19	1,0 og 0,5
Omnesfossen før reg.	22,48	2,08	2,89	1,79	
Omnesfossen etter reg.	23,43	6,15	5,22	7,24	2,5 og 1,0

Tabell 1. Middelvannføring og 5-persentil (m^3/s) ved utløpet fra Hjartsjå og ved Omnesfossen før og etter regulering, se notat fra SKAS av 30.06.2022 (NVE 201104735-95). I tillegg vises anbefalt minstevannføring i NVEs innstilling i vilkårsrevisjonen.

NVE legger til grunn at de viktigste naturverdiene i Hjartdøla er knyttet til elvemusling. NVE mener at vår anbefalte minstevannføring (1,0 og 0,5 m^3/s) vil bedre forholdene for

elvemusling og ørret i forhold til nåværende situasjon. NVE mener at dette også vil gi tilstrekkelig gode forhold for laks.

NVE mener derfor at det ikke er behov for å endre anbefalte minstevannføring i NVEs innstilling i vilkårsrevisjonen, i forbindelse med at laks kan vandre opp i Hjartdøla.

Angående konsesjonen for Sauland kraftverk vil NVE påpeke at situasjonen i Hjartdøla vil bli helt annerledes enn i dag. Dersom Sauland kraftverk blir bygget vil vannet bli fraført Hjartdøla på hele strekningen fra Hjartsjå til planlagt utløpt nedstrøms Omnesfossen (ca. 16,5 km elvestrekning). Kun 2 % av årstilsiget er beregnet å gå som flomoverløp (se s. 48 i fagrapport om hydrologi vedlagt søknaden om Sauland kraftverk (200709826-37)). Dette betyr at det i hovedsak vil være kun minstevannføring og bidrag fra restfeltet som vil gi vann til Hjartdøla, noe som særlig vil merkes oppstrøms samløpet med Skogsåa. Dynamikken i elva, dvs. variasjonen i vannføring, vil også endres vesentlig, noe som kan øke faren for tilslamming, økt vanntemperatur og uønsket algevekst. Pålagt minstevannføring i Saulandsaken må ses i lys av dette.

Når det gjelder spørsmålet om det er ønskelig i et biologisk mangfold-perspektiv at laks kan vandre opp forbi Omnesfossen, så er det miljøforvaltningen (Miljødirektoratet) som må avgjøre det.

Prøvereglement

Miljødirektoratet krever at det innføres 10 års prøvetid for ny vurdering av slipp av minstevannføring fra Hjartsjå, og viser til tilsvarende bestemmelse i konsesjonen til Sauland kraftverk.

NVE mener det normalt ikke skulle være behov for prøvetid ved innføring av minstevannføring i vilkårsrevisjoner, bl.a. fordi innføring av minstevannføring i seg selv vil medføre bedring av miljøtilstanden. I denne saken er det imidlertid i gang endringer i vassdraget, særlig ved at laks holder på å etablere seg i Hjartdøla. På denne bakgrunn mener NVE det er formålstjenlig med en adgang til å vurdere slippet fra Hjartsjå til Hjartdøla på nytt etter en viss tid dersom dette skulle vise seg nødvendig basert på naturvitenskapelige undersøkelser. NVE mener at 10 år kan være passende lengde.

Myke overganger

Miljødirektoratet mener at det bør settes krav om at endringer i vannføringen fra Hjartsjå til Hjartdøla skal skje med «myke overganger», og med maksimalverdier for reduksjon i vannføringen.

NVE påpeker at dette anses som et viktig tiltak bl.a. i Norconsults rapport av 21.06.2022 «*Vilkårsrevisjon av Hjartdal-Tuddalsvassdraget. Vannstandsvariasjon og risiko for stranding*» (NVE 201104735-95). SKAS er også i gang med testing i forbindelse med manøvreringen av Hjartsjå, nettopp for å redusere hastigheten på vannføringsendringene i Hjartdøla. NVE vil også påpeke at det ikke er uvanlig med vilkår om myke overganger i vassdragskonsesjoner som omfatter vannslipp til elv.

På denne bakgrunn vil NVE anbefale at det innføres krav om at alle vannføringsendringer skal skje gradvis. Slik bestemmelse er også tatt med i manøvreringsreglementet for Sauland

kraftverk, se kgl.res. av 12.02.2016 (NVE 200709826-147). En viktig begrunnelse er å unngå stranding av småfisk og elvemusling. Kravet har først og fremst betydning ved reduksjoner av vannføringen når denne allerede er forholdsvis lav.

Endringer i foreslått manøvreringsreglement

NVE legger ved oppdatert forslag til revidert manøvreringsreglement for Hjartdølautbyggingen. Alle kotehøydene i magasinene er oppdatert i henhold til NN2000, se brev fra SKAS av 15.8.2023 (NVE 201104735-105). Reguleringen av Hjartsjå anbefales inntatt i manøvreringsreglementet, tilsvarende det som ble satt i manøvreringsreglementet for Sauland kraftverk ved kgl.res. 12.02.2016.

Det anbefales å ta inn bestemmelse om myke overganger for endringer i vannslipp fra Hjartsjå til Hjartdøla. Det anbefales også å ta inn bestemmelsen om at slipp av minstevannføring fra Hjartsjå kan endres etter 10 år.

Start-stopp kjøring, magasinrestriksjoner og økt tilsig

For kravene tilknyttet magasinrestriksjoner mener NVE at det ikke er kommet ny informasjon som ikke var kjent når vi sendte vår innstilling av 22.02.2019 for vilkårsrevisjonen (NVE 201104735-76).

Angående antatt økt tilsig pga. endringer i klima, såkalt «klimavann», så vil NVE påpeke at dette tas inn i den konkrete vurderingen av avbøtende tiltak i alle vilkårsrevisjoner. NVE ser ikke behov for å vurdere dette nærmere, utover de vurderingene som er gjort i vår innstilling.

Angående start-stopp kjøring i Hjartdøla kraftverk (av enkelte kalt «effektkjøring»), er NVE enige i at dette kan ha konsekvenser for naturmiljøet. Vi legger imidlertid vekt på at kraftverket har utløp i Hjartsjå, som fungerer som et dempningsmagasin, NVE mener at konsekvensene av start-stopp kjøringen i Hjartdøla kraftverk i tilstrekkelig grad kan avbøtes ved endring av vannslippet fra Hjartsjå, se kapittel om minstevannføring tidligere i dette brevet.

Brev fra *Skagerak Energi* datert 13.2.2024:

Vi viser til NVEs brev av 27.11.2023 om «NVEs svar til OED angående vilkårsrevisjon for Hjartdals- og Tuddalsvassdraget og ny informasjon om oppgang av laks».

Vedlagt brevet fra NVE ligger et «Oppdatert forslag til revidert manøvreringsreglement for Hjartdals- og Tuddalsvassdraget». Skagerak har noen kommentarer til dette forslaget og vil vise til vårt brev til NVE datert 27.05.2019, hvor mange av de samme forholdene påpekes. Vi oppfatter ikke at vi er uenig med NVE og vil anta at feilene skylles inkurier.

Tittelfelt

Det er ulike titler i forslagene til vilkårssett og manøvreringsreglement. Skagerak antar at dette skylles en inkurie. Det bør også komme frem av tittelfeltene for vilkårssettet og manøvreringsreglementet at Heiåi overføringen fra Seljord kommune omfattes av bestemmelsene. Vi foreslår at følgende tittel benyttes i manøvreringsreglementet: «Manøvreringsreglement for å regulere Hjartdal-/Tuddalsvassdraget og Heiåi i Hjartdal og

Seljord kommuner». Tilsvarende tittel foreslås benyttet i vilkårene. Vi vil også minne om at Vestfold og Telemark fylke nå er delt i to fylker.

Inntak

Det kan se ut som om en har glemt et felt i opplistingen over felt i Hjartdalsvassdraget:

- Avløpet fra Breivatn, nedbørfelt oppgitt til 23,1 km^2, blir ført inn på driftstunnelen til Hjartdøla kraftstasjon.

Manøvreringsreglementets pkt. 2

I konsesjonen for overføringen av Heiåi til Hjartdalsvassdraget fra 31.05.1957 er det ikke fastsatt et eget «flomreglement». I brev av 24.08.1966 i fra Industri- og Håndverkdepartementet blir det fastsatt at konsesjonæren «… ikkje kan vera plikta til å stengja tunnelinntaket ved stor flaum», se vedlegg til vårt brev av 27.05.2019. Når en nå ønsker/foreslår å slå sammen de ulike vilkårsettene for Hjartdølareguleringen er det viktig at det ikke utilsiktet blir innført et nytt reglement for Heiåioverføringen. Skagerak foreslår derfor at det pkt. 2, 1. ledd, presiseres at «Regulant er ikke pliktet til å stenge tunnelinntaket i Heiåi ved flom».

NVE foreslår å innføre krav til slipp av minstevassføring i fra inntaket i Heiåi og Bjordøla. Det er ikke reguleringsmagasin oppstrøms disse inntakene og tilsiget vil i tørkeperioder kunne bli lavere enn kravet til minstevassføring. Skagerak mener derfor at kravene for både Heiåi og Bjordøla i manøvreringsreglementets pkt. 2, 2. ledd, gjøres tilsigsavhengige. Vi foreslår følgende formulering: «Det skal slippes minimum … hele året, så lenge tilsiget tillater det».

Skagerak kan ikke se at våre forslag til justeringer påvirker intensjonene i NVEs forslag til vilkårssett/manøvreringsreglement.

Annet – villrein

Vi vil ellers vise til våre innspill knyttet til minstevassføringskrav i Heiåi, jfr. bl.a. brev datert 05.12.2019. Skagerak vil påpeke at det i etterkant av vårt brev fra 2019 er utarbeidet en kvalitetsnorm for villrein. Villreinstammen i Brattefjell og Vindeggen er av ett av 24 kvalifiserte villreinområder i Norge, og tilstanden er satt som dårlig. Skagerak vil også vise til verneforskriften for Brattefjell og Vindeggen landskapsvernområde, https://lovdata.no/dokument/LF/forskrift/2000-12-15-1492, og igjen påpeke at det vil måtte gjøres inngrep i landskapsvernområdet og at det vil bli langt mer ferdsel i området knyttet til drift av minstevassføringsarrangementet. Dette vil påvirke villreinstammen.

I tillegg har departementet mottatt merknader til NVEs innstilling og til saken fra Arnfinn Hafsteen, Arne Jørgen Heddejord, Tone Winsnes Rødland, og Grundkjen AS.

IV. Departementets vurderinger

1. Innledning og bakgrunn

1.1 Om revisjon

I henhold til vassdragsreguleringsloven § 8 kan tidligere gitte tidsubegrensede konsesjoner revideres 50 år etter de ble gitt. Vannkraften representerer en betydelig miljøpåvirkning i norske vassdrag. Ved eldre utbygginger ble ikke natur og miljø vektlagt på samme måte som i dag. Arbeidet med å revidere miljøvilkår for eksisterende utbygginger er intensivert for å sikre en helhetlig forvaltning av vannkraftressursene. I en revisjonssak skal det foretas en avveining mellom fordeler og ulemper ved nye eller endrede vilkår. Et viktig hensyn i avveiningen av nye eller endrede vilkår er i hvilken grad disse vilkårene gir muligheter for vesentlige miljøforbedringer. Vurderingen ved revisjon er ikke den samme som ved en ny vannkraftkonsesjon. For nye inngrep skal det gjøres en sammenligning av et omsøkt inngrep sett opp mot eksisterende tilstand før inngrepet er foretatt. Det relevante sammenligningsgrunnlaget ved en revisjon blir imidlertid et allerede utbygd kraftanlegg sett opp mot anlegget med foreslåtte avbøtende tiltak. Konsesjonen som sådan, slik som bestemmelser om reguleringshøyder og overføringer, omfattes ikke av revisjonsadgangen.

Om slike tiltak er aktuelle i den enkelte revisjonssak vil bero på en vurdering av berørte områders verdi og potensiale og de avbøtende tiltakenes virkning på berørt verdi. Aktuelle tema for verdivurdering av et berørt område i revisjonssammenheng vil i første rekke være friluftsliv og landskapsopplevelse, fisk og fiske og naturmangfold (utvalgte naturtyper og prioriterte arter).

Ved å innføre standardvilkår vil revisjonssakene i stor grad kunne reduseres til vurderinger knyttet til endringer i manøvreringsreglementet, herunder minstevannføring og magasinrestriksjoner, i de vassdragene der det er aktuelt. Det er stor variasjon mellom ulike vassdrag og magasiner. Skader og ulemper for miljø og samfunn som er store i et vassdrag behøver ikke være det i andre med samme type inngrep. Siden det er stor variasjon mellom ulike vassdrag og magasiner, vil også virkninger og nytte av ulike tiltak variere.

Privatrettslige forhold tas det i utgangspunktet ikke stilling til i en vilkårsrevisjon og det samme gjelder normalt for økonomiske krav.

1.2 Hensynet til forsyningssikkerheten og flomdemping

Et viktig hensyn ved revisjon vil være i hvilken grad de nye eller endrede vilkårene vil medføre redusert krafttilgang for samfunnet sett opp mot hensynet til forsyningssikkerhet og behovet for fornybar energi, i tillegg til kostnaden ved tiltaket for konsesjonæren. Et integrert kraftmarked og flere utenlandsforbindelser har synliggjort verdien som ligger i vannkraften og dens regulerbarhet. Dette har ført til at mange kraftanlegg driftes annerledes enn da konsesjonen ble gitt, for eksempel med mer variabel vannføring. Det er i dag også større fokus på klimaendringer og behovet for fornybar energi. Revisjon av konsesjonsvilkår vil derfor måtte vurderes i lys av et endret miljø-, klima- og energiregime. Miljøforbedringer som kan oppnås gjennom strengere vilkår og mindre fleksibilitet i vannkraftkonsesjonene må veies opp mot tapt kraftproduksjon og reguleringsevne. God reguleringsevne er igjen viktig for evnen til flomhåndtering. Magasinering og vanndisponering brukes aktivt for å redusere skader i flomsituasjoner.

I Meld. St. 25 (2015-2016) "Kraft til endring – Energipolitikken mot 2030" og Meld. St. 11 (2021–2022) Tilleggsmelding til Meld. St. 36 (2020 – 2021) «Energi til arbeid – langsiktig verdiskaping fra norske energiressurser» gis det en bred gjennomgang av utviklingstrekk, status og perspektiver for den innenlandske energiforsyningen. Meldingene legger frem energipolitikken mot 2030, hvor energiforsyning, klimautfordringer og næringsutvikling ses i sammenheng. Behovet og verdien av reguleringsevne og fleksibilitet forventes å øke i årene som kommer, i takt med omstillingen i energisystemet i Norge og i landene rundt oss. Kraftsystemet vil bli mer utsatt for større, raskere og mer uforutsigbare svingninger i produksjon, forbruk og i kraftflyt mellom Norge og utlandet. En økende andel uregulerbar fornybar kraft i det nordiske markedet og nedleggelser av termiske kraftverk gjør at evnen til hurtig regulering av den eksisterende produksjonen blir enda viktigere. I dag er det få andre kilder til slik fleksibilitet enn den regulerbare vannkraften.

Meld. St. 25 (2015-2016) viser også til at «flomdemping blir et sentralt tema ved revisjon av eldre reguleringskonsesjoner. I mange av disse sakene er det interessenter som ønsker magasinrestriksjoner av hensyn til natur, miljø og friluftsliv. Effekten på flomdempingskapasiteten vil variere fra sak til sak, men må tillegges betydelig vekt. Å ivareta den flomdempingskapasiteten som allerede finnes i reguleringsmagasinene vil være viktig».

Forarbeidene til revisjonsbestemmelsen som ble vedtatt ved lovendringen i 1992, jf. Ot.prp. nr. 50 (1991-92), legger fortsatt gjeldende føringer for hva det er relevant å ta hensyn til ved en revisjon. Departementet viser også til OEDs retningslinjer for revisjon av konsesjon for vassdragsreguleringer (mai 2012) om at pålegg om minstevannføring og magasinrestriksjoner kun skal fastsettes "hvor spesielle hensyn tilsier det". Det må også tas i betraktning at alle skjerpelser i utgangspunktet medfører dyrere kraftproduksjon og en økonomisk belastning for konsesjonæren. For eldre reguleringer der anlegget for lengst er nedskrevet, vil det likevel kunne være grunn til å gå lenger ved revisjonen enn ved nyere konsesjoner.

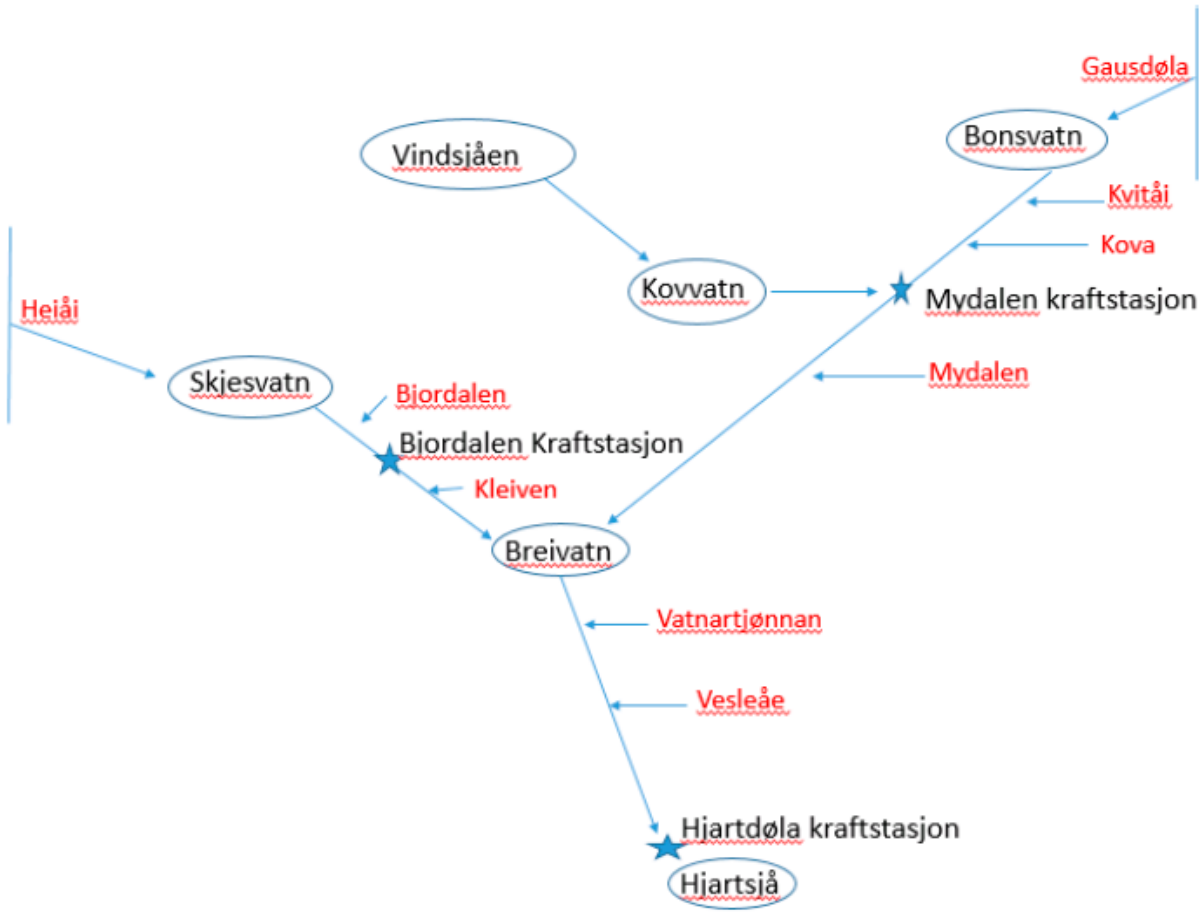
Vannkraftverk med magasiner og reguleringsevne er viktig for forsyningssikkerheten i Norge da de gir det norske kraftsystemet stor fleksibilitet. Denne fleksibiliteten har høy samfunnsøkonomisk verdi. Stor variasjon i nedbør og i tilsig gjør magasinkapasiteten verdifull, siden forbruket varierer ulikt med tilsiget. Den regulerbare vannkraften kan tilpasses markedets og energisystemets løpende behov over år, sesonger, timer og sekunder, i tillegg til at store vannkraftanlegg har en gunstig effekt på stabiliteten i kraftsystemet.

Statnett skal som systemansvarlig etter forskrift om systemansvaret i kraftsystemet, sørge for frekvensreguleringen og sikre momentan balanse i kraftsystemet til enhver tid, samt utarbeide og distribuere informasjon om forhold i kraftsystemet som er av betydning for kraftmarkedet og om forhold som er av betydning for den generelle leveringskvaliteten. Systemtjenester er ytelser som er nødvendige for å sikre tilfredsstillende leveringskvalitet; produksjonsglatting, systemvern, produksjonsflytting, reaktiv effekt og leveranser av balansetjenester. Derfor er det viktig at det rom for en viss fleksibilitet i kraftproduksjonen.

1.3 Reguleringen av Hjartdal- og Tuddalsvassdraget

Hovedkonsesjonen for utbygging av Hjartdal-Tuddalvassdraget ble gitt ved kongelig resolusjon 12. desember 1952 og inkluderte tillatelse til regulering av Bonsvatn, Vindsjåen, Kovvatnet, Skjesvatn, Breivatn og Myklestaulvatnet. Konsesjon til overføring av øvre del av Skorva og Vesleåi ble gitt ved kronprinsregentens res. av 29. juli 1955 og konsesjon til overføring av Heiåi ble gitt ved kronprinsregentens res. 31. mai 1957. Tillatelsen til regulering av Myklestaulvatnet er senere frafalt.

Hjartdal-Tuddalsvassdraget ligger i Hjartdal og Seljord kommuner i Telemark. Vassdraget ble bygd ut på slutten av 50-tallet og regulanten er Skagerak. Hjartdøla kraftverk er det største kraftverket i det regulerte vassdraget med et samlet nedbørfelt beregnet til 365,32 km^2. I dette feltet ligger fem reguleringsmagasin med en samlet reguleringsvolum på 234 mill. m^3. I tillegg utnytter Mydalen kraftverk fallet mellom Kovvatnet og Breivatn og Bjordalen kraftverk fallet mellom Skjesvatn og Breivatn.

Følgende reguleringsmagasiner inngår i reguleringen:

Reguleringsmagasin	LRV	HRV	Reguleringshøyde	Mill. m3

Breivatn	723,37	749,37	26 m	61,4
Bonsvatn	740,34	754,34	14 m	29,8
Vindsjåen	954,85	969,85	15 m	58
Kovvatnet	859,45	875,34	16 m	39,2
Skjesvatn	791,36	805,86	14,5 m	45,6

Tabell 1: Nøkkeltall for reguleringsmagasinene som benyttes i Hjartdøla kraftstasjon. Tabellen oppgir laveste regulerte vannstand (LRV), høyeste regulerte vannstand (HRV), reguleringshøyde i meter og magasinkapasitet oppgitt i millioner kubikkmeter. Høydene er basert på NN2000.

Mydalen kraftverk har en årlig produksjon på ca. 26 GWh og Bjordalen kraftverk på ca. 8,7 GWh.

Hjartdøla kraftverk produserer om lag 444 GWh årlig og har en installert effekt på 120 MW. Kraftverket har utløp i Hjartsjåvatnet, som fungerer som et dempingsmagasin. Fra Hjartsjåvatnet renner vannet ut i Hjartdøla. Etter Omnesfossen heter elva Heddøla og samløper med Skiensvassdraget ved Notodden. Dagens manøvreringsreglement og krav til minstevannføring er nærmere beskrevet i punkt 3 om departementets vurdering av magasinrestriksjoner og minstevannføring.

Videre har Sauland kraftverk AS, dels eid av Skagerak, fått konsesjon til å bygge Sauland kraftverk i samme område. Sauland kraftverk er ikke en del av revisjonssaken, men er planlagt å utnytte fallene i Hjartdøla og Skogsåa, med inntak i Hjartsjåvatnet og Sønnlandsvatnet til avløpet nedenfor Omnesfossen. Sauland kraftverk AS har nylig besluttet å ikke bygge Sauland kraftverk. Konsesjonen er likevel gjeldende og frist for oppstart av byggearbeidene er i 2026. Ettersom det fremdeles er rettslig adgang til å bygge ut Sauland kraftverk mener departementet at revisjonssaken må vurderes under forutsetning av at kraftverket både blir og ikke blir bygget.

1.4 Revisjonskravet

Krav om revisjon av konsesjonsvilkår for Hjartdal-Tuddalsvassdraget ble fremmet av Hjartdal kommune samt en rekke grunneiere og friluftsorganisasjoner i perioden mellom 2002 og 2011.

Kravene er knyttet til at reguleringene har hatt negative virkningene på allmenne interesser som fiske, friluftsliv, landskap og biologisk mangfold. Det er pekt på at samfunnet har endret seg siden den første konsesjonen ble gitt i 1952 og at enkelte allmenne interesser har fått høyere verdi. Kravstillerne krever tiltak som magasinrestriksjoner, minstevannføring, biotopforbedrende tiltak, tiltak mot gjengroing, fiskeutsetting, fiskeribiologiske undersøkelser og etablering av terskler for å redusere ulempene for allmenne interesser.

2. Kunnskapsgrunnlaget

Flere høringsparter har fremsatt krav om ytterligere undersøkelser og mener revisjonsdokumentet er mangelfullt. I vilkårsrevisjoner er det ikke krav om konsekvensutredning (KU) etter plan- og bygningsloven, slik det er ved konsesjonsbehandling av nye større vannkraftverk. Det fremgår av OEDs retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår for vassdragsreguleringer (2012) at utredningsbehovet må vurderes konkret i den enkelte revisjonssak, avhengig av hva slags krav som er fremmet og hva som foreligger av dokumentasjon. Det er ikke aktuelt med et

utredningsomfang på tilnærmet samme nivå som ved en konsesjonsbehandling. Det må tvert imot forutsettes at utredningsbehovet vil være moderat, jf. Ot.prp. nr. 50 (1991-92).

Retningslinjer for revisjon av vannkraftkonsesjoner ble fastsatt i mai 2012. På bakgrunn av retningslinjene fikk NVE og Miljødirektoratet i oppdrag å gjennomgå alle fremtidige revisjonssaker for å prioritere hvilke vassdrag som er aktuelle for minstevannslipp og magasinrestriksjoner (NVE-rapport 49/2013). Hjartdøla fra Hjartsjåvatnet og nedstrøms fikk prioritet 1.2 i gjennomgangen, noe som innebærer at vassdraget anses å ha middels potensial for forbedring av viktige miljøverdier.

Klima- og miljødepartementets godkjente 31. oktober 2022 «Oppdatert regional plan for vannforvaltning i vannregionen Vestfold og Telemark for planperioden 2022-2027». Alle vannforekomster som er berørt av reguleringen har oppnådd sine miljømål med unntak av tre. Hjartdøla Nedre (016-286-R), Bonsvatn (016-71-L) og Heddøla (016-1871-R) har alle miljømål om godt økologisk potensial. For Hjartdøla Nedre og Bonsvatn skal målet oppnås i inneværende planperiode, mens det for Heddøla er gitt utsatt frist til planperiode 2028-2033 etter vannforskriften § 9 første ledd bokstav c.

NVE avga innstilling i revisjonssaken 22.2.2019. Innstillingen ble sendt på høring til berørte kommuner og fylkeskommunen. Departementet gjennomførte et åpent møte og en befaring i vassdraget 17. - 18. september 2019. Departementet har etter befaringen mottatt innspill fra Arne J. Heddejord og Tone Winses Rødland, samt kommentarer fra Skagerak og NVE. I tillegg til innstillingen har NVE på forespørsel fra departementet vurdert anførsler om mangelfulle hydrologiske beregninger, virkningen av og tiltak for å avbøte ulempene ved effektkjøring og ny informasjon om at laks vandrer forbi Omnesfossen.

Til grunn for behandlingen av revisjonssaken har departementet lagt de innkomne krav, Skageraks revisjonsdokument, NVEs innstilling og uttalelser til denne. I tillegg er retningslinjene for revisjon av vannkraftkonsesjoner, revisjonsgjennomgangen til NVE og Miljødirektoratet fra 2013, godkjente vannforvaltningsplaner fra 2016 og prinsippene i naturmangfoldloven grunnlag for saksbehandlingen. I tillegg er kunnskapsgrunnlaget fra søknadene om Sauland kraftverk lagt til grunn.

Departementet finner at kunnskapsgrunnlaget er tilstrekkelig for å fatte vedtak i saken.

3. Departementets vurdering av revisjonssaken

3.1 Standardvilkår

Eldre konsesjoner inneholder i liten grad hjemler for å pålegge konsesjonæren kompenserende tiltak for skader på naturmiljøet. Nyere konsesjoner har en rekke standardvilkår som i utgangspunktet er likelydende i alle konsesjoner. Flere av disse standardvilkårene gis på bakgrunn av miljøhensyn og setter enten konkrete krav til konsesjonæren eller gir hjemmel til å pålegge miljøforbedrende tiltak. Standardvilkårene inneholder blant annet bestemmelser om forurensning, veier og ferdsel, rydding i reguleringssonen, og etterundersøkelser av reguleringens virkninger på berørte interesser. Naturforvaltningsvilkåret gir blant annet hjemmel til å pålegge miljøforbedrende tiltak for plante- og dyreliv, herunder fisk, samt friluftslivets bruks- og

opplevelsesverdier. Terskelvilkåret gir hjemmel til å pålegge «å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak og erosjonssikring for å redusere skadevirkninger».

Standardvilkårene er vide og gir mulighet til en rekke miljøforbedrende tiltak i vassdraget. Flere av kravene som er fremsatt i revisjonssaken dekkes av standardvilkårene. Departementet går ikke nærmere inn på disse kravene. Dette gjelder blant annet krav knyttet til fiskebiologiske undersøkelser, habitatforbedrende tiltak, fiskeutsettinger, tiltak mot gjengroing, rydding i reguleringssonen og ferdsel og friluftsliv, herunder krav knyttet til båtbruk på magasinene.

Enkelte krav er også tidligere vurdert og behandlet ved skjønn, som fremdeles er gjeldende.

3.2 Villrein

Store deler av reguleringen ligger innenfor Brattefjell-Vindeggen villreinområde.

Departementet vil peke på at villrein er en nasjonal ansvarsart. Fra 2021 er villrein kommet på den norske rødlista for truede arter, med status nær truet (NT). Årsakene til problemene for villreinen er sammensatte og skyldes flere ulike faktorer, men departementet finner at også reguleringen påvirker villreinbestanden i Brattefjell-Vindeggen villreinområde negativt, og mener det er rimelig å pålegge regulanten å delta med finansiering av tiltak av hensyn til villrein. Departementet bemerker også at det ikke kun er anleggene isolert sett som må vurderes, men også andre følger av reguleringen, slik som anleggsveier og økt menneskelig ferdsel.

Når konsesjonen er gjenstand for revisjon, har myndighetene en mulighet til å sette nye vilkår for å rette opp skader og ulemper for allmenne interesser som har oppstått som følge av reguleringene. Departementet mener at standardvilkårene i utgangspunktet åpner for å pålegge ytterligere utredninger og for å pålegge avbøtende tiltak, dersom ny kunnskap tilsier dette. Usikkerheten om sammenhengen mellom og virkninger av ulike påvirkninger medfører at det ofte ikke er tydelige faglige anbefalinger om hvilke tiltak som har vært aktuelle å pålegge. Etter vassdragsreguleringsloven § 17 kan det også settes vilkår om at konsesjonæren yter tilskudd til et fond som skal fremme blant annet fisk, vilt og friluftsliv i kommunen eller andre særskilte formål. Tilskuddet kan enten skje ved betaling av et passende engangsbeløp eller ved årlige utbetalinger.

Departementet mener at det er hensiktsmessig å avsette et beløp for å bidra til forbedring av forholdene for villreinbestanden i området. Regulanten pålegges å bidra med 2,2 millioner kroner til et fond for Brattefjell-Vindeggen villreinområde. Fondet forvaltes av en egen styringsgruppe bestående av NVE, miljøforvaltningen, regulanten, de berørte kommunene og eventuelt andre bidragsytere. NVE har fått i oppdrag å samarbeide med Miljødirektoratet om å utarbeide utkast til mandat for slike villreinfond, som skal godkjennes av Energidepartementet. Det forutsettes at tiltakene som iverksettes skal komme den berørte villreinbestanden til gode. Tiltakene som iverksettes må ses i sammenheng med andre prosjekt på villrein i Norge.

Ved å avsette midler til et fond vil kostnadene for konsesjonæren bli forutsigbare. Departementet mener at det ikke vil være rimelig å i tillegg åpne for utstrakt bruk av standardvilkårene for å pålegge kostbare undersøkelser og tiltak av hensyn til villrein. Dersom det likevel blir aktuelt å pålegge fysiske tiltak av hensyn til villrein i medhold av standardvilkårene skal NVE forelegges forslaget.

3.3 Minstevannføring

Generelt om minstevannføring i vassdraget

I dag slippes det minstevannføring i Omnesfossen på 2,5 m^3/s om sommeren og 1 m^3/s om vinteren. Dette er Skagerak pålagt ved skjønn. For å oppfylle dette kravet slippes det vann fra Hjartsjåvatnet. Elva Skogsåa renner inn i Hjartdøla like før Omnesfossen og tilfører derfor vann til fossen. I perioder der vannføringen er stor nok fra Skogsåa til å oppfylle kravet til vannføring i Omnesfossen slippes det ikke vann fra Hjartsjåvatnet. Utover Omnesfossen er det ingen krav til minstevannføring i dagens manøvreringsreglement.

Det er fremsatt krav om minstevannføring for en rekke elvestrekninger i vassdraget. Bakgrunnen for kravene er i hovedsak landskapshensyn, å redusere gjengroing, bedre den økologiske tilstanden i vassdraget og å bedre forholdene for fisk. De fleste kravene er ikke spesifisert med mengde vann. Skagerak har foreslått fortsatt slipp av minstevannføring i Omnesfossen og er positive til en minstevannføring på 1 m^3/s om sommeren og 0,5 m^3/s om vinteren fra Hjartsjåvatnet. For øvrig mener Skagerak at det ikke bør settes vilkår om ytterligere minstevannføring. De viser til at ulempene i form av produksjonstap er større enn den positive effekten av vannslipp.

NVE har i innstillingen anbefalt krav om slipp av minstevannføring i Omnesfossen, fra Hjartsjåvatnet, inntak Heiåi og i Bjordøla.

Det følger av «Retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår for vassdragsreguleringer» at pålegg om minstevannføring fastsettes der spesielle hensyn tilsier det. Dette beror blant annet på det berørte områdets verdi og potensiale, effekten minstevannføring antas å ha sett opp mot produksjonstap og kostnader. Hensynet til opprettholdelse av kraftproduksjon og reguleringsevne skal veie tungt.

Gausdøla, Gaulåsåi, Vangsåi, Kleiven, Vesleåa, Kova, Mydøla, Bonsåi og Vindsjåi

Ettersom kravene om minstevannføring ikke er spesifisert har Skagerak beregnet krafttap ved slipp av minstevannføring tilsvarende 5-persentil sommer og vinter og alminnelig lavvannføring.

Ved inntak Gausdøla er krafttapet beregnet å være 5,8 GWh ved slipp av 340 l/s om sommeren og 40 l/s om vinteren (tilsvarende 5-persentilen) og 1,9 GWh ved slipp av alminnelig lavvannføring på 50 l/s. Produksjonstapet reduseres noe dersom Sauland kraftverk bygges. Kravet om minstevannføring her er knyttet til ønske om økt gjennomstrømning i Reisjåvatnet. Hjartdal kommune mener det er for dårlig utredet om minstevannføring vil ha ønsket effekt. NVE har ikke anbefalt slipp av minstevannføring forbi inntaket i Gausdøla. NVE har vist til at det er et relativt stort nedbørsfelt som drenerer gjennom Reisjåvatnet og at det trolig har like god effekt med andre tiltak.

Minstevannføring i Gaulåsåi fra dam Skjesvatn gir et krafttap på 12,1 GWh ved slipp av 470 l/s om sommeren og 140 l/s om vinteren (tilsvarende 5-persentilen) og på 7 GWh ved slipp av alminnelig lavvannføring på 150 l/s. I tillegg til produksjonstap har Skagerak opplyst at krav om minstevannføring vil kreve etablering av slippanordning.

Minstevannføring fra dam Breivatn til Vangsåi vil gi et krafttap på 2,4 GWh ved slipp av 80 l/s om sommeren og 30 l/s om vinteren (tilsvarende 5-persentilen) og på 3,3 GWh ved slipp av alminnelig lavvannføring på 90 l/s. I tillegg til produksjonstap har Skagerak opplyst at krav om minstevannføring vil kreve etablering av slippanordning.

Slipp av vann forbi inntaket til Kleiven vil gi et krafttap på 0,04 GWh ved slipp av 1 l/s. Kravet til minstevannføring er fremsatt av blant andre Hjartdal Nord utmarkslag og Hjartdal bonde- og småbrukarlag, som mener vannet er ødelagt som følge av gjengroing og lavt oksygeninnhold. NVE har ikke anbefalt minstevannføring, og viser til at bekken ikke har årssikker vannføring og vil være tilnærmet tørr i perioder der behovet for vanngjennomstrømning er størst. NVE mener effekten av krav om minstevannføring vil være liten.

Slipp av vann forbi inntaket i Vesleåa gir et krafttap på 0,1 GWh ved slipp av 3 l/s om sommeren og 2 l/s om vinteren (tilsvarende 5-persentilen) og ved slipp av alminnelig lavvannføring på 3 l/s.

Slipp av minstevannføring til Kova gir et krafttap på 17,7 GWh ved slipp av 800 l/s om sommeren og 250 l/s om vinteren (tilsvarende 5-persentilen) og 11,3 GWh ved slipp av alminnelig lavvannføring på 290 l/s. Krafttapet reduseres noe dersom Sauland kraftverk bygges. I tillegg til produksjonstap har Skagerak opplyst at krav om minstevannføring vil kreve etablering av slippanordning. Hjartdal kommune og flere andre har krevd minstevannføring i Kova for å redusere gjengroing i Sønnlandsvatnet. Skagerak enig i at det vil gi en viss miljøforbedring, men viser til at grunneier langs elven ikke ønsker høyere vannføring. NVE mener det vil bedre forholdene for landskap og friluftsliv, men har ikke anbefalt krav om minstevannføring. NVE viser til at krafttapet er stort. Videre mener NVE at gjengroing kan ha andre medvirkende årsaker og at det er usikkert om minstevannføring vil ha ønsket effekt.

Minstevannføring ved inntaket i Mydøla vil gi et krafttap på 1,1 GWh ved slipp av 30 l/s, som tilsvarer både 5-persentilen sommer og vinter og alminnelig lavvannføring. Krafttapet reduseres noe dersom Sauland kraftverk bygges. Kravet til minstevannføring er begrunnet i ønske om å redusere gjengroing i Sønnlandsvatnet.

Slipp av vann fra dam Bonsvatn til Bonsåi gir et krafttap på 11,3 GWh ved slipp av 340 l/s om sommeren og 160 l/s om vinteren (tilsvarende 5-persentilen) og på 7,3 GWh ved slipp av alminnelig lavvannføring på 180 l/s. Krafttapet reduseres til henholdsvis 5,7 GWh og 4,4 GWh dersom Sauland kraftverk bygges.

NVE har ikke anbefalt minstevannføring på noen av de ovennevnte stedene. Departementet er enig i disse vurderingene, og mener krafttapet er stort sammenlignet med gevinsten minstevannføring vil ha. Departementet kan ikke se at det er spesielle hensyn som tilsier minstevannføring på disse strekningene. Departementet bemerker også at krav til minstevannføring vil gå utover ønske om høyere vannstand i magasinene om sommeren, som har blitt fremsatt av mange høringsparter.

Heiåi

Krav om minstevannføring i Heiåi medfører etter Skageraks beregninger et krafttap på 2,8 GWh ved slipp av 120 l/s om sommeren og 40 l/s om vinteren (tilsvarende 5-persentilen) og på 2 GWh ved slipp av alminnelig lavvannføring på 50 l/s. Krafttapet øker til henholdsvis 3,4 GWh og 2,4 GWh dersom Sauland kraftverk bygges. Det er fremsatt krav om minstevannføring fra Seljord kommune, som er begrunnet i gjengroing. Arne Heddejord ønsker også minstevannføring i Heiåi. Skagerak mener gjengroing først og fremst gjelder frem til Jønntjønnbekken. Etter dette har elva bra med restvannføring. Skagerak har rutiner for fjerning av vegetasjon der det er problematisk, noe som bedrer flomavledningskapasiteten. NVE har anbefalt slipp av minstevannføring på 50 l/s hele året, som tilsvarer alminnelig lavvannføring. NVE mener elva er storsteinet og lite synlig, og i liten grad vil påvirke landskapsbildet. NVE har lagt vekt på at elvestrekningen ligger innenfor Brattfjell-Vindeggen landskapsvernområde, og at opplevelsen av noe vann i elva vil ha betydning for friluftslivet, og være positivt for vanntilknyttede organismer.

Departementet har mottatt innspill fra Arne J. Heddejord om minstevannføring i Heiåi. Heddejord eier Heiåi småkraftverk nedenfor Skageraks inntak. Heddejord stiller spørsmål ved de hydrologiske beregningene som ligger til grunn for Skageraks beregning av kraftproduksjon og minstevannføring. Han viser også til at NVE ikke har tatt i betraktning at økt minstevannføring i Heiåi vil gi økt kraftproduksjon i Heiåi småkraftverk. Heddejords innspill er oversendt til og kommentert av Skagerak og NVE. NVE er enig i at økt minstevannføring gir økt kraftproduksjon nedstrøms inntaket, men mener produksjonsøkningen i Heikraft og produksjonstapet for Skagerak ikke kan direkte sammenlignes ettersom Heiåi kraftverk er uten reguleringsmuligheter og må bruke vannet når det kommer.

Departementet er enig i NVEs vurderinger og mener det ikke er grunnlag for å øke minstevannføringen til Heiåi. Det er positivt at vannslippet kan utnyttes i Heiåi kraftverk, og departementet legger til grunn at minstevannføring vil ha en positiv effekt for friluftsliv og naturmangfold innenfor et landskapsvernsområde. Hva gjelder Heddejords anførsel om hydrologiske beregninger, mener departementet at det ikke er grunnlag for å kreve dette utført på nytt.

Bjordøla

Krav om slipp av minstevannføring til Bjordøla vil etter Skageraks beregninger medføre et krafttap på 1,9 GWh ved slipp av 70 l/s om sommeren og 40 l/s om vinteren (tilsvarende 5-persentilen) og på 1,5 GWh ved slipp av alminnelig lavvannføring på 40 l/s. Området rundt Bjordøla er beskrevet som et av de mest brukte områdene. Det har adkomst med vei og det ligger flere støler der. Skagerak mener fordelene med minstevannføring ikke overstiger ulempene, men har trukket frem Bjordøla som det stedet der minstevannføring vil ha mest effekt.

NVE har i innstillingen anbefalt slipp av minstevannføring tilsvarende alminnelig lavvannføring (40 l/s). NVE mener minstevannføringen vil ha betydning for landskapsopplevelsen og viser til at krafttapet er relativt lite.

Hjartdal kommune krever i i en uttalelse til NVE desember 2022 at minstevannføringen i Bjordøla økes til 70 l/s om sommeren. Bakgrunnen er hensynet til reinsdyr, hjort, landbruk og seterdrift. Flokker av reinsdyr om sommeren og en hjorteviltstamme trenger en sikker vannkilde. Det samme gjelder landbruket og seterbruk i Hjartdalsbygda.

Departementet er enig i at Bjørdøla er et av de områdene i saken der minstevannføring vil ha størst betydning av hensyn til landskapsopplevelsen. Hjartdal kommune har også vist til hensynet til landbruk, seterdrift og dyrelivet. Departementet legger til grunn at betydningen av vannføring er vesentlig større om sommeren. Ettersom krafttapet er forholdsvis lite, mener departementet at slipp av 70 l/s om sommeren fra 1. mai til 30. september og 40 l/s resten av året (tilsvarende 5-persentilen) er akseptabelt.

Omnesfossen

Omnesfossen ligger i Hjartdøla, nedstrøms utløpet fra Hjartsjåvatnet. Etter fossen kalles vassdraget for Heddøla. I Heddøla er det viktige naturverdier, blant annet laks, storørret, ål og noe elvemusling. Selve fossen er også beskrevet som et markant landskapselement og en turistattraksjon, og ligger lett tilgjengelig.

På bakgrunn av skjønn i forbindelse med utbyggingen av Hjartdølavassdraget slipper Skagerak 2,5 m^3/s om sommeren og 1 m^3/s om vinteren i Omnesfossen. Vannet slippes fra Hjartsjåvatnet, med mindre restfeltet mellom Hjartsjåvatnet og Omnesfossen tilfører tilstrekkelig vann. NVE har anbefalt å videreføre denne minstevannføringen og å stadfeste den i manøvreringsreglementet. Kravet om 2,5 m^3/s gjelder fra 1. mai til 30. september, og 1 m^3/s resten av året. Departementet er enig med NVE. Kravet om minstevannføring gir ikke noe krafttap sammenlignet med i dag, ettersom Skagerak allerede sikrer den pålagte vannføringen.

Hjartdøla fra Hjartså

Fra Hjartsjåvatnet renner elva Hjartdøla østover til Omnesfossen, kalles deretter Heddøla og videre til Notodden der elva samløper med Skiensvassdraget. Hjartdøla/Heddøla har store biologiske verdier med elvemusling, ål, storørret og laks. Hjartsjåvatnet ligger nedstrøms Hjartdøla kraftverk og det lagres ikke vann der til kraftproduksjon i Hjartdøla, Mydalen eller Bjordalen kraftverk. Magasinet fungerer som et dempingsmagasin for vannet som har vært utnyttet i Hjartdøla kraftverk. Rett før Omnesfossen tilfører Skogsåa en del vann til Hjartdøla, men oppstrøms dette kommer vannet i Hjartdøla hovedsakelig fra Hjartsåvatnet. Det gjør at kjøringen av Hjartdøla kraftverk har stor betydning for vannmengden og vannføringsendringer i Hjartdøla før Omnesfossen. Vannføringen i Hjartdøla varierer betydelig, mellom ca. 7 og 25 m^3/s flere ganger per måned. Det er ingen krav til minstevannføring fra Hjartsjåvatnet i dag.

Avsnittet over beskriver situasjonen slik den er i dag. Departementet gjør oppmerksom på at Sauland kraftverk AS har fått konsesjon til å bygge Sauland kraftverk i samme område. Sauland kraftverk vil utnytte fallene i Hjartdøla og Skogsåa, med inntak i Hjartsjåvatnet og Sønnlandsvatnet til avløpet nedenfor Omnesfossen. I saken om revisjon av konsesjonsvilkårene for Hjartdal- og Tuddalsvassdraget må departementet vurdere forholdene slik de er i dag. Det er likevel et relevant moment i vurderingen at Sauland kraftverk kan bygges. Konsesjonen til

Sauland kraftverk er gitt med vilkår om blant annet minstevannføring fra Hjartsjåvatnet på 3 m^3/s om sommeren og 2 m^3/s om vinteren. Dersom Sauland kraftverk bygges vil vannføringen i Hjartdøla reduseres til minstevannføringen og bidrag fra restfeltet, men være betydelig jevnere enn i dag.

NVE anbefalte i innstillingen i revisjonssaken en minstevannføring på 1 m^3/s fra 1. mai til 30. september og 0,5 m^3/s resten av året. Bakgrunnen for anbefalingen var naturverdiene i Hjartdøla/Heddøla og at krav om minstevannføring vil være særlig viktig i de periodene der kravet til minstevannføring i Omnesfossen oppfylles av vannet som kommer fra Skogsåa, og vannføringen oppstrøms samløpet med Skogsåa kan bli begrenset.

Tidligere, herunder under NVEs behandling av saken, har det vært antatt at Omnesfossen har vært en barriere for laks, slik at laks ikke beveger seg oppover vassdraget etter fossen. Departementet mottok i 2021 informasjon om at laks likevel beveger seg forbi Omnesfossen. Arbeider i fossen på 1990-tallet og senere flommer har antagelig endret fossen noe, slik at den ikke lenger er et vandringshinder for laks. På forespørsel fra departementet vurderte NVE avbøtende tiltak, herunder minstevannføring til Hjartdøla, på nytt. Flere parter, blant annet Skagerak, Hjartdal og Notodden kommuner, Statsforvalteren i Vestfold og Telemark og Miljødirektoratet, uttalte seg i saken. NVE fant ikke grunn til å endre størrelsen på slippet av minstevannføring, men anbefalte å ta inn en bestemmelse om at slipp av minstevannføring i Hjartdøla kan endres etter 10 år. NVE anbefalte også vilkår om såkalte myke overganger, det vil si at vannføringsendringer skal skje gradvis.

Hjartdal og Notodden kommuner, Notodden jeger- og fiskerforening og Telemark JFF ønsker samme minstevannføring i Hjartdøla som i konsesjonen for Sauland kraftverk, altså 3 m^3/s om sommeren og 2 m^3/s om vinteren. Statsforvalteren i Vestfold og Telemark ønsker krav om myke overganger. Miljødirektoratet støtter krav om 10 års prøvetid for minstevannføring og krav om myke overganger. Direktoratet ønsker at krav til hastighet av vannføringsendringer skal kunne revurderes etter 10 år.

Departementet mener det er av stor betydning å ivareta tilstrekkelig gode forhold for laks, ål, storørret og elvemusling i Hjartdøla. Elvemuslingen har særlig betydning i Hjartdøla. Dette er en rødlisteart, som bidrar til å filtrere vann. Tilstanden på en elvemuslingbestand er en sterk indikator på tilstanden i et vassdrag for øvrig. Ørreten er igjen viktig for reproduksjonsevnen til elvemuslingen. For å ivareta disse naturverdiene i Hjartdøla er det derfor viktig med tilstrekkelig vannføring og at vannføringsendringer ikke skjer så raskt at fisk og elvemusling strander.

NVE har foreslått en minstevannføring fra Hjartsjåvatnet til Hjartdøla på 1 m^3/s fra 1. mai til 30. september og 0,5 m^3/s resten av året. Departementet mener dette vil være tilstrekkelig for å ivareta hensynene til bestandene av laks, ål, storørret og elvemusling i Hjartdøla. Det har kommet flere høringsuttalelser med krav om og spørsmål om hvorfor kravet til minstevannføring fra Hjartsjåvatnet er høyere i Sauland-saken enn i NVEs innstilling i revisjonssaken. Departementet gjør oppmerksom på at dersom Sauland kraftverk bygges vil alt vannet fra Hjartsjåvatnet med unntak av minstevannføringen bli frafør Hjartdøla. Dette er vesentlig annerledes fra dagens situasjon, der vannet fra Hjartsjåvatnet renner til Hjartdøla, men med store variasjoner i

vannføringen. Under dagens forhold er ikke utfordringen totalmengden vann i Hjartdøla, men at elva tidvis har svært lav vannføring. Dette tilsier en høyere minstevannføring i Hjartdøla dersom Sauland kraftverk bygges ut.

Departementet viser også til at det anbefales innført vilkår om at kravet til minstevannføring i Hjartdøla kan vurderes på nytt etter 10 år. Dette innføres normalt ikke i revisjonssaker, men departementet er enig med NVE i at et slikt vilkår er hensiksmessig ettersom laksebestanden kan være i en etableringsfase oppstrøms Omnesfossen.

NVE har i brev av 27. november 2023 også foreslått innført et vilkår i manøvreringsreglementet der det heter at «vannføringsendringer fra Hjartsjå skal skje gradvis». I forbindelse med de nye opplysningene om laks i Hjartdøla har Norconsult på oppdrag fra Skagerak vurdert vannstandsvariasjoner i elva. Norconsult har anbefalt at vannstanden i Hjartdøla ikke reduseres med mer enn 10 cm per time. De anbefaler derfor at reduksjonen i vannføringen ikke skjer raskere enn:

- 1-2 m^3/s per time når vannføringen er mellom 5 m^3/s og 1 m^3/s
- 3 m^3/s per time når vannføring er mellom 10 m^3/s og 5 m^3/s
- 4-5 m^3/s når vannføringen er mellom 17 m^3/s og 10 m^3/s.

Dette er for å hindre at fisk og elvemusling strander. Skagerak har i brev til NVE av 5. juli 2022 opplyst at de vil følge disse anbefalingene fra Norconsult.

Departementet er enig i at det bør settes krav om at vannføringsendringer fra Hjartsjåvatnet skjer gradvis. Formuleringen i det foreslåtte manøvreringsreglementet er generell, men departementet legger til grunn at Skagerak vil overholde anbefalingen fra Norconsult om at vannstanden ikke reduseres med mer enn 10 cm per time. Departementet er enig med Miljødirektoratet om at også vilkåret om vannføringsendringer bør kunne vurderes på nytt etter 10 år. Det vises til at det er nye forhold med laks oppstrøms Omnesfossen og at det kan ta noe tid før man vet konsekvensene av dette.

3.4 Magasinrestriksjoner

Det er i dagens manøvreringsreglement ingen spesielle magasinrestriksjoner utover laveste og høyeste regulerte vannstander. Vindsjåen er et flerårsmagasin og har forholdsvis stor magasinkapasitet. Oversikter vedlagt revisjonsdokumentet viser at magasinet normalt fylles opp fra mars frem mot juni og tappes fra oktober. Vannstanden varierer noe gjennom sommeren og år for år.

Magasinet Skjesvatn er inntaksmagasin til Bjordalen kraftstasjon, som normalt produserer gjennom hele vinteren. Skjesvatn manøvreres normalt slik at det tappes ned i løpet av vinteren, for så å fylles opp gjennom sommeren og høsten. Oversikter vedlagt revisjonsdokumentet viser at magasinet normalt fylles opp fra mars frem mot juni og tappes fra oktober. Vannstanden varierer noe gjennom sommeren og år for år.

Magasinet Bonsvatn har stort nedbørsfelt i forhold til magasinkapasiteten. Normaltilsiget er omtrent tre ganger magasinvolumet og topper seg normalt i mai. I enkelte perioder kan ta lang tid å overføre vann fra Bonsvatn til Breivatn, av hensyn til kjøringen av Mydalen kraftstasjon.

Magasinet Breivatn er det største av magasinene i vassdraget og er inntaksmagasin til Hjartdøla kraftstasjon. I tillegg til lokalt tilsig, fylles Breivatn også med vann fra de øvrige magasinene, og har dermed et større tilfang enn magasinkapasiteten. Magasinet kjøres ned i løpet av vinteren og fylles normalt opp fra mars til juni før nedtappingen starter sent på høsten. Dette magasinet er lett tilgjenglig for allmennheten og det ligger flere hytter i området.

Kovvatnet er inntaksmagasin til Mydalen kraftstasjon, og avløpet fra Mydalen føres inn i overføringstunnel mellom Bonsvatn og Breivatn. Siden avløp fra Mydalen kraftstasjon (dvs. Kovvatnet) og vannet fra Bonsvatn går i samme tunnel, gir dette begrensninger som medfører at man ikke kan ha full kjøring i Mydalen og full tapping fra Bonsvatn samtidig. Oversikter vedlagt revisjonsdokumentet viser at magasinet normalt fylles opp fra mars frem mot juni og tappes fra oktober. Vannstanden varierer noe gjennom sommeren og år for år.

Hjartdal kommune har krevd vilkår om begrensninger for vannstandsvariasjoner i sommerperioden for alle reguleringsmagasinene, med unntak av Hjartsjåvatnet. Opprinnelig ønsket kommunen datofesting av fyllingstidspunkt på sommerstid, med en sommervannstand på minimum HRV - 2,5 meter for alle de fem magasinene. I ettertid er kravet endret til at alt flomvannet etter en gitt dato skal benyttes til oppfylling av magasinene til HRV -2,5 meter og holdes over denne vannstanden fram til 1. september. Det er friluftsliv og ferdsel som er bakgrunnen for kravet. Skjesvatn vel har i tillegg foreslått en sommervannstand i Skjesvatn på 2 meter under HRV i perioden 1. juni -1.oktober. Skjesvatn Vel har også vist til at variasjoner i vannstanden gir dårligere gyte- og oppvekstforhold for fisk.

Skagerak viser til at dagens manøvreringspraksis i hovedsak fungerer bra. De påpeker at endret manøvrering vil kunne føre til konsekvenser for hydrologiske forhold, manøvrering, magasindisponering, flomrisiko og energitap. Kravene vil ifølge Skagerak begrense utnyttelsesmulighetene av magasinene bl.a til flomdemping. Skagerak gjør oppmerksom på at dagens praksis knyttet til regulering av magasinene er lik kommunens nye forslag, men gjør oppmerksom på at de hydrologiske forholdene er svært ulike fra år til år. Selskapet mener at det er av betydning å ha en viss fleksibilitet både med tanke på miljø-, landskaps-, flom- og kraftproduksjonshensyn. Det fremheves også at Vindsjåen er et flerårsmagasin og har en viktig funksjon som sikring i tørrår. I følge Skagerak vil magasinrestriksjoner for Vindsjåen innebære at magasinet i praksis ikke kan brukes til tørrårssikring fra 1. mai til 1. september.

NVE har vurdert kravene og Skageraks merknader. NVE peker på at i vassdrag med et komplekst reguleringssystem med mange magasiner som er avhengig av hverandre vil endring i reguleringsregime for et magasin ofte kunne påvirke hele reguleringssystemet. Begrensninger for alle reguleringsmagasinene vil bety at noe av fleksibiliteten for oppfylling av de ulike magasinene forsvinner. Det vil ikke være mulig å prioritere et magasin framfor andre dersom det er behov for det av allmenne hensyn. NVE viser til at Skagerak har etablert en praksis for å legge til rette for allmenhetens bruk av magasinene, ved å disponere vannet til de magasinene der behovet er størst eller oppfyllingen går sent. NVE vurderer at dersom det legges begrensninger på mulighetene for å overføre vann fra ett eller flere magasiner, vil særlig fyllingshastigheten til Breivatn, som er det nederste magasinet, bli redusert, og da vil friluftsinteresser rundt Breivatn bli negativt berørt.

Videre peker NVE på at Vindsjåen er et flerårsmagasin. Hvis det skal settes krav om magasinrestriksjoner mener NVE at det på bakgrunn av allmenne interesser vil være mest aktuelt for Breivatn. NVE mener at nytten av foreslåtte magasinrestriksjoner ikke kan veies opp mot ulempene, og peker på at ulemper er redusert fleksibilitet, tap i kraftproduksjon, reguleringskapasitet og reduserte muligheter for flomdemping mener. NVE konkluderer med at det ikke er grunnlag for sette vilkår om magasinrestriksjoner.

Når magasinrestriksjoner skal vurderes for et komplekst reguleringsystem med mange magasiner må helheten vektlegges, og de ulike interessene må ses i sammenheng. Å sette restriksjoner for fyllingen av et magasin, vil medføre senere oppfylling i et annet. Skagerak har en praksis der de fyller magasinene i nedre del av systemet først, der også fritidsinteressene er størst. Nytten ved å innføre magasinrestriksjoner er dermed begrenset. Fleksibiliteten i bruken av magasinene er viktig og bidrar til store samfunnsverider i form av kraftproduksjon, reguleringskapasitet og flomdemping. Departementet finner at kostnaden ved å innføre magasinrestriksjoner er større enn nytten, og slutter seg til NVEs vurdering.

3.5 Effektkjøring

Flere høringsparter har tatt opp raske vannstandsendringer i Hjartsjåvatnet og Hjartdøla og påvirkningene på naturverdiene. Raske vannstandsendringer skyldes start- og stoppkjøring av Hjartdøla kraftverk, såkalt effektkjøring. Reguleringen av Hjartsjåvatnet reduserer vannstandsendringene i Hjartdøla noe, ved at magasinet fungerer som et dempingsmagasin. Det har ikke blitt fremsatt konkrete krav om restriksjoner på kjøring av Hjartdøla kraftverk. Hjartdøla kraftverk er en viktig leverandør av systemtjenester og derfor viktig for forsyningssikkerheten. I tillegg vil restriksjoner på kjøringen av kraftverket medføre økonomisk tap for Skagerak ved at produksjonen ikke kun kan styres på bakgrunn av etterspørsel.

Departementet ba NVE i 2021 om å vurdere virkningene av dagens kjøring av kraftverket for landskap, fisk og naturmangfold nedstrøms Hjartsjåvatnet og å vurdere eventuelle avbøtende tiltak. Bestanden av elvemuslig er av særlig verdi. NVE har ikke anbefalt manøvreringsrestriksjoner og viser til at Hjartdøla kraftverk er viktig for levering av lokale balansetjenester, fleksibel produksjon om sommeren og flomdemping. Departementet er enig i denne vurderingen og mener vilkårene om minstevannføring og myke overganger i kjøringen vil være bidra til å redusere de negative virkningene av effektkjøringen. Departementet viser også til forslaget om bestemmelse i manøvreringsreglementet om at krav til vannføringsendringer skal kunne vurderes på nytt etter 10 år. Ved en slik vurdering vil miljøeffekten av strengere krav til hastigheten av vannføringsendringer måtte veies opp mot blant annet behovet for fleksibilitet i kraftproduksjonen og Skageraks leveranse av systemtjenester.

3.6 Kulturminner

Telemark fylkeskommune har påpekt at det er stor kulturhistorisk interesse langs reguleringsmagasinene og at det er stort potensial for at det finnes uoppdagede kulturminner i området. Fylkeskommunen mener det er viktig å sikre kunnskap som kan gå tapt. Dette gjelder særlig i reguleringssonen.

NVE har i innstillingen anbefalt at regulanten pålegges å betale slik sektoravgift. Departementet er enig i dette. Sektoravgift for kulturminnevern ble innført i 2008 og er en del av standardvilkårene som nå settes ved revisjon av vassdragskonsesjoner. Ordningen omfatter konsesjoner gitt før 1960 og forutsetningen for å pålegge dette i revisjonssaker er at det ikke har vært gjennomført undersøkelser tidligere. Sektoravgiften for kulturminner vil beregnes av NVE i eget vedtak, basert på magasininnhold i GWh.

Da avgiften er ment å dekke alle kostnader til kulturminnetiltak i vassdrag, herunder undersøkelser, anser ikke departementet det nødvendig å også pålegge kulturminneundersøkelser.

3.7 *Annet*

NJFF ønsker tiltak for å bedre forholdene for fisk i vassdraget og mener styrking av dagens fiskefond er en god løsning. Departementet viser til at økonomiske vilkår normalt ikke endres ved revisjon. Departementet mener det ikke er grunn til å fravike dette utgangspunktet. Det vises i den forbindelse til at miljøforbedrende tiltak for fisk kan pålegges i medhold av standardvilkårene.

Hjartdal Nord Utmarkslag har i sin høringsuttalelse til revisjonsdokumentet blant annet tatt opp et bekkeinntak øst for Kleivstjønn. Utmarkslaget stiller spørsmål om lovligheten av inntaket fordi det ikke er registrert noe sted. Det er heller ikke oppgitt i konsesjonene. Som følge av inntaket er Kleivstjønn ødelagt som fiskevann og det kreves at vannet tilbakeføres i sin helhet.

Skagerak har til dette opplyst at tiltaket er en luftesjakt som til en viss grad fungerer som bekkeinntak. Rettighetene ble ervervet ved minnelige avtaler og tiltaket ble godkjent gjennom godkjenning av detaljplanen i forbindelse med utbyggingen. NVE har i innstillingen vurdert at tiltaket ikke er ulovlig og viser til godkjenningen av detaljplanen og at bekken ikke har en årssikker vannføring. NVE mener også det er svært usikkert om slipp av vann fra bekkeinntaket vil bedre forholdene i Kleivtstjønn i vesentlig grad. Departementet er enig i denne vurderingen.

En grunneier har krevd at vannslipp i Vesleåe/Oppsalbekken må formaliseres i de nye vilkårene. Hun skriver at de årlige erstatningene for tapt vann i elver og bekker er små og at grunneierne har rett til vann til eiendommene når det blir tørke. Til nå har Skagerak sluppet vann, men kravet ønskes inntatt som vilkår til konsesjon, og grunneieren mener dette er særlig viktig dersom Hjartdal kraftverk automatiseres. Hjartdal kommune har også tatt opp dette i sitt brev av 16. desember 2022.

Departementet mener det ikke er nødvendig å sette vilkår om vannslipp til eiendommene ved tørke. Rettigheter grunneierne har etter skjønn gjelder fremdeles, uavhengig av revisjonssaken. Dette er av privatrettslig karakter og det er Skageraks ansvar å overholde slike privatrettslige plikter, også dersom kraftverket automatiseres.

Skagerak har bedt om at det presiseres i manøvreringsreglementet at konsesjonæren ikke er forpliktet til å stenge tunnellinntaket i Heiåi ved flom. De viser til standardbestemmelsen om flom i manøvreringsreglementet. Når det nå er foreslått ett felles reglement vil denne bestemmelsen også gjelde for overføringen av Heiåi. I brev fra Industri- og håndverksdepartementet av 24. august 1966 skrev departementet at det ikke ble gitt bestemmelser om flom ved tillatelsen til

overføring av Heiåi i 1957 og at regulanten derfor ikke hadde plikt til å stenge dette inntaket ved stor flom.

Departementet er enig i at tidligere konsesjonsvilkår er slik å forstå. Når vilkårene nå skal revideres, mener departementet likevel at den generelle flombestemmelsen i manøvreringsreglementet også skal gjelde inntaket til Heiåi. Dette er en generell bestemmelse som i utgangspunktet gis ved alle konsesjoner, og konsesjonæren plikter uansett å manøvrere aktivt innenfor reglementet for å unngå flomskader. NVE kan også etter vannressursloven § 40 ved behov pålegge regulanten å fravike manøvreringsreglementet for å unngå fare. Regulanten står fritt til å redusere flomfare på andre måter enn å stenge inntaket i Heiåi, så langt det lar seg gjøre.

3.8 Oppsummering og konklusjon

Departementet slutter seg til NVEs anbefaling om å fjerne utdaterte konsesjonsvilkår og at det innføres nye standardvilkår etter vassdragsreguleringsloven. Departementet mener at alle vesentlige forhold i de opprinnelige konsesjonene ivaretas ved innføring av dagens standardvilkår, og slutter seg til NVEs forslag med de enkelte justeringer som fremgår over.

Departementet tilrår at revisjonen av Hjartdal- og Tuddalsvassdraget fastsettes ved et felles vilkårssett for konsesjonene gitt ved kgl. res. 12. desember 1952, kronprinsregentens res. 29. juli 1955 og kronprinsregentens res. 31. mai 1957 og på de vilkår og redigert manøvreringsreglement som følger vedlagt, jf. også departementets merknader til de enkelte vilkårene nedenfor.

Departementet anbefaler pålegg om minstevannføring til Heiåi, Bjordøla og Hjartdøla, samt fortsatt pålegg om slipp av minstevannføring ved Omnesfossen. Departementets anbefaler en noe høyere minstevannføring til Bjordøla enn NVE. For øvrig er anbefalingene tråd med NVEs innstilling. Departementet anbefaler ikke slipp av minstevannføring i andre elver. Departementet anbefaler ikke innføring av magasinrestriksjoner og viser til reguleringenes verdi for kraftsystemet.

Økonomiske vilkår foreslås ikke endret, men departementet anbefaler at konsesjonæren pålegges å betale et bidrag til et øremerket fond til villrein og vilkår om sektoravgift til kulturminneundersøkelser.

Samlede kostnader for de reviderte vilkårene består av kostnader knyttet til slipp av minstevannføring i form av krafttap samt investeringer, sektoravgift for kulturminner på ca. 3,85 millioner kroner og bidrag til villreinfond med 2,2 millioner kroner. De anbefalte slipp av minstevannføring gir isolert et krafttap på 3,9 GWh, som innebærer et tap i inntekter med nåverdi på ca. 45 mill. kroner, beregnet med NVEs prisbaner fra langsiktig kraftmarkedsanalyse fra 2023. Anslaget har betydelig usikkerhet.

Samlet sett finner departementet at de reviderte vilkårene i Hjartdal- og Tuddalsreguleringen vil bidra til å rette opp skader og ulemper som skyldes reguleringen og bidra til miljøforbedringer i vassdraget, særlig av hensyn til fisk, landskap, friluftsliv, samt villrein. Fordelene ved de foreslått endringene vurderes å være større enn ulempene for allmenne og private interesser i vassdraget.

Oppsummering – fordeler og ulemper ved departementets forslag			
Prissatte virkninger	Kraftproduksjon	- 45 Mkr	Redusert kraftproduksjon på 3,9 GWh har en netto nåverdi på 45 mill.
	Fond	- 2,2 Mkr	Fond til villrein
	Sektoravgift	- ca. 3,85 Mkr	Sektoravgift til kulturminnefond
Ikke-prissatte virkninger	Ørret	+	Økt minstevannføring og innføring av standardvilkår vil bedre forholdene i Hjartdøla/Heddøla
	Elvemusling	+	Økt minstevannføring og innføring av standardvilkår vil bedre forholdene i Hjartdøla/Heddøla
	Villrein	+	Villreinfond vil finansiere kunnskapsinnhenting og eventuelle tiltak
	Annet naturmangfold	+	Minstevannføring vil bedre forholdene langs Hjartdøla/Heddøla, Bjordøla og Heiåi for arter som krever fuktighet.
	Kulturminner	+	Innføring av sektoravgift for kulturminner gjennom standardvilkår vil gi grunnlag for å sikre kulturminner.
	Landskap og friluftsliv	+	Økt minstevannføring i Bjordøla, Heiåi og Hjartdøla vil bedre landsskapsopplevelsen
Oppsummering fordeler	Innføring av minstevannføring og standardvilkår vil bedre landskapsopplevelsen og gi bedre levevilkår for særlig ørret og elvemusling i Hjartdøla. Vilkår om fond og sektoravgift gir grunnlag for å gjøre tiltak for villrein og kulturminner.		
Oppsummering ulemper	Tiltakene vil gi et produksjonstap på 3,9 GWh. Sammen med pålegg om fond og sektoravgift har tiltakene en samlet kostnad på ca. 51,05 millioner kroner. Kostnadsestimatene er usikre.		

Tabell 1 Oppsummering av fordeler og ulemper ved departementets forslag til nye vilkår. Farge indikerer departementet sin vektlegging av temaet, slik at mørk grønnfarge indikerer stor vekt og lysere farge mindre vekt. Pluss- og minustegn indikerer i hvilken grad departementet sitt forslag vil påvirke temaet.

V. Departementets merknader til de enkelte konsesjonsvilkårene

1. Konsesjonsvilkårene

Gjeldende konsesjonsvilkår ble gitt ved kgl. res. av 12. desember 1952, kronprinsregentens resolusjoner av 29. juli 1955 og 31. mai 1957. Departementet foreslår at vilkårene samles i ett vilkårssett og oppdateres i tråd med standardvilkår og med lov om endring i konsesjonslovgivningen for vannkraft (LOV 2017-06-21-101).

Følgende poster i de tidligere vilkårene foreslås fjernet: Post 2 om hjemfall, post 5, 6, 7, 8, 9, 10 og 11, post 13, post 14 og post 24 i kgl. res. av 12. desember 1952, post 23 i kronprinsregentens res. av 29. juli 1955 og 31. mai 1957.

Postene 14 og 15 siste ledd i kgl. res. av 12. desember 1952 gjelder utbetaling av engangsbeløp til fond. Disse antas utbetalt slik at disse vilkårene slettes.

Post 15 i kgl. res. av 12. desember 1952, post 14 i kronprinsregentens res. av 29. juli 1955 og post 14 i kronprinsregentens res. 31. mai 1957 gjelder vilkår om fiskeutsetting. Departementet mener det bør være opp til Miljødirektoratet å avgjøre hvilke avbøtende tiltak som egner seg best i dag. Disse vilkårene anbefales derfor fjernet, og departementet viser til ny post 9 om naturforvaltning.

I tillegg foreslått flere nye vilkår, som er i tråd med moderne standardvilkår for reguleringskonsesjoner og modernisering av språk i eksisterende vilkår. Departementets merknader til de enkelte vilkårene følger under:

Post 1 Konsesjonstid og revisjon

Konsesjonen gis på ubegrenset tid. Bestemmelsene om revisjon er ny og i tråd med dagens standardvilkår og vassdragsreguleringsloven.

Vilkår om tidsbegrenset konsesjonstid for andre en staten og kommuner i eksisterende vilkår foreslås fjernet da denne bestemmelsen ikke lenger er aktuell.

Post 2 Konsesjonsavgifter

Vilkåret svarer til tidligere post 3 og foreslås videreført i moderne språk. Økonomiske vilkår omfattes normalt ikke av en vilkårsrevisjon, og konsesjonsavgiftene foreslås videreført. For kgl. res. av 12. desember 1952 og kronprinsregentens resolusjon av 29. juli 1955 er dette kr 0,50 pr nat.hk. til staten og kr 1,50 pr. nat.hk. til kommunen. Satsene er for tiden på henholdsvis kr 7 til stat (pr. 01.01.2013) og kr 21,46 til kommunen (pr. 01.01.2014). For kronprinsregentens res. av 31. mai 1957 er dette kr 0,50 pr nat.hk. til staten og kr 2,00 pr. nat.hk. til kommunen.

Oppjustering av årlige konsesjonsavgifter skjer etter de til enhver tid gjeldende regler. Satsene er for tiden på henholdsvis kr 6,11 til stat (pr. 01.01.2013) og kr 24,95 til kommunen (pr. 01.01.2014).

Bestemmelsen i post 3 i kgl. res av 23. desember 1952 om beregningen av kraftgrunnlaget for fallene nedstrøms Heddalsvatn er ikke med i NVEs innstilling og forslag til nye vilkår. Departementet mener denne bestemmelsen bør videreføres, da revisjonen ikke gjør endringer som tilsier et endret kraftgrunnlag.

Bestemmelsene om tvangsinndrivelse og forsinkelsesrente foreslås endret i tråd med moderne standardvilkår. Videre foreslås å ta med bestemmelse om at avgiftene avsettes til et kommunalt fond, i tråd med moderne standardvilkår.

Post 3 Konsesjonskraft

Vilkåret viderefører tidligere post 22 i kgl. res. av 12. desember 1952 og post 21 i kronprinsregentens res. av 29. juli 1955 og 31. mai 1957.

Teksten i tidligere post foreslås oppdatert i tråd med moderne standardvilkår.

Departementet foreslår å fjerne bestemmelsen om at berørte kommuner 30 år etter at opprinnelig konsesjon ble gitt, og etter Kongens beslutning, kan få ytterligere konsesjonskraft til dekning av kommunenes behov. Konsesjonskraft som skal avgis til kommunene er inntil 10 %, jf. vregl. § 22 første ledd. 30-årsbestemmelsen i de opprinnelige vilkårene er utformet i tråd med en tidligere tilsvarende bestemmelse i vregl. § 12 nr. 15 femte ledd, der det sto at størrelsen på bestemt konsesjonskraft for konsesjoner gitt på ubegrenset tid, kunne tas opp til fornyet vurdering etter 30 år. Ved en lovendring i 1959 ble bestemmelsen i den tidligere vregl. § 12 nr. 15 femte ledd fjernet. Det finnes med andre ord ikke lenger noen 30 års-regel i dagens lov, ei heller noen bestemmelse om mulighet til å fastsette høyere prosentsats enn inntil 10 prosent verken på konsesjonstidspunktet eller senere. Regelen om forhøyet prosentsats er benyttet i svært få tilfelle. Departementet ser ingen grunn til å videreføre den opprinnelige vilkårsteksten om 30 år, som heller ikke lenger har hjemmel i lov.

Departementet foreslår å beholde bestemmelsen om at kraften leveres etter en maksimalpris beregnet til å dekke produksjonsomkostningene.

Post 4 Kontroll med betaling av avgifter mv.

Vilkåret viderefører tidligere post 4 og er i innhold likt som før.

Post 5 Fond og andre utbetalinger

Det foreslås innbetaling til et fond øremerket villreinen i Brattefjell-Vindeggen. Fondet forvaltes av en styringsgruppe der NVE, miljømyndighetene, regulanten og berørte kommuner deltar. Utkast til mandat for styringsgruppene vil utarbeides av NVE og Miljødirektoratet i fellesskap, og godkjennes av Energidepartementet.

Post 6 Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift

Vilkåret viderefører hovedinnholdet i tidligere post 25 i kgl.res av 12. desember 1952 og post 24 i kronprinsregentens res. av 29. juli 1955 og 31. mai 1957. Vilkåret er i tråd med moderne standardvilkår.

Post 7 Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.

Vilkåret erstatter tidligere post 17 og 25 i kgl.res av 12. desember 1952 og post 16 og 24 i kronprinsregentens res. av 29. juli 1955 og 31. mai 1957. Vilkåret er i tråd med moderne standardvilkår.

Post 8 Naturforvaltning

Vilkåret er nytt og i tråd med moderne standardvilkår.

Bestemmelsen gir blant annet Miljødirektoratet hjemmel til å pålegge konsesjonæren å gjennomføre tiltak av hensyn til fisk, plante- og dyreliv, og pålegge konsesjonæren å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser, til å dekke utgifter til ekstra oppsyn i anleggstiden, og til å dekke utgifter til kontroll og tilsyn etter denne posten. Det foreslås inntatt egen bestemmelse om å ta vare på og gjøre kompenserende tiltak for friluftsliv.

Post 9 Automatisk fredete kulturminner

Vilkåret er nytt og foreslås innført i tråd med moderne standardvilkår. Siden de opprinnelige tillatelsene ble gitt før 1960 skal det ved vilkårsrevisjon innbetales en sektoravgift til kulturminnevern. Det vises til «Retningslinjer for bruk av sektoravgift til kulturminnevern i vassdrag» fastsatt av Miljøverndepartementet 08. juni 2010

Sektoravgiften skal finansiere utgifter til å gjennomføre tiltak for å ivareta arkeologisk kildemateriale fra automatisk fredete kulturminner slik de er definert i kulturminneloven.

NVE vil beregne den endelige avgiften når vilkårene er revidert.

Post 10 Forurensning

Bestemmelsen er ny og foreslås inntatt i tråd med moderne standardvilkår.

Post 11 Veier, ferdsel mv.

Vilkåret viderefører post 12 i tidligere vilkår, men med moderne språk og i tråd med dagens standardvilkår.

Post 12 Terskler, biotokjusterende tiltak og erosjonssikring

Bestemmelsen er ny og foreslås inntatt i tråd med moderne standardvilkår.

Post 13 Rydding av reguleringssonen

Vilkåret viderefører tidligere post 16 i kgl. res. av 12. desember 1952 og post 15 i kronprinsregentens res. av 29. juli 1955 og 31. mai 1957. Bestemmelsen er supplert noe, og NVE gis myndighet til å gi pålegg etter bestemmelsen, i tråd med moderne standardvilkår.

Post 14 Manøvreringsreglement

Vilkåret erstatter tidligere post 19 i kgl.res av 12. desember 1952 og post 18 i kronprinsregentens res. av 29. juli 1955 og 31. mai 1957. Tidligere vilkår om at manøvreringen skal foretas av norsk statsborges foreslås fjernet. Tidligere vilkår om tvangsmulkt foreslås fjernet, da dette i nye vilkår reguleres av post 20.

Post 15 Hydrologiske observasjoner

Vilkåret erstatter tidligere post 20 i kgl.res. av 12. desember 1952 og post 19 i kronprinsregentens res. av 29. juli 1955 og 31. mai 1957. Vilkåret er i tråd med moderne standardvilkår.

Post 16 Registrering av minstevannføring, vannstand i reguleringsmagasin, krav om skilting og merking

Vilkåret erstatter deler av tidligere post 20 i kgl. res. av 12. desember 1952 og post 19 i kronprinsregentens res. av 29. juli 1955 og 31. mai 1957. Vilkåret er i tråd med dagens standardvilkår.

Post 17 Etterundersøkelser

Bestemmelsen er ny og foreslås inntatt i tråd med moderne standardvilkår.

Post 18 Militære foranstaltninger

Vilkåret viderefører tidligere post 18 i kgl. res. av 12. desember 1952 og post 17 i kronprinsregentens res. av 29. juli 1955 og 31. mai 1957, men med moderne språk og i tråd med dagens standardvilkår.

Post 19 Luftovermetning

Bestemmelsen er ny og foreslås inntatt i tråd med moderne standardvilkår.

Post 20 Kontroll og sanksjoner

Bestemmelsen er ny, men viderefører enkelte bestemmelser om tvangsmulkt fra tidligere vilkårsett. Det foreslås inntatt bestemmelser om mulighet for tilbaketrekning av konsesjon i tilfelle gjentatte eller fortsatte overtredelser av enkelte vilkårsposter, at NVE kan pålegge tvangsmulkt i tilfelle overtredelse av bestemmelser fastsatt i eller i medhold av lov eller i konsesjonsvilkår, eller at det kan ilegges overtredelsesgebyr, bøter eller fengselsstraff etter vassdragsreguleringsloven §§ 24 og 25. Vilkåret er i tråd med moderne standardvilkår.

Post 21 Tinglysing

Vilkåret viderefører tidligere post 27 i kgl. res. av 12. desember 1952 og post 26 i kronprinsregentens res. av 29. juli 1955 og 31. mai 1957, med med moderne språk og i tråd med dagens standardvilkår.

2. Manøvreringsreglementet

Det foreslåtte reglementet får generelt en mer moderne språkdrakt. Videre foreslås å fjerne tidligere post 2 om slipping av vann til fløting og post 5 om at manøvreringen foretas av en norsk statsborger.

Post 1

Posten foreslås videreført i hovedtrekk som tidligere. Reguleringsgrensene er endret i henhold til ny innmåling etter NN 2000.

Post 2

Det anbefales at det settes vilkår om slipp av minstevannføring på minimum 50 l/s fra inntak Heiåi hele året. Fra inntak Bjordøla anbefales det et slipp minimum 70 l/s mellom 1. mai og 30.

september og 40 l/s resten av året. I tiden 1. mai -30. september skal det slippes minimum 1,0 m^3/s og 0,5 m^3/s resten av året fra dam Hjartsjå. I tiden 1. mai - 30. september skal det gå minimum 2,5 m^3/s og 1 m^3/s resten av året i Omnesfossen. Dette vil samlet gi et krafttap på drøye 3,9 GWh/år.

Departementet anbefaler i likhet med NVE at vannføringsendringer skal skje gradvis, og at minstevannføringen fra Hjartsjåvatnet og hastigheten på vannstandsendringer kan vurderes på nytt etter 10 år.

Post 3 (Tidligere post 3 og 4)

Tidligere poster 3 og 4 anbefales samlet i en post, noe som er i tråd med moderne reglementer.

Post 4 (tidligere post 6 og 7)

Postene slås sammen og videreføres i hovedtrekk som tidligere.

3. Oppfølging av reviderte vilkår

NVE er ansvarlig myndighet for oppfølging av de reviderte vilkårene. Dette gjelder med unntak av vilkår om naturforvaltning, hvor ansvaret for oppfølging ligger under Statsforvalteren, eller Miljødirektoratet når det gjelder anadrom fisk. Flere av vilkårene gir hjemmel til å kunne pålegge avbøtende tiltak og undersøkelser etter behov.

Som hovedregel ligger myndigheten til å gi pålegg om tiltak som endrer vannføring, vannstand og fysiske forhold i elver og innsjøer/magasiner til NVE. Det samme gjelder hydrologiske pålegg der vannføringsmålinger er sentralt.

Statsforvalteren/Miljødirektoratet har myndighet til å pålegge nødvendige undersøkelser knyttet til ferskvannsbiologi, plante- og dyreliv og friluftsliv. Det gjelder også kompenserende tiltak som utlegging av gytegrus, fiskeutsetting og andre tiltak som ikke påvirker de hydrologiske eller fysiske forholdene.

Pålegg om tiltak eller undersøkelser må være knyttet til skader som er forårsaket av kraftutbyggingen. Kostnadene ved pålegget må stå i rimelig forhold til tiltakets skadevirkninger og til nytten av pålegget.

I en del tilfeller kan formålet med tiltak være sammensatt. Dersom det er uklart hvem som har ansvar for å gi pålegg, må dette avklares mellom de respektive myndigheter. Det vil likevel være naturlig å samarbeide om utformingen av tiltak som krever samordning eller når det er behov for utvidet kompetanse.

Energidepartementet

t i l r å r:

Reviderte vilkår for tillatelser til Skagerak Kraft AS for reguleringen av Hjartdals- og Tuddalsvassdraget mv. i Hjartdal og Seljord kommuner fastsettes i samsvar med vedlegg til resolusjonen.

Vedlegg 1 til kongelig resolusjon om reviderte vilkår for tillatelser til Skagerak Kraft AS for reguleringen av Hjartdals- og Tuddalsvassdraget mv. i Hjartdal og Seljord kommuner

1. I medhold av lov 14. desember 1917 nr. 17 om regulering og utbygging av vassdrag (vassdragsreguleringsloven) § 8 tredje ledd fastsettes reviderte vilkår for tillatelser til Skagerak Kraft AS til å foreta reguleringer og overføringer mv. i Hjartdals- og Tuddalsvassdraget mv., jf. vedlegg 2.

2. Det fastsettes oppdatert manøvreringsreglement for reguleringen av Hjartdals- og Tuddalsvassdraget mv. i Hjartdal og Seljord kommuner, jf. vedlegg 3.

Vedlegg 2 til kongelig resolusjon om reviderte vilkår for tillatelser til Skagerak Kraft AS for reguleringen av Hjartdals- og Tuddalsvassdraget mv. i Hjartdal og Seljord kommuner

Vilkår
for tillatelse etter vassdragsreguleringsloven til Skagerak Kraft AS til reguleringer og overføringer i Hjartdals- og Tuddalsvassdraget mv. i Hjartdal og Seljord kommuner, Telemark fylke

(Fastsatt ved kgl. res. 7.2.2025. Erstatter tidligere vilkår for konsesjon av 12.12.1952 for regulering av Bonsvatn, Vindsjåen, Kovvatn, Breivatn, og Skjesvatn, 29.07.1955 for overføring av øvre del av Skorva og Vesleåi og 31.05.1957 for overføring av Heiåi til Skjesvatn.)

1
(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 8 første ledd.

Anleggene må ikke nedlegges uten Kongens eller Stortingets samtykke, jf. vassdragsreguleringsloven § 10 annet ledd.

Reguleringskonsesjonen, reguleringsanleggene eller andeler i reguleringsanleggene kan bare overdras i forbindelse med samtidig overdragelse av vannfall i samme vassdrag nedenfor anlegget. Det samme gjelder ved andre disposisjoner over konsesjonen, anleggene eller andeler i anleggene, herunder pantsettelse, arrest eller utlegg.

2
(Konsesjonsavgifter)

For kgl. res av 12.12.1952 og kgl. res 29.7.1955 skal det betales en årlig avgift til staten på kr 0,50 pr. nat.hk og de kommuner og fylkeskommuner som Kongen bestemmer på kr 1,50 pr. nat.hk.

For kgl. res av 31.5.1957 skal det betales en årlig avgift til staten på kr 0,50 pr. nat.hk og de kommuner og fylkeskommuner som Kongen bestemmer på kr 2,00 pr. nat.hk.

Avgiften til fylkeskommunene og kommunene, fordeles mellom disse innbyrdes etter bestemmelse av NVE. Skjer det endringer i reguleringer, overføringer, kommunegrenser eller annet som i vesentlig grad kan påvirke delingsresultatet, kan ny fordeling foretas. Avgiften avsettes særskilt for hver kommune til et fond, som anvendes etter bestemmelse av fylkestinget eller kommunestyret. Fondets midler skal fortrinnsvis anvendes til utbygging av næringslivet i distriktet.

Satsen for konsesjonsavgifter skal justeres hvert 5. år, i tråd med gjeldende regler.

Betales ikke avgiften til forfallstid, betales rente som fastsatt i medhold av forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg.

For fallene ovenfor Heddalsvatnet beregnes avgiften etter den økning av vassdragets lavvannføring som reguleringen antas å medføre utover den vannføringen som har vært påregnelig år om annet 350 dager i året. For fallene nedenfor Heddalsvatnet blir økningen å beregne på grunnlag av den økning av vannføringen som reguleringen antas å ville medføre utover den vannføring som har kunnet påregnes med den tidligere bestående reguleringen. Ved beregningen legges det til grunn at magasinet utnyttes slik at vannføringen i

lavvannsperioden blir så jevn som mulig. Avgjørelsen om beregning av avgiften treffes av NVE.

3
(Konsesjonskraft)

Det skal avstås til kommuner og fylkeskommuner som kraftanlegget ligger i, inntil 10 prosent av den for hvert vannfall innvunne økning av vannkraften beregnet etter reglene i § 14 annet ledd, jf. § 3 fjerde ledd. Avståelse og fordeling avgjøres av NVE med grunnlag i kommunens behov til den alminnelige elektrisitetsforsyning. Avgitt kraft kan kommunen nytte etter eget skjønn.

Det kan bestemmes at det i tillegg skal avstås inntil 5 prosent av kraften til staten beregnet som i første ledd. Staten rår fritt over tildelt kraft.

Plikten til å avstå kraft påhviler de enkelte vannfalls- eller brukseiere. Plikten til å avstå kraft inntrer etter hvert som den regulerte vannføringen tas i bruk.

NVE bestemmer hvordan kraften skal avstås og beregner effekt og energi.

Kraft tas ut i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger eller fra konsesjonærens ledninger med brukstid ned til 5.000 timer årlig. Konsesjonæren kan ikke sette seg imot at kraften tas ut fra andres ledninger og plikter i så fall å stille kraften til rådighet. Kostnadene ved omforming og overføring av kraften ved uttak andre steder enn kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger betales av den som tar ut kraften.

De enkelte vannfalls- eller brukseiere har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og brukstidens fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av Energidepartementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel. Avbrytelse eller innskrenkning av leveringen som ikke skyldes force majeure, må ikke skje uten departementets samtykke. Oppsagt kraft kan ikke senere forlanges avgitt.

Kraften leveres etter en maksimalpris beregnet på å dekke produksjonsomkostningene – deri innbefattet 6 pst. rente av anleggskapitalen – med tillegg av 20 pst. Hvis prisen beregnet på denne måten vil bli uforholdsmessig høy, fordi bare en mindre del av den kraft vannfallet kan gi er tatt i bruk, kan dog kraften i stedet forlanges avgitt etter en maksimalpris som svarer til den gjengse pris ved bortleie av kraft i distriktet. Maksimalprisen fastsettes ved overenskomst mellom vedkommende departement og konsesjonæren eller i mangel av overenskomst ved skjønn. Denne fastsettelsen kan så vel av departementet som konsesjonæren forlanges revidert hvert 5. år. Hvis eieren leier ut kraft og kraften til kommune eller stat kan uttas fra kraftledning til noen av leietakerne, kan kommunen eller staten i ethvert tilfelle forlange kraften avgitt til samme pris på samme vilkår som leierne av lignende kraftmengder under samme forhold.

4
(Kontroll med betaling av avgift mv.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 (Konsesjonsavgifter) og kontroll med vannforbruket, samt avgivelse av kraft, jf. post 3 (Konsesjonskraft), kan med bindende virkning fastsettes av Energidepartementet.

5
(Fond og andre utbetalinger)

Konsesjonæren pålegges å avsette et engangsbeløp på 2,2 millioner kroner til et øremerket fond for Brattefjell-Vindeggen villreinområde, til undersøkelser og tiltak for å bedre

forholdene for villreinbestanden som blir berørt av reguleringen. Fondet skal forvaltes av en egen styringsgruppe bestående av NVE, miljøforvaltningen, regulanten, evt. øvrige bidragsytere og de berørte kommunene. Midlene skal forvaltes til det beste for villreinbestanden.

6

(Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, kulturminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart.

7

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Konsesjonæren plikter å legge fram detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for anleggene. Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

8

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet

a. å sørge for at forholdene i Hjartdal-Tuddalsvassdraget er slik at de stedegne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,

b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,

c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,

d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak.

V

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste friluftlivsundersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

VI

Konsesjonæren kan bli pålagt å dekke utgiftene til ekstra oppsyn, herunder jakt- og fiskeoppsyn i anleggstiden.

VII

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren

9

(Automatisk fredete kulturminner)

Når reviderte vilkår er fastsatt, skal konsesjonæren innen rimelig frist betale et engangsbeløp på 7000,- (2006-kroner) per GWh magasinkapasitet til kulturminnevern i vassdrag. Det innbetalte beløpet skal dekke utgifter til registreringer, undersøkelser, utgravinger, konservering og sikringstiltak, og omfatter alle automatisk fredede kulturminner innenfor områder som berøres av reguleringen.

Arkeologiske arbeider skal foretas i den tiden magasinene likevel er nedtappet eller når vannstanden av andre årsaker er lav. Konsesjonæren må avtale med kulturminne-forvaltningen (fylkeskommunen og eventuelt Sametinget) i god tid før en nedtapping av magasinene. Konsesjonæren skal og så varsle kulturminneforvaltningen dersom det av andre årsaker er lav vannstand i magasinene slik at arkeologisk arbeid kan gjennomføres.

Konsesjonæren skal ved fysiske tiltak i vann og på land, som for eksempel etablering av terskler og anleggsarbeid m.v. i god tid på forhånd få undersøkt om tiltaket berører automatisk fredete kulturminner etter kulturminneloven §§ 3 og 9.

Viser det seg først mens arbeidet er i gang at tiltaket kan virke inn på automatisk fredete kulturminner, skal melding sendes kulturminneforvaltningen og arbeidet stanses, jf kulturminneloven § 8 andre ledd.

10
(Forurensning)

Konsesjonæren plikter etter Statsforvalterens nærmere bestemmelse:

a. å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med anlegget er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.
b. å bekoste helt eller delvis oppfølgingsundersøkelser i berørte vassdragsavsnitt.

11
(Veier, ferdsel mv.)

Konsesjonæren plikter helt eller delvis å erstatte utgiftene til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veier, broer og kaier, hvor disse utgifter antas å bli særlig øket ved anleggsarbeidet. Veier, broer og kaier som konsesjonæren anlegger, skal kunne benyttes av allmenheten, med mindre NVE vedtar noe annet.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utilgjengelige.

12
(Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan NVE pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprenskinger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan NVE pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Pålegg etter dette vilkåret vil bygge på en plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegg, samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold, er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

13
(Rydding av reguleringssonen)

Neddemmede områder skal ryddes for trær og busker på en tilfredsstillende måte. Generelt gjelder at stubbene skal bli så korte som praktisk mulig, maksimalt 25 cm høye. Ryddingen må utføres på snøbar mark. Avfallet fjernes.

Dersom ikke annet blir pålagt konsesjonæren, skal reguleringssonen holdes fri for trær og busker som er over 0,5 m høye. I rimelig grad kan NVE pålegge ytterligere rydding. Dersom vegetasjon over HRV dør som følge av reguleringen, skal den ryddes etter de samme retningslinjene som ellers er angitt i denne posten.

Rydding av reguleringssonen skal være gjennomført før første neddemming og bør så vidt mulig unngås lagt til yngletiden for viltet i området.

Tilsyn med overholdelsen av bestemmelsene i denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

14
(Manøvreringsreglement)

Det er fastsatt et manøvreringsreglement som setter grenser for vannstand og vannslipping, med bestemmelser om kontroll og hvordan tapping av magasin skal skje.

15
(Hydrologiske observasjoner)

Konsesjonæren skal etter vedtak fra NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentliges interesser, og gjøre materialet tilgjengelig for allmennheten.

16
(Registrering av minstevannføring, vannstand i reguleringsmagasin, krav om skilting og merking)

Det skal etableres en måleanordning for registrering og dokumentasjon av minstevannføring. Løsningen skal godkjennes av NVE. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares på en sikker måte i hele anleggets levetid.

Ved alle reguleringsmagasin og steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om manøvreringsbestemmelser og hvordan dette kan kontrolleres. NVE skal godkjenne skiltenes utforming og plassering.

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av utbyggingen må markeres på kart på opplysningsskilt og merkes eller sikres.

For alle vassdragsanlegg skal det etableres og opprettholdes hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

17
(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av reguleringens virkninger for berørte interesser. Undersøkelsesrapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. NVE kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

18
(Militære foranstaltninger)

Ved damanlegget kan det treffes militære foranstaltninger for sprenging i krigstilfelle, uten at eieren har krav på erstatning for de ulemper eller rådighetsbegrensninger dette medfører. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den innskrenkning eller benyttelse av anleggene som er nødvendig og den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

19
(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst

mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av NVE bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

20
(Kontroll og sanksjoner)

Konsesjonæren må tåle den kontroll med overholdelsen av de fastsatte vilkår eller pålegg gitt i medhold av vilkårene som NVE finner nødvendig. Utgifter med kontrollen kan kreves dekket av konsesjonæren.

NVE kan kreve at konsesjonæren skal rette forhold som er i strid med loven eller vedtak fattet i medhold av loven.

NVE kan treffe vedtak om tvangsmulkt for å sikre at en plikt som følger av loven eller vedtak i medhold av loven, blir oppfylt. Tvangsmulkten kan fastsettes som en løpende mulkt eller som et engangsbeløp. Tvangsmulkten tilfaller statskassen.

Departementet kan fatte vedtak om at konsesjonen trekkes tilbake ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2 (Konsesjonsavgifter), 3 (Konsesjonskraft), 5 (Fond), 6 (Byggefrister), 15 (Manøvreringsreglement), og 21 (Kontroll og sanksjoner).

Ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av spesielle konsesjonsbetingelser for de enkelte deltagere i reguleringen, mister vedkommende vannfalls- eller brukseiers retten til å bruke driftsvannet som er innvunnet ved reguleringen.

NVE kan ilegge overtredelsesgebyr til den som forsettlig eller uaktsomt overtrer eller medvirker til overtredelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av vassdragsreguleringsloven.

Med bøter eller fengsel inntil tre måneder straffes den som forsettlig eller uaktsomt overskrider konsesjonen eller overtrer konsesjonsvilkår eller pålegg fastsatt med hjemmel i vassdragsreguleringsloven.

21
(Tinglysing)

Konsesjonen med tilknyttede vilkår skal tinglyses etter tinglysingsloven.

Departementet kan ved enkeltvedtak bestemme at et utdrag av konsesjonen skal tinglyses som en heftelse på eiendommer hvor konsesjonen kan medføre en forpliktelse.

Vedlegg 3 til kongelig resolusjon om reviderte vilkår for tillatelser til Skagerak Kraft AS for reguleringen av Hjartdals- og Tuddalsvassdraget mv. i Hjartdal og Seljord kommuner

Manøvreringsreglement for reguleringer og overføringer i Hjartdals- og Tuddalsvassdraget mv. i Hjartdal og Seljord kommuner, Telemark fylke

(Fastsatt ved kgl. res. 7.2.2025. Erstatter tidligere reglement gitt ved kgl.res. av 12.12.1952 for regulering av Bonsvatn, Vindsjåen, Kovvatn, Breivatn, og Skjesvatn, 29.07.1955 for overføring av øvre del av Skorva og Vesleåi og 31.05.1957 for overføring av Heiåi til Skjesvatn.)

1.
Reguleringer

Magasin	Naturlig vannst. kote	Reg.grenser Øvre kote	Nedre kote	Oppd. m	Senkn. m	Reg. høyde m
Breivatn	736,37	749,37	723,37	13	13	26
Bonsvatn	747,34	754,34	740,34	7	7	14
Vindsjåen	954,85	969,85	954,85	15	0	15
Kovvatnet.....	866,45	875,45	859,45	9	7	16
Skjesvatn	797,36	805,86	791,36	8,5	6	14,5
Hjartsjå	157,24	157,74	155,94	0,5	1,3	1,8

Høydene refererer seg til Kartverkets høydesystem NN2000.

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Overføringer

Seljordvassdraget:

- Inntak Heiåi i Åmotsdal blir overført til Skjesvatn, nedbørfelt oppgitt til 40,5 km^2.

Hjartdalvassdraget:

- Avløpet fra Skjesvatn med Heiåi, nedbørfelt oppgitt til 90,1 km^2, overføres til Bjordøla, og sammen med denne, nedbørfelt oppgitt til 21,7 km^2, videre til Breivatn.
- Inntak Kleiven, nedbørfelt oppgitt til 0,4 km^2, blir ført inn på overføringstunellen mellom Bjordøla og Breivatn.
- Inntak Vatnartjønnan, nedbørfelt oppgitt til 5,4 km^2, blir ført inn på driftstunellen til Hjartdøla kraftstasjon.
- Inntak Damtjønn, nedbørfelt oppgitt til 2,1 km^2, blir ført inn på driftstunellen til Hjartdøla kraftstasjon.

Tuddalvassdraget:

- Inntak Gausdøla blir overført til Bonsvatn, nedbørfelt oppgitt til 23,1 km^2.
- Avløpet fra Bonsvatn, nedbørfelt oppgitt til 70,7 km^2, overføres til Breivatn.

- Inntak Kvitåi, nedbørfelt oppgitt til 11,1 km^2, blir ført inn på overføringstunellen mellom Bonsvatn og Breivatn.
- Inntak Kova, nedbørfelt oppgitt til 3,6 km^2, blir ført inn på overføringstunellen mellom Bonsvatn og Breivatn.
- Inntak Mydøla, nedbørfelt oppgitt til 10,7 km^2, blir ført inn på overføringstunellen mellom Bonsvatn og Breivatn.
- Avløpet fra Kovvatnet, nedbørfelt oppgitt til 103,4 km^2, blir ført inn på overføringstunellen mellom Bonsvatn og Breivatn.

2.

Ved manøvreringen skal det has for øye at vassdragets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene så vidt mulig ikke økes.

Minstevannføringer: Fra inntaket i Heiåi skal det slippes minimum 0,050 m^3/s hele året. Dersom tilsiget er mindre enn kravet til minstevannføring i Heiåi skal hele tilsiget slippes forbi. Fra inntak Bjordøla skal det slippes minimum 0,070 m^3/s i tiden 1.5.-30.9. og minimum 0,040 m^3/s resten av året. I tiden 1.5 -30.9 skal det slippes minimum 1,0 m^3/s fra dam Hjartsjå, og 0,5 m^3/s resten av året. I tiden 1.5 - 30.9 skal vannføringen i Omnesfossen ikke være lavere enn 2,5 m^3/s, og ikke lavere enn 1,0 m^3/s resten av året.

Vannføringsendringer fra Hjartsjå skal skje gradvis.

Minstevannføringen og hastigheten på vannføringsendringer fra Hjartsjå kan vurderes på nytt 10 år etter fastsettelse av reviderte vilkår.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Dersom det forlanges, skal også nedbørmengder, temperaturer, snødybde mv. observeres og noteres. NVE kan forlange å få tilsendt utskrift av protokollen som regulanten plikter å oppbevare for hele reguleringstiden.

4.

Viser det seg at vilkår om vannslipp og vannstandsendringer medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan det gjøres nødvendige endringer i reglementet. Dette kan skje uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Energidepartementet.

3. Hafslund Sarpfoss Holding AS

(Søknad om konsesjon etter vannfallrettighetsloven § 23)

Brev 20. mars 2025

Energidepartementet viser til brev fra Advokatfirmaet BAHR datert 4. februar 2025, hvor det på vegne av Hafslund AS (Hafslund) og Hafslund Sarpfoss Holding AS (Hafslund Sarpfoss Holding) søkes om aksjeervervskonsesjon etter vannfallrettighetsloven § 23 for Hafslunds erverv av 90 % av aksjene i Sarpsfoss Ltd. Departementet viser også til supplerende informasjon fra BAHR i e-post av 19. mars 2025.

Bakgrunn for søknaden
Sarpsfoss Ltd har rettigheter til vannfall som ikke kan erverves uten konsesjon etter vannfallrettighetsloven. Dette gjelder fallrettene som utnyttes av Borregaard kraftverk og Sarp kraftverk i Sarpefossen. I tillegg er deler av fallrettene som utnyttes i Mossefossen kraftverk tidligere konsesjonsbehandlet.

Sarpsfoss Ltd er et selskap registrert i England og eies i dag 100 % av Orkla ASA (Orkla). Det er inngått en aksjekjøpsavtale mellom Hafslund og Orkla den 24. januar 2025 om kjøp og salg av 90 % av aksjene i Sarpsfoss Ltd. Det er fremlagt styreprotokoll som dokumentasjon for samtykke fra styret i Sarpsfoss Ltd, jf. vannfallrettighetsloven § 23 fjerde ledd. Hafslund har som forberedelse til gjennomføring av transaksjonen stiftet et nytt heleid datterselskap med navn Hafslund Sarpfoss Holding AS. Dette er et selskap der Hafslund AS eier 100% av aksjene, og selskapet har ingen eiendeler, rettigheter og forpliktelser utover at det vil erverve 90% av aksjene i Sarpsfoss Ltd når transaksjonen med Orkla gjennomføres. Søknaden om konsesjon er derfor på vegne av Hafslund Sarpfoss Holding. Hafslund er 100 % eid av Oslo kommune.

Samtidig med at Orkla selger 90 prosent av aksjene i Sarpsfoss Ltd til Hafslund, har Orkla inngått en separat avtale med Svartisen Holding AS (Svartisen) om salg av den resterende aksjeposten på 10 prosent. Ettersom Svartisens aksjeerverv gjelder mindre enn 20% av aksjene i Sarpsfoss Ltd er det ikke søkt om konsesjon etter vannfallrettighetsloven § 23.

Det er opplyst i søknaden at Hafslunds kjøp av 90 prosent av aksjene i Sarpsfoss Ltd ikke er betinget av at aksjeoverdragelsen til Svartisen også gjennomføres. Søker peker på at Hafslund og Svartisen er fullt ut uavhengige parter og at Orklas aksjesalg ikke medfører at noen part direkte eller indirekte får eierskap eller kontroll over mer enn 90 prosent av aksjene i Sarpsfoss Ltd. Resultatet av de to aksjeoverdragelsene vil være at Hafslund Sarpfoss Holding og Svartisen vil eie Sarpsfoss Ltd med henholdsvis 90 prosent og 10 prosent etter at Orkla har gjennomført begge aksjesalgene. Dette er samme eierfordeling som Hafslund og Svartisen allerede har i Hafslund Produksjon Holding AS (HPH). Videre vil det bli inngått en aksjeeieravtale for Sarpsfoss Ltd med tilsvarende innhold som den gjeldende aksjeeieravtalen i HPH.

Fallrettene som utnyttes i kraftverkene i Sarpefossen tilligger eiendommene på hver side av fallet. Sarpsfoss Ltd eier fallrettene som ligger til de faste eiendommene på nord-vest siden av Sarpefossen, mens HPH eier fallrettene som ligger til de faste eiendommene på sør-øst siden av fallet. Fallrettene på begge sider ble opprinnelig ervervet før konsesjonslovene ble innført, og ervervene er derfor ikke konsesjonsbehandlet. I tillegg eier Sarpsfoss Ltd direkte og indirekte 100% av Mossefossen kraftverk og de tilhørende fallrettene. Deler av disse fallrettene er tidligere konsesjonsbehandlet.

Det er bygget tre vannkraftverk i Sarpefossen: Hafslund, Sarp og Borregaard. HPH eier direkte og indirekte 50% av Sarp kraftverk og 100% av Hafslund kraftverk. Sarpsfoss Ltd eier 100% av Borregaard kraftverk og 50% av Sarp kraftverk. Etter aksjeervervet vil det bakenforliggende eierskapet bli likt i alle de tre kraftverkene. Ifølge søker vil aksjeervervet muliggjøre en mer effektiv organisering og drift av virksomheten, Det vil ifølge søker også gi et bedre utgangspunkt for eventuelle fremtidige oppgraderinger, utbygginger og andre investeringer.

Departementets vurdering
Det er søkt om konsesjon etter vannfallrettighetsloven § 23 for Hafslund Sarpfoss Holdings erverv av 90 % av aksjene i Sarpfoss Ltd.

Ved erverv av aksjer i et selskap med begrenset ansvar i et slikt antall at erververen blir innehaver av aksjer som representerer mer enn en femdel av samtlige aksjer i selskapet, kreves konsesjon såfremt selskapet direkte eller indirekte innehar eiendomsrett eller annen rettighet som erververen ikke kunne erverve uten konsesjon eller vedtak etter vannfallrettighetsloven, jf. vannfallrettighetsloven § 23.

Hafslund Sarpfoss Holdings erverv av 90 % av aksjene i Sarpfoss Ltd krever konsesjon etter vannfallrettighetsloven § 23 første ledd første punktum. Departementet viser til at kravene til offentlig eierskap er oppfylt, og at det er grunnlag for å gi konsesjon.

Vedtak
I medhold av vannfallrettighetsloven § 23 gis Hafslund Sarpfoss Holding AS konsesjon for det omsøkte ervervet av 90 % av aksjene i Sarpfoss Ltd. Det settes ingen særskilte vilkår for konsesjonen. Det gjøres oppmerksom på at det med dette vedtaket ikke er gjort noen endringer i tidligere meddelte konsesjoner eller tilknyttede vilkår.

4. Statkraft Energi AS og Svorka Energi AS

(Reviderte vilkår for tillatelser for reguleringen av Svorka og Litlbøvra i Surnadal)

Kongelig resolusjon 4. april 2025

I. Innledning

Bøvravassdraget ligger i indre deler av Nordmøre. Vassdraget består av en hovedgren, Bøvra. Elven renner gjennom Bøverdalen før den munner ut i Hamnesfjorden og videre ut i Halsafjorden.

Inntaks- og reguleringsmagasinene Måvatnet - Langvatnet og Litlbøvervatnet - Almbergvatnet påvirker vannføringen på elvestrekningene Litlbøvra, Svorka og Bøvra. I tillegg er det inntak og overføringer som overfører vann i magasinene Geitøyvatnet, Solåsvatnet og Andersvatnet. Om lag 43 prosent av opprinnelig nedbørfelt overføres og utnyttes i kraftverket Svorka. Verket har installert effekt på 221 MW. Samlet produksjon ligger på omtrent 121 GWh årlig.

I henhold til vassdragsreguleringsloven § 8 tredje ledd kan tidligere tidsubegrensede konsesjoner revideres 50 år etter de ble gitt. Revisjonsadgangen gir innenfor bestemte rammer mulighet for å sette nye vilkår for å bøte på skader og ulemper som følge av vassdragsreguleringen. Det kan foretas en generell modernisering av de opprinnelige konsesjonsvilkårene og vilkår som i dag er uaktuelle, kan slettes.

Denne revisjonssaken omfatter reguleringskonsesjon gitt ved kgl.res. av 12. juni 1962. Kravet om revisjon er fremmet av Surnadal kommune. Ettersom opprinnelig konsesjon til regulering er gitt ved kongelig resolusjon fastsettes også endring av vilkår ved kongelig resolusjon.

Kommunen krever at det gjennomføres miljøbasert minstevannføring i hele Bøvra i tillegg til at det kreves endring av manøvrering og fylling i magasinene. Videre er det påpekt behov for tekniske forbedringer, både for å bøte på skader, men også for å bedre tilgjengeligheten for allmennheten.

Statkraft Energi AS og Svorka Energi AS har utarbeidet revisjonsdokument med tilhørende fotodokumentasjon samt fagrapporter. Revisjonsdokumentet har vært på høring.

NVE oversendte innstilling til departementet i oktober 2022 der de anbefaler minstevannføring i Bøvra av hensyn til laks og ørret. NVE innstiller i tillegg på en skjerpet nedkjøringsrestriksjon samt krav om omløpsventil. Videre anbefaler NVE at det innføres moderne standardvilkår med vilkår om naturforvalting som vil kunne innfri flere av kravene i revisjonen og bidra til miljøforbedring. NVE fraråder at det settes krav om magasinrestriksjoner for magasinene i Nordmarka. De foreslåtte tiltakene vil gi bedre vilkår for laks, ørret og naturverdiene som finnes i vassdraget og gir et samlet produksjonstap på rundt 3,5-15,5 GWh årlig.

Energidepartementet har sendt NVEs innstilling på høring til Surnadal kommune samt Møre og Romsdal Fylkeskommune.

Departementet tilrår at vilkårene revideres og slutter seg til NVEs anbefaling om å fjerne utdaterte konsesjonsvilkår og at det innføres nye standardvilkår etter vassdragsreguleringsloven.

Depa4rtementet mener at alle vesentlige forhold i de opprinnelige konsesjonene ivaretas ved innføring av dagens standardvilkår og slutter seg til NVEs forslag med de enkelte justeringer som fremgår i det videre.

Departementet vil ikke anbefale innføring av magasinrestriksjoner for magasinene på Nordmarka. Magasinrestriksjoner vil ha konsekvenser for reguleringen i etterfølgende år og vil derfor medføre så tyngende restriksjoner på manøvreringen at fordelene ikke veier opp for ulempene.

Departementet anbefaler pålegg om minstevannføring nedstrøms Svorka kraftverk. Departementet anbefaler ikke pålegg om minstevannføring fra Litlbøvervatnet - Almbergvatnet i Litlbøvra. Departementet anbefaler en formalisering av dagens manøvreringspraksis for nedkjøring av kraftverket.

I resolusjonen under, er NVEs innstilling i revisjonssaken gjengitt under kapittel II, høringspartenes merknader til NVEs innstilling under kapittel III så følger departementets samlede vurdering og konklusjon i kapittel IV og til slutt departementets merknader til nye vilkår i kapittel V. Utkast til kgl.res. har vært forelagt berørte departementer i tråd med retningslinjen Om statsråd.

II. NVEs innstilling

NVEs argumentasjon og synspunkter er tatt inn under departementets vurderinger. Innstillingen kan ellers leses i sin helhet på NVEs hjemmesider.

Sammendraget i NVEs innstilling til departementet av 18. oktober 2022 er her sitert i sin helhet:

«NVE anbefaler at det innføres nye og moderne standard konsesjonsvilkår for reguleringskonsesjonene tilknyttet Svorkareguleringen. Vilkårene gir myndighetene hjemmel til å pålegge relevante avbøtende tiltak. For å bedre forholdene til laks og sjøørret anbefaler NVE slipp av minstevannføring fra Bævervatn til Litj-Bævra og Bevra på 200 l/s sommerhalvåret og 150 l/s resten av året. Det anbefales et tilsigstyrt slipp av minstevannføring nedstrøms Svorka kraftverk på 2,85 m^3/s i sommerhalvåret og 1,55 m^3/s i vinterhalvåret. For å minske strandingsfaren til fisk anbefales restriksjoner i nedkjøringshastighet av vannstand nedstrøms Svorka kraftverk og installasjon av omløpsventil.

Samlet produksjon i vassdraget ligger på ca. 123,5 GWh årlig. Med NVEs forslag til minstevannføringsslipp vil produksjonen reduseres med om lag 3,5 - 15,5 GWh årlig, avhengig av hvilken løsning regulanten velger ved slipp av minstevannføring nedstrøms Svorka kraftverk. Nåverdien av produksjonstapet er estimert til ca. 14-20 mil kr dersom vannet slippes gjennom kraftverket.

NVE vil ikke anbefale å endre fyllingsbestemmelser for reguleringsmagasinene i vassdraget. Når det gjelder fiskebiologiske tiltak og forebygging av erosjon, så er det i de foreslåtte nye vilkårene gitt en hjemmel til å pålegge nødvendige tiltak i ettertid.»

III. Høring av NVEs innstilling

Departementet har sendt NVEs innstilling på høring til Surnadal kommune og Møre og Romsdal fylkeskommune. Ingen av disse har avgitt høringsuttalelse.

Statsforvaltaren i Møre og Romsdal uttaler følgende i brev av 5. juli 2023:

«**NVE si innstilling går i hovudtrekk ut på:**

- Tilsigstyrt slepp av minstevassføring nedstrøms Svorka kraftverk på 2,85 m^3/s i sommarhalvåret og 1,55 m^3/s i vinterhalvåret.
- Installering av omløpsventil.
- Restriksjonar i nedkøyringshastigheit av vasstand nedstrøms Svorka kraftverk.
- Slepp av minstevassføring frå Bævervatn til Litj-Bævra og Bevra på 200 l/s i sommerhalvåret og 150 l/s resten av året.

Statsforvaltaren si vurdering:

Vi registrerer at desse punkta er innanfor dei tema vi spelte inn i uttalen vår i 2015, men at det og manglar tiltak som biotopjusteringstiltak i Bævra og Svorka, samt ønske om mindre nedtapping av magasina om sommaren. NVE anbefaler i staden pålegg gjennom moderne standardvilkår for tiltak på kanaliserte strekningar. Mindre nedtapping av magasina om sommaren ville ha vore positivt for mellom anna hekkande lom. Vi registrerer at det er foreslått at Statsforvaltaren kan pålegge bygging av hekkeflåter for lom gjennom vilkåra.

Statsforvaltaren støttar i hovudsak innstillinga til NVE, og meiner at nokre av dei viktigaste tiltaka for betre vassdragsøkologi er med, særleg minstevassføring og tiltak for å unngå raske vasstandsendringar nedstraums Svorka kraftverk. Statsforvaltaren har mottatt mange meldingar om uheldig effektkøyring for fisk i Bævra opp gjennom åra, som synleggjer behov for dette. Foreslått minstevassføring nedstrøms Svorka kraftverk svarer til Q95, medan minstevassføring frå Bævervatn til Litj- Bævra og Bævra er under Q95, og må sjåast på som eit minimum.

På revisjonsbefaringa var det litt debatt om Bævra si betydning som lakseelv. Det vart mellom anna referert til at Statkraft har tatt initiativ til revidering av gytebestandsmål, som dei meiner har vore for høgt. Norsk institutt for naturforskning (NINA) skriv i sitt forslag til berekning av nytt gytebestandsmål at «*vassdragsreguleringen i Bævra har medført redusert vannføring på mer enn halve den lakseførende strekningen og et endret vannføringsregime på ytterligere en femtedel av strekningen, men altså nederst der elva er bredest. (...). Dette tyder i sum på at effektene av vannkraftregulering er større enn de 43 % av fraført nedslagsfelt skulle tilsi. Vårt forslag er derfor at gytebestandsmålet reduseres med 50 til 60 % som følge av vannkraftregulering.*».

Det er altså redusert produksjonskapasitet som følge av vasskraftregulering, som er oppgitt som hovudårsak til eventuell nedjustering av gytebestandsmål. Sjølv etter reduksjon av gytebestandsmål vil Bævra ha høgast gytebestandsmål av elver som er prioritert for minstevassføring i regional vassforvaltningsplan for Møre og Romsdal vassregion, i planperioden 2022-2027. Det er likevel viktig å ikkje berre fokusere på fisk, men at heile ferskvassøkosystemet vil ha positiv effekt av minstevassføring og lågare nedkøyringshastigheit.

Konklusjon

Vi støttar i hovudsak NVE sine anbefalingar, som vil ha stor betydning for vassdragsøkologien på anadrom strekning i vassdraget.

Statkraft Energi AS og Svorka Energi AS uttaler følgende i brev av 10. november 2023 med vedlegg:

«Vi viser til Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) innstilling «Revisjon av konsesjonsvilkår for Svorka kraftverk» av 18. oktober 2022. Svorka kraftverk ønsker med dette

brevet å bidra med kommentarer til NVEs innstilling, innspill til Olje- og energidepartementets (OED) behandlingen av vilkårsrevisjonen, og ny informasjon om sammenheng mellom minstevannføring og smoltproduksjon.

Svorka kraftverk støtter hovedmålet med vilkårsrevisjoner om å bedre miljøforholdene i regulerte vassdrag dersom nytten er større enn kostnaden. Svorka kraftverk har gjennomført flere tiltak for å bedre forhold for anadrom fisk i Bævra. NVE har anbefalt et stort omfang av vilkår som vil gi vesentlige ulemper for kraftverket og samfunnet i form av krafttap, forsyningssikkerhet, fleksibilitet, investeringskostnader, inntektstap og redusert flomdempingsevne. NVEs beregning viser at de nye vilkårene vil gi en reduksjon i kraftproduksjon på 15,5 GWh, om lag 14 % av årlig produksjon ved Svorka kraftverk. Dette er uvanlig høye konsekvenser for produksjon sammenlignet med tidligere vilkårsrevisjoner.

Vi mener det bør gjennomføres konkrete kost-nyttevurderinger av vilkårene og ulike mengder minstevannføring. Det er spesielt kravene om minstevannføring som fører til store produksjonstap og redusert flomdempingsevne. Vi mener disse ulempene er godt dokumentert og er uforholdsmessige store sammenlignet med mulighetene for vesentlige miljøforbedringer, som er lite dokumentert og er usikre.

I møte med en fremtid der produksjonen fra vind- og solkraft skal økes betydelig, vil verdien av regulerbar vannkraft bli større enn noen gang. Nettstabiliteten og forsyningssikkerhet utfordres med økt produksjon av uregulerbar kraft, og som tiltak ser vi at det kontinuerlig opprettes nye markeder for systemtjenester og balansering av effekten, samt at disse markedene automatiseres. I tillegg vil reguleringstakten i kraftsystemet firedobles når spotmarkedet i nær fremtid går til 15 minutt oppløsning. Vi går mot et betydelig mer presset kraftsystem.

Svorka kraftverk ligger i NO3, som normalt er et underskuddsområde, og bare 50 % av forbruket i Møre og Romsdal produseres i fylket. Innføring av minstevannføring og rampingkrav i vannkraftanlegg har store konsekvenser for anleggene sin evne til å levere regulerkraft og andre systemtjenester. Krav til minstevannføring medfører at man mister noe av fleksibiliteten som magasinene skaper. Man kan ikke optimalisere bruken av magasinert vann på lang og mellomlang sikt til å møte samfunnet og markedet sine behov, men må holde igjen betydelige volum for å sikre mot tørre scenarier som sjelden inntreffer.

NVE anbefaler et slipp av minstevannføring nedstrøms Svorka kraftverk på 2,85 m^3/s i sommerhalvåret og 1,55 m^3/s i vinterhalvåret. Etterlevelse av et slikt krav får konsekvenser for anlegget sin fleksibilitet. Svorka har kun 20 % reguleringsgrad og kjøringen er avhengig av tilsig over hele året. NVEs forlag til vilkår vil gi ca. 20 % redusert magasinkapasitet og begrense fleksibiliteten ytterligere.

I tillegg til krav om minstevannføring har NVE foreslått et rampingkrav (gradvis nedtrapping av produksjonen). I møtet 16. oktober etterspurte OED informasjon som kunne tydeliggjøre og konkretisere konsekvensene knyttet til systemtjenester. Siden 2001 har Svorka kraftverk hatt en selvpålagt rampingpraksis for å unngå stranding av fisk. Praksisen er lik NVEs forslag til rampingkrav, men NVE foreslår halvering av hastigheten for nedkjøring til 5 MW per time (5 MW tilsvarer 2,3 m^3/s). NVE har imidlertid ikke foretatt noen vurderinger av hva som er riktig nivå, men skriver at de har tatt utgangspunkt i dagens selvpålagte nedkjøringsregime og utvidet dette med en time. Ulempene ved endret nedkjøringshastighet er heller ikke redegjort for i

innstillingen. Nedkjøring med 5 MW/t istedenfor 10 MW/t vil redusere Svorka kraftverk sin fleksibilitet ytterligere slik at kraftverket i enda mindre grad kan tilpasse kjøringen til behovet i nettet. Med maksimal endring på 5 MW/t blir fleksibiliteten begrenset så mye at det er problemer å tilby systemtjenester. Med normal statikk bør man holde av 1 MW til primærregulering. Når det da gjenstår kun 4 MW er volumene for små til å kunne tilby noen form for regulerkraft. Også dagens selvpålagte rampingkrav på 10 MW/t gir lite rom for å by inn regulerkraft i dagens marked (minstebud på 10 MW), men ved implementeringen av automatisert regulerkraft (mFRR) ønsker Statnett seg også mindre budstørrelser for å kunne sikre seg nok volum. Vi forventer at dagens rampingpraksis vil gjøre fremtidige mFRR-bud mulig, men med NVE sitt forslag blir dette vanskelig. Også regulering av normale samfunnsbehov vil bli meget krevende med NVEs forslag, da reguleringen vil måtte skje meget sakte. Det er vår vurdering at NVEs forslag vil frata Svorka kraftverk mulighetene til å delta i et automatisert marked for regulerkraft og systemtjenester, noe som vil svekke kraftsystemet sin stabilitet. Svorka kraftverk er positive til et rampingkrav med nedkjøringshastighet på 10 MW/t, som vil unngå stranding av fisk og muliggjøre fremtidig bidrag med regulerkraft og systemtjenester.

Er det riktig å prioritere Bævra i en region med mange lakseelver?

Svorka kraftverk er positiv til tiltak som kan bedre forholdene for fisken i Bævra. Siden 2001 har vi praktisert en langsom nedkjøring av Svorka kraftverk. For at fisken ikke skal stagnere mot strømmen fra kraftverket bygde vi i 2021 en terskel, en bune og en sjete for at fisken enklere skal vandre forbi utløpet til kraftverket. I tillegg setter vi årlig ut 10 000 smolt og 30 000 énsomrig yngel i Bævra og sidevassdragene Toreseterelva og Svorka. Vi planlegger å videreføre fiskebiologiske undersøkelser og vurderer å etablere en ny målestasjon for å få bedre vannføringstidsserier for vassdraget. Dagens målestasjon er påvirket av massetransport og endringer i elva som fører til at vannføringsdata ikke kan sammenlignes over år.

Vi mener det er iverksatt tilstrekkelige tiltak for at fiskepopulasjonen på sikt vil ha gode leveforhold i vassdraget. Vi mener NVEs forslag til ytterligere tiltak og vilkår ikke er god kost-nytte. Bævra er rangert som et 1.2 vassdrag i NVE-rapport 49/2013, et vassdrag med lavere prioritet. Miljødirektoratet mener Bævra har blitt prioritert feil siden laksebestanden senere er kategorisert som dårlig. Fiskebiologiske undersøkelser i Bævra, Sluttrapport 2016-2020 konkluderer imidlertid med at «Resultatene over hele tidsperioden gir ikke noe grunnlag for å si at gytebestanden av laks verken har økt eller avtatt i løpet av perioden 2005-2020.»

Surnadal kommune har flere vassdrag med bedre bestander av anadrom fisk og større potensiale for fisking enn Bævra, men har likevel prioritert Bævra øverst i vannplanene for 2022-2027. Vi mener NVEs ambisjonsnivå for Bævra ikke har tatt høyde for at kommunen har flere andre elver som er bedre egnet for store bestander av anadrom fisk og har større dokumenterte fangstmengder. Fangstrapporter viser at 40 elver i Møre og Romsdal hadde høyere fangst av laks og sjøørret enn Bævra i 2022. Fangstatistikk for Bævra viser at det kun ble fanget 12 laks og 3 sjøaurer i 2022, noe som viser at laksefiske i Bævra har høy verdi for noen få, men har begrenset verdi på nasjonalt- og regionalt nivå.

Det er uklart om NVE forventer at forslaget til nye vilkår vil gi en betydelig større bestand og bedre fiske i Bævra, eller om det fortsatt vil være sterke begrensninger på muligheten for å fiske i

vassdraget. Dagens system ivaretar en levedyktig bestand av anadrom fisk i Bævra, men det høstbare overskuddet er lavt. Manglende oppnåelse av gytebestandsmålet er sentralt i vilkårsrevisjonen, men Svorka kraftverk mener gytebestandsmålet for Bævra er satt altfor høyt. Dette er uavhengig av kraftproduksjonens innvirkning. Grunnen til at gytebestandsmålet er satt for høyt er at det er tatt utgangspunkt i et for høyt areal. I NINA-rapport 1512 står følgende om arealberegningene som ligger til grunn for gytebestandsmålet: «Imidlertid kan det stilles spørsmål ved arealberegningene som ligger til grunn for det foreslåtte gytebestandsmålet. Det beregnete arealet på om lag 778 500 m^2 (Anonym 2010) tilsier at gjennomsnittsbredden på lakseførende deler i Bævra må være om lag 38 meter. Ut fra de observasjoner som er gjort i vassdraget siden 2005 er det bare unntaksvis at elvestrekningen oppstrøms kraftverket er breddfull. Denne strekningen utgjør mer enn halvparten av samlet elvelengde." Vi gjør også oppmerksom på at lakseførende strekning i Bævra er om lag 20,5 km^2, ikke 22 km som NVE skriver i innstillingen. Per i dag er dessverre ikke 2. generasjons gytebestandsmål for Bævra utarbeidet, noe som gir et feil utgangspunkt for vilkårsrevisjonen.

Uavhengig av nye vilkår vil bestanden i Bævra være påvirket av de utfordrende naturlige forholdene i elva, med store flommer, mye masseforflytting og perioder med lav vannføring. I innstilligen påpeker NVE at det er «utfordrende å jobbe med biotopjustering i en elv som Bævra med stor masseføring og flommer». Reguleringen utnytter 43 % av vannet som går i Bævra og resterende 57 % av vannet er ikke påvirket av reguleringen. Forholdene i Bævra vil uavhengig av vilkårsrevisjonen gi utfordringer for fisken i perioder av året. Gyda flommen i 2022 ødela for 1 til 2 årsklasser av anadrom fisk som ble skylt på havet. I tillegg er store deler av elven kanalisert for å redusere flomskader, noe som har vært negativt for fisken. Fiskebestanden i Bævra blir også påvirket av livsfasen i havet, lakselus, rømt oppdrettslaks og Gyrodactylus salaris.

NVE er tydelige på at det er usikkerhet knyttet til effekten av de nye vilkårene og anbefaler at reglementet kan tas opp til ny vurdering dersom undersøkelser viser at man ikke får forbedringer for fiskebestandene i vassdraget. NVE skriver i innstillingen at de har vektlagt Miljødirektoratets uttalelse om at effekten av tiltak synes å være store, uten at det foreligger noe dokumentasjon av dette. Rapportene Miljødirektoratet viser til i sin uttalelse har ikke undersøkt sammenheng mellom minstevannføring og smoltproduksjon.

Kan vi forvente økning i smoltproduksjon som følge av foreslått minstevannføring?

Naturlig miljøvariasjon i kritiske perioder for vekst og overlevelse er begrensende for en bestands rekruttering. Bævra er et vassdrag med mye naturlig miljøvariasjon, som flom og massetransport. I NVEs innstilling er det ingen dokumentasjon som sannsynliggjør at vilkårene om minstevannføring vil gi økt laksebestand. Vi har derfor bedt NINA om å estimere forventet økning i smoltproduksjon for laks som følge av foreslått minstevannføring i NVEs innstilling. NINAs rapport følger vedlagt (Modellering av vanndekt areal og smoltproduksjon i Bævra)

NINA har undersøkt om lav sommervannføring og lav vintervannføring er flaskehalser som påvirker bestandsrekruteringen i Bævra. NINA finner ingen sammenheng og konkluderer med at de ikke har grunnlag for å predikere en økning i smoltproduksjon som følge av vilkår om minstevannføring. Dette understøtter vårt budskap på befaringen; at miljønytten er udokumentert og sannsynligvis er lav, og at kostnadssiden er høy og godt dokumentert. Vi mener forventet nytte

av nye vilkår bør sannsynliggjøres og dokumenteres dersom det skal innføres vilkår i det omfang som NVE anbefaler.

Vi er mest kritiske til forslaget om slipp av minstevannføring oppstrøms kraftverket, fra Bævervatn til Litj-Bævra og Bævra. Dette vilkåret vil gi et produksjonstap på 3,5 GWh, redusere flomdempingsevnen i Bævervatn og vi kan ikke forvente en betydelig positiv effekt på laksebestanden. Vi vil også påpeke at anadrom strekning i Litj-Bævra kun er på 50-70 meter, og er primært fast berggrunn og trolig ikke viktig for gyting og oppvekst.

Forslaget om minstevannføring nedstrøms kraftverket innebærer at vann må slippes gjennom kraftverket uten at vi kan forvente en økning i laksebestanden. Det er ikke mulig å produsere mindre enn 12 MW (5-6 m^3/s) over lengre tid på Svorka kraftverk på grunn av risiko for kavitasjonsskader. Produksjon under 50 % av slukeevnen er en kjent utfordring med francisturbiner. Utstyret i kraftverket har begrenset levetid og må på et tidspunkt byttes, men på nåværende tidspunkt er det ingen planer om å bytte ut utstyr som gjør at kraftverket kan produsere på mindre vannføring.

Installasjon av omløpsventil

NVE anbefaler også at det installeres en omløpsventil på minimum 5 m^3/s. Vi har forståelse for behovet for å unngå store endringer i vannføringen på kort tid. Som tidligere omtalt er kun 43 % av tilsiget til Bævra regulert. Det betyr at naturlig tilsig har stor påvirkning på vannføringen. Vi stiller derfor spørsmål ved hvorfor NVE foreslår så høy slukeevne på omløpsventilen. Størrelse på omløpsventilen er avgjørende for kostnaden og vi mener det bør gjennomføres konkrete kost-nyttevurderinger av ulike størrelser på omløpsventilen. I revisjonsdokumentet estimerte vi installasjon av omløpsventil til å koste 8-10 mill. kroner. Nye beregninger tyder på at installasjon av omløpsventil på 5 m^3/s vil koste ca. 30 mill. kroner og slukeevne på 2,5 m^3/s vil koste ca. 20 mill. kroner (2022 kroner).

Flomdempingsevnen reduseres med krav om minstevannføring

Flomdempingsevnen i reguleringen vil bli redusert dersom det innføres krav om minstevannføring til Bævra. Magasinene må ligge høyere for å sikre at det til enhver tid er tilstrekkelig vann tilgjengelig i reguleringen. NVEs forslag vil reduserer ledig magasinkapasitet, som kan nyttes til flomdemping, med ca. 19 %. Reduksjonen i ledig magasinkapasitet vil være størst på sensommer og høst. Dagens regulering reduserer skadene ved flom, men har ikke magasinkapasitet til å unngå alle skadeflommer. For eksempel gjorde Gyda store skader i 2022.

Flomdemping kan også ha en positiv påvirkning på rekrutering og overlevelse hos laksen. I NINAs undersøkelse av sammenhengen mellom vannføring og smoltproduksjon i Bævra (vedlagt) finner de en signifikant negativ sammenheng mellom maksimal vintervannføring og rekruttering. NINA viser også til at dårlige resultater fra smoltundersøkelser i 2022 sannsynligvis skyldes Gyda.

Misforståelser om produksjonstap og forsyningssikkerhet

Produksjonsvolumet på 123,5 GWh, som NVE viser til, er teoretisk beregnet basert på tilsig. Det faktiske gjennomsnittlige produksjonsvolumet i tidsrommet 2000 til 2021 er 112,6 GWh.

Differansen er 10,9 GWh og gjør at det reelle produksjonstapet vil være en større andel av produksjonen enn oppgitt i NVEs innstilling. Vi stiller også spørsmål ved NVEs nåverdiberegning av produksjonstapet, som er estimert til ca. 14-20 mill. kroner dersom vannet slippes gjennom kraftverket. Etter våre beregninger gir produksjonstap på 15,5 GWh en nåverdi på ca. 53 mill. kroner, og da har vi ikke tatt høyde for investering i omløpsventil. Dette tilsvarer et årlig inntektstap på ca. 8 mill. kroner de første årene, gitt en kraftpris på 53 øre/kWh3. Svorka kraftverk oppnår høyere kraftpris enn gjennomsnittet for året og vil dermed ha enda høyere årlige tap av inntekter.

NVE viser til uttalelse fra Istad Nett og skriver i innstillingen at Svorka kraftverk er et lite kraftverk med lav reguleringsgrad og er derfor ikke spesielt viktig for forsyningssikkerheten i området. Vi mener NVE har misforstått uttalelsen fra Istad Nett (brev av 10.07.2015). Vi viser til redegjørelse i vedlegg 2 Forsyningssikkerhet (unntatt offentlighet).

Statnetts områdeplan for Midt fra 2023 viser i tillegg at regionen har energi- og effektunderskudd. I områdene rundt Svorka Kraftverk er det meldt inn mye nytt effektforbruk med prosjekter som er mer eller mindre klare til å startes. Vi mener Svorka kraftverk sin beliggenhet gjør det viktig både lokalt og regionalt for forsyningssikkerheten i området. Vi gjør oppmerksom på at når det gjelder etablering av et andre aggregat har Istad Nett påpekt at det vil gi utfordringer for nettet. Svorka kraftverk har uansett ikke planer om å etablere et ekstra aggregat.

Verdien av regulerbar vannkraft

De samlede konsekvensene av vilkårsrevisjonene på kraftsystemet vil bli store dersom det også innføres strenge vilkår i de vassdragene som ikke har høyest prioritet for miljøtiltak. Konsekvensene kan virke små i hver enkeltsak, men konsekvensene for kraftsystemet er større når man vurderer revisjonene samlet. Vannkraften bidrar til kraftsystemets driftssikkerhet gjennom sin reguleringsevne, og Statnett har i sin rapport Verdien av regulerbar vannkraft fra 2021 påpekt at konsekvenser som svekker beredskapsevne og forsyningssikkerhet må vurderes nøye når vilkårene for regulerbar vannkraft skal endres. Mer vind og solkraft vil gjøre Norge enda mer avhengig av regulerbar vannkraft. Norge har redusert klimautslippene med under 5 % siden 1990, og innen 2030 skal vi ha redusert med 55 %. For å få til det er vi avhengig av mer regulerbar vannkraft, ikke mindre. Midt-Norge har et kraftunderskudd og Statnetts Kortsiktige Markedsanalyse fra 2023 forventer at dette blir større i framtiden. Svorka kraftverk mener NVEs forslag til vilkår om minstevannføring ikke bør innføres.»

IV. Departementets merknader

1. Innledning og bakgrunn

1.1 Grunnlaget for revisjon av reguleringskonsesjoner

Det følger av vassdragsreguleringsloven § 8 tredje ledd at reguleringskonsesjoner kan tas opp til revisjon etter 50 år. Lovfesting av revisjonsadgangen er drøftet i Ot.prp. nr. 50 (1991-92), jf. Innst.O. nr. 66 (199-92). Av disse forarbeidene følger det at formålet med revisjonen er å modernisere eller ajourføre konsesjonsvilkårene. Revisjonen skal også gi anledning til å oppheve vilkår som har vist seg urimelige, unødvendige eller uhensiktsmessige. Revisjonen gir mulighet til å sette nye vilkår for å rette opp skader og ulemper for allmenne interesser, som har oppstått som følge av reguleringene. Hensynet til konsesjonærenes økonomi og de samfunnsøkonomiske

kostnadene vil være sentrale momenter ved avveiningen av hvilke endringer som kan og bør foretas. Det må foretas en avveining mellom de fordeler et tiltak medfører og ulempene ved eventuell tapt kraftproduksjon.

Manøvreringsreglementet utgjør en del av konsesjonsvilkårene, og kan dermed revideres på lik linje med de andre konsesjonsvilkårene. Konsesjonen som sådan, slik som bestemmelser om reguleringshøyder og overføringer, omfattes derimot ikke av revisjonsadgangen.

Det fremgår videre at det kan være aktuelt å pålegge minstevannføring eller foreta justeringer av tidligere fastsatte minstevannføringer, men at en imidlertid må være varsom med å fastsette nye skjerpende vilkår om vannslipping. Dette er pålegg som vil kunne medføre store produksjonstap. Skjerpende vilkår om minstevannføring bør derfor kun fastsettes hvor spesielle hensyn tilsier slike pålegg.

1.2 Om Svorkareguleringen og konsesjonen som kan revideres

Samtykke til å regulere Bøvravassdraget ble gitt ved kongelig resolusjon 18. desember 1959. I 1961 ble Svorka kraftselskap omgjort til aksjeselskap med Møre og Romsdal fylke, seks kommuner og NVE/Statkraftverkene som eiere. Det nye selskapet fikk en egen konsesjon 15. juni 1962, som var tilnærmet likelydende som konsesjonen fra 1959. Det er tillatelsen fra 1962 som kan revideres. Tillatelsen omfattet regulering av elvene Svorka og Litlbøvra samt overføring av avløpet fra Litlbøvra og Brandåa til Svorka.

Fallrettighetene i Svorka mellom Langvatnet og Sæterbø ble tildelt A/S Svorka kraftselskap i sameie med Norges vassdrags- og elektrisitetsverk i medhold av ervervsloven 15. juni 1962.

Tillatelsene innehas i dag av Statkraft Energi AS og Svorka Energi AS som eier kraftverket med tilhørende fallrettigheter og reguleringer.

I tillegg fikk Statkraft Energi AS og Svorka Energi AS tillatelse etter vannressursloven 20. desember 2004, til bygging og drift av Nordsvorka kraftverk. Denne konsesjonen er ikke inkludert i vilkårsrevisjonen.

Det er avholdt skjønn i forbindelse med Svorkareguleringen i 1965, 1968, 1972 og 1973. Skjønnene omhandler tema om vedlikeholdsplikt av broer, fløtningsforhold, skadevirkning på fisk og neddemmingsskader for å nevne noen. Hovedmålet med skjønn er å sikre at de som blir berørt av vassdragsreguleringen får rettmessig erstatning for sine tap, og at eventuelle konflikter løses på en rettferdig måte. Ettersom skjønnsprosessene er privatrettslige, blir de ikke vurdert som en del av arbeidet med å revidere vilkårene.

1.3 Krav om revisjon

Surnadal kommune fremmet i brev av 16. mai 2013 krav om revisjon. Kravet begrunnes med virkninger reguleringen har hatt på vannføringen og de økologiske forholdene i Bøvra, og særlig hvilken effekt endret vannføring har hatt på fisk, bunndyr og fiske. Det er herunder fremmet krav knyttet til manøvreringsreglementet for reguleringen med krav om minstevannføring på deler av den regulerte strekningen, krav om restriksjoner på opp og ned kjøring av kraftverket (rampingrestriksjoner) samt nedtappingsrestriksjoner på magasinene. I tillegg er det fremmet en rekke krav som kan knyttes til standardvilkårene, og som vil redusere de negative effektene av utbyggingen på miljø og brukere av området i Svorkareguleringen.

NVE vedtok 30. juli 2014 å åpne for revisjon av vilkårene i Svorkareguleringen. Det forelå revisjonsdokument fra Statkraft Energi AS og Svorka Energi AS i juni 2015. Det er i tillegg utarbeidet flere fagrapporter. En oversikt over utredninger, notater med mer er gitt i NVEs innstilling.

2. NVEs innstilling

NVE oversendte innstilling til departementet 18. oktober 2022. Innstillingen gir en vurdering av de enkelte revisjonskravene basert på det foreliggende kunnskapsgrunnlaget. Det anbefales at det innføres nye, moderne standard konsesjonsvilkår, som gir hjemmel til å pålegge avbøtende tiltak. Videre anbefaler NVE minstevannføring i Litlbøvra, Bøvra og nedstrøms Svorka kraftverk. NVE anbefaler at det settes restriksjoner på nedkjøringshastighet av kraftverket i tillegg til at det installeres omløpsventil.

NVE fraråder at det innføres magasinrestriksjoner. Ordning med krav om innbetaling til kulturminnevern (sektoravgift) gjelder for konsesjoner gitt før 1960. Konsesjonen i Svorkareguleringen er gitt i 1962. NVE mener at det derfor ikke er aktuelt å pålegge sektoravgift i denne saken.

3. Vurdering av kunnskapsgrunnlaget

Ivaretakelse av naturmangfoldet er et hensyn som inngår i behandlingen av alle konsesjonssaker og vilkårsrevisjoner. Prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer i saksbehandlingen. Kravet til kunnskapsgrunnlaget skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet. Vilkårsrevisjoner er ingen ny konsesjonsbehandling og medfører ikke nye inngrep som kan påvirke naturmangfoldet negativt. Behovet for utredninger av konsekvenser vil derfor normalt være moderat. Bøvravassdraget har vært regulert i mange år, og det er opparbeidet mye kunnskap og erfaringer om reguleringens virkninger.

Retningslinjer for revisjon av vannkraftkonsesjoner ble fastsatt i mai 2012. På bakgrunn av retningslinjene fikk NVE og Miljødirektoratet i oppdrag å gjennomgå alle fremtidige revisjonssaker for å prioritere hvilke vassdrag som er aktuelle for minstevannslipp og magasinrestriksjoner (NVE-rapport 49/2013). Svorka fikk prioritet 1.2 i gjennomgangen, noe som innebærer at vassdraget anses å ha middels potensial for forbedring av viktige miljøverdier, samtidig som aktuelle tiltak antas å gi høyere krafttap sett i forhold til forventet miljøgevinst. Aktuelle tiltak som er skissert i rapporten er slipp av minstevannføring i Bøvra av hensyn til laks og sjøørret samt behovsvurdering av restriksjoner på magasinene i Nordmarka. Av rapporten fremgår det at ål, storlom og salamander er registrert i reguleringsområdet. Videre ligger det et naturreservat, Høgmyran på sørsiden av Solåsvatnet/Krokvatnet.

Ved Klima- og miljødepartementets godkjenning 31. oktober 2022 av «oppdatert regional plan for vannforvaltning i vannregion Møre og Romsdal for planperioden 2022-2027» er det satt miljømål i Litlbøvra, Bøvra øvre, midtre og nedre som vil kunne medføre tap av kraftproduksjon (slipp av minstevannføring eller magasinrestriksjoner). Når det gjelder tiltak som ikke vil kunne medføre krafttap er de sterkt modifiserte vannforekomstene Svorka øvre del, Bøvra øvre og midtre del økt miljømål med frist for måloppnåelse 2027. Miljømålet er satt til godt økologisk potensial (GØP) med konkrete tiltak om biotopoppjusteringer som blant annet etablering av bedre habitat og terskler.

Statkraft Energi AS og Svorka Energi AS har utarbeidet revisjonsdokument som lister utførte undersøkelser og utredninger. Underveis i prosessen er det også blitt gjennomført nye undersøkelser.

Departementet gjennomførte åpent møte og befaring i området 6. juni 2023.

Til grunn for behandling av revisjonssaken har departementet lagt kommunens krav, Statkraft Energi AS og Svorka Energi AS sitt revisjonsdokument med tilleggsutredninger, NVEs innstilling og merknader til denne. I tillegg er retningslinjene for revisjon av vannkraftkonsesjoner, revisjonsgjennomgangen til NVE og Miljødirektoratet fra 2013, godkjente vannforvaltningsplaner fra 2022 og prinsippene i naturmangfoldloven grunnlag for saksbehandlingen.

Departementet finner at kunnskapsgrunnlaget er tilstrekkelig til å fatte vedtak i saken.

4. Vassdraget og landskapsområdet

Hovedvassdraget i Svorkareguleringen er elva Bøvra som renner gjennom Bøverdalen i Møre og Romsdal. Bøvras nedbørfelt ligger hovedsakelig i Surnadal kommune, men de øvre deler berører også Rindal og Hemne kommuner. Med unntak av de øverste kilometerne er dalføret preget av spredt bosetning, hvor mye er tatt i bruk til jordbruksformål. Vassdraget har et naturlig nedbørfelt på 243 km^2 og munner ut i Hamnesfjorden, som er en sidearm av Halsafjorden. Halsafjorden med Hamnesfjorden fikk i 2003 status som nasjonal laksefjord, som en følge av at elva Surna, fikk status som nasjonalt laksevassdrag. Hovedelven er naturlig lakseførende om lag 20 km fra fjorden.

Reguleringen har syv magasiner; Litlbøvervatnet – Almbergvatnet, Krokvatnet, Solåsvatnet, Geitøyvatnet, Andersvatnet, Langvatnet og Måvatnet som ligger i Nordmarka. Nordmarka har et kupert terreng med skogkledde åser og fjell. Området er dominert av barskog, hovedsakelig gran og furu, med innslag av bjørk og annen løvskog, spesielt i lavere høyder. Den vekslende naturen gir gode leveområder for et interessant spekter av fugle- og dyrearter. Kalkårer i berggrunnen gir grunnlag for et rikt og sjeldent planteliv. I øst finnes kalkgrotten Limåskyrkja og naturreservatene Tågdalen og Høgmyran med artsrik kalkskog og rikmyr.

Klimaet i Nordmarka er typisk for regionen, med kalde vintre og milde, men noen ganger våte, somre. Snøen legger seg gjerne tidlig på vinteren og kan ligge til langt ut på våren.

Nordmarka er en viktig del av det lokale friluftslivet, og det er utarbeidet et godt rutenett av stier og løyper både sommers- og vinterstid.

Skei er kommunesenter i kommunen.

5. Eksisterende vannkraftanlegg

Bøvravassdraget ble bygd ut på 1960-tallet og Svorka kraftverk ble satt i drift i 1963. Kraftverket utnytter fallet på 260 m mellom Måvatnet og Bøvra. Fra inntaket i Måvatnet føres vannet i en 2350 m lang driftstunnel kombinert med en 650 m lang rørgate i dagen til kraftverket. Kraftverket har èn francisturbin med maks slukeevne på 10,5 m^3/s, ligger i dagen ved Seterbø og har sitt utløp i elven. Kraftverket har en installert effekt på 22 MW. Midlere årsproduksjon er på 121 GWh. Det går to parallelle kraftledninger (66 kV + 22 kV) fra Svorka kraftverk retning Surnadal, over Langvatnet/Måvatnet.

Litlbøvervatnet/Almbergvatnet overføres til Solåsvatnet gjennom tunnel. Krokvatnet, Geitøyvatnet og Solåsvatnet utgjør ett vann ved fullt magasin. Solåsvatnet besto opprinnelig av to vann; Vaulavatnet

og Solåsvatnet. Mellom Solåsvatnet og Geitøyvatnet er det gravd en kanal, det samme er gjort mellom Krokvatnet og Vaulavatnet. I Geitøyvatnet er det bygd dam med tappemulighet som sperrer for det opprinnelige utløpet til elven Svorka.

Det er også bygd dam med tappemuligheter i utløpet fra Andersvatnet. I Langvatnet er det bygget dam som sperrer for utløpet til Svorka. Mellom Måvatnet og Langvatnet er det gravd kanal. Inntaket ligger i Vesle Måvatnet som sammen med Langvatnet etter oppdemming utgjør Måvatnmagasinet. Dammen i Måvatnet sperrer for utløpet til en sideelv til elven Gløna. Alle magasinene i Svorka reguleringen er oppdemmet. Litlbøvervatnet/Almbergvatnet, Krokvatnet, Solåsvatnet og Andersvatnet er i tillegg senket.

5.1 Erfarte skader av reguleringen

I Bøvra er vannføringen endret fra samløpet med Litlbøvra og ned til utløpet i fjorden, en strekning på 15,2 km. Fra samløpet med Litlbøvra og ned til utløpet av Svorka kraftverk, en strekning på rundt 11,5 km, er vannføringen sterkt redusert. Fra Svorka kraftverk og ned til fjorden, en strekning på omlag 3,7 km, er vannføringsregiment endret. Den totale vannføringen er den samme som tidligere.

I Litlbøvra er vannføringen sterkt redusert som følge av dammen i Litlbøvervatnet/Almbergvatnet og overføringen til Svorka kraftstasjon. Før reguleringen rant vannet naturlig inn øverst i Bøvra. Litlbøvra har en lengde på om lag 1,2 km fra dammen og ned til Bøvra.

Elven Svorka har en elvestrekning på rundt 10,6 km fra Måvatnet og ned til hovedelven Bøvra. Også her er det bygget en dam og vannføringen er sterkt redusert. I tillegg er utløpet til en sidebekk til Gløna sperret av og vannet overført til Bøvra via Svorka kraftstasjon. Sidebekken til Gløna med en elvestrekning på omtrent 4,2 km har derfor fått sterkt redusert vannføring.

Lakseførende strekning i Bøvra er på rundt 22 km. Før reguleringen kunne laks ifølge lokale kilder observeres i elva ovenfor Bjørnåssetra. I tillegg kunne fisken gå om lag én km opp i Svorka og rundt 100 m opp i Litlbøvra. Disse sidevassdragene anses som totalskadet for laks etter reguleringen. Som en følge av redusert vannføring og liten fiskeoppgang i fiskesesongen oppstrøms kraftverket, har elvefisket i hovedsak foregått nedstrøms kraftverket etter reguleringen.

For å oppnå størst mulig fallhøyde ble det i forbindelse med utbyggingen av Svorka kraftverk foretatt en senkning av Bøvra på strekningen fra kraftverket og nedover i en lengde på 900 m. Dette har ført til utgraving av masser i en skarp sving på elvens ene side, med en deponering av de samme massene lenger ned i elveløpet. Opphopning av grus og stein i og ved utløpet av kraftstasjonen er et gjentagende problem og er ved flere anledninger gravd opp og plassert andre steder.

Det må i denne sammenheng legges til at Bøvra har et stort fall over en relativt kort strekning, noe som gir mye erosjon og masseforflytning. Kystklimaet påvirker vassdraget i stor grad og gir periodevis mildt vær om vinteren, med regn og snøsmelting. Dette medfører økt vannføring og påfølgende store endringer i isforhold, som ofte resulterer i isgang. Av sikkerhetsmessige årsaker er derfor store deler av vassdraget forbygd. Det er utført omfattende erosjonssikring langs Bøvra siden tidlig på 1900-tallet. De aller fleste forbygningene er utført i regi av NVE. Nedenfor utløpet til Svorka kraftverk er 2,4 km av strekningen forbygd. Oppstrøms utløpet fra sideelva Svorka er Bøvra kanalisert over en strekning på 3,5 km. På denne strekningen dannet Bøvra opprinnelig mange løp. I årene 1987–92 og i 1996 ble det samtidig som kanaliseringen ble utført, etablert 21 terskler (Syvde-terskler) og

fem buner i regi av NVE. Tersklene er etablert som «energidrepere» for å hindre erosjon samt gi området et bedre landskapsestetisk inntrykk.

Alle magasinene i Nordmarka heves og senkes med varierende fyllingsgrad gjennom året. Mindre vanndekt areal har trolig negativ innvirkning på næringsdyrene og dermed på fiskebestandene. Arealene som tørrlegges ved senkning av vannstanden er de viktigste beiteområdene for fisk. Tørrleggingen medfører at de største og viktigste næringsdyrene over tid sannsynligvis vil bli utryddet. Gjenlevende næringsfauna er svært artsfattig.

Kommunens eiendom Vaulen ligger mellom Krokvatnet og Solåsvatnet, og brukes til utleie for skoleklasser, firma og andre. I perioder med lav vannføring er ikke stedet tilgjengelig med båt. Utøvelse av friluftsliv som vi kjenner det i dag og bygging av hytter i Nordmarka, ble etablert etter at reguleringen av vassdraget var ferdigstilt. Dette kom som en direkte konsekvens av at Nordmarka ble gjort lettere tilgjengelig gjennom anleggsveier.

Surnadal er kommunen med tredje størst vannkraftproduksjon i Møre og Romsdal, og er en viktig kraftkommune på landsbasis. De 13 vannkraftverkene i kommunen produserer til sammen 1014 GWh i året. Det største kraftverket er Trollheim (i drift fra 1968), som står for omtrent 80 prosent av vannkraftproduksjonen.

5.2 Vilkår i manøvreringsreglementet og manøvreringspraksis

Det er ikke vilkår om minstevannføring i dagens reglement. Produksjonen i Svorka (og Nordsvorka) styres fra Statkrafts regionsentral i Gaupne.

Svorka har et aggregat på 22 MW og kjøres hovedsakelig på full effekt, som tilsvarer om lag 11 m^3/s. På grunn av kavitasjonsskader på løpehjulet har minimumsproduksjon i Svorka endret seg de siste årene. Det er derfor ikke mulig å produsere på vannføringer mindre enn 12 MW/ 5-6 m^3 /s. Når kraftverket settes i drift, kjører det normalt ikke mer enn en time på laveste driftsvannføring. Kraftverket reguleres tydelig mellom dag og natt, og det kjøres mer på hverdager enn i helgene. Kraftverket produserer kun lenger enn tre døgn noen få ganger i året, stort sett kortere.

Det har historisk vært forskjellige ordninger og regimer for å sikre vann i elven. Regionsentralen i Gaupne har en dialog med lokale interessenter og gir beskjed når Svorka kraftverk starter og stopper produksjon. Siden 2001 har regulanten hatt et selvpålagt rampingkrav (gradvis nedtrapping av produksjonen) for å unngå stranding av fisk. Fra fullast til stopp praktiseres et stoppforløp som strekker seg over tre timer på følgende måte:

- Fra full produksjon til 20 MW (9,2 m^3/s) går direkte uten gradvis nedtrapping.
- Fra 20 MW (9,2 m^3/s) til 10 MW (4,6 m^3/s) er maksimal reduksjon 2,5 MW (tilsvarer 1,15 m^3/s) per 15 min.
- Fra 10 MW (4,6 m^3/s) til 0 MW (0 m^3/s) er maksimal reduksjon 2,5 MW (tilsvarer 1,15 m^3/s) per 30 min.

Kraftanlegget har en reguleringsgrad på 20 prosent (forholdet mellom årlig tilsigsvolum og magasinstørrelse i volum). Lav reguleringsgrad gjør at kjøringen av kraftverket er avhengig av tilsig. For å unngå flomtap i perioder med mye tilsig produseres strøm selv om strømprisene og produksjonsbehovet er lavt. I perioder med mye tilsig er det derfor tvangsproduksjon for å unngå

vanntap (overløp over dammene). I tørre perioder med lav pris er det motsatt, da vil kraftverket stå og dette medfører lite vann i elven.

Disponeringen av magasinene Litlbøvervatnet/Almbergvatnet, Krokvatnet, Geitøyvatnet, Solåsvatnet og Andersvatnet er relativt lik og følger samme mønster. Lav fylling om våren før tilsiget kommer og høy fylling om sommeren og når vinteren begynner. Solåsvatnet, Krokvatnet, og Geitøyvatnet vil ved LRV være tre adskilte vann, og vannstanden måles ved Geitøyvatnet som ligger lavest. Av de tre delmagasinene prioriteres Geitøyvatnet å ligge høyt for å redusere ulempene for landskap og friluftsliv. Geitøyvatnet er også inntaksmagasin til Nordsvorka kraftverk og det vil lønne seg å ligge med en høy vannstand for å unngå tapt fallhøyde i Nordsvorka kraftverk. Langvatnet og Måvatnet (inntaksmagasin Svorka) er forbundet med en utgravd kanal og reguleres mer eller mindre kontinuerlig gjennom døgnet.

Ettersom deler av rørgaten ligger i friluft, har regulanten en praksis som tilsier at kraftverket ikke stoppes ved temperaturer ned mot minus 10 grader. Denne praksisen minsker risikoen for is i rørgaten.

6. Verdien av regulerbar kraft, systemtjenester og vern mot skadeflom

Vannkraftverk med magasiner og reguleringsevne er viktig for forsyningssikkerheten i Norge da de gir det norske kraftsystemet stor fleksibilitet. Denne fleksibiliteten har høy samfunnsøkonomisk verdi. Stor variasjon i nedbør og i tilsig gjør magasinkapasiteten verdifull, siden forbruket varierer ulikt med tilsiget. Den regulerbare vannkraften kan tilpasses markedets og energisystemets løpende behov over år, sesonger, timer og sekunder, i tillegg til at store vannkraftanlegg har en gunstig effekt på stabiliteten i kraftsystemet.

Behovet for og verdien av reguleringsevne og fleksibilitet forventes å øke i årene som kommer, i takt med omstillingen i energisystemet i Norge og i landene rundt oss. Kraftsystemet vil bli mer utsatt for større, raskere og mer uforutsigbare svingninger i produksjon, forbruk og i kraftflyt mellom Norge og utlandet. En økende andel uregulerbar fornybar kraft i det nordiske markedet og nedleggelser av termiske kraftverk gjør at evnen til hurtig regulering av den eksisterende produksjonen blir enda viktigere. I dag er det få andre kilder til slik fleksibilitet enn den regulerbare vannkraften.

I avveiningen av nye eller endrede vilkår skal det gjøres en helhetlig vurdering av en rekke hensyn for å veie fordelene og ulempene. Ved eldre utbygginger ble natur og miljø ikke vektlagt på samme måte som i dag. Naturmangfold, fisk, friluftsliv og landskap er viktige hensyn som skal vektlegges ved revisjon. Et integrert kraftmarked og flere utenlandsforbindelser har synliggjort verdien som ligger i vannkraften og dens regulerbarhet. Dette har ført til at mange kraftanlegg driftes annerledes enn da konsesjonen ble gitt, for eksempel med mer variabel vannføring. I tillegg er det i dag større fokus på klimaendringer og behovet for fornybar energi. Revisjon av konsesjonsvilkår vil derfor måtte vurderes i lys av et endret miljø-, klima- og energiregime. Miljøforbedringer som kan oppnås gjennom strengere vilkår og mindre fleksibilitet i vannkraftkonsesjonene må veies opp mot tapt kraftproduksjon, reguleringsevne og evne til flomhåndtering.

Statnett har i rapporten "Verdien av regulerbar vannkraft" fra mars 2021 utredet betydningen den regulerbare vannkraften har for kraftsystemet i dag og i fremtiden. Statnett skriver at

fleksibiliteten blir viktigere og mer verdifull fremover på grunn av omfattende endringer i kraftsystemet, med økt elektrifisering, mer variabel fornybar produksjon og flere mellomlandsforbindelser. Videre peker Statnett på at anleggets lokasjon og regulerbarhet er i flere tilfeller avgjørende for å håndtere spesifikke nettutfordringer. At kraftverk ofte blir aktivert for såkalt spesialregulering skyldes lokale eller regionale utfordringer med nettdriften. For disse eksisterer sjeldent alternative reguleringsressurser, og restriksjoner kan dermed medføre at nettet må driftes med høyere risiko for avbrudd. Til slutt peker Statnett på at de kraftverkene som er høyest prioritet hos myndighetene for miljøforbedringer, såkalte kategori 1.1 kraftverk, leverer 75 prosent av sekundærreservene og 45 prosent av tertiærreservene i regulerkraftmarkedene. Vilkårsendringer for disse kraftverkene vil dermed kunne gi en vesentlig reduksjon i fleksibilitet, som er avgjørende for å holde kraftsystemet i balanse og ivareta forsyningssikkerheten.

Regulerte magasin bidrar til å jevne ut vannføringen i vassdrag, og kan ha en stor flomdempende effekt.

Departementet vil vise til Meld. St. 25 (2015-2016) Kraft til endring, der det framgår følgende: «flomdemping blir et sentralt tema ved revisjon av eldre reguleringskonsesjoner. I mange av disse sakene er det interessenter som ønsker magasinrestriksjoner av hensyn til natur, miljø og friluftsliv. Effekten på flomdempingskapasiteten vil variere fra sak til sak, men må tillegges betydelig vekt. Å ivareta den flomdempingskapasiteten som allerede finnes i reguleringsmagasinene vil være viktig». Departementet legger stor vekt på å ivareta reguleringsmagasinenes evne til å redusere omfanget av skadeflom.

7. Departementets vurdering av forslag og krav i revisjonssaken

Departementet vil drøfte de ulike sidene av saken som er nødvendig for å begrunne anbefalingen om å innføre nye konsesjonsvilkår for Svorkareguleringen. For de temaene som ikke blir kommentert nærmere, slutter departementet seg til NVEs innstilling.

7.1 Magasinrestriksjoner

Krav om magasinrestriksjoner står sentralt i mange vilkårsrevisjoner. Om magasinrestriksjoner er aktuelt beror på forringelsen sett opp mot områdets verdi og potensial, det avbøtende tiltakets virkning på berørt verdi, hvor stort produksjonstapet blir og kostnadene knyttet til de nødvendige endringene. I tillegg kommer viktigheten av systemtjenester, forsyningssikkerhet og økt flomfare.

Surnadal kommune har fremsatt krav om mindre nedtapping av magasinene i sommermånedene (15. juni – 30. september). Statsforvalteren i Møre og Romsdal, Surnadal Jeger- og Fiskeforening og Norsk Ornitologisk Forening (NOF) støtter kommunens krav om å sette begrensninger for vannstand sommerstid. Det er særlig hensynet til friluftsliv som vektlegges, men også hekkende lom samt uheldige konsekvenser for fiskens næringsareal trekkes frem som begrunnelse for kravet.

Magasinene i Svorkareguleringen ligger oppdemmet i Nordmarka. Området er et viktig for lokalt friluftsliv hele året, både til dagsturer, men også ved overnatting på hytter. Det ble i forbindelse med reguleringen bygget flere anleggsveier i Nordmarka som tilgjengeliggjorde området for hyttebygging. Disse er lokalisert slik at det er naturlig for eierne å bruke magasinene til friluftsformål. Kommunens eiendom Vaulen ligger i området mellom Krokvatnet og Solåsvatnet og benyttes blant annet til leirskole. Vassdragsreguleringen påvirker allmenhetens bruk av

naturen, både ved at ferdsel med båt i magasinet kan bli utfordrende ved lav vannstand samt gjøre det lettere å komme til fjells på anleggsveier. Litlbøvervatnet har en reguleringshøyde på 10 m, Krokvatn på 3 m, Solåsvatnet på 4 m, Geitøyvatnet på 4,9 m, Andersvatnet på 11 m, Langvatnet på 2 m og Måvatnet på 2 m. Alle magasinene fylles og tappes regelmessig gjennom året og påvirker omgivelsene og landskapet visuelt med synlige reguleringssoner.

NOF, Lokallaget i Surnadal/Halsa/Rindal, trekker frem at Nordmarka er et av fylkets viktigste hekkeområde for stor- og smålom. NOF ønsker en manøvreringspraksis som tar hensyn til at storlom hekker regelmessig ved to av magasinene. Lom plasserer reiret i vannkanten og er spesielt sårbar for vannstandsendringer i rugetiden (juni). Heving av vannstand kan ødelegge hekkingen. NOF mener videre at det ikke bør legges til rette for økt båttrafikk, spesielt på Langvatnet/Måvatnet og Geitøyvatnet av hensyn til hekkende fugler, men også i de andre vannene som er nærings- og oppvekstområder. Som samlingsplass i hekketida nevner NOF Andersvatnet og Bævervatnet som viktige.

Regulanten avviser kravet om magasinrestriksjoner i Nordmarka. De viser til at de fleste hyttene er bygd etter reguleringen og som en konsekvens av at området ble åpnet med anleggsveier. Magasinrestriksjoner vil også innskrenke produksjonsfleksibiliteten, gi økt risiko for skadeflom og hindre konsesjonæren å benytte konsesjonen fullt ut. I tillegg påpeker regulanten at det vil være vanskelig å imøtekomme både krav om minstevannføring i Bøvra og restriksjoner på magasinene i Nordmarka. Regulanten viser også til at kravene innebærer redusert fleksibilitet som vil føre til konsekvenser både i forhold til produksjon, inntjening og økt risiko for skadeflom.

NVE har vurdert effekten av en myk magasinrestriksjon for alle magasinene. NVEs beregninger viser at en myk restriksjon har liten påvirkning på midlere årsproduksjon og nåverdien av inntekten til kraftverket. Når det gjelder flomfare mener NVE med utgangspunkt i egne modeller, det er vanskelig å si noe om eventuelle magasinrestriksjoners effekt på flom, men de påpeker at det historisk har vært utfordringer knyttet til flom i vassdraget.

Ved å se magasinrestriksjonene i kraftsystemsammenheng mener NVE at de vil ha liten betydning, ettersom magasinene er relativt små. I tillegg til at restriksjonene typisk påvirker perioder når det allerede er lav last i nettet. NVE understreker at selv om magasinene i seg selv ikke er like viktig som større anlegg så bidrar det med regulerbar fleksibilitet, en egenskap som er viktig for fremtidens kraftsystem.

NVE mener at pålegg om minstevannføring vil gi en større miljøgevinst enn magasinrestriksjoner i dette vassdraget. Slipp av minstevannføring opp- og nedstrøms kraftverket medfører tapt produksjon, samtidig som det påvirker kraftverkets fleksibilitet. Dette innebærer at det er mindre rom for andre restriksjoner.

Departementet anbefaler ikke magasinrestriksjoner på magasinene i Nordmarka, og slutter seg til NVEs vurdering. Departementet har vurdert de fiskebiologiske undersøkelsene fra 2009 og 2021. Undersøkelsene fokuserte på tilstanden til aure- og røyebestandene samt forekomsten av andre arter som ørekyt og trepigget stingsild. I rapporten fra 2009 ble det konkludert med at aurebestandene i Andersvatnet og Litlbøvervatnet/Almbergvatnet var relativt tette, mens de i Måvatnet var tynne til middels tette. I tillegg ble det dokumentert vekstreduksjon hos aure når fisken ble 5-6 år gammel i de fleste av disse magasinene.

Undersøkelsen fra 2021 konkluderte med at fiskebestandene, spesielt av aure og røye, er påvirket av reguleringene i vassdragene. For aurene i magasinene ble det observert variasjoner i tetthet og kondisjon, noen magasiner med relativt tette bestander, mens andre med tynnere bestander. Vekstforholdene er generelt gode, men det ble påvist vekstreduksjon i eldre fisk, noe som er typisk i regulerte vassdrag. For røye, spesielt i Geitøyvatnet og Måvatnet, er det anbefalt å intensivere fisket med småmaskede garn for å redusere bestanden, ettersom overbefolkning har ført til dårligere kondisjon og lavere vekst.

Rapporten fremhever også betydningen av habitatforbedringer og justering av regulerings grenser for å bedre forholdene og balansen i økosystemene. De ferskvannsøkologiske forholdene er ansett som utfordrende på grunn av den betydelige nedtappingen av vann i perioder, noe som påvirker gyte- og oppvekstområder for fisk.

Departementet viser til at det i tråd med oppdaterte standardvilkår kan avbøtende tiltak som habitatforbedringer pålegges og gjennomføres for å bedre forholdene for fisk i de regulerte magasinene.

Når det gjelder hekking av lom viser departementet til uttalelsen fra NOF om muligheten til å bygge hekkeflåter som avbøtende tiltak. Dette kan pålegges som avbøtende tiltak i tråd med oppdaterte standardvilkår.

Vedrørende landskap og friluftsliv vurderer også departementet at både brukervennlighet og det visuelle naturbildet påvirkes negativt ved lav vannstand. Departementet vil her trekke frem at det er andre inngrep i området som vei og hytter som gjør at det ikke fremstår som urørt og mister noe av sitt villmarkspreg, mesteparten bygget ut etter reguleringen.

Regulanten oppgir at de prioriterer å holde vannstanden i Geitøyvatnet høyt av hensyn til estetikk (hytter og friluftsliv), i tillegg til at Geitøyvatnet også er inntaksmagasin til Nordsvorka kraftverk. Som NVE, oppfordrer også departementet regulanten til å fortsette å prioritere å holde Geitøyvatnet høyt slik som praksisen er i dag. Det vises til at Geitøyvatnet, Krokvatnet og Solåsvatnet i de fleste år ligger nært kommunes krav. Departementet mener at magasinrestriksjoner for disse magasinene ikke vil gi vesentlige miljøforbedringer sammenlignet med tap av regulerbar og fleksibel kraftproduksjon. Departementet ser ikke magasinrestriksjoner i Nordmarka som realistiske uten at dette vil gå utover konsesjonærens mulighet til å utnytte konsesjonen fullt ut og anbefaler følgelig ikke magasinrestriksjoner.

7.2 Minstevannføring

7.2.1 Innledning

Manøvreringsreglementet, herunder eventuelle pålegg om minstevannføring, er en del av vilkårene for konsesjonen, og kan vurderes under en revisjon. Spørsmål om pålegg av minstevannføring, både på strekningen oppstrøms og nedstrøms Svorka kraftverk, har vært et sentralt krav i forbindelse med denne revisjonssaken.

Ot.prp. nr. 50 (1991-1992) har på side 110 behandlet når det kan være aktuelt å pålegge minstevannføring ved revisjon:

Det kan være aktuelt å pålegge minstevassføringer eller foreta justeringer av tidligere fastsatte minstevassføringer. Dette er endringer som automatisk vil medføre produksjonstap for

konsesjonæren. Det legges opp til at skjerpende vilkår om minstevassføring kun bør pålegges hvor spesielle hensyn tilsier det. I eldre konsesjoner vil endring av manøvreringsreglement måtte veies opp mot de etablerte og tilvandte tilstander i vassdraget *gjennom en årrekke. Som ved revisjon av vilkårene vil det være grenser for hvor tyngende vilkår som kan pålegges. Skjerpende vilkår om minstevassføring vil medføre produksjonstap som tilsvarende vil svekke landets totale kraftproduksjon. Ved vurderingen av om det bør pålegges skjerpende vilkår om minstevassføring, må dette tapet vurderes opp mot den miljømessige vinningen.*

Utgangspunktet er at skjerpende vilkår om minstevannføring kun bør pålegges hvor spesielle hensyn tilsier det, jf. også Olje- og energidepartementets retningslinjer for revisjon s. 27 flg. Om slike tiltak er aktuelle i den enkelte revisjonssak, vil bero på en vurdering av det berørte områdets verdi og potensial, hvordan det avbøtende tiltaket påvirker berørt verdi og hvilket produksjonstap og hvilken kostnad tiltaket vil medføre. Pålegg om minstevannføring må sees i sammenheng med de etablerte forholdene i vassdraget. Både tapet for regulanten og det nasjonale tapet av kraftproduksjon må tas i betraktning. Departementet bemerker for øvrig at vurderingen av pålegg om minstevannføring ikke er den samme ved revisjon som den ville ha vært dersom det skulle gis ny konsesjon.

I St.prp. nr. 32 (2006-2007) «Om vern av villaksen og ferdigstilling av nasjonale laksevassdrag og laksefjorder» framgår det at villaksen vil være et sentralt vurderingstema i forbindelse med revisjon av vannkraftkonsesjoner, og at revisjoner og fornyelser vil bli brukt til å forbedre forholdene for villaksen i vassdrag med vannkraftinngrep. Det står videre at det må legges vesentlig vekt på hensynet til villaksen i revisjons- og fornyelsessaker. Det slås likevel også her fast at det som en hovedregel ikke skal pålegges tiltak som medfører vesentlige reduksjoner i kraftproduksjonen, og at spesifikke løsninger må finnes i hvert enkelt tilfelle.

7.2.2 Utvikling og status for anadrome arter

Bøvra er anadromt vassdrag med både laks og sjøørret. Anadrom strekning er på om lag 21 km. Før reguleringen kunne laks ifølge lokale kilder, observeres i elven ovenfor Bjørnåssetra. I tillegg kunne fisken gå rundt én km opp i Svorka og rundt 100 m opp i Litlbøvra. Disse sidevassdragene anses som total skadet for laks etter reguleringen. Som en følge av redusert vannføring og liten fiskeoppgang i fiskesesongen oppstrøms kraftverket, har elvefisket i hovedsak foregått nedstrøms kraftverket etter reguleringen.

Vannføringen i hovedelven er avgjørende for laksens overlevelse, spesielt i gyte- og oppvekstfasen. Endringer i vannføringen kan påvirke både temperaturforholdene i elven og tilgjengeligheten av gyteplasser. Uregelmessig vannføring, med perioder med svært lav vannstand, kan eksponere gytegroper og ødelegge eggene som er lagt der. I perioder med flom kan overflødig vann føre til at egg og yngel skylles bort, noe som reduserer overlevelsesraten for den nye generasjonen laks. Undersøkelsene som er gjennomført av NINA, dokumenterer disse forholdene godt i Bøvra. Fra 2005 har det jevnlig blitt gjennomført fiskebiologiske undersøkelser i Bøvra. Siste rapport ble publisert i juni 2024.

Undersøkelsene fra 2005 og frem til 2014 viser at bestanden påvirkes av reguleringsregimet i elven. Bestanden karakteriseres til tross for dette som robust, relativt stabil og med god tilstand. Dette reflekteres også i NVE rapport 49/2013 der vassdraget på grunn av blant annet laksens tilstand karakteriseres som et 1.2-vassdrag (vassdraget har middels potensial for forbedring av

viktige miljøverdier, og med antatt større krafttap). Her fremgår det blant annet: *«Bøvra har laksebestand med god tilstand, mens tilstanden for sjøørretbestanden er redusert. Vassdragsregulering er bestemmende for tilstanden.»*

Rapporten fra 2014 (NINA Rapport nr. 1030) markerer en endring for laksebestanden i Bøvra med dokumentert nedgang i gytebestanden og i fangststatistikken. Den nedadgående trenden fortsetter, selv med noen positive svingninger enkelte år (NINA Rapport nr. 1996). Rapporten fra 2021 fremhever at til tross for tiltak for å bedre vannføringsforholdene, er effekten på laksen fortsatt begrenset. I NINAs rapport fra 2023 bekreftes det at laksebestanden i Bøvra fortsatt er under stort press. Gytebestanden fortsetter å synke, og fangststatistikken viser lave tall. Spesielt bekymringsfullt er det at gytebestandsmålene i de fleste årene etter 2020 ikke er nådd, noe som kan indikere at bestanden ikke greier å opprettholde seg selv på lang sikt. Undersøkelsene fra 2023 peker også på utfordringer som følge av økt vanntemperatur og at dette kan føre til at fisken blir mer sårbar for sykdommer.

Samlet sett viser utviklingen i Bøvra fra 2009 til 2023 at laksen i vassdraget er under press fra en rekke forskjellige faktorer, der vannkraft er en av dem. Tiltak som er iverksatt for å beskytte laksen, har hatt varierende suksess, og bestanden fortsetter å minke. Dette tyder på at det vil kreve en betydelig innsats for å forbedre forholdene i Bøvra dersom man ønsker å bevare en levedyktig villaksbestand i framtiden. NINAs rapport fra 2023 oppsummerer utviklingen på følgende måte: *«Alt i alt så tyder våre data på at laksebestanden i Bøvra de siste 10-15 årene har variert på et lavt nivå, og at bestanden har vært avtakende de siste fem årene etter en foreløpig siste topp i 2018. Ungfiskbestanden varierer som følge av variasjoner i gytebestand og variasjoner i miljøforhold og både reguleringspåvirkede og naturlige variasjoner i vannføring har betydning for smoltproduksjonen. I tillegg påvirkes utviklingen av forholdene i sjøen med tilsynelatende lav sjøoverlevelse på grunn av lakselus og andre forhold.»*

Vannkraftreguleringen har medført uregelmessigheter i vannstanden i elven, noe som har skapt store utfordringer for villaksen i Bøvra. Reguleringen av kraftverket fører ofte til fluktuerende vannføring, der perioder med svært lav vannstand kan veksle med plutselige økninger i vannføringen. Dette er problematisk for laksen, særlig i gyteperioden. Laksen legger eggene sine i gytegropene på elvebunnen, og stabil vannføring er avgjørende for at eggene skal kunne klekke og overleve. Når vannstanden synker kraftig, kan gytegroper bli tørrlagte, noe som eksponerer eggene og ødelegger hele årskull. På den andre siden kan plutselige flommer eller økt vannføring skylle bort eggene eller nyklekte yngel, noe som også reduserer overlevelsesraten dramatisk.

Rapportene viser også at disse problemene ikke bare er begrenset til gytingen. Etter at eggene har klekket, er yngelens overlevelse avhengig av stabile miljøforhold. Vannkraftens påvirkning kan skape forhold som er for vanskelige for yngelen å overleve i, enten gjennom for høy strømhastighet eller ved å redusere vannstanden til nivåer der livsviktige skjulesteder i elvebunnen blir utilgjengelige. Dette kan føre til at store deler av et årskull går tapt, noe som igjen reduserer tilveksten i bestanden. Utviklingen av villaksen i Bøvra har vært preget av utfordringer med en gradvis forverring av bestandens tilstand. Til tross for flere tiltak og en økende bevissthet rundt utfordringene som truer villaksen, viser undersøkelser at situasjonen for laksen i Bøvra er kritisk.

Bøvra er ikke nasjonalt laksevassdrag, men ligger i forlengelsen av den nasjonale laksefjorden Halsa. Gjeldende vannforvaltningsplan (Møre og Romsdal 2022 – 2027) har oppgradert

miljømålet i vassdraget og åpner nå for at det kan pålegges tiltak på anadrom strekning som kan medføre tapt kraftproduksjon for å bedre miljøtilstanden.

7.2.3 Konkretisering og begrunnelse av krav

Det er ingen fastsatte slipp om minstevannføringer i dagens manøvreringsreglement for Svorkareguleringen. I forbindelse med revisjonen har kommunen reist krav om miljøbasert minstevannføring i Bøvra oppstrøms og nedstrøms Svorka kraftverk. I tillegg krever kommunen endring i driftsvannføringen ut fra kraftverket. Kommunens krav om minstevannføringer og endring i driftsvannføring, er særlig motivert av hensynet til fisk, men også til bunndyr og fiske i elven. Gjennom revisjonsprosessen har kommunen revidert kravene og vektlegger endring i driftsvannføring sammen med slipp av minstevannføring i hele Bøvra som viktigste krav. Omprioriteringen grunnlegges bla med funn i NINAs sluttrapport fra 2014.

Miljødirektoratet, Stasforvalteren i Møre og Romsdal, Fylkeskommunen i Møre og Romsdal og Surnadal Jeger- og Fiskeforening stiller seg i helhet bak kravene fra kommunen.

7.2.4 Departementets vurdering av krav om minstevannføring

Ved regulering av Bøvra ble 43 prosent, 104 km², av nedslagsfeltet til sideelvene Svorka og Litlbøvra overført til Svorka kraftstasjon. Reguleringen har ført til permanent redusert vannføring på den 11,5 km lange strekningen av Bøvra fra samløpet med Litlbøvra ned til utløpet av Svorka kraftstasjon. På strekningen mellom utløpet av Litlbøvra og utløpet av sideelva Svorka (om lag 9,8 km) er 17 prosent av nedbørsfeltet fraført mens på strekningen mellom samløpet med sideelven Svorka og utløpet av kraftstasjonen (1,7 km) er 43 prosent av nedbørsfeltet fraført. Nedstrøms kraftverksutløpet er vannføringen omfordelt med vanligvis høyere vintervannføring og lavere vannføring om våren og sommeren. Før utbygging av kraftverket, lå gjennomsnittlig middelvannføring i Bøvra på 11, 3 m^3/s, mens det etter utbyggingen ligger på 5,9 m^3/s.

NVE anbefaler at det slippes minstevannføring i Bøvra hele året. Fra Litlbøvervatnet/Almbergvatnet til Litlbøvra foreslås det 0,2 m^3/s i sommerhalvåret og 0,15 m^3/s resten av året. Nedstrøms Svorka kraftverk foreslås det et tilsigstyrt slipp av minstevannføring på 2,85 m^3/s i sommerhalvåret og 1,55 m^3/s i vinterhalvåret. For å minske strandingsfaren for fisk, anbefales restriksjoner i nedkjøringshastighet av vannstand nedstrøms Svorka kraftverk og installasjon av omløpsventil.

Antatt årlig produksjonstap er satt til mellom 3,5 - 15,5 GWh, avhengig av hvilken løsning regulanten velger ved slipp av minstevannføring nedstrøms Svorka kraftverk. Dette utgjør mellom 3-14 prosent av total produksjonen på 121 GWh/år. Nåverdien av produksjonstapet er estimert til 14-20 MNOK dersom vannet slippes gjennom kraftverket.

Bøvra nedstrøms Svorka kraftverk

NVE viser til lav tetthet av ungfisk på strekningen nedstrøms kraftverket og mener reguleringen er årsaken til dette. De viser også til at gjennomsnittslengden på laks og ørret er mindre her sammenlignet med oppstrøms og mener dette kan tyde på dårligere vekstforhold. NVE mener en mulig forklaring på dette kan være dårligere næringstilgang da det er dokumentert signifikant lavere tetthet av bunndyr nedstrøms Svorka kraftverk sammenlignet med elvestrekningen oppstrøms. I tillegg viser NVE til at det er vesentlig lavere bunndyrtetthet nært land,

sammenlignet med områder lengre ut i elva, som er permanent vanndekt. NVE påpeker at tetthetsforskjellene mellom disse områdene er størst etter perioder med start/stoppkjøring av kraftverket og at for tilsvarende områder oppstrøms kraftverket er ikke dette mønsteret observert. NVE hevder at resultatene fra gytefisktellingene tyder på at det gyter en god del laks og sjøørret nedstrøms kraftverket, og mener at dette ikke er overraskende ettersom denne delen av elven har de største og beste gyteområdene for sjøvandrende laksefisk. NVE påpeker videre at det er registrert fravær av årsyngel og eldre fiskeunger, på en eller flere av ungfiskstasjonene, i flere år og at dette kan tyde på at ungfiskbestandene i området er sterkt påvirket.

NVE viser også til fiskeundersøkelsene fra 2018 og mener at området nedstrøms kraftverket sannsynligvis er viktigere enn tidligere antatt, for produksjon av presmolt. Ungfiskproduksjonen på strekningen er vurdert å være redusert som en følge av effektkjøring og perioder med lav vannføring. For NVE kan det virke som om dette også er årsaken til lav vekst hos laks og ørret sammenlignet med strekningen oppstrøms kraftverket. NVE mener at dempet virkning av effektkjøringen vil kunne ha positiv effekt både for bunndyr og for ungfiskproduksjonen, ved økt næringstilgang til fisk, mindre tørrlegging av gytegroper og at fiskeunger ikke i like stor grad presses sammen på lite areal.

Basert på dette mener NVE at et tilsigstyrt minstevannføringsslipp tilsvarende 5-persentilen i uregulert tilstand, og følgende skjerpet restriksjon for vannføringsendringer vil bedre forholdene for fisk og bunndyr:

- Fra full produksjon til 20 MW: Går direkte uten gradvis nedtrappping.
- Fra 20 MW til 0 MW: Maksimal reduksjon er 2,5 MW (tilsvarer 1,15 m^3/s) per 30 min.

Miljødirektoratet støtter NVEs anbefaling om et tilsigsstyrt minstevannføringsslipp nedstrøms Svorka kraftverk sammen med et strengere nedkjøringsregime. De mener dette vil dempe virkningene av effektkjøringen og sikre et større vanndekt areal i tørre perioder. Miljødirektoratet anser disse tiltakene som noen av de viktigste prioriteringene i saken for å bedre vassdragsmiljøet som helhet.

Statkraft Energi AS og Svorka Energi AS avviser kravet om minstevannføring og viser til at etterlevelsen av et slikt krav vil redusere magasinkapasiteten med rundt 20 prosent og med det redusere anleggets fleksibilitet. Produsentene påpeker at for å etterleve kravet om minstevannføring, må vannet slippes gjennom kraftverket. Ettersom det med dagens maskinpark ikke er mulig å produsere på vannmengder mindre enn 12 MW (5-6 m^3/s), hevder regulanten at krafttapet dermed vil bli uforholdsmessig høyt. De viser til at utstyret i kraftverket har begrenset levetid og at det på et tidspunkt må byttes, men at de nå ikke har planer om å bytte ut utstyr som gjør at kraftverket kan produsere på mindre vannføring.

Når det gjelder nedkjøringsregimet som NVE foreslår, mener regulanten dette vil redusere kraftverkets fleksibilitet ytterligere slik at det i enda mindre grad kan tilpasse kjøringen til behovet i nettet. Regulanten viser til at en maksimal endring på 5 MW/t som NVE innstiller på i stedet for 10 MW/t som er dagens selvpålagte praksis, vil frata kraftverkets muligheter til å delta i et automatisert marked for regulerkraft og systemtjenester, noe som igjen vil føre til svekket stabilitet i kraftsystemet.

Statkraft Energi AS og Svorka Energi AS viser til at Bøvra er et vassdrag med mye naturlig miljøvariasjon, som flom og massetransport, og at dette i kritiske perioder for vekst og overlevelse hos laksen kan være begrensende for bestandens rekruttering også uavhengig av nye vilkår. Regulanten mener at NVE ikke har sannsynliggjort at vilkår om minstevannføring vil gi økt laksebestand. NINA har på oppdrag fra regulanten undersøkt om lav sommervannføring og lav vintervannføring kan være flaskehalser som påvirker bestandsrekrutteringen i Bøvra. Regulanten mener funnene ikke viser noen sammenheng og konkluderer med at det ikke er grunnlag for å predikere en økning i smoltproduksjon som følge av vilkår om minstevannføring. Regulanten mener dette understøtter deres budskap om at miljønytten er udokumentert og sannsynligvis lav mens kostnadssiden er høy og godt dokumentert.

Departementet legger vekt på at resultater fra fiskebiologiske undersøkelser over tid gir et godt kunnskapsgrunnlag om fiskens livssyklus i Bøvra. Vi vurderer det samlede materialet samt funnene i siste hovedrapport fra påleggsundersøkelsene som tydelige og støtter disse.

Bestandsstatusen for laks i Bøvra har over flere år hatt en nedadgående trend og er nå karakterisert som svært dårlig. De fiskebiologiske undersøkelsene viser at vannføringen i elven er avgjørende for laksens overlevelse, spesielt i gyte- og oppvekstfasen. Endringer i vannføringen påvirker både temperaturforholdene i elven og tilgjengeligheten av gyteplasser. Uregelmessig vannføring, med perioder med svært lav vannstand, kan eksponere gytegroper og ødelegge eggene som er lagt der. Etter at eggene har klekket, er yngelens overlevelse avhengig av stabile miljøforhold. Ved variabel vannføring eller tørre perioder vil dette skape forhold som er utfordrende for yngelen og smolt å overleve og vokse opp i, enten gjennom for høy strømhastighet eller ved å redusere vannstanden til nivåer der livsviktige skjulesteder i elvebunnen blir utilgjengelige. Dette kan føre til at store deler av et årskull går tapt, noe som igjen reduserer tilveksten i bestanden. Departementet mener dette viser at gyting og oppvekstforhold er flaskehalsene for bestanden på denne strekningen og at avbøtende tiltak for å bedre laksens leveforhold er nødvendig. Habitatoppgradering i kombinasjon med tilførsel av vann vil være de mest aktuelle avbøtende tiltakene for laksen på denne strekningen.

Bøvra karakteriseres som en flomutsatt elv med stort innslag av sedimenter og massetransport. Som en følge av dette er 2,4 av de fire kilometerne nedenfor utløpet av Svorka kraftverk forbygd og det er utført omfattende erosjonssikring langs Bøvra siden tidlig på 1900-tallet. De aller fleste forbygningene er utført i regi av NVE. I årene 1987-1992 og i 1996 ble det samtidig som kanaliseringen ble utført, etablert 21 terskler (Syvde-terskler) og fem buner i regi av NVE. Tersklene er etablert som «energidrepere» for å hindre erosjon samt gi området et bedre landskapsestetisk inntrykk.

NINA rapport nr. 2426 viser til at flommen i forbindelse med ekstremværet Gyda i januar 2022 førte til stor massetransport og store endringer i elveleiet i flere deler av elven. Rekrutteringen av lakse- og ørretyngel i 2022 ble kraftig redusert i hele elven som en konsekvens av dette. NVE har gjennomført biotopjusteringer i Bøvra og understreker at arbeidet er utfordrende fordi tiltakene viskes ut ved første flom eller fylles opp med sediment og masser.

Departementet mener at Bøvras karakteristika som flom- og masseutsatt elv, tilser at fysiske tiltak knyttet til biotopjusteringer ikke vil ha den tilsiktede effekten på laksebestanden som er ønsket. Regulanten foreslår som avbøtende tiltak å utarbeide en biotopjusteringsplan i stedet for å slippe

minstevannføring. Elvens stadige endringer gjennom stor sedimentasjon og massetransport mener departementet tilsier at en slik løsning er lite egnet.

Driften av Svorka kraftverk styres av etterspørsel i markedet der effektkjøring er en viktig inntjening for konsesjonæren. Det betyr at kraftverket starter og stopper hyppig innenfor døgnet og i løpet av en uke. NINA oppgir at slike forhold kan tenkes å være betydelige flaskehalser for produksjon av ungfisk, i tillegg kan stranding være en aktuell tapsårsak. Ungfiskproduksjonen er vurdert å være redusert som en følge av effektkjøring og perioder med lavvannføring (NINA rapport nr. 1996). For departementet kan det virke som dette også er årsaken til lav vekst hos laks og sjøørret sammenlignet med strekningen oppstrøms kraftverket.

Også Miljødirektoratet trekker frem effektkjøring som sterk medvirkende faktor til den store ulikheten mellom forekomsten ikke bare av fisk, men også bunndyr ovenfor og nedenfor kraftverket.

Departementet mener det er godt dokumenter at effektkjøring av kraftverket har negativ påvirkning på laksebestanden. Ettersom avbøtende tiltak i form av en biotopjusteringsplan vil ha begrenset virkning, er departementet av den oppfatning at slipp av minstevannføring er beste løsning for fiskens dårlige leveforhold på denne strekningen. Departementet slutter seg derfor til NVEs forslag om slipp av minstevannføring nedenfor Svorka kraftverk.

Når det gjelder størrelsen på slippet, er målet med vannføringen å få et større vanndekt areal i tørre perioder når kraftverket ikke produserer, i tillegg til å dempe virkningen av effektkjøringen. Effektkjøring på toppen av en tilstrekkelig høy minstevannføring vil dempe påvirkningen på fisk og bunndyr sammenlignet med en effektkjøring på liten eller veldig lav vannføring.

NVE har vurdert et minstevannføringsslipp nedstrøms kraftverket på 2, 85 m^3/s i sommerhalvåret (1. mai-30. september) og 1, 55 m^3/s i vinterhalvåret (1. september – 30. april). Vannføringen er valgt ut fra Q 95 for uregulert situasjon og bilder nedstrøms utløpet med kjent vannføring. Videre har NVE foreslått at denne vannføringen enten kan slippes gjennom kraftverket eller fra Svorka dam. Et slikt slipp vil være tilsigsstyrt og innebærer at det kun slippes vann i de periodene kraftverket ikke kjører og restfeltet ikke gir tilstrekkelig vannføring til at kravet ved et utvalgt punkt nedstrøms kraftverksutløpet oppfylles. Dersom det kommer tilstrekkelig vann fra restfeltet, vil det ikke være nødvendig å slippe vann. NVE mener at denne vannføringen er et godt utgangspunkt for et tilstrekkelig vannføringsnivå. NVE mener at et tilsigsstyrt slipp vil bli håndterbart siden det sannsynligvis blir kort avstand mellom slippsted og målepunkt. NVE legger opp til at regulanten i samråd med NVE finner et egnet målepunkt for minstevannføring.

Departementet støtter NVEs vurdering av størrelsen på slippet. Departementet mener at bildematerialet med kjent vannføring sammenlignet med Q 95 i uregulert situasjon, gir et godt grunnlag for fastsettelse av størrelsen på slippet. Departementet vurderer det tilsigsstyrte slippet som en god løsning, også fordi regulanten da selv kan vurdere hvordan det best bør praktiseres.

Regulanten har gjort beregninger av hva minstevannføring betyr i tapt produksjon årlig. Med utgangspunkt i slipp av Q 95 (sommer/vinter: 2,85 m^3/s / 1,55 m^3/s) forbi aggregatet har de kommet frem til et tap på 4,5 GWh/år. I NVEs beregninger anslås redusert kraftproduksjon som en følge av dette minstevannføringsslippet å ligge et sted mellom 3,5–15,5 GWh/år, avhengig av hvilken løsning regulanten velger og hvordan kraftverket driftes.

Et minstevannføringskrav vil i tillegg til å gi produksjonstap, også redusere fleksibiliteten slik at kraftverket i mindre grad kan kjøre når det vil. Et pålegg om slipp vil forandre magasindisponeringen ved at de generelt vil måtte ligge noe høyere på sensommeren/høsten for å være sikker på at minstevannføringskravet kan overholdes hele vinteren.

Departementet mener som NVE at for å overholde minstevannføringskravet er det to sannsynlige løsninger; slipp av vann via magasinene til sidevassdragene eller slipp gjennom et nytt aggregat. Dersom man antar at kraftverket kan produsere på lave vannføringer, via et nytt aggregat, blir produksjonstapet ubetydelig, men fortjenesten blir lavere siden regulanten ikke i like stor grad kan produsere når det er mest gunstig med tanke på kraftpris. Departementet mener at regulanten selv har store muligheter til å modernisere anlegget slik at produksjonstapet blir så lite som mulig.

NVE anbefaler installasjon av omløpsventil og mener det vil være et effektivt tiltak for å hindre stranding av fisk og bunndyr ved utfall av kraftstasjonen. Miljødirektoratet støtter dette og mener at det vil være et av de viktigste avbøtende tiltakene for å ivareta fisk nedstrøms kraftverket.

Departementet mener det er flere gode grunner til å pålegge installasjon av omløpsventil. Den sikrer at vann slippes på en naturlig måte dersom det skulle skje utfall i kraftverket, og den reduserer risikoen for at fisk blir skadet av turbinbladene.

Et annet alternativ kan være å installere et ekstra aggregat. Dette vil sikre at vannføringen holdes stabil og opprettholder minstevannføringskravet, i tillegg til at det gir regulanten mulighet til å kunne produsere også på små vannmengder.

Departementet mener det kan være opp til regulanten å bestemme hvilken løsning de ønsker å gå for; omløpsventil eller et ekstra aggregat. Installasjoner som omfatter slipp av minstevannføring, installasjon av omløpsventil og lignende skal på plass så raskt som mulig fra tidspunktet revisjonen blir vedtatt ved kgl.res. Dette krever umiddelbar innsending av detaljplan som skal godkjennes og følges opp av NVE. I forbindelse med slik innsending, må regulanten bestemme seg for hvilken løsning de velger og skissere forslag til løsning, ref. post 8 i konsesjonsvilkårene.

Når det gjelder restriksjoner på driften av kraftverket støtter ikke departementet NVEs vurderinger om et skjerpet nedkjøringsregime. NVE foreslår en halvering av hastigheten for nedkjøring til 5 MW per time (5 MW tilsvarer 2,3 m^3/s) i forhold til hva som er regulantens praksis på 10 MW/t. Regulanten viser til at de med dagens praksis har de mulighet til å by inn regulerkraft i markedet i tillegg til implementering av fremtidig automatisert regulerkraft. Med NVEs forslag mener regulanten at det vil frata Svorka kraftverk mulighetene til å delta i et automatisert marked for regulerkraft og systemtjenester, noe som vil svekke kraftsystemets stabilitet.

Departementet mener regulantens vurdering må tillegges betydelig vekt i denne sammenheng. Etterlevelse av et minstevannføringskrav vil få konsekvenser for planlegging og drift av anlegget. En ytterligere skjerpet rampingprakis vil i kombinasjon med et minstevannføringskrav sette for sterke restriksjoner på anlegget samlet, i tillegg til belastningen på kraftsystemet. Departementet mener miljønytten av en langsommere nedkjøringshastighet ikke overstiger ulempene ved redusert kraftproduksjon og svekkelse av kraftsystemets stabilitet. Departementet konkluderer derfor med at regulantens eksisterende nedkjøringshastighet på 10 MW/t bør stadfestes i nytt manøvreringsreglement.

Bøvra oppstrøms Svorka kraftverk

NVE mener det er gode oppvekstforhold for laks og sjøørret på strekningen oppstrøms Svorka kraftverk. De viser til fiskeundersøkelsene og at mellom 60-70 prosent av produksjonen av presmolt laks og over 86 prosent av produksjonen av presmolt av ørret foregår her. NVE påpeker at lav overlevelse kan skyldes at vannføringen på denne delen av elven kan bli svært lav både vinter og sommer enkelte år. Ungfiskproduksjonen på denne strekningen er vurdert til å være redusert som en følge av redusert vannføring. NVE mener undersøkelsene viser at tettheten av eldre fiskeunger, særlig for laks, er godt under bæreevnen på denne strekningen.

NVE utførte høsten 2016 vedlikeholdsarbeid i Bøvra hvor det blant annet ble reetablert djupål ovenfor Svorka bro og det ble gjort forsøk på å forme elv-i-elv. Elv-i-elv ble visket ut ved første flom og djupålen ble fylt opp med masser. Utlegging av gytegrus ble vurdert, men på bakgrunn av erfaringer ble dette ikke gjennomført, da grusen sannsynligvis ville blitt vasket bort. NVE mener det primært er behov for mer vann på strekningen i de tørre periodene og at dette vil bidra i positiv retning ved mer vanndekt areal i tørre perioder, noe som kan sikre bedre forhold for både bunndyr, rogn og fisk, særlig i slike tørre perioder.

NVE har tatt utgangspunkt i minstevannføring basert på beregninger av Q95 for uregulert situasjon og bilder med kjent vannføring. NVE har beregnet produksjonstapet ved slipp 0,2 m^3/s (sommer) og 0,15 m^3/s til 3,5 GWh/år. NVE mener et slikt vannslipp fra Litlbøvervatnet/Almbergvatnet, ikke medfører tapt fleksibilitet av betydning i kraftverket, og at dette ikke vil påvirke magasindisponeringen nevneverdig.

Omtrent samtlige høringsparter mener at minstevannføring på strekningen oppstrøms kraftstasjonen er en viktig del av vilkårsrevisjonen. Surnadal kommune mener det er stor grunn til å tro at økt vannføring på strekningen vil styrke situasjonen for fiskestammene i vassdraget, og viser til undersøkelser som underbygger kommunens krav om minstevannføring på strekningen oppstrøms kraftverket. Miljødirektoratet rangerer minstevannføring med vannslipp fra Litlbøvervatnet/Almbergvatnet som et av tiltakene som bør ha høyest prioritet i revisjonen. Det vil gagne fiskeproduksjonen på en 15 km anadrom strekning i Bøvra, øke landskapsverdien og fungere som en buffer ved utfall av kraftverket. De vurderer likevel at størrelsen på slippet må ansees som et absolutt minimum ettersom det er en del mindre enn Q95 i uregulert tilstand. Norsk Ornitologisk forening trekker frem at i den øvre delen av det gamle elvejuvet omtrent ikke er vann i dag, og at litt mer vann her ville vært bra for det biologiske mangfoldet og landskapet.

Regulanten avviser krav om minstevannføring oppstrøms Svorka kraftverk og mener kostnadene knyttet til et slikt krav ikke står i forhold til forventet miljøgevinst. De viser til at dette vilkåret vil gi et produksjonstap på 3,5 GWh, redusere flomdempingsevnen i Litlbøvervatnet/Almbergvatnet og at det ikke kan forventes en betydelig positiv effekt på laksebestanden. Regulanten påpeker videre at anadrom strekning i Litlbøvra kun er på 50-70 meter, og er primært fast berggrunn og trolig ikke viktig for gyting og oppvekst.

Etter en gjennomgang av krav, revisjonsdokument, fagrapporter, høringsinnspill, NVEs innstilling og merknader til denne, har departementet kommet til at det ikke er tilrådelig å slippe vann fra Litlbøvervatnet/Almbergvatnet. Departementet merker seg at NVE innstiller på et beskjedent slipp av vann og at dette er lavere enn Q 95. Departementet legger i midlertidig vekt på at den samlede belastningen for konsesjonæren vil gi et uforholdsvismessig høyt produksjonstap, dersom det også skal slippes vann oppstrøms kraftverket. Det samlede kunnskapsgrunnlaget mener

departementet viser at dersom det skal slippes vann for å styrke laksebestanden i Bøvra, vil et slipp nedstrøms Svorka kraftverk gi mest nytte.

Vannslipp for smoltutvandring

Miljødirektoratet ber om at det i revisjonsbehandlingen settes vilkår om vannslipp i smoltutvandringsperioden, helst fra Litlbøvervatnet/Almbergvatnet.

Departementet viser til NVEs vurdering av kravet og slutter seg til denne. Departementet støtter ikke at det prioriteres vann til dette formålet, og kan ikke se at et slikt slipp er større en ulempene i form av redusert produksjon og fornybar kraft.

Prøvereglement

I forbindelse med kommunens krav om minstevannføring krever de et prøvereglement på 5 år og at det opprettes et manøvreringsråd som gir råd til regulanten i prøvetiden. Statkraft Energi AS og Svorka Energi AS mener en innføring av et manøvreringsråd vil bidra til uklare ansvarsforhold knyttet til reguleringen og er derfor skeptisk til innføring av det. De mener dette må avvises. I kommunens høringsuttalelse fastholdes kravet om manøvreringsråd og utprøvingstid for en eventuell minstevassføring.

Behovet for et manøvreringsråd er etter departementets syn begrenset. Forslaget til manøvreringsreglement inneholder konkrete krav til minstevannføringer og restriksjoner. Det er konsesjonæren som har ansvaret for at reguleringene skjer i samsvar med konsesjonen og vilkårene, og opprettelse av eventuelle rådgivende organer er opp til berørte parter.

Endringene som foreslås i reglementet har som formål å bedre forholdene for blant annet fiskebestandene i Bøvravassdraget. Nytt vannføringsregime skal følges opp med undersøkelser som gir en god miljørettet evaluering av det nye manøvreringsregimet.

7.3 Krav knyttet til standardvilkårene

Det er fremmet en rekke krav om ulike tiltak som vil kunne følges opp med hjemmel i nye standardvilkår. NVE foreslår innføring av nye og moderne standardvilkår. Dette vil gi myndighetene hjemmel til å pålegge relevante og avbøtende tiltak. Departementet viser til NVEs drøfting i innstillingen og slutter seg i hovedsak til NVEs vurderinger og anbefalinger. Departementet vil likevel knytte merknader til noen av disse kravene basert på departementets befaring og innkomne uttalelser.

Biotopjusterende tiltak og erosjon

Flere av høringspartene har påpekt utfordringer med sedimenter, særlig utenfor utløpet av Svorka kraftstasjon. Opphopingen synes å være en flaskehals for oppvandrende fisk i kombinasjon med vannstrømmen fra kraftverket. Det kreves tiltak som på permanent basis reduserer opphoping av grusmasser og letter oppgangen for fisk forbi utløpet.

Miljødirektoratet kom i 2012 med en oppfordring til regulanten om å utføre tiltak på den aktuelle strekningen. Regulanten har utarbeidet en oversiktsplan for tiltak, men ikke tatt stilling til om denne skal iverksettes.

Departementet slutter seg til NVEs vurderinger og anbefaling om at regulanten pålegges å utarbeide en plan for aktuelle tiltak. Planen skal oversendes NVEs miljøtilsyn seks måneder etter departementets vedtak.

Terskler

Strekningen fra samløpet med Svorka og 3,5 km oppover er forbygd på begge sider av elven i tillegg til at det er etablert 21 terskler og fem buner. Kommunen lister flere forhold som er uheldig for laks og sjøørret på den kanaliserte strekningen blant annet ødelagte terskler, og sidebekker lagt i rør slik at det blir manglende sammenheng mot hovedelven. Kommunen krever en grundig utredning av fiske- og miljøforbedrende tiltak for denne strekningen.

I 2012 diskuterte NVE, Miljødirektoratet og kommunen utfordringer med de etablerte tersklene. De ble enige om en kortsiktig og langsiktig prosess. Den kortsiktige prosessen innebar reparasjon av og eventuelt fjerning av noen terskler, mens for den langsiktige prosessen var målet å bedre økologisk tilstand. Om den langsiktige prosessen står det i referatet at en eventuell minstevannføring i tråd med nye konsesjonsvilkår, og størrelsen på den vil være bestemmende for hvilke tiltak som kan bidra til å skape en mer variert elvestrekning

Norsk Ornitologisk forening viser til kanaliseringen av Bøvra og mener at denne strekningen bør restaureres i så stor grad som mulig, blant annet for å gjenskape naturlige biotoper for fugl og annen fauna. En sjelden og truet naturtype med elvekroker og flomløp, og området med rikt biologisk mangfold, inkludert vanntilknyttet fugl, gikk tapt ved kanaliseringen.

Departementet er av den oppfatning at den kanaliserte strekningen og tersklene ikke fungerer optimalt for fiskens livsbetingelser. Ettersom det er utfordringer med masseføring og flom i vassdraget, vil det være utfordrende å finne gode løsninger som ivaretar fiskebestandens behov sammen med behovet for flomsikring. Departementet mener det bør være et mål at strekningen oppstrøms kraftstasjonen, og spesielt den kanaliserte strekningen, blir bedre egnet som gyte- og oppvekstområde for laksefisk. Det er derfor viktig at det lages en tiltaksplan basert på dokumentert kunnskap som vurderer restaurering og utbedring av eksisterende terskler i kombinasjon med biotoptiltak. Departementet mener det er naturlig at dette vilkåret følges opp av NVE i samråd med Statsforvalteren i Møre og Romsdal og Miljødirektoratet gjennom hjemmel i moderne standardvilkår. Dersom det konkluderes med ytterligere terskelbygging, skal planen sendes til NVEs miljøtilsyn for videre vurdering.

7.4 **Andre forhold**

Det er fremmet flere krav om mindre tiltak som gjelder tilgang for allmenheten til vassdraget som fiskeplasser, båtutsett i magasin, utfisking av magasinene med mer. Departementet slutter seg til NVEs vurderinger av disse kravene, som i hovedsak vil kunne vurderes innenfor rammene av standardvilkårene.

8. Forholdet til vannforvaltningsplanene

Bestandstilstanden for laks i Bøvra er karakterisert som «svært dårlig», mens sjøørretbestanden er «redusert». I henhold til regional vannforvaltningsplan for Møre og Romsdal er lakselus og rømt oppdrettslaks den viktigste påvirkningsfaktoren på laks i Bøvra. Reguleringen av vassdraget og manglende minstevannføringer er den tredje viktigste påvirkningsfaktoren i Bøvra.

Utarbeidelse av vannforvaltningsplaner er i henhold til veilederen for kapittel 2 i naturmangfoldloven et eksempel på operasjonalisering av økosystemtilnærming og samlet belastning. I vannforvaltningsplanene har påvirkninger innen ulike sektorer og aktuelle tiltak blitt vurdert samlet, og prioritert opp mot hverandre.

I den godkjente vannforvaltningsplaner fra 2022 er miljømålet for de fire vannforekomstene fra Litlbøvra og til nedre Bøvra satt til Godt Økologisk Potensial (GØP), og forutsetter slipp av minstevannføring som et tiltak på strekningene. Med departementets tilrådning vil det ikke bli pålagt minstevannføring fra Litlbøvra, øvre og midtre Bøvra. Grunnlaget for miljømålet GØP er det økologiske resultatet av summen av eksisterende og nye realistiske tiltak, jf. veileder om Sterkt modifiserte vannforekomster fra 2014. Når vannslipp i revisjonssaken vurderes å ha større kostnad enn nytte, vil ikke minstevannføring som tiltak lenger inngå som grunnlag for miljømålet, og dermed vil ikke minstevannføring anses som realistisk. Miljømålet nedstrøms Litlbøvervatnet/Almbergvatnet vil fra 2024 derfor bestå av øvrige tiltak som gjennomført eller planlagt gjennomført i vannforekomstene. For at miljømålet skal settes til GØP må vannforekomsten kunne nå et fungerende økosystem. Hvis dette ikke kan oppnås skal unntak brukes. Hvorvidt miljømålet for neste periode skal settes som GØP eller unntak for de tre vannforekomstene nedstrøms Litlebøvervatnet/Almbergvatnet, må vurderes konkret ved neste rullering av vannforvaltningsplanen.

Departementet vil påpeke at det i revisjonssaken foreligger et mer detaljert kunnskapsgrunnlag enn det gjør når de regionale vannforvaltningsplanene blir vedtatt, der vedtatt plan kan fravikes dersom det foreligger endringer i forutsetningene, som oppdatert kunnskap, eller andre særlige grunner. Departementet har gjort en konkret kost/nytte vurdering basert på dette mer detaljerte kunnskapsgrunnlaget. Hvorvidt miljømålet for neste periode skal settes som GØP eller unntak må derfor, som nevnt over, vurderes konkret ved neste rullering av vannforvaltningsplanen.

Kunnskap om samlet belastning skal legges til grunn når forvaltningen veier ulike samfunnshensyn mot hverandre i en skjønnsmessig vurdering av om man bør gjennomføre tiltak eller ikke. Vurderingen etter naturmangfoldloven § 10 kan føre til at hensynet til naturmangfoldet veier tyngre enn det ville ha gjort ved en vurdering av påvirkningen fra en sektor alene. Departementet har vurdert at selv med den samlede belastningen på økosystemet og laksestammen i Bøvra, vurderes ulempene ved å pålegge minstevannføring større enn nytten. Fysiske tiltak vurderes imidlertid å kunne bidra til å redusere ulempene noe, jf. drøfting over.

9. Oppsummering og konklusjon

Konsesjonsvilkårene i Svorka og Litlbøvra er åpnet for revisjon etter 30 år. Det er stilt krav om bl.a. minstevannføring og fysiske tiltak i Bøvra, magasinrestriksjoner og innføring av standardvilkår.

Vilkår om minstevannføring i Bøvra er vurdert av hensyn til laks og sjøørret. Behovet for vannslipp er først og fremst knyttet til effektkjøring i kombinasjon med lavvannføring og oppvandring. Departementet anbefaler i likhet med NVE at det pålegges minstevannføring nedstrøms Svorka kraftverk. For å oppnå en vesentlig forbedring av forholdende for anadrom fisk i Bøvra oppstrøms kraftverket, mener departementet at nødvendig vannslipp i kombinasjon med minstevannføring nedstrøms vil gi så store krafttap at det ikke veies opp av mulige positive virkninger. Departementet mener dagens rampingrestriksjon bør videreføres uendret.

Departementet mener kunnskapsgrunnlaget er tilstrekkelig for å fatte vedtak. Departementet anbefaler at det gjennomføres en vurdering og forslag til fysiske tiltak for å bedre gyte- og oppvekstforholdene for anadrom fisk i Bøvra.

Departementet foreslår ikke innføring av magasinrestriksjoner. Departementet mener nytten av aktuelle magasinrestriksjoner primært av hensyn til landskap og friluftsliv, ikke overstiger kostnadene i form av tapt kraftproduksjon, mindre fleksibilitet og økt flomrisiko.

Departementet slutter seg til NVEs anbefaling om å fjerne utdaterte konsesjonsvilkår. Departementet anbefaler innføring av moderne standardvilkår, tilsvarende som gis ved nye konsesjoner. Vilkårene gir bl.a. forvaltningen hjemmel til å pålegge regulanten og gjennomføre biotopjusterende tiltak og/eller utsetting av fisk, tiltak for vilt, kompenserende tiltak for friluftsliv og naturvitenskaplige undersøkelser eller friluftslivsundersøkelser. Departementet mener at alle vesentlige forhold i de opprinnelige konsesjonene ivaretas ved innføring av dagens standardvilkår.

Departementet anbefaler ikke innføring av næringsfond eller endring av konsesjonskraftprisen, ut over de fondsmidlene som ble tildelt på konsesjonstidspunktet og som var engangsutbetalinger.

Departementet tilrår at revisjonen av Svorkareguleringen fastsettes på de vilkår som følger vedlagt, jf. departementets merknader nedenfor.

Tabell 1: Oppsummering av fordeler og ulemper ved departementets forslag til nye vilkår. Farge indikerer departementets vektlegging av temaet, slik at mørk grønnfarge indikerer stor vekt og lysere farge mindre vekt.

Oppsummering – fordeler og ulemper ved departementets forslag			
Prissatte virkninger	Kraftproduksjon (4,5 GWh)	- 16 Mkr	Tap av kraftproduksjon[1].
Ikke-prissatte virkninger	Villaks	+	Minstevannføring nedstrøms Svorka kraftverk vil gi noe bedre vilkår nederst i vassdraget. Innføring av standardvilkår vil gi noe bedre levevilkår.
	Landskap, friluftsliv og fiske	+	Økt minstevannføring og innføring av standardvilkår vil bedre landskapsopplevelsen og forholdene for friluftsliv og fiske.
	Systemtjenester	+	Det er ikke foreslått tiltak som endrer dette. Regulantens praksis med nedkjøringshastighet formaliseres.
	Vern mot skadeflom	+	Nye vilkår viderefører dagens praksis og medfører ikke redusert mulighet til å dempe flom.

1. Tallet er regnet ut med kraftprisbane fra NVEs kraftmarkedsanalyse fra 2023. Investeringskostnad fra regulanten er ikke regnet ut og dermed ikke tatt inn i beregningen.

V. Departementets merknader til nye konsesjonsvilkår

1. Generelt

Gjeldende konsesjonsvilkår ble fastsatt ved kgl.res. av 15. juni 1962. Departementet tilrår at vilkårene generelt oppdateres i tråd med standardvilkår for nye konsesjoner fastsatt i medhold av vassdragsreguleringsloven § 8, jf. §§ 14-20, slik loven nå lyder etter lovrevisjonen av 21. juni 2017. Departementet har i hovedsak fulgt NVEs forslag til vilkår.

Tidligere post 12 gjelder fond og andre utbetalinger. Konsesjonæren har utbetalt engangsbeløpene. Denne forpliktelsen anser derfor departementet som oppfylt og viderefører

derfor ikke dette i ny post. Posten inngår derfor ikke i nytt vilkårssett og nummereringen vil derfor være endret i tråd med dette.

Post 1 Konsesjonstid og revisjon

Konsesjonen gis på ubegrenset tid. Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Det blir lagt inn i vilkårene at regulanten kan frasi seg konsesjonen etter revisjon, jf. vassdragsreguleringsloven § 8 første ledd annet punktum.

Post 2 Konsesjonsavgifter

Konsesjonsvilkåret foreslås oppdatert i tråd med moderne standardvilkår.

Økonomiske vilkår omfattes normalt ikke av vilkårsrevisjon, og konsesjonsavgiftene foreslås videreført med de opprinnelige satsene med kr 0,50 pr.nat.hk. til staten og kr 2,75 pr. nat.hk. til kommunene. Oppjusterte satser er henholdsvis til stat kr 7,35 (pr. 1.1.2018) og kommune kr 39,67 (pr.1.1.2017).

I tråd med moderne standardvilkår foreslås det å ta med bestemmelse om at avgiftene avsettes til et kommunalt fond.

I gjeldende vilkår står det at fastsettelse av konsesjonsavgiften kan tas opp til ny prøvelse etter 20 år.

Departementet anbefaler at det innføres vilkår om justering av konsesjonsavgiftene etter tidsintervaller som loven til enhver tid bestemmer. Etter dagens regler (forskrift om justering av konsesjonsavgifter mv.) reguleres satsene hvert 5. år. Dette gjelder uten hensyn til det tidspunkt konsesjonen ble meddelt.

Bestemmelsene om tvangsinndrivelse og forsinkelsesrente foreslås endret i tråd med moderne standardvilkår.

Det tas inn at beregningen av konsesjonsavgifter etter vassdragsreguleringsloven samordnes med beregning av konsesjonsavgifter etter vannfallrettighetsloven. Denne samordningen gjøres allerede i dag, og innebærer derfor ingen materielle endringer.

Post 3 Konsesjonskraft

(tidligere post 21)

Posten videreføres i hovedtrekk som den er, men med mer moderne språk.

Ifølge gjeldende vilkår kan pålegget om konsesjonskraft tas opp til ny vurdering etter 30 år. Departementet anbefaler at man innfører bestemmelse om 20 år i tråd med moderne standardvilkår. Det samme følger av vregl. § 22 og vannfallrettighetsloven § 19.

Bestemmelsen om konsesjonskraftpris er angitt på følgende måte i vilkårene fra 1962: «*Kraften skal leveres til vanlig pris i vedkommende forsynings- eller samkjøringsområde. Dersom det ikke er mulig å påvise noen slik pris, skal kraften leveres til selvkostende. Hvis den pris som således skal legges til grunn blir uforholdsmessig høy, fordi bare en mindre del av den kraft vassfallene kan gi er tatt i bruk, skal kraften leveres til rimelig pris.*» Konsesjonen er gitt etter 10. april 1959 og prisen på konsesjonskraft bestemmes derfor av ED-prisen. Statkraft Energi AS og Svorka

Energi AS har også bekreftet at det er ED-pris som praktiseres. Departementet anbefaler derfor å endre teksten i tråd med moderne standardvilkår.

Bestemmelsen i vilkårene fra 1962 om at «*Eventuell avgivelse av overskytende kraftmengder i henhold til endret pålegg etter 2. ledd kan bare kreves etter hvert som kraft blir ledig»* foreslår departementet å ikke ta med videre i de nye vilkårene. Etter innføringen av energiloven i 1991 er dette ikke lenger en relevant bestemmelse.

Departementet foreslår å beholde bestemmelsen om at oppsagt kraft ikke senere kan forlanges avgitt.

Post 4 Kontroll med betaling av avgift mv.

(tidligere post 3)
Teksten i vilkårene fra 1962 foreslås oppdatert i tråd med moderne standardvilkår.

Post 5 Byggefrister

(tidligere post 4)
Det foreslås at fristen for oppstart av byggearbeid utvides fra 2 til 5 år, og at fristen for fullføring etter søknad kan utvides med ytterligere 5 år. Endringene er i tråd med vassdragsreguleringsloven § 15.

Post 6 Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift

(tidligere post 20 første ledd)
Posten er i hovedinnhold beholdt, men har fått mer moderne språk. Begrensningen i konsesjonærens plikt knyttet til vanskeligheter og utgifter foreslås fjernet fra bestemmelsen, i tråd med moderne standardvilkår.

Det foreslås at bestemmelsen om varsling av Naturvernrådet ved ødeleggelser av dyre- og plantearter, naturforekomster og steder med vitenskapelig eller historisk betydning fjernes da bestemmelsen ikke lenger anses aktuell.

Post 7 Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.

(tidligere post 16 og 20 fjerde og femte ledd)
Myndighet for godkjennelse av planer og tilsyn foreslås lagt til NVE, istedenfor til «vedkommende departement». Dette er i tråd med moderne standardvilkår.

Det tas inn bestemmelser om kommunens rett til å uttale seg om anleggsveier, massetak og overskuddsmasser, om plikt for konsesjonær til å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder, om konsesjonærens plikt til opprydding, om at hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til nytte for allmennheten, og at NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring etter denne posten. Dette er i tråd med moderne standardvilkår.

Installasjoner som omfatter slipp av minstevannføring, installasjon av omløpsventil og lignende skal på plass så raskt som mulig fra tidspunktet revisjonen blir vedtatt ved kgl.res. Dette krever umiddelbar innsending av detaljplan som skal godkjennes og følges opp av NVE.

Post 8 Naturforvaltning

(tidligere post 13)

Det foreslås å innføre moderne standardvilkår om naturforvaltning, med bestemmelser om at Miljødirektoratet kan pålegge konsesjonæren å gjennomføre tiltak av hensyn til fisk, plante- og dyreliv, og pålegge konsesjonæren å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser, til å dekke utgifter til ekstra oppsyn i anleggstiden, og til å dekke utgifter til kontroll og tilsyn etter denne posten.

I henhold til post 13 første ledd i vilkårene fra 1962 plikter konsesjonæren «årlig å sette ut yngel og/eller settefisk av laks og aure etter nærmere bestemmelse fra vedkommende departement». Denne muligheten gis Miljødirektoratet i de nye vilkårene post 9, pkt. II.

I vilkårene fra 1962 gir post 13 tredje ledd mulighet til å pålegge fiskebiologiske undersøkelser. Den samme muligheten finnes i de nye vilkårene post 9, pkt. III. Her gis Miljødirektoratet hjemmel til å pålegge naturvitenskaplige undersøkelser i de områdene som påvirkes av reguleringen.

Det foreslås inntatt egen bestemmelse om å ta vare på og gjøre kompenserende tiltak for friluftsliv. Bestemmelsen er ny og i tråd med moderne standardvilkår.

Post 9 Automatisk fredete kulturminner

(tidligere post 20)

Gjeldende vilkår er fra 1962 og har i post 20 følgende vilkår som omhandler kulturminner: «*Konsesjonæren skal i god tid på forhånd undersøke om faste fortidsminner som er fredet i medhold av lov av 29. juni 1951 nr. 3 eller andre kulturhistoriske lokaliteter blir berørt, og i tilfelle straks gi melding herom til vedkommende museum. Viser det seg først mens arbeidet er i gang at det kan virke inn på fortidsminne som ikke har vært kjent, skal melding som nevnt i foregående ledd sendes med en gang og arbeidet stanses.*»

Etter departementets syn faller derfor ikke konsesjonen for reguleringen av Svorka og Litlbøvra inn under ordningen med krav om innbetaling av engangsbeløp til kulturminnevern (sektoravgift). Vi viser til «Retningslinjer for bruk av sektoravgift til kulturminnevern i vassdrag» fastsatt av Miljøverndepartementet 08.juni 2010, der det fremgår at ordningene gjelder konsesjoner gitt før 1960.

Ordlyden i vilkåret oppdateres i tråd med dagens standardvilkår for kulturminner.

Post 10 Forurensning

Departementet foreslår å ta inn bestemmelsen i tråd med moderne standardvilkår.

Post 11 Veier, ferdsel mv.

(tidligere post 11)

Posten videreføres i hovedtrekk, men med et mer moderne språk.

Som i de moderne standardvilkårene står det i post 11 i vilkårene fra 1962 at «*Konsesjonæren er forpliktet til å erstatte utgiftene til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veier, bruer og kaier, hvor disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet».* Etter denne bestemmelsen står det i vilkårene fra 1962 at «*I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikt er til stede, samt erstatningens størrelse, ved skjønn på konsesjonærens bekostning. Eventuell erstatning innbetales til Vegdirektoratet*». Dette er ikke en del av de moderne standardvilkårene.

Departementet foreslår at denne bestemmelsen om at tvisttilfelle avgjørelse ved skjønn ikke videreføres i de nye vilkårene da vi forutsetter at dette er håndtert etter endt anleggstid.

Post 12 Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring

Departementet foreslår å ta inn bestemmelsen i tråd med moderne standardvilkår.

Post 13 Rydding av reguleringssonen

(tidligere post 15)

I vilkårene fra 1962 står det i post 15 at «*Konsesjonæren plikter å rydde de neddemte arealer for trær og busker som er over 1,5 m høye og/eller har over 8 cm stammediameter målt i 25 cm høyde».* I moderne standardvilkår står det i tilsvarende bestemmelse at «*reguleringssonen holdes fri for trær og busker over 0,5 m høye».* Ordlyden i dagens standardvilkår er ellers noe utvidet i forhold til vilkåret fra 1962.

Departementet foreslår at ordlyden i vilkåret oppdateres i tråd med moderne standardvilkår.

Post 14 Manøvreringsreglement

(tidligere post 17)

Ordlyden i vilkåret oppdateres i tråd med dagens standardvilkår.

Dette innebærer at tidligere bestemmelse om at manøvreringen skal forestås av en norsk statsborger, og bestemmelsen at ekspropriasjonsskjønn ikke kan påbegynnes før manøvreringsreglementet er fastsatt, foreslås fjernet da de ikke lenger anses aktuelle. Bestemmelsen om tvangsmulkt ved brudd på reglementet foreslås også fjernet da slike reaksjonsbestemmelser samles i post 21 i de nye vilkårene, se kommentarer til denne posten nedenfor.

Post 15 Hydrologiske observasjoner

(tidligere post 18)

Posten samsvarer i hovedsak med tidligere bestemmelse, men det foreslås at «anleggets eier» erstattes med «konsesjonæren» og at «departementet» erstattes med «NVE» i tråd med moderne standardvilkår, jf. departementets vedtak om delegering av myndighet av 19.01.2018. Videre foreslås at bestemmelser om merking av reguleringshøyder tas inn i ny post 17.

Tidligere bestemmelse om at kopier av konsesjonærens kart over anleggene skal tilstilles Norges Geografiske Oppmåling foreslås fjernet.

Post 16 Registrering av minstevannføring, vannstand i reguleringsmagasin, krav om skilting og merking

(tidligere post 18)

I post 18 i vilkårene fra 1962 er det en bestemmelse om merking av magasinvannstand: «*De tillatte reguleringsgrenser betegnes ved fast og tydelig vannstandsmerker som det offentlige godkjenner*». Dette foreslås erstattet av nytt standardvilkår post 17 som også gir retningslinjer bl.a. om minstevannføring, skilting, merking og etablering og opprettholdelse av hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

Post 17 Etterundersøkelser

Bestemmelsen er ny og foreslås inntatt i tråd med moderne standardvilkår. Vilkåret gir hjemmel til å kunne pålegge konsesjonæren å utføre og bekoste etterundersøkelser av reguleringens virkninger for berørte interesser, og er ikke avgrenset til bestemte vassdragsavsnitt.

Post 18 Militære foranstaltninger

(tidligere post 14)

Posten samsvarer i hovedsak med post 14 i vilkårene fra 1962. Men det foreslås at «konsesjonæren» settes inn istedenfor «anleggets eier», og at «damanlegget» settes inn istedenfor «regulerings- og overføringsanleggene», i tråd med moderne standardvilkår.

Post 19 Luftovermetning

Bestemmelsen er ny og foreslås tatt inn i tråd med moderne standardvilkår.

Post 20 Kontroll og sanksjoner

(tidligere post 23 og 17 andre ledd)

Teksten i det nye vilkåret om kontroll og sanksjoner er modernisert og utvidet i forhold til post 23 i vilkårene fra 1962, jf. gjeldende lovbestemmelser. I tråd med moderne standardvilkår foreslår departementet å ta inn bestemmelse om tvangsmulkt, overtredelsesgebyr, inndragelse av konsesjonen og bøter eller fengselsstraff. Dette vil også erstatte post 17 annet ledd om tvangsmulkt i vilkårene fra 1962.

Post 21 Tinglysing

(tidligere post 24)

Posten foreslås i hovedsak videreført, men med en mer moderne språkdrakt. Dette er i tråd med moderne standardvilkår.

2. Departementets merknader til nytt manøvreringsreglement

Det er tatt utgangspunkt i gjeldende reglement fastsatt ved kgl. res. av 15. juni 1962. Teksten er oppdatert med ny standardtekst. Ellers er det foretatt justeringer i samsvar med innstillingen til nye vilkår. Dette er kommentert i avsnittene nedenfor for de enkelte poster.

Poster fra manøvreringsreglementet fra 1962 som foreslås fjernet i sin helhet er post 2 (slipping av vann av hensyn til fløtning) og 5 (manøvreringen foretas av en norsk statsborger). Disse anses ikke lengre som aktuelle. Post 3 fra 1962 innlemmes i hovedsak i nye post 2.

Post 1

Innholdet i posten videreføres i sin helhet.

Departementet anbefaler at høydegrunnlaget blir konvertert til NN2000. NVE har vært i kontakt med regulant og informert om dette, og bedt om at oppdatert høydegrunnlaget ettersendes til Energidepartementet.

Post 2

Bestemmelsen i post 3 i reglementet fra 1962, om at vassdragets naturlige flomvannføring ikke økes, videreføres med noe endret språk. I tillegg videreføres bestemmelsen fra samme post om at

lavvannføringen mellom magasinene ikke må forminskes. Bestemmelsen om at vannslippingen for øvrig kan skje etter behovet for Svorka kraftanlegg videreføres med noe endret språk.

Departementet anbefaler at det settes krav om en bestemt minstevannføring nedstrøms Svorka kraftverk. Valg av målested skal beskrives og begrunnes i detaljplan for landskap og miljø, og godkjennes av NVE.

Videre anbefaler departementet at konsesjonærens praksis på nedkjøringshastigheten i Svorka kraftverk formaliseres i reglementet.

Post 3

Dette er post 4 i reglementet fra 1962, som i hovedsak foreslås videreført, men med et modernisert språk i tråd med moderne manøvreringsreglementer.

Post 4

Dette er post 6 i reglementet fra 1962. Bestemmelsen om at forandringer i reglementet bare kan foretas av Kongen, og om at tvist om forståelsen av reglementet oppdateres i tråd med ordlyden i nyere manøvringsreglementer.

Dersom minstevannføring og restriksjoner på nedkjøring av Svorka kraftverk etter dette reglement ikke gir forbedringer som forventet for fiskebestandene i vassdraget, kan reglementet tas opp til ny vurdering.

3. Oppfølging av reviderte vilkår

NVE er ansvarlig myndighet for oppfølging av de reviderte vilkårene. Dette gjelder med unntak av vilkår om naturforvaltning, hvor ansvaret for oppfølging ligger under Statsforvalteren, eller Miljødirektoratet når det gjelder anadrom fisk. Flere av vilkårene gir hjemmel til å kunne pålegge avbøtende tiltak og undersøkelser etter behov.

Som hovedregel ligger myndigheten til å gi pålegg om tiltak som endrer vannføring, vannstand og fysiske forhold i elver og innsjøer/magasiner til NVE. Det samme gjelder hydrologiske pålegg der vannføringsmålinger er sentralt.

Statsforvalteren/Miljødirektoratet har myndighet til å pålegge nødvendige undersøkelser knyttet til ferskvannsbiologi, plante- og dyreliv og friluftsliv. Det gjelder også kompenserende tiltak som utlegging av gytegrus, fiskeutsetting og andre tiltak som ikke påvirker de hydrologiske eller fysiske forholdene.

Pålegg om tiltak eller undersøkelser må være knyttet til skader som er forårsaket av kraftutbyggingen. Kostnadene ved pålegget må stå i rimelig forhold til tiltakets skadevirkninger og til nytten av pålegget.

I en del tilfeller kan formålet med tiltak være sammensatt. Dersom det er uklart hvem som har ansvar for å gi pålegg, må dette avklares mellom de respektive myndigheter. Det vil likevel være naturlig å samarbeide om utformingen av tiltak som krever samordning eller når det er behov for utvidet kompetanse.

Energidepartementet

t i l r å r:

Det fastsettes reviderte vilkår for tillatelser til Statkraft Energi AS og Svorka Energi AS for reguleringen av Svorka og Litlbøvra i Surnadal kommune i samsvar med vedlegg til resolusjonen.

Vedlegg 1 til kongelig resolusjon om reviderte vilkår for tillatelser til Statkraft Energi AS og Svorka Energi AS for reguleringen av Svorka og Litlbøvra i Surnadal

1. I medhold av lov av 14. desember 1917 nr. 17 om regulering og utbygging av vassdrag (vassdragsreguleringsloven) § 8 tredje ledd fastsettes reviderte vilkår for tillatelse til Statkraft Energi AS og Svorka Energi AS til å regulere Svorka og Litlbøvra i Surnadal kommune, jf. vedlegg 2.

2. Det fastsettes oppdatert manøvreringsreglement for reguleringen av Svorka og Litlbøvra i Surnadal kommune, jf. vedlegg 3.

Vedlegg 2 til kongelig resolusjon om reviderte vilkår for tillatelser til Statkraft Energi AS og Svorka Energi AS for reguleringen av Svorka og Litlbøvra i Surnadal

Vilkår
for tillatelse til Statkraft Energi AS og Svorka Energi AS etter vassdragsreguleringsloven til reguleringen av Svorka og Litlbøvra i Surnadal kommune, Møre og Romsdal fylke

(Fastsatt 04.04.2025. Erstatter tidligere vilkår gitt ved kgl.res. 18.12.1959 og 15.06.1962)

1

(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 8 første ledd.

Anleggene må ikke nedlegges uten Kongens eller Stortingets samtykke, jf. vassdragsreguleringsloven § 10 annet ledd.

Reguleringskonsesjonen, reguleringsanleggene eller andeler i reguleringsanleggene kan bare overdras i forbindelse med samtidig overdragelse av vannfall i samme vassdrag nedenfor anlegget. Det samme gjelder ved andre disposisjoner over konsesjonen, anleggene eller andeler i anleggene, herunder pantsettelse, arrest eller utlegg.

2

(Konsesjonsavgifter)

Det skal betales en årlig avgift til staten på kr 0,50 pr. nat.hk og de kommuner og fylkeskommuner som Kongen bestemmer på kr 3 pr. nat.hk. Satsene refererer seg til det som opprinnelig ble fastsatt ved kgl.res. av 15.06.1962.

Avgiften til fylkeskommunene og kommunene, fordeles mellom disse innbyrdes etter bestemmelse av NVE. Skjer det endringer i reguleringer, overføringer, kommunegrenser eller annet som i vesentlig grad kan påvirke delingsresultatet, kan ny fordeling foretas. Avgiften avsettes særskilt for hver kommune til et fond, som anvendes etter bestemmelse av fylkestinget eller kommunestyret. Fondets midler skal fortrinnsvis anvendes til utbygging av næringslivet i distriktet.

Satsen for konsesjonsavgifter skal justeres hvert 5. år, i tråd med gjeldende regler.

Betales ikke avgiften til forfallstid, betales rente som fastsatt i medhold av forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg.

Avgiften beregnes etter den økning av vassdragets lavvannføring som reguleringen antas å medføre utover den vannføringen som har vært påregnelig år om annet 350 dager i året. Ved beregningen legges det til grunn at magasinet utnyttes slik at vannføringen i lavvannsperioden blir så jevn som mulig. Avgjørelsen om beregning av avgiften treffes av NVE.

Beregningen av konsesjonsavgifter samordnes med beregning av konsesjonsavgifter for konsesjon etter vannfallrettighetsloven, jf. lov av 14. desember 1917 nr. 16 om konsesjon til rettigheter til vannfall mv. § 18.

Avgiften skal betales av de enkelte vannfalls- eller brukseiere som utnytter den regulerte vannføringen. Plikten til å betale avgiftene inntrer etter hvert som den regulerte vannføringen tas i bruk.

3

(Konsesjonskraft)

Det skal avstås til kommuner og fylkeskommuner som kraftanlegget ligger i, inntil 10 prosent av den for hvert vannfall innvunne økning av vannkraften beregnet etter reglene i § 14 annet ledd, jf. § 3 fjerde ledd. Avståelse og fordeling avgjøres av NVE med grunnlag i kommunens behov til den alminnelige elektrisitetsforsyning. Avgitt kraft kan kommunen nytte etter eget skjønn.

Det kan bestemmes at det i tillegg skal avstås inntil 5 prosent av kraften til staten beregnet som i første ledd. Staten rår fritt over tildelt kraft.

Plikten til å avstå kraft påhviler de enkelte vannfalls- eller brukseiere. Plikten til å avstå kraft inntrer etter hvert som den regulerte vannføringen tas i bruk.

NVE bestemmer hvordan kraften skal avstås og beregner effekt og energi.

Kraft tas ut i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger eller fra konsesjonærens ledninger med brukstid ned til 5.000 timer årlig. Konsesjonæren kan ikke sette seg imot at kraften tas ut fra andres ledninger og plikter i så fall å stille kraften til rådighet. Kostnadene ved omforming og overføring av kraften ved uttak andre steder enn kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger betales av den som tar ut kraften.

De enkelte vannfalls- eller brukseiere har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og brukstidens fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av Energidepartementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel. Avbrytelse eller innskrenkning av leveringen som ikke skyldes force majeure, må ikke skje uten departementets samtykke. Oppsagt kraft kan ikke senere forlanges avgitt.

Prisen på kraften fastsettes basert på gjennomsnittlig selvkost for et representativt antall vannkraftverk i hele landet. Skatter beregnet av kraftproduksjonens overskudd ut over normalavkastningen inngår ikke i selvkostberegningen. Departementet skal hvert år fastsette prisen på kraften levert kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger.

Vedtak om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny vurdering etter 20 år.

4

(Kontroll med betaling av avgift mv.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 (Konsesjonsavgifter) og kontroll med vannforbruket, samt avgivelse av kraft, jf. post 3 (Konsesjonskraft), kan med bindende virkning fastsettes av Energidepartementet.

5

(Byggefrister)

Arbeidet med det konsesjonsgitte tiltaket må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonen ble gitt og fullføres innen ytterligere 5 år. Fristene kan forlenges av NVE. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av ekstraordinære forhold (force majeure) har vært umulig å utnytte.

6

(Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, kulturminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart.

7

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Konsesjonæren plikter å legge fram detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for anleggene. Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

8

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet

a. å sørge for at forholdene i Bøvravassdraget er slik at de stedegne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak.

V

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste friluftlivsundersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

VI

Konsesjonæren kan bli pålagt å dekke utgiftene til ekstra oppsyn, herunder jakt- og fiskeoppsyn i anleggstiden.

VII

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren.

9

(Automatisk fredete kulturminner)

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredede kulturminner etter lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredede kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen og eventuelt Sametinget) med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan berøre kulturminnet, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 8 andre ledd, jf. §§ 3 og 4.

10

(Forurensning)

Konsesjonæren plikter etter Fylkesmannens nærmere bestemmelse:

a. å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med anlegget er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.
b. å bekoste helt eller delvis oppfølgingsundersøkelser i berørte vassdragsavsnitt.

11

(Veier, ferdsel mv.)

Konsesjonæren plikter helt eller delvis å erstatte utgiftene til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veier, broer og kaier, hvor disse utgifter antas å bli særlig øket ved anleggsarbeidet. Veier, broer og kaier som konsesjonæren anlegger, skal kunne benyttes av allmenheten, med mindre NVE vedtar noe annet.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utilgjengelige.

12

(Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan NVE pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprenskinger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan NVE pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Pålegg etter dette vilkåret vil bygge på en plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegg, samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold, er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

13

(Rydding av reguleringssonen)

Neddemmede områder skal ryddes for trær og busker på en tilfredsstillende måte. Generelt gjelder at stubbene skal bli så korte som praktisk mulig, maksimalt 25 cm høye. Ryddingen må utføres på snøbar mark. Avfallet fjernes.

Dersom ikke annet blir pålagt konsesjonæren, skal reguleringssonen holdes fri for trær og busker som er over 0,5 m høye. I rimelig grad kan NVE pålegge ytterligere rydding. Dersom vegetasjon over HRV dør som følge av reguleringen, skal den ryddes etter de samme retningslinjene som ellers er angitt i denne posten.

Rydding av reguleringssonen skal være gjennomført før første neddemming og bør så vidt mulig unngås lagt til yngletiden for viltet i området.

Tilsyn med overholdelsen av bestemmelsene i denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

14

(Manøvreringsreglement)

Det er fastsatt et manøvreringsreglement som setter grenser for vannstand og vannslipping, med bestemmelser om kontroll og hvordan tapping av magasin skal skje.

15

(Hydrologiske observasjoner)

Konsesjonæren skal etter vedtak fra NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentliges interesser, og gjøre materialet tilgjengelig for allmennheten.

16

(Registrering av minstevannføring, vannstand i reguleringsmagasin, krav om skilting og merking)

Det skal etableres en måleanordning for registrering og dokumentasjon av minstevannføring. Løsningen skal godkjennes av NVE. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares på en sikker måte i hele anleggets levetid.

Ved alle reguleringsmagasin og steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om manøvreringsbestemmelser og hvordan dette kan kontrolleres. NVE skal godkjenne skiltenes utforming og plassering.

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av utbyggingen må markeres på kart på opplysningsskilt og merkes eller sikres.

For alle vassdragsanlegg skal det etableres og opprettholdes hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

17

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av reguleringens virkninger for berørte interesser. Undersøkelsesrapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. NVE kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

18

(Militære foranstaltninger)

Ved damanlegget kan det treffes militære foranstaltninger for sprenging i krigstilfelle, uten at eieren har krav på erstatning for de ulemper eller rådighetsbegrensninger dette medfører. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den innskrenkning eller benyttelse av anleggene som er nødvendig og den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

19

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av NVE bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

20

(Kontroll og sanksjoner)

Konsesjonæren må tåle den kontroll med overholdelsen av de fastsatte vilkår eller pålegg gitt i medhold av vilkårene som NVE finner nødvendig. Utgifter med kontrollen kan kreves dekket av konsesjonæren.

NVE kan kreve at konsesjonæren skal rette forhold som er i strid med loven eller vedtak fattet i medhold av loven.

NVE kan treffe vedtak om tvangsmulkt for å sikre at en plikt som følger av loven eller vedtak i medhold av loven, blir oppfylt. Tvangsmulkten kan fastsettes som en løpende mulkt eller som et engangsbeløp. Tvangsmulkten tilfaller statskassen.

Departementet kan fatte vedtak om at konsesjonen trekkes tilbake ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2 (Konsesjonsavgifter), 3 (Konsesjonskraft), 5 (Byggefrister), 14 (Manøvreringsreglement) og 20 (Kontroll og sanksjoner).

Ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av spesielle konsesjonsbetingelser for de enkelte deltagere i reguleringen, mister vedkommende vannfalls- eller brukseiers retten til å bruke driftsvannet som er innvunnet ved reguleringen.

NVE kan ilegge overtredelsesgebyr til den som forsettlig eller uaktsomt overtrer eller medvirker til overtredelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av vassdragsreguleringsloven.

Med bøter eller fengsel inntil tre måneder straffes den som forsettlig eller uaktsomt overskrider konsesjonen eller overtrer konsesjonsvilkår eller pålegg fastsatt med hjemmel i vassdragsreguleringsloven.

21

(Tinglysing)

Konsesjonen med tilknyttede vilkår skal tinglyses etter tinglysingsloven.

Departementet kan ved enkeltvedtak bestemme at et utdrag av konsesjonen skal tinglyses som en heftelse på eiendommer hvor konsesjonen kan medføre en forpliktelse.

Vedlegg 3 til kongelig resolusjon om reviderte vilkår for tillatelser til Statkraft Energi AS og Svorka Energi AS for reguleringen av Svorka og Litlbøvra i Surnadal

Manøvreringsreglement

for reguleringen av Svorka og Litlbøvra i Surnadal kommune, Møre og Romsdal fylke

(Fastsatt 04.04.2025. Erstatter tidligere reglement for reguleringen av Svorka og Litlbøvra. Samt overføring av Litlbøvra og Brandåa til Svorka gitt ved gitt ved kgl.res. 18.12.1959 og 15.06.1962)

1.

Reguleringer

Magasin	Naturlig vannst. kote	Reguleringsgrenser		Oppd. m	Senkn. m	Reg.høyde m
		Øvre kote HRV	Nedre kote LRV			
Litlbøvervatnet/Almbergvatnet	334,2	343,0	333,0	8,8	1,2	10,0
Krokvatnet	334,0	336,0	333,0	2,0	1,0	3,0
Solåsvatnet	332,5	336,0	332,0	3,5	0,5	4,0
Geitøyvatnet	331,1	336,0	331,1	4,9	0,0	4,9
Andersvatnet	297,1	305,0	294,0	7,9	3,1	11,0
Langvatnet	272,5	276,0	274,0			2,0*
Måvatnet	273,0	276,0	274,0			2,0**

*Nedre reguleringsgrense ligger 1,5 m over opprinnelig naturlig vannstand.
**Nedre reguleringsgrense ligger 1,0 m over opprinnelig naturlig vannstand.

Høydene refererer seg til Kartverkets høydesystem (NN1954). Reguleringsdammene har faste overløp og vannstandene vil under flom oversige øvre reguleringsgrense. Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

2.

Ved manøvreringen skal det has for øye at vassdragets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene så vidt mulig ikke økes.

Minstevannføring

I tiden 1. mai – 30. september skal vannføringen nedstrøms utløpet av Svorka kraftverk ikke underskride 2,85 m^3/s. I tiden 1. oktober – 30. april skal vannføringen ikke underskride 1,55 m^3/s. Målestedet skal ligge så nær kraftverksutløpet som mulig, og skal godkjennes av NVE.

Restriksjoner på kraftverksdriften

Følgende nedkjøringsregime skal gjelde for Svorka kraftverk:

- Fra 20 MW til 10 MW: Maksimal reduksjon er 2,5 MW (tilsvarer 1,15 m^3/s) per 15 min.
- Fra 10 MW til 0 MW: Maksimal reduksjon er 2,5 MW per 30 min.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Dersom det forlanges, skal også nedbørmengder, temperaturer, snødybde m.v. observeres og noteres. NVE kan forlange å få tilsendt utskrift av protokollen som regulanten plikter å oppbevare for hele reguleringstiden.

4.

Viser det seg at vilkår om vannslipp og vannstandsendringer medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan det gjøres nødvendige endringer i reglementet. Dette kan skje uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Energidepartementet.

5. Statkraft Energi AS – Skjomenvassdragene i Narvik kommune

(Reviderte vilkår for tillatelser for regulering)

Kongelig resolusjon 4. april 2025

I. Innledning

Skjomenvassdragene ligger i Narvikfjellene mellom frodige dalganger, fjelltopper og breer og er utgangspunkt for dagsturisme samt lengre turer innover mot og over til Sverige, med flere tilgjengelige DNT-hytter. Vassdraget strekker seg fra fjell til fjord og det meste av det naturlige nedbørfeltet ligger høyere enn skoggrensen. Hovedelven Skjoma har utløp i Ofotfjorden. Skjoma er levested for de rødlistede artene villaks og sjøørret. I tillegg er det registrert et viktig brakkvannsdelta i utløpet av Skjoma samt et naturreservat på nordsiden av Nordelva.

De syv inntaks- og reguleringsmagasinene Lossivatnet (Loasejávri), Båtvatnet/Gautelisvatnet (Guovdelisjávri)/Vannaksvatnet (Vanasjavri), Øvre Kjørrisvatnet (Čoarddajávri), Iptojávri, Tjårdavatnet (Čoađgejávri), Langvatnet (Guovddelisjávrre) og Durmålsvatnet påvirker vannføringen på elvestrekningen i Nordelva og Sørelva og som samløper i Skjoma. Vassdraget er utbygd med tre kraftverk: Skjomen, Båtsvatn og Norddalen. Kraftverkene har en samlet installert effekt på 337,5 MW og en samlet, gjennomsnittlig, årlig produksjon på mer enn 1,3 TWh. Kraftproduksjonen fordeler seg på om lag 70 prosent vinterkraft og 30 prosent sommerkraft.

I henhold til vassdragsreguleringsloven § 8 tredje ledd kan tidligere tidsubegrensede konsesjoner revideres 50 år etter de ble gitt. Revisjonsadgangen gir innenfor bestemte rammer mulighet til å sette nye vilkår for å bøte på skader og ulemper som følge av vassdragsreguleringen. Det kan foretas en generell modernisering av de opprinnelige konsesjonsvilkårene og vilkår som i dag er uaktuelle, kan slettes.

Denne revisjonssaken omfatter reguleringskonsesjon gitt ved kgl.res. av 1. august 1969. Kravet om revisjon er fremmet av Narvik kommune. Ettersom opprinnelig konsesjon til regulering er gitt ved kongelig resolusjon fastsettes også endring av vilkår ved kongelig resolusjon.

Hovedkravet dreier seg om at Skjomenvassdraget har sterkt redusert vannføring uten pålegg om minstevannføring. Det er ønske om en minstevannføring på anadrom strekning for å ivareta økosystemet i og ved elven, i tråd med føringer som ligger i vannforskriften. Videre for å sikre bedre vilkår for oppgang, gyting, oppvekstforhold for yngel av laks og sjøørret. I tillegg kreves det endring av manøvrering og fylling i magasinene. Det er også påpekt behov for tekniske forbedringer, både for å bøte på skader, men også for å bedre tilgjengeligheten for allmennheten.

Statkraft Energi AS (heretter Statkraft) har utarbeidet revisjonsdokument. Revisjonsdokumentet har vært på høring.

NVE oversendte innstilling til departementet i oktober 2023 der de anbefaler minstevannføring i Skjoma av hensyn til laks og ørret. Videre anbefaler NVE at det innføres moderne standardvilkår med vilkår om naturforvalting som vil kunne innfri flere av kravene i revisjonen og bidra til miljøforbedring. NVE fraråder at det settes krav om magasinrestriksjoner for magasinene i

reguleringen. De foreslåtte tiltakene vil gi bedre vilkår for laks, sjøørret og naturverdiene som finnes i vassdraget, og gir et samlet produksjonstap på rundt 40 GWh årlig.

Energidepartementet har sendt NVEs innstilling på høring til Narvik kommune samt Nordland fylkeskommune.

Departementet tilrår at vilkårene revideres og slutter seg til NVEs anbefaling om å fjerne utdaterte konsesjonsvilkår og at det innføres nye standardvilkår etter vassdragsreguleringsloven. Departementet mener at alle vesentlige forhold i de opprinnelige konsesjonene ivaretas ved innføring av dagens standardvilkår og slutter seg til NVEs forslag med de enkelte justeringer som fremgår i det videre.

Departementet vil ikke anbefale innføring av magasinrestriksjoner for magasinene i reguleringen. Magasinrestriksjoner vil ha konsekvenser for reguleringen i etterfølgende år og vil derfor medføre så tyngende restriksjoner på manøvreringen at fordelene ikke veier opp for ulempene.

Departementet anbefaler pålegg om minstevannføring i Skjoma.

NVEs innstilling i revisjonssaken er gjengitt under kapittel II, høringspartenes merknader til NVEs innstilling under kapittel III. Departementets samlede vurdering og konklusjon fremgår av kapittel IV og til slutt departementets merknader til nye vilkår i kapittel V. Utkast til kgl.res. har vært forelagt berørte departementer i tråd med retningslinjen Om statsråd.

II. NVEs innstilling

NVEs argumentasjon og synspunkter er tatt inn under departementets vurderinger. Innstillingen kan ellers leses i sin helhet på NVEs hjemmesider.

Sammendraget i NVEs innstilling til departementet av 9. mars 2023 er her sitert i sin helhet:

«Med bakgrunn i krav fra Narvik kommune åpnet NVE 07.01.2016 sak om revisjon av konsesjonsvilkår for reguleringer og overføringer i Skjomenvassdragene, gitt ved kgl.res. av 01.08.1969. Konsesjonæren er Statkraft Energi AS. Hovedkravet gjelder slipp av minstevannføring for å forbedre forholdene på anadrom strekning i elva Skjoma. NVE anbefaler at det innføres nye og moderniserte vilkår for reguleringskonsesjonen av Skjomenvassdraget. Vilkårene gir myndighetene hjemmel til å pålegge relevante, avbøtende tiltak og undersøkelser etter behov.

Av hensyn til gyte- og oppvekstområder for laks og sjøørret i Skjoma anbefaler vi at det slippes minstevannføring hele året. NVE anbefaler et fast slipp fra magasin Iptovatn på 1 m^3/s i tiden 15.11-14.05. Vi anbefaler videre at det holdes en minimumsvannføring i Skjoma målt ved Gamnes på 4 m^3/s i tiden 15.05 - 14.09 og 1 m^3/s i tiden 15.09 - 14.11. Vi mener slipp gjennom hele året vil redusere risikoen for tørrlegging og bunnfrysing av gytegroper om vinteren og sikre produksjonsareal for ungfisk om sommeren, spesielt seinsommeren.

NVE har balansert hensynet til naturverdiene i vassdraget mot viktigheten av regulerbar kraft i kraftsystemet. Foreslåtte restriksjoner for vannføring vil medføre ca. 40 GWh produksjonstap, sammenlignet med i dag. Totalproduksjon i kraftverkene som inngår i reguleringene er om lag 1,3 TWh/år. Nåverdien av produksjonstapet er estimert til ca. 268 mill.kr. Fleksibiliteten og regulerbarheten i systemet vil etter NVEs syn i liten grad bli påvirket.

De nye vilkårene vil ellers dekke mange av de øvrige revisjonskravene og gi hjemmel til å pålegge naturfaglige undersøkelser, tiltak for friluftsliv og kulturminneundersøkelser.»

III. Høring av NVEs innstilling

Departementet har sendt NVEs innstilling på høring til fylke og kommune. Følgende uttalelser er mottatt:

Narvik kommune uttaler følgende i brev av 11. april 2023:

«NVE har gjennomført revisjon av konsesjonsvilkårene for vassdraget, og kommet med sin anbefaling til Olje- og energidepartementet. Den vesentligste endringen i vilkårene er at NVE forslår krav om slipp av minstevannføring på de nederste delene av Skjoma – hele året. Den foreslåtte minstevannføringen vil gi et produksjonstap ≤40 GWh, sammenlignet med i dag. NVE har lagt stor vekt på hensynet til miljøverdiene i vassdraget. NVE vekter at minstevassføring vil gi vesentlige miljøforbedringer i et viktig lakse- og sjøørettvassdrag, og at Skjomen er prioritert i nylig godkjente regional plan for vannforvaltning. Hensikten er å bedre leve- og oppvekstsvilkårene for laks og sjøørret. I forslag til manøvreringsreglement er dette sikret gjennom bestemmelse 2 andre ledd: *«I perioden 15.11-14.05 skal det slippes minimum 1 m³/s fra magasin Iptovatn, mens det skal holdes en minimumsvannføring i Skjoma ved Gamnes på 4 m³/s i perioden 15.05 -14.09 og 1 m³/s i perioden 15.09-14.11.»*

NVE har foreslått at gjeldende konsesjonsvilkår oppdateres i tråd med dagens standardvilkår. De nye vilkårene vil dekke flere av de øvrige revisjonskravene og gi hjemmel for å pålegge naturfaglige undersøkelser, tiltak for friluftsliv og kulturminneundersøkelser.

Videre foreslår NVE at Statkraft pålegges å utarbeide et forslag til tiltaksplan for biotoptiltak i Skjoma, i hovedsak av hensyn til fisk og fiskevandringer. NVE foreslår at forslag til tiltaksplan skal sendes dem innen 9 måneder etter at de nye vilkårene er innført. Tiltaksplanen skal forelegges Miljødirektoratet/Statsforvalteren, og endelig pålegg om tiltak fastsettes av NVE.

Narvik kommune framsatte i 2016 krav om å åpne revisjon av konsesjonsvilkårene for Skjomenvassdraget til NVE. Bakgrunnen for dette var en rapport utgitt av NVE og Miljødirektoratet hvor Skjomenvassdraget først blir vurdert åpnet for revisjon i perioden 2021-2027. Narvik kommune har i sitt krav bedt om at minstevannføringen skal økes for dette er å ivareta fiskebestander, biologisk mangfold, friluftsliv og turisme. Kommunen anså dette som svært viktig for å sikre den fremtidige utviklingen av Skjomenvassdraget.

Narvik kommune stiller seg positive til NVEs innstilling for revisjon av konsesjonsvilkår for Skjomenvassdraget, og herunder pålegg om utarbeidelse av tiltaksplan for biotoptiltak i elva.»

Miljødirektoratet uttaler følgende i brev av 16. juni 2023:

«Vi viser til bestilling fra KLD den 19.05.2023 der Miljødirektoratet bes om å vurdere NVEs innstilling til revisjon av konsesjonsvilkårene for Skjomenvassdragene. Hensynet til anadrom fisk ved slipp av minstevannføring vurderes som det viktigste temaet i saken. Vi har derfor i mindre grad vurdert andre forhold i innstillingen.

Bakgrunn

Konsesjon for Skjomenvassdragene ble gitt ved kgl.res. av 01.08.1969 "Statsregulering av Skjomenvassdragene m.v." Det ble gitt tilføyelse i manøvreringsreglementet for regulering og overføring av Duremålsvatn i 1971.

Utbyggingen er kompleks og består av syv reguleringsmagasin og tre kraftverk (Skjomen, Båtsvatn og Norddalen) som har en samlet installert effekt på 337,5 MW og en gjennomsnittlig årlig produksjon på 1,3 TWh (70 % vinterkraft, 30 % sommerkraft). Statkraft er konsesjonær. Vannføringen i Skjoma er redusert med 90 % i vinterhalvåret og 80-90 % i sommerhalvåret, med unntak av perioden før toppen av vårflommen nås. Det er ikke krav om slipp av minstevannføring i vilkårene.

Skjoma har en naturlig anadrom strekning på ca. 13 km. Vassdraget var tidligere kjent som et godt lakse- og sjøørretvassdrag med fangster på 1500-2000 kg laks og 1000 kg sjøørret/år[1]. Vanlig størrelse på laksen var rundt 5 kg, med enkeltfangster på over 15 kg.

Etter kraftutbyggingen har utviklingen i fiskebestandene vært svært negativ og i henhold til kvalitetsnormen for villaks er bestandstilstanden i dag svært dårlig (Gytebestandsoppnåelse og høstingspotensiale = dårlig, Genetisk integritet = svært dårlig). Vitenskapelig råd for lakseforvaltning (VRL) har også vurdert bestandstilstanden for sjøørret som dårlig[2]. På en skala fra 0-3, med 3 som største påvirkning, har VRL vurdert påvirkningen fra vannkraft både på laks og sjøørret til grad 3 (svært stor)[2],[3].

De første årene etter regulering ble det gjennomført kompensasjonsutsettinger av lakseyngel og smolt, men utsettingspålegget ble avsluttet i 1986. Dette var basert på en vurdering av at oppvandringsforholdene var dårlige og at det var tilstrekkelig naturlig reproduksjon til å rekruttere de begrensede strekningene som var egnet som oppvekstområder for laksefisk.

Som følge av bestandssituasjonen har Skjoma vært stengt for fiske etter laks siden 1997.

Statkraft etablerte på eget initiativ fisketrapper i Lille- og Storefallet i 2016, noe som økte tilgjengelig områder for anadrom laksefisk med ca. 3 km. Det har imidlertid så langt vært begrenset med vandring i trappene. Det har derfor i flere omganger vært flyttet voksen fisk oppstrøms trappene for å øke produksjonen i disse områdene.

Det er anlagt ni terskler som til sammen utgjør 15 % av elvestrekningen på anadrom strekning.

Etter krav fra Narvik kommune vedtok NVE å åpne for revisjon av konsesjonsvilkårene den 07.01.2016. Det ble i alt fremmet 11 krav og hvor hovedkravet gikk på slipp av minstevannføring til anadrom strekning. Dette for å ivareta økosystemet i og ved elva og særlig med tanke på å sikre bedre vilkår for oppgang, gyting og oppvekstforhold for yngel av laks og sjøørret. Det er også et viktig brakkvannsdelta ved utløpet i fjorden og som påvirkes av reguleringen.

[1] Berg, M., 1964. Nord-norske lakseelver. Johan Grundt Tanum Forlag. Oslo 1964
[2] Vitenskapelig råd for lakseforvaltning 2022. Klassifisering av tilstanden til sjøørret i 1279 vassdrag. Temarapport fra Vitenskapelig råd for lakseforvaltning nr 9, 170 s.
[3] Vitenskapelig råd for lakseforvaltning 2021. Status for norske laksebestander i 2021. Rapport fra Vitenskapelig råd for lakseforvaltning nr 16, 227 s.

Statkraft har avvist alle krav om slipp av minstevannføring og mener den store fallhøyden vil gi svært store produksjonstap, selv ved små vannslipp.

Forholdet til rapport 49/2013 og regional vannforvaltningsplan
I den nasjonale gjennomgangen av revisjonsobjekter (NVE Rapport 49/2013) ble Skjomen, som følge av antatt høyt krafttap (> 100 GWh/år, >10 % av total produksjon), satt i kategori 1.2. Det ble samtidig antydet at betydelig miljøforbedring kunne oppnås med vesentlig mindre krafttap. I den departementsgodkjente regionale vannforvaltningsplanen for perioden 2016-2021 ble Skjoma oppført på vedlegg 3.

Etter tilrådning fra NVE og Miljødirektoratet (datert 01.06.2022) ble Skjoma oppført på vedlegg 2 i de nå godkjente vannforvaltningsplan for perioden 2022-2027. Dette innebærer miljømål som kan medføre krafttap. I tillegg står Skjoma oppført på vedlegg 3, dvs. at det er aktuelt også med andre tiltak. Dagens miljøtilstand er dårlig økologisk potensial (DØP) med godt økologisk potensial (GØP) som mål.

NVEs innstilling
NVE anbefaler at det slippes minstevannføring til Skjoma hele året. Gjennom vinteren, dvs. i tiden 15.11-14.05 anbefales det et fast slipp fra Iptovatn på 1 m3/s. På sommeren (15.5-14.9) anbefales det at det holdes en minimumsvannføring målt ved Gamnes (øverst på naturlig anadrom strekning) på 4 m3/s og 1 m3/s gjennom høsten (15.09-14.11).

NVE mener at minstevannslippet gjennom hele året vil redusere risikoen for tørrlegging og bunnfrysing av gytegroper om vinteren, samt sikre arealer for produksjon av ungfisk på sommeren, spesielt på seinsommeren.

Antatt produksjonstap er satt til 40 GWh som utgjør 3% av totalproduksjonen på 1,3 TWh/år. Etter NVEs vurdering vil fleksibiliteten og regulerbarheten i systemet i liten grad bli påvirket.

NVE anbefaler i tillegg at det utarbeides en biotoptiltaksplan som tilpasses de foreslåtte minstevannføringsslippene.

Miljødirektoratets vurdering
Miljødirektoratet har ikke tidligere avgitt uttalelse i saken. Den var på høring i perioden da direktoratet ikke avga selvstendige høringsuttalelser i energisaker. Vi hadde imidlertid nær dialog med Statsforvalteren i forbindelse med deres uttalelse.

Statsforvalteren anbefalte at det ble utarbeidet en tilleggsutredning for slipp av minstevannføring med hovedfokus på hvilket nivå en minstevannføring bør ligge på i ulike deler av året (building-block tilnærming) og at resultatene ble lagt til grunn for fastsetting av et nytt manøvreringsreglement som ivaretar laksens og sjøørretens behov, samtidig som krafttapet blir akseptabelt. Det ble også anbefalt at det ble utarbeidet en oppdatert plan for utbedring og miljøtilpasning av tersklene og andre biotoptiltak.

Det er gjennomført ferskvannsbiologiske undersøkelser i Skjomenvassdraget over lang tid og årlig siden 1997. De fleste av undersøkelsene er initiert etter pålegg fra Miljødirektoratet. Hensikten med undersøkelsene har vært å kartlegge bestandsstatus som grunnlag for å tilrå avbøtende tiltak,

samt å evaluere effekten av iverksatte tiltak. Siden 2013 har påleggene hatt til hensikt å fremskaffe kunnskap om flaskehalsene for produksjonen av ungfisk og smolt. Som grunnlag for dette har det vært pålagt årlige ungfiskregisteringer, habitatkartlegginger, gytefisktellinger og registering av tørrlegging av gytegroper og flytting av fisk oppstrøms fisketrappene. Resultatene fra undersøkelsene har gitt grunnlag bla. for rekrutterings- og overlevelsesanalyser i ulike stadier for laks og sjøørret og som i sin tur er benyttet som grunnlag for vurdering av flaskehalser i ungfiskrekrutteringen.

Siste påleggsperiode gikk ut i 2021. I påvente av utfallet av revisjonssaken har Statkraft, etter anmodning fra direktoratet, videreført undersøkelsene i 2022 og har også meddelt en videreføring i 2023. I tillegg til de pålagte undersøkelsene er det i forbindelse med revisjonsprosessen gjennomført faglige utredninger etter krav fra NVE, samt etter eget initiativ fra Statkrafts side. Kunnskapsgrunnlaget i saken vurderes dermed som svært godt.

NINA, som har vært Statkrafts oppdragstaker for direktoratets pålegg, kom med siste hovedrapport i 2022[4]. Fra denne rapporten gjengis følgende oppsummerende konklusjon:

Både gytefiskanalyser og ungfiskanalysene indikerer de samme mønstrene i tetthetsavhengighet i rekrutteringen av laks og aure. Analysene indikerer at bærekapasiteten for ungfisk er nådd, og med nåværende vannføringsregime (ingen minstevannføringskrav) kan vi ikke forvente at lakse- og sjøaurebestandene kan øke ytterligere utover dagens nivå. Høgere vintervannføring gir bedre overlevelse for egg og årsyngel, og er nødvendig for å sikre raskere bestandsvekst. Høgere sommervannføring i august og september er nødvendig for å øke bærekapasiteten for ungfisk og dermed gi høgere bestander av laks og sjøaure. Lav vannføring om vinter og sommer representerer de viktigste flaskehalsene for ungfiskrekruttering i Skjoma; høgere minstevannføring vil gi større og mer robuste bestander….

NINA vurderer mao at man har oppnådd den produksjonen av anadrom fisk som er mulig med dagens vannføring i Skjoma. En vesentlig økning i rekrutteringen ut over dagens nivå kan kun oppnås ved å øke produksjonsarealet i tiden det er mest begrensa. For å styrke bestanden må det innføres både økt vintervannføring som vil redusere dokumentert dødelighet av rogn og yngel ved innfrysing, samt økt vannføring på sommeren som vil gi mer tilgjengelige skjul- og oppvekstområder og ikke minst økt produksjon av næringsdyr (bunndyr). Sommervannføringen er lavest i august og september, en periode som samtidig er svært viktig for vekst pga. god temperatur og god produksjon av næringsdyr. Basert på dokumentert høyere vekst oppstrøms fisketrappene, hvor tettheten av fisk er lav, vurderer NINA at tilgang på næring er en større tetthetsregulering enn tilgangen på skjul. NINA vurderer derfor videre at kun gjennomføring av fysiske habitattiltak med gjeldende vannføring, slik som utlegging av gytegrus, justering av terskler eller substratharving, i liten grad vil kunne gi økt produksjon av fisk.

NVEs innstilling som stiller krav om differensiert minstevannføring både på sommer og vinter og at det tas hensyn til vannføringen i gytetiden på høsten viser at kunnskapsgrunnlaget framskaffet

[4] Gjelland, K.Ø., Kanstad-Hanssen, Ø., Rinaldo, A., Ambjørndalen, V., Johansen, N.S, Seljestokken, V. & Diserud, O. 2022. Bestandsdynamikk og flaskehalser for rekruttering av laks og sjøaure i Skjoma. NINA Rapport 1854. Norsk institutt for naturforskning. Rapport 1854.

over mange år, er tillagt betydelig vekt i saken. Innstillingen følger også i stor grad anbefalingene fra Statsforvalteren og Miljødirektoratet støtter derfor NVEs vurderinger om behovet for slipp av minstevannføring og påpeker at argumentasjonen har sterk faglig forankring.

Hva gjelder selve nivået på minstevannføringene, så er det gjennom revisjonsprosessen gjennomført utredninger av vanndekt areal og økt smoltproduksjon på ulike vannføringer. Med tanke på vintervannføringen så er den viktigste hensikten med denne å unngå innfrysing av gytegroper og viktige skjulområder for fisk. NINA har vurdert at man vil oppnå størst effekt i økning av vanndekt areal opp til en vannføring på 1,5 m^3/s[5]. I NVEs innstilling er anbefalingen at det skal slippes minimum 1 m^3/s fra Iptovann, dvs. 0,5 m^3/s under optimalt nivå. Tilsig fra restfeltet vil imidlertid komme i tillegg til slippet. Forventet vintervannføring ved Gamnes ved ulike minstevannslipp er beregnet for en tørr og en normal vinter og viser at slipp av 1 m^3/s minst vil gi 1,10 m^3/s (tørr vinter, 2017/18), mens i et normalår vil vannføringen ligge på 1,53 m^3/s som det laveste (2018/19). NVE viser til at ved å starte det faste slippet av vintervannføring fra Iptovann like etter gyteperioden, så vil man sikre at elva fylles før islegging og at vannet dermed ikke vil gå til isdannelse før det når anadrom strekning. Et slipp av minstevannføring på 1 m^3/s på vinteren vil dermed bidra svært positivt sammenliknet med dagens situasjon i vassdraget hvor døgnvannføringen kan komme ned i 0,075 m^3/s. I lys av dette, og at vinterproduksjonen også er viktigst i kraftsystemet (70% av produksjonen), velger direktoratet derfor å støtte NVEs nivå på minstevannføringen på vinteren, dvs. slipp av 1 m^3/s.

På sommeren er hensikten å øke tilgjengeligheten av næring, samt skjul- og oppvekstområder, spesielt i august – september. Ved tilleggsutredninger under revisjonsprosessen har man gjennom to ulike tilnærmingsmetoder vist at ungfiskproduksjonen og dermed smoltproduksjonen kan antas å øke med 10-40 % om minstevannføringen på sommeren øker fra 1,5 til 4 m^3/s[6]. Selv om det ikke er gjort vurderinger av hvilken smoltproduksjonsøkning man kunne oppnådd ved enda høyere vannføringer, vil NVEs foreslåtte minimumsvannføring på 4 m^3/s ved Gamnes uten tvil bidra positivt til en produksjonsøkning av fisk i vassdraget. NINA påpeker da også at økninga i smoltproduksjonen som følge av slike endringer relativt sett vil gi et mye større bidrag til høstbart overskudd enn den relative økninga i smoltproduksjon alene skulle tilsi da en større del av økt tilbakevandring av fisk vil inngå som høstbart overskudd, dvs. over gytebestandsmålet (jf. at bærekapasiteten ved dagens vannføring ligger nært opp til gytebestandsmålet). Til tross for at det også gjerne skulle ha vært gjort beregninger av økt smoltproduksjon på nivåer over 4 m^3/s velger vi, basert på dagens kunnskap, å støtte NVEs innstilling også om at det på sommeren skal holdes et nivå på minimum 4 m^3/s ved Gamnes.

Hva gjelder høstvannføringen, dvs under gytingen, så er det viktig at denne ikke bli for høy sett i forhold til vinteren, slik at fisken gyter på områder som senere kan bli tørrlagt. Samtidig viser målinger, ifølge NVE, at vannføringen på slutten av gyteperioden kan gå under 1 m^3/s. Det er viktig at det er nok vann til at fisken får benyttet viktige gyteområder, slik at potensialet blir

[5] Gjelland, K.Ø. 2019. Vassføring og vassdekka areal i Skjoma. NINA prosjektnotat 156.
[6] Diserud, O. & Gjelland, K.Ø. 2022. Estimering av smoltproduksjon ved forskjellige minstevannføringsscearier i Skjoma. NINA prosjektnotat 382.

utnyttet mest mulig. En sikring av vannføring som minst er på nivå med vintervannslippet allerede 15.9., synes dermed fornuftig og støttes derfor.

Iptovatn er av NVE valgt som slippsted for vintervannføringen, mens det er opp til Statkraft å vurdere hvordan minstevannslippet på sommer og høst skal sikres. I Iptovatn er det de senere år registrert lake (*Lota lota*). Dette er en art som ikke finnes naturlig i Skjomenvassdraget eller i Nordland for øvrig, men som nå er antatt innført gjennom kraftverksoverføringene fra Siidasjàvri i Sverige og som er del av Skjomenutbyggingen. Gjennom pålegg fra Statsforvalteren i Nordland gjennomførte NINA undersøkelser i 2018 for å kartlegge utbredelsen i kraftsystemet. Arten ble dokumentert i Tjårdavatnet, Iptovatn og Iptojohka/Vatn 613 moh.

Spredning av nye arter er ikke ønskelig og slipp av minstevannføring fra Iptovatn kan bidra til at lake spres nedover vassdraget til anadrom strekning. NINA skriver imidlertid at lake allerede gjennom tidligere overløp på dammen kan ha spredt seg nedstrøms magasinet. Dette vil også kunne skje i framtida, uavhengig av om det slippes minstevannføring eller ikke. NINA skriver videre at det er kjent lake i en rekke anadrome vassdrag i Troms og Finnmark (f.eks. Målselva, Signaldalselva, Skibotnelva, Reisaelva, Kvænangselva, Altaelva og Tanaelva) uten at det er påvist skade på bestandene av anadrom laksefisk. NINA kjenner heller ikke til skadelige patogener som lake kan overføre til laks- og ørretbestander. NINA vurderer derfor at de positive sidene ved å slippe minstevannføring som viktigere enn å redusere risikoen for at lake skal kunne spre seg nedstrøms.

Statsforvalteren skriver også i sin høringsuttalelse at det vurderes som sannsynlig at lake allerede har spredd seg nedover fra Iptojavri (Iptovatn) til Sørelva og Skjoma. De vurderer at lake kan tenkes å trives i mer stilleflytende deler av elva, som for eksempel i terskelbassengene, og at det kan bli konkurranse mellom artene der, men at det er mer tvilsomt om lake vil kunne påvirke laks og sjøørret i mer strømsterke områder, som er disse artenes viktigste leveområder.

I lys av at det er sannsynlig at lake allerede har spredt seg nedover vassdraget, og/eller vil kunne gjøre dette i framtida også uten slipp av minstevannføring, mener direktoratet at spredning av arten ikke bør tillegges vekt i saken. I likhet med NINA og Statsforvalteren kjenner heller ikke Miljødirektoratet til at lake kan ha negative effekter på anadrom laksefisk i elv. Det er også verdt å merke seg at spredning av lake til systemet allerede er en effekt av kraftutbyggingen, og at en eventuell negativ effekt av konkurranse/predasjon fra lake i terskelbassengene vil kunne reduseres gjennom økt strømhastighet og gjennomstrømning ved slipp av minstevannføring, samt ved biotopjusteringer.

Konklusjon

Miljødirektoratet vurderer at NVEs innstilling vektlegger tilgjengelig kunnskap på en god måte. Selv om det ikke kan utelukkes at høyere nivå på minstevannføringene vil kunne bidratt til ytterligere positiv effekt på produksjonen av anadrom fisk, vurderer vi at NVEs anbefalinger, basert på dagens kunnskap, vil kunne gi grunnlag for økt produksjon av ungfisk på et slikt nivå at de stedegne bestandene vil ivaretas på lang sikt, at miljømålene i vannforvaltningsplanene vil kunne nås og at et høstbart overskudd trolig vil kunne oppnås. Effektene av både minstevannføring og gjennomføring av habitattiltak legges her til grunn. Vi påpeker i denne

forbindelse at vassdraget har vært stengt for fiske etter laks siden 1997 som følge av den dårlige bestandssituasjonen, som i svært stor grad er forårsaket av påvirkningen fra vannkraft.

I lys av situasjonen for den atlantiske villaksen som nå står på rødlista og det faktum at vassdraget tidligere var et viktig vassdrag for regionen, mener vi videre at fordelene for natur- og friluftslivsverdier langt på vei vil overstige kostnadene med et krafttap på 3 %. Vi vil her også fremheve NVEs vurdering av at fleksibiliteten og regulerbarheten i kraftsystemet i liten grad vil bli påvirket av de minstevannføringene som anbefales. Miljødirektoratet støtter derfor NVEs innstilling til de nye konsesjonsvilkårene for Skjomenvassdragene.»

Statkraft Energi AS uttaler følgende i brev av 6. september 2023 med vedlegg:

«Statkraft Energi AS viser til Norges vassdrags- og energidirektorats (NVE) innstilling av 9. mars 2023 om revisjon av konsesjonsvilkår for Skjomenvassdragene og Olje- og energidepartementets (OED) befaring i Skjomen 27. juni 2023. I dette brevet redegjør vi for momenter OED bør være oppmerksomme på i sin helhetsvurdering og behandlingen av vilkårsrevisjonen. Vedlagt følger også kommentarer til NVEs innstilling.

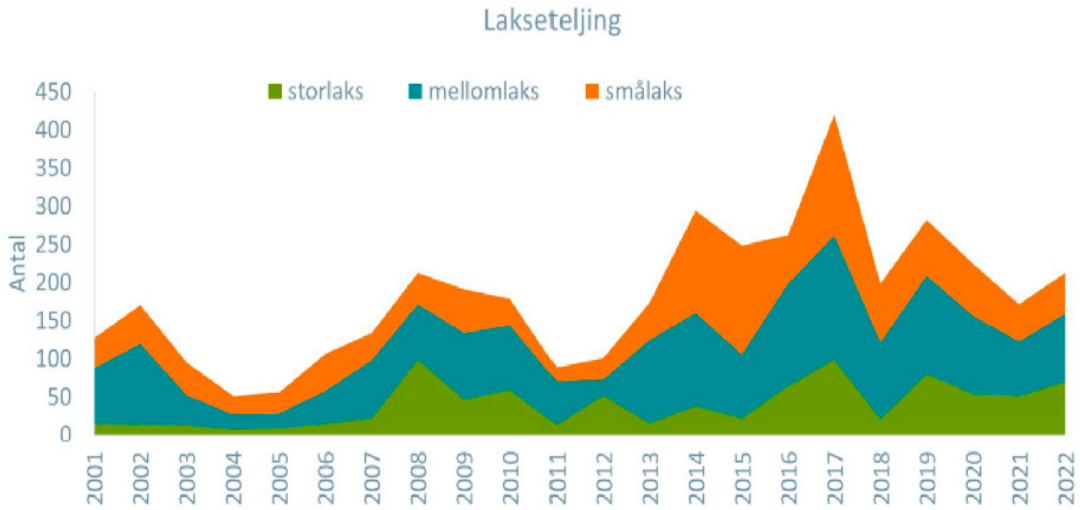
Statkraft støtter hovedmålet med vilkårsrevisjoner om å bedre miljøforholdene i regulerte vassdrag dersom nytten er større enn kostnaden. Vi har forståelse for ønsket om å innføre minstevannføring for å øke laksebestanden i Skjoma. NVE konkluderer i innstillingen med at det er behov for minstevannføring. Statkraft er ikke enig i NVEs vurdering og vi mener at innstillingen er utydelig på hvordan direktoratet har gjort avveiningen mellom miljøforbedringer og kostnader. Statkraft kan ikke se hvordan NVE har veiet opp ulempene med minstevannføring opp mot fordelene på en transparent måte. Fiskeundersøkelsene viser at tilstanden for laksen er i positiv utvikling og bestandsmålet nås. Miljøgevinsten med minstevannføring er usikker og det er ikke sikkert at NVEs forslag til vilkår vil gi et høstbart overskudd av laks og mulighet til å åpne for laksefiske i Skjoma. I tillegg er konsekvensene av produksjonstap, redusert evne til å levere systemtjenester og svekket forsyningssikkerhet lite vektlagt i innstillingen. Statnetts Kortsiktige markedsanalyse fra 2023 forventer stor økning i kraftforbruket, lite ny kraftproduksjonen og kraftig svekket energibalanse de neste årene. NVEs kortsiktige kraftbalanse 2023 er bekymret for effektunderskudd og stor usikkerhet rundt utviklingen av forbruket. For å realisere den planlagte samfunnsutviklingen, med reduksjon i klimagassutslippene gjennom elektrifisering og etablering av uregulerbar fornybar energi, er vi avhengig av regulerbar vannkraft med stor magasinkapasitet og god fleksibilitet, slik som Skjomenreguleringen. Skjomen er et viktig kraftverk i en region som går mot kraft- og effektunderskudd, noe som tilsier at produksjonstap bør unngås.

Statkraft mener det ikke bør innføres krav om minstevannføring fordi samfunnskostnaden knyttet til tap av betydelige mengder energi og leveranse av systemtjenester bør veie tyngre enn den ønskede gevinsten med å oppnå et høstbart overskudd på laks og åpning av fiske i Skjoma. I tillegg mener vi det er stor usikkerhet knyttet til hvor stor effekt NVEs forslag til minstevannføring vil ha på laksebestanden. Statkraft mener fysiske tiltak i elven, som endring av terskler og etablering av fisketrapper, både sikrer oppvekstsvilkårene for fisken og samtidig opprettholder energiproduksjonen.

1. Bestandsmålet for laks i Skjoma nås de fleste år

Mediene og NVE har frontet bunnfrysing som den største miljøutfordringen i Skjoma. Bilder av innfryst laks har ført til sterke reaksjoner og gir inntrykk av at all fisken i Skjoma dør, noe som ikke er riktig. Gytebestandsmålet nås de fleste år og laksebestanden har en positiv utvikling, se vedlagt årsrapport for 2022 fra NINA og figur 1 under. Bunnfrysing er et kjent fenomen i alle elver, og er ikke spesielt for Skjoma. Problemet oppstår først når fisken gyter på høyere vannføring enn vintervannføringen og gytegropene blir liggende tørrlagt og fryser. Innefryst voksen laks er imidlertid ikke et problem for bestanden.

Figur 1 Utvikling i laksebestanden i Skjoma (2001-2022). Kilde: NINAs årsrapport for 2022

NVE har vist til to flaskehalser som en begrensning for laksebestanden i Skjoma: vanndekket areal på sommeren og vannføring på vinteren. Statkraft mener det bør gjøres en prioritering av de to flaskehalsene og mener det må fremlegges bedre dokumentasjon hvis det skal innføres tiltak for å øke vintervannføringen. Kravet om vannslipp på vinteren utgjør 26,5 GWh, ca. 66 % av produksjonstapet. Fiskeundersøkelsene og bestandsutviklingen viser at bestanden tåler tørre vintre med lav vannføring, som de tørre vintrene 2017-2018 og 2020-2021. NINA skriver for eksempel i årsrapport for 2022 at «Den sterke 2017-kohorten (0 år i 2018) er framtredande gjennom alle år sidan.» I NINA- rapporten Estimering av smoltproduksjon ved forskjellige minstevannføringsscenarier i Skjoma fra 2022 står det også at : «…selv ett er dødelig het en i g yt egr opene, er est im at et for maksimal rekruttering ganske robust for varierende gytegropoverlevelse».

NVE har foreslått Iptovatn som slippsted, men på grunn av sedimenter i vannet er flere av høringspartene skeptiske til at minstevannføring skal komme derfra. Det er ingen av høringspartene som har foreslått Iptovatn som slippsted. På befaringen ble det påpekt fra enkelte av høringspartene at vannslipp med kaldt brevann fra Iptovatn kan være negativt for fiskebestanden. Det er altså usikkerhet knyttet til hvilken miljøgevinst vi kan forvente.

Minstevannføringen vil sannsynligvis gi en miljøforbedring, men effekten er usikker og kostnaden vil være høy. Miljøforvaltningen og NINA anbefaler minstevannføring, men de har ikke gjort en

helhetlig kost-nyttevurdering. Vassdraget er ikke et nasjonalt laksevassdrag og var tidligere gitt lav prioritet av fagmyndighetene i arbeidet med villkårsrevisjoner. Lokalt engasjement og oppslag i nasjonale media om innfrysing har bidratt til økt fokus på vassdraget, og ved oppdatering av vannplan ble Skjoma prioritert opp med mål som ville kunne medføre krafttap.

Statkraft mener den positive utviklingen i fiskebestanden, den store usikkerheten knyttet til forventet miljøgevinst og det store produksjonstapet tilsier at det er bedre samfunnsnytte å utføre fysiske tiltak enn å innføre minstevannføring.

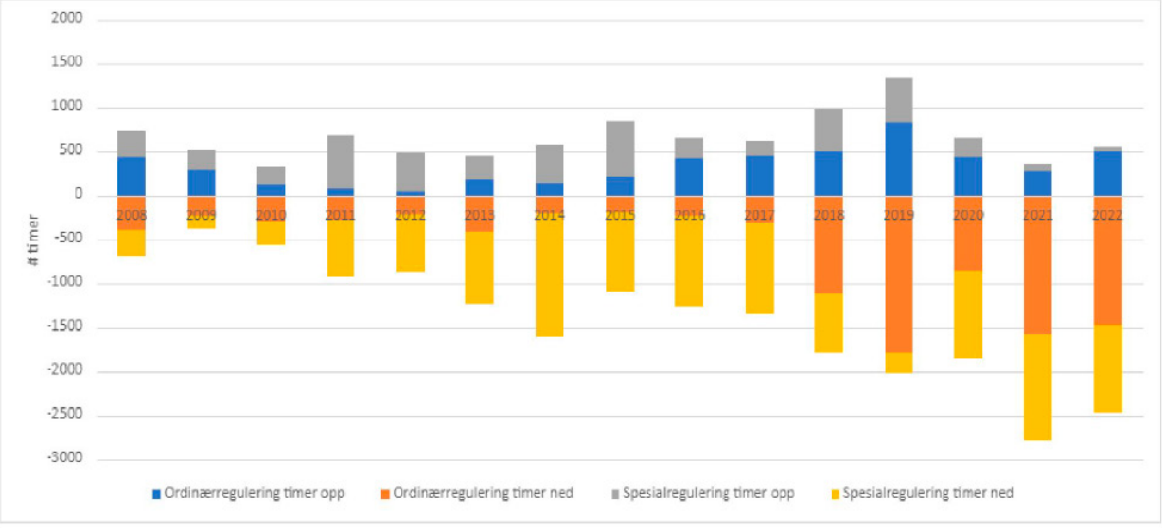
2. Fysiske habitattiltak er bedre kost-nytte enn minstevannføring

Statkraft har gjennomført gode miljøtiltak i Skjoma, som byggingen av to laksetrapper, og er positive til å lage og gjennomføre en ny tiltaksplan for biotoptiltak for anadrom strekning i Skjoma. Mange miljøtiltak kan innføres uten konsekvenser for kraftproduksjonen. I Skjoma er det mange terskler som ble laget av estetiske hensyn, men som ikke er ideelt for laksen. Vi tror det vil være positivt å endre eller fjerne tersklene og lage dypere partier i elva som bedrer gyte- og oppvekstsvilkårene for fisk. Statkraft mener dette bør prioriteres fremfor minstevannslipp.

3. Verdien av regulerbar vannkraft og Skjomens rolle i kraftsystemet

Skjomen kraftverk har 300 MW installert effekt, utløp til sjø og høy fleksibilitet. Alle mulige slippsteder ligger høyt i reguleringsområdet og vannslipp vil medføre store produksjonstap. Kraftverket har en sentral plassering i regionen, med kraftledning inn til Ofoten trafostasjon. Skjomen er det kraftverket i Nord-Norge som leverer mest regulerkraft, som er en tjeneste Statnett trenger for å stabilisere og balansere strømnettet. Bidraget fra Skjomen kraftverk er nesten dobbelt så stort som neste kraftverk på listen. Disse egenskapene vil bli enda viktigere i årene som kommer på grunn av omfattende endringer i kr af t syst em et, m ed øk t elek tr if isering, mer variabel fornybar produksjon og flere mellomlandsforbindelser. NVEs forslag vil føre til redusert driftstid, redusert evnen til å levere regulerkraft og økte kostnader på leveranse av systemtjenester.

Figur 2 Antall timer regulerkraft fra Skjomen kraftverk (2008-2022)

Vannkraftverk med stor magasinkapasitet og god reguleringsevne, som Skjomen, er særlig verdifulle for kraftsystemet. Den regulerbare vannkraften kan tilpasses markedets og energisystemets løpende behov over år, sesonger, timer og sekunder, og gir Statnett fleksibilitet til å sikre stabiliteten i strømnettet. Slik fleksibilitet har høy samfunnsøkonomisk verdi. Statnett skriver i sin høringsuttalelse til NVE at «Skjomen kraftverk har god fleksibilitet og ofte brukes i reguleringstjenester. Kraftverket er viktig både i et regionalt perspektiv, og på nasjonalt og nordisk nivå.» Vi mener Statnetts høringsuttalelsen er lite vektlagt i NVEs innstilling. Uttalelsen er nå tre år gammel og flere forutsetninger har blitt endret, og vi anbefaler OED å be om en oppdatert uttalelse:

- Systemtjenester har blitt mer verdt og prises vesentlig høyere. Fra 15. februar 2023 leverer Skjomen aFRR, en systemtjeneste Statnett kjøper av kraftprodusenter for å automatisk balansere produksjon mot forbruk. Dette er ikke omtalt i innstillingen fra NVE av 9. mars 2023. Skjomen er første, og per nå eneste, kraftverk i NO4 som leverer aFRR, og kan levere 40 MW opp- og nedregulering. Skjomen har med dette blitt en enda viktigere leverandør av systemtjenester og fleksibilitet til nettet i Nord- Norge.
- Statnett har oppgradert nettet i regionen med en ny 420 kV-ledning.
- Det er nå krig i Ukraina, som har ført til energikrise i Europa og større avhengighet av regulerbar kraft fra Norge.
- OED har en pågående høring av forslag til endringer i vassdragsreguleringsloven, energiloven og tilhørende forskrifter (styringsmekanisme for forsyningssikkerhet), som kan gi produsentene nye krav til disponering av vannressursene.
- Statnett presenterte i 2022 ny områdeplan for den Nordligste delen av Norge og i 2023 ny områdeplan for Helgeland og Salten. Regionene utvikler seg og har ulike utfordringer, men en hovedutfordring er fremtidig kraftunderskudd. Man er avhengig av kraftverk som Skjomen for å kunne fortsette utviklingen i Norge og i regionen.
- Regjeringen la i august 2023 frem et kraft- og industriløft for Finnmark med mål om å få på plass mer kraft enn det som kreves for å koble på Snøhvit Future, slik at kraftsituasjonen forbedres sammenliknet med dagens situasjon.

4. Produksjonstap fra vilkårsrevisjonen bør ses i sammenheng med den øvrige konsesjonspolitikken, planlagt elektrifisering og etablering av kraftkrevende industri

40 GWh er veldig mye energi, og utgjør strømforbruket til om lag 2 000 husstander. I tørre år, med lav sommervannføring i Skjoma, vil produksjonstapet bli enda høyere. I følge NVEs oversikt er det ca. 1350 kraftverk i Norge som produserer under 40 GWh per år, for eksempel Norddalen kraftverk som produserer 32 GWh. Poenget er at dette er kraft som må erstattes og vil kreve nye naturinngrep. For å unngå kraftunderskudd bør vilkårsrevisjonene ses i sammenheng med den øvrige konsesjonspolitikken, planlagt elektrifisering og etablering av kraftkrevende industri. Alternativt må vi akseptere at mindre regulerbar vannkraft kan gi høyere strømpristopper.

De samlede konsekvensene av vilkårsrevisjonene på kraftsystemet vil bli store dersom det også innføres strenge vilkår i de vassdragene som ikke har høyest prioritet for miljøtiltak. Konsekvensene kan virke små i hver enkeltsak, men konsekvensene for kraftsystemet er større når man vurderer revisjonene samlet. Vannkraften bidrar til kraftsystemets driftssikkerhet gjennom sin reguleringsevne, og Statnett har i sin rapport Verdien av regulerbar vannkraft fra 2021 påpekt at konsekvenser som svekker beredskapsevne og forsyningssikkerhet må vurderes nøye når vilkårene for regulerbar vannkraft skal endres. Mer vind- og solkraft vil gjøre Norge enda mer avhengig av regulerbar vannkraft. Norge har redusert klimagassutslippene med under 5 % siden 1990, og innen 2030 skal vi ha redusert med 55 %. For å få til det er vi avhengig av mer regulerbar vannkraft, ikke mindre.

Vedlegg 1: Kommentarer til NVEs innstilling

3.1 Kostnader for bygging av slippanordning

Reelle kostnader for bygging av slippanordning, som ikke gir magasinrestriksjoner, er ikke hensyntatt i NVEs innstilling. Statkraft har tidligere anslått at slippanordning på Iptovatn vil koste ca. 3 mill. kroner. Dette anslaget er knyttet til kostand for å bytte ut eksisterende tappeluke. Tappeluken ligger i det laveste punktet i betongdammen og er 4,5 meter over LRV. For at luken skal ha tilstrekkelig kapasitet for å tappe 4 m^3/s må vannstanden holdes høy, som medfører at reguleringen til Iptovatn begrenses i stor grad.

Å etablere en slippanordning med kontrollert vannslipp ned til LRV vil kreve større inngrep. Statkraft har foreløpig sett på en løsning med å borre en ny horisontal tunnel fra friluft og inn i magasinet, som ved et grovt estimat er anslått til å koste 30-55 mill. kroner (2022-kroner). En utfordring og kostnadsdriver med denne løsningen er at terrenget er flatt, som fører til at overdekningen til tunnelen vil være liten og borringen må gjøres med lite fall. Det er knyttet store usikkerheten til denne løsningen.

Et annet alternativ er å benytte eksisterende tverrslag i tunnelen mellom Iptovatn og Norddalen. I perioder med stor vannføring fra Norddalen vil man kunne bruke vann fra Norddalen til minstevannføring, og i perioder med lav/ingen vannføring fra Norddalen vil vann fra Iptovatn kunne brukes til minstevannføring. Dette lar seg gjøre da tverrslaget ligger lavere enn magasinet. Denne løsningen innebærer å bytte ut eksisterende ventil i tverrslaget og sprenge bort en knaus, som ligger høyere enn LRV, i utløp/inntak i Iptovatn. Dette er anslått til å koste 22-53 mill. kroner (2022-kroner). For at tverrslaget skal kunne brukes som slippsted i perioden 15. nov. til 14. mai må ordlyden i manøvreringsreglementet endres. Fleksibiliteten denne løsninger gir er svært viktig for å kunne gjennomføre rehabilitering og vedlikehold av dammer og vannveier. I tillegg bør manøvreringsreglementet endres slik at OED/NVE får mulighet til å åpne for avvik fra krav om minstevannføring i forbindelse med vedlikehold.

3.2 Spredning av uønsket art

Det er påvist lake i Iptovatn. Dette er en uønsket art som sannsynligvis har kommet til Iptovatn fra Sverige via Sitasoverføringen. I henhold til naturmangfoldloven er det ulovlig å spre uønskede arter, men det er ikke redegjort for risiko knyttet til spredning av lake i NVEs innstilling. I

innstillingen står det at det er liten eller ingen risiko for skade på naturmangfold. Vannslipp fra Iptovatn vil øke risikoen for spredning av lake til Skjoma.

3.3 Risiko for isdannelse

Norconsult og NINA har vært uenige om et vinterslipp kommer frem eller om det fryser på veien. I rapporten fra Norconsult konkluderes det med at vannslipp mellom 0,2 og 1,5 m^3/s ikke vil gi økt vannføring på anadrom strekning i Skjoma, verken i et kaldt, normalt eller mildt år, fordi vannet vil være frosset oppstrøms. Et større slipp gjør at avstanden ned til punktet der vannet fryser øker, men selv ved det største slippet på 1,5 m^3/s er det beregnet at vannet fryser flere kilometer før det når ned til anadrom strekning. Rapporten konkluderer med at det er fare for at et slipp av minstevannføring på inntil 1,5 m^3/s fra Kobbvatn og Iptovatn vil gi utfordringer knyttet til isdammer og flomfare nedover vassdraget. NINA og NVE er uenige i Norconsults konklusjon og mener vannet vil komme frem under isen. Usikkerheten knyttet til isdannelse bør tas med i vurderingen.

Statkraft har erfaringer fra mange regulerte vassdrag der vi ser at betydelige mengder vann fryser. Vinteren 2021 førte kulde og lite snø til svært lav vannføring, is og tørrlegging i både regulerte og naturlige vassdrag. Ranelva, som har et nedbørfelt på 3834 km2, hadde som eksempel en vannføring på 2 m^3/s.

3.4 Utilsiktede magasinrestriksjoner

Statkraft mener eventuelle vilkår om vannslipp ikke bør være knyttet til ett konkret magasin. NVEs forslag om slipp fra Iptovatn gjør det umulig å tappe ned magasinet for å gjennomføre vedlikehold og samtidig ivareta kravet om vannslipp.

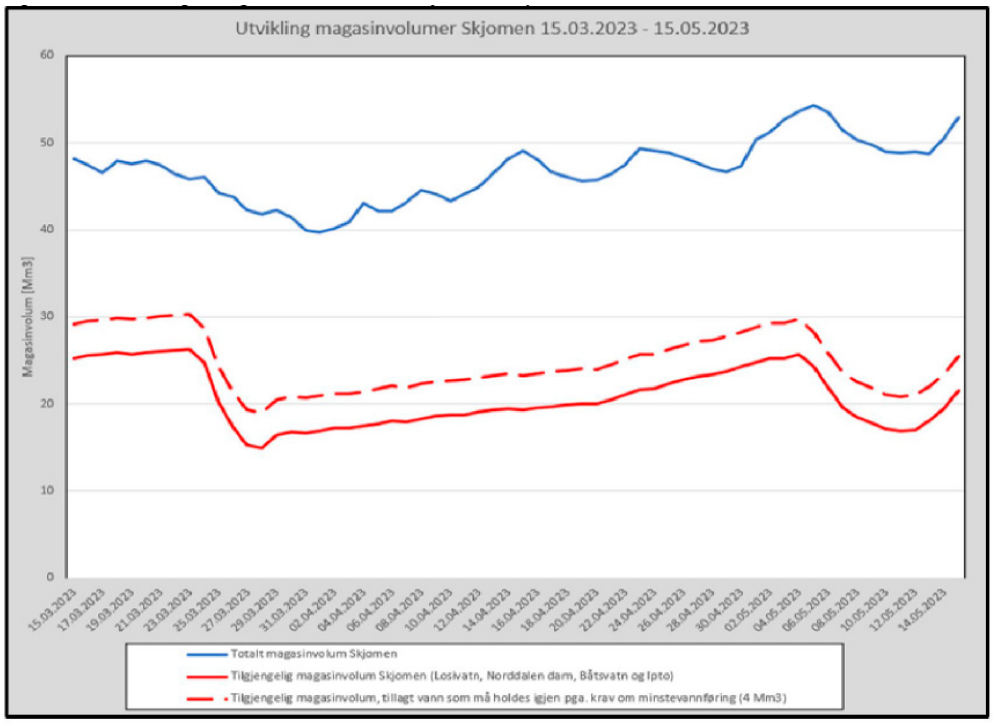
Forslaget om vannslipp fra Iptovatn innebærer også at magasinene Lossivatn og Båtsvatn må disponeres annerledes enn i dag, og Statkraft vil få utilsiktede magasinrestriksjoner som følge av vilkårsrevisjonen. Iptovatn har ikke nok naturlig tilsig til å slippe 1 m^3/s på vinteren. Om vinteren, i forbindelse med uttak av vann fra Langvatn, ligger Kjårdavatn med lav vannstand og kan ikke bidra til å overføre vann til Iptovatn for å opprettholde minstevannføringen. Statkraft må da kjøre Norddalen eller Båtsvatn kraftverk for å få påfyll av vann til Iptovatn. NVEs forslag vil føre til en suboptimal utnyttelse av magasinene og kraftverkene, som er en samfunnskostnad som burde vært redegjort for i NVEs innstilling.

Noen år starter snøsmeltingen etter 15. mai og tilsiget til Iptovatn vil være mindre enn minstevannføringskravet på sommeren på 4 m^3/s. Dette innebærer at vi må ha høyere vannstand enn LRV for å være sikker på å kunne innfri kravet. Ut fra historiske tilsigstall må vi forvente å slippe opptil 4 mill. m^3 fra 15. mai til 15. juni. Dette er en utilsiktet magasinrestriksjon, som ikke skal innføres gjennom nye krav i vilkårsrevisjonen.

Videre vil NVEs forslag redusere muligheten til å bidra i kritiske perioder med energimangel på våren, før smeltingen starter. Figur 3 viser magasinfyllingen våren 2023, både total magasinfylling i Skjomenreguleringen og volumene som var tilgjengelige til Iptovatn. Inneværende år er et eksempel på at det kan være lite vann tilgjengelig i en lengre periode, og krav om minstevannføring ville gitt ytterligere begrensninger for kraftproduksjon i denne

perioden. For å unngå at vi må holde igjen 4 mill. m^3 bør vilkårene endres slik at kravet om minstevannføring ved Gamnes trer i kraft etter at snøsmeltingen har startet og vannføringen i Skjoma er over et gitt nivå.

Figur 3: Utvikling magasinvolumer Skjomen i perioden 15. mars til 15. mai 2023

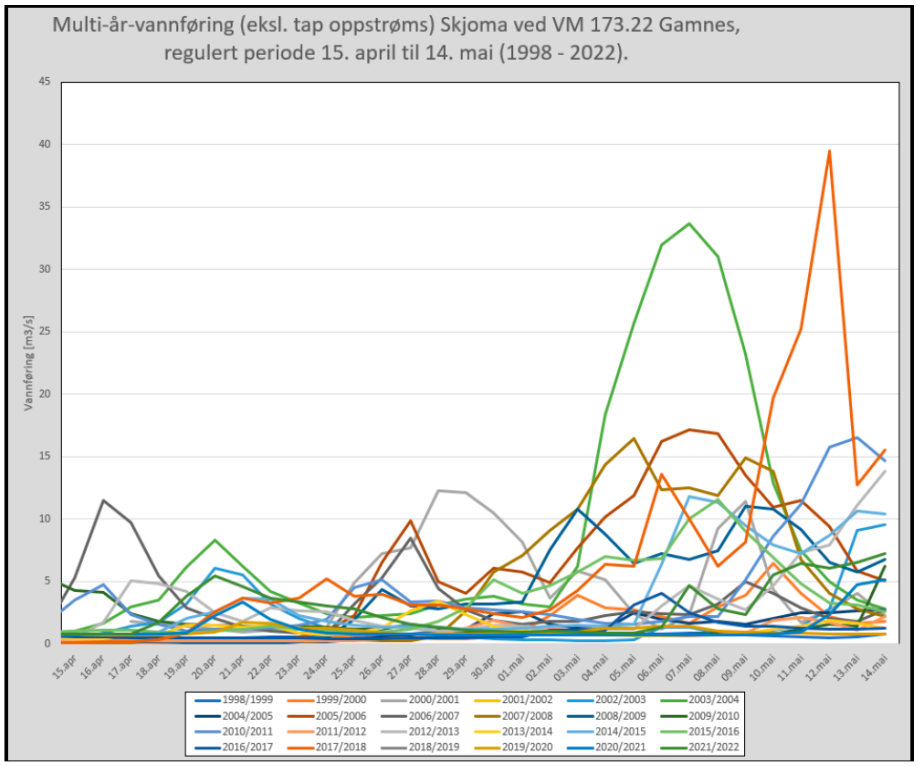

3.5 Unødvendig produksjonstap kan unngås med fleksibilitet i manøvreringsreglementet

Fleksibilitet i manøvreringsreglementet vil kunne redusere sikkerhetsmarginene og unødvendig produksjonstap. Dette er ikke vurdert i innstillingen. Spesielt på sommeren må sikkerhetsmarginen være stor siden det er lang avstand fra slippsted til målestasjonen på Gamnes, og fordi det naturlige tilsiget endres raskt. Statkrafts vurdering er at sikkerhetsmargin vil gi et produksjonstap på minimum 5 GWh. Mer fleksibilitet, for eksempel gjennomsnittsmåling over én uke, vil redusere sikkerhetsmarginen og unødvendig produksjonstap.

Figuren under viser at vi i perioder før 15. mai må slippe unødvendig vann. På vinteren kan man redusere produksjonstapet ved for eksempel å stenge vannslippet fra Iptovatn hvis vannføring er over 4 m^3/s ved Gamnes, og redusere slipp fra Iptovatn hvis vannføring er over 2 m^3/s. Dette vil gi betydelige utslag hvis vårsmeltingen starter tidlig. Et grep kan være å gå over til krav om minstevannføring ved Gamnes når vårsmeltingen har startet.

Figur 4: Vannføring i perioden 15. april til 14. mai

NVEs forslag vil også kunne føre til at vi starter «vårflommen» i forkant av naturlig tilsigssøkning. Flere av deltagerne på befaringen utrykte tydelig skepsis til dette og ønsker vannslipp mer i tråd med naturlig variasjoner, som vil kreve fleksibilitet i manøvreringsreglementet.

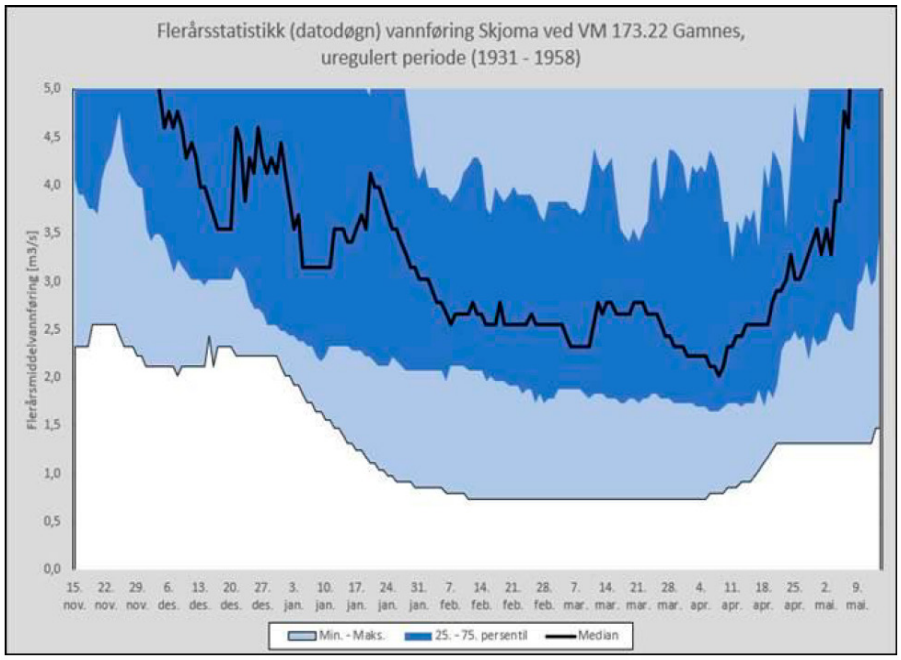
3.6 Hvorfor har NVE foreslått 1 og 4 m^3/s?

NVEs anbefaling om vannslipp på vinteren er begrunnet med hensyn til gyte- og oppvekstområder for laks og sjøørret i Skjoma. Det står imidlertid ingen steder i innstillingen hvorfor NVE har foreslått akkurat 1 m^3/s slipp på vinteren. NVE har vist til tall både for Q95, økning i vanndekt areal og eggoverlevelse, men det er ikke gitt en begrunnelse for hvorfor de eksakte mengdene er foreslått. NVE har heller ikke gjort konkrete kost-nyttevurderinger på ulike mengder vannslipp og minstevannføring. Kost-nytte av vannslipp på 1 m3/s slipp på vinteren er ikke likt som kost-nytte ved et slipp på 0,5 m^3/s. Kostnadene med produksjonstap vil variere og forventet miljøgevinst vil variere. For å kunne velge den løsningen med størst nytte for samfunnet bør det gjøres konkrete kost-nyttevurderinger på de ulike alternativene. Vi mener NVE bør redegjøre for hvorfor de har foreslått de mengdene de har gjort og gjennomføre kost-nyttevurdering av andre mengder.

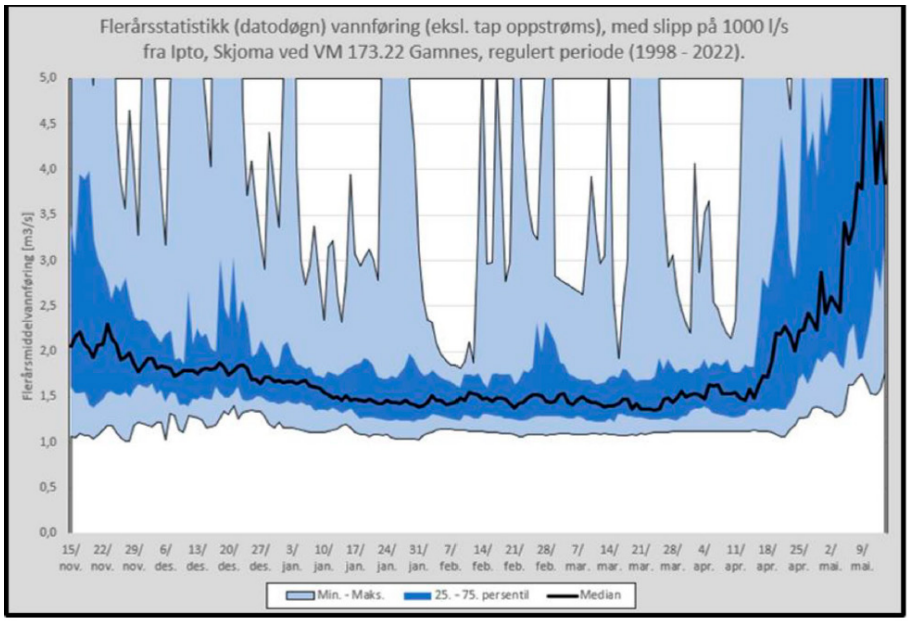
Figur 5 om vintervannføring før reguleringen viser at vannføringen i enkeltår før regulering kunne være under 1 m^3/s. Likevel var Skjoma kjent som en bra storlakselv. Figur 6 (her er det lagt til grunn at det ikke er noe innfrysing av vannet underveis. Dette er det som tidligere nevnt usikkerhet med) viser at vannslipp på 1 m^3/s vil gi medianvannføring ved Gamnes på vinteren på

1,5 m^3/s, og alltid mer enn 1 m^3/s. Hvis NVEs mål er en vannføring på 1 m^3/s burde de altså foreslått et vannslipp på 0,5 m^3/s.

Figur 5 Vannføring på vinteren før regulering

Figur 6 Vannføring med vannslipp på 1 m^3/s.

Ut fra det som står i innstillingen knyttet til tabell 7 på side 38 (limt inn under) får man inntrykk av at dette er det avgjørende for hvorfor NVE anbefaler vinterslipp på 1 m^3/s. NVE viser til at eggene i gytegropene ikke klarte seg i vintersesongen 2017-2018, da månedsmiddelvannføringen var 0,1 m^3/s, men at eggene klarte seg vinteren 2018-2019. Minste månedsmiddelvannføring vinteren 2019 var 0,53 m^3/s. Ut fra denne logikken burde vannslippet være 0,5 m^3/s. NVEs forslag

til krav om vannslipp på vinteren fremstår derfor som ulogisk og unødvendig strengt. Et krav om slipp på 0,5 m^3/s ville gitt et betydelig mindre produksjonstap og en annen kost-nyttevurdering enn et krav om 1 m^3/s.

Tabell 7: Beregninger av månedsmiddelvannføring i l/s for stasjon 173.22 Gamnes

	Okt.	Nov.	Des.	Jan.	Feb.	Mars	April
Vintersesongen 2016 - 2017	-	0.23	1.77	1.92	1.31	0.45	0.76
Vintersesongen 2017 - 2018	1.17	1.18	0.58	0.28	0.15	0.10	1.36
Vintersesongen 2018 - 2019	5.30	2.78	0.68	0.53	1.29	0.80	-

3.7 Alle vannføringsendringer skal skje gradvis

I NVEs forslag til manøvreringsreglementet (vedlegg til innstillingen) står det i punkt 2 at «Alle vannføringsendringer skal skje gradvis». Skjomen kraftverk har utløp til sjø og vi mener denne setningen bør slettes. Krav om at vannføringsendringer skal skje gradvis vil gi liten miljøgevinst og vil innebære at Skjomen kraftverk i svært liten grad vil kunne fortsette å levere systemtjenester.»

IV. Departementets merknader

1. Innledning og bakgrunn

1.1 Grunnlaget for revisjon av reguleringskonsesjoner

Det følger av vassdragsreguleringsloven § 8 tredje ledd at reguleringskonsesjoner kan tas opp til revisjon etter 50 år. Lovfesting av revisjonsadgangen er drøftet i Ot.prp. nr. 50 (1991-92), jf. Innst. O. nr. 66 (199-92). Av disse forarbeidene følger det at formålet med revisjonen er å modernisere eller ajourføre konsesjonsvilkårene. Revisjonen skal også gi anledning til å oppheve vilkår som har vist seg urimelige, unødvendige eller uhensiktsmessige. Revisjonen gir mulighet til å sette nye vilkår for å rette opp skader og ulemper for allmenne interesser, som har oppstått som følge av reguleringene. Hensynet til konsesjonærenes økonomi og de samfunnsøkonomiske kostnadene vil være sentrale momenter ved avveiningen av hvilke endringer som kan og bør foretas. Det må foretas en avveining mellom de fordeler et tiltak medfører og ulempene ved eventuell tapt kraftproduksjon.

Manøvreringsreglementet utgjør en del av konsesjonsvilkårene, og kan dermed revideres på lik linje med de andre konsesjonsvilkårene. Konsesjonen som sådan, slik som bestemmelser om reguleringshøyder og overføringer, omfattes derimot ikke av revisjonsadgangen.

Det fremgår videre at det kan være aktuelt å pålegge minstevannføring eller foreta justeringer av tidligere fastsatte minstevannføringer, men at en imidlertid må være varsom med å fastsette nye skjerpende vilkår om vannslipping. Dette er pålegg som vil kunne medføre store produksjonstap. Skjerpende vilkår om minstevannføring bør derfor kun fastsettes hvor spesielle hensyn tilsier slike pålegg.

1.2 Om Skjomenreguleringen og konsesjonene som kan revideres

Samtykke til statsregulering av Skjomenvassdragene ble gitt ved Kongelig Resolusjon av 1. august 1969. Tillatelsen omfattet regulering av Lossivatnet,

Båtvatnet/Gautelisvatnet/Vannaksvatnet (magasin Båtsvatn), Øvre Kjørrisvatnet, Iptojávri, Tjårdavatnet og Langvatnet. I tillegg ble det gitt tillatelse til en rekke overføringer:

a. avløpet fra Lossivatnet og Småileriehpaš er overført til inntak i Nordelva – sammen med avløpet fra Nordelvas felt,
b. Stasjonselva (Skearrojohka), Kobbelva og Kjørriselva er overført til Iptojávri,
c. avløpet fra Sealggajohka, Sáttojohka (Breelva) og Småileriehpaš er helt eller delvis overført til Lossivatnet for magasinering,
d. avløpet fra Kjørrisvatnet er overført til driftstunnelen for Kobbvatn kraftstasjon,
e. avløpet fra Rundtindvatnet (Čáhppesjávri) er overført til Iptojávri og
f. avløpet fra Middagsvatnet (Gaskabeaijávri) er overført til Tjårdavatnet.

Den 14. juli 1971 ble det gitt tilføyelse i manøvreringsreglementet for regulering og overføring av Durmålsvatnet.

Samtykkene ble gitt til Statskraftverkene som den gang var en del av Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen med ansvar for bygging og drift av statens kraftverk og kraftledninger. Bedriften ble utskilt fra NVE i 1986. Som en følge av energiloven 1990, som forutsatte skille mellom konkurranseutsatt og monopolbasert virksomhet, ble Statskraftverkene i 1991 delt i selskapene Statkraft SF og Statnett SF, der Statkraft står for bygging og drift av kraftverkene. Samtykkene til statsreguleringer i Skjomenvassdraget er i dag likestilt med ordinære konsesjoner og innehas i dag av Statkraft Energi AS som er en del av Statkraftkonsernet. Staten eier hundre prosent av selskapet og er underlagt Nærings- og fiskeridepartementet.

1.3 Krav om revisjon

Narvik kommune fremmet i juni 2014 krav om revisjon. Kravet ble fremmet i dialog og samarbeid med de lokale organisasjonene Skjomen bygdeutvalg, Naturvernforbundet i Narvik og Narvik Omegn Jeger og Fiskeforening. Ønske om en helhetlig tilnærming til økosystemet i og ved elven, fra fjord til høyfjell med en helårlig minstevannføring i Skjoma for å ivareta laksens ulike livsstadier er fremmet som hovedkrav. Det er videre fokus på å sikre bedre vilkår for oppgang, gyting, oppvekstforhold for yngel av laks og sjøørret. I tillegg er det fremmet krav som kan knyttes til standardvilkårene og andre krav knyttet til lokalsamfunnets behov for utvikling av bygda.

NVE vedtok 7. januar 2016 å åpne for revisjon av vilkårene i Skjomenreguleringen. Det forelå revisjonsdokument fra Statkraft 20. februar 2017. Det er i tillegg utarbeidet flere fagrapporter. En oversikt over utredninger, notater med mer er gitt i NVEs innstilling.

2. NVEs innstilling

NVE oversendte innstilling til departementet 9. mars 2023. Innstillingen gir en vurdering av de enkelte revisjonskravene basert på det foreliggende kunnskapsgrunnlaget. Det anbefales at det innføres nye, moderne standard konsesjonsvilkår, som gir hjemmel til å pålegge avbøtende tiltak. Videre anbefaler NVE helårlig minstevannføring i Skjoma.

NVE fraråder at det settes krav om restriksjoner i magasinene. Samtykket til statsreguleringene er gitt i 1969 og det ble i sin tid gjennomført kulturminneundersøkelser. NVE mener at det derfor ikke er aktuelt å pålegge sektoravgift for kulturminner i denne saken.

3. Vurdering av kunnskapsgrunnlaget

Ivaretakelse av naturmangfoldet er et hensyn som inngår i behandlingen av alle konsesjonssaker og vilkårsrevisjoner. Prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12 legges til grunn som retningslinje i saksbehandlingen. Kravet til kunnskapsgrunnlaget skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet. Vilkårsrevisjoner er ingen ny konsesjonsbehandling og medfører ikke nye inngrep som kan påvirke naturmangfoldet negativt.

Behovet for utredninger av konsekvenser vil derfor normalt være moderat. Skjomenvassdraget har vært regulert i mange år og det er opparbeidet mye kunnskap og erfaringer om reguleringens virkninger.

Retningslinjer for revisjon av vannkraftkonsesjoner ble fastsatt i mai 2012. På bakgrunn av retningslinjene fikk NVE og Miljødirektoratet i oppdrag å gjennomgå alle fremtidige revisjonssaker for å prioritere hvilke vassdrag som er aktuelle for minstevannslipp og magasinrestriksjoner (NVE-rapport 49/2013). Skjomen fikk prioritet 1.2 i gjennomgangen, noe som innebærer at vassdraget anses å ha middels potensial for forbedring av viktige miljøverdier, og med antatt større krafttap (sammenlignet med vassdrag i kategori 1.1.) i forhold til forventet miljøgevinst. Aktuelle tiltak som er skissert i rapporten er helårlig slipp av minstevannføring i Skjoma for å bedre forhold for anadrom fisk, brakkvannsdelta og Norddalen naturreservat samt magasinrestriksjoner med krav til fyllingstidspunkt i flere av magasinene av hensyn til landskapsopplevelse og friluftsliv i de mest brukte områdene. Av rapporten fremgår det at vassdraget i tillegg til villaks har en sjøørretbestand samt sjørøye. Videre er det kartlagt brakkvannsdelta og naturreservat av lokal og nasjonal verdi. Området er en del av et regionalt viktig friluftsområde med mange tilrettelagte turstier og turisthytter i og rundt reguleringsområdet i grensetraktene mellom Norge og Sverige.

Ved Klima- og miljødepartementets godkjenning 31. oktober 2022 av «oppdatert regional plan for vannforvaltning i vannregion Nordland og Jan Mayen for planperioden 2022-2027», er det satt miljømål i Skjoma (Elvegårdselva) til godt økologisk potensial (GØP) med tiltak om slipp av minstevannføring sammen med fysiske tiltak som biotopoppjusteringer inklusive miljøtilpasning av terskler og erosjonssikringer. Videre er miljømålet i de sterkt modifisert vannforekomstene Nordelva, Sørelva og Iptojohka inkl. Vatn 603 moh (Gustaveriksonvatnet) satt til GØP med konkrete tiltak om biotopoppjustering som blant annet bedre habitat, restaurering, flytting av gytefisk og endring av bunnsubstrat.

Statkraft har utarbeidet revisjonsdokument som lister utførte undersøkelser og utredninger. Underveis i prosessen er det også blitt gjennomført nye undersøkelser. NVE ba regulanten om utfyllende informasjon knyttet til ulike størrelser av vannslipp med tilhørende konsekvenser herunder foreligger også vurderinger av isdannelse sett i forhold til de ulike minstevannføringsslippene.

Departementet gjennomførte åpent møte og befaring i området 27. juni 2023.

Til grunn for behandling av revisjonssaken har departementet lagt kommunens krav, Statkrafts revisjonsdokument med tilleggsutredninger, NVEs innstilling og merknader til denne. I tillegg er retningslinjene for revisjon av vannkraftkonsesjoner, revisjonsgjennomgangen til NVE og Miljødirektoratet fra 2013, godkjente vannforvaltningsplaner fra 2022 og prinsippene i naturmangfoldloven grunnlag for saksbehandlingen.

Departementet finner at kunnskapsgrunnlaget er tilstrekkelig til å fatte vedtak i saken.

4. Vassdragene og landskapsområder

4.1 Erfarte skader av reguleringen

Skjoma er et anadromt vassdrag. Opprinnelig lakseførende strekning var på 13,1 km. Etter utbyggingen har oppdemming, regulering og overføring av vann ført til at ni elvestrekninger har fått fraført eller redusert vannføring. I tillegg medfører dette også endring i vanntemperatur og vannhastighet samt endring i massetransport av sedimenter og erosjon i tillegg til økt begroing.

Dette har påvirket fiskebestanden negativt. Lav vannføring om sommeren og vinteren svekker fiskeproduksjonen, mens tidevann påvirker oppvandringen av laks og sjøørret. Bestandene har hatt negativ utvikling gjennom flere år og i 2013 vurderte Miljødirektoratet bestandssituasjonen som dårlig for laks og redusert for sjøørret, der vannkraftutbygging ble sett på som en avgjørende faktor.

Området rundt Skjoma er et regionalt viktig friluftsområde med mange tilrettelagte turstier og turisthytter i og rundt reguleringsområdet i grensetraktene mellom Norge og Sverige. Landskaps- og friluftsopplevelsen er påvirket i betydelig grad av reguleringene både i vestre, midtre og østlige deler, som skyldes at flere av innsjømagasinene har reguleringshøyder på mer enn 10 m, foruten at elvestrekninger med sterkt endret vannføring sammenfaller med mange av turstiene. Bygging av anleggsveier har gjort området lettere tilgjengelig for allmennheten, og området benyttes til fot- og skiturer, bærplukking, jakt og fiske.

Når det gjelder biologisk mangfold, finnes det få registrerte rødlistede arter i området, men det er registrert et viktig brakkvannsdelta i utløpet av Skjoma som er påvirket av reguleringen. I Norddalen er det på nordssiden av Nordelva etablert et naturreservat hvor formålet er skogvern. Området utgjør mesteparten av den brede skogdelen av Norddalen med urskogpreget furuskog og rik høgstaudebjørkeskog. En vei og en kraftlinje går på sørsiden av verneområdet.

I reguleringsområdene inngår Skjomen og Frostisen reinbeitedistrikter. Dessuten kommer det inn rein på barmarksbeite langs hele riksgrensen fra svenske samebyer. Ved Nordalen dam er det en oppsamlingsplass for rein. Landbruket i de lavereliggende områdene består hovedsakelig av gras- og potetproduksjon, mens reinbeiteområder også er påvirket av inngrepene. Erstatninger er gitt til både grunneiere og reindriftsdistrikter for skader som følge av reguleringen er gjort ifm. skjønn.

Eksisterende vannkraftanlegg

Skjomenvassdragene ble bygget ut på 1970-tallet. Vassdraget er utbygd med tre kraftverk: Skjomen, Båtsvatn og Norddalen. Kraftverkene har en samlet installert effekt på 337,5 MW og en samlet, gjennomsnittlig, årlig produksjon på mer enn 1,3 TWh. Kraftproduksjonen fordeler seg på om lag 70 prosent vinterkraft og 30 prosent sommerkraft.

Skjomen er hovedkraftverket i Skjomenreguleringen. Det er bygd i fjell og har en slukeevne på 62 m^3/s. Fallhøyden er 610 meter med utløp i sjø i Sør-Skjomen. Kraftverket ble satt i drift i 1973 og har inntak i både Iptojávri og Tjårdavatnet. Til Iptojávri overføres vann fra Norddalen dam via en tunell som også tar inn bekkeinntak fra Stasjonselva, utløpet av Kobbvatnet (Nuorjjojávri) og Kjørriselva. Avløpet fra Rundtindvatnet (Čáhppesjávri) overføres også til Iptojávri. Til Tjårdavatnet overføres vann fra Sijdasjávrre via en 3,3 kilometer lang tunell. Inntaket i

Sijdasjávrre ligger på svensk side, i likhet med størstedelen av vannet. Sijdasjávrre benyttes til kraftproduksjon i flere kraftverk i Sverige. Statkraft har en avtale med Vattenfall om utveksling av vann fra magasinet der det overføres vann mellom Langvatnet og Tjårdavatnet mellomlagret i Sijdasjávrre. Størrelsen på tapping og overføring av dette vannet fremkommer i vilkårene.

Båtsvatn kraftverk ble satt i drift i 1977 og utnytter en fallhøyde på 200 meter mellom Gautelisvatnet/Vannaksvatnet og Kobbvatnet (Nuorjjojávri). Kraftverket er bygd i fjell og har en slukeevne på 17 m^3/s. Inntaksmagasinet er Båtsvatnet/Gautelisvatnet/Vannaksvatnet (magasin Båtsvatn) og utløpet er i Kobbvatnet. Driftstunellen mellom magasinet og kraftverket tar også inn vann fra Øvre Kjørrisvatnet.

Norddalen kraftverk ble satt i drift i 1983 og ligger i dagen. Det utnytter et fall på 67 meter fra Lossivatnet samt bekkeinntakene Smáileriehpaš, Sáttojohka (Breelva) og Sealggajohka. Utløpet er i Norddalen dam.

Det er syv reguleringsmagasin i vassdraget: Lossivatnet, Båtsvatnet/Gautelisvatnet/ Vannaksvatnet (magasin Båtsvatn), Øvre Kjørrisvatnet, Iptojávri, Tjårdavatnet, Langvatnet og Durmålsvatnet. I tillegg kommer Sijdasjávrre, med den omtalte vannutvekslingsavtalen mellom Norge og Sverige, også kalt «Sitastransiteringen».

Reguleringen har ført til redusert vannføring i en rekke elver i området. Elvene som drenerer inn i nedbørfeltet til Nordelva, ene hovedstrengen som forsyner Skjoma med vann, er alle helt eller delvis frafört vann. Dette gjelder Loasejohka, Smáilejohka, Sealggajohka og Skearrojohka. Videre er vannføringen i Kjørriselva, Kobbelva, Tverrelva og Skjellelva betydelig redusert. Disse elvene drenerer inn i Sørelva som er den andre hovedstrengen til Skjoma. Med unntak av perioden før toppen av vårflommen, er konsekvensen av reguleringene at vannføringen i Skjoma er sterkt redusert med rundt 90 prosent i vinterhalvåret og 80-90 prosent i sommerhalvåret.

Tjårdaelva og Urelva renner ut i Skjombotn og er begge helt eller delvis tørrlagt av reguleringen.

Narvik er en betydelig kraftkommune med 16 utbygde vannkraftverk. Kraftverkene med høyest snittproduksjon er foruten Skjomen kraftverk, Sildvik kraftverk (241 GWh/år – 313 MW), Båtsvatn kraftverk (135 GWh/år – 63 MW) og Nygård kraftverk (109 GWh/år – 25 MW.

5.1 Vilkår i manøvreringsreglementet og manøvreringspraksis

Det er ikke krav til minstevannføringer eller fyllingsrestriksjoner i manøvreringsreglementet fastsatt 1. august 1969. Det fremkommer av reglementet at manøvreringen ikke må øke flommen i vassdragene nedenfor magasinene, og for øvrig kan vannslippingen foregå etter behov i kraftverkene.

Reguleringen av Skjomenvassdragene er kompleks, med flere store og små magasin som reguleres optimalt i forhold til hverandre for å få mest mulig kraftproduksjon.

I vintersesongen tappes Båtsvatnet/Gautelisvatnet/Vannasksvatnet (magasin Båtsvatnet) langt ned og fylles så lite som mulig før vårflommen om våren (0-15 prosent) slik at det har plass til tilsiget under flomperioden. Norddalen kraftverk kjøres jevnt fra høst til april, fram til Lossivatnet er tomt. Både Båtsvatn kraftverk og Norddalen kraftverk kjøres gjerne for fullt store deler av vinteren. De har en samlet slukeevne på om lag 25 m^3/s. Skjomen kraftverk brukes mye til

regulering og start/stopp-kjøring, særlig fra vår til høst. Om vinteren er det mindre start/stopp-kjøring og mer jevnt høy produksjon.

Om våren kan det komme flere kubikk fra Norddalen til Iptojávri. Statkraft opplyser at det i denne perioden ikke er heldig at Iptojávri ligger høyt fordi det kan bli mottrykk i tunellen fra Norddalen. I tillegg er det ønskelig å unngå overløp av magasin Iptojávri. Statkraft tapper derfor ned Tjårdavatnet, slik at det første vårtilsiget fra Norddalen kan tappes videre til Tjårdavatnet fra Iptojávri før det føres til transittmagasinet Sijdasjávrre. Om sommeren står både Båtsvatn og Norddalen kraftverk mens magasinene fylles opp.

Avtalen om Sitastransiteringen stadfester at ved magasintapping fra Langvatnet skal tilsvarende vannmengde samtidig overføres fra Sijdasjávrre til Tjårdavatnet og ved magasinfylling i Langvatnet skal tilsvarende overføres til Sijdasjávrre fra Tjårdavatnet-Iptojávri. Reguleringen omfatter døgnsenkning (èn meter) og tillater at Vattenfall bruker tilsiget på svensk side i Ritsen kraftverk i Gällevarri og videre i nedenforliggende Luleälv. Ifølge Statkraft gjør avtalen at de unngår tvangskjøring av Skjomen kraftverk.

5. Verdien av regulerbar kraft, systemtjenester og vern mot skadeflom

Vannkraftverk med magasiner og reguleringsevne er viktig for forsyningssikkerheten i Norge da de gir det norske kraftsystemet stor fleksibilitet. Denne fleksibiliteten har høy samfunnsøkonomisk verdi. Stor variasjon i nedbør og i tilsig gjør magasinkapasiteten verdifull, siden forbruket varierer ulikt med tilsiget. Den regulerbare vannkraften kan tilpasses markedets og energisystemets løpende behov over år, sesonger, timer og sekunder, i tillegg til at store vannkraftanlegg har en gunstig effekt på stabiliteten i kraftsystemet.

Behovet for og verdien av reguleringsevne og fleksibilitet forventes å øke i årene som kommer, i takt med omstillingen i energisystemet i Norge og i landene rundt oss. Kraftsystemet vil bli mer utsatt for større, raskere og mer uforutsigbare svingninger i produksjon, forbruk og i kraftflyt mellom Norge og utlandet. En økende andel uregulerbar fornybar kraft i det nordiske markedet og nedleggelser av termiske kraftverk gjør at evnen til hurtig regulering av den eksisterende produksjonen blir enda viktigere. I dag er det få andre kilder til slik fleksibilitet enn den regulerbare vannkraften.

I avveiningen av nye eller endrede vilkår skal det gjøres en helhetlig vurdering av en rekke hensyn for å veie fordelene og ulempene. Ved eldre utbygginger ble natur og miljø ikke vektlagt på samme måte som i dag. Naturmangfold, fisk, friluftsliv og landskap er viktige hensyn som skal vektlegges ved revisjon. Et integrert kraftmarked og flere utenlandsforbindelser har synliggjort verdien som ligger i vannkraften og dens regulerbarhet. Dette har ført til at mange kraftanlegg driftes annerledes enn da konsesjonen ble gitt, for eksempel med mer variabel vannføring. I tillegg er det i dag større fokus på klimaendringer og behovet for fornybar energi. Revisjon av konsesjonsvilkår vil derfor måtte vurderes i lys av et endret miljø-, klima- og energiregime.

Miljøforbedringer som kan oppnås gjennom strengere vilkår og mindre fleksibilitet i vannkraftkonsesjonene må veies opp mot tapt kraftproduksjon, reguleringsevne og evne til flomhåndtering.

Statnett har i rapporten "Verdien av regulerbar vannkraft" fra mars 2021 utredet betydningen den regulerbare vannkraften har for kraftsystemet i dag og i fremtiden. Statnett skriver at

fleksibiliteten blir viktigere og mer verdifull fremover på grunn av omfattende endringer i kraftsystemet, med økt elektrifisering, mer variabel fornybar produksjon og flere mellomlandsforbindelser. Videre peker Statnett på at anleggets lokasjon og regulerbarhet i flere tilfeller er avgjørende for å håndtere spesifikke nettutfordringer. At kraftverk ofte blir aktivert for såkalt spesialregulering skyldes lokale eller regionale utfordringer med nettdriften. For disse eksisterer sjeldent alternative reguleringsressurser og restriksjoner kan dermed medføre at nettet må driftes med høyere risiko for avbrudd. Til slutt peker Statnett på at de kraftverkene som er høyest prioritet hos myndighetene for miljøforbedringer, såkalte kategori 1.1 kraftverk, leverer 75 prosent av sekundærreservene og 45 prosent av tertiærreservene i regulerkraftmarkedene. Vilkårsendringer for disse kraftverkene vil dermed kunne gi en vesentlig reduksjon i fleksibilitet, som er avgjørende for å holde kraftsystemet i balanse og ivareta forsyningssikkerheten.

Regulerte magasin bidrar til å jevne ut vannføringen i vassdrag og kan ha stor flomdempende effekt. Reguleringen av magasinene i Skjomenvassdragene bidrar i stor grad til flomdemping i Skjoma.

Departementet vil vise til Meld. St. 25 (2015-2016) Kraft til endring, der det framgår følgende: «flomdemping blir et sentralt tema ved revisjon av eldre reguleringskonsesjoner. I mange av disse sakene er det interessenter som ønsker magasinrestriksjoner av hensyn til natur, miljø og friluftsliv. Effekten på flomdempingskapasiteten vil variere fra sak til sak, men må tillegges betydelig vekt. Å ivareta den flomdempingskapasiteten som allerede finnes i reguleringsmagasinene vil være viktig». Departementet legger stor vekt på å ivareta reguleringsmagasinenes evne til å redusere omfanget av skadeflom.

6. Departementets vurdering av forslag og krav i revisjonssaken

Departementet vil drøfte de ulike sidene av saken som er nødvendig for å begrunne anbefalingen om å innføre nye konsesjonsvilkår for Skjomenreguleringen. For de temaene som ikke blir kommentert nærmere, slutter departementet seg til NVEs innstilling.

6.1 Magasinrestriksjoner

Krav om magasinrestriksjoner står sentralt i mange vilkårsrevisjoner. Om magasinrestriksjoner er aktuelt beror på forringelsen sett opp mot områdets verdi og potensial, det avbøtende tiltakets virkning på berørt verdi, hvor stort produksjonstapet blir og kostnadene knyttet til de nødvendige endringene. I tillegg kommer viktigheten av systemtjenester, forsyningssikkerhet og økt flomfare.

I sin høring til revisjonsdokumentet, har Naturvernforbundet i Narvik fremdsatt krav om dato og nivå for magasinfylling i Båtsvatnet/Gautelisvatnet/Vannaksvatnet (magasin Båtsvatn) og Øvre Kjørrisvatnet. Naturvernforbundet mener dette vil være positivt for landskapsverdien og friluftsinteressene noe flere andre høringsparter slutter seg til.

Magasinene i Skjomenreguleringen ligger oppdemmet i Narvikfjellene. Fjellplatået ligger mellom 650 og 1000 meter over havet med høyere topper innimellom. Landskapet blir brutt av storslagne fjellformasjoner med spisse topper der breene står i slående kontrast til de frodige dalgangene. Fjellområdet er viktig for friluftsliv både for lokalbefolkningen og for tilreisende. Området er utgangspunkt for dagsturisme og for lengre turer innover mot og over til Sverige, med flere tilgjengelige DNT-hytter. Vassdragsreguleringen påvirker allmenhetens bruk av naturen, både ved at ferdsel med båt i magasinet kan bli utfordrende ved lav vannstand samt gjøre det lettere å

komme til fjells på anleggsveier. En reguleringshøyde på 33 meter tørrlegger store strandareal og påvirker landskapsopplevelsen når vannstanden er lav, særlig i perioder uten snø.

Båtsvatnet har reguleringsgrenser på øvre kote (HRV) 858 og nedre kote (LRV) 825 som tilsier en reguleringshøyde på 33 meter mens Øvre Kjørrisvatnet har reguleringsgrenser på HRV 885 og LRV 875 som gir en reguleringshøyde på 10 meter.

Statkraft anfører at med foreslåtte restriksjoner begrenses muligheten til å utnytte magasinene fullt ut. Regulanten mener det i år med lite tilsig blir vanskelig å fylle opp Gautelisvatnet/Vannaksvatnet (Båtsvatn) innen 1. august, slik det foreslås i kravet. For å overholde kravet påpeker de at det i slike år må holdes igjen vann om vinteren og produksjonen må avsluttes i februar. Det innebærer at de ikke får utnyttet et restvolum i magasinet tilsvarende 90 GWh (61 mm^3) til produksjon i Skjomen kraftverk. I tillegg påpeker de at det gir det en redusert vinterproduksjon årlig på om lag 30 GWh i Båtsvatn kraftverk.

Statkraft hevder videre at også fyllingskravet for Øvre Kjørrisvatnet vil påvirke utnyttelsen av magasinet i år med lite tilsig. De viser til at Øvre Kjørrisvatnet blir tappet ned mot slutten av året, som regel i desember. Dersom det innføres en magasinrestriksjon om å holde Øvre Kjørrisvatnet på HRV fra 1. juli - 30. september, vil de måtte holde igjen 12 mm^3 av det totale magasinvolumet på 14 mm^3 for å være sikker på å nå HRV den 1. juli. Dette fører til at omtrent 50 prosent av magasinvolumet blir utnyttet om vinteren. Statkraft mener at begge forslagene til magasinrestriksjon vil gå ut over forsyningssikkerheten om vinteren.

NVE mener deres vurderinger om fyllingsrestriksjoner stemmer godt overens med regulantens. NVE hevder at dersom magasinet skal holdes på et bestemt nivå innen en viss dato i alle år, vil dette medføre at en stor del av magasinkapasiteten i de to magasinene ikke kan utnyttes. NVE påpeker videre at dersom det innføres magasinrestriksjon i ett av magasinene i systemet kan dette føre til at andre magasin i reguleringen påvirkes og fylles på et lavere nivå. NVE legger vekt på at Skjomen kraftverk er svært viktig for forsyningssikkerheten og benyttes hyppig til reguleringstjenester, nettopp på grunn av magasinkapasiteten. Etter direktoratets vurdering vil innføring av magasinrestriksjoner ha større konsekvenser enn pålegg om slipp av minstevannføring. NVE anbefaler ikke pålegg om magasinrestriksjoner på noen av magasinene i vassdraget.

Departementet er enig i NVEs vurderinger og anbefaler ikke magasinrestriksjoner hverken i Båtsvatnet/Gautelisvatnet/Vannaksvatnet (magasin Båtsvatn), Øvre Kjørrisvatnet eller i noen av de andre magasinene i vassdraget. Med dagens regulering fylles Båtsvatnet/Gautelisvatnet/Vannaksvatnet (magasin Båtsvatn) til kote 856 (HRV minus 2 meter) de aller fleste år innen 1. august. Dette er i stor grad tilsvarende for Øvre Kjørrisvatnet. Av hensyn til landskap og friluftsliv vurderer også departementet at dette er akseptabel mengde vann i magasinene for å kunne opprettholde et visst villmarkspreg. Departementet ser ikke magasinrestriksjoner for de to magasinene som realistiske uten at dette vil gå ut over konsesjonærens mulighet til å utnytte konsesjonen fullt ut. Magasiner med stor magasinkapasitet og god reguleringsevne er viktige for det norske kraftsystemet og særlig verdifulle for forsyningssikkerheten. Statkrafts reguleringsanlegg i Skjomen er ifølge Statnett av en slik art fordi det bidrar med betydelige mengder regulerbar kraft og er en viktig bidragsyter til

forsyningssikkerheten i området. Reguleringens evne til å håndtere flom ved aktiv bruk av magasinene er også et moment departementet tillegger stor vekt.

6.2 Minstevannføring

6.2.1 Utvikling og status for anadrome arter

Skjoma er anadromt vassdrag med både storvokst laks og sjøørret. Anadrom strekning er på om lag 15 kilometer og strekker seg fra elveutløpet og opp i elven til Lillefallet. I 2018 ble det bygget laksetrapp i Storefallet for å øke gyte- og oppvekstområder for laks og sjøørret. Anadrom strekning er etter dette utvidet med om lag 6 kilometer.

Før utbyggingen var Skjoma en god lakseelv. De første årene etter reguleringen ble det satt ut lakseyngel og smolt, men pålegget ble sløyfet i 1986 fordi man mente det var tilstrekkelig naturlig reproduksjon til å rekruttere de begrensede strekningene som var egnet som oppvekstområder. Etter en mangeårig negativ utvikling av laksebestanden på 1990-tallet, ble det i 1997 satt i gang nye fiskefaglige undersøkelser.

I NVE rapport 49/2013 fremgår blant annet: «*Både lakse- og sjøørretbestanden er vesentlig svekket av reguleringen og fravær av minstevannføring i Skjoma. Laksebestanden regnes som sårbar, og sjøørretbestanden har vesentlig redusert tilstand. Sjørøye forekommer, men regnes som ikke selvreproduserende*». Miljødirektoratet (Lakseregisteret) har i 2021 karakterisert bestandssituasjonen i Skjoma som svært dårlig for laks og dårlig for sjøørret med vannkraft som avgjørende faktor for plasseringen. Trenden er nedadgående.

Skjoma er ikke nasjonalt laksevassdrag, men er prioritert i NVEs og Miljødirektoratets revisjonsrapport som et viktig vassdrag i regionen når det gjelder laks og sjøørret. Gjeldende vannforvaltningsplan har senere oppgradert vassdraget og åpner nå for at det kan pålegges tiltak på anadrom strekning som kan medføre tapt kraftproduksjon for å bedre miljøtilstanden.

6.2.2 Konkretisering og begrunnelse av krav

Det er ingen fastsatte slipp om minstevannføringer i dagens manøvreringsreglement for Skjomenvassdraget. I forbindelse med revisjonen er det reist krav om slipp av vann på flere av strekningene som er fraført vann.

Narvik kommunes krav om minstevannføring er motivert ut fra hensynet til et mer helhetlig økosystem i og ved elven i tråd med de føringer som ligger i vannforskriften. Under dette hovedkravet kommer ulike forslag om slippstørrelser og slippunkt samt tidspunkt (sommer/vinter).

Skjomen bygdeutvalg har konkretisert kravet om minstevannføring mer utførlig. De mener sommervannstanden i Skjoma må økes for å unngå at bestanden av laks og sjøørret når et unaturlig lavt nivå. Bygdeutvalget foreslår to slipp henholdsvis via Sørelva og Nordelva. Dette for å ivareta ikke bare anadrome arter, men også å øke forholdene for akvatisk liv samt bedre livsvilkår for naturtypene som finnes i tilknytning til disse elvestrekningene. Videre peker de på vintervannstanden som den største flaskehalsen for det akvatiske livet i vassdraget. Forholdet mellom gytevannstand og laveste vintervannstand må minimeres sammen med tilstrekkelige vannmengder for å hindre innfrysing av deponert rogn. Bygdeutvalget mener dette må utredes slik at man finner best mulige løsninger for vannmengder, vanntemperatur og slippsteder.

Narvik Omegn Jeger og Fiskerforening stiller seg i helhet bak kravet fra Skjomen Bygdeutvalg. Det samme gjør Naturvernforbundet og Elvegård grunneierlag.

Etter høring av revisjonsdokumentet er kravene ytterligere presisert og støttet av de fleste høringspartene. Regulanten har sammenfattet dem i en egen tabell (tabell 1). Naturvernforbundet påpeker dessuten at deler av nedbørfeltet er mer brepåvirket og at særlig vannet fra Norddalen kan gi problemer med nedslamming av gyteområder lengre ned i vassdraget. De hevder at vannslipp som ikke medfører tilslamming vil være fra Kjørrisdalen, Kobbvatnet, Rundtindvatnet og Middagsvatnet og at det derfor er ønskelig med større vannslipp til Sørelva enn til Nordelva av hensyn til anadrom del av vassdraget.

I tillegg er det kommet krav om renseflom for å spyle ut sand og slam.

Tabell 1: Innkomne krav om minstevannføring med størrelser og slippunkt.

	A5 - Skjomdalen Grendelag				A6 - Skjomen bygdeutvalg				A7 - Naturvernforbundet i Narvik			
Slippsted /målepunkt	Sommer Mengde	Tidsrom	Vinter Mengde	Tidsrom	Sommer Mengde	Tidrom	Vinter Mengde	Tidsrom	Sommer Mengde	Tidsrom	Vinter Mengde	Tidsrom
Gamnes	8 m3/s 6 m3/s	15.07-15.08 16.08-15.09	1,5 m3/s	1.10-01.05	8 m3/s 6 m3/s	15.07-15.08 15.08-15.09	2 m3/s	1.10-30.04				
Inntak Sealggajohka									1 m3/s	Fast		
Norddalen dam	100 l/s	Fast	100 l/s	Fast	200 l/s	1.07-30.09	100 l/s	1.10-30.04	200 - 500 l/s	Sommer	100 l/s	Vinter
Inntak Kobbvatnet	200 l/s	Fast +adaptivt	100 l/s	Fast + adaptivt	200 l/s	1.07-30.09 + adaptivt til 15.09	100 l/s	1.10-30.04 + adaptivt	100 l/s	1.05-01.08	500 l/s	1.08-01.05
Inntak Kjørselva	200 l/s	1.07-30.09.			400 l/s	1.07-30.09	100 l/s	1.10-30.04	200 l/s	Sommer	100 l/s	Vinter
Rundtindelva	200 l/s	1.07-30.09			200 l/s	1.07.30.09	100 l/s	1.10-30.04	Tilbakeføring	Fast	Tilbakeføring	Fast
Overføring Middagselva til Kjårda									100 l/s	Fast	100 l/s	Fast

6.2.3 Departementets vurdering av krav om minstevannføring

Før utbygging av kraftverket, i perioden 1920-1970, lå gjennomsnittlig vannføring i vinterhalvåret på 3,5 m^3/s, mens det etter utbygging i perioden 1985-2015 typisk lå under 0,5 m^3/s. Vannføringen er redusert med om lag 90 prosent i vinterhalvåret og 80-90 prosent i sommerhalvåret, med unntak av perioden før toppen av vårflommen (jf. NINA-rapport 1524). Det er i gjeldende konsesjon ingen krav til vannføring i Skjoma.

NVE anbefaler at det slippes minstevannføring i Skjoma hele året. Gjennom vinteren, det vil si i perioden 15.november – 14. mai, foreslås det et fast slipp fra magasin Iptojávri på 1 m^3/s. I sommerhalvåret anbefales det en minimumsvannføring målt ved Gamnes på henholdsvis 4 m^3/s og 1 m^3/s (15. mai – 14. september og 15. september – 14. november).

NVE mener at minstevannslipp gjennom hele året vil redusere risikoen for tørrlegging og bunnfrysing av gytegroper om vinteren samt sikre arealer for produksjon av ungfisk på sommeren, spesielt sensommeren.

Antatt årlig produksjonstap er satt til 40 GWh som utgjør tre prosent av totalproduksjonen på 1,3 TWh/år. Etter NVEs vurdering vil fleksibiliteten og regulerbarheten i systemet i liten grad bli påvirket.

Departementet legger vekt på at resultater fra fiskebiologiske undersøkelser over tid gir et godt kunnskapsgrunnlag om fiskens livssyklus i Skjoma. Vi vurderer det samlede materialet samt funnene i siste hovedrapport fra påleggsundersøkelsene (NINA Rapport 1854) som tydelige og støtter disse. Det betyr at vassdraget har oppnådd den produksjonen av anadrom fisk som er mulig med dagens vannføring i Skjoma. En vesentlig økning i rekrutteringen ut over dagens nivå kan kun oppnås ved å øke produksjonsarealet i tiden det er mest begrenset. Departementet mener at det er dokumentert dødelighet av rogn og yngel ved innfrysing på vinterstid samt lite tilgjengelig skjul- og oppvekstområder for ungfisk på sommerstid og at dette er flaskehalser for produksjon av fisk. Departementet er derfor enig i at det pålegges slipp av helårlig minstevannføring i Skjoma av hensyn til gyte- og oppvekstområder for laks- og sjøørret.

Når det gjelder selve nivået på minstevannføringen er det gjennomført utredninger av vanndekt areal og økt smoltproduksjon på ulike vannføringer. I løpet av prosessen er det kommet inn ulike krav om nivå. Naturvernforbundet sammen med Norges Jeger – og Fiskerforbund oppfordrer i sitt innspill til departementet, en samlet økt minstevannføring både vinter og sommer. Det er i tillegg kommet flere forslag til slippsted for å kunne sikre riktig kvalitet på vannet samt gi Statkraft fleksibilitet i sin manøvrering av anleggene. Departementet vil i det følgende vurdere tidspunkt, nivå og slippsted for vannføringen.

Vintervannføring

NVE påpeker at etter utbyggingen har lav vintervannføring blitt en ekstra sårbar faktor for utvikling av fisk, der særlig innfrysing av fisk og gytegroper er synlige. NVE viser til undersøkelser NINA har gjennomført der sammenhengen mellom vannstand i gyteperioden og vintervannføringen er studert. NVE mener at gytegropundersøkelsene viser at høy vannføring under gytingen gjør at gropene blir lagt nærmere elvebredden og dermed har lettere for tørrlegging og innfrysing når vannstanden synker, og det blir kaldere utover vinteren. Lite vanndekt areal fører også til mangel på skjultilgang og leveområder generelt.

NVE er opptatt av hvordan ulike slipp lengre opp i vassdraget vil påvirke vannføringen ved Gamnes og har bedt Statkraft beregne hvor stor vannføringen blir med et vannslipp fra Iptojávri på henholdsvis 0,2 m^3/s, 0,5 m^3/s, 1,0 m^3/s og 1,5 m^3/s. I tillegg har NVE bedt regulanten å vurdere hvilken betydning de estimerte vannslippene fra Iptojávri vil ha for vanndekt areal i Skjoma og Sørdalselva. Notatet viser at vanndekt areal i elva minker i takt med at vannføringen avtar, men at det fortsatt vil være områder med vanndekt areal i kulper og terskler som holder på vannet selv om vannføringen blir borte. Med økt vannføring er det størst økning i vanndekt areal for de viktigste gyteområdene «brekk», «stryk» og «kompliserte stryk». En økning av vannføring fra 0,5 til 1,0 og 1,5 m^3/s utvider vanndekt areal i disse habitatområdene med 16 - 41 prosent. Økningen er størst for vannføringer under 1,0 m^3/s. Rapporten viser at det i gyteperioden er viktig at det i tillegg til nok vanndekt areal også må være en viss dybde for at fisken skal komme til for å gyte.

Basert på dette mener NVE at økt vintervannføring vil stabilisere vannforholdene å sikre vanndekt areal slik at man unngår bunnfrysing og tap av gytegroper. I tillegg mener NVE et fast slipp

gjennom vinteren også vil bedre næringsforholdene for fisk. NVE anbefaler derfor at det innføres et fast slipp fra Iptojávri med oppstart etter gyteperioden. De hevder dette vil være mulig å oppnå uten at det går utover systemtjenestene i særlig grad. Ut fra deres beregninger vil et fast slipp i perioden 15. november – 14. mai gi et produksjonstap på 26,5 GWh/år.

Statkraft påpeker viktigheten av Iptojávri som magasin til kraftproduksjon spesielt før tilsiget starter om våren. De mener et slipp av minstevannføring herfra kan føre til at det blir energimangel og at Skjomen kraftverk da ikke kan bidra til systemtjenester slik som regulerkraft og lastbehov i nettet. Videre mener de at reelle kostnader for bygging av slippanordning, som ikke gir magasinrestriksjoner, ikke er hensyntatt i NVEs innstilling. Statkraft har tidligere anslått at slippanordning på Iptojávri vil koste om lag 3 MNOK. Dette anslaget er knyttet til kostand for å bytte ut eksisterende tappeluke. Tappeluken ligger i det laveste punktet i betongdammen og er 4,5 meter over LRV. For at luken skal ha tilstrekkelig kapasitet for å tappe 4 m^3/s må vannstanden holdes høy, som medfører at reguleringen til Iptojávri begrenses i stor grad.

Å etablere en slippanordning med kontrollert vannslipp ned til LRV hevder Statkraft vil kreve større inngrep. Statkraft hevder denne løsningen er teknisk krevende og heftet med stor usikkerhet. De anslår kostnaden til et sted mellom 30 – 55 MNOK.

Foruten kostnader knyttet til bygging av slippanordning mener Statkraft at kravet vil gi utilsiktede magasinrestriksjoner. De hevder forslaget om vannslipp fra Iptojávri innebærer at også magasinene Lossivatnet og Båtsvatnet/Gautelisvatnet/Vannaksvatnet (magasin Båtsvatn) må disponeres annerledes enn i dag, og at dette gir utilsiktede magasinrestriksjoner. Statkraft hevder at Iptojávri ikke har nok naturlig tilsig til å slippe 1 m^3/s på vinteren. Om vinteren, i forbindelse med uttak av vann fra Langvatnet, ligger Tjårdavatnet med lav vannstand og kan ikke bidra til å overføre vann til Iptojávri for å opprettholde minstevannføringen. Statkraft må da kjøre Norddalen eller Båtsvatn kraftverk for å få påfyll av vann til Iptojávri. NVEs forslag vil føre til en suboptimal utnyttelse av magasinene og kraftverkene, som er en samfunnskostnad regulanten mener burde vært redegjort for i NVEs innstilling.

Statkraft foreslår i stedet å benytte eksisterende tverrslag i tunnelen mellom Iptojávri og Norddalen. De mener man i perioder med stor vannføring fra Norddalen vil kunne bruke vann herfra til minstevannføring og i perioder med lav/ingen vannføring fra Norddalen vil vann fra Iptojávri kunne brukes til minstevannføring. Statkraft mener denne løsningen gir større fleksibilitet i forbindelse med rehabilitering og vedlikehold av dammer og vannveier. Løsningen er estimert til å koste mellom 22 – 53 MNOK.

Statkraft viser videre til at det er påvist lake i Iptojávri og at et vannslipp vil øke risikoen for spredning av lake til Skjoma.

Departementet viser til vannslippet fra Iptojávri på henholdsvis 0,2, 0,5, 1,0 og 1,5 m^3/s som NINA har utredet. NINA konkluderer med at en økning i vintervannføring på 1,5 m^3/s vil ekspandere vanndekt areal med 70 prosent, og at dette vil være gunstig for videreutvikling av fiskebestanden. De viser også til at en økning av vannføring i de viktigste gyteområdene fra 0,5 til 1,0 og 1,5 m^3/s gir 16 – 40 prosent økning i vanndekt areal. Økningen er størst under 1,0 m^3/s.

Departementet mener dette viser at villaksen vil nyte godt av et slipp på 1,0 m^3/s og anbefaler dette og ikke den optimale størrelsen på 1,5 m^3/s for blant annet å redusere tap av kraft.

Ved slipp av vintervannføringer under dette, fra 0,75 m^3/s og nedover, vil vannstanden bli så lav at arealene er lite egnet som habitat for fiskeyngel i tillegg til økt sjanse for bunnfrysing gjennom vinteren. Denne størrelsen på minstevannføringen vil ikke ha tilsiktet effekt på villaksen og anbefales følgelig ikke av departementet.

Sommervannføring

Lav vannføring på sensommeren blir vurdert å være en flaskehals for ungfisk og smoltproduksjon samt byttedyrproduksjon. Med dagens vannføringsmønster er vanndekt areal i sommerhalvåret minst i august og september, en periode med god temperatur og god produksjon av bunndyr og insekter i elva. En økning i vannføring i denne perioden vil bedre næringstilgangen for ungfisk i elven samt utvide skjultilgangen i den perioden denne er mest begrenset. I sin tur vil dette bedre vekst, overlevelse og rekruttering hos både laks og sjøørret samt sikre en mer robust laksebestand.

NINA har utredet slipp av minstevannføring i størrelsesorden 1,5, 2, 3 og 4 m^3/s. Utredningen viser at ungfiskproduksjonen (og dermed smoltproduksjonen) kan antas å øke med 10-40 prosent for minstevannføringsscenarier for sommerhalvåret fra 1,5 til 4 m^3/s. Mer konkret er det estimert en økning på mellom 10 og 15 prosent ved slipp av 1,5 m $^3/s$ mens økningen er 25 - 50 prosent ved 4 m^3/s.

Departementet mener dette viser at fiskebestandene vil ha god effekt av et slipp på 4 m^3/s. Til tross for at det er store friluftsverdier i området og et slipp på 6 - 8 m^3/s vil gi et bedre visuelt inntrykk av elven og landskapet, mener departementet at kostnadene knyttet til et slikt slipp ikke kan forsvares.

Det kan synes som om nedre grense for vannslipp og produksjonsøkning av fisk i vassdraget ligger på 4 m^3/s. Hverken NINA eller Miljødirektoratet mener slipp under dette vil komme fiskebestanden til gode. De påpeker at det tvert imot burde vært gjort beregninger av økt smoltproduksjon på nivåer over 4 m^3/s.

Når det gjelder størrelse på høstvannføringen, det vil si under gytingen, så er det viktig at denne ikke blir for høy sett i forhold til vinteren, slik at fisken gyter på områder som senere kan bli tørrlagt. Samtidig viser målinger at vannføringen på slutten av gyteperioden kan gå under 1 m^3/s. Det er viktig at det er nok vann til at fisken får benyttet nødvendige gyteområder, slik at potensialet blir utnyttet mest mulig. En sikring av vannføring som minst er på nivå med vintervannslippet på 1 m^3/s, synes departementet er fornuftig. Nivå under og over dette vil kunne føre til tørrlegging av gytegroper som ikke er hensiktsmessig.

Samlet vurdering av minstevannføring

Statkraft hevder at minstevannføringen i Skjoma vil ha usikker miljøeffekt, men en klar negativ effekt for kraftproduksjon. Statkraft hevder at et betydelig mindre vannslipp kan sikre vanndekket areal i flaskehalsperioder, og viser til utredninger utført fra NINA.

NVE påpeker i brev til departementet av 5.juni 2024, at dette er de samme utredningene direktoratet har lagt til grunn for sin anbefaling i saken. NVE påpeker videre at ungfiskproduksjonen, og dermed smoltproduksjonen, antas å øke med 10-40 prosent ved en økning av minstevannføringen på sommeren fra 1,5 til 4 m^3/s. NVE viser også til nylig utarbeidet NINA rapport som de mener underbygger NVEs argumenter for økt minstevannføring. Det

vurderes at *«..er krav om minstevannføring det eneste tiltaket som kan gi økt ungfiskproduksjon over hele anadrom strekning i Skjoma».*

NVE mener slipp gjennom hele året vil redusere risikoen for tørrlegging og bunnfrysing av gytegroper om vinteren og sikre produksjonsareal for ungfisk om sommeren, spesielt sensommeren**.** NVE anbefaler fast slipp fra Iptojávri på vinterstid på grunn av magasinets plassering i reguleringen og at det gir sikker tilgang på vann.

Statkraft har i sine kommentarer til NVEs innstilling vist til muligheten av å slippe vann fra eksisterende tverrslag i tunnelen mellom Iptojávri og Norddalen. Dette er en løsning Statkraft ikke har fremmet tidligere. Dette innebærer at vann fra Norddalen kan benyttes til minstevannføring i perioder med stor vannføring fra Norddalen, og i perioder med lav/ingen vannføring fra Norddalen vil vann fra Iptojávri kunne brukes til minstevannføring.

NVE er åpne for et manøvreringsreglement som også kan inkludere alternative slippsteder for minstevannføringer.

Statkraft ønsker mer fleksibilitet rundt kravet om minimumsvannføring ved Gamnes for å redusere sikkerhetsmarginen, og følgende produksjonstap, for å oppfylle kravet ved Gamnes. For å gjøre det mer fleksibelt foreslås det som eksempel gjennomsnittsmåling over en uke. Statkraft påpeker videre at krav om å holde en minimumsvannføring ved Gamnes på 4 m^3/s fra 15. mai vil kreve at de må holde igjen 4 mill. m^3 vann i Iptojávri for å være sikker på å kunne slippe vann frem til snøsmeltingen starter. De viser til at de før snøsmeltingen er avhengig av at kraftverkene oppstrøms Iptojávri produserer. Dette anses som en såpass usikker løsning, ettersom kraftverkene ligger høyt til fjells og er vanskelig tilgjengelig om vinteren. De mener dette kan unngås, dersom vilkåret om minstevannføring på sommeren endres slik at det først trer i kraft etter at snøsmeltingen har startet.

NVE anbefaler ikke slik gjennomsnittsmåling ved Gamnes, da dette både er vanskelig å følge opp for myndighetene og det kan innebærer perioder med svært lite vann og følgende konsekvenser. Når det gjelder en eventuell justering av manøvreringsreglementet med hensyn til slippsted for vintervannføring og at minimumsvannføringen ved Gamnes trer i kraft når snøsmeltingen starter, mener NVE fleksibiliteten i reguleringen kan ivaretas i tilstrekkelig grad og sannsynligvis redusere noe av produksjonstapet.

Departementet støtter NVEs vurderinger og tilrår at det kan inkluderes alternative slippsteder for minstevannføringer og at minstevannføringen ved Gamnes trer i kraft når snøsmeltingen starter. Skjomenverkene er et komplekst vannsystem, der magasinene må fylles og tappes i samsvar med hverandre. Departementet ser det ikke som avgjørende at det faste vannslippet skjer fra Iptojávri, dersom oppfyllelsen av vilkåret kan gjøres med tilsvarende mengde vann fra annet sted, som eksempelvis fra eksisterende tverrslag i tunnelen mellom Iptojávri og Norddalen. På denne måten mener departementet det gir gode muligheter for å planlegge produksjonen på en slik måte at fleksibiliteten fremdeles er godt i varetatt.

For å styrke leve- og oppvekst vilkårene for anadrom fisk anbefaler departementet et helårlig slipp av minstevannføring i Skjoma. Departementet anbefaler et fast slipp fra magasin Iptojávri på 1 m^3/s i tiden 15. november-14. mai. Vi anbefaler videre at det holdes en minimumsvannføring i Skjoma målt ved Gamnes på 4 m^3/s i tiden 15. mai - 14. september og 1 m^3/s i tiden 15. september

- 14. november. Ved sen snøsmelting kan overgangen fra fast vintervannslipp til sommervannslipp øke gradvis fra snøsmeltingen starter om våren frem til vannføringen i Skjoma ved Gamnes når 4 m^3/s, senest 15. juni.

Foreslåtte restriksjoner for vannføring vil medføre et årlig produksjonstap på om lag 40 GWh, sammenlignet med i dag. Dette utgjør rundt 3 prosent av årlig totalproduksjon i kraftverkene som er på 1,3 TWh/år.

Statkraft mener tap av fornybar energi ikke kan forsvares og at samfunnskostnaden er for høy. De påpeker videre at den regulerbare kraften er verdifull og at vannkraftverk som Skjomen med stor magasinkapasitet og god reguleringsevne er særlig verdifulle og derfor ikke bør få restriksjoner på driften.

Statkraft påpeker at fordi utløpet til kraftverket går i sjøen, er det mulig med effektkjøring og rask endring i produksjonen uten at det påvirker vannføringen i elven. Statkraft mener regjeringens kraft- og industriløft i Finnmark har endret forutsetningene for utviklingen av kraftsystemet, og at det er behov for mer fleksibel kraft i Nord-Norge. Et produksjonstap i Skjomen på 40 GWh/år mener de vil føre til redusert evne til å levere systemtjeneste og vil i tillegg gi negativ påvirkning på kraftsystemets evne til å opprettholde kraftbalansen. Statkraft viser til uttalelse fra Statnett som underbygger dette og påpeker at Skjomen kraftverk er viktig både i et regionalt perspektiv og på nasjonalt og nordisk nivå.

Statnett påpeker i sitt høringsinnspill på at vannkraftverk med magasin er viktige for forsyningssikkerheten og at fleksibiliteten de leverer er avgjørende for å holde de samlede kostnadene nede. De viser til at Skjomen er et kraftverk med god fleksibilitet som benyttes hyppig til reguleringstjenester og er et viktig kraftverk på nordisk, nasjonalt og regionalt nivå. Kraftverket var spesielt viktig før ny 420 kV ledning fra Ofoten til Balsfjord ble ferdigstilt. Etter at denne ble satt i drift ble flaksehalsene i området betraktelig redusert, forsyningssikkerheten forbedret og spesialreguleringene fra Skjomen redusert.

NVE har vurdert forholdet til systemtjenester i sin behandling av revisjonen av Skjomen kraftverk. Deres beregninger viser at et fast slipp i perioden 15. november -14. mai som anbefalt gir et produksjonstap på 26,5 GWh/år. NVE har også i sin innstilling lagt til grunn at Skjomen kraftverk er viktig ved levering av systemtjenester. NVE mener at Skjomen kraftverk fortsatt kan bidra med denne typen tjenester, selv om det pålegges en minstevannføring i vassdraget. NVE har videre lagt vekt på at Skjomen kraftverk blir brukt mindre til spesialregulering i regulerkraftmarkedet etter ferdigstillelsen av 420 kV-ledningen fra Ofoten til Balsfjord høsten 2017. Dette bekreftes også i uttalelsen fra Statnett av oktober 2023.

NVE viser i sitt brev av 5. juni 2024 til at forsyningssikkerheten i området er forbedret og andelen av spesialregulering fra Skjomen lavere. De påpeker at det totale volum med reguleringstjenester i Skjomen imidlertid har økt kraftig etter at 420 kV-ledningen ble ferdigstilt. I prisområde NO4 er Skjomen største bidragsyter av manuelle reserver (mFRR), og i inneværende år startet de opp med levering av automatiske reserver (aFRR). Statkraft har i tidligere notat med tilleggsinformasjon grovt anslått at systemtjenester vil reduseres på samme nivå som reduksjon i kraftproduksjon, dvs. ca. 3 prosent basert på NVEs krafttapsberegninger.

Basert på dette legger NVE til grunn at Skjomen kraftverk fortsatt vil være en sentral bidragsyter for forsyningssikkerheten også med de foreslåtte slipp av minstevannføringer.

Departementet vil påpeke at tap av fleksibilitet i vannkraftverk er i størst grad knyttet til begrensninger på hastighet for opp- og nedkjøring (rampingrestriksjoner). De anbefalte minstevannsslippene vil legge føringer på regulantens produksjonsplan som vil sette strengere føringer for dem, men de vil ikke få konsekvenser for hvordan Skjomen kraftverk reguleres opp og ned ettersom det ikke er anbefalt rampingrestriksjoner. Departementets vurdering er derfor at Skjomen fremdeles er et kraftverk med god fleksibilitet og med mulighet til å kunne levere systemtjenester.

6.3 Krav knyttet til standardvilkårene

Det er fremmet en rekke krav om ulike tiltak som vil kunne følges opp med hjemmel i nye standardvilkår. NVE foreslår innføring av nye og moderne standardvilkår. Dette vil gi myndighetene hjemmel til å pålegge relevante og avbøtende tiltak. Departementet viser til NVEs drøfting i innstillingen og slutter seg i hovedsak til NVEs vurderinger og anbefalinger. Departementet vil likevel knytte merknader til noen av disse kravene basert på departementets befaring og innkomne uttalelser.

Naturforvaltning

Terskler og biotopjusterende tiltak

Narvik kommune viser at elven flere steder må utbedres med biotopjusterende tiltak i kombinasjon med økt vannføring. Det ble også under høringsrunden og på departementets befaring fra flere parter påpekt viktigheten av en slik plan.

Det er etablert flere terskler i vassdraget. I 2010 ble det gjort en gjennomgang av eksisterende tiltak langs Skjoma, med opplysninger om vedlikehold og reparasjoner av tiltakene og vurdering av langtidseffektene av de etablerte tiltakene. Flere av tersklene er vurdert som unødvendig bratte og glatte og det bør gjøres noe ombygging for å rette opp dette. Utløpskanalen fra tersklene kan gjøres slakere og lengre, med steinsetning for å gi god hulromstilgang. Slik det er i dag er disse rennene i stor grad i betong, og fremstår som dårlig oppveksthabitat for ungfisk.

NVE anbefaler at Statkraft pålegges å utarbeides et forslag til tiltaksplan for biotoptiltak for anadrom strekning i Skjomen, som ses i sammenheng med foreslåtte slipp av minstevannføring. Tiltaksplanen skal utarbeides både med tanke på tiltak for å bedre gyteområder og oppvekstvilkår for sjøørret og laks og følge opp laksetrappenes funksjon.

Departementet slutter seg til NVEs forslag om at Statkraft pålegges å utarbeide et forslag til tiltaksplan for biotoptiltak på anadrom strekning i Skjoma og at denne sees i sammenheng med nytt slipp av minstevannføring. Gode habitat henger sammen med blant annet begroing og tilgroing samt sideløp og flomløp. Departementet anbefaler at en slik undersøkelse også inkluderer denne problematikken. Departementet mener at regulanten må utarbeide planen i samråd med NVE og Miljødirektoratet. Planen skal sendes til NVE for godkjenning innen seks måneder etter at nye vilkår er vedtatt.

Innlandsfisk

Det er påvist lake i Iptojávri. Dette er en uønsket art som sannsynligvis har kommet til Iptojávri fra Sverige via Sitasoverføringen. I henhold til naturmangfoldloven er det ulovlig å spre uønskede arter, men det er ikke redegjort for risiko knyttet til spredning av lake i NVEs innstilling. I innstillingen står det at det er liten eller ingen risiko for skade på naturmangfold.

Statkraft viser til at et vannslipp fra Iptojávri vil øke risikoen for spredning av lake til Skjoma.

Miljødirektoratet mener laken er antatt innført gjennom kraftverksoverføringene fra Sijdasjávrre i Sverige og som en del av Skjomenutbyggingen. Etter pålegg fra Statsforvalteren i Nordland, kartla NINA i 2018 utbredelsen av arten i kraftsystemet. Arten ble dokumentert i Tjårdavatnet, Iptojávri og Iptojávri/Vatn 613 moh. Miljødirektoratet viser til at spredning av nye arter ikke er ønskelig og at slipp av minstevannføring fra Iptojávri kan bidra til at lake spres nedover vassdraget til anadrom strekning. NINA skriver imidlertid at lake allerede gjennom tidligere overløp på dammen kan ha spredt seg nedstrøms magasinet. Dette vil også kunne skje i framtida, uavhengig av om det slippes minstevannføring eller ikke. NINA skriver videre at det er kjent lake i en rekke anadrome vassdrag i Troms og Finnmark (f.eks. Målselva, Signaldalselva, Skibotnelva, Reisaelva, Kvænangselva, Altaelva og Tanaelva) uten at det er påvist skade på bestandene av anadrom laksefisk. NINA kjenner heller ikke til skadelige patogener som lake kan overføre til laks- og ørretbestander. NINA vurderer derfor at de positive sidene ved å slippe minstevannføring som viktigere enn å redusere risikoen for at lake skal kunne spre seg nedstrøms.

Statsforvalteren skriver også i sin høringsuttalelse at det vurderes som sannsynlig at lake allerede har spredd seg nedover fra Iptojávri til Sørelva og Skjoma. De vurderer at lake kan tenkes å trives i mer stilleflytende deler av elva, som for eksempel i terskelbassengene, og at det kan bli konkurranse mellom artene der, men at det er mer tvilsomt om lake vil kunne påvirke laks og sjøørret i mer strømsterke områder, som er disse artenes viktigste leverom.

I lys av at det er sannsynlig at lake allerede har spredt seg nedover vassdraget, og/eller vil kunne gjøre dette i framtida også uten slipp av minstevannføring, mener Miljødirektoratet at spredning av arten ikke bør tillegges vekt i saken. I likhet med NINA og Statsforvalteren kjenner heller ikke Miljødirektoratet til at lake kan ha negative effekter på anadrom laksefisk i elv.

Departementet støtter Miljødirektoratets vurdering, men vil legge til at dersom det skulle vise seg å være et problem med spredning av lake til nye deler av reguleringsområdet, kan Miljødirektoratet med hjemmel i naturforvaltningsvilkåret pålegge regulanten å redusere omfanget av laken i reguleringsområdet gjennom f.eks utfisking.

Departementet mener det også er verdt å merke seg at spredning av lake til systemet allerede er en effekt av kraftutbyggingen, og at en eventuell negativ effekt av konkurranse/predasjon fra lake i terskelbassengene vil kunne reduseres gjennom økt strømhastighet og gjennomstrømning ved slipp av minstevannføring, samt ved biotopjusteringer.

Reindrift

Reindriftsnæringen ved berørte reinbeitedistrikter og Sametinget har blitt orientert om revisjonen og invitert til å fremme krav og avgi uttalelser i revisjonssaken. Verken distriktene eller Sametinget har uttalt seg eller ønsket konsultasjoner. NVE kan ikke se at det har vært avdekket forhold som tilsier behov for å gjøre ytterligere undersøkelser og vurderinger av utbyggingens konsekvenser for reindrift. Departementet slutter seg til NVEs vurdering.

6.4 Andre forhold

Det er fremmet flere krav om mindre tiltak som gjelder tilgang for allmenheten til vassdraget som vann- og temperaturmålinger, turveier, veier, parkeringsplasser, fiskeplasser, båtutsett i magasin med mer. Departementet slutter seg til NVEs vurderinger av disse kravene, som i hovedsak vil kunne vurderes innenfor rammene av standardvilkårene.

7. Forholdet til vannforvaltningsplanen

Bestandstilstanden for laks i Skjomen er karakterisert som «svært dårlig», mens sjøørretbestanden er «dårlig». I henhold til regional vannforvaltningsplan for Nordland er reguleringen av vassdraget og manglende minstevannføringer er den viktigste påvirkningsfaktoren i Skjoma.

Utarbeidelse av vannforvaltningsplaner er i henhold til veilederen for kapittel 2 i naturmangfoldloven et eksempel på operasjonalisering av økosystemtilnærming og samlet belastning. I vannforvaltningsplanene har påvirkninger innen ulike sektorer og aktuelle tiltak blitt vurdert samlet, og prioritert opp mot hverandre.

I den godkjente vannforvaltningsplanen fra 2022 er miljømålet for vannforekomst Skjoma-Elvegårdselva satt til Godt Økologisk Potensial (GØP), og forutsetter slipp av minstevannføring som et tiltak på strekningen. I tillegg er vannforekomsten, oppført med miljømål som kan medføre andre typer tiltak som ikke medfører krafttap. Departementet finner at revisjonsvedtaket sikrer at relevante tiltak gjennomføres for å oppnå målet, men vil bemerke at det ikke er sektormyndighetenes rolle å vurdere om miljømålet er nådd.

8. Oppsummering og konklusjon

Departementet slutter seg til NVEs anbefaling om å fjerne utdaterte konsesjonsvilkår og at det innføres nye standardvilkår etter vassdragsreguleringsloven. Departementet mener at alle vesentlige forhold i den opprinnelige konsesjonen ivaretas ved innføring av dagens standardvilkår, og slutter seg til NVEs forslag med de enkelte justeringer som fremgår over.

Departementet anbefaler pålegg om minstevannføring til Skjoma, tråd med NVEs innstilling. Departementet vil ikke anbefale innføring av magasinrestriksjoner, og viser til reguleringenes verdi for kraftsystemet.

Økonomiske vilkår foreslås ikke endret.

Samlede kostnader for de reviderte vilkårene består av kostnader knyttet til slipp av minstevannføring i form av krafttap samt investeringer. Det anbefalte minstevannføringsslippet til Skjoma gir isolert et årlig krafttap på 40 GWh, som innebærer et tap i inntekter med nåverdi på omlag 268 mill. kroner, beregnet med NVEs prisbaner fra langsiktig kraftmarkedsanalyse fra 2023.

Departementet finner at de reviderte vilkårene i Skjomenreguleringen samlet vil bidra til å rette opp skader og ulemper som skyldes reguleringen og bidra til miljøforbedringer i vassdraget, særlig av hensyn til fisk, landskap og friluftsliv. Fordelene ved de foreslått endringene vurderes å være større enn ulempene for allmenne og private interesser i vassdraget.

Departementet tilrår at revisjonen av Skjomenreguleringen fastsettes på de vilkår som følger vedlagt, jf. departementets merknader nedenfor.

De mest sentrale vurderingstema i revisjonssaken er oppsummert i tabellen under. Styrken på fargen er ment å vise hvor sentrale de ulike tema har vært i departementet sine vurderinger i denne saken. Fargen som er gitt de enkelte tema gjelder bare denne saken, og kan ikke sammenlignes direkte med andre saker.

Oppsummering – fordeler og ulemper ved departementets forslag			
Prissatte virkninger	Kraftproduksjon (40 GWh)	-268 Mkr	Tap av kraftproduksjon[1].
Ikke-prissatte virkninger	Villaks	+	Minstevannføring i Skjoma vil bedre forholdene på anadrom strekning. Innføring av standardvilkår vil gi noe bedre levevilkår.
	Landskap, friluftsliv og fiske	+	Økt minstevannføring og innføring av standardvilkår vil bedre landskapsopplevelsen og forholdene for friluftsliv og fiske.
	Systemtjenester	+	Det er ikke foreslått tiltak som endrer dette.
	Vern mot skadeflom	+	Nye vilkår viderefører dagens praksis og medfører ikke redusert mulighet til å dempe flom.

1. Tallet er regnet ut med kraftprisbane fra NVEs kraftmarkedsanalyse fra 2023. Investeringskostnad fra regulanten er ikke regnet ut og dermed ikke tatt inn i beregningen.

V. Departementets merknader til nye konsesjonsvilkår

1. Generelt

Gjeldende konsesjonsvilkår ble fastsatt ved kgl.res. av 1. august 1969. Departementet tilrår at vilkårene generelt oppdateres i tråd med standardvilkår for nye konsesjoner fastsatt i medhold av vassdragsreguleringsloven § 8, jf. §§ 14-20, slik loven nå lyder etter lovrevisjonen av 21. juni 2017. Departementet har i hovedsak fulgt NVEs forslag til vilkår.

Post 1 Konsesjonstid og revisjon

Konsesjonen gjelder i utgangspunktet på ubegrenset tid. Departementet foreslår i tillegg å ta inn bestemmelser om adgang til vilkårsrevisjon, nedlegging og overdragelse, i tråd med gjeldende lovverk og standardvilkår. Konsesjonen hadde også tidligere bestemmelse om revisjonsadgang. Ved denne revisjonen endres intervallet for revisjonsadgang fra 50 til 30 år.

Post 2 Konsesjonsavgifter

Økonomiske vilkår omfattes normalt ikke av en ren vilkårsrevisjon. Det har heller ikke kommet noen innspill om å endre vilkåret om konsesjonsavgifter i denne saken. Konsesjonsavgiftene videreføres derfor uendret. Oppjustering av årlige konsesjonsavgifter skjer etter de til enhver tid gjeldende regler.

Konsesjonsavgiftene vedtatt ved kgl.res. 1. august 1969 videreføres med kr. 1,50 pr. nat.hk. til staten og kr. 4,00 pr. nat.hk. til kommunen. Oppjusterte satser er henholdsvis til stat kr. 14,33 og kommune kr. 37,39.

I tråd med moderne standardvilkår foreslår departementet å ta inn bestemmelsen om at avgiftene skal avsettes til et kommunalt fond.

Post 3 Konsesjonskraft

Teksten foreslås oppdatert i tråd med moderne standardvilkår så langt som mulig.

Det er en bestemmelse i gjeldende vilkår om at avgivelse av kraft, etter begjæring av en interessert, kan tas opp til ny avgjørelse etter 30 år. Departementet anbefaler at man innfører bestemmelse om 20 år i tråd med moderne standardvilkår i det nye vilkårssettet. Dette følger av vassdragsreguleringsloven § 22 og vannfallrettighetsloven § 19.

Departementet foreslår å beholde bestemmelsen om at oppsagt kraft ikke senere kan forlanges avgitt.

Post 4 Kontroll med betaling av avgift mv.

Det materielle innholdet i posten er uendret, men språket er modernisert.

Post 5 Fond og andre utbetalinger

Etter dagens standard er pålegg om fond og andre utbetalinger i forbindelse med konsesjonen samlet under én post.

Post 12 i de tidligere vilkårene pålegger Skjomenverkene å innbetale 10 000 kr årlig til Lappefogden i Nordland til opphjelp av reindriften i de reinbeitedistriktene som blir berørt av reguleringene. Departementet foreslår å beholde beløpet. Til orientering blir beløpet i dag betalt direkte fra Statkraft til reinbeitedistriktene Skjomen og Frostisen, og er pr. i dag 74 176,62 kr. etter indeksjustering.

Post 13 i de tidligere vilkårene pålegger Skjomenverkene å betale 750 000 kr til et næringsfond for kommunen. Selv om denne forpliktelsen må anses som oppfylt en gang for alle, foreslår departementet å videreføre bestemmelsen uendret, for fortsatt å synliggjøre tilknytningen mellom fondet og konsesjonsvilkårene. Vi har ikke kjennskap til om fondet eksisterer i dag.

Post 6 Byggefrister mv.

Departementet foreslår å ta inn standardvilkår om byggefrister. Byggefristene gjelder fra opprinnelig konsesjon i Skjomenvassdragene ble gitt i kongelig resolusjon 1. august 1969, mens frist for iverksettelse av andre tiltak må skje innen 9 måneder etter at nye vilkår er innført.

Post 7 Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift mv.

Denne posten erstatter det materielle innholdet i deler av tidligere post 19. Bestemmelsen foreslås endret til dagens språkdrakt og standard. Dette innebærer at begrensningen i konsesjonærens plikt knyttet til urimelige ulemper og utgifter foreslås fjernet. Bestemmelsen om varsling av Naturvernrådet ved ødeleggelser av natur m.m. foreslås fjernet, da dette ikke lenger er aktuelt.

Post 8 Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.

Departementet foreslår å ta inn dette vilkåret i det reviderte vilkårssettet, etter dagens standard. En del av tidligere post 14, som gir føringer for at anlegget skal utføres på en solid måte, holdes i driftsmessig stand samt at vedlikehold og drift undergis offentlig ettersyn og at utgifter utredes av anleggets eier, erstattes av ny post 8.

Post 9 Naturforvaltning

Departementet foreslår å ta inn moderne naturforvaltningsvilkår.

Tidligere post 8 lyder:

«Etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement, plikter Skjomenverkene:

1. Å sette ut yngel og/eller settefisk (herunder også flerårig). Vedkommende departement bestemmer også hvilke fiskearter og -stammer som skal benyttes, samt tid og sted for utsettingen og fiskens størrelse og kvalitet.

2. Å bygge og drive klekkeri og/eller settefiskanlegg eller delta i bygging og drift av fellesanlegg.

3. A sørge for fangst, nødvendig transport og oppbevaring av stamfisk og/eller delta i bygging og drift av fellesanlegg for oppdrett av stamfisk.

4. A bekoste fiskeribiologiske undersøkelser innen området (herunder også langtidsundersøkelser).

5. Å anbringe sperregitter foran utløp fra kraftstasjoner.

6.Å anbringe sperregitter foran tappetunneler, tappeluker o. l.

7. Å bekoste ekstraordinært jakt- og fiskeoppsyn i anleggsperioden.»

Departementet mener at pålegg om sperregitter kan gis med hjemmel i de moderne standardvilkårene som blir innført ved vilkårsrevisjon, og nevnes derfor ikke særskilt i

vilkårene. Ifølge avtale mellom NVE og Miljødirektoratet er det NVE som skal vurdere og følge opp tiltak som kan påvirke reguleringsanleggene og kraftverksdriften, som f.eks. sperregitter.

Post 1 i vilkår 8 gjelder utsetting av yngel og/eller settefisk. Denne posten erstattes av ny post 9 b: «*Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak.»*

Post 10 Automatisk fredete kulturminner
Konsesjonen for Skjomenvassdragene er fra 1969 og ordningen om sektoravgiften kommer derfor ikke til anvendelse (jf. «Retningslinjer for bruk av sektoravgift til kulturminnevern i vassdrag»). Tidligere post 19 inneholdt krav om undersøkelse av kulturminner («faste fortidsminner») med henvisning til lov av 29. juni 1951 (Fornminneloven). Departementet foreslår at disse bestemmelsene erstattes av moderne standardvilkår for automatisk fredete kulturminner.

Post 11 Forurensning
Departementet foreslår å ta inn dette vilkåret i tråd med dagens standard.

Post 12 Veier, ferdsel mv.
Denne posten tilsvarer tidligere post 7. Det materielle innholdet i den generelle delen er det samme i tidligere og nytt vilkår som foreslås innført. Dagens standardvilkår er bare noe språklig modernisert.

Post 13 Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring
Departementet anbefaler å ta inn dette vilkåret i tråd med dagens standard.

Post 14 Rydding av reguleringssonen
Det tidligere vilkårssettet har vilkår om rydding i reguleringssonen i post 9.
Departementet foreslår å innføre dagens standardvilkår i tråd med dagens standard.

Post 15 Manøvreringsreglement
Denne posten erstatter tidligere post 15. Departementet foreslår å ta med denne posten, oppdatert til dagens standard. Manøvreringsreglementet blir vedtatt samtidig med reviderte vilkår. Departementet foreslår å oppdatere reglementet etter gjeldene standard. I tillegg foreslår vi å innføre nye bestemmelser som omtalt under «Merknader til revidert manøvreringsreglement».

Post 16 Hydrologiske observasjoner
Denne posten tilsvarer tidligere post 16.

Departementet anbefaler å oppdatere vilkåret til dagens standard. Det tidligere vilkåret inneholder også en bestemmelse om merking av reguleringsgrenser. Dette er i dag er en del av manøvreringsreglementet, og vil bli tatt inn i forslag til revidert reglement. Videre er det utdatert å kreve at kopier av alle kart som blir laget, skal sendes Norges Geografiske Oppmåling. Dette er

ikke lenger en del av standardvilkåret. Departementet foreslår ikke å videreføre denne bestemmelsen.

Post 17 Registrering av minstevannføring, krav om skilting og merking

Dette standardvilkåret har relativt nylig fått sin nåværende form. Dels inngår flere tidligere standardbestemmelser i dette vilkåret, dels er det tatt inn nye, mer konkrete bestemmelser om skilting og merking.

Departementet anbefaler å ta inn dette vilkåret etter dagens standard. Skjomenreguleringene har ikke tidligere hatt noe tilsvarende vilkår.

Post 18 Etterundersøkelser

Det er ikke en tilsvarende bestemmelse i det tidligere vilkårssettet. Departementet foreslår å ta inn posten i tråd med moderne standardvilkår.

Post 19 Militære foranstaltninger

Vilkår om hva konsesjonær må tåle av innskrenkninger under krig er gitt i tidligere post 18. Dagens standardvilkår har mindre språklige endringer i forhold til det tidligere gitte vilkåret, men det materielle innholdet er uendret. Departementet foreslår å ta inn bestemmelsen etter dagens standard.

Post 20 Luftovermetning

Skjomenreguleringen har ikke tilsvarende bestemmelse som denne, og departementet foreslår å ta den inn i tråd med moderne standardvilkår.

Post 21 Kontroll og sanksjoner

Bestemmelser om kontroll og sanksjoner finnes i tidligere post 21.

Departementet anbefaler å ta inn bestemmelsen i tråd med dagens standard. Denne bestemmelsen er oppdatert i henhold til gjeldende lovverk, og går ikke ut over bestemmelsene i loven. Selv om vilkåret etter dagens standard er mer omfattende enn det tidligere, innebærer det derfor i realiteten ingen økte forpliktelser for konsesjonæren eller økt adgang for myndighetene til å fastsette sanksjoner.

Post 22 Tinglysing

Bestemmelser om tinglysing finnes i tidligere post 22. Posten foreslås oppdatert til dagens standard og gjeldende regelverk.

2. Merknader til nytt manøvreringsreglement

Det er tatt utgangspunkt i reglement fastsatt ved kgl.res. av 1. august 1969. Teksten er oppdatert med ny standardtekst. Ellers er det foretatt justeringer i samsvar med innstillingen til nye vilkår. Dette er kommentert i avsnittene nedenfor for de enkelte poster. I reglementet er de offisielt godkjente navnene på elver og vassdrag på norsk og samisk brukt i samsvar med stadnamnlova.

Post 1

Innholdet i posten videreføres i sin helhet.

Departementet anbefaler at høydegrunnlaget blir konvertert til NN2000. NVE har vært i kontakt med regulant og informert om dette, og bedt om at oppdatert høydegrunnlaget ettersendes til Energidepartementet.

Post 2

Departementet anbefaler at følgende, nye bestemmelse tas inn i manøvreringsreglementet:

• I tiden 15.11 – 14.05 skal det slippes minimum 1 m^3/s fra Iptojávri

• Det holdes en vannføring i Skjoma ved Gamnes på minimum 4 m^3/s i tiden 15.05 -

14.09 og 1 m^3/s i tiden 15.09 - 14.11.

Ved sen snøsmelting kan overgangen fra fast vintervannslipp til sommervannslipp øke gradvis fra snøsmeltingen starter om våren frem til vannføringen i Skjoma ved Gamnes når 4 m^3/s, senest 15.06.

Det er ikke avklart hvor eller hvordan vannføringskravene skal måles og dokumenteres. Dette vil bli bestemt i ettertid av NVEs miljøtilsyn i samråd med Statkraft. Det er viktig at løsningen for vannslipp må kunne oppfylle krav også i statistiske tørrår. Teknisk løsning for dokumentasjon av slipp av minstevannføring skal godkjennes av NVE gjennom detaljplan.

Post 3

Tidligere post 3 i reglementet, at en norsk statsborger skal forestå manøvreringen, foreslås fjernet fordi bestemmelsen er utdatert.

Departementet anbefaler å samle tidligere poster 3 og 4 i en post, noe som er i tråd med moderne reglement.

Post 4

Departementet anbefaler ny post 4 i tråd med moderne reglement.

3. Oppfølging av reviderte vilkår

NVE er ansvarlig myndighet for oppfølging av de reviderte vilkårene. Dette gjelder med unntak av vilkår om naturforvaltning, hvor ansvaret for oppfølging ligger under Statsforvalteren, eller Miljødirektoratet når det gjelder anadrom fisk. Flere av vilkårene gir hjemmel til å kunne pålegge avbøtende tiltak og undersøkelser etter behov.

Som hovedregel ligger myndigheten til å gi pålegg om tiltak som endrer vannføring, vannstand og fysiske forhold i elver og innsjøer/magasiner til NVE. Det samme gjelder hydrologiske pålegg der vannføringsmålinger er sentralt.

Statsforvalteren/Miljødirektoratet har myndighet til å pålegge nødvendige undersøkelser knyttet til ferskvannsbiologi, plante- og dyreliv og friluftsliv. Det gjelder også kompenserende tiltak som utlegging av gytegrus, fiskeutsetting og andre tiltak som ikke påvirker de hydrologiske eller fysiske forholdene.

Pålegg om tiltak eller undersøkelser må være knyttet til skader som er forårsaket av kraftutbyggingen. Kostnadene ved pålegget må stå i rimelig forhold til tiltakets skadevirkninger og til nytten av pålegget.

I en del tilfeller kan formålet med tiltak være sammensatt. Dersom det er uklart hvem som har ansvar for å gi pålegg, må dette avklares mellom de respektive myndigheter. Det vil likevel være naturlig å samarbeide om utformingen av tiltak som krever samordning eller når det er behov for utvidet kompetanse.

Energidepartementet

t i l r å r:

Det fastsettes reviderte vilkår for tillatelser til Statkraft Energi AS for reguleringen av Skjomenvassdragene i Narvik kommune i samsvar med vedlegg til resolusjonen.

Vedlegg 1 til kongelig resolusjon om reviderte vilkår for tillatelser til Statkraft Energi AS for reguleringen av Skjomenvassdragene i Narvik kommune

1. I medhold av lov av 14. desember 1917 nr. 17 om regulering og utbygging av vassdrag (vassdragsreguleringsloven) § 8 tredje ledd fastsettes reviderte vilkår for tillatelser til Statkraft Energi AS til å regulere Skjomenvassdragene i Narvik kommune, jf. vedlegg 2.

2. Det fastsettes oppdatert manøvreringsreglement for reguleringen av Skjomenvassdragene i Narvik kommune, jf. vedlegg 3.

Vedlegg 2 til kongelig resolusjon om reviderte vilkår for tillatelser til Statkraft Energi AS for reguleringen av Skjomenvassdragene i Narvik kommune

Vilkår
for tillatelse til Statkraft Energi AS etter vassdragsreguleringsloven til regulering av Skjomenvassdragene, med kraftverkene Skjomen, Båtsvatn og Norddalen i Narvik kommune, Nordland fylke

(Fastsatt 04.04.2025. Erstatter tidligere vilkår fastsatt ved kgl.res. av 01.08.1969)

1
(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 8 første ledd.

Anleggene må ikke nedlegges uten Kongens eller Stortingets samtykke, jf. vassdragsreguleringsloven § 10 annet ledd.

Reguleringskonsesjonen, reguleringsanleggene eller andeler i reguleringsanleggene kan bare overdras i forbindelse med samtidig overdragelse av vannfall i samme vassdrag nedenfor anlegget. Det samme gjelder ved andre disposisjoner over konsesjonen, anleggene eller andeler i anleggene, herunder pantsettelse, arrest eller utlegg.

2
(Konsesjonsavgifter)

Det skal betales en årlig avgift til staten på kr 1,50 pr. nat.hk og de kommuner og fylkeskommuner som Kongen bestemmer på kr 4,0 pr. nat.hk. Satsene refererer seg til det som opprinnelig ble fastsatt ved kgl.res. av (01.08.1969)

Avgiften til fylkeskommunene og kommunene, fordeles mellom disse innbyrdes etter bestemmelse av NVE. Skjer det endringer i reguleringer, overføringer, kommunegrenser eller annet som i vesentlig grad kan påvirke delingsresultatet, kan ny fordeling foretas. Avgiften avsettes særskilt for hver kommune til et fond, som anvendes etter bestemmelse av fylkestinget eller kommunestyret. Fondets midler skal fortrinnsvis anvendes til utbygging av næringslivet i distriktet.

Satsen for konsesjonsavgifter skal justeres hvert 5. år, i tråd med gjeldende regler.

Betales ikke avgiften til forfallstid, betales rente som fastsatt i medhold av forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg.

Avgiften beregnes etter den økning av vassdragets lavvannføring som reguleringen antas å medføre utover den vannføringen som har vært påregnelig år om annet 350 dager i året. Ved beregningen legges det til grunn at magasinet utnyttes slik at vannføringen i lavvannsperioden blir så jevn som mulig. Avgjørelsen om beregning av avgiften treffes av NVE.

Avgiften skal betales av de enkelte vannfalls- eller brukseiere som utnytter den regulerte vannføringen. Plikten til å betale avgiftene inntrer etter hvert som den regulerte vannføringen tas i bruk.

3

(Konsesjonskraft)

Det skal avstås til kommuner og fylkeskommuner som kraftanlegget ligger i, inntil 10 prosent av den for hvert vannfall innvunne økning av vannkraften beregnet etter reglene i § 14 annet ledd, jf. § 3 fjerde ledd. Avståelse og fordeling avgjøres av NVE med grunnlag i kommunens behov til den alminnelige elektrisitetsforsyning. Avgitt kraft kan kommunen nytte etter eget skjønn.

Det kan bestemmes at det i tillegg skal avstås inntil 5 prosent av kraften til staten beregnet som i første ledd. Staten rår fritt over tildelt kraft.

Plikten til å avstå kraft påhviler de enkelte vannfalls- eller brukseiere. Plikten til å avstå kraft inntrer etter hvert som den regulerte vannføringen tas i bruk.

NVE bestemmer hvordan kraften skal avstås og beregner effekt og energi.

Kraft tas ut i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger eller fra konsesjonærens ledninger med brukstid ned til 5.000 timer årlig. Konsesjonæren kan ikke sette seg imot at kraften tas ut fra andres ledninger og plikter i så fall å stille kraften til rådighet. Kostnadene ved omforming og overføring av kraften ved uttak andre steder enn kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger betales av den som tar ut kraften.

De enkelte vannfalls- eller brukseiere har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og brukstidens fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av Energidepartementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel. Avbrytelse eller innskrenkning av leveringen som ikke skyldes force majeure, må ikke skje uten departementets samtykke.

Prisen på kraften fastsettes basert på gjennomsnittlig selvkost for et representativt antall vannkraftverk i hele landet. Skatter beregnet av kraftproduksjonens overskudd ut over normalavkastningen inngår ikke i selvkostberegningen. Departementet skal hvert år fastsette prisen på kraften levert kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger. Vedtak om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny vurdering etter 20 år.

4

(Kontroll med betaling av avgift mv.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 (Konsesjonsavgifter) og kontroll med vannforbruket, samt avgivelse av kraft, jf. post 3 (Konsesjonskraft), kan med bindende virkning fastsettes av Olje- og energidepartementet.

5

(Fond og andre utbetalinger)

Videreført fra vilkårene for regulering av Skjomenvassdragene m.v. av 01.08.1969 post 12 og 13:

Skjomenverkene plikter å innbetale til Lappefogden i Nordland kr 10 000 årlig til opphjelp av reindriften i de reinbeitedistriktene som blir berørt av reguleringene.

Før reguleringene og overføringene tas i bruk, plikter Skjomenverkene å innbetale til kommunene i distriktet til sammen kr 750 000 kr som avsettes til et næringsfond. Fondets fordeling mellom kommunene fastsettes av Industridepartementet. For fondet skal utarbeides vedtekter som må godkjennes av departementet.

6

(Byggefrister)

Arbeidet med det konsesjonsgitte tiltaket må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonen ble gitt og fullføres innen ytterligere 5 år. Fristene kan forlenges av NVE. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av ekstraordinære forhold (force majeure) har vært umulig å utnytte.

7

(Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, kulturminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart.

8

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Konsesjonæren plikter å legge fram detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for anleggene. Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

9

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet

a. å sørge for at forholdene i de berørte delene av Skjomenreguleringen er slik at de stedegne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,

b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,

c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,

d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak.

V

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste friluftlivsundersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

VI

Konsesjonæren kan bli pålagt å dekke utgiftene til ekstra oppsyn, herunder jakt- og fiskeoppsyn i anleggstiden.

VII

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren

10

(Automatisk fredete kulturminner)

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredede kulturminner etter lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredede kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen og eventuelt Sametinget) med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan berøre kulturminnet, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 8 andre ledd, jf. §§ 3 og 4.

11

(Forurensning)

Konsesjonæren plikter etter Statsforvalterens nærmere bestemmelse:

a. å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med anlegget er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.
b. å bekoste helt eller delvis oppfølgingsundersøkelser i berørte vassdragsavsnitt.

12

(Veier, ferdsel mv.)

Konsesjonæren plikter helt eller delvis å erstatte utgiftene til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veier, broer og kaier, hvor disse utgifter antas å bli særlig øket ved anleggsarbeidet. Veier, broer og kaier som konsesjonæren anlegger, skal kunne benyttes av allmenheten, med mindre NVE vedtar noe annet.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utilgjengelige.

13

(Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan NVE pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprenskinger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan NVE pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Pålegg etter dette vilkåret vil bygge på en plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegg, samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold, er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

14

(Rydding av reguleringssonen)

Neddemmede områder skal ryddes for trær og busker på en tilfredsstillende måte. Generelt gjelder at stubbene skal bli så korte som praktisk mulig, maksimalt 25 cm høye. Ryddingen må utføres på snøbar mark. Avfallet fjernes.

Dersom ikke annet blir pålagt konsesjonæren, skal reguleringssonen holdes fri for trær og busker som er over 0,5 m høye. I rimelig grad kan NVE pålegge ytterligere rydding. Dersom vegetasjon over HRV dør som følge av reguleringen, skal den ryddes etter de samme retningslinjene som ellers er angitt i denne posten.

Rydding av reguleringssonen skal være gjennomført før første neddemming og bør så vidt mulig unngås lagt til yngletiden for viltet i området.

Tilsyn med overholdelsen av bestemmelsene i denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

15

(Manøvreringsreglement)

Det er fastsatt et manøvreringsreglement som setter grenser for vannstand og vannslipping, med bestemmelser om kontroll og hvordan tapping av magasin skal skje.

16

(Hydrologiske observasjoner)

Konsesjonæren skal etter vedtak fra NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentliges interesser, og gjøre materialet tilgjengelig for allmennheten.

17

(Registrering av minstevannføring, vannstand i reguleringsmagasin, krav om skilting og merking)

Det skal etableres en måleanordning for registrering og dokumentasjon av minstevannføring. Løsningen skal godkjennes av NVE. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares på en sikker måte i hele anleggets levetid.

Ved alle reguleringsmagasin og steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om manøvreringsbestemmelser og hvordan dette kan kontrolleres. NVE skal godkjenne skiltenes utforming og plassering.

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av utbyggingen må markeres på kart på opplysningsskilt og merkes eller sikres.

For alle vassdragsanlegg skal det etableres og opprettholdes hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

18

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av reguleringens virkninger for berørte interesser. Undersøkelsesrapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. NVE kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

19

(Militære foranstaltninger)

Ved damanlegget kan det treffes militære foranstaltninger for sprenging i krigstilfelle, uten at eieren har krav på erstatning for de ulemper eller rådighetsbegrensninger dette medfører. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den innskrenkning eller benyttelse av anleggene som er nødvendig og den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

20

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av NVE bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

21

(Kontroll og sanksjoner)

Konsesjonæren må tåle den kontroll med overholdelsen av de fastsatte vilkår eller pålegg gitt i medhold av vilkårene som NVE finner nødvendig. Utgifter med kontrollen kan kreves dekket av konsesjonæren.

NVE kan kreve at konsesjonæren skal rette forhold som er i strid med loven eller vedtak fattet i medhold av loven.

NVE kan treffe vedtak om tvangsmulkt for å sikre at en plikt som følger av loven eller vedtak i medhold av loven, blir oppfylt. Tvangsmulkten kan fastsettes som en løpende mulkt eller som et engangsbeløp. Tvangsmulkten tilfaller statskassen.

Departementet kan fatte vedtak om at konsesjonen trekkes tilbake ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2 (Konsesjonsavgifter), 3 (Konsesjonskraft), 5 (Fond), 6 (Byggefrister), 15 (Manøvreringsreglement) og 21 (Kontroll og sanksjoner).

Ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av spesielle konsesjonsbetingelser for de enkelte deltagere i reguleringen, mister vedkommende vannfalls- eller brukseiers retten til å bruke driftsvannet som er innvunnet ved reguleringen.

NVE kan ilegge overtredelsesgebyr til den som forsettlig eller uaktsomt overtrer eller medvirker til overtredelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av vassdragsreguleringsloven.

Med bøter eller fengsel inntil tre måneder straffes den som forsettlig eller uaktsomt overskrider konsesjonen eller overtrer konsesjonsvilkår eller pålegg fastsatt med hjemmel i vassdragsreguleringsloven.

22

(Tinglysing)

Konsesjonen med tilknyttede vilkår skal tinglyses etter tinglysingsloven.

Departementet kan ved enkeltvedtak bestemme at et utdrag av konsesjonen skal tinglyses som en heftelse på eiendommer hvor konsesjonen kan medføre en forpliktelse.

Vedlegg 3 til kongelig resolusjon om reviderte vilkår for tillatelser til Statkraft Energi AS for reguleringen av Skjomenvassdragene i Narvik kommune

Manøvreringsreglement

for reguleringer i Skjomenvassdragene, Narvik kommune, Nordland fylke

(Fastsatt 04.04.2025. Erstatter tidligere reglement gitt ved kgl.res. av 01.08.1969)

1.
Reguleringer

Magasin	Naturlig vannst. kote	Reg.grenser Øvre kote		Nedre kote	Oppd. m	Senkn. m	Reg. høyde m
Lossivatnet/Loasejávri	734		-	700			34
Båtsvatnet	841	858		825			33
Gautelisvatnet/Guovdelisjávri	852	858		840			18
Vannaksvatnet/Vanasjávri	853	858		853			5
Øvre Kjørrisvatnet/ Čoarddajávri	885			875			10
Iptojávri	611	615		605			10
Tjårdavatnet/Čoađgejávri	608	615		589			26
Langvatnet/ Guovddelisjávrre	673			630			43
Durmålsvatnet	692			688			4

Høydene refererer seg til Kartverkets høydesystem (NN 1954).

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Overføringer

a) Avløpet fra Lossivatnet (35 km^2) og Smáileriehpaš (11,5 km^2) overføres til inntak i Nordelva ca. kote 640 og videre - sammen med avløpet fra Nordelvas felt (282,7 km^2), Stasjonselva (Skearrojohka) (12,7 km^2), Kobbelva (265 km^2) og Kjørriselva (37 km^2) - til Iptojávri.

b) Avløpet fra Sealggajohka (86,7 km^2), Sáttojohka (Breelva) (16 km^2) og Smáileriehpaš (11,5 km^2) kan helt eller delvis overføres til Lossivatnet for magasinering.

c) Avløpet fra Øvre Kjørrisvatnet (10 km^2) overføres til driftstunellen for Kobbvatn kraftstasjon.

d) Avløpet fra Rundtindvatnet (Čáhppesjávri) (8 km^2) overføres til Iptojávri.

e) Avløpet fra Middagsvatnet (Gaskabeaijávri) (11 km^2) overføres til Tjårdavatnet.

f) Avløpet fra Durmålsvatnet (4 km^2) overføres til driftstunellen for Skjomen kraftverk

g) Ved magasintapping fra Langvatnet skal tilsvarende vannmengde samtidig overføres fra Sijdasjávrre til Tjårdavatnet. Ved magasinfylling i Langvatnet skal tilsvarende vannmengde samtidig overføres til Sijdasjávrre fra Tjårdavatnet - Iptojávri. Bestemmelsene av de vannmengder som tappes fra, eller magasineres i Langvatnet, og av de vannmengder som passerer gjennom tunellen Sijdasjávrre - Tjårdavatnet, skal skje etter regler som fastsettes ved overenskomst eller skjønn.

2.

Ved manøvreringen skal det has for øye at vassdragets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene så vidt mulig ikke økes.

I perioden 15.11-14.05 skal det slippes minimum 1 m^3/s fra magasin Iptojávri, mens det skal holdes en minimumsvannføring i Skjoma ved Gamnes på 4 m^3/s i perioden 15.05 -14.09 og 1 m^3/s i perioden 15.09-14.11.

Ved sen snøsmelting kan overgangen fra fast vintervannslipp til sommervannslipp øke gradvis fra snøsmeltingen starter om våren frem til vannføringen i Skjoma ved Gamnes når 4 m^3/s, senest 15.06.

Alle vannføringsendringer skal skje gradvis.

For øvrig kan tappingen skje etter kraftverkseiers behov.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det skal føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Konsesjonæren skal etter vedtak fra NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentliges interesser, og gjøre materialet tilgjengelig for allmennheten

4.

Viser det seg at vilkår om vannslipp og vannstandsendringer medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan det gjøres nødvendige endringer i reglementet. Dette kan skje uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Energidepartementet.

6. Sunnhordland Kraftlag AS

(tillatelser til bygging av Blåfalli Fjellhaugen kraftverk med tilhørende elektriske anlegg i Kvinnherad kommune)

Kongelig resolusjon 4. april 2025

I. Innledning

SKL Produksjon AS søkte 17. desember 2014 om tillatelse til bygging av Blåfalli Fjellhaugen kraftverk i Kvinnherad og Etne kommuner. SKL Produksjon AS har senere endret navn til Sunnhordland Kraftlag AS (SKL). Høsten 2015 behandlet Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) saken og positiv innstilling ble oversendt daværende Olje- og energidepartementet 4. november 2015. I etterkant av oversendelsen informerte SKL departementet om utfordringer med lønnsomheten i prosjektet. Dette førte til at departementet ikke behandlet saken videre. I brev av 17. januar 2022 ba SKL om at saken skulle gjenopptas til behandling. Energidepartementet (ED) ba NVE i brev av 19. januar 2022 om å vurdere behovet for et oppdatert beslutningsgrunnlag, ny høring og eventuelle endringer i innstillingen fra 2015. SKL oversendte oppdatert kunnskapsgrunnlag 5. mai 2023 etter forespørsel fra NVE. Dette har vært på begrenset høring til berørte parter og offentlige høringsinstanser våren 2023. NVE oversendte supplerende innstilling til departementet 16. desember 2024.

Blåfalli Fjellhaugen kraftverk er planlagt bygget i fjell med inntak i det eksisterende reguleringsmagasinet Midtbotnavatnet. I tillegg er det søkt om to bekkeinntak i Kvanngrødhorga og Verahaugen.

Kraftstasjonen vil ligge på kote 360 med slukeevne på 53 m^3/s og en effekt på om lag 185 MW. Blåfalli Fjellhaugen kraftverk vil gi bedre utnyttelse av det allerede utbygde Blådalsvassdraget. Brutto middelproduksjon i Blåfalli Fjellhaugen kraftverk er beregnet til 325 GWh. Grunnet redusert produksjon i de eksisterende kraftverkene Blåfalli III og Blåfalli V, blir netto innvunnen ny energi årlig rundt 70 GWh.

SKL har også søkt om konsesjon for å knytte kraftverket til koplingsanlegget ved Blåfalli III med en 300 (420) kV jordkabel.

Tiltaket er i hovedsak uendret i forhold til søknaden sendt i 2014. Endringene begrenser seg til at bekkeinntaket Krokavatnet, med tilhørende tunnel, er tatt ut av prosjektet, tverrsnittet på tunnel/vannvei fra inntak i Midtbotnvatnet til kraftstasjon er økt fra 38 m^2 til 42 m^2 for å øke energiproduksjonen og installert effekt er økt fra 150 MW til 185 MW. Bortfall av bekkeinntaket Krokavatnet og økt tverrsnitt på tunnel gir et behov for massedeponering på totalt 950 000 m^3 sammenlignet med 960 000 m^3 i søknaden fra 2014. Endringene medfører at Etne kommune ikke lenger er berørt av utbyggingen.

Det er også gjort mindre justeringer i dimensjonering av elektrisk anlegg. NVE har derfor oversendt nytt forslag til anleggskonsesjon. I 2015 vurderte NVE at nettilknytning med jordkabel hadde små virkninger for miljø- og samfunnsinteresser. NVE vurderte også et alternativ der en del

av strekningen kunne bygges med luftledning. Dette alternativet har SKL nå tatt ut av prosjektet, og det er kun nettilknytning med jordkabel som er aktuelt, i tråd med NVEs tidligere anbefaling.

NVE anbefaler at det omsøkte tiltaket får konsesjon. Ingen av høringspartene går imot tiltaket, men Kvinnherad turlag er imot at bekkeinntakene tas inn i prosjektet, og viser til at området er sterkt påvirket av eksisterende utbygging. Departementet anbefaler at det gis tillatelser til bygging og drift av Blåfalli Fjellhaugen kraftverk og etter vassdragsreguleringsloven til å overføre og regulere avløpet fra Kvanngrødhorga og Verahaugen i tråd med NVEs oppdaterte innstillinger.

Saken behandles ved kongelig resolusjon siden Kongen er konsesjonsmyndighet for saker etter vassdragsreguleringsloven, jf. vassdragsreguleringsloven § 3. NVEs innstillinger er redegjort for i kapittel II, merknader til NVEs innstilling er gjengitt i kapittel III, departementets vurderinger i kapittel IV og departementets merknader til de enkelte konsesjonsvilkårene i kapittel V. Utkast til kgl.res. har vært forelagt berørte departementer i tråd med retningslinjen Om statsråd.

II. NVEs innstillinger om Blåfalli Fjellhaugen kraftverk med nettilknytning

NVE avga opprinnelig innstillinger om utbygging av Blåfalli Fjellhaugen med tilhørende nettilknytning i 2015 og departementet har mottatt supplerende innstillinger fra NVE datert 16. desember 2024.

NVEs innstillinger om kraftverket

NVEs anbefaling

NVEs anbefaling fra supplerende innstilling av 16. desember 2024 om Blåfalli Fjellhaugen kraftverk:

> **"NVEs oppsummering og anbefaling**
> Utbygging av Blåfalli Fjellhaugen kraftverk skal nytte fallet mellom Midtbotnvatn og Fjellhaugvatn. Hensikten med utbyggingen er å bedre ressursutnyttelsen av et allerede utbygd vassdrag. Installert effekt i kraftverket er beregnet til 185 MW. Brutto middelproduksjon i Blåfalli Fjellhaugen kraftverk er 325 GWh. Grunnet redusert produksjon i Blåfalli III og Blåfalli V blir netto innvunnen ny energi 70 GWh.
>
> Høringspartene er positiv til en utbygging og endringene som er presentert i det oppdaterte kunnskapsgrunnlaget. De negative merknadene er i hovedsak knyttet til høringsprosessen, kraftpolitikken generelt og kraftsituasjonen lokalt, samt økonomiske forhold knyttet til kommunen. Kraftpolitikk og økonomiske forhold er ikke temaer som er relevant å vurdere i denne suppleringen til innstillingen.
>
> NVE har vurdert de foreslåtte endringene, herunder bortfall av bekkeinntaket Krokavatn, økt tverrsnitt, økt slukeevne, økt effekt og redusert mengde masser med behov for deponi. Vi vurderer at omsøkt løsning har færre negative konsekvenser enn omsøkte løsning fra 2014.
>
> Vi legger stor vekt på at kraftverket vil bidra til bedre utnyttelse av et allerede utbygd vassdrag. Kraftmengden som vil oppnås ved utbyggingen er av betydning for lokal og regional kraftforsyning. NVE mener foreslåtte utbyggingsløsning gir en god ressursutnyttelse samtidig som miljøpåvirkningen vurderes som liten. Foreslått minstevannføringsregime,

nedgraving av jordkabel, avbøtende tiltak i anleggsfasen og god terrengtilpasning av tipp ved Gabbaneskleivo og Staffivatn vil ivareta forholdene til landskap og friluftsliv.

NVE anbefaler at Sunnhordland kraftlag AS får konsesjon etter vannressursloven til bygging og drift av Blåfalli Fjellhaugen kraftverk og etter vassdragsreguleringsloven til å overføre og regulere avløpet fra Kvanngrødhorga og Verahaugen. NVE mener fordelene med 70 GWh ny, fornybar kraftproduksjon er klart større enn de samlede ulempene for allmenne interesser, slik at kravet i vannressursloven § 25 og vassdragsreguleringsloven § 5 er oppfylt. Tillatelsen anbefales gitt etter søknadens oppgitte verdier for installert effekt og slukeevne for kraftverket og på de vilkår som er vedlagt. Kraftverket forventes å ha en brutto produksjon på 325 GWh/år, som vil gi ca. 70 GWh/år økt produksjon i Blådalsvassdraget.

NVE anbefaler også at Sunnhordland kraftlag AS får konsesjon til de elektriske anleggene som er beskrevet i forslag til anleggskonsesjon, for å knytte Blåfalli Fjellhaugen kraftverk til nettet.»

NVEs innstilling av 4. november 2015

Fra NVEs innstilling av 4. november 2015 gjengis følgende om opprinnelig søknad:

«**Søknad om konsesjon for Blåfalli Fjellhaugen kraftverk**

SKL Produksjon AS (SKL) utarbeidde i 1998 ein generalplan for opprusting og utviding av kraftproduksjon i Blådalsvassdraget. SKL har gjennomført dei fleste prosjekta i planen, som Blåfalli Vik kraftverk – sett i drift i mai 2007 og Eikemooverføringa – sett i drift mai 2013.

SKL ynskjer ytterligare å optimalisere vasskraftproduksjonen i Blådalsvassdraget og samstundes auke den regulerbare produksjonen av fornybar energi.

Blåfalli Fjellhaugen kraftverk er planlagt som eit O/U prosjekt i Blådalsvassdraget etter revidert generalplan (2013). Tiltaket ligg i Kvinnherad kommune.

Kraftverket er planlagt som eit fjellanlegg med hovudinntak i Midtbotnvatn og avlaup i Fjellhaugvatn. Tiltaket omfattar om lag 10 km med vassførande tunnelar. Det omfattar også bekkeinntak i Kvanngrødhorga og Verhaugen.

Installasjonen er planlagt som eit vertikalt francisaggregat på 185 MW, med ein årleg bruttoproduksjon på 325 GWh. Av dette er om lag 70 GWh ny energi, og i tillegg vil utbygginga medføre at ein større del av toltalproduksjonen vil verta produsert om vinteren.

I det me viser til vedlagte planar, søkjer SKL Produksjon AS om følgjande løyve:

- ***Etter lov om vassdrag og grunnvann (vannressursloven) vert det søkt om løyve til å:*** *Bygge Blåfalli Fjellhaugen kraftverk etter dei framlagte planane.*
- ***Etter lov om vassdragsreguleringer (vassdragsreguleringsloven) vert det søkt om løyve til å:*** *Overføre og regulere avlaupet frå bekkane Kvannegrødhorga og Verahaugen.*
- ***Etter energiloven vert det søkt om løyve til å:*** *Bygge og drive Blåfalli Fjellhaugen kraftverk med tilhøyrande elektriske anlegg.*
- ***Etter lov om oreigning av fast eigedom (oreigningsloven) vert det søkt om:*** *Til oreigning av naudsynte rettar og stemning til offentleg skjønn ved kunngjering, dessutan*

løyve til å taka rettane i bruk før skjønn er halde. Oversikt over rettar og eigedomstilhøve er vist i søknaden.

- ***Etter lov om forurensninger og om avfall (forurensningsloven) vert det søkt om:*** *Naudsynte utsleppsløyver.*

(…)

Tiltaket

Blåfalli Fjellhaugen kraftverk er planlagt som et O/U-prosjekt i Blådalsvassdraget, et brepåvirket vassdrag som ligger i Kvinnherad og Etne kommuner i Hordaland. Hensikten med utbyggingen er å kunne oppnå en bedre utnyttelse av vannressursene i det allerede utbygde vassdraget da det i dagens situasjon er en flaskehals i produksjonssystemet mellom Blådalsvatn og Fjellhaugvatn.

Kraftverket vil utnytte fallet mellom Midtbotnvatn og Fjellhaugvatn og bygges i parallell med dagens Blåfalli III H kraftverk. Vannet som i dag tappes fra Midtbotnvatn via Blådalsvatn til Fjellhaugvatn vil dermed i fremtiden utnyttes direkte fra Midtbotnvatn til Fjellhaugvatn.

På tilløpstunnelen tas avløpet fra to bekkeinntak inn, Kvanngrødhorga og Verahaugen. I tillegg tas inn avløpet fra Sandvatn der grentunnelen fra tilløpstunnelen vil få kombinert funksjon som overføringstunnel og svingesystem. Driftstunnelen blir ca. 10 km lang med tverrsnitt 42 m^2. Kraftverket vil få en installert effekt på ca. 185 MW og en midlere, brutto årsproduksjon på 325 GWh basert på observert tilsig (1991-2020). Innvunnen ny energi blir ca. 70 GWh.

Overskuddsmasser fra tunelldrift er beregnet til ca. 950 000 m^3 og er planlagt deponert i to massedeponi, hhv. ved tipp Staffivatn og ved tipp Gaddaneskleivo. På grunn av tidligere utbygginger er veier inn i området allerede bygd. Til tverrslag Vetrhus (Underlio) må det bygges ca. 75 m med vei fra eksisterende trase. Kraftverket vil bli koblet til SKL Produksjon sitt koblingsanlegg ved Blåfalli III. Tabell 1 viser hoveddata for kraftverket. Fordelene ved utbyggingen kan oppsummeres i følgende punkt:

- *I tillegg til 70 GWh ny produksjon vil utbyggingen medføre at en større del av totalproduksjonen vil kunne produseres om vinteren.*
- *Den økte produksjonen vil være godt regulert kraft. Utbyggingen vil også øke effektreserven i systemet. Dette er viktig siden de fleste utbygginger i dag er uten magasiner og med en stor overvekt av sommerkraft.*
- *Blåfalli Fjellhaugen kraftverk vil bidra til å styrke kraftsystemet, og har en sentral plassering i sentralnettet. Større vannkraftgeneratorer er et ønske fra Statnett for å stabilisere kraftsystemet gjennom mer roterende masse, frekvensstabilisering, spenningsregulering og kortslutningsytelse på de høyeste spenningsnivåene. Dette blir stadig viktigere både som følge av at mye av den nye krafta som blir produsert, er lite regulerbar kraft, og på grunn av at det planlegges nye kabler til utlandet.*
- *En avlasting av eksisterende flaskehals vil redusere falltapet og overløpet, samtidig som den effektive fallhøyden vil øke.*

- *Det kan forventes økt tilsig på grunn av klimaendringer, jfr. rapporter fra FNs klimapanel. Dersom dette inntreffer, vil verdien av prosjektet øke ytterligere.*
- *Tiltaket fører til større verdiskaping lokalt og inntekter regionalt til eier- og vertskommunene. (…)*

(…)

Tabell 1 Hoveddata for Blåfalli Fjellhaugen kraftverk.

Hoveddata	***Enhet***	***Verdi***
Nedbørfelt	*km^2*	*57,2*
Midlere årstilsig	*mill. m^3*	*266**
Slukeevne	*m^3/s*	*42*
Installert effekt	*MW*	*150*
Produksjonsendring vinter	*GWh*	*75,8*
Produksjonsendring sommer	*GWh*	*-5,8*
Produksjonsendring. Midlere årsproduksjon	*GWh*	*70*
Utbyggingskostnad	*mill. NOK*	*863*

**Perioden 1961-1990*

(…)

Geografisk plassering

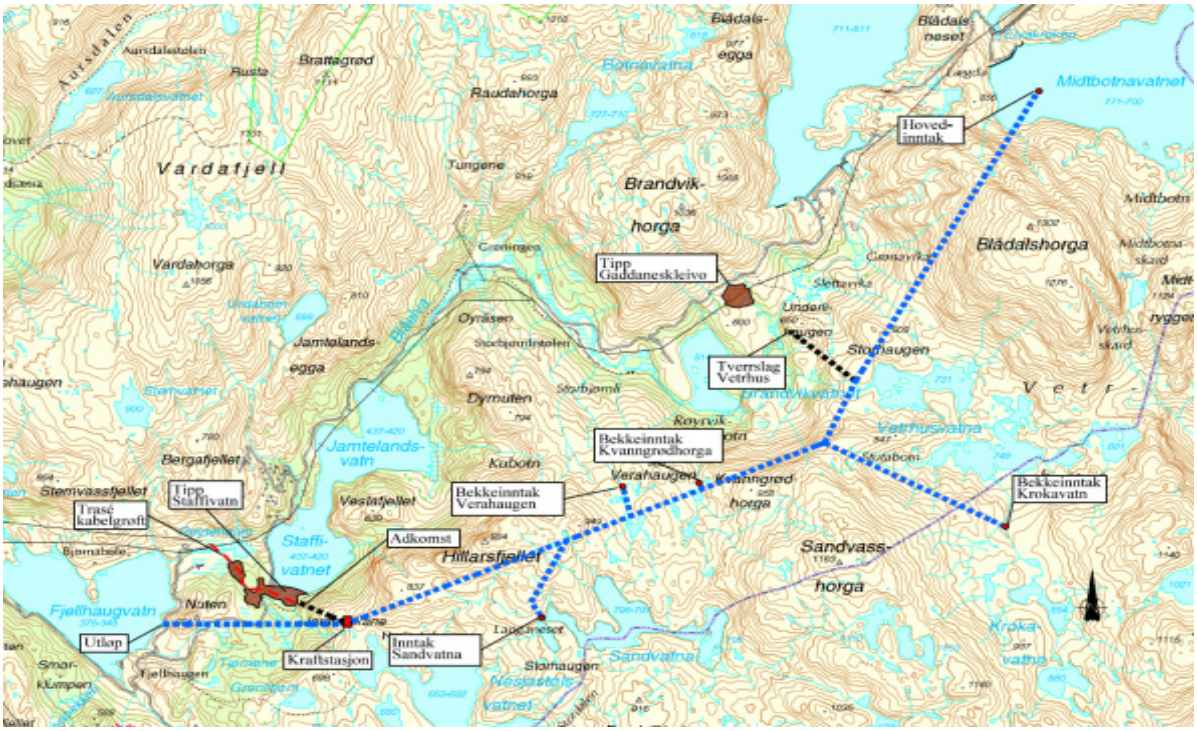

Kart 1: Geografisk plassering av Blåfalli Fjellhaugen kraftverk på Vestlandet, Sunnhordland og Kvinnherad kommune

Hoveddata for kraftverket, permanente anlegg

Prosjektet omfatter bygging av kraftstasjon i fjell, adkomsttunnel, tverrslag, vanntunneler, hovedinntak, tre bekkeinntak og et kombinert inntak og svingesystem, nettilkobling, tilkomstveier og massedeponi.

Figur 1. Blåfalli Fjellhaugen kraftverk, prinsippskisse

(…)

Kabel

Figur 2 Kabeltrasé fra Blåfalli Fjellhaugen kraftverk til koblingsanlegg»

NVEs supplerende innstilling om Blåfalli Fjellhaugen kraftverk

NVEs supplerende innstilling av 16. desember 2024 lyder:

«1. Bakgrunn

Sunnhordland kraftlag (SKL) AS søker om å bygge Blåfalli Fjellhaugen kraftverk i Kvinnherad kommune i Vestland fylke. Blåfalli Fjellhaugen kraftverk er planlagt som et opprustnings- og utvidelsesprosjekt i Blådalsvassdraget. Utbyggingen vil gi en bedre utnyttelse av vannressursen i det allerede utbygde vassdraget.

SKL søkte om konsesjon for Blåfalli Fjellhaugen kraftverk i 2014. Høsten 2015 behandlet NVE saken etter vassdragsreguleringsloven og etter energiloven. Positiv innstilling ble oversendt Energidepartementet (ED) 04.11.2015. I etterkant av oversendelse av innstillingen informerte SKL ED om at de hadde utfordringer med lønnsomheten i prosjektet. Dette førte til at ED ikke behandlet saken videre. I brev av 17.01.2022 ba SKL om at saken skulle gjenopptas til behandling. NVE mottok brev fra ED 19.01.2022, med forespørsel om å vurdere behov for et oppdatert beslutningsgrunnlag, ny høring og eventuelle endringer i innstillingen for konsesjonsbehandling av Blåfalli Fjellhaugen kraftverk. SKL oversendte oppdatert kunnskapsgrunnlag 05.05.2023 etter forespørsel fra NVE. Dette har vært på begrenset høring til berørte parter og offentlige høringsinstanser våren 2023.

De innkomne uttalelsene er som følger: **Kvinnherad kommune** har kommentarer til søknadsprosessen, samlet vurdering av konsekvensene på naturmiljø, endringer fra 2015 til i dag, økonomiske ytelser til Kvinnherad kommune, minstevannføring og bekkeinntak samt lokal tilgang på kraft. Kommunen er positiv til tiltaket. **Vestland fylkeskommune** er positive til at bekkeinntak Krokavatn er tatt ut av prosjektet, og utover det ikke har merknader til det oppdaterte kunnskapsgrunnlaget. **Statsforvalteren i Vestland** mener kunnskapsgrunnlaget er

i tråd med gjeldende metodikk og gir tilstrekkelig kunnskap om tiltaket. Høringsuttalelsene kan leses i sin helhet på våre nettsider.

NVE har vurdert det oppdaterte kunnskapsgrunnlaget og innkomne høringsinnspill. Dette dokumentet er ment som supplement til innstillingen som forelå i 2015, og må derfor inngå i totalvurderingen (NVEs saksnr: 201400672).

2. NVEs oppsummering av søknaden med endringer

Sunnhordaland Kraftlag (SKL) ba Energidepartementet (ED) i brev av 17.01.2022 om å gjenoppta behandlingen av Blåfalli Fjellhaugen kraftverk. NVEs innstilling ble oversendt ED 4.11.2015 og det har gått en stund siden NVEs innstilling. ED ba derfor NVE om å vurdere behovet for et oppdatert beslutningsgrunnlag, ny høring og ev. endringer i innstillingen.

Tiltaket ble i 2015 vurdert til å ha lavt konfliktnivå, samtidig som utbyggingen skulle gi 70 GWh/år ny regulerbar kraft gjennom bedre utnyttelse i et allerede utbygd vassdrag. De største konsekvensene ved en ev. utbygging ble vurdert til å være fraføring av vann i forbindelse med etablering av de nye bekkeinntakene, nettilknytning via luftledning og etablering av deponiområde ved Gaddaneskleivo. På bakgrunn av ED forespørsel ba NVE SKL om å utarbeide et notat med oppdatert kunnskapsgrunnlag.

Gjennom det oppdaterte kunnskapsgrunnlaget ble det lagt opp til noen endringer i prosjektet i forhold til tidligere konsesjonssøknad. Endringene er oppsummert i tabell 1.

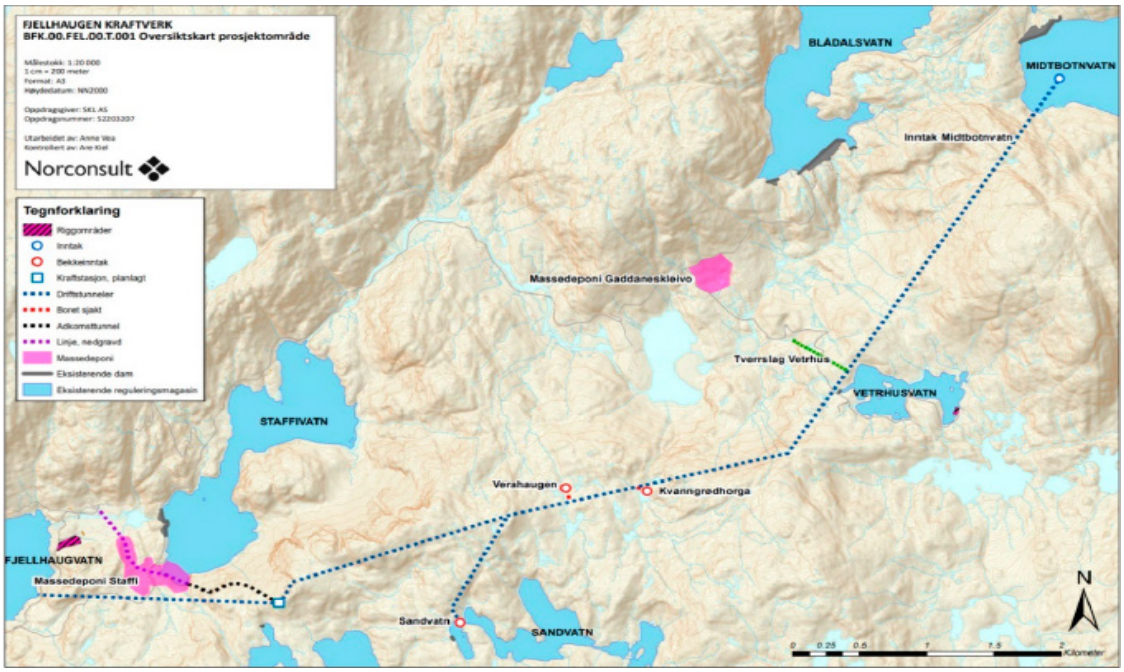
Tabell 1: Oversikt over endringer fra søknad om konsesjon i 2014 og revidert kunnskapsgrunnlag fra 2023

	Fra søknad 2014	Endringer 2023
Tverrsnitt tunnel/vannvei	38 m^3	42 m^3
Masser	960 000 m^3	950 000 m^3
Slukeevne	40-45 m^3/s	54 m^3/s
Effekt	150 MW	185 MW
Brutto produksjon	325 GWh/år	-
Netto produksjon	70 GWh/år	-
Nettilknytning	Både jordkabel og luftledning ble omsøkt	Luftledning er tatt ut av prosjektet. Jordkabeltrasé er detaljprosjektert
Jordkabel	Nominell spenning 300	Nominell spenning (420) 300
Generator	185 MVA og 16 kV	185 (220) MVA og 16,5 kV
Transformator	185 MVA og 16/300/420 kV	220 MVA og 16,5/300/420 kV
Gassisolert koblingsanlegg i fjell	Nominell spenning 300 kV	Nominell spenning 300 (420) kV
Kontrollbygg	Ett kontrollbygg for 22 kV anlegg, med areal inntil 46 m^2	Tatt ut av prosjektet
Nytt bryterfelt i luftisolert koblingsanlegg	Nominell spenning 300 kV	Nominell spenning 300 (420) kV
Berørte kommuner	Kvinnherad og Etne	Kvinnherad
Bekkeinntak	Krokavatn, Kvanngrødhorga og Verahaugen	Kvanngrødhorga og Verahaugen
Massedeponi	Gaddaneskleivo og Staffivatn	-

Bekkeinntak ved Krokavatn er tatt ut av søknaden, noe som gjør at tiltaket ikke lengre berører Etne kommune. Tverrsnittet på tunell/vannvei fra inntak i Midtbotnvatn til kraftstasjon er økt fra 38 m^3 til 42 m^3. Steinmassene fra tunellene er beregnet redusert fra 960 000 m^3 til 950 000 m^3 og er planlagt deponert i to massedeponi, ved Staffivatn og Gaddaneskleivo. Massene er redusert med 10 000 m^3 fra opprinnelig søknad som følge av at bekkeinntak Krokavatn er tatt ut av prosjektet. Økning av tverrsnitt på tunell gjør at reduksjonen allikevel blir beskjeden.

Kraftstasjonens turbinsenter vil fremdeles ligge på ca. kote 360 moh. med et francisaggregat med økt slukeevne fra 40-45 m^3/s til 54 m^3/s, og en økt effekt fra 150 MW til 185 MW. Brutto middelproduksjon i Blåfalli Fjellhaugen kraftverk er beregnet til 325 GWh. Grunnet redusert produksjon i Blåfalli III og Blåfalli V blir netto innvunnen ny energi ca. 70 GWh.

Blåfalli Fjellhaugen kraftverk er fremdeles planlagt som et fjellanlegg med hovedinntak i reguleringsmagasinet Midtbotnvatn med LRV på kote 700 og HRV på 771 moh. Det planlegges å etablere to bekkeinntak, Kvanngrødhorga og Verahaugen, i tillegg til et kombinert inntak og svingsystem ved Sandvatn. Figur 1 viser kart over prosjektområdet for Blåfalli Fjellhaugen kraftverk.

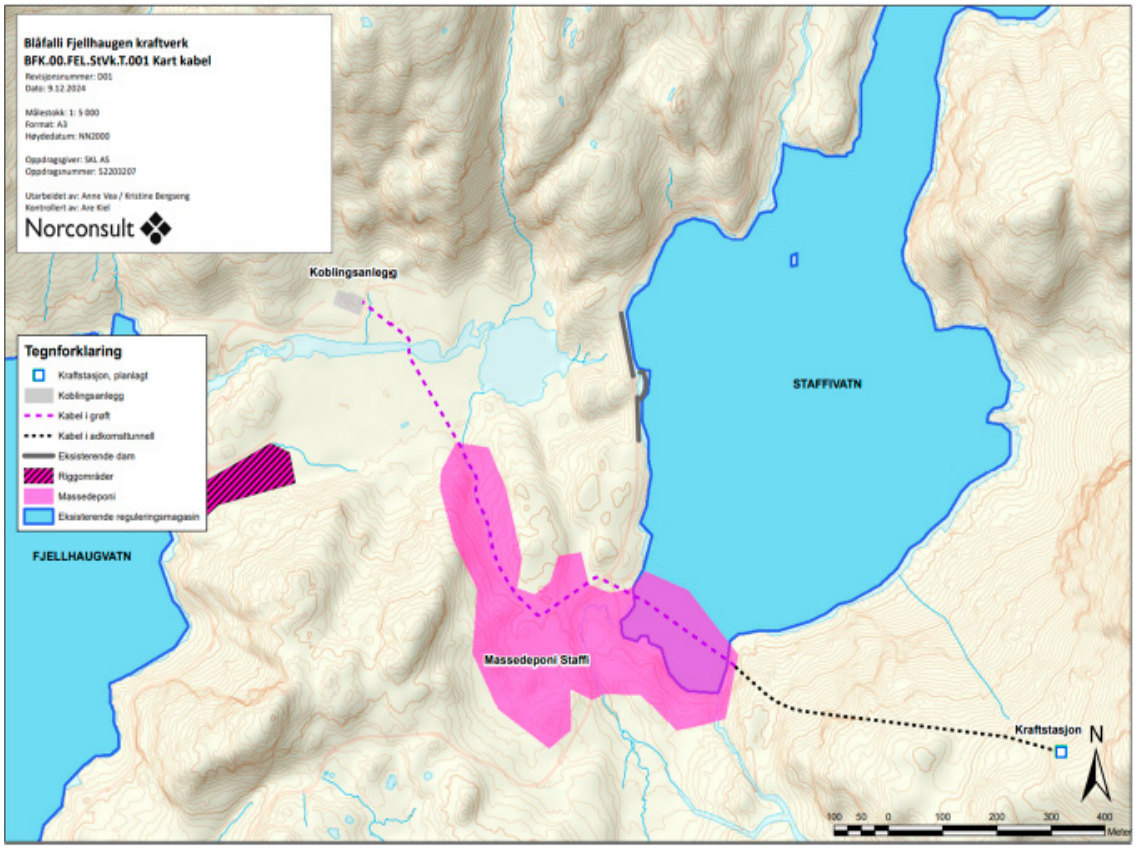
Figur 1. Oversiktskart over prosjektområde Blåfalli Fjellhaugen kraftverk hentet fra oppdatert kunnskapsgrunnlag.

Nettilknytning

I oppdatert kunnskapsgrunnlag, opplyser SKL at de har gjort enkelte justeringer i de elektriske anleggene som skal plasseres i Blåfalli Fjellhaugen kraftverk. NVE sender derfor et nytt forslag til anleggskonsesjon, som inneholder de justeringene SKL har beskrevet i det oppdaterte kunnskapsgrunnlaget.

I e-post av 9. september ba NVE SKL oversende dokumentasjon som viser Statnetts vurdering av kraftverkets nettilknytning. 29. oktober 2024 mottok NVE dokumentasjon som viser at Statnett har reservert kapasitet til Blåfalli Fjellhaugen kraftverk.

I e-post av 4. november og 6. november, etterspurte NVE mer informasjon om kabeltraseen. SKL bekreftet i e-post av 13. november at kabeltraseen er lik som beskrevet i søknaden fra 2014, men at de nå har detaljprosjektert traseen. Basert på figur 2, ser det ut som at traseen er noe endret ved Staffivatnet, men at kabelen fremdeles er planlagt lagt gjennom massedeponiet frem til tunellpåhugget.

Figur 2: Kartet viser traseen med lilla stiplet strek der kabelen legges i grøft, ca. 1000 meter fra Blåfalli koblingsstasjon (grå firkant), frem til kraftverkstunnelen. Tunnelen er vist med sort stiplet strek. Kabelen legges gjennom tunnelen frem til kraftverket, ca. 500 meter. Rosa områder viser massedeponi.

Kabelen bygges for 420 kV, i stedet for 300 kV som først omsøkt, som følge av Statnett sine oppgraderinger i transmisjonsnettet. Kabelen vil driftes på 300 kV frem til Blåfalli transformatorstasjon oppgraderes. SKL skriver til NVE at endring i spenningsnivå gjør at tverrsnittet på kabelen økes, men det vil ikke medføre endring i plassering, utforming eller størrelse på kabelgrøften eller kabelens arealbehov.

I 2015 vurderte NVE at nettilknytning med jordkabel hadde små virkninger for miljø- og samfunnsinteresser. NVE vurderte også et alternativ der en del av strekningen kunne bygges med luftledning. Dette alternativet har SKL nå tatt ut av prosjektet og det er kun nettilknytning med jordkabel som er aktuelt, i tråd med NVEs tidligere anbefaling.

Fallrettigheter og grunnforhold

Da bekkeinntak Krokavatn som lå i Etne kommune ikke lenger inngår i prosjektet, har SKL nå alle vannrettigheter, fallretter og rett til å legge nødvendig installasjoner knyttet til kraftutbyggingen på de eiendommene som berøres i Kvinnherad kommune.

Kraftproduksjon og utbyggingskostnader

Vurdering av utbyggingskostnad og energiproduksjon

Vi har kontrollert søkers utbyggingskostnad basert på NVEs «Kostnadsgrunnlag for vannkraft» med prisnivå 2015 og indeksregulert det til prisnivå 01.01.2023 med kostnadsindeksene for vannkraft. Søkers kostnadsoverslag på 1 500 mill. kroner inkluderer ikke finansutgifter, og prisnivået antas å være per 2023. Vårt kostnadsoverslag ligger 18 prosent under søkers kostnadsoverslag, noe som er innenfor usikkerheten i kostnadsoverslag på dette stadiet på ± 20 prosent.

Vi har simulert prosjektet i Vansimtap med prisrekke for område NO2 og priser fra NVEs langsiktige kraftmarkedsanalyse fra 2023. Tilsiget er basert på NVEs avrenningskart for perioden 1991– 2020. Simuleringene er basert på referanseperioden 1991– 2020 og det er lagt til grunn 168 prisavsnitt i uken. Våre simuleringer gir i størrelsesorden samme produksjonsøkning som søker har oppgitt.

Prissatt beslutningsgrunnlag

Vi har beregnet netto nåverdi til det prissatte beslutningsgrunnlaget. For å beregne kraftproduksjon og inntekt har vi gjort simuleringer i Vansimtap for modellår 2030 med prisbane for prisområde NO2.

Med tillegg for finansutgifter på 6 prosent rente har vi lagt til grunn at søkers utbyggingskostnad blir på 1 664 mill. kroner.

Nyttevirkningene av kraftverket vil være svært avhengig av framtidige kraftpriser og kostnadene for å bygge prosjektet. For å beregne inntektene til prosjektet gjennom levetiden multipliseres produksjonen med oppnådd kraftpris. Oppnådd kraftpris er produktet av kraftprisen og verdifaktoren for de to kraftverkene som har nytte av pumpen i hvert år. Vi bruker kraftprisbanen fra NVEs langsiktige kraftmarkedsanalyse fra 2023 for årene 2030, 2035 og 2040. Vi har interpolert fra historiske priser for 2023 til prisbanene for 2030 fra langsiktig kraftmarkedsanalyse.

I beregning av netto nåverdi og LCOE legges det til grunn tre scenarioer for utbyggingskostnad: lav, basis og høy. Basis scenario er det som anses å være mest sannsynlig fra den informasjon som foreligger i søknaden og NVEs vurdering av utbyggingskostnad, mens scenario for lav og høy kostnad er basisscenario med henholdsvis ± 20 prosent av utbyggingskostnad. Vi har lagt til grunn at prosjektet settes i drift i 2030.

Tabell 2: Prissatt beslutningsgrunnlag for Blåfalli Fjellhaugen kraftverk med scenarier for lav og høy utbyggingskostnad.

	Lav kostnad	Basis	Høy kostnad
Endring i produksjonsverdi [mill. kr]	1 044	1 044	1 044
Endring i drifts- og vedlikeholdskostnader [mill. kr]	68	68	68
Utbyggskostnad [mill. kr]	– 355	– 688	– 1 021
Netto nåverdi [mill. kr]	1 331	1 664	1 997
Nyttekostnadsbrøk	– 0,27	– 0,41	– 0,51

Med kraftprisbane for NO2 er netto nåverdi i basisscenario for omsøkt prosjekt på – 688 mill. kroner. Med 20 prosent lavere kostnad blir netto nåverdi på – 355 mill. kroner og ved 20 prosent høyere kostnad – 1 020 mill. kroner.

Forutsetninger for prissatt beslutningsgrunnlag

På grunn av blant annet usikkerhet rundt forventede kraftpriser kan ikke en netto nåverdiberegning alltid gi et endelig svar på om et enkeltstående kraftverksprosjekt er samfunnsøkonomisk lønnsomt eller ikke.

Netto nåverdi inkluderer også forventede inntekter. Det gjør at man tar hensyn til at ulike prosjekter har ulike forventede inntektsnivåer, og i motsetning til LCOE kan netto nåverdi si noe om lønnsomheten til tiltaket.

Nyttekostnadsbrøk er netto nåverdi delt på investeringskostnader og driftskostnader over levetiden. Nyttekostnadsbrøken kan brukes til å sammenligne nåverdien til prosjekter av ulik størrelse.

Beregningene forutsetter en kalkulasjonsrente på 6 %, økonomisk levetid for vannkraftverk på 40 år og drifts- og vedlikeholdskostnader på 5 øre/kWh, kostandene refererer til prisnivå 01.01.2023 og kraftbanene er hentet fra NVEs langsiktige kraftmarkedsanalyse fra 2023.

Prosjektet er et opprustningsprosjekt som gir bedre utnyttelse av et allerede utbygd vassdrag og bidrar med betydelig regulerbarhet med begrensede miljøvirkninger. Basert på usikkerhet i beregningene mener vi kostnadene er akseptable.

Forholdet til offentlige planer

Fylkesplaner

Vestland fylkeskommune har siden søknaden ble sendt inn i 2014 vedtatt ny *regional plan for Fornybar energi (2023-2035)* og ny *regional plan for Klima (2022-2035)*. Prosjektet er i tråd med ambisjonene satt i de nye regionale planene.

Kommunale planer

Kvinnherad kommune har siden søknaden i 2014 vedtatt ny kommuneplanens arealdel. Det berørte området er avsatt til formål: *LNFR – areal for nødvendige tiltak for landbruk og reindrift og gårdstilknyttet næringsvirksomhet basert på gårdens ressursgrunnlag.*

3. Vurdering av det samlede kunnskapsgrunnlaget/søknaden

Konsekvensutredningen som ble gjennomført i 2014 svarte godt på utredningsprogrammet. NVE vurderte den gang at kunnskapsgrunnlaget som lå til grunn var godt nok for å kunne vurdere søknaden. I 2022 oversendte SKL et oppdatert kunnskapsgrunnlag, samt foreslåtte endringer i forhold til opprinnelig konsesjonssøknad fra 2014. Det oppdaterte kunnskapsgrunnlaget har vært på høring hos berørte parter og myndigheter. Høringsuttalelsene har vært presentert til søker for kommentar. Fullstendige uttalelser og kommentarer fra søker er tilgjengelig via offentlig postjournal og/eller NVEs nettsider. Det oppdaterte kunnskapsgrunnlaget gir etter vårt syn et godt grunnlag for å vurdere søknaden. Statsforvalteren i Vestland har samme syn. Vi er av den oppfatning av at kunnskapsgrunnlaget som foreligger er tilstrekkelig for å komme med vår supplerende innstilling i saken.

Oppdatert kunnskapsgrunnlag

I 2014 utarbeidet Norconsult på oppdrag fra SKL konsekvensutredninger og nødvendige fagrapporter som underlag for konsesjonssøknaden som ble sendt inn i 2014. Utredningene ble den gang utført etter metodikken i Statens vegvesen håndbok V712. Denne håndboken er senere revidert og blitt erstattet av Miljødirektoratet håndbok M1941 som anerkjent metodikk for konsekvensutredninger.

Norconsult har på vegne av SKL oppdatert store deler av kunnskapsgrunnlaget basert på ny metodikk. Temaer som er gjennomgått er hydrologi, landskap, kulturminner og kulturmiljø, samfunn, reise og friluftsliv, fisk og ferskvannsbiologi, naturmiljø og naturmangfold. Fagrapportene fra 2014 er ikke skrevet på nytt etter ny metodikk. Norconsult har gjennomgått hvert fagtema og beskrevet endringene i metodikk samt hvordan konsekvensgradene er endret for å reflektere dagens vurderingsmetode av konsekvenser. Tabell 3 viser konsekvensgradene for fagtemaene i 2014 og 2022.

Tabell 3: Samletabell for endring i konsekvensgrad mellom 2014 og 2022 (hentet fra oppdatert kunnskapsgrunnlag /Norconsult)

	Konsekvensgrad 2014	**Konsekvensgrad 2022**
Fisk og ferskvann	Liten negativ	Noe miljøskade (-)
Naturtyper og vegetasjon	Liten negativ	Noe/betydelig miljøskade avhengig av delområde (-/--)
Fugl	Middels negativ	Betydelig miljøskade (--)
Pattedyr	Ubetydelig – Liten negativ	Noe miljøskade (-)
Friluftsliv	Liten – middels negativ	Noe miljøskade, veier mot betydelig miljøskade
Kulturarv og kulturmiljø	Liten negativ	Noe miljøskade (-)
Landskap	Liten – middels negativ	Noe miljøskade

I det videre vurderer vi om det oppdaterte kunnskapsgrunnlaget gir grunn til å endre NVEs vurdering fra 2015:

3.1 Hydrologi

Siden 2014 har SKL fått konsesjon til to nye bekkeinntak (Urdabotn og Grønningsbekken 2) i eksisterende Blåfalli III kraftverk (kgl.res. 20.09.2019, jf. NVEs sak 201606273). Overføring

av disse bekkene fører til 4 % lavere vannføring ved innløp til Jamtelands-/Staffivatn enn det som ble lagt til grunn ved søknadstidspunktet i 2014.

Siden fagrapporten i 2014 har årlig tilsig økt for flere av målestasjonene. VM 41.8 Hellehaug har om lag 3 % høyere årstilsig i perioden 1990-2020, enn for perioden 1982-2013 som var benyttet i fagrapporten fra 2014. Dette tilsvarer lokalfeltene Kvanngrødhorga, Verahaugen, Blåelva ved utløp Brandvikvatn og Blåelva ved innløp Jamtelands-/Staffivatn. VM 76.5 Nigarsbrevatn har ca. 7 % høyere årstilsig i perioden 1991-2020, sammenlignet med perioden 1982-2010, grunnet økt breavsmelting i sommerhalvåret. Tilsig til Blåfalli Fjellhaugen kraftverk er mindre enn det som var forutsatt i fagrapporten fra 2014 fordi bekkeinntak ved Krokavatn ikke lenger inngår i planene. Hydrologien forblir uendret ved Krokavatn bekkeinntaket, da det er tatt ut av søknaden. NVE vurderer at endringene for tilsig ikke er avgjørende for konsesjonsspørsmålet.

Kvinnherad kommune etterspurte vurderinger av konsekvensene ved etablering av effektkraftverk i vassdraget. Som konsesjonær også kommenterer i sitt svar til høringsuttalelser, vil ikke elvestrekningen bli påvirket av effektkjøring ved at både inntak og utløp fra kraftverket er i eksisterende reguleringsmagasin. Det søkes ikke om å endre reguleringsgrensene for magasinene.

Det ble foreslått minstevannslipp om sommersesongen og ikke minstevannslipp vintersesongen fra bekkeinntakene Krokavatn, Kvanngrødhorga og Verahaugen i innstillingen i 2015. SKL har lagt til grunn NVEs forslag til slipp av minstevannføring fra innstillingen fra 2015 for bekkeinntakene Kvanngrødhorga og Verahaugen, vist i tabell 4.

Tabell 4: Forslag til slipp av minstevannføring ved bekkeinntakene.

Inntak	Sommer (01.07-31.10)	Vinter (01.11-30.06)
Kvanngrødhorga	40 l/s	0 l/s
Verahaugen	10 l/s	0 l/s

Virkningen av redusert vannføring var et sentralt tema i innstillingen i 2015. NVE mener som i 2015 at ytterligere redusert vannføring i Blådalsvassdraget som følge av de to bekkeinntakene vil være negativt for flere sentrale fagtema som landskap, friluftsliv og naturmiljø. Avbøtende tiltak som minstevannføring vil dermed, som i 2015, være et viktig moment i konsesjonsspørsmålet.

3.2 Fisk og ferskvannsøkologi

Fagrapporten for fisk og ferskvann er blitt vurdert etter nye metodikk-krav. Fylkeskommunen vurderer at påvirkningen vil være den samme som de vurderte i 2014 for de gjenværende bekkeinntakene. Statsforvalteren vurderer at det er gått lang tid siden sist prøvefiske og feltinnsamlinger, og at det ideelt sett skulle vært gjennomført ny datainnsamling. Grunnet tiltakets begrensede størrelse og omfang har vi vurdert at det ikke var nødvendig med nye feltinnsamlinger.

Av tidligere funn er det registrert stasjonær ørret og røye. Disse artene har ikke fått endret forvaltningsstatus siden 2014. Fisk og ferskvannsøkologi var ikke et sentralt tema i innstillingen fra 2015. Vi vurderer at avbøtende tiltak som minstevannføring ved

bekkeinntakene vil begrense konsekvensene av tiltaket for temaet fisk og ferskvannsøkologi. NVE mener påvirkningen på fisk ikke vil være avgjørende for konsesjonsspørsmålet.

3.3 Landskap og friluftsliv

Siden søknaden forelå i 2014 har området i Blådalen blitt kartlagt som et svært viktig friluftsområde. Området beskrives som et stort, sammenhengende turområde med tilrettelegging, som er i bruk både sommer og vinter. Norconsult konkluderer med at den nye kartleggingen ikke gir grunnlag for å justere verdivurderingen som ble gitt i 2014. NVE støtter denne konklusjonen.

Nettilknytning med luftledning, tipp Gaddaneskleivo og redusert vannføring i bekkene ble vurdert som de største negative konsekvensene for friluftsliv og landskap i behandlingen av konsesjonssaken i 2015. NVE anbefalte nettilknytning med jordkabel, minstevannføring i bekkene, samt god miljøtilpasning av tippene. Ved at bekkeinntaket Krokavatn er tatt ut av planene, vil et mindre område bli berørt av utbyggingen, og Krokavatn bekken vil ha naturlig vannføring. Alternativ med luftledning er også tatt ut av prosjektet. Konsekvensene av tiltaket for landskap og friluftsliv er derfor noe redusert sammenliknet med planene fra 2014. Dette støttes også av høringspartene.

NVE opprettholder våre tidligere vurderinger i innstillingen for temaet landskap og friluftsliv.

Ettersom NVE opprettholder sine vurderinger fra innstillingen i 2015 gjengis disse her:

«Området der Blåfalli Fjellhaugen kraftverk planlegges blir i fagrapport om landskap beskrevet som et avsidesliggende fjellandskap på sørsiden av Folgefonna. Området er betydelig preget av kraftverksutbygginger gjennom flere år, men det aller meste av vannveier og kraftverk er bygd som fjellanlegg. Samtidig har etablering av anleggsveier som følge av utbyggingene medført at området har blitt tilgjengelig for allmenheten. Området er derfor en godt benyttet innfallsport til Folgefonna. Blåfalli Fjellhaugen kraftverk er, som mange av de andre utbyggingene i området, planlagt som et fjellanlegg og nedbørfeltene som skal utnyttes er Midtbotnvatn og Sandvatna, som begge er omfattet av eksisterende konsesjoner. I tillegg er det planlagt å ta inn tre nye bekkefelt via grentunneler. Alle feltene blir i dag utnyttet gjennom anlegg som vil få redusert produksjon dersom kraftverket blir bygd.

I flere av høringsuttalelsene er det påpekt at nedgraving av produksjonsledningen vil være å foretrekke framfor alternativ løsning med luftlinje. NVE ser at valgt trase er gunstig med tanke på nedgraving av kabel, og vil derfor være et godt egnet avbøtende tiltak med tanke på landskap og friluftsliv.

Både Fylkesmannen og fylkeskommunen mener at NVE må vurdere alternativ etablering av deponiområdet i Gaddaneskleivo. SKL Produksjon har gjort en nøye vurdering av et alternativt deponi i et større steinbrudd sør for Blådalsvatnet. Dette området er sterkt preget av tidligere landskapsinngrep og er ikke eksponert for normal ferdsel eller innsyn. SKL Produksjon AS ser at dette er et gunstig alternativ med tanke på landskap og friluftsliv, men påpeker at det knytter seg større utfordringer til dette alternativet både med hensyn til HMS og økonomi. Alternativ løsning vil føre til at kjørelengde for frakt av massene økes med 3 km.

I tillegg er veien smal og bratt og derfor vinterstengt. Området er også avmerket med tre sikre skredprofiler for årvisse ras. Vinterstenging medfører at det må opprettes et midlertidig deponi for mellomlagring av masser, som senere må transportere opp sommerstid. Den samlede merkostnaden er beregnet til 12-15 millioner kroner. NVE er av den oppfatning at SKL Produksjon AS har gjort en nøye vurdering av omsøkt og alternative massetipper. Tippen i Gaddaneskleivo ligger i en mindre skålformet dalside og det skal ifølge SKL Produksjon ligge godt til rette for god miljøtilpasning. Etter NVEs sluttbefaring kan NVE si seg enig i SKLs vurdering knyttet til tippens beliggenhet. Tippen vil slik den er planlagt strekke seg over et relativt lite areal sammenlignet med tippens volum. Tippens beliggenhet gjør at en kan skjule store mengder med masser i terrenget. I tillegg er tippen planlagt like ved eksisterende inngrep som vei og kraftledninger. Det er også positivt at tippen ligger noe lavere i terrenget, nede i skoggrensen, med tanke på raskere revegetering. Dersom det utarbeides en god miljøplan ved etablering av tippen mener NVE at tippens plassering kan aksepteres med tanke på landskap og friluftsliv.

Enkelte av høringspartene har kommentert redusert vannføring i bekkene, som en negativ konsekvens. Kvinnherad kommune viser til vurderingen i KU- rapporten om at redusert vannføring i Kvanngrødhorga til Brandvikvatnet kan være negativt for friluftsliv og landskap. Fylkeskommunen gjør oppmerksom på at det planlagte bekkeinntaket nedstrøms Verahaugen vil ligge i et urørt område med sårbart høyfjell av stor verdi, og av hensyn til friluftslivet anbefaler fylkeskommunen NVE å øke planlagt minstevannføringsslipp i sommerhalvåret slik at landskapskarakteren og opplevelsesverdien blir ivaretatt. Fylkeskommunen gjør også oppmerksom på at det planlagte bekkeinntaket ved Kvannegrødhorga ligger i et mye brukt friluftsområde. NVE bør derfor vurdere å øke minstevannføringsslipp i sommerhalvåret også fra dette bekkeinntaket. Turlaget mener at ei utbygging vil ha såpass stor virkning på vannføringen i bekkene fra Kvanngrødhorga og Verahaugen at de frarår utbygging av disse. Begrunnelsen ligger i områdets verdi for landskap og friluftsliv og at disse bekkene har høy opplevelsesverdi. Turlaget legger i sin vurdering vekt på den samlede belastningen i området. Dersom det blir gitt konsesjon mener turlaget at minstevannføringsslippet bør økes betraktelig.

NVE vil bemerke at bekkeinntakene er planlagt bygd som mindre punktinngrep og veiløst. Omfanget knyttet til de fysiske inngrepene som følge av bekkeinntakene er derfor små.

Midtpartiet og nedre deler av bekken fra Verahaugen er noe synlig fra anleggsveien langs Blådalsvassdraget. Her kommer det inn et uregulert sidefelt som renner ut i bekken vest for midtpartiet. Ifølge SKL Produksjon AS sine beregninger medfører dette at restvannføringen i nedre deler av bekken vil være nær 50 % av års middelvannføring etter en ev. utbygging. Under NVEs sluttbefaring var det relativt bra med vannføring i bekken. NVE fikk likevel inntrykk av at denne bekken ikke er spesielt fremtredende i landskapsbildet. NVE er også enig med søker i at restfeltet, som tilsvarer om lag 50 % av vannføringen, vil ivareta mye av opplevelsesverdien knyttet til bekken fra Verahaugen etter en ev. utbygging.

Bekken fra Kvanngrødhorga blir vurdert til å ha den største opplevelsesverdien i landskapssammenheng av de omsøkte bekkeinntakene. SKL Produksjon AS påpeker i sin kommentar til høringsuttalelsene at bekken beholder sitt særpreg også ved vannføringer som

er lavere enn flomsituasjoner, men bekken mister sitt særpreg ved såpass lave vannføringer som 5-persentilen for sommer. NVE fikk under sluttbefaring inntrykk av at bekken er storstenet og det må relativt mye vann til for at bekken skal framstå som et viktig landskapselement. SKL mener at realistisk vannføring for å opprettholde bekkens opprinnelige karakteristikk i sommerperioden er betydelig og lite forenlig med ønsket om forsvarlig drift og vannkraftproduksjon.

Etter å ha mottatt høringsuttalelsene og vurdert forholdene knyttet til minstevannføring på nytt, foreslår SKL Produksjon AS å endre omsøkt minstevannføringsslipp. SKL Produksjon AS ser av høringsuttalelsene at slipp av minstevannføring vinterstid er av mindre betydning samtidig som noe økt minstevannføringsslipp i sommerhalvåret for Kvannegrødhorga vil være positivt. Nytt forslag spesifiseres derfor til kun å gjelde sommervannføring for alle bekkeinntakene. Samtidig vil SKL Produksjon AS øke foreslått sommervannføringen for Kvanngrødhorga med 36 % for å imøtekomme høringsinstansene til en viss grad.

En utbygging med redusert vannføring på flere elvestrekninger vil etter NVEs mening ha en liten negativ betydning for landskapsopplevelsen og friluftslivet. Med slipp av tilstrekkelig minstevannføring i sommersesongen, mener NVE at fraføring av vann som følge av en utbygging av Blåfalli Fjellhaugen kraftverk vil kunne aksepteres med tanke på landskap og friluftsliv.»

Konklusjon

Det forutsettes tilstrekkelig med minstevannføring fra bekkeinntakene Kvanngrødhorga og Verahaugen, samt miljøplan for etablering av tipp ved Gaddaneskleivo og Staffivatn. I anleggsperioden vil det bli forstyrrelser og menneskelig aktivitet i området. Vi legger til grunn at avbøtende tiltak for å redusere ulemper i denne perioden håndteres i forbindelse med detaljplangodkjenning. NVE vurderer at forholdet til landskap og friluftsliv ikke er avgjørende for konsesjonsspørsmålet gitt disse forutsetningene.

3.4 Kulturminner og kulturmiljø

NVE er av samme oppfatning som beskrevet i innstillingen fra 2015 under temaet kulturminner og kulturmiljø.

3.5 Naturmiljø og naturmangfold

3.5.1 Forholdet til naturmangfoldloven

Alle myndighetsinstanser som forvalter natur, eller som fatter beslutninger som har virkninger for naturen, plikter etter naturmangfoldloven § 7 å vurdere planlagte tiltak opp mot naturmangfoldlovens relevante paragrafer. I NVEs vurdering av søknaden legger vi til grunn prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12 og forvaltningsmålene i naturmangfoldloven §§ 4 og 5.

Det følger av naturmangfoldloven § 8, første ledd, at beslutninger som berører naturmangfoldet så langt det er rimelig skal bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av

påvirkninger. Videre skal kravet til kunnskapsgrunnlag stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet.

3.5.2 Rødlista arter

I den opprinnelige søknaden er det beskrevet funn av flere trua arter i tiltaksområdet. Ved Fjellhaugen ble det registrert strandsnipe og svartand, begge med status som nært truet (NT) i 2014. Strandsnipe er ikke lengre på norsk rødliste i 2021. Sommerfuglen almepraktmåler, som hadde status som sårbar (VU) i 2014, ble registret sør i fjellet for tiltaksområdet i Etne kommune i Stordalen. Det er ikke foretatt ny kartlegging etter NIN-metodikk. Det er imidlertid registrert flere rødlista arter i influensområdet enn i 2014. Blant dem er: Vipe (kritisk truet, CR), svartand (sårbar, VU), lappspurv (sterkt truet, EN), granmeis (VU), gulspurv, (VU), hjelmmose (VU), felesotmose (VU) og gaupe (EN), tillegg til en del arter som er nær truet (NT). Utfyllende tabell med forekomster kan leses i vedlegg 1.

NVE er positive til at alternativ med luftledning er tatt ut av prosjektet, da jordkabel ikke vil gi virkninger for fugl i driftsfasen. Vi omtaler her kun den delen av jordkabeltraseen som er mellom koblingsanlegget og tunnelpåhugget. Der kabelen går i tunnel vurderer NVE at den ikke vil ha noen virkninger utover det bygging av tunnelen har. NVE kan ikke se at jordkabeltraseen fra koblingsanlegget frem til tunnelpåhugget vil være i konflikt med rødlistede arter. I anleggsperioden vil det bli forstyrrelser og menneskelig aktivitet i området. Vi legger til grunn at avbøtende tiltak for å redusere ulemper i denne perioden håndteres i forbindelse med detaljplangodkjenning.

NVE har undersøkt tiltaksområdet i naturbase, artsdatabanken og NVE atlas. Den planlagte utbyggingen vil medføre relativt få tekniske inngrep i terrenget. Tverrslag, tipp og sperredammer skal være i dagen, vannveiene er planlagt i fjell og veier er allerede etablert. NVE mener derfor at tiltaket ikke vil medføre vesentlige negative virkninger for rødlistarter i området og at forholdet til arter ikke vil være avgjørende for konsesjonsspørsmålet.

3.5.3 Verdifulle naturtyper

Det ble ikke registrert verdifulle naturtyper i influensområdet for tiltaket i 2014, og det er ikke gjort ny kartlegging av naturtyper etter NIN-metodikken i 2022. Det er ikke registret verdifulle naturtyper i området i 2023.

Norconsult vurderer i den nye fagrapporten under tema naturmiljø og naturmangfold at naturtypene snøleieberg (nær truet, NT), Fjellhei (NT), snøleie (sårbar, VU), og rabbe (NT) er aktuelle å finne i influensområdet. Blådalen ligger i lavalpin og nordboreal vegetasjonssone. Terrenget består av kurvende terrengformer som fjelltopper, koller, rygger og svakt kurvede, bratte skråninger, samt fjellbjørkeskog og blåbærbjørkeskog opp mot 600 moh. NVE anser det som realistisk at naturtypene som Norconsult listet opp forekommer i området, og at de er relativt vanlige i fjellområdet rundt tiltaket.

Den største trusselen for disse naturtypene er klimaendringer, etterfulgt av slitasje fra arealbruk, ferdsel og overbeite. Da tiltakene er små, mener vi at tiltaket kan aksepteres med tanke på samlet belastning på naturtyper i området.

3.5.4 Konklusjon

NVE vurderer at tiltaket vil ikke påvirke rødlistede arter eller verdifulle naturtyper utover dagens påvirkninger i området. Vi mener videre at konsekvensene ikke er så store at det vil være avgjørende for konsesjonsspørsmålet.

3.6 Samfunnsnytte

NVE er av samme oppfatning som beskrevet i innstillingen under temaet samfunnsnytte. En bedre ressursutnyttelse av allerede utbygde vassdrag vil være positivt for samfunnet og allmenheten.

4. NVEs oppsummering og anbefaling

Utbygging av Blåfalli Fjellhaugen kraftverk skal nytte fallet mellom Midtbotnvatn og Fjellhaugvatn. Hensikten med utbyggingen er å bedre ressursutnyttelsen av et allerede utbygd vassdrag. Installert effekt i kraftverket er beregnet til 185 MW. Brutto middelproduksjon i Blåfalli Fjellhaugen kraftverk er 325 GWh. Grunnet redusert produksjon i Blåfalli III og Blåfalli V blir netto innvunnen ny energi 70 GWh.

Høringspartene er positiv til en utbygging og endringene som er presentert i det oppdaterte kunnskapsgrunnlaget. De negative merknadene er i hovedsak knyttet til høringsprosessen, kraftpolitikken generelt og kraftsituasjonen lokalt, samt økonomiske forhold knyttet til kommunen. Kraftpolitikk og økonomiske forhold er ikke temaer som er relevant å vurdere i denne suppleringen til innstillingen.

NVE har vurdert de foreslåtte endringene, herunder bortfall av bekkeinntaket Krokavatn, økt tverrsnitt, økt slukeevne, økt effekt og redusert mengde masser med behov for deponi. Vi vurderer at omsøkt løsning har færre negative konsekvenser enn omsøkte løsning fra 2014.

Vi legger stor vekt på at kraftverket vil bidra til bedre utnyttelse av et allerede utbygd vassdrag. Kraftmengden som vil oppnås ved utbyggingen er av betydning for lokal og regional kraftforsyning. NVE mener foreslåtte utbyggingsløsning gir en god ressursutnyttelse samtidig som miljøpåvirkningen vurderes som liten. Foreslått minstevannføringsregime, nedgraving av jordkabel, avbøtende tiltak i anleggsfasen og god terrengtilpasning av tipp ved Gabbaneskleivo og Staffivatn vil ivareta forholdene til landskap og friluftsliv.

NVE anbefaler at Sunnhordaland kraftlag AS får konsesjon etter vannressursloven til bygging og drift av Blåfalli Fjellhaugen kraftverk og etter vassdragsreguleringsloven til å overføre og regulere avløpet fra Kvanngrødhorga og Verahaugen. NVE mener fordelene med 70 GWh ny, fornybar kraftproduksjon er klart større enn de samlede ulempene for allmenne interesser, slik at kravet i vannressursloven § 25 og vassdragsreguleringsloven § 5 er oppfylt.

Tillatelsen anbefales gitt etter søknadens oppgitte verdier for installert effekt og slukeevne for kraftverket og på de vilkår som er vedlagt. Kraftverket forventes å ha en

brutto produksjon på 325 GWh/år, som vil gi ca. 70 GWh/år økt produksjon i Blådalsvassdraget.

NVE anbefaler også at Sunnhordland kraftlag AS får konsesjon til de elektriske anleggene som er beskrevet i forslag til anleggskonsesjon, for å knytte Blåfalli Fjellhaugen kraftverk til nettet.

5. Forholdet til annet lovverk

EUs vanndirektiv

Tiltaket berører vannforekomsten «Blåelva side bekker mellom Jamtelandsvatn og Blådalsvatnet» (042-78-R). Dagens økologiske tilstand er moderat på grunn av sur nedbør. Sammenlignet med tidligere omsøkte løsning vil nåværende omsøkte løsning føre til mindre påvirkning på vannforekomsten. Vi mener derfor at det ikke er behov for ytterligere vurdering av kravene i vannforskriften.

Plan- og bygningsloven

Saker som er underlagt konsesjonsbehandling etter vannressursloven, er gitt fritak fra byggesaksbehandling etter plan- og bygningsloven jf. Forskrift om saksbehandling og kontroll i byggesaker. Dette forutsetter at tiltaket ikke er i konflikt med kommuneplanens arealdel eller gjeldene reguleringsplaner. Forholdet til plan- og bygningsloven må avklares med kommunen før tiltaket kan iverksettes.

6. Oppdaterte vilkår og manøvreringsreglement

6.1 Merknader til konsesjonsvilkår

I forslag til standardvilkår er det tatt utgangspunkt i et kombinert vilkårssett etter vannressursloven og vassdragsreguleringsloven. Under følger kommentarer til enkelte av postene:

Post 2 (Konsesjonsavgifter)

NVE forslår at konsesjonsavgiftene settes til standardsatser, som per i dag er 8 kr/nat.hk. til staten og 24 kr/nat.hk. til kommuner.

Post 7 (Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn m.v.)

Dersom det gis konsesjon til utbyggingen, skal detaljerte planer for planer for miljø og landskap forelegges NVE og godkjennes av NVE før arbeidet settes i gang.

Detaljerte planer for arealbruk og konsekvenser ved massetak og deponier skal forelegges NVE og avklares under NVEs godkjenning av detaljplanene. Vi påpeker at standardvilkåret har krav om at kommunene skal ha anledning til å uttale seg om planer for anleggsveier, massetak og plassering av ev. overskuddsmasser. Dette sikrer etter vårt syn kommunenes deltagelse i detaljplanleggingen.

Dammer og vannveier/trykkrør som skal bygges med hjemmel i gitt konsesjon må klassifiseres som grunnlag for utarbeidelse av tekniske planer (planer for sikkerhet). Informasjon om dette finnes på: Klassifisering - Vassdragsanlegg - NVE

Informasjon om utarbeidelse av planer for landskap og miljø finnes her: Vannkraft, settefisk og andre vassdragsanlegg - NVE

Nedstående tabell søker å oppsummere føringer og krav som ligger til grunn for NVEs innstilling:

	Omsøkt	**NVEs anbefaling**
Inntak	I Midtbotnvatn	Inntaket plasseres i tråd med det som er oppgitt i søknaden.
Vannvei	Skal gå i fjell	Vannvei bygges i tråd med det som er oppgitt i søknaden.
Kraftstasjon	I fjell på ca. kote 367	Kraftstasjon plasseres i tråd med det som er oppgitt i søknaden, men nøyaktig plassering kan justeres ved detaljplan.
Største slukeevne	54 m^3/s	Som omsøkt
Installert effekt	185 MW	Som omsøkt
Antall turbiner/turbintype	Francis aggregat	Antall og type kan justeres i detaljplan.
Deponier	Deponibehov på ca. 950 000 m^3 og skal plasseres ved Staffi og Gabbaneskleivo	Plasseres som omsøkt. Deponiene skal tilpasses landskapet og ha en naturlig utforming. De skal så godt som mulig revegeteres med stedegne masser. Nøyaktig plassering av deponiene kan justeres i detaljplan.
Veier	Eksisterende veier benyttes ev. oppgraderes. Ny vei fra eksisterende vei og frem til planlagt påhugg ved Tverrslaget Vetrhus.	Som omsøkt.

Mindre endringer uten nevneverdige konsekvenser kan behandles av NVE som del av detaljplangodkjenningen, med mindre annet er presisert her.

Post 8 (Naturforvaltning)

NVE forslår at det stilles standardvilkår om naturforvaltning. Dette vilkåret gir Miljødirektoratet hjemmel til å pålegge konsesjonæren å gjennomføre naturmiljøundersøkelser og miljøforbedrende tiltak innenfor overføringenes influensområde. Konsesjonæren kan også pålegges å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som berøres av overføringene. Eventuelle pålegg i medhold av dette vilkåret må være relatert til skader forårsaket av tiltaket og stå i rimelig forhold til tiltakets størrelse og virkninger.

Post 14 (manøvreringsreglement)

NVE anbefaler at bekkeinntakene tas inn i gjeldende manøvreringsreglementet fastsatt ved kgl.res. av 20.09.2019.

Vannslipp

Følgende data for vannføring og slukeevne er hentet fra konsesjonssøknaden og lagt til grunn for NVEs konsesjon og fastsettelse av minstevannføring:

Kvanngrødhorga:

Nedbørsfelt	km²	1,4
Årstilsig	Mill. m³/år	5,9
Middelvannføring	l/s	180*
Alminnelig vannføring	l/s	10 (6)
5-presentil sommer	l/s	28 (26)
5-presentil vinter	l/s	9 (6)
Maksimal slukeevne	l/s	2700**

Verahaugen:

Nedbørsfelt	km²	0,6
Årstilsig	Mill. m³/år	2,3
Middelvannføring	l/s	70*
Alminnelig vannføring	l/s	4 (2)
5-presentil sommer	l/s	11 (4)
5-presentil vinter	l/s	3 (2)
Maksimal slukeevne	l/s	1050**

Vannføring for referansepunkt. Viser skalert fra representativt vannmerke (VM 41.8) og NVEs lavvannsapplikasjon (vist i parentes). Tall hentet fra Norconsult rapport med oppdatert kunnskapsgrunnlag.

*vannføring basert på tall fra middels år 2014.

**For bekkeinntakene er det tatt utgangspunkt i en slukeevne tilsvarende 15 ganger middelvannføringen siden tilsiget kan magasineres i Midtbotnvatn via tilløpstunnelen til Blåfalli Fjellhaugen kraftverk.

Forslag til minstevannføringsslipp:

Inntak	Sommer (01.07-31.10)	Vinter (01.11-30.06)
Kvanngrødhorga	40 l/s	0 l/s
Verahaugen	10 l/s	0 l/s

Registering av minstevannføring:

Det skal etableres måleanordning for registrering av minstevannføring. Den tekniske løsningen for dokumentasjon av slipp av minstevannføring ivaretas gjennom godkjenning av detaljplanen. Data skal forelegges NVE på forespørsel og oppbevares så lenge anlegget er i drift.

Det skal settes opp skilt med opplysninger om vannslippbestemmelser som er lett synlig for allmennheten. NVE skal godkjenne merking og skiltenes utforming og plassering.

6.2 Merknader til manøvreringsreglementet

NVE har i dialog med SKL oppdatert rekkefølge på oppføring av magasin og overføringer som bedre følger geografisk plassering i området. Kotehøyder er blitt oppdatert i henhold til NN2000.

Post 5.

NVE anbefaler at det blir satt krav om slipp av minstevannføring på 40 l/ ved Kvanngrødhorga og 10 l/s ved Verahaugen i tidsrommet 01.07-31.10.

7. Videre saksbehandling

Saken oversendes med dette til Energidepartementet for videre behandling. Dette dokumentet er ment som supplement til innstillingen som forelå i 2015, og må derfor behandles parallelt.

8. Vedlegg

Vedlegg 1 – Rødlistearter registrert i influensområdet til Blåfalli Fjellhaugen

Art	Rødlistestatus	Lokasjon
Vipe	CR	Fjellhaugen
Svartand	VU	Fjellhaugen
Lappspurv	EN	Blådalsbotnen
Rødstilk	NT	Tjørnene, Blådalen og Fjellhaugen
Heilo	NT	Fjellhaugen
Gjøk	NT	Fjellhaugen, Djupdalsnuten, Stemvassfjellet og Blådalen
Almepraktmåler	VU	Stordalen
Gaupe	EN	Ågotelv
Gulspurv	VU	Årkafjordtunet
Granmeis	VU	Blådalen
Hjelmmose	VU	Storhaugen
Felesotmose	VU	Vets for Vetrhusvatn
Faksjøkelmose	NT	Blådalsvatnet Ø
Reinrose	NT	Vetrhus

NT=Nær trua, VU=sårbar, EN=Sterkt trua, CR=kritisk trua.

NVEs innstillinger om nettilknytning av Fjellhaugen-Blåfalli kraftverk
Departementet mottok 3. november 2015 innstilling om nettilknytningen:

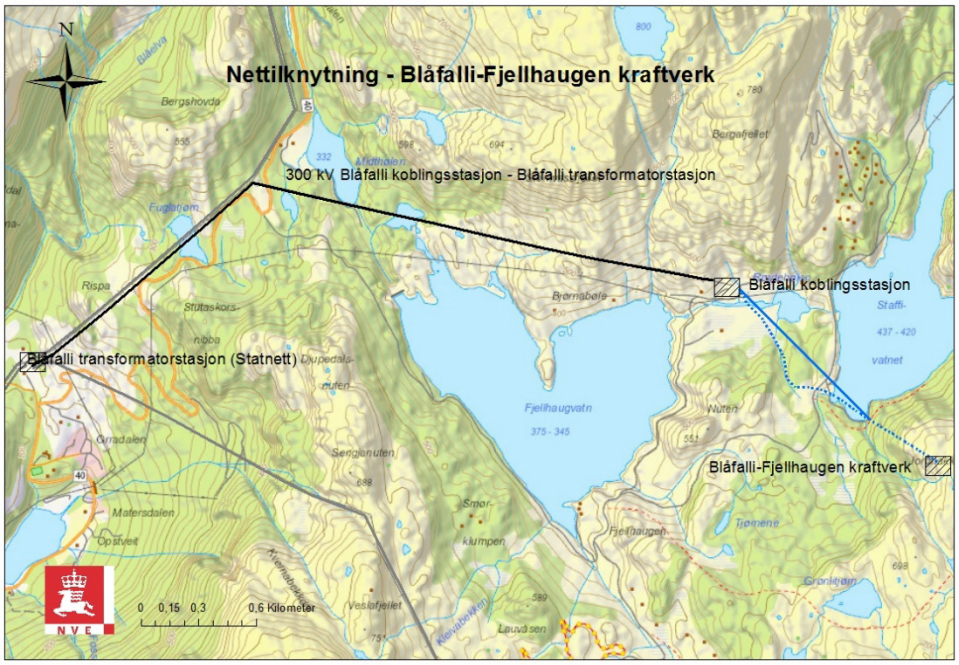
> «Norges vassdrags- og energidirektorat har i dag tilrådd at Olje- og energidepartementet gir konsesjon til SKL Produksjon AS for bygging av Blåfalli – Fjellhaugen kraftverk i Kvinnherad og Etne kommuner i Hordaland. Dette notatet redegjør for NVEs vurdering av søknaden etter energiloven for nettilknytningen av kraftverket, i tråd med Forskrift om ekstern kvalitetssikring og vedtaksmyndighet etter energiloven.
>
> SKL Produksjon AS har søkt konsesjon for å tilknytte Blåfalli-Fjellhaugen kraftverk med en 300 kV kraftledning (jordkabel eller luftledning) til Blåfalli koblingsstasjon. NVE vil tilrå at Blåfalli-Fjellhaugen kraftverk tilknyttes dagens Blåfalli koblingsstasjon med en 300 kV jordkabel. NVE ser det som teknisk og økonomisk likeverdig om kraftverket tilknyttes med luftledning eller med jordkabel. Totalt sett vurderes virkningene av nettilknytningen som små for begge alternativer, men alternativet med luftledning vurderes å ha størst virkninger for landskap, friluftsliv og naturmangfold. Valg av jordkabel anses derfor i denne saken som det beste alternativet.

SKL Produksjon sin tilnærming til usikkerheten i fremtidig spenningsnivå i sentralnettet virker å være fornuftig, da komponenter som kan benyttes både på 300 kV og 420 kV driftsspenning søkes brukt så langt det er mulig. NVE anbefaler at det gis konsesjon til en omkoblbar transformatorløsning 300/420 kV som er klargjort for tilknytning til ett spenningsoppgradert sentralnett i fremtiden.

1 Søknaden

Sundhordland Kraftlag Produksjon AS (SKL) søkte den 17.12.2014 om konsesjon for bygging av Blåfalli-Fjellhaugen kraftverk. Det ble samtidig søkt om konsesjon etter energiloven for å tilknytte det nye kraftverket til sentralnettet med en 300 kV kraftledning frem til Blåfalli koblingsstasjon og ekspropriasjonstillatelse etter oreigningslova for nødvendig grunn og rettigheter for å bygge og drive de omsøkte anleggene. Blåfalli koblingsstasjon er knyttet til Statnett sin Blåfalli transformatorstasjon med en cirka 3,8 kilometer lang 300 kV-ledning som er eiet og drevet av Statnett. Figur 1 viser konsesjonssøkte kraftledning, koblingsanlegg, og hvordan dette koblingsanlegget er tilknyttet sentralnettet.

SKL opplyser i e-post av 17.02.2015 at de har nødvendig rettigheter til grunnen for å bygge og drive anleggene.

Figur 1 - oversiktskart over nettilknytning av Blåfalli - Fjellhaugen kraftverk. Blå hel strek viser omsøkte luftledningstrasé, stiplet linje viser kabeltraseen. Fra kraftverket frem til utløpet av tunnelen ved Staffivann søkes det om en kabel som uansett vil måtte etableres for begge alternativer. Sort strek viser dagens 300 kV-ledning som knytter sammen Blåfalli koblingsstasjon med Blåfalli transformatorstasjon. Grå linjer viser dagens 300 kV sentralnett.

2 NVEs behandling av meldingen og søknaden

NVE behandler konsesjonssøknaden etter energiloven og søknad om ekspropriasjonstillatelse etter oreigningslova. Konsesjonssøknaden og konsekvensutredningen behandles også etter plan- og bygningslovens forskrift om konsekvensutredninger, og NVE er ansvarlig

myndighet for behandling av energianlegg etter denne forskriften. Tiltaket skal også avklares etter andre sektorlover som kulturminneloven og naturmangfoldloven, i tillegg til at anlegget må merkes i henhold til gjeldende retningslinjer i forskrift for merking av luftfartshindre.

NVE er normalt delegert myndighet til å treffe vedtak om å bygge og drive elektriske anlegg, herunder kraftledninger og transformatorstasjoner. I forskrift om ekstern kvalitetssikring og vedtaksmyndighet etter energiloven går det frem at kongen i statsråd fatter vedtak om konsesjon etter energiloven § 3-1 for nye elektriske anlegg for tilknytning av vannkraftverk som krever konsesjon av Kongen i statsråd etter vassdragslovgivningen.

En nærmere omtale av lover og forskrifter finnes i vedlegg A.

2.1 Melding med forslag til utredningsprogram

SKL Produksjon AS sendte inn melding med forslag til utredningsprogram for ny Blåfalli-Fjellhaugen kraftverk med nettilknytning den 28.01.2014. Meldingen var utarbeidet i henhold til plan- og bygningsloven kapittel VII-a. Behandlingen av meldingen for vannkraftverket er beskrevet i NVEs notat ”Bakgrunn for fastsatt utredningsprogram” av 30.09.2014, ref. NVE 201400672-19. Vurdering av nettilknytning er også beskrevet i dette notatet. NVE fastsatte et utredningsprogram for kraftverket og nettilknytningen den 30.09.2014, ref. NVE 20100672-20.

2.2 Høring av konsesjonssøknad, konsekvensutredning og søknad om ekspropriasjon

Konsesjonssøknaden med konsekvensutredning, og søknad om ekspropriasjon og forhåndstiltredelse for Blåfalli-Fjellhaugen kraftverk med nettilknytning av 17.12.2015 ble sendt på høring den 12.02.2015. Fristen for å komme med høringsuttalelse til søknaden ble satt til 20.05.2015. De berørte kommunene ble bedt om å legge søknaden med konsekvensutredning ut til offentlig ettersyn. Den offentlige høringen av søknaden med konsekvensutredning ble kunngjort i Kvinnheringen, Grenda og Grannar.

NVE arrangerte informasjonsmøte med Kvinnherad og Etne kommuner og ett offentlig møte i forbindelse med høringen av søknaden med konsekvensutredning den 14.04.2015.

Samme dag gjennomførte NVE også befaring av utvalgte områder langs traseene. I tillegg til dette, arrangerte NVE en sluttbefaring den 17.08.2015.

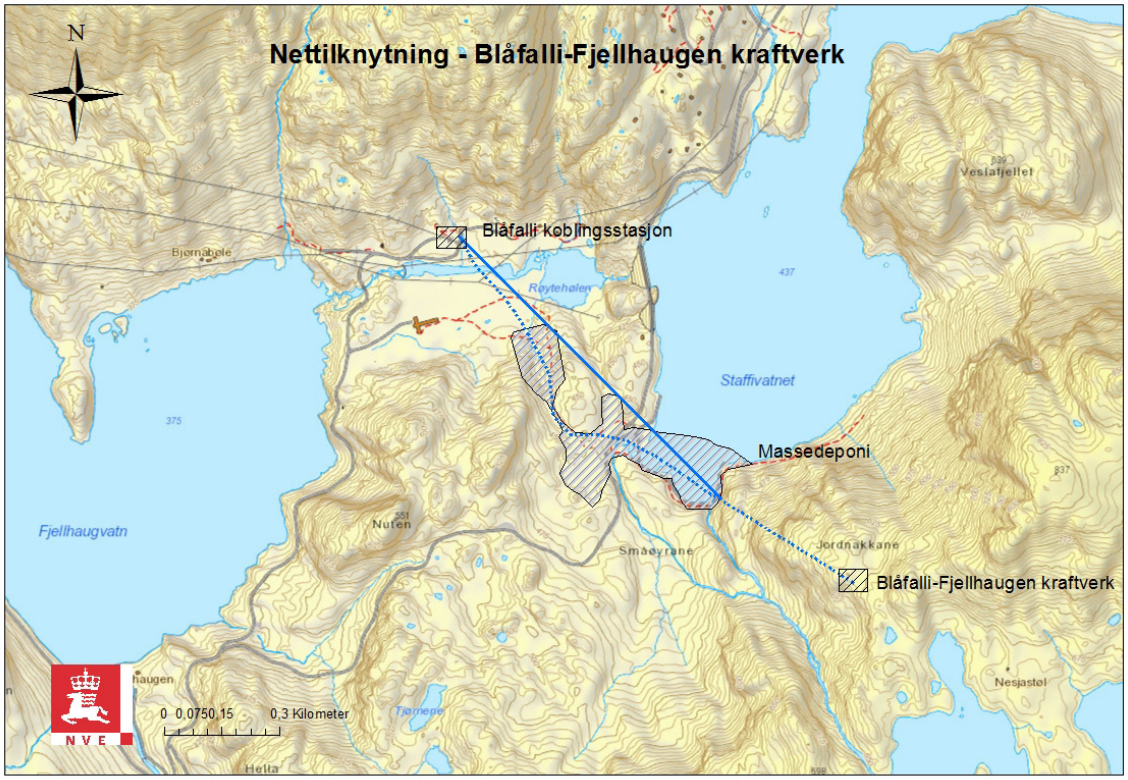
2.3 Innkomne merknader

NVE mottok totalt ni høringsuttalelser til søknad om Blåfalli-Fjellhaugen kraftverk med nettilknytning. Uttalelsene er sammenfattet i notatet «Bakgrunnsnotat til Innstilling» av i dag, ref.: NVE 201400672-24. Nedenfor sammenfattes kun de kommentarer som angår nettilknytningen av vannkraftverket.

Kvinnherad kommune anbefaler alternativ 1 med jordkabel som tilknytningsløsning. Hordaland fylkeskommune ønsker kabelløsning av hensyn til visuelle virkninger og Fylkesmannen i Hordaland ønsker kabelalternativ av hensyn til visuelle virkninger og virkninger for fugl. Utover dette har ikke NVE mottatt ytterligere merknader til nettilknytningen av Blåfalli-Fjellhaugen kraftverk.

3 NVEs vurdering av søknaden etter energiloven

I dette kapittelet vil NVE først vurdere tekniske og økonomiske forhold knyttet til 300 kV-ledningen mellom Blåfalli-Fjellhaugen kraftverk og nytt koblingsanlegg. Deretter vil NVE vurdere hvordan kraftledningen kan påvirke miljø, naturressurser og landskap.

Figur 2 - detaljkart over Nettilknytningen av Blåfalli-Fjellhaugen kraftverk. Blå linje er luftledningsalternativ og stiplet linje er kabelalterantiv. Massedeponi er vist med grått skravert felt.

3.1 Vurdering av tekniske og økonomiske forhold

Beskrivelse av teknisk løsning

Blåfalli-Fjellhaugen kraftverk planlegges tilknyttet direkte i sentralnettet ved Blåfalli koblingsanlegg. Dagens sentralnett har en driftsspenning på 300 kV. Statnett har planer om oppgradering av sentralnettet til 420 kV spenning, men det er usikkert når dette skal gjennomføres.

I forbindelse med kraftverket vil det bygges et gassisolert koblingsanlegg i fjell. Anlegget spesifiseres som 420 kV-anlegg så langt det er mulig, men noen komponenter må installeres for 300 kV, da dette vil være aktuelt spenningsnivå i de første årene av anleggets levetid uavhengig av hvordan sentralnettet i regionen utvikler seg de neste tiårene. Det søkes om to alternative løsninger for transformator, begge på 185 MVA i total ytelse. Primært søker SKL Produksjon AS om en transformator som kun transformerer fra 16 kV til 300 kV. Sekundært søkes det om en transformator som transformerer fra 16 kV til 300 kV men som er omkoblbar til 420 kV.

Koblingen til eksisterende nett vil skje i Blåfalli III, i det eksisterende luftisolerte 300 kV-koblingsanlegget. Tilkoblingen vil skje med et bryterfelt som hovedsakelig vil etableres med

420 kV-komponenter så langt det er mulig, men med noen komponenter som må installeres for 300 kV, da dette som nevnt vil være driftsspenning de første årene.

Mellom Blåfalli Fjellhaugen og Blåfalli III søkes primært en 420 kV-kabelløsning med tverrsnitt 630 mm^2 og en lengde på om lag 1500 meter. Sekundært søkes en luftledningsløsning med noe kortere lengde, med linetype Duplex Curlew. Denne løsningen vil også være klargjort for 420 kV, og vil også innebære noen hundre meter med kabel ut av fjellanlegget i Blåfalli Fjellhaugen.

Teknisk og økonomisk vurdering
SKL Produksjon AS sin tilnærming til usikkerheten i fremtidig spenningsnivå i sentralnettet virker å være fornuftig, da komponenter som kan benyttes både på 300 kV og 420 kV driftsspenning søkes brukt så langt det er mulig. NVE kan ikke se at denne tilnærmingen fører til noen stor merkostnad.

NVE har ingen innvendinger mot de alternative tilknytningsløsningene, og mener at både kabelløsningen og luftløsningen er teknisk forsvarlige. Samtidig kommer de ut relativt likt når det kommer til investeringskostnader. Differansen mellom de to alternativene er estimert til cirka 400 000 og vurderes å være innenfor usikkerhetsintervallet i kostnadsanslagene som er gjort. Alternativene kommer av den grunn likt ut sett fra tekniske og økonomiske hensyn.

Av de omsøkte transformatorløsningene virker det omkoblbare alternativet å være mer robust mot usikkerheten i fremtidig spenningsnivå på høyspentsiden.

Den sekundært omsøkte løsningen med transformator som er omkoblbar fra 300 kV til 420 kV er cirka 4 millioner kroner dyrere i investering enn den sekundært omsøkte. I tillegg vil det påløpe kostnader i GIS-anlegget og i koblingsanlegget på cirka 3,4 millioner kroner, dersom sentralnettet i området oppgraderes fra 300 kV til 420 kV. I den primært omsøkte løsningen uten omkoblbar transformator er det en risiko for en tilleggskostnad på 31 millioner kroner hvis spenningen i sentralnettet heves til 420 kV. Statnett har i e-post av 21.08.2015 opplyst at spenningsnivået på ledningen Sauda – Samnanger (som går innom Blåfalli transformatorstasjon) fortsatt vil være 300 kV på mellomlang sikt. Det antas et oppgraderingsbehov til 420 kV på ledningen tidligst om 10-20 år, så fremt det ikke oppstår andre behov enn det som til nå er avdekket. NVE mener på bakgrunn av dette at det på tross av høyere investeringskostnad gir størst nytte å eventuelt gi konsesjon til den sekundært omsøkte transformatorløsningen, da den gir minst risiko for store kostnader ved en eventuell oppgradering av sentralnettet i regionen innenfor transformatorens levetid. Transformatoren er planlagt idriftssatt i 2020, noe som tilsier at det er lenge igjen av levetiden på transformatoren når Statnett gjennomfører sin planlagte oppgradering av Sauda – Samnanger til 420 kV. NVE mener at det er sannsynliggjort at det vil bli en spenningsoppgradering av sentralnettet i området.

I valg av kabel eller luftledning anser NVE at disse er teknisk og økonomisk likeverdige. Av de to omsøkte transformatoralternativene, anbefaler NVE den omkoblbare løsningen selv om den har en høyere investeringskostnad. Dette begrunnes med at den gir lavere risiko for høye tilleggsinvesteringer når sentralnettet eventuelt skal oppgraderes om anslagsvis 10-20 år og at totalkostnaden over levetiden derfor vil være lavere.

3.2 Vurdering av virkninger for landskap og friluftsliv

Kabelalternativ
Det primært omsøkte alternativet med jordkabel vil etter NVEs vurdering ikke bli synlig. Heller ikke kabelgrøften vil bli særlig synlig, da traseen er planlagt lagt hovedsakelig i deponimasser fra kraftverket, som vist i figur 2. På en strekning over cirka 300 meter må kabelen krysse en liten bergrygg hvor det kan påregnes noe sprengning for grøft. NVE mener denne strekningen ikke vil bli særlig synlig fra veg eller fritidsbebyggelse. I fagutredningen for landskap er det vurdert at kabelen vil ha ubetydelig varig omfang. Totalt sett vurderer NVE at kabelalternativet ikke vil påvirke landskapet.

Luftledningsalternativ
Luftledningsalternativet er cirka 750-800 meter langt og går i rett linje fra utløpet av kraftverkstunnelen til Blåfalli koblingsanlegg. Det vil totalt bli tre mastepunkter på strekningen. Det er lite vegetasjon på strekningen og det vil derfor være master og liner som vil være synlig og ikke ryddebeltet. Ledningen vil krysse vegen inn i området rett sør for Staffivann. Det ligger tre hytter på østsiden av koblingsanlegget som vil få innsyn til ledningen. Avstanden til disse hyttene er 200-300 meter. Av konsekvensutredningen går det frem at topografi og vegetasjon gjør ledningen lite synlig også fra disse hyttene. Ledningen vil allikevel ligge i nærturområdene til disse fritidsboligene. Lenger nordover i dalen ligger et hyttefelt hvor ledningen etter NVEs vurdering ikke vil bli særlig synlig fra på grunn av avstand og topografi. Avstanden til disse hytten er cirka 600-700 meter.

Utvidelse av Blåfalli koblingsanlegg
Blåfalli koblingsanlegg er planlagt utvidet med et nytt felt for ledningen fra Blåfalli-Fjellhaugen kraftverk. Dette vil utgjøre et areal på mellom 1 og 2 dekar. Sammenlignet med dagens anlegg isolert sett, innebærer dette omtrent en dobling av størrelsen. NVE viser også til at SKL Nett har søkt konsesjon for utvidelse av Blåfalli koblingsanlegg med ny 300/66 kV transformering. NVE har vurdert denne utvidelsen i notatet «Bakgrunn for innstilling» av 18.12.2014, i forbindelse med vurderingen av 66 kV kraftledningen fra Rullestad til Blåfalli. I vurderingen går det frem at utvidelsen ikke vil medføre ytterligere negative virkninger. Denne saken ligger til behandling hos Olje- og energidepartementet.

NVE mener at en ytterligere utvidelse av anlegget som er konsesjonssøkt i forbindelse med Blåfalli-Fjellhaugen kraftverk ikke vil medføre ytterligere ulemper for brukere av området. Tatt i betraktning at det er en utvidelse av eksisterende anlegg, at det foreligger flere planer for utvidelse av anlegget og at det går flere kraftledninger i området i dag, vurderes endringen til ikke å gi vesentlige endringer landskapet i området og for opplevelsen av friluftsliv. Utvidelsen vil etter NVEs vurdering ikke legge begrensninger på utøvelse av friluftsliv i området.

3.3 Vurderinger av virkninger for kulturminner og kulturmiljø
Av konsekvensutredningen går det frem at verken alternativet med jordkabel eller luftledning vil redusere kvaliteter ved kulturmiljø. Det er heller ikke registrert kjente automatisk fredete

kulturminner langs traseene i kulturminnedatabasen «Askeladden». Verken kabelalternativet og luftledningsalternativet har etter NVEs vurdering ingen negative virkninger.

3.4 Virkninger for naturmangfold

Ifølge Miljødirektoratets naturbase er det ikke registrert rødlistede dyre- og plantearter i traseene som er konsesjonssøkt. Det er heller ikke registrert utvalgte naturtyper i eller i nærheten av traseen. Alternativet med luftledning vurderes som noe mer negativt for fugl i konsekvensutredningen, særlig vadefugl og andefugler som bruker dalen innover som sesongtrekk. Luftledningsalternativet vil krysse dalen og dermed utgjøre en kollisjonsrisiko for disse artene. Alternativet med kabel vurderes derfor av NVE til å gi minst negative virkninger for naturmangfoldet. For vurdering av Blåfalli-Fjellhaugen kraftverks forventede samlede virkninger på naturmangfoldet vises det til notatet «Bakgrunnsnotat til innstilling», med referanse NVE 201400672-24.

3.5 Oppsummering av virkninger for miljø, naturressurser og samfunn

Totalt sett vurderes virkningene av nettilknytningen og utvidelsen avkoblingsanlegget som små for allmenne interesser. Luftledningsalternativet vil være synlig fra veien innover i dalen og vil være synlig fra hyttebebyggelse i nærheten av koblingsanlegget. Jordkabelen er i hovedsak planlagt lagt i tippmasser fra kraftverksutbyggingen og vurderes derfor å gi små terrenginngrep. Alternativ med jordkabel vurderes derfor som den beste løsningen med hensyn på landskap og friluftsliv. Med hensyn på naturmangfold vurderes også alternativet med jordkabel som den beste løsningen da luftledningsalternativet går på tvers av dalen og kan utgjøre en kollisjonsrisiko for trekkende ande- og vadefugler. For kulturminner og kulturmiljø vurderes virkningene av alternativene som likeverdige.

4 NVEs avveiinger, konklusjon og anbefalinger om søknad etter energiloven

NVE har vurdert SKL Produksjon AS sin søknad etter energiloven for elektriske anlegg i Blåfalli-Fjellhaugen kraftverk med nettilknytning. Vi har i dette notatet redegjort for vurderingsgrunnlag og tekniske, økonomiske, samfunns- og miljømessige virkninger.

4.1 Oppsummering av NVEs vurderinger

SKL Produksjon AS har søkt om å tilknytte det planlagte Blåfalli-Fjellhaugen kraftverk til dagens Blåfalli koblingsstasjon med en 300 kV- kraftledning bygget som jordkabel eller luftledning over en strekning på mellom 750 – 1000 meter.

SKL Produksjon sin tilnærming til usikkerheten i fremtidig spenningsnivå i sentralnettet virker å være fornuftig, da komponenter som kan benyttes både på 300 kV og 420 kV driftsspenning søkes brukt så langt det er mulig. Når det gjelder valg av transformator (omkoblbar til 420 kV eller ikke) anbefaler NVE at det eventuelt gis konsesjon til en omkoblbar transformatorløsning, da den gir minst risiko for fremtidig store kostnader ved en eventuell oppgradering av sentralnettet i regionen.

NVE vurderer at valg av luftledning eller jordkabel teknisk og økonomisk sett er likeverdig. For miljø, naturressurser og samfunn vurderer NVE at konsekvensene av nettilknytningen for miljø-, naturressurser og samfunn, enten jordkabel eller luftledning, er små. Ledningstraseen er kun cirka en kilometer lang og det er allerede er flere kraftledninger i nærheten av den

søkte traseen. Alternativet med luftledning vurderes allikevel til å ha størst virkninger for disse fagtemaene, da ledningen krysser vegen som går innover i dalen og ligger i nærheten av tre hytter ved koblingsanlegget. En luftledning på tvers av dalen kan også utgjøre en kollisjonsrisiko for fugl. Dette tatt i betraktning, og at alternativene teknisk og økonomisk sett vurderes til å være likeverdige, anbefaler NVE at Blåfalli-Fjellhaugen kraftverk tilknyttes Blåfalli koblingsstasjon etter alternativet med jordkabel.

4.2 NVEs innstilling til Olje- og energidepartementet

NVE viser til innstilling av i dag for Blåfalli-Fjellhaugen kraftverk. Dersom OED gir konsesjon til disse kraftverkene, tilrår NVE at det samtidig bør gis anleggskonsesjon til følgende elektriske anlegg:

- En generator med ytelse 185 MVA og spenning 16 kV
- En transformator med ytelse 185 MVA og omsetning 16/300/420 kV
- En stasjonstransformator med ytelse 500 kVA og omsetning 16/0,4 kV
- En stasjonstransformator med ytelse 500 kVA og omsetning 22/0,4 kV
- En stasjonstransformator med ytelse 300 kVA og omsetning 0,69/0,4 kV
- Et gassisolert koblingsanlegg i fjell, med nominell spenning 300 kV.
- En cirka 1,5 kilometer lang jordkabel (PEX) fra Fjellhaugen/Blåfalli kraftverk til Blåfalli koblingsstasjon, med nominell spenning 300 kV og tverrsnitt 3x630 mm^2
- Ett nytt bryterfelt i Blåfalli koblingsanlegg, med nominell spenning 300 kV
- Nødvendig høyspenningsanlegg

Anleggene skal i det vesentligste være som vist på kart merket «Nettilknytning Blåfalli-Fjellhaugen kraftverk», vedlagt denne konsesjonen.

Ut over standard vilkår for å bygge ny kraftledning etter energiloven, anbefaler NVE at det settes vilkår om at virkningene av anleggsarbeidet med bygging av kabelen, inkluderes i detaljplanen for vannkraftverket.»

NVE uttaler følgende om nettilknytningen i den supplerende innstillingen av 16. desember 2024:

«Nettilknytning

I oppdatert kunnskapsgrunnlag, opplyser SKL at de har gjort enkelte justeringer i de elektriske anleggene som skal plasseres i Blåfalli Fjellhaugen kraftverk. NVE sender derfor et nytt forslag til anleggskonsesjon, som inneholder de justeringene SKL har beskrevet i det oppdaterte kunnskapsgrunnlaget.

I e-post av 9. september ba NVE SKL oversende dokumentasjon som viser Statnetts vurdering av kraftverkets nettilknytning. 29. oktober 2024 mottok NVE dokumentasjon som viser at Statnett har reservert kapasitet til Blåfalli Fjellhaugen kraftverk.

I e-post av 4. november og 6. november, etterspurte NVE mer informasjon om kabeltraseen. SKL bekreftet i e-post av 13. november at kabeltraseen er lik som beskrevet i søknaden fra

2014, men at de nå har detaljprosjektert traseen. Basert på figur 2 (se kap. IV), ser det ut som at traseen er noe endret ved Staffivatnet, men at kabelen fremdeles er planlagt lagt gjennom massedeponiet frem til tunellpåhugget.»

5. NVEs Forslag til anleggskonsesjon

Vi viser til oppdatert kunnskapsgrunnlag av 5. mai 2023. Energidepartementet gir Sunnhordland Kraftlag AS tillatelse til å bygge, eie og drive nettilknytning for Blåfalli Fjellhaugen kraftverk. Vedlagte notat gir en nærmere beskrivelse av saksgang og begrunnelse for vedtaket. Tillatelsen gis i medhold av energiloven § 3-1, energilovforskriften § 3-1.

Anleggskonsesjonen gir rett til å bygge, eie og drive følgende elektriske anlegg:

1. I Blåfalli Fjellhaugen kraftverk:

- En generator med ytelse 185 (220) MVA og spenning 16,5 kV
- En transformator med ytelse 220 MVA og omsetning 16,5/300/420 kV
- Et gassisolert koblingsanlegg i fjell med ett bryterfelt med nominell spenning 300 (420) kV
- Nødvendig høyspenningsanlegg

2. I koblingsanlegg ved Blåfalli III

- Et nytt bryterfelt i det utendørs, luftisolerte koblingsanlegget, med nominell spenning 300
- (420) kV
- Nødvendig høyspenningsanlegg

Fortsatt drive:

- Et inngjerdet område på 3000 m^2.
- Utendørs luftisolert koblingsanlegg med 3 stk. bryterfelt med spenning 300 (420) kV. Med
- bryterfeltet fra punkt 2 i denne konsesjonen, er det totalt 4 felt.
- Et kontrollbygg på 6 x 16 meter og høyde 6 meter som plasseres i utkanten av
- Koblingsanlegget

3. Kraftledning mellom Blåfalli Fjellhaugen kraftverk og koblingsanlegg ved Blåfalli III

En ca. 1,5 kilometer lang jordkabel med nominell spenning (420) 300 kV og tverrsnitt med minimum strømføringsevne tilsvarende PEX 3*1*630 mm^2.

Kulepunkt tre, fire og fem i anleggskonsesjonen meddelt Sunnhordland kraftlag AS 28. november 2023 (NVE-ref. 202314948-4) bortfaller når ovennevnte anlegg settes i drift.

Anleggene skal bygges slik det fremgår av kart 1 og 2 vedlagt denne konsesjonen.

Vilkår

De til enhver tid gjeldende vilkår fastsatt i eller i medhold av energiloven gjelder for konsesjonæren. I

tillegg fastsettes med hjemmel i energiloven § 3-5 annet ledd følgende spesielle vilkår:

1. Varighet

Konsesjonen gjelder inntil [DATO]

2. Fornyelse

Konsesjonæren kan søke om fornyelse av konsesjonen. Søknad om fornyelse skal sendes senest ett år før konsesjonen utløper. Dersom konsesjonæren ikke ønsker fornyet konsesjon, skal det innen samme frist gis melding om dette.

3. Bygging

Frist for idriftsettelse er samme tidspunkt som ferdigstillelse av kraftverket.

4. Drift

Konsesjonæren skal stå for driften av anleggene og plikter å gjøre seg kjent med de til enhver tid gjeldende regler for driften.

Bytte av driftsansvarlig selskap krever overføring av konsesjon. Eventuelt framtidig skille mellom eierskap og drift av anleggene konsesjonen omfatter, krever også godkjenning fra [rette myndighet].

Godkjenning kan gis etter søknad.

5. Nedleggelse

Dersom konsesjonær ønsker å legge ned anlegget mens konsesjonen løper, skal det søkes [rette myndighet] om dette. Nedleggelse kan ikke skje før vedtak om riving er fattet.

6. Endring av konsesjonen

[rette myndighet] kan fastsette nye vilkår for anlegget dersom det foreligger sterke samfunnsmessige interesser.

7. Tilbakekallelse av konsesjon

Konsesjonen kan trekkes tilbake dersom konsesjonæren tas under konkursbehandling, innleder gjeldsforhandling, eller på annen måte blir ute av stand til å oppfylle sine plikter etter konsesjonen.

8. Overtredelse av konsesjonen eller konsesjonsvilkår

Ved overtredelse av konsesjonen eller vilkår i denne konsesjonen kan [rette myndighet] bruke de til enhver tid gjeldende reaksjonsmidler etter energilovgivningen eller bestemmelser gitt i medhold av denne lovgivningen.

[rette myndighet] kan også i slike tilfeller på ethvert tidspunkt pålegge stans i bygging.

9. Detaljplan

Anleggsarbeid for kraftledningen skal inkluderes i detaljplanen for vannkraftverket.

10. Tilsyn

Tilsyn med bygging, drift, vedlikehold og nedleggelse av anlegget er tillagt NVEs miljøtilsyn for vassdragsanlegg. Utgifter forbundet med NVEs tilsyn dekkes av konsesjonæren.

III. Høringsuttalelser i forbindelse med innstillingene

Opprinnelig søknad ble sendt på høring 12. februar 2015. Den ble kunngjort i avisene Kvinnheringen og Grannar, og lagt ut til offentlig gjennomsyn i Kvinnherad og Etne kommune. Den 14. april 2015 ble det arrangert et åpent informasjonsmøte på Dalheim ungdomshus i Omvikdalen. NVE befarte området sammen med søker og representanter fra Kvinnherad kommune og Fylkesmannen den 18. august 2015.

Saken ble av SKL lagt i bero etter at NVE avga positiv innstilling i november 2015. I brev av 17. januar 2022 ba SKL om at saken skulle gjenopptas til behandling. NVE mottok brev fra departementet 19. januar 2022, med forespørsel om å vurdere behov for et oppdatert beslutningsgrunnlag, ny høring og eventuelle endringer i innstillingen for konsesjonsbehandling av Blåfalli Fjellhaugen kraftverk. SKL oversendte oppdatert kunnskapsgrunnlag 05. mai 2023 etter forespørsel fra NVE. Dette har vært på begrenset høring til berørte parter og offentlige høringsinstanser våren 2023.

Ettersom saken har vært på høring i to runder, har departementet valgt å ta med de høringsuttalelsene som får betydning for dagens omsøkte tiltak. Det vil si at dersom det er avgitt høringsuttalelse som på grunn av endring i tiltaket, ikke lenger får betydning, er disse ikke tatt med i det videre.

NVE har mottatt følgende høringsuttalelser ved behandlingen i 2015 og i forbindelse med behandlingen av den supplerende innstillingen:

Kvinnherad kommune gjorde følgende vedtak den 08. mai 2015 (202201708-6):

«(…)

Miljømessig konsekvens:

Kommunen saknar difor ei nærare skildring både av i kva grad det auka tverrsnittet på tunnelen og auken av installert effekt – effektutvidinga– vil få av fyljer for dei miljømessige tilhøva i vassdraget (den fysiske påverkinga på vassmiljøet) og kva verknad effektutvidinga vil få av samfunnsøkonomi, dvs. i form av eigedomsskatt, konsesjonskraft og naturressursskatt til kommunen. Dette er to viktige sider av vurderinga av om fordelane med inngrepet er større enn ulempene, og kommunen ber konsesjonsmyndigheten om å vurdere om det trengst fleire utreiingar for å kunne gjera ei forsvarleg vurdering av konsesjonssøknaden.

(…)

Kvinnherad kommune ser det som positivt at SKL i sitt oppdaterte kunnskapsgrunnlag der dei har tatt inn forslag om slepp av minstevassførsel for bekkeinntaka Kvanngrødhorga og Verahaugen av omsyn til landskap og friluftsliv i tråd med NVE si innstilling 3/11 2015. D.v.s at det skal sleppast 40 l/s frå Kvanngrødshorga og 10 l/s frå Verahaugen i perioden 1/7 til 31/10 Kvinnherad kommune har ikkje hydrologisk kompetanse og difor ikkje høve til å meine noko om den føreslegne vassføringa. Kommunen ber difor NVE om å vurdera kva vasstand som er tilstrekkeleg for å ivareta miljøet, landskap og friluftsliv.

(…)

Blådalsvassdraget høyrer til Vestland vassregion. Vassforvaltningsplanen bestemmer miljømål for vatnet i vassregionen. Målet er at alle vassførekomstar skal nå eit mål om: minst god økologisk og kjemisk tilstand. For vassførekomstar som er sterkt påverka av kraftutbygging, såkalla sterkt modifiserte vassførekomstar, er det gitt høve til unntak frå dei generelle miljømåla. Det er i slike vassførekomstar nok med god økologisk potensial i staden for god økologisk tilstand. Målet om godt økologisk potensial skal ta omsyn til at vassdraget er regulert og nytta til kraftproduksjon. SKL har sjølv peika på at «områdene er sterkt påverka av inngrep» der SKL er konsesjonær

Etter kommunen sitt syn, vil den beste løysinga vera å gjera ei samla vurdering av alle aktuelle hydrologiske og fysiske verkemidlar i heile vassdraget, slik at natur og miljø blir sett i samanheng med mogelege fysiske tilretteleggingstiltak.

(…)

Samanfatning:

Kvinnherad kommune set på store naturressursar som kan vera eit viktig bidrag til å auka etterspurd fornybar energiproduksjon. Kommunen er difor framleis positiv til konsesjonssøknaden.

Til slutt vil kommunen at NVE, før konsesjonssøknaden blir innvilga, be SKL om ei nærare forklaring på korleis effektkøyring vil ha på dei miljømessige tilhøva i vassdraget og kva verknad effektutvidinga vil få ut av samfunnsøkonomi, dvs. i form av eigedomsskatt, konsesjonskraft og naturressursskatt til kommunen. Dette er to viktige sider av vurderinga av om fordelane med inngrepet er større enn ulempene, og kommunen ber konsesjonsmynde om å vurdere om det trengst fleire utreiingar for å kunne gjera ei forsvarleg vurdering av søknaden.

Kvinnherad kommune viser til NVE si innstilling i 2015 der dei rår til at SKL får konsesjon til bygging og drift av Blåfalli Fjellhaugen kraftverk der NVE vurderer at nytten er større enn ulempene for ålmenta og private interesser, der vi seier oss einige i dette med dei merknadane som ligg i denne fråsegna.»

Fylkesmannen i Hordaland uttaler følgende i brev av 28. mai 2015 (201400672-43)

(…)

«Fylkesmannen slutter seg til overordna mål om å auke utnyttinga av eksisterande utbyggingar i Blådalsvassdraget. Bygging av Blådalen Fjellhaugen kraftverk vil auke omfanget av regulert kraft og gi auka vinterproduksjon.

Naturtilhøve, landskap og friluftsliv

Tidlegare utbygginga har gjort at Blådalen i dag fungerer som ein mykje nytta innfallsport til turområda, både i randsona til Folgefonna nasjonalpark og områda innafor verneområdet. Området har lokal og regional verdi i denne samanheng. Dette må leggjast til grunn for utforming av vilkår knytt ved utbygginga, både i anleggs- og driftsfase. Fylkesmannen meiner NVE må vurdere prosjektet for å unngå skjemmande eller unødvendige landskapsinngrep, jf. naturmangfaldlova § 12.

Etter vår vurdering er etablering av deponiområde ved Gaddaneskleivo særleg uheldig. Deponiet på 44 dekar vil fylle ut eit lite våtmarksområde som ligg i ei senking i terrenget. Inngrepet vil føre til utarming av gode landskapskvalitetar. Fylkesmannen vil be NVE vurdere alternativ til etablering av deponiområde i Gaddaneskleivo.

Andre negative verknader for landskapet er knytt til redusert vassføring i bekkane som inngår i prosjektet. Fylkesmannen ber NVE vurdere nivået på minstevassføring.

Sumverknader

Det er til no ikkje utvikla gode verktøy for å vurdere samla belastning etter naturmangfaldlova § 10. Ansvaret for metodeutvikling ligg til aktuelle departement og direktorat. I denne situasjonen vil Fylkesmannen berømme SKL for deira arbeid med å samanstille eksisterande, omsøkte og mogleg framtidige utbyggingar i Blådalen. Informasjonen som er lagt fram er langt meir omfattande og detaljert enn vi tidlegare har sett i nokon kraftverksøknad.

Data av denne type er nødvendig grunnlag for å vurdere samla belastning på naturmangfald og friluftsliv. Kartet syner geografisk plassering av dei ulike inngrepa, og gir samla sett eit inntrykk av omfanget av inngrep i planområdet. Saman med dei ulike delrapportane i konsekvensanalysen kan ein få eit bilde av langsiktige og aggregerte verknader av dei mange

utbyggingane i området. Dette materialet vil kunne nyttast i ein vidare analyse av sumverknad på ulike sektorar.

Vassdragsinngrep sett heile Folgefonnhalvøya under eitt, er svært omfattande. SKL har avgrensa sine vurderingar til landskapsrommet og influensområdet i Blådalen. Dei viser til at omsøkte, truleg og framtidige utbyggingar er relativt små samanlikna med inngrep utført ved tidlegare utbyggingar. Dei meiner at området toler meir utbygging utan at dette vil gå dramatisk ut over natur og miljø.

Økosystema i Blådalsområdet er generelt sett av artsfattig og karrig karakter, utan høgt prioriterte arter eller naturtyper. Dei typiske og mest karaktergivande naturområda i dalføret er truleg fortsatt å finne i regionen. I dette området er difor omsynet til biologisk mangfald truleg ikkje det mest sentrale temaet i ei samla-belastningsanalyse.

Tidlegare utbygging i Blådalen har opna området og gjort det tilgjengeleg for omfattande bruk i samband med friluftsliv og utfart. Område vil truleg fortsatt kunne ha slik funksjon, også om det blir opna for meir utbygging. Fylkesmannen vil likevel vise til at alle nye vegar, fyllingar, kraftliner og overføringar steg for steg bidrar med å utarme landskaps- og opplevingsverdiane i dette høgt skatta området på Folgefonnahalvøya.

Undersøkingar og forsking innan friluftsliv viser at mange ulike faktorar påverkar folk sine val av område for friluftsutøving. Avhengig av kva målgruppe ein reknar med, vil tilgjenge, bruksverdi, grad av tilrettelegging, tradisjonar, symbolverdi og opplevingskvalitetar spele inn. Det er ikkje alltid kollelasjon mellom talet på friluftsutøvarar og området sin kvalitet når det gjeld bruk eller opplevingsverdi. Vurdert ut frå situasjonen i Blådalen er det difor viktig å ikkje redusere kvaliteten på dei naturområda som fortsatt er relativt intakte, har gode landskapskvalitetar og opplevingsverdi og som er attraktive og tilgjengeleg for friluftsliv.

Konklusjon

Fylkesmannen slutter seg til overordna mål om å auke utnyttinga av eksisterande utbyggingar i Blådalsvassdraget. Vi viser til at Blådalen har ein viktig funksjon som innfallsport til fjellområda i søre del av Folgefonnhalvøya, og må reknast å ha regional og lokal verdi for friluftsliv og opplevingsverdi. Vi ber NVE vurdere utbygginga kritisk for å sikre at landskaps og opplevingsverdiane i området vert vektlagt i samband med utbygginga.»

Statsforvaltaren i Hordaland uttaler følgende i brev datert 11. september 2023 (202201708-6):

(…)

«Det var eit relativt omfattande utgreiingsprogram som låg til grunn for konsesjonshandsaminga i 2015. Vi hadde ikkje merknadar til kunnskapsgrunnlaget i høyringsfråsegna vår, og NVE konkluderte i innstillinga som blei oversendt til OED med at kunnskapsgrunnlaget var godt nok utgreidd, og i tråd med naturmangfaldlova § 8.

I det oppdaterte kunnskapsnotatet er fagrapporten for naturmiljø og naturmangfald frå 2014 vurdert i høve til den nye og no gjeldande rettleiaren frå Miljødirektoratet M1941. Vårt inntrykk er at kunnskapen om naturmiljø/naturmangfald som no ligg føre er i tråd med dagens metodikk, og vi ser ikkje nokon vesentlege manglar.

Fagrapporten for fisk og ferskvassbiologi er òg vurdert etter nye metodikkrav. Det er gått lang tid sidan prøvefiske/feltinnsamlingar, og ideelt sett ville det vore ein føremon med nye feltinnsamlingar. Vi trur likevel at den faglege vurderinga sist, og den nye gjennomgangen, tilseier at det er tilstrekkeleg kunnskap til å vurdere verdigrunnlag og konsekvensar. Vi har ut frå dette ikkje vesentlege merknader til konsekvensutgreiinga for vassmiljøet.»

Hordaland fylkeskommune gjorde følgende vedtak den 19. mai 2015 (201400672 – 45):

«1. Hordaland fylkeskommune rår til utbygging av Fjellhaugen kraftverk.

2. NVE bør vurdera høgare sommarvassføring nedstraums inntaket frå Verahaugen.

3. Nedstraums inntaket frå Kvanngrødhorga vil Hordaland fylkeskommune rå til ein monaleg auke i vassføringa i sommarhalvåret slik at landskapskvalitetane i eit mykje brukt friluftsområde vert teken i vare.

4. Av omsyn til landskap og kulturminne bør det planlagde deponiet i Gaddaneskleivo flyttast til magasinet i Blådalsvatnet.

6. Det vert ikkje stilt krav om arkeologisk registrering, då potensialet for funn av automatisk freda kulturminne vert vurdert som lågt. Området er i stor grad påverka av utbygging frå før og røyrgater/vassoverføringar vil i all hovudsak gå i tunnel.

7. Dersom det i samband med gravearbeid vert avdekt automatisk freda kulturminne, må tiltaka justerast eller eventuelt leggjast fram for Riksantikvaren som rette dispensasjonsmynde.»

Vestland fylkeskommune uttaler følgende i brev datert 04. september 2023 (202201708-5):

(…)

«<u>Friluftsliv</u>

Fylkeskommunen har ingen merknadar knytt til friluftsliv.

<u>Vassmiljø</u>

Grad av påverknad på fisk og ferskvatn vil vere den same som vart vurdert i 2014, med unntak av bekkestrekninga ved Krokavatn der bekkeinntaket er tatt ut og påverknaden følgeleg er uendra samanlikna med dagens situasjon. Fylkeskommunen har difor ingen avgjerande vassmiljøfaglege merknadar til det oppdaterte kunnskapsgrunnlaget.»

Direktoratet for Mineralforvaltning uttaler følgende i sitt brev av 17. mars 2015 (201400672 – 34):

«Jf. kart frå Norges geologiske undersøking (NGU) ser det ikkje ut til at planarbeidet kjem i konflikt med mineralressursar av nasjonal eller regional verdi. Utifrå dei interesser DMF skal ivareta har DMF har ingen merknadar.»

Statens Vegvesen uttaler følgende i sitt brev av 27. februar 2015 (201400672 – 32):

«Viser til vår uttale - konsekvensutgreiingsprogram 25.04.2014

I uttalen ber vi mellom anna om ein enkel vurdering av trafikk i kryss mellom kommunalveg og Fv 40.

I fagrapport for samfunn og samfunnsmessige konsekvensar vert det konkludert med at massetransport vil foregå på anleggsområdet og at anleggsmaskinar vil vere stasjonert inne på tiltaksområdet. Fylkesvegen vil av den grunn vere lite påverka av utbygginga i anleggsfasen. I driftsfasen vil trafikken vere som i dag.

Utifrå det som vert drøfta i fagrapporten ser ikkje Statens vegvesen grunn til å stille krav om utbetring av kryss mellom privatveg til Midthølen og Fv. 40.

Tiltakshaver peiker på at trafikkbelastninga kan verte utvida dersom overskotsmassane skal nyttast utanfor tiltaksområdet. Når dette vert aktuelt skal Statens vegvesen ha ein søknad om utvida bruk av adkomsten frå F v.40.

Utover dette har vi ingen merknader.»

Kvinnherad Turlag uttaler følgende i brev av 20. mai 2015 (201400672 – 42):

(…)

«Blådalsvassdraget ber i dag preg av å vere eit område som i stor grad er regulert og utbygd. Det har gått føre seg utbygging i snart 70 år, og omfattar i dag fem kraftverk og åtte reguleringsmagasin. Trass dette er det eit populært område for ulike typar friluftsliv, og ein innfallsport til den sørlege delen av Folgefonna. Området har lett tilkomst med veg, noko som gjer det godt eigna for teltturar og utflukter også for barnefamiliar. Dette gjeld særleg øvste del av tiltaks- og influensområdet, som området rundt Brandvikvatnet. Dette området er mykje brukt til turar, telting, jakt, fiske og rekreasjon.

Det er ikkje tilfeldig at dette området er mykje brukt. Brandvik-området vert opplevd som eit urørt pusterom i eit elles regulert og utbygd område, og har difor høg verdi for friluftslivet i kommunen. Dette vert også påpeika i Norconsult si konsekvensutreiing for samfunn, reiseliv og friluftsliv i området. Her konkluderer dei med at området har høg lokal verdi og middels regional verdi. Det blir her også påpeika at det er stor moglegheit for at området med tida kan bli enda meir nytta til friluftsliv, «nettopp som følge av tilgjengelighet, tilrettelegging og egnethet for en rekke friluftslivsaktiviteter» (Norconsult, 2014, s. 391).

Som også Norconsult sin rapport viser, er øvste del av råka område eit område med stor verdi for friluftslivet, nettopp ved å framstå som urørt. Kvinnherad kommune er allereie sterkt prega av kraftutbyggingar, og me fryktar at den samla belastninga i kommuna vil bli svært høg. Samstundes blir friluftsliv stadig viktigare for folk flest, dette viser både nasjonale og regionale undersøkingar. I ei undersøking frå TNS Gallup i fjor ("Natur- og miljøbarometeret 2014") svarte heile 89 % at dei er "svært interessert" eller "ganske interessert" i friluftsliv. Hordaland fylkeskommune si kulturundersøking i samband med den regionale kulturplanen ("Den store kultur- og idrettsundersøkinga 2013", Kunnskapsgrunnlag for regional kulturplan 2014-2024, Hordaland fylkeskommune) viser at nettopp friluftsliv er det området på kulturfeltet som flest Hordalendingar er interessert i.

Ei utbygging vil ha stor innverknad på vassføringa i bekkane frå Kvanngrødhorga og Verahaugen. Bekken ned frå Kvanngrødhorga renn bratt ned i Brandvikvatnet, og er eit tydeleg blikkfang som gir høg opplevingsverdi. Friluftsliv er utøving av fysisk aktivitet kombinert med naturoppleving, og dersom naturopplevinga blir redusert, vil det gje negative

konsekvensar for friluftslivet. Redusert vassføring vil ha ein negativ verknad på vassdraget sin verdi for friluftsliv og rekreasjon, og me fryktar at ei ytterlegare utbygging i Blådalsvassdraget vil medføre at området mister sin attraktivitet for friluftsliv då opplevingsverdiane vil bli kraftig redusert.

I søknaden er det søkt om ei minstevassføring vi meiner er svært låg. Om det blir høve for utbygging bør denne aukast betrakteleg for å ivareta landskaps- og opplevingskvalitet og tilhøyrande fauna. Kvinnherad Turlag meiner det er viktig å verne desse få gjenverande områda frå utbygging for både noverande og framtidige generasjonar.

3. Konklusjon og anbefaling

Kvinnherad Turlag stiller seg negativ til SKL sine planar om regulering av bekkeinntaka frå Kvanngrødhorga og Verahaugen. Området i Blådalsvassdraget er allereie svært prega av utbygging, og ei vidare regulering i nemnt område vil sterkt svekke opplevingsverdien i landskapet og gje negative konsekvensar for friluftsliv. Kvinnherad Turlag meiner den samla belastninga i Kvinnherad kommune vil bli svært høg dersom desse bekkeinntaka blir ein del av utbygginga.

Fråsegna er utarbeidd i samråd med Bergen og Hordaland Turlag.»

Fjellhaugen beitelag uttaler følgende i brev av 20. mai 2015 (201400672 – 41):

(…)

«Laget har pr. i dag 14 medlemer frå Kvinnherad og Bømlo kommunar. Medlemene har årleg om lag 1300 sauer og lam på sommarbeite i området. Beite vert leigd hos Fjellhaugen grunneigarlag og personar som disponerer beiterettane til bnr. 251.

Beiterettane på eigedomen til Kvinnherad kommune på vestsida av Blåelva vert disponert av Bjørnebøle beitelag som vi har eit godt samarbeid med.

I dette skrivet vil vi nemna forhold som har med vår utnytting av beiteressursane i området å gjera og som bør takast omsyn til i det vidare arbeidet.

- *Vassføringa i hovudvassdraget, Blåelva, vil verta redusert grunna færre dagar med overløp frå Blådalsvatnet. Dermed vil elva gi enno dårlegare gjerdeeffekt for beitedyra enn i dag på strekkja frå Blådalsvatnet til Fjellhaugvatnet. Bekkeinntaka ved Kvanngrødhorga og Verahaugen vil og føra til mindre vatn i deler av Blåelva med same resultat. Søkjar bør påleggast å sjå på avbøtande tiltak som bygging av fleire tersklar i elva som kan heva vasspeilet. Dette vil og ha positiv effekt for landskapsopplevinga for folk flest. Eit alternativ til tersklar vil vera ei viss minstevassføring som kan ha same gjerdeeffekt. Vi kan ikkje sjå at mogelege problemstillingar kring elva si gjerdeeffekt er omtala i søknaden eller i konsekvensutgreiinga slik NVE ber om i fastsetjinga av konsekvensutgreiingsprogrammet.*
- *Inntaket i Sandvatnet var i meldinga lagt slik i terrenget at den skar av driftevegen / turvegen langs nordvestsida av vatnet. Skissa synte og at ei mogeleg skjering i fjell-veggen vart skjemmande og kanskje farleg for dyr og menneske som ferdast der, viss anlegget ikkje vert inngjerda. Vi meinte det burde utgreiast om inntaket kunne ordnast på annan måte enn skissert i meldinga. Utbyggar har alt eit inntak i øvre Sandvatn der inntaket er arrangert på ein grei og forsvarleg måte. Kanskje noko liknande? I søknaden*

vert det hevda at inntaket i Sandvatnet er flytta i høve til skissa i meldinga. Det er i så tilfelle berre om lag 30 meter og utgjer vel ikkje store forskjellen, og våre ynskjer står ved lag.

- *Planlagt anleggsveg til tverrslaget i Underlio kryssar driftevegen for sau frå Vetrhus til kvia i Storebjørnslia. Denne bør få ei slik utforming at beitedyra framleis kan passere problemfritt, både i og etter anleggsperioden.*
- *Elles er det å håpa at ressursane som tunellmassane er, kjem til nytte i ulike samanhengar. Driftevegen langs austre side av Staffivatnet vart bygd av SKL i samband med oppdemming her. Vegen er no delvis øydelagt etter ras og burde vore sett i betre stand. Kanskje kunne tunellstein vore brukt her?*
- *Under sauesankinga om hausten kjem dyra som regel ned langs nordsida av elva frå Nesjastølsvatnet til noverande stasjon ved Staffivatnet. Same området vert ved omsøkt utbygging truleg inngjerda som anleggsområde. Beitelaget vil gjerne kome i dialog med utbyggar om korleis ein skal ordne passasje her.*
- *Vi legg elles merke til at det ved massedeponiet ved Staffivatnet truleg ikkje er teke omsyn til restane av ei jettegryte som står i berget her. Dette er einaste plassen underteikna har registrert jettegryter i denne delen av vassdraget. Den ligg berre få meter frå vegen og er lett tilgjengeleg for folk flest. Ho er synleg når vatnet er tappa ned 3-4 meter, noko som det er kvar sommar. Håpar det kan takst omsyn til dette.*

Dei fleste punkta vi har teke med er viktige for beitebruken i området og det er forventa at dei vert teke omsyn til. Det vert opp til NVE å gi dei pålegg som skal til.»

Bjørnebøle beitelag uttaler følgende i brev av 20.5.2015 (201400672 – 40):

(…)

«Bjørnebøle beitelag:

Har som oppgåve å disponera beiterettane på Kvinnherad kommune sin eigedom, på vestsida av Blåelva. Området strekkjer seg frå Vodlebekkjen ved Midthølen, til Blådalsholmen og vidare heilt inn til Folgefonna. Beitelaget slepper omlag 1240 sauer. Vi har eit godt samarbeid med Fjellhaugen beitelag om sanking og drift elles. Beiteområdet er ein stor ressurs som generer auka matproduksjon og er viktig for landbruket i Kvinnherad. Det kan og nemnast at dyretalet er aukande og nye bruk søkjer beiterett her.

I dette skrivet vil vi nemna forhold som har med vår utnytting av beiteressursane i området å gjera og som bør takast omsyn til i det vidare arbeidet.

- *Vassføringa i elva i dag er ofte så låg at dyra på enkelt vis kan ta seg over til andre sida av elva. Planlagde bekkeinntak ved Kvanngrødhorga og Verahaugen vil og føra til mindre vatn i Blåelva med same resultat. Det er heilt avgjerande med fleire og nye tersklar som kan heva vasspeilet , særleg no når det vert færre dagar med overløp i Blådalsvatnet. Dette vil og ha ei positiv effekt for landskapsopplevinga for folk som ferdast i naturen. Der tersklar er vanskelig å laga må utbyggjar ta utgiftene med oppsettjing og vedlikehald av gjerder, eller anna stengje for beitedyra. Eit anna tiltak kan vera å innføra minstevassføring som vil ha same gjerdeeffekt.*

- *Syner og til brev sendt frå NVE til Skl Produksjon med ref nr: NVE 201400672-20 kv/frjo, 28.01.14 der det vert påpeika at det skal gjevast ei vurdering om redusert vassføring i elvane kan oppheva eller redusera vassdragas betydning som naturleg gjerde i forhold til beitedyr. Vi kan ikkje sjå at dette punktet er teke med verken i konsekvensutgreiinga eller konsesjonsøknaden.*
- *Tunellmassane er å rekna som ressursar som kan koma ålmenta til gode. Det er ynskjeleg å masseutskifta areala rundt nokre av kviene. Dette for å betra tilgjenge for beitebrukarane men og for å betra parkeringstilhøva for jegrar og turgåarar.*
- *Planlagt massedeponi ved Gaddaneskleivo er midt i det området våre sauer oppheld seg i beitesesongen. Det er viktig at ein i annleggstida tek hensyn til beitedyr og om nødvendig ser på avbøtande tiltak for å beskytta beitedyra i denne tida.*

Desse innspela er avgjerande for å sikra framtidig beitebruk i området, vi forventar at desse vert tekne hensyn til under behandling av konsesjonsøknaden.»

Søkers kommentarer

Høringsuttalelsene har vært forelagt tiltakshaver og nedenfor følger NVEs oppsummering av de viktigste punktene i tiltakshavers kommentarer:

«Kvinnherad kommune

Tiltakshavers kommentarer

1. Kommentarer til prosessen

Kvinnherad kommune påpeker at det har gått 8 år siden søknaden ble sendt på høring, og at det har vært store utskiftinger i både kommunestyret og administrasjonen i perioden. Kommunen kritiserer NVE for manglende tilgang på sakens dokumenter.

Kvinnherad kommune informerte SKL før sommeren 2023 om at de ikke hadde tilgang på dokumentene som var på høring (Oppdatert kunnskapsgrunnlag med vedlegg, 2023), og SKL sendte derfor disse til kommunen medio juni 2023. Etter at 155725/1 Side 3 av 5 Kvinnherad kommune sendte sin høringsuttale (datert 31.8.23) er SKL gjort kjent med at kommunen heller ikke hadde tilgang på konsesjonssøknaden (2014) med konsekvensutredninger og vedlegg. Høringsuttalelsen er dermed gitt uten kjennskap til opprinnelig konsesjonssøknad med konsekvensvurderinger og vedlagte fagrapporter.

2. Samlet vurdering av konsekvensene på naturmiljø

Kvinnherad kommune etterlyser en samlet vurdering av tiltakets konsekvenser på naturmiljø i vassdraget, og ber NVE vurdere behovet for ytterligere utredninger for å kunne gjøre en forsvarlig vurdering av konsesjonssøknaden. Slik vurdering er gjennomført og presentert i konsesjonssøknaden (2014) med tilhørende konsekvensutredning og fagrapporter. NVE skriver i sin innstilling til Olje-og Energidepartementet (3.11.2015):

> *Konsekvensutredningen for søknad om bygging av Blåfalli Fjellhaugen kraftverk, sammen med eksisterende kunnskap, høringsuttalelser og tiltakshavers kommentarer til disse, gir tilstrekkelig informasjon til å kunne avgi innstilling i saken.*

Det oppdaterte kunnskapsgrunnlaget med tilhørende fagrapporter som nå har vært på høring, presenterer justeringer i prosjektet og oppdaterte konsekvensvurderinger i tråd med alle gjeldende krav i metodikk og lovverk.

SKL mener det samlede kunnskapsgrunnlaget som er lagt fram, dvs. konsesjonssøknaden (2014) og oppdatert kunnskapsgrunnlag (2023), gir tilstrekkelig informasjon til myndighetene for å kunne fatte vedtak i saken.

Effektkraftverk

Kommunen ber om vurderinger av konsekvensene av at det etableres et effektkraftverk i vassdraget. Kommunen siterer kilder som beskriver mulige konsekvenser av raske endringer i vannstand (magasin) og vannføring (elv). Kommunen etterspør også konsekvensene av økt tunneltverrsnitt/installert effekt.

Som nevnt er dette utredet. Samtlige reguleringsmagasin i Blådalsvassdraget har store reguleringshøyder og er brepåvirket. Artsmangfoldet av fugl, fisk og bunndyr er begrenset, og artene har eksistert sammen med reguleringene i lang tid. Blåfalli Fjellhaugen får inntak i reguleringsmagasinet Midtbotnvatn og utløp i reguleringsmagasinet Fjellhaugvatn. Det er ikke søkt om endring i reguleringsgrensene. Magasinfyllingskurvene presentert i oppdatert kunnskapsgrunnlag viser små forskjeller både mellom dagens situasjon (før utbygging) og opprinnelig søkt alternativ (2014), og mellom opprinnelig søkt alternativ (2014) og justert alternativ (2023). Elvestrekninger blir ikke berørt av effekt/kapasitetsøkningen ved at både inntak og utløp fra kraftverket er i eksisterende reguleringsmagasin.

Samlet volum tunnelmasser i prosjektet er uendret, ved at økt tunneltverrsnitt oppveies av at bekkeinntak Krokavatn tas ut av prosjektet.

Landskap og friluftsliv

Kvinnherad kommune omtaler at Blådalsvassdraget er mye brukt til friluftsliv i kommunen, og trekker fram NVE og Miljødirektoratet sin rapport 49/2013 «Vannkraftkonsesjoner som kan revideres innen 2022» der vassdraget ut fra metodikken er plassert i kategori 1.1.

Veiene som er etablert i forbindelse med SKL sine kraftanlegg gjør at vassdraget er blitt en innfallsport for friluftsliv og camping i området. Blåfalli Fjellhaugen gir tilnærmet ingen endring i opplevelsen av landskapet i området og er ikke ventet å gi konsekvenser for friluftslivet i driftsfasen. I anleggsfasen er det viktig å kombinere hensyn til fremdrift og HMS med allmennhetens bruk av området. Temaet er grundig omtalt i konsesjonssøknaden (2014).

Som kommunen skriver, ble Blådalsvassdraget plassert i kategori 1.1 i NVE og Miljødirektoratet sin rapport 49/2013 fra 2013. Det er en metodisk konsekvens av rapportens vurdering av temaet «landskap/friluftsliv» kombinert med rapportens antagelse om at landskapsopplevelsen kan forbedres ved å ilegge magasinrestriksjoner som «antas å gi lite krafttap». SKL vil påpeke at denne rapporten er en skrivebordstudie fra 2013 som ikke har vært på høring, verken hos oss som regulant eller andre som f.eks statsforvalter, fylkeskommuner eller kommuner.

Gjeldende vannforvaltningsplan for Vestland ble vedtatt i Vestland fylkesting 16.3.2022. I planen er det presisert at vassdraget ikke er prioritert for vilkårsrevisjon. Klima- og

miljødepartementet godkjente oppdatert regional plan for vassforvaltning i vassregion Vestland 31.10.2022. Godkjenningen har eget vedlegg med oversikt over vannforekomster med miljømål som kan medføre krafttap, der ingen vannforekomster i Blådalsvassdraget er nevnt.

3. Endringer fra 2015 til i dag

Kvinnherad kommune skriver at det har skjedd store endringer i samfunnet fra prosjektet sist var på høring og til behandling i NVE. Det nevnes endringer i kraftmarkedet, hvordan kraftanleggene driftes, samt mangel på kraft og økt forbruk/elektrifisering. Endret fokus fra klimakrise til klima- og naturkrise løftes også fram.

En ny virkelighet med økt effektbehov er blitt mer allment kjent enn det var i 2014. Det samme gjelder verdien av å videreutvikle eksisterende anlegg slik at de blir brukt på en enda bedre måte. SKL mener utviklingen de siste årene gjør det enda tydeligere at Blåfalli Fjellhaugen er et godt og viktig prosjekt for både kraftsystemet og samfunnet som helhet.

4. Økonomiske ytelser til Kvinnherad kommune

Kvinnherad kommune etterspør hvilke økonomiske vederlag kommunen får som følge av tiltaket. Kommunen legger stor vekt på at lokalsamfunn som «blir utsett for slike naturinngrep» med påfølgende konsekvenser skal kompenseres. Det omtales også at manglende økonomiske ytelser til lokalsamfunn/vertskommuner kan gi økt motstand mot slike prosjekt.

Det er Stortinget som vedtar rammene for hvordan verdiene fra kraftproduksjon skal fordeles mellom staten, vertskommune og eiere, og SKL følger disse. Kvinnherad kommune er av kommunene i Norge som mottar mest konsesjonskraft som følge av de store kraftanleggene i kommunen. Det største bidraget kommer fra SKL sine Blåfalli-anlegg. Som kommunen selv skriver forventes økningen i ytelser som følge av Blåfalli Fjellhaugen å være beskjeden, noe kommunen reagerer på. SKL kan forstå kommunens ønske om økonomiske ytelser, men når dette kobles til inngrep og tap av naturverdier vil vi minne om at Blåfalli Fjellhaugen utnytter eksisterende reguleringer, bruker svært lite nytt vann og har både små og få nye inngrep.

5. Minstevannføring bekkeinntak

Kommunen er positive til at foreslått minstevannføring i fra bekkeinntakene Verahaugen og Kvanngrøhorga er i tråd med NVEs innstilling (2015)

6. Lokal tilgang på kraft

Kommunen ønsker å sikre tilgang på kraft for etablering av næring, og mener deler av krafta fra Blåfalli Fjellhaugen skal bli tilgjengelig for lokale aktører.

Kraftsystemet er komplekst med ulike typer både produksjonsanlegg og forbrukere, samt flere nettnivå; transmisjonsnett, regionalnett og distribusjonsnett. Tilgangen på kraft påvirkes av alle disse forholdene. SKLs bidrag i dette er robust kraftproduksjon der Blåfalli Fjellhaugen gir økt tilgang på kraft, økt forsyningssikkerhet og stabilitet i kraftnettet.

Hordaland og Vestland fylkeskommune

Tiltakshavers kommentarer

i) Vi imøtekommer Hordaland fylkeskommune sin tilråding om utbygging av Blåfalli Fjellhaugen kraftverk positivt. Selskapet har visjoner om å øke produksjonen av fornybar energi. Dette er i samsvar med nasjonale føringer «Fornybardirektivet» og fylkeskommunale vedtak «Klimaplan for Hordaland 2014-2030, Regional klima- og energiplan».

ii) Alle bekkeinntakene skal bygges som mindre punktinngrep, veiløst. Omfanget knyttet til fysisk inntak er derfor vurdert som små negative.

iii) Bekken fra Verahaugen responderer forholdsvis raskt på endringer i nedbør/tilsig. Det er kun midtpartiet og nedre deler av bekken som er synlig fra anleggsveien langs Blådalsvassdraget. Det kommer inn et uregulert sidefelt til bekken vest for midtpartiet, og dette medfører at restvannføringen i nedre deler av bekken vil være nær 50 % av års middelvannføring. Vi mener derfor at denne bekken er tilfredsstillende ivaretatt mht. vannføring, landskap og opplevelsesverdi knyttet til dette.

iv) Bekken fra Kvanngrødhorga slipper seg bratt ned langs fjellsiden sør for Brandvikvatnet. Uten sammenligning har denne bekkestrengen størst opplevelsesverdi i landskapssammenheng av de omtalte bekkeinntakene. Denne bekken beholder sitt særpreg også ved lavere vannføringer enn i flomsituasjoner, men taper betydelig på så lave vannføringer som rundt 5-persentilen. Bekken ligger nordvendt til og vil naturlig opprettholde en karakteristisk vannføring i hele smelteperioden fra vinterlagret snø nedstrøms inntaket. Utfordringer i landskapsbildet er her kun knyttet til få måneder sensommer og høst. Realistisk vannføring for å opprettholde bekkens opprinnelige karakteristikk i denne perioden er nok betydelig og lite forenlig med ønsket om forsvarlig drift og vannkraftproduksjon.

Bekkeinntakene, som her er omsøkt, ligger høyt til fjells (ca. 800 moh). Vi erfarer stor variasjon i snødybde og -smelting fra år til år. Tekniske inntaksløsninger er eksponert for isdanning og følger naturens gang med hensyn til smeltevann m.m., og dette gjenspeiler våre muligheter for tilkomst og drift av disse. Vi er åpen for dialog med ansvarlige myndigheter for å etablere gode funksjonelle løsninger for slipp av minstevannføring.

Vi ser av høringsinnspillene, at flere parter er opptatt av fremtidig «sommervannføring» nedstrøms bekkeinntakene. Dette sammenfaller naturlig med brukerinteresser og opplevelsesverdien på denne tiden av året. Vannføringen i bekkene fremstår å være mer av underordnet betydning når landskapet er snødekt og i «vinterdvale». Tiltakshaver foreslår derfor at vilkår om minstevannføring spesifiseres til kun å gjelde «sommervannføring» for alle bekkeinntakene. Vannføring etter 5-persentil prinsippet som ellers normalt slippes i vintersesongen, «flyttes» og adderes til sommervannføringen for Kvanngrødhorga, for etter henstilling å øke denne fra 28 til 38 l/s (36 %). Sommersesongen er kort og bør videre defineres for perioden juli til november. SKL foreslår at tabell for minstevannføring (tabell 11, s. 45 i opprinnelig søknad), endres i henhold til følgende tabell.

Inntak	*Perioden (1. juli – 31. oktober)* *l/s*
Kvanngrødhorga	*38*
Verahaugen	*11*

Prosjektet er et O/U-prosjekt og produksjonsbidraget fra bekkeinntakene er avgjørende i beslutningssammenheng. Investerings- og utbyggingskostnadene er høge og tiltakshaver ber derfor om at vilkår for slipp av minstevannføring holdes innenfor foreslåtte rammer.

v) Anvendelse av magasinet i Blådalsvatnet som alternativt steindeponi til tipp Gaddaneskleivo, er nøye vurdert.

- *Positivt kan overskuddsmasser omplasseres i et større steinbrudd sør for Blådalsvatnet og forlenges med videre utfylling sør i vannet. Området er sterkt preget av tidligere landskapsinngrep, ligger i le av Brandvikhorga og ikke eksponert for normal ferdsel eller innsyn. For landskapstilpasning alene er løsningsforslaget velment/fornuftig. Andre sider ved forslaget, må derimot kritisk vurderes.*
- *Realistisk sett knytter det seg større utfordringer til dette alternativet, både med hensyn til HMS og kostnadsaspekter. Kjørelengden forlenges med om lag 3 km (merkostnad ca. 8,1 MNOK). Veien opp til Blådalsvatnet er vinterstengt, smal og bratt. Området er avmerket med tre sikre skredprofiler for årvisse ras. Vinterstenging medfører at det må opprettes et midlertidig deponi for mellomlagring av masser, som siden må transporteres opp om sommeren, for permanent deponering (kostnader vinterproblematikk: skredvarsling, brøyting og strøing, rigging og omlasting, ca. 4 til 7 MNOK). I sum er merkostnadene ved flytting av tipp fra Gaddaneskleivo til Blådalsvatnet beregnet til mellom 12 og 15 MNOK. Reguleringssonen i Blådalsvatnet er stor (100,1 m) og tippmasser kan ikke lagres under LRV. Naturlig fylling av magasinet, er i liten grad styrt (nedbør og bretilsig), og tilkomstperioden for utlegging og forsvarlig deponering av masser, begrenset.*
- *Driftstunellen er omfattende (nær 10 km). Dalføret nedstrøms Blådalsvatnet og like til Jamtelandsvatn er eksponert fra anleggsveien med innsyn på begge sider av vassdraget. Til tross for eksisterende inngrep fremstår større deler av landskapet her med «åpne rom», likevekt og harmoni. Det er kun få steder at den naturgitte topografien/ landskapet, tillater etablering og lagring av større massevolum, på en revegeterbar og forsvarlig måte. Det fremstår derfor vanskelig å erstatte plasseringen av påhogget med bedre alternativer.*

Flere alternative plasseringer av tippmassene er vurdert:

a) *Et tverrslag og massedeponi «Hauablådalen» mellom Blådalsvatnet og Midtbotnvatn, var tidligere planlagt, men bød på utfordringer knyttet til plassering, revegetering m.m. Dette forslaget er tidligere forkastet av fagutreder for landskap. Tverrslaget her kunne uansett ikke erstatte tverrslag Vetrhus.*

b) *Tre alternative tipplokaliteter, henholdsvis ved i) Grøningen, ii) Storbjørnli og iii) Brandvikvatn, er vurdert men forkastet (internt) hovedsakelig for å ivareta eksisterende landskaps- og opplevelsesverdier knyttet til nevnte områder.*

c) Etablering av permanent deponi like sør for påhogget er vurdert, men berører natur- og landskapsverdier av tilsvarende kvaliteter som omtales for Gaddaneskleivo. Påhogg ligger nært i avstand, landskapet har begrenset innsyn, men naturlig topografi er relativt flat og tippområdet blir av denne grunn mer arealkrevende.

d) En kombinasjon med valg av todelt tippløsning (sortert på omtalte alternativer), fremstår som lite hensiktsmessig jfr. tidligere kommentarer.

- *Det ble påvist en mindre tuft ved Gaddaneskleivo i det aktuelle tippområdet. «Kulturminnet er en ruin av en stølsbygning, trolig bare brukt i en kortere periode på 1800-tallet. Som ruin av sel eller annen bygning er den vanlig forekommende både lokalt og regionalt. Som lokalitet utgjør den et kulturmiljø i samspill med terrenget, som gir muligheter for beite og vann. I større sammenheng er den en av mange støler langs Blådalsvassdraget, men i brattlendt terreng ved en fuktig eng er den tydelig mindre egnet enn mange av de større stølene med flere bygninger og større beitemark. Som vanlig forekommende kulturmiljø vurderes seteren på Gaddanestjørno til liten verdi.» Deponiet medfører overdekning av tuften. Vurdert opp mot kulturmiljøets verdi, satt til liten, gir dette liten negativ konsekvens.*
- *Massedeponiene skal tilpasses landskapet og revegeteres naturlig med stedegen frøbank. Toppmasser skal ivaretas og tilbakeføres sammen med stein og blokker i ulike størrelser. Dette sikrer variert lokalklimatiske forhold og akselererer den naturlige revegeteringen. Etter en krevende/vanskelig totalvurdering, står vi fast ved omsøkt tiltak med deponiområde ved Gaddaneskleivo. Plassering av tverrslaget ved Vetrhus er nødvendig ut fra blant annet anleggs- og driftstekniske årsaker. Vi registrerer at fagutreder for landskap, lanserer tipp i Blådalsvatnet som avbøtende tiltak, men heller ikke avviser omsøkte tippforslag: «Lokalt blir det betydelige inngrepsomfang knyttet til deponering av store massevolumer ved Gaddaneskleivo og Staffivatn, men med god planlegging og utforming kan inngrepene bli små, og for Staffivatn sin del til og med kanskje positive. Basert på gjeldende krav fra NVEs miljøtilsyn for både planlegging og gjennomføring må deponiene forventes å få god landskapstilpasning.»*

vi) SKL noterer seg at det ikke stilles krav til arkeologisk registrering, men vil selvsagt ta kontakt dersom observasjoner eller mulige kulturhistoriske funn gjøres.

vii) SKL vil ta kontakt med Riksantikvaren/Hordaland fylkeskommune, dersom det avdekkes automatisk fredede kulturminner eller mistanke om dette. Vi er innforstått med at dette kan medføre justering/revidering av aktuelle planer.

Fylkesmannen i Hordaland

<u>Tiltakshavers kommentarer</u>

i) Vi er tilfreds med Fylkesmannen i Hordaland sin tilråding om utbygging av Blåfalli Fjellhaugen kraftverk. Selskapet har visjoner om å øke produksjonen av fornybar energi, i samsvar med nasjonale føringer «Fornybardirektivet» og fylkeskommunale vedtak «Klimaplan for Hordaland 2014-2030, Regional klima og energiplan». SKL har positivt sameksistert med lokalbefolkning, beitelag, friluftsinteresser m.m. til alle tider og har et ønske om å fortsette med det. Det er i felles interesse å øke produksjonen av fornybar energi, med minst mulig arealkonflikter eller tap av naturmangfold. Vår aktivitet i Blådalsvassdraget

setter naturligvis «fotavtrykk», men også vi har et selvpålagt ønske om å ivareta landskaps- og opplevingsverdiene i dette området.

ii) SKL arbeider daglig for å finne fremtidsrettede og gode løsninger i sin utvikling av fornybar energi. Vi ønsker å øke produksjonen av fornybar energi, med minst mulig arealkonflikter eller tap av naturmangfold. Blådalsvassdraget er steg for steg bygd ut over tid og vannressursene forsøkt optimalisert. Vi forsøker å strekke oss langt for ikke å redusere kvaliteten på de naturområdene som fortsatt er relativt intakte, har gode landskapskvaliteter og opplevingsverdi og som er attraktive og tilgjengelige for friluftsliv. SKL tenker langsiktig og er av den oppfatning at det kan være best samfunnstjenlig fortsatt å videreutvikle og optimalisere et allerede godt utbygd vassdrag. Vi har tro på at Blådalsvassdraget kan videreutvikles for vannkraftformål og samtidig fremstå attraktivt for tur- og friluftsliv m.m.

Statsforvaltaren i Vestland

Tiltakshavers kommentarer

SKL registrerer at Statsforvalteren i Vestland mener det oppdaterte kunnskapsgrunnlaget er i tråd med gjeldende metodikk og gir tilstrekkelig kunnskap om tiltaket.

Statens vegvesen

Tiltakshavers kommentarer

i) SKL bekrefter at tiltaksområdet, anleggsaktivitet og byggetiltak vil foregå lokalt langs Blådalsvassdraget og utenfor Fv. 40. Anleggsperioden/-aktiviteten vil kun være av midlertidig karakter. Erfaringer fra lignende anleggsaktiviteter (eks. Eikemooverføringen ved Vetrhus), har vist at virksomheten i all hovedsak er isolert til anleggsområdet lokalt, kun med begrenset påvirkning av trafikkbelastningen på fylkesveien. Vi deler derfor Statens vegvesen og fagkonsulenten sin oppfatning, og får øye på ikke at det er behov for å utbedre krysset av denne grunn.

ii) Utvidet trafikkbelastning for krysset/Fv. 40, utløses først dersom det blir aktuelt med massetransport ut av dalen. Søknaden omtaler i dag kun lagring av overskuddsmasser lokalt i dalen. Vi er likefult klar over at det hviler et felles samfunnsansvar for gjenbruk eller hensiktsmessig anvendelse av naturressursene, her representert ved overskuddsmasser. Alternative omsetningsmuligheter undersøkes fortløpende og vi vil henvende oss til Statens vegvesen med søknad om utvidet bruksbehov dersom dette blir aktuelt.

Direktoratet for mineralforvaltning

Tiltakshavers kommentarer

SKL er av samme oppfatning som DMF, og ser ikke at tiltaket vil komme i konflikt med mineralressurser av nasjonal eller regional verdi. Jamfør tidligere kommentarer, er vi ellers løsningsorientert og undersøker om det finnes alternative realistiske anvendelsesområder for overskuddsmassene i aktuell tid og rom, uten å kunne gi garantier for dette.

Kvinnherad Turlag

Tiltakshavers kommentarer

SKL forvalter vannressursene i Blådalsvassdraget, og ønsker å øke produksjonen av fornybar energi, med minst mulig arealkonflikter eller tap av naturmangfold. Dette er videre i samsvar med nasjonale føringer «Fornybardirektivet» og fylkeskommunale vedtak «Klimaplan for Hordaland 2014-2030, Regional klima- og energiplan». Vi ber om forståelse for en krevende og ofte vanskelig prosess som er knyttet til slike utbygginger. Blådalsvassdraget er steg for steg utbygd over tid og vannressursene forsøkt optimalisert. SKL tenker langsiktig og er av den oppfatning at det kan være best samfunnstjenlig fortsatt å videreutvikle og optimalisere et allerede godt utbygd vassdrag.

Vann og vassdrag er dominerende elementer i regionen vår. Isolert sett konkluderer fagansvarlig for landskap med at: «Sammenholdt med tidligere kraftutbygginger i Blådalsvassdraget er omfanget av inngrep ved bygging av Blåfalli Fjellhaugen kraftverk små, til dels ubetydelige for landskapet og opplevelsesverdiene knyttet til dette. Dels skyldes det at områdene er sterkt påvirket av inngrep fra før slik at nye inngrep i nærområdene til disse blir lite merkbare, dels at inngrepene i seg selv for det meste er små og konsentrert til avgrensede områder.»

Historien i Blådalsvassdraget har videre vist at det er positive sider ved utvikling av vannkraft som stimulerer til nettopp økt friluftslivsaktivitet og bruk av områder når disse gjøres enklere tilgjengelig. Selskapet sørger velvillig for at veinettet holdes vedlike og i størst mulig grad åpent for alminnelig ferdsel. Nye rasteplasser og utbedring og sikring av merkede turstier, forventes å stimulere til ytterligere bruk av områdene. SKL har derfor tro på at vassdraget kan videreutvikles for vannkraftformål og samtidig fremstå attraktivt for tur- og friluftsliv m.m., i tråd med tidligere samarbeid med turlaget.

For vurdering av konsekvenser knyttet til fraføring av vatn fra nevnte bekkeinntak, viser vi til kommentarer jfr. tilbakemelding til Hordaland fylkeskommune pkt. ii-iv.

Fjellhaugen beitelag

Tiltakshavers kommentarer

SKL viser til dialogmøte med beitelagene den 18. mai i år, der disse temaene ble åpent diskutert. De fleste av merknadene knytter seg til privatrettslige forhold, plikter og avtaler er nedfelt i eksisterende skjøter og avtaler, og må håndteres i henhold til dette. Beitelagene representerer 3. person og alle privatrettslige forhold er/må avklares med grunneier eller rette hjemmelshaver.

i) Som eier av gnr. 104/bnr. 3 og gnr. 251/bnr. 2, 3 og 4 i Kvinnherad kommune har SKL Produksjon AS alle vannretter, fallretter og rett til å legge nødvendige installasjoner knyttet til kraftutbygging på de eiendommene som berøres. Blåelva er regulert, og redusert vannføring i elven har redusert og til tider helt fjernet vassdragets betydning som naturlig gjerde for beitedyr. Under gjennomgang av relevante skjøter og tinglyste avtaler, fremkom der ikke nedfelte plikter spesifikt knyttet til gjerde og gjerdeeffekt. Utfordringene er ikke ny av dato, og omsøkte tiltaksplaner vil kun i begrenset grad endre ved nevnte forhold. Elven har en variert topografi, med flere naturlige «passasjer» for dyr, i nedbørfattige perioder og lav

vannføring. Terskler og utforming av disse, vil ikke endre ved dette alene. Forholdet må avhjelpes partene i mellom, men forankres i eksisterende privatrettslige avtaler.

ii) SKL vil påse at bekkeinntakene utformes på en slik måte at disse ikke representerer noen fare for dyr eller mennesker som ferdes i området. Endelig og tilfredsstillende utforming vil fremgå av detaljplanleggingen.

iii) Merknader knyttet til utforming og plassering av inntaket i Sandvatna er notert. SKL vil utarbeide et hensiktsmessig løsningsforslag og har tro på at dette teknisk sett kan etableres på angitt lokalitet.

iv) SKL vil påse at anleggsveien til tverrslaget i Underlio etableres med tanke på en funksjonell og god løsning for fremtidig ferdsel av beitedyr i dette område. Vi vil videre søke å opprettholde en god dialog med beitelaget, og sørge for at deres interesser også blir ivaretatt under anleggsperioden.

v) Dette er et forslag som faller utenfor eksisterende privatrettslige avtaler, ikke relevant for videre beslutningsprosess av søknaden, og vi henstiller til at det avklares på en annen arena.

vi) SKL ser utfordringen, denne er midlertidig og knyttet til anleggsperioden. Vi inviterer til en tett dialog med beitelaget for å finne en tilfredsstillende løsning for alle parter. Midlertidig oppsett av ledegjerde i forbindelse med sanking og innhenting av dyr ble foreslått under forrige dialogmøte.

vii) Området er i dag betydelig påvirket av eksisterende inngrep (veifremføringer og tippmasser). Planlagt massedeponi ved Staffivatnet er ikke endelig utformet men naturlig tiltenkt i dette området. Opplysningene som her fremkommer vil bli vurdert i den videre detaljplanleggingen.

Bjørnebøle beitelag

Tiltakshavers kommentarer

i) Kommentarer jfr. tilbakemelding til Fjellhaugen beitelag pkt. i. SKL er selv grunneier i større deler av området (gnr. 251/bnr. 2) og i tinglyst kjøpekontrakt fremkommer det at «beitelaget» har rett til å leie beiterettene men: «Forutsetningen for leieretten er dog at den ikke hindrer L/L Sunnhordland Kraftlags nåværende eller framtidige disposisjoner over arealene uansett Kraftlagets formål.»

ii) Temaet er kun kort omtalt i søknadsdokumentet under pkt. 14.8 Naturressurser, landbruk, s 71, da utfordringen betraktes å være av privatrettslig karakter:

«Det drives ikke jordbruk og det er sparsomt med skogressurser i tiltaksområdet. Området er imidlertid aktivt i bruk som sommerbeite for sau. Blåelva er regulert, og redusert vannføring i elva har redusert og til tider helt fjernet vassdragets betydning som naturlig gjerde for beitedyr. Vannstanden i bekkene nedstrøms Kvanngrødhorga og Verahaugen vil bli merkbart redusert i nedbørfattige perioder, men også i dag har bekkene bare en begrenset gjerdefunksjon.»

iii) SKL er positiv til alternativ bruk av overskuddsmassene, er behjelpelig med tilgang på masser, men kan ikke selv påta seg å utføre ønsket arbeid, jfr. kommentarer til Fjellhaugen beitelag pkt. v.

iv) SKL har sameksistert med beitelagene til alle tider og har positiv erfaring med dette. Vi inviterer til en tett dialog med beitelaget for å finne en tilfredsstillende løsning som også ivaretar deres interesser i anleggsperioden.

IV. Departementets bemerkninger

1. Innledning

SKL søkte 17. desember 2014 om tillatelse til bygging av Blåfalli Fjellhaugen kraftverk i Kvinnherad og Etne kommuner. Kraftverket vil utnytte fallet mellom Midtbotnvatn og Fjellhaugvatn, og vil bygges i fjell med inntak i det eksisterende reguleringsmagasinet Midtbotnvatn. I tillegg er det søkt om å ta inn fire bekker fra Krokvatn (Etne kommune), Kvanngrødhorga, Varhaugen og Sandvatn.

Høsten 2015 behandlet Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) saken og positiv innstilling ble oversendt daværende Olje- og energidepartementet 4. november 2015. I etterkant av oversendelsen informerte SKL departementet om utfordringer med lønnsomheten i prosjektet. Dette førte til at departementet ikke behandlet saken videre. I brev av 17. januar 2022 ba SKL om at saken skulle gjenopptas til behandling. NVE mottok brev fra departementet 19. januar 2022, med forespørsel om å vurdere behov for et oppdatert beslutningsgrunnlag, ny høring og eventuelle endringer i innstillingen for konsesjonsbehandling av Blåfalli Fjellhaugen kraftverk. SKL oversendte oppdatert kunnskapsgrunnlag 5. mai 2023 etter forespørsel fra NVE. Dette har vært på begrenset høring til berørte parter og offentlige høringsinstanser våren 2023. NVE oversendte supplerende innstilling til departementet 16. desember 2024.

Blåfalli Fjellhaugen Kraftverk vil bygges i fjell med inntak i det eksisterende reguleringsmagasinet Midtbotnavatnet. I tillegg er det søkt om to bekkeinntak i Kvanngrødhorga og Verahaugen. Kraftstasjonen vil ligge på kote 360 med slukeevne på 53 m^3/s og en effekt på om lag 185 MW. Blåfalli Fjellhaugen kraftverk vil gi bedre utnyttelse av det allerede utbygde Blådalsvassdraget. Brutto middelproduksjon i Blåfalli Fjellhaugen kraftverk er beregnet til 325 GWh. Grunnet redusert produksjon i de eksisterende kraftverkene Blåfalli III og Blåfalli V blir netto innvunnen ny energi årlig rundt 70 GWh.

Tiltaket er i hovedsak uendret i forhold til søknaden sendt i 2014. Endringene begrenser seg til at bekkeinntak Krokavatnet, med tilhørende tunnel, er tatt ut av prosjektet, tverrsnittet på tunnel/vannvei fra inntak i Midtbotnavatnet til kraftstasjon er økt fra 38 m^2 til 42 m^2 for å øke energiproduksjonen og installert effekt er økt fra 150 MW til 185 MW. Bortfall av bekkeinntak Krokavatnet og økt tverrsnitt på tunnel opphever hverandre i forhold til behov for massedeponering slik at det totale massevolumet til deponering nå er beregnet til 950 000 m^3 mot tidligere 960 000 m^3.

Det er også gjort mindre justeringer i dimensjonering av elektriske anlegg. NVE har derfor oversendt nytt forslag til anleggskonsesjon. I 2015 vurderte NVE at nettilknytning med jordkabel

hadde små virkninger for miljø- og samfunnsinteresser. NVE vurderte også et alternativ der en del av strekningen kunne bygges med luftledning. Dette alternativet har SKL nå tatt ut av prosjektet og det er kun nettilknytning med jordkabel som er aktuelt, i tråd med NVEs tidligere anbefaling. SKL har derfor også søkt om å knytte kraftverket til koplingsanlegget ved Blåfalli III med en 300 (420) kV jordkabel.

Ingen av høringspartene går i mot tiltaket, men Kvinnherad turlag er mener at bekkeinntakene må tas ut av prosjektet og viser til at området er sterkt påvirket av eksisterende utbygging.

NVE anbefaler at Blåfalli Fjellhaugen kraftverk med overføringer får konsesjon etter vannressursloven og vassdragsreguleringsloven. NVE anbefaler også at det gis konsesjon etter energiloven til bruk av jordkabel av hensyn til landskap, friluftsliv og naturmangfold.

2. Vurderingsgrunnlaget

I departementets vurdering av om konsesjon skal gis etter vassdrags- og energilovgivningen, må fordelene og ulempene ved det omsøkte tiltaket veies opp mot hverandre. Skader og ulemper for både allmenne og private interesser skal hensyntas.

Bevaring av naturmangfoldet inngår i skjønnsutøvingen ved saksbehandlingen etter vassdrags- og energilovgivningen. Det innebærer at miljøkonsekvensene ved utbygging av Blåfalli Fjellhaugen kraftverk og bygging av kraftledningen må vurderes i et helhetlig og langsiktig perspektiv, der tiltakets bidrag til økt produksjon av fornybar energi og hensynet til kraftbalansen avveies mot forringelsen eller tapet i naturmangfold..

Bestemmelsen i naturmangfoldloven § 8 og prinsippene i samme lov §§ 9-12 legges til grunn som retningslinjer for vedtak etter energi- og vassdragslovgivningen. Det vises i den sammenheng til forvaltningsmålene om naturtyper, økosystemer og arter i naturmangfoldloven §§ 4 og 5. Disse forvaltningsmålene blir vurdert ved departementets behandling etter vassdragslovgivningen.

Konsesjon til kraftledningen er avhengig av konsesjon til bygging av kraftverket. Vedtak fattes samtidig for begge søknadene. Departementet vil i det følgende vurdere søknadene i hvert sitt kapittel, og deretter gi en samlet vurdering og konklusjon for hele prosjektet.

I tråd med naturmangfoldloven § 8 første ledd om kunnskapsgrunnlaget, bygger departementet på følgende:

- SKLs søknad av 17. desember 2014 med tilhørende konsekvensutredninger.
- NVEs innstilling av 3. november 2015
- Befaring 22. september 2016
- SKLs oppdaterte kunnskapsgrunnlag av 5. mai 2023
- NVEs supplerende innstilling av 16. desember 2024
- Registreringer i Naturbase
- Artsdatabanken
- Fotodokumentasjon og dronebilder

Departementet finner at tiltaket er godt nok opplyst ved gjennomførte utredninger og høringer til at vedtak kan fattes. Departementet viser til at materialet antas å gi den kunnskap som kreves om landskapet, utbredelse av naturtyper, den økologiske tilstanden i området og arters

bestandssituasjon. Også virkningene av utbyggingen mener departementet er beskrevet på tilstrekkelig vis.

3. Departementets vurdering av kraftverkets virkninger

3.1. Samfunnsmessige hensyn

Den viktigste samfunnsmessige nytten med Blåfalli Fjellhaugen kraftverk vil være økt produksjon av fornybar kraft, hvor en stor andel er regulerbar. Kraftverket vil gi brutto produksjonsøkning på 325 GWh. Da kraftverket medfører at eksisterende produksjonsvann i Blåfalli III og Blåfalli V vil disponeres på en annen måte, vil netto innvunnen energiproduksjon bli om lag 70 GWh per år. Om lag 58 GWh blir produsert som følge av bedre utnytting av eksisterende reguleringer, mens rundt 12 GWh vil komme fra bekkeinntakene.

Blåfalli Fjellhaugen kraftverk vil medføre bedre utnyttelse av eksisterende reguleringer i Blådalsvassdraget. Kraftverket medfører en økt årlig vinterproduksjon på 75,8 GWh. Merproduksjonen vil genereres om vinteren slik at sommerproduksjonen i de eksisterende kraftverkene vil reduseres noe. Det meste av ny produksjon som bygges i Norge i dag er uregulerbar (småkraft, vindkraft m.m.). I tillegg forventes det økt effekt etterspørsel i kraftsystemet. Med en installert effekt på 150 MW vil kraftverket kunne bidra med verdifull fleksibilitet. Departementet vektlegger høyt bidraget av regulerbar kraft og økt effekt. Etablering av større regulerbare vannkraftgeneratorer vil i følge NVE bedre forsyningssikkerheten og føre til et mer stabilt nett.

I søknaden fra 2014 er utbyggingskostnaden beregnet til 863 mill. kroner. Oppdaterte tall for 2024 er estimert til 1 664 mill. kroner. NVE har beregnet netto nåverdi av prosjektet til - 688 mill. kroner. NVE mener at planlagt utvidelse av produksjonssystemet i Blådalsvassdraget er gunstig. NVE viser til at prosjektet bidrar med økt reguleringsevne og gir muligheter for mer effektkjøring i vassdraget, som kan gi økte inntekter. NVE legger vekt på at dette er et tiltak som vil gi ny fornybar kraft med små miljøkonsekvenser.

Departementet har gjennomført en nåverdiberegning av prosjektet. Med NVEs prisbaner for perioden 2020 - 2060 gir beregningene en negativ nåverdi dersom man legger netto produksjonsøkning på 70 GWh/år til grunn. Om man legger til grunn brutto årlig produksjonsøkning på 325 GWh er nåverdien positiv. Vannkraftverkene i Blådalsvassdraget er utbygd over flere perioder. Blåfalli III ble utbygd i 1968 og Blåfalli V i 2002. SKL oppgir at det vil bli behov for reinvesteringer for å opprettholde produksjonen i de eksisterende kraftverkene. Ved å flytte produksjonen til Fjellhaugen kraftverk legger tiltakshaver til rette for fremtidige reinvesteringer uten nedetid i produksjonen.

Utbyggingen vil medføre at et stort vannkraftsystem som produserer totalt 1600 GWh/år og har flere reguleringsmagasiner og kraftverk kan utnyttes bedre. Nytteverdien av å forbedre driften av et komplekst vannkraftsystem er vanskelig å prissette og er svært avhengig av fremtidige kraftpriser og kostnadene for å bygge prosjektet. Prosjektet er et opprustningsprosjekt som gir bedre utnyttelse av et allerede utbygd vassdrag og bidrar med betydelig regulerbarhet. Ved denne type effektoppgraderinger legger ikke departementet avgjørende vekt på en negativ netto nåverdi beregning. Det er heller ikke kjent hva de faktiske utbyggingskostnadene vil bli. Dette vil først

være kjent etter at detaljplan og anbudskonkurranse er holdt. Det vil da være opp til søker å avgjøre hvorvidt prosjektet totalt sett vil være bedriftsøkonomisk lønnsomt.

Departementet understreker at de samlede virkningene av tiltaket ikke er begrenset til de som kan prissettes. Tiltaket vil også ha virkninger på natur, miljø og areal. I den videre konsesjonsvurderingen vil departementet vurdere miljøvirkningene av tiltaket nærmere, og ta stilling til om tiltaket samlet sett vurderes som samfunnsøkonomisk lønnsomt.

Kvinnherad kommune vil få årlige inntekter fra eiendomsskatt, naturressursskatt, konsesjonsavgift og konsesjonskraft. I anleggsfasen vil byggingen medføre noe økt sysselsetting i regionen. Departementet merker seg at Kvinnherad kommune anser nytten av tiltaket som fordelsmessig, da utbyggingen ligger i et område som allerede er berørt av kraftverksutbygginger. Statsforvalteren tilrår også prosjektet og viser til overordnede mål om å øke utnyttingen av eksisterende utbygginger i Blådalsvassdraget.

Konsekvensene for næringsliv og sysselsetting vurderes som middels positive i anleggsfasen og som noe positive i driftsfasen.

3.2. Hydrologi

Blådalsvassdraget drenerer betydelige deler av Folgefonnas sørlige del og er påvirket av eksisterende reguleringer og overføringer. Samlet tilsig er ca. 790 mill. m^3/år, hvorav rundt 120 mill. m^3/år er overført fra Åkrafjorden. Det er åtte reguleringsmagasin i vassdraget med et samlet volum på ca. 345 mill. m^3, noe som gir en samlet magasinprosent på ca. 43 pst.

Bekkeinntakene Verahaugen og Kvanngrødhorga er ikke brepåvirket. Vannet fra Sandvatnet er i dag allerede tatt inn i Blåfallisystemet. Inntak av bekkene fra Kvanngrødhorga og Verahaugen vil medføre redusert vannføringen i Blåelva.

Det er i konsesjonssøknaden foreslått slipp av minstevannføring fra bekkeinntakene Kvanngrødhorga og Verahaugen som tilsvarer 5-persentil for hhv. sommer og vinter. SKL har senere foreslått å øke minstevannføringsslippet i Kvanngrødhorga i sommersesongen, og redusere minstevannføringen vinter. NVE innstiller på at det skal slippes 40 l/s fra Kvanngrødhorga og 10 l/s fra Verahaugen i perioden 1. juli til 31. oktober.

3.3. Landskap og friluftsliv

Landskapet i tiltaksområdet beskrives i konsekvensutredningen som et kupert og variert fjellandskap med dype daler og høye fjelltopper, og et opprinnelig brepåvirket vassdrag med utspring i breplatået på Folgefonna. Området er påvirket av eksisterende kraftverksutbygging i form av dammer, reguleringsmagasiner, veier mv. Veiutbygging gjør at området er tilgjengelig for allmenheten og er en viktig innfallsport til Folgefonna.

Kraftverket er planlagt som et fjellanlegg. Nedbørfeltene Midtbotnavatnet, og Sandvatnet er allerede utnyttet i eksisterende konsesjoner. I tillegg er det planlagt å ta inn to nye bekkefelt i tunnel. Vannet som er planlagt utnyttet i Fjellhaugen kraftverk er allerede utnyttet i anlegg som vil få redusert produksjon.

Prosjektet medfører ingen nye reguleringsmagasiner, og vannveiene legges i fjell. Den største landskapsvirkningen vil være knyttet til redusert vannføring i bekkene fra Kvanngrødhorga og Verahaugen. Endringen vil spesielt være fremtredende om våren/forsommeren og i flomperioder

om høsten, når bekkene normalt ville hatt stor vannføring, og fremstått som godt synlige landskapselementer.

Flere høringsparter har pekt på ulemper ved å redusere vannføring i bekkene, og bedt om avbøtende tiltak i form av minstevannføring. Kvinnherad turlag ønsker at bekkeinntakene tas ut av prosjektet. Turlaget peker spesielt på verdien av området rundt Brandvikvatnet som er mye brukt til friluftsliv. En reduksjon i vannføring av Kvanngrødhorga vil være negativt for landskapsinntrykket her.

NVE har vurdert søknaden og viser blant annet til at veiløs bygging av bekkeinntakene medfører at omfanget av inngrepet er lite. NVE mener at Kvanngrødhorga har den største opplevelsesverdien, men siden den består av mye stor stein vil det kreves et betydelig vannslipp for at bekken skal fremstå som et betydelig landskapselement. NVE mener at en utbygging med redusert vannføring kun har en liten negativ betydning for landskapsopplevelsen og friluftslivet. Med slipp av tilstrekkelig minstevannføring i sommersesongen mener NVE at fraføring av vann som følge av en utbygging av Blåfalli Fjellhaugen kraftverk vil kunne aksepteres med tanke på landskap og friluftsliv.

Søker har foreslått plassering av tipp i Gaddaneskleivo. Tippen vil i følge søker ligge godt til rette for miljøtilpasning og revegetering. NVE mener etter befaring at tippens plassering kan aksepteres med tanke på landskap og friluftsliv.

Departementet vurderer at tiltaket har begrensede negative konsekvenser med de avbøtende tiltakene som er foreslått og slutter seg til NVEs vurdering av at virkningene for landskap og friluftsliv ikke er avgjørende for konsesjonsspørsmålet.

3.4. Naturmangfold

Naturtyper

Det er registrert en lokalitet med naturtypen "naturlige fisketomme innsjøer og tjern" i Gaddaneskleivo, hvor massedeponi er planlagt. Dette er et lite tjern omkranset med blåbærbjørkeskog og næringsfattig myr.

Statsforvalteren mener at det planlagte deponiet i Gaddaneskleivo er uheldig fordi det vil berøre et våtmarksområde med gode landskapskvaliteter. SKL har vurdert et alternativt deponi, men har forkastet dette på grunn av HMS og økonomi.

NVE mener naturtypen som berøres i Gaddaneskleivo er av liten verdi og relativt vanlig i nærområdet, og finner at konsekvensene ikke er så store at det vil få konsekvenser for konsesjonsspørsmålet. Departementet viser til at konsekvensutredningen om naturmiljø har verdsatt lokaliteten Gaddaneskleivo til liten verdi for naturtyper og vegetasjon, og at deponering av masser i lokaliteten derfor vurderes å gi liten negativ konsekvens.

Departementet slutter seg derfor til NVEs vurdering, og forutsetter at SKL utformer tippområdet på en god måte.

Rødlistede arter

NVE viser til at rødlisteartene strandsnipe (NT) og svartand (NT) er registrert ved Fjellhaugen. Strandsnipe er også registrert i Midtbotnvatn. NVE mener at det er av betydning at disse artene hensyntas gjennom eventuelle detaljplaner. NVE mener at tiltaket som omsøkt kan aksepteres med tanke på rødlistede arter.

Departementet registrerer at strandsnipe nå vurderes som livskraftig og ikke lenger inngår i den oppdaterte rødlista fra 2021. Hensynet til svartand er vurdert som sårbar og må fortsatt ivaretas ved detaljplan.

3.5. Landbruk

Området benyttes til sommerbeite for sau, og to beitelag blir berørt av tiltaket. Blåelva skal fungere som en barriere for dyrene til de to beitelagene, og beitelagene ønsker at det etableres flere terskler i elven for å heve vannspeilet. SKL viser til at de har alle rettigheter til å utnytte Blåelva til kraftproduksjon, og at det ikke er plikter om å opprettholde elvens gjerdeffekt. SKL mener at dette kan forankres i privatrettslige avtaler, noe NVE støtter.

Departementet har ingen ytterligere merknader.

3.6. Kulturminner og kulturmiljø

Det er tre definerte kulturmiljøer ved eller innenfor influensområdet. Kun stølen ved Gaddanestjønno vil bli direkte berørt av tiltaket. I fagrapporten er stølen vurdert til å ha liten verdi. Fylkeskommunen og Statsforvalteren mener at det planlagte massedeponiet i Gaddaneskleivo bør flyttes til magasinet i Blådalsvassdraget, av hensyn til landskap og kulturminner.

NVE viser til at alternative tipplasseringer ikke er aktuelle på grunn av HMS og økonomi. NVE mener at det vil være negativt at stølen i Gaddaneskleivo blir overdekt, men peker samtidig på at dette kulturmiljøet er vurdert til å ha liten verdi. NVE mener at konsekvensene for kulturmiljø ikke er så store at det vil få konsekvenser for konsesjonsspørsmålet.

Departementet slutter seg til NVEs vurdering.

3.7 Forurensing

Departementet anser at det er lite sannsynlig at driftsfasen vil medføre forurensing av betydning. I medhold av vilkårene om forurensing, kan Statsforvalteren pålegge undersøkelser og ytterligere avbøtende tiltak dersom dette er påkrevet.

For anleggsfasen må SKL avklare behovet for utslippstillatelse med Statsforvalteren. Før utbygging må det, som del av detaljplanen, beskrives hvordan forurensing i anleggsperioden skal håndteres.

3.8. Vannforskriften

Vannforskriften § 12 stiller vilkår som må vurderes ved nye inngrep i vassdraget. Departementet har vurdert alle praktiske gjennomførbare tiltak som vil kunne redusere skadene eller ulempene ved tiltaket.

Redusert vannføring på de aktuelle utbyggingsstrekningene med de avbøtende tiltak som foreslått, vil medføre noe negativ virkning for naturmangfoldet i vannforekomstene. Departementet vektlegger at vassdraget allerede er påvirket av eksisterende reguleringer. Departementet finner at utbyggingen av Blåfalli Fjellhaugen kraftverk gir akseptable tap i miljøkvalitet samtidig som det gir betydelig kraftproduksjon. Det vises til NVEs vurdering og det som fremgår av punkt 3.3 til 3.5 ovenfor.

Formålet med utbyggingen er å øke produksjonen av fornybar elektrisitet, og departementet bemerker at forringelse av naturmangfoldet på sikt som følge av inngrepene må sees i sammenheng med dette formålet. Samfunnsnytten i form av økt fornybar kraftproduksjon må anses større enn de ulemper tiltaket medfører, gitt de avbøtende tiltak som er forutsatt gjennomført i medhold av konsesjonsvilkårene. Departementet finner at vilkårene etter vannforskriften § 12 er oppfylt.

4. Departementets vurdering av nettilknytning for Blåfalli Fjellhaugen kraftverk

SKL har søkt om å koble kraftverket til koblingsanlegget ved Blåfalli III kraftstasjon der det går en 300 kV kraftledning videre til Blåfalli. Fra koblingsanlegg i fjell er det planlagt å legge en 600 meter lang 420 kV kabel gjennom tilkomsttunnelen. Fra Blåfalli Fjellhaugen kraftverk er det en avstand på om lag 1 km i luftlinje til koblingsanlegg i Blåfalli III. SKL har i oppdatert kunnskapsgrunnlag søkt om jordkabel basert på høringsuttalelser og NVEs anbefaling.

Kvinnherad kommune anbefaler jordkabel som tilknytningsløsning. Fylkeskommunen ønsker kabelløsning av hensyn til visuelle virkninger og Statsforvalteren ønsker kabelalternativ av hensyn til visuelle virkninger og virkninger for fugl. Departementet har merket seg at alle som har avgitt høringsuttalelse om tilknytningsløsning for Blåfalli Fjellhaugen kraftverk har ønsket kabelløsning, av hensyn til landskap og virkninger for fugl.

NVE har vurdert søknaden, og anbefaler at det gis konsesjon til jordkabel.

Departementet har ingen ytterligere merknader.

5. Samlet belastning

Departementet har foretatt en vurdering av den samlede belastning på økosystemet i tråd med naturmangfoldloven § 10 både knyttet til omsøkte tiltak og for andre eksisterende og mulige fremtidige tiltak. For det omsøkte tiltak vises til gjennomgangen av de enkelte fagtemaer i foredraget her.

I tillegg til det planlagte tiltaket er området preget av eksisterende vannkraftutbygging. Departementet er ikke kjent med øvrige planer for energitiltak i området.

Etter å ha vurdert utbyggingsprosjektet med tilpasninger og avbøtende tiltak, finner departementet etter en totalvurdering at den samlede belastningen for økosystemet ikke vil være til hinder for at konsesjon til Blåfalli Fjellhaugen kraftverk gis, jf. naturmangfoldloven § 10.

6. Konklusjon

I vurderingen av om konsesjon skal gis til Blåfalli Fjellhaugen kraftverk har departementet lagt stor vekt på at utbyggingen vil gi 325 GWh, herunder 70 GWh netto, årlig ny fornybar kraftproduksjon og økt effekt. Ny regulerbar kraft har en særlig høy verdi av hensyn til

forsyningssikkerhet og fleksibilitet. Departementet legger også vekt på at tiltaket bidrar til en bedre utnyttelse av et allerede regulert vassdrag.

Departementet har merket seg at Kvinnherad kommune er positiv til tiltaket.

Da både kraftstasjon og vannveier bygges i fjell vil de synlige inngrepene være begrenset. De negative konsekvensene er i hovedsak knyttet til etablering av massetipp i Gaddaneskleivo og fraføring av vann i bekkeinntakene. Med forslag til slipp av minstevannføring i sommersesongen, krav til utforming av tipp i Gaddaneskleivo og bruk av jordkabel vurderer departementet at hensynet til landskap, friluftsliv og naturmangfold er ivaretatt og vurderer at de miljømessige konsekvensene er begrensede.

Tiltakets lønnsomhet, målt i netto nåverdi, inngår i energimyndighetenes vurderinger av tiltakets fordeler og ulemper. Tiltaket har en beregnet negativ netto nåverdi dersom NVEs basis prisbane legges til grunn. Beregningen fanger imidlertid ikke opp hele verdien av kraftverkets reguleringsevne. Regulerbarhet og fleksibilitet blir stadig viktigere for kraftsystemet og har nyttevirkninger som ikke kan måles i kroner. Ettersom dette tiltaket i tillegg har beskjedne ulemper i form av negative miljøvirkninger (negative eksterne virkninger), mener departementet at tiltakets lønnsomhet kan overlates til tiltakshaver å vurdere.

Etter er helhetsvurdering er departementet kommet til at fordelene ved tiltaket er større enn ulempene for allmenne interesser, jf. vassdragsreguleringsloven § 5. Energidepartementet tilrår at SKL Produksjon får tillatelse til å bygge Blåfalli Fjellhaugen kraftverk med overføring av bekkene Verahaugen og Kvanngrødhorga, jf. vassdragsreguleringsloven § 3.

Det anbefales videre at det gis konsesjon til bygging og drift av nødvendige elektriske anlegg i kraftverket og for å sikre nettilknytning som omsøkt, jf. energiloven § 3-1. Tillatelsene gis på de vilkår som følger vedlagt.

Forholdet til andre lover
Søker oppgir at de innehar alle rettigheter for å gjennomføre tiltaket. Det er derfor ikke nødvendig med tillatelse etter oreigningslova.

Statsforvalteren må kontaktes angående utslippstillatelse etter forurensningsloven for anleggsfasen.

V. Departementets merknader til vilkårene

1. Vilkår etter vassdragsreguleringsloven

Post 6: Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn m.v

Planer for sikkerhet og planer for miljø og landskap skal godkjennes av NVE før anleggsstart. Arbeid kan ikke startes før planene er godkjent.

Post 7: Naturforvaltning

Standardvilkår for naturforvaltning tas med i konsesjonen. Eventuelle pålegg i medhold av vilkårene må være relatert til skader forårsaket av tiltaket og stå i rimelig forhold til tiltakets størrelse.

Post 12: Manøvreringsreglementet

Vannslipp

Det skal slippes 40 l/s fra Kvanngrødhorga og 10 l/s fra Verahaugen i perioden 1. juli til 31. oktober.

Annet

Skrivemåten på magasinene er oppdatert med de offisielt godkjente stedsnavnene fra Kartverket. Departementet har også foretatt enkelte rettelser av mindre feil og utelatelser i reglementet sammenholdt med NVEs supplerende innstilling som er påpekt av SKLs brev av 6. februar 2025. For øvrig vises det til NVEs merknader, som departementet slutter seg til.

Energidepartementet

t i l r å r:

Sunnhordland Kraftlag AS gis tillatelser til bygging av Blåfalli Fjellhaugen kraftverk med tilhørende elektriske anlegg i Kvinnherad kommune, i samsvar med vedlegg til resolusjonen.

Vedlegg 1 til kongelig resolusjon om tillatelser til Sunnhordland Kraftlag AS til bygging av Blåfalli Fjellhaugen kraftverk med tilhørende elektriske anlegg i Kvinnherad kommune

Spesifikasjon av tillatelsene

1. I medhold av vassdragsreguleringsloven § 3 gis Sunnhordland Kraftlag AS tillatelse til å bygge Blåfalli Fjellhaugen kraftverk samt overføre og regulere avløpet fra Kvanngrødhorga og Verahaugen i Kvinnherad kommune, jf. vedlegg 2.
2. Det fastsettes endret manøvreringsreglement for regulering av Kvandals- og Blådalsvassdraget, jf. vedlegg 3.
3. I medhold av energiloven § 3-1 gis Sunnhordland Kraftlag AS tillatelse til å bygge, eie og drive Blåfalli Fjellhaugen kraftverk med tilhørende elektriske anlegg, samt 1,5 km jordkabel fra Fjellhaugen kraftverk til Blåfalli koblingsstasjon, jf. vedlegg 4.
4. Planendringer kan godkjennes av departementet eller den departementet bemyndiger.

Vedlegg 2 til kongelig resolusjon om tillatelser til Sunnhordland Kraftlag AS til bygging av Blåfalli Fjellhaugen kraftverk med tilhørende elektriske anlegg i Kvinnherad kommune

Vilkår

for tillatelse etter vassdragsreguleringsloven og vannressursloven til Sunnhordland Kraftlag AS til å overføre og regulere avløpet fra Kvanngrødhorga og Verahaugen og å bygge Blåfalli Fjellhaugen kraftverk i Kvinnherad kommune, Vestland fylke

(Fastsatt ved kgl.res. 04.04.2025)

1

(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 8 første ledd. Anleggene må ikke nedlegges uten Kongens eller Stortingets samtykke, jf. vassdragsreguleringsloven § 10 annet ledd. Reguleringskonsesjonen, reguleringsanleggene eller andeler i reguleringsanleggene kan bare overdras i forbindelse med samtidig overdragelse av vannfall i samme vassdrag nedenfor anlegget. Det samme gjelder ved andre disposisjoner over konsesjonen, anleggene eller andeler i anleggene, herunder pantsettelse, arrest eller utlegg.

2

(Konsesjonsavgifter)

Det skal betales en årlig avgift til staten på kr 8 pr. nat.hk og de kommuner og fylkeskommuner som Kongen bestemmer på kr 24 pr. nat.hk.

Avgiften til fylkeskommunene og kommunene, fordeles mellom disse innbyrdes etter bestemmelse av NVE. Skjer det endringer i reguleringer, overføringer, kommunegrenser eller annet som i vesentlig grad kan påvirke delingsresultatet, kan ny fordeling foretas. Avgiften avsettes særskilt for hver kommune til et fond, som anvendes etter bestemmelse av fylkestinget eller kommunestyret. Fondets midler skal fortrinnsvis anvendes til utbygging av næringslivet i distriktet.

Satsen for konsesjonsavgifter skal justeres hvert 5. år i tråd med gjeldende regler.

Betales ikke avgiften til forfallstid, betales rente som fastsatt i medhold av forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg.

Avgiften beregnes etter den økning av vassdragets lavvannføring som reguleringen antas å medføre utover den vannføringen som har vært påregnelig år om annet 350 dager i året. Ved beregningen legges det til grunn at magasinet utnyttes slik at vannføringen i lavvannsperioden blir så jevn som mulig. Avgjørelsen om beregning av avgiften treffes av NVE.

Beregningen av konsesjonsavgifter samordnes med beregningen av konsesjonsavgifter for konsesjon etter vannfallrettighetsloven, jf. lov av 14. desember 1917 nr. 16 om konsesjon til rettigheter til vannfall mv. § 18. Avgiften skal betales av de enkelte vannfalls- eller brukseiere som utnytter den regulerte vannføringen. Plikten til å betale avgiftene inntrer etter hvert som den regulerte vannføringen tas i bruk.

3

(Konsesjonskraft)

Det skal avstås til kommuner og fylkeskommuner som kraftanlegget ligger i, inntil 10 prosent av den for hvert vannfall innvunne økning av vannkraften beregnet etter reglene i vassdragsreguleringsloven § 14 annet ledd, jf. § 3 fjerde ledd. Avståelse og fordeling avgjøres av NVE med grunnlag i kommunens behov til den alminnelige elektrisitetsforsyning. Avgitt kraft kan kommunen nytte etter eget skjønn.

Det kan bestemmes at det i tillegg skal avstås inntil 5 prosent av kraften til staten beregnet som i første ledd. Staten rår fritt over tildelt kraft. Plikten til å avstå kraft påhviler de enkelte vannfalls- eller brukseiere.

Plikten til å avstå kraft inntrer etter hvert som den regulerte vannføringen tas i bruk.

NVE bestemmer hvordan kraften skal avstås og beregner effekt og energi.

Kraft tas ut i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger eller fra konsesjonærens ledninger med brukstid ned til 5.000 timer årlig.

Konsesjonæren kan ikke sette seg imot at kraften tas ut fra andres ledninger og plikter i så fall å stille kraften til rådighet. Kostnadene ved omforming og overføring av kraften ved uttak andre steder enn kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger betales av den som tar ut kraften.

De enkelte vannfalls- eller brukseiere har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og brukstidens fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av Energidepartementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel. Avbrytelse eller innskrenkning av leveringen som ikke skyldes force majeure, må ikke skje uten departementets samtykke.

Prisen på kraften fastsettes basert på gjennomsnittlig selvkost for et representativt antall vannkraftverk i hele landet. Skatter beregnet av kraftproduksjonens overskudd ut over normalavkastningen inngår ikke i selvkostberegningen. Departementet skal hvert år fastsette prisen på kraften levert kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger.

Vedtak om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny vurdering etter 20 år

4

(Kontroll med betaling av avgift mv.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 (Konsesjonsavgifter) og kontroll med vannforbruket, kan med bindende virkning fastsettes av Energidepartementet.

5

(Byggefrister)

Arbeidet med det konsesjonsgitte tiltaket må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonen ble gitt og fullføres innen ytterligere 5 år. Fristene kan forlenges av NVE. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av ekstraordinære forhold (force majeure) har vært umulig å utnytte.

6

(Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster,

landskapsområder, kulturminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart.

7

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Konsesjonæren plikter å legge fram detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for anleggene. Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

8

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet

a. å sørge for at forholdene i Blådalsvassdraget er slik at de stedegne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av utbyggingen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser i de områdene som berøres av utbyggingen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av vannkraftanlegget/utbyggingen.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeidet tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak.

V

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste friluftlivsundersøkelser i de områdene som berøres av utbyggingen. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av vannkraftanlegget.

VI

Konsesjonæren kan bli pålagt å dekke utgiftene til ekstra oppsyn, herunder jakt- og fiskeoppsyn i anleggstiden.

VII

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren

9

(Automatisk fredete kulturminner)

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredede kulturminner etter lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredede kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen og eventuelt Sametinget) med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan berøre kulturminnet, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 8 andre ledd, jf. §§ 3 og 4.

10

(Forurensning)

Konsesjonæren plikter etter Statsforvalterens nærmere bestemmelse:

a. å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med anlegget er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.
b. å bekoste helt eller delvis oppfølgingsundersøkelser i berørte vassdragsavsnitt.

11
(Veier, ferdsel mv.)

Konsesjonæren plikter helt eller delvis å erstatte utgiftene til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veier, broer og kaier, hvor disse utgifter antas å bli særlig øket ved anleggsarbeidet. Veier, broer og kaier som konsesjonæren anlegger, skal kunne benyttes av allmenheten, med mindre NVE vedtar noe annet.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utilgjengelige.

12
(Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan NVE pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprenskinger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan NVE pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Pålegg etter dette vilkåret vil bygge på en plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegg, samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold, er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

13
(Rydding av reguleringssonen)

Neddemmede områder skal ryddes for trær og busker på en tilfredsstillende måte. Generelt gjelder at stubbene skal bli så korte som praktisk mulig, maksimalt 25 cm høye. Ryddingen må utføres på snøbar mark. Avfallet fjernes.

Dersom ikke annet blir pålagt konsesjonæren, skal reguleringssonen holdes fri for trær og busker som er over 0,5 m høye. I rimelig grad kan NVE pålegge ytterligere rydding. Dersom vegetasjon over HRV dør som følge av reguleringen, skal den ryddes etter de samme retningslinjene som ellers er angitt i denne posten.

Rydding av reguleringssonen skal være gjennomført før første neddemming og bør så vidt mulig unngås lagt til yngletiden for viltet i området.

Tilsyn med overholdelsen av bestemmelsene i denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

14
(Manøvreringsreglement)

Det er fastsatt et manøvreringsreglement som setter grenser for vannstand og vannslipping, med bestemmelser om kontroll og hvordan tapping av magasin skal skje.

15

(Hydrologiske observasjoner)

Konsesjonæren skal etter vedtak fra NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentliges interesser, og gjøre materialet tilgjengelig for allmennheten.

16

(Registrering av minstevannføring, krav om skilting og merking)

Det skal etableres en måleanordning for registrering og dokumentasjon av minstevannføring. Løsningen skal godkjennes av NVE. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares på en sikker måte i hele anleggets levetid.

Ved alle reguleringsmagasin og steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om manøvreringsbestemmelser og hvordan dette kan kontrolleres. NVE skal godkjenne skiltenes utforming og plassering.

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av utbyggingen må markeres på kart på opplysningsskilt og merkes eller sikres.

For alle vassdragsanlegg skal det etableres og opprettholdes hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

17

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av utbyggingens virkninger for berørte interesser. Undersøkelsesrapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. NVE kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

18

(Militære foranstaltninger)

Ved damanlegget kan det treffes militære foranstaltninger for sprenging i krigstilfelle, uten at eieren har krav på erstatning for de ulemper eller rådighetsbegrensninger dette medfører. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den innskrenkning eller benyttelse av anleggene som er nødvendig og den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

19

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av NVE bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

20

(Kontroll og sanksjoner)

Konsesjonæren må tåle den kontroll med overholdelsen av de fastsatte vilkår eller pålegg gitt i medhold av vilkårene som NVE finner nødvendig. Utgifter med kontrollen kan kreves dekket av konsesjonæren.

NVE kan kreve at konsesjonæren skal rette forhold som er i strid med loven eller vedtak fattet i medhold av loven.

NVE kan treffe vedtak om tvangsmulkt for å sikre at en plikt som følger av loven eller vedtak i medhold av loven, blir oppfylt. Tvangsmulkten kan fastsettes som en løpende mulkt eller som et engangsbeløp. Tvangsmulkten tilfaller statskassen.

Departementet kan fatte vedtak om at konsesjonen trekkes tilbake ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2 (Konsesjonsavgifter), 3 (Konsesjonskraft) 5 (Byggefrister), 14 (Manøvreringsreglement) og 20 (Kontroll og sanksjoner).

Ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av spesielle konsesjonsbetingelser for de enkelte deltagere i reguleringen, mister vedkommende vannfalls- eller brukseiers retten til å bruke driftsvannet som er innvunnet ved reguleringen. NVE kan ilegge overtredelsesgebyr til den som forsettlig eller uaktsomt overtrer eller medvirker til overtredelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av loven.

Med bøter eller fengsel inntil tre måneder straffes den som forsettlig eller uaktsomt overskrider konsesjonen eller overtrer konsesjonsvilkår eller pålegg fastsatt med hjemmel i loven.

NVE kan helt eller delvis inndra utbytte fra overtredelse.

21
(Tinglysing)

Konsesjonen med tilknyttede vilkår skal tinglyses etter tinglysingsloven.

Departementet kan ved enkeltvedtak bestemme at et utdrag av konsesjonen skal tinglyses som en heftelse på eiendommer hvor konsesjonen kan medføre en forpliktelse.

Vedlegg 3 til kongelig resolusjon om tillatelser til Sunnhordland Kraftlag AS til bygging av Blåfalli Fjellhaugen kraftverk med tilhørende elektriske anlegg i Kvinnherad kommune

Manøvreringsreglement for regulering av Kvandals- og Blådalsvassdraget, og utbygging av Blåfalli Fjellhaugen kraftverk i Kvinnherad kommune, Vestland fylke

(Fastsatt ved kgl.res. 04.04.2025, erstatter tidligere reglement fastsatt ved kgl.res 20.5.1949, senere endret 26.10.1956, 09.06.1961, 12.08.1966, 06.11.1970, 20.04.1977, 11.09.1981, 14.07.1989, 26.05.1995, 01.03.1999, 05.04.2002, 20.06.2003 og sist endret 29.06.2011)

1.
Reguleringer

Magasin	Naturlig vannst. kote	Reg.grenser Øvre kote	Reg.grenser Nedre kote	Oppd. m	Senkn. m	Reg. høyde m
Fjellhaugvatn	347,3	374,9	345,3	27,6	2,0	29,6
Staffivatnet	422,3	437,0	420,0	14,7	2,3	17,0
Jamtelandsvatn	424,2	437,0	424,2	12,8	0	12,8
Blådalsvatnet	673,3	711,3	611,2	38,0	62,1	100,1
Botnavatn	727,8	727,8	710,0	0	17,8	17,8
Midtbotnavatnet	735,6	771,1	700,1	35,5	35,5	71,0
Sandvatna	795,0	798,1	797,2	3,1	0	0,9
Ytre Møsevatnet	845,2	873,2	851,9	28,0	0	21,3
Indre Møsevatnet	851,9	873,2	820,2	21,3	31,7	53,0
Blomstølsskardvatnet	1034,4	1034,4	1004,4	0	30,0	30,0
Kvanndalsvatnet	770,9	770,9	740,9	0	30,0	30,0
Nesjastølsvatnet	652,2	652,7	651,7	0,5	0,5	1,0

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner. Høydene er oppdatert av SKL i 2024 i henhold til NN2000.

Overføringer

Bassengene i Blomstølsskardsvatnet bindes sammen med tunnel.

Avløpet fra Blomstølsskardsvatnet, nedbørfelt oppgitt til 10,4 km^2, blir overført til Blådalsvassdraget.

Avløpet fra Blåelva, nedbørfelt oppgitt til 7,5 km^2 inklusive overføringen fra Blomstølsskardsvatnet, sammen med avløpet fra et nedbørfelt ved Sandahorgi, nedbørfelt til sammen oppgitt til 1,9 km^2, blir overført til Møsevatnet.

Avløpet fra Eikemovassdraget, nedbørfelt oppgitt til 8,2 km^2 blir overført til Nedre Vetrhusvatnet.

Avløpet fra Sandvatna, nedbørfelt oppgitt til 4,7 km^2, blir primært ført inn på tilløpstunell til Blåfalli Fjellhaugen kraftverk og sekundært til Nedre Vetrhusvatnet.

Avløpet fra Nedre Vetrhusvatnet, nedbørfelt oppgitt til 9,6 km^2 + 4,7 km^2 (Sandvatna) + 8,9 km^2 (Eikemovassdraget), blir overført til Blådalsvatnet.

Avløpet fra Kvanngrødhorga, nedbørfelt oppgitt til 1,4 km^2, blir ført inn på tilløpstunnel for Blåfalli Fjellhaugen kraftverk.

Avløpet fra Verahaugen, nedbørfelt oppgitt til 0,6 km^2, blir ført inn på tilløpstunnel for Blåfalli Fjellhaugen kraftverk.

Avløpet fra Botnavatn, nedbørfelt oppgitt til 3,0 km^2, blir ført inn på tilløpstunnel for Blåfalli III kraftverk.

Avløpet fra Grønningenbekken II ved kote 730, nedbørfelt oppgitt til 0,8 km^2, blir ført inn på driftstunnelen til Blåfalli III kraftverk.

Avløpet fra Grønningsbekken, nedbørfelt oppgitt til 1,9 km^2, blir ført inn på tilløpstunnel til Blåfalli III kraftverk.

Avløpet fra Bekk Urdabotn ved kote 720, nedbørfelt oppgitt til 0,7 km^2, blir ført inn på driftstunnelen til Blåfalli III kraftverk.

Avløpet fra Kvandalsvatnet, nedbørfelt
oppgitt til 3,5 km^2 blir overført til Svartatjørn.

Avløpet fra Fossabekken, nedbørfelt oppgitt til 0,8 km^2, blir ført inn på tilløpstunnel til Blåfalli Vik kraftverk.

2.

Ved manøvreringen skal det has for øye at vassdragets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene så vidt mulig ikke økes. Forøvrig kan tappingen skje etter kraftverkseiers behov.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Konsesjonæren skal etter vedtak fra NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentliges interesser, og gjøre materialet tilgjengelig for allmennheten.

4.

Viser det seg at vilkår om vannslipp og
vannstandsendringer medfører skadelige
virkninger av omfang for allmenne interesser, kan det gjøres nødvendige endringer i reglementet. Dette kan skje uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Energidepartementet.

5.

I perioden 01. juni til 31. august slippes en minstevannføring fra bekkeinntak 1 og/ eller 2 i Eikemooverføringen på til sammen 0,1 m^3/s. Bekkeinntak 1 og 2 skal èn gang i halvåret i forbindelse med vår- og høstflom og i samme tidsrom stenges i en periode på to døgn for å bidra til økt massetransport og opprensking øverst i Skreddalselva. Konsesjonæren skal overvåke og fotodokumentere situasjonen i Skreddalen.

Fra bekkeinntak i Bekk Urdabotn skal det slippes en minstevannføring på 10 l/s hele året.

Fra bekkeinntak i Grønningsbekken II skal det slippes en minstevannføring på 10 l/s hele året.

I perioden 01.juli-31.oktober skal det slippes 10 l/s fra Verahaugen og 40 l/s fra Kvanngrødhorga.

Vedlegg 4 til kongelig resolusjon om tillatelser til Sunnhordland Kraftlag AS til bygging av Blåfalli Fjellhaugen kraftverk med tilhørende elektriske anlegg i Kvinnherad kommune

Anleggskonsesjon

Meddelt:

Sunnhordland Kraftlag AS .

Organisasjonsnummer: 916 435 711

Dato:	04.04.2025
Varighet:	**04.04.2055**
Ref:	24/3268

Kommune: Kvinnherad

Fylke: Vestland

I medhold av lov av 29. juni 1990 nr. 50 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energiloven) § 3-1, jf. forskrift av 7. desember 1990 nr. 959 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energilovforskriften) § 3-1 gis Sunnhordland Kraftlag AS under henvisning til søknad av 17.12.2014, NVEs innstilling av 3.11.2015, oppdatert kunnskapsgrunnlag 05.05.2023, supplerende innstilling 16.12.2024 og kgl.res. av 04.04.2025 anleggskonsesjon.

Anleggskonsesjonen gir rett til å bygge, eie og drive følgende elektriske anlegg:

1. I Blåfalli Fjellhaugen kraftverk:

- En generator med ytelse 220 MVA og spenning 16,5 kV
- En transformator med ytelse 220 MVA og omsetning 16,5/300/420 kV
- Et gassisolert koblingsanlegg i fjell med ett bryterfelt med nominell spenning 300 (420) kV
- Nødvendig høyspenningsanlegg

2. I koblingsanlegg ved Blåfalli III

- Et nytt bryterfelt i det utendørs, luftisolerte koblingsanlegget, med nominell spenning 300 (420) kV
- Nødvendig høyspenningsanlegg

Fortsatt drive:

- Et inngjerdet område for utendørs koblingsanlegg som utvides fra 3 til 5 dekar.
- Utendørs luftisolert koblingsanlegg med 3 stk. bryterfelt med spenning 300 (420) kV. Med bryterfeltet fra punkt 2 i denne konsesjonen, er det totalt 4 felt.
- Et kontrollbygg på 6 x 16 meter og høyde 6 meter som plasseres i utkanten av koblingsanlegget

3. Kraftledning mellom Blåfalli Fjellhaugen kraftverk og koblingsanlegg ved Blåfalli III
En ca. 1,5 kilometer lang jordkabel med nominell spenning (420) 300 kV og tverrsnitt med minimum strømføringsevne tilsvarende PEX 3*1*630 mm^2.

Kulepunkt tre, fire og fem i anleggskonsesjonen meddelt Sunnhordland kraftlag AS 28. november 2023 (NVE-ref. 202314948-4) bortfaller når ovennevnte anlegg settes i drift. Anleggene skal bygges slik det fremgår av kart 1 og 2 vedlagt denne konsesjonen.

Vilkår

De til enhver tid gjeldende vilkår fastsatt i eller i medhold av energiloven gjelder for konsesjonæren. I tillegg fastsettes med hjemmel i energiloven § 3-5 annet ledd følgende spesielle vilkår:

1. *Varighet*

   Konsesjonen gjelder inntil 04.04.2055.

2. *Fornyelse*

   Konsesjonæren skal søke om fornyelse av konsesjonen Søknad om fornyelse skal sendes senest ett år før konsesjonen utløper. Dersom konsesjonæren ikke ønsker fornyet konsesjon, skal det innen samme frist gis melding om dette.

3. *Bygging*

   Frist for idriftsettelse er samme tidspunkt som ferdigstillelse av kraftverket.

4. *Drift*

   Konsesjonæren skal stå for driften av anleggene og plikter å gjøre seg kjent med de til enhver tid gjeldende regler for driften.

   Bytte av driftsansvarlig selskap krever overføring av konsesjon. Eventuelt framtidig skille mellom eierskap og drift av anleggene konsesjonen omfatter, krever også godkjenning fra NVE. Godkjenning kan gis etter søknad.

5. *Nedleggelse*

   Dersom konsesjonær ønsker å legge ned anlegget mens konsesjonen løper, skal det søkes NVE om dette. Nedleggelse kan ikke skje før vedtak om riving er fattet.

6. *Endring av konsesjon*

   NVE kan fastsette nye vilkår for anlegget dersom det foreligger sterke samfunnsmessige interesser.

7. *Tilbakekallelse av konsesjon*

   Konsesjonen kan trekkes tilbake dersom konsesjonæren tas under konkursbehandling, innleder gjeldsforhandling, eller på annen måte blir ute av stand til å oppfylle sine plikter etter konsesjonen.

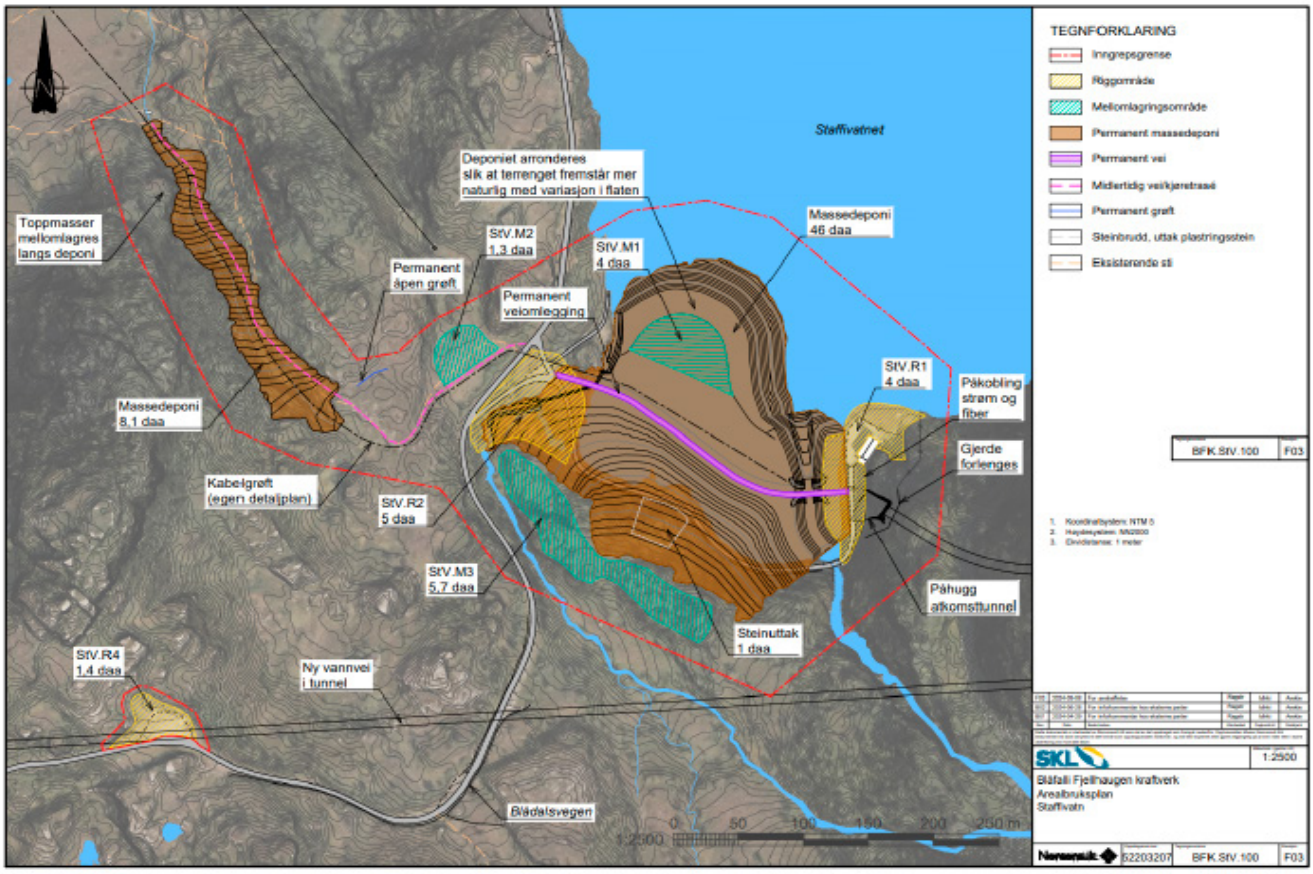
8. *Overtredelse av konsesjonen eller konsesjonsvilkår*

   Ved overtredelse av konsesjonen eller vilkår i denne konsesjonen kan NVE bruke de til enhver tid gjeldende reaksjonsmidler etter energilovgivningen eller bestemmelser gitt i medhold av denne lovgivningen.

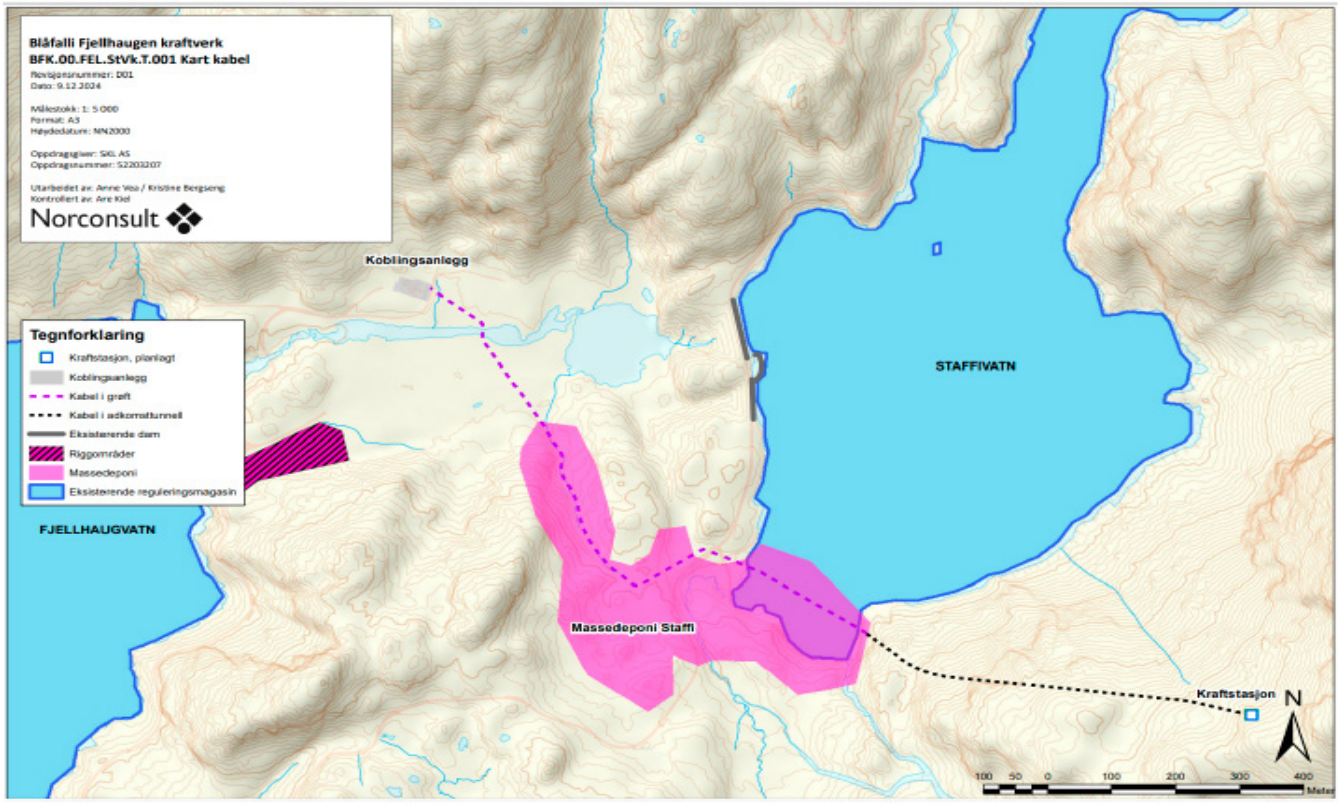
   NVE kan også i slike tilfeller på ethvert tidspunkt pålegge stans i bygging.

9. *Detaljplan*
Anleggsarbeid for kraftledningen skal inkluderes i detaljplanen for vannkraftverket.

10. Tilsyn
Tilsyn med bygging, drift, vedlikehold og nedleggelse av anlegget er tillagt NVEs miljøtilsyn for vassdragsanlegg. Utgifter forbundet med NVEs tilsyn dekkes av konsesjonæren.

Kart 1: Arealbrukskart. Jordkabeltrasé er vist med sort stiplet strek.

Kart 2: Jordkabeltrasé vist med lilla stiplet strek der kabelen legges i grøft, ca. 1000 meter fra Blåfalli koblingsstasjon (grå firkant), frem til kraftverkstunnelen. Tunnelen er vist med sort stiplet strek. Kabelen legges gjennom tunnelen frem til kraftverket, ca. 500 meter. Rosa områder viser massedeponi.

7. Å Energi Vannkraft AS

(erverv av aksjer i Orkla Energi AS - vedtak)

Brev 7. april 2025

Energidepartementet viser til brev fra Advokatfirmaet Haavind datert 12. februar 2025, hvor det på vegne av Å Energi Vannkraft AS (Å Energi Vannkraft) søkes om konsesjon etter vannfallrettighetsloven § 23 for erverv av 100 % av aksjene i Orkla Energi AS (Orkla Energi).

Bakgrunn for søknaden

Å Energi Vannkraft og Orkla ASA (Orkla) har inngått avtale om at Å Energi Vannkraft skal erverve samtlige aksjer i Orkla Energi. Orkla Energi eier 100 % av aksjene i Orkla Energi Sauda AS, som igjen eier 85 % av aksjene i Aktieselskabet Saudefaldene (Saudefaldene). De resterende 15 % av aksjene i Saudefaldene eies av Sunnhordaland Kraftlag AS. Gjennom aksjeervervet blir Å Energi Vannkraft indirekte eier av 85 % av aksjene i Saudefaldene. Saudefaldene har rettigheter som er konsesjonspliktige etter vannfallrettighetsloven. Ervervet utløser derfor konsesjonsplikt etter vannfallrettighetsloven § 23 annet ledd. Det er fremlagt styresamtykke ved protokoll fra styremøte i Saudefaldene datert 28. januar 2025, jf. vannfallrettighetsloven § 23 fjerde ledd.

Å Energi Vannkraft er et heleiet datterselskap av Å Energi AS. Selskapet er eid av kommuner i Agder og Buskerud med en eierandel på 67,38 %, samt Statkraft med en eierandel på 32,62 %.

Saudefaldene ble etablert i 1913. Saudefaldene driver syv kraftverk i Sauda som utnytter vannfall i Sauda, Ullensvang og Odda. Selskapet fikk konsesjon til kraftutbygging i Sauda i 1914. I 1966 inngikk Saudefaldene avtale om foregrepet hjemfall til staten og umiddelbar tilbakeleie av Saudefaldenes daværende kraftverk med tilhørende anlegg og fallrettigheter. I 2000 ble Saudefaldenes leieavtale med staten forlenget frem til om med 2030. Avtalen ble inngått med Statkraft SF, som senere overførte avtalen til Statkraft Energi AS (Statkraft). I 2003 ble Saudefaldene meddelt konsesjon for videre drift av kraftverkene, samt ytterligere utbygging i Saudafjellene (Saudaprosjektet). Konsesjonen omfatter både bruksrett til fallrettighetene Saudefaldene leier av Statkraft, og eiendomsrett til fallrettigheter Saudefaldene ervervet ved avtale og ekspropriasjon i forbindelse med Saudaprosjektet. Både de leide og eide fallrettighetene er konsesjonspliktige etter vannfallrettighetsloven.

Departementets vurdering

Det er søkt om konsesjon etter vannfallrettighetsloven § 23 andre ledd for Å Energi Vannkrafts erverv av 100 % av aksjene i Orkla Energi.

Ved erverv av aksjer i et selskap med begrenset ansvar i et slikt antall at erververen blir innehaver av aksjer som representerer mer enn en femdel av samtlige aksjer i selskapet, kreves konsesjon såfremt selskapet direkte eller indirekte innehar eiendomsrett eller annen

rettighet som erververen ikke kunne erverve uten konsesjon eller vedtak etter vannfallrettighetsloven, jf. vannfallrettighetsloven § 23 andre ledd.

Å Energis erverv av 100 % av aksjene i Orkla Energi krever derfor konsesjon etter vannfallrettighetsloven § 23 andre ledd, jf. første ledd. Departementet viser til at kravene til offentlig eierskap er oppfylt, og at det er grunnlag for å gi konsesjon.

Vedtak

I medhold av vannfallrettighetsloven § 23 gis Å Energi Vannkraft AS konsesjon for det omsøkte ervervet av 100 % av aksjene i Orkla Energi AS. Det settes ingen særskilte vilkår for konsesjonen.

Det gjøres oppmerksom på at det med dette vedtaket ikke er gjort noen endringer i tidligere meddelte konsesjoner eller tilknyttede vilkår.

8. Statkraft Energi AS – Eidfjord Nord

(reviderte vilkår for tillatelser for reguleringene i Eidfjord Nord i Eidford kommune og Ulvik herad)

Kongelig resolusjon 20. juni 2025

I. Innledning

Eidfjord Nord reguleringene ligger på Vestlandet i indre deler av Hardangerfjorden. Reguleringene består av vassdragene i Eidfjord, Sima og Osa. Vassdragene er alle påvirket av reguleringene med fraført vann som utnyttes til fornybar produksjon. Kraftverkene som utnytter Eidfjord Nord-reguleringene har en installert effekt på til sammen 1133,8 MW og en midlere årsproduksjon på 3147 GWh/år. Kraftverkene Lang-Sima og Sy-Sima har betydelig vinterproduksjon og store effektbidrag. I tillegg har kraftverkenes reguleringsevne en viktig rolle for å dekke effekttopper og håndtere feil og ubalanser i kraftsystemet. Statkraft Energi AS (heretter Statkraft) er regulant.

I henhold til vassdragsreguleringsloven § 8 tredje ledd kan tidligere tidsubegrensede konsesjoner revideres 50 år etter de ble gitt. Revisjonsadgangen gir innenfor bestemte rammer mulighet for å sette nye vilkår for å bøte på skader og ulemper som følge av vassdragsreguleringer. Det kan foretas en generell modernisering av de opprinnelige konsesjonsvilkårene og vilkår som i dag er uaktuelle, kan slettes.

Denne revisjonssaken omfatter samtykke til statsreguleringer gitt ved kgl.res. av 18. mai 1973 og 4. juni 1975, reguleringskonsesjoner gitt ved kgl.res. 3. september 2004 og 22. mars 2013, samt NVEs vedtak av 10. mai 2005 om konsesjon til Storlia kraftverk. Kravet om revisjon er fremmet av Eidfjord kommune, Ulvik herad og Forum for Natur og Friluftsliv Hordaland (heretter kalt FNF). Ettersom opprinnelige tillatelser til regulering er gitt ved kongelig resolusjon fastsettes også endring av vilkår ved kongelig resolusjon.

Kravstillerne krever at det gjennomføres en miljøbasert minstevannføring i Bjoreio, Sima og Austdølo i tillegg til at det kreves endring av manøvrering og fylling i enkelte magasin. Videre er det påpekt behov for tekniske forbedringer, både for å bøte på skader, men også for å bedre tilgjengeligheten for allmennheten.

Statkraft har utarbeidet revisjonsdokument med tilhørende fagrapporter. Revisjonsdokumentet har vært på høring.

NVE oversendte innstilling til departementet i desember 2023 der de anbefaler minstevannføring i Bjoreio og Sima av hensyn til laks og sjøørret. Videre anbefaler NVE at det innføres moderne standardvilkår med vilkår om naturforvalting som vil kunne innfri flere av kravene i revisjonen og bidra til miljøforbedring. NVE fraråder at det settes krav om magasinrestriksjoner for magasinene. De foreslåtte tiltakene vil bedre vilkår for laks, sjøørret og naturverdiene som finnes i vassdraget og gir et samlet produksjonstap på rundt 9 GWh årlig. NVE anbefaler at regulanten innbetaler et engangsbeløp på 2,5 millioner kroner til villreinfond.

Energidepartementet har sendt NVEs innstilling på høring til Eidfjord kommune, Ulvik herad og Vestland fylkeskommune.

Departementet tilrår at vilkårene revideres og slutter seg til NVEs anbefaling om å fjerne utdaterte konsesjonsvilkår og at det innføres nye standardvilkår etter vassdragsreguleringsloven. Departementet mener at alle forhold som fortsatt er aktuelle fra de opprinnelige konsesjonene ivaretas ved innføring av dagens standardvilkår, og slutter seg til NVEs forslag med de enkelte justeringer som fremgår i det videre.

Departementet anbefaler ikke innføring av restriksjoner for magasinene. Magasinrestriksjoner vil ha konsekvenser for reguleringen i etterfølgende år og vil derfor medføre så tyngende restriksjoner på manøvreringen at fordelene ikke veier opp for ulempene.

Departementet anbefaler pålegg om endret minstevannføringsregime i Bjoreio og pålegg om slipp av vann til Simaelven. Departementet anbefaler ikke pålegg om minstevannføring i Austdølo. Departementet tilrår at det innbetales et beløp på 2,5 millioner kroner til villreinfond.

I resolusjonen er NVEs innstilling i revisjonssaken gjengitt under kapittel II, høringspartenes merknader til NVEs innstilling under kapittel III, deretter følger departementets samlede vurdering og konklusjon i kapittel IV og til slutt departementets merknader til nye vilkår i kapittel V. Utkast til kgl.res. har vært forelagt berørte departementer i tråd med retningslinjen Om statsråd.

II. NVEs innstilling

NVEs vurderinger og tilrådinger er nærmere omtalt under departementets vurderinger. Innstillingen kan leses i sin helhet på NVEs hjemmesider. Sammendraget av NVEs innstilling til departementet av 14. desember 2023 er her sitert i sin helhet og lyder:

> «NVE anbefaler at det innføres nye og moderne vilkår for alle konsesjonene i Eidfjord Nordreguleringen. De moderne vilkårene gir myndighetene hjemmel til å pålegge relevante undersøkelser og avbøtende tiltak etter behov. Mange av kravene som har kommet inn i vilkårsrevisjonen kan løses med hjemmel i disse.
>
> For bedre å hensynta gyte- og oppvekstområder for laks og sjøørret i Sima, anbefaler NVE at det slippes en minstevannføring gjennom året som alltid sikrer 0,3 m^3/s øverst på anadrom strekningen.
>
> I Bjoreio mener vi det er viktig å bidra til å redusere de påviste flaskehalsene for laks og sjøørret. Disse er lav vanntemperatur om sommeren og lav vintervannføring. For å heve vanntemperaturen om sommeren foreslår vi å øke andelen av minstevannføringen som kommer fra Isdøla og Bjoreio oppstrøms Sysenvatn. Samtidig foreslår vi å forskyve noe av vannslippet fra sommer til vinter for å øke vintervannføringen noe.
>
> NVE anbefaler at Statkraft bidrar med 2,5 millioner kroner til fond for reinen på Hardangervidda.
>
> NVE har balansert hensynet til naturverdiene i vassdragene og viktigheten av regulerbarheten og fleksibiliteten i kraftproduksjon i reguleringsområdet. Totalt vil de nye kravene medføre et årlig produksjonstap på om lag 9 GWh, og et netto nåverditap på 94 millioner kroner, om vi

sammenligner med opprinnelig konsesjon. Krafttapet utgjør 0,3 % av totalproduksjonen ved Eidfjordverkene.

Flere av kravene som har kommet inn i vilkårsrevisjonen, som vannslipp i Austdøla og magasinrestriksjoner av hensyn til friluftslivet, ville medført så stor påvirkning på kraftsystemet at NVE ikke anbefaler de i nye vilkår.»

III. Kommentarer til NVEs innstilling

Departementet har sendt NVEs innstilling på høring til fylke og kommuner. Følgende uttalelser er mottatt:

Statkraft Energi AS uttaler følgende i brev av 3. september 2024:

«Vi viser til Norges vassdrags- og energidirektorats (NVE) innstilling i revisjon av konsesjonsvilkår for reguleringen i Eidfjord Nord i Eidfjord kommune og Ulvik herad, Vestland fylke av 14.12.2023. Statkraft støtter hovedmålet med vilkårsrevisjoner om å bedre miljøforholdene i regulerte vassdrag dersom nytten er større enn kostnaden. Statkraft arbeider aktivt med tiltak for å bedre forholdene for anadrom fisk i de regulerte vassdragene. Vi er i hovedsak positive til de nye vilkårene NVE anbefaler i sin innstilling, men anbefaler noen justeringer knyttet til vilkårene om vannføringsmåling på Høl og minstevannføring i Sima.

Vannføringsmåling på Høl

I Bjoreio har Statkraft i samarbeid med NVE, miljøforvaltning (Miljødirektoratet og Statsforvalteren) og forskningsinstitusjoner endret manøvreringen gjennom 5 midlertidige manøvreringsreglement for å bedre forholdene for laks og sjøørret i Bjoreio. Det innebærer at det er utviklet et meget godt kunnskapsgrunnlag om virkninger på fisk av ulike vannslipp i dette vassdraget. Statkraft er positive til NVEs forslag til vilkår knyttet til vannslipp til Bjoreio og anser forslaget som en videreføring og stadfesting av det gode arbeidet vi har gjort for anadrom fisk i Bjoreio.

Statkraft mener imidlertid at kravet om vannføring ved Høl/Vøringsfossen på sommeren bør gjennomsnitts måles over 12 timer istedenfor 6 timer. I NVEs innstilling er det lagt stor vekt på å øke temperaturen under vekstsesongen for anadrom fisk i Bjoreio. NVE innstiller på et lavere vannslipp til Vøringsfossen enn dagens manøvrering. Hensikten er å minimere kaldt vann fra Sysenvatn slik at vanntemperatur i Bjoreio blir høyere. NVEs anbefaling er basert på tabellen under (fra side 53 i NVEs innstilling) hvor man i alternativ D slipper 6,3 m^3/s fra Sysenvatn og får en vanntemperatur på 12,4 grader. Statkraft er enig med NVE at det kan redusere kaldt vann fra Sysenvatn.

Tabell 9: De ulike slippscenarioene som er utredet for å kunne si noe om påvirkningen de forskjellige slippstedene har for vanntemperatur på anadrom strekning i Bjoreio. Scenarioene viser hvilken andel av minstevannføringen som kommer fra Bjoreio, Isdøla og restfeltet og dermed hva som må slippes fra Sysenvatn for å nå vannkravet målt ved Høl. Modellen er laget ut i fra temperaturdata fra 2014 og 2016, men bare data fra 2014 er vist her (Sørås og Pedersen (2020) og Sørås (2022). (For hele tabellen se dok #49)

Alternativ/ scenario	Sluppet vannmengde (m³/s) og slippsted			Restfelt oppstrøms Høl	Vannmengde målt målt ved Høl (m³/s)	Gjennomsnitt (°C)
	Bjoreio	Isdøla	Sysenvatn			
A1	0	2	7,8	1,2	11	11,8
A2	2	0	7,8	1,2	11	11,6
A3	1	1	7,8	1,2	11	11,8
B1	0,5	0	9,3	1,2	11	10,9
C1	0	0	9,8	1,2	11	10,7
D	2	1	6,3	1,2	10,5	12,4

For å kunne justere vannslippet fra Sysenvatn ned mot grensen på Høl på 10,5 m^3/s er vi imidlertid avhengig av mer enn 6 timers gjennomsnittsmåling. Vannet bruker inntil 4 timer fra Sysenvatn til målestasjonen på Høl der regulatoren regulerer hver halvtime. Det betyr at om vi går under kravet for gjennomsnittsmålingen et par minutter etter hel/halv time, så vil den regulere ca. en halv time senere. Da kan det gå 4,5 timer før dette gir utslag på Høl. Dersom regulatoren trenger neste tidspunkt også, altså en halvtime senere, så har vi ikke mye tid før vi må gjøre manuelle grep for å unngå å gå under grensen for gjennomsnittsmålingen. Med gjennomsnitt på 12 timer vil vi kunne utnytte potensialet til regulatoren, og redusere mengden vann som slippes fra Sysenvatn.

NVE innstiller på tillatelse til å pendle kravet på 10,5 m^3/s ned til 10 m^3/s i kortere perioder så lenge gjennomsnittsmålingen overholdes. Dette er 0,5 m^3/s under kravet mot det som var 1 m^3/s under kravet i det midlertidige manøvreringsreglementet. På grunn av de ovennevnte utfordringene om avstanden fra slippsted til målested, gjennomsnittsmåling og at vi fortsatt ikke kan gå under 10 m^3/s målt ved Høl, er det vanskelig å manøvrere etter det som vi leser som intensjonen i NVEs innstilling. Statkraft mener muligheten for å pendle 1 m^3/s under kravet har liten betydning for opplevelsen av Vøringsfossen.

Statkraft anbefaler at vi kan måle med gjennomsnitt på 12 timer ved Høl for å kunne utnytte potensialet til regulatoren, og ligge med mindre overtapping. Statkraft anbefaler også å ha mulighet for å pendle med inntil 1 m ^{3}/s under kravet, altså ned mot 9,5 m ^{3}/s i korte perioder uten at det er et brudd på konsesjonen. Dette vil føre til lavere krafttap og en redusert mengde kaldt vann, som kan være med å bedre forholdende for anadrom fisk i Bjoreio.

Drøllstølsbekken kraftverk

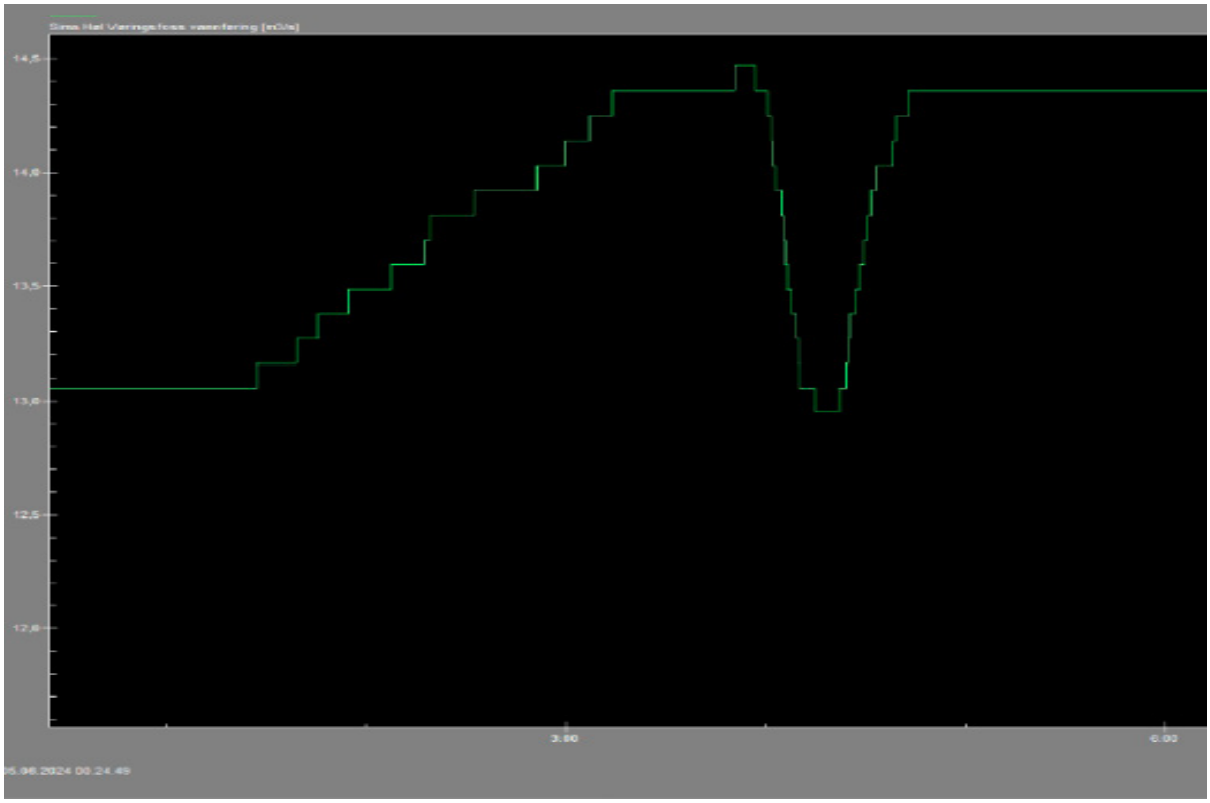
En annen utfordring er utfall eller stans av Drøllstølsbekken kraftverk, som ligger oppstrøms Høl. Drøllstølsbekken kraftverk ble satt i drift i mai 2024. Eiere er Hywer og Statkraft har

ingen påvirkning på drift av kraftverket. Maksimal slukeevne er 2,6 m^3/sek. Avstanden fra inntaksdemningen til utløpet fra kraftverket er ca.1680 meter i elveløpet. Det er ikke montert omløpsventiler i kraftverket. 5.juni 2024 var det et utfall på kraftverket som medførte at vannføringen på Høl ble redusert med ca. 1,4 m^3/s fra 14,4 til 13 m^3/s i løpet av 25 minutter, se figur under. Som figuren viser var vannføringen tilbake på 14,4 m^3/s før timesskifte. Dersom vannføringen hadde vært 11,2 m^3/s ved starten av denne hendelsen ville vi fått et brudd på konsesjonen ved at vannføringen hadde sunket under 10 m^3/s i noen minutter. Dersom Statkraft skal ta hensyn til at Drøllstølsbekken kraftverk kan stanse må vi i praksis sørge for en vannføring på Høl som er høyere enn den vannføringen som er bestemt i NVEs forslag på 10,5 m^3/s. Dette vil i praksis si økt tilførsel av kaldt vann fra Sysenmagasinet med lavere vanntemperatur i Bjoreio og et vesentlig tap av energi som resultat. I konsesjonssøknaden for Drøllstølsbekken er det beskrevet en årsproduksjon 9,8 GWh. Dersom vi skal garantere og ligge over 10 m^3/sek må vi i praksis ligge på min. 11,5 m^3/sek på grunn av mulig utfall i Drøllstølsbekken kraftverk og overtapping i sommerperioden 1.6-15.9 gir et krafttap som overgår årsproduksjonen til Drøllstølsbekken kraftverk.

I NVEs innstilling er det foreslått vilkår om at Statkraft skal sørge for en vannføring på Høl på 1,5 m^3/s om våren og høsten. En stans av Drøllstølsbekken kraftverk vil påvirke vannføringen på Høl også i disse periodene. Hvilken virkning en stans av Drøllstølsbekken kraftverk vil ha i disse to periodene er vanskelig å forutsi fordi det vil variere avhengig av tilsig i restfelt. Dette har vi ingen erfaring med, men det vil utgjøre et volum av tapt energi dersom Statkraft skal sørge for en buffer på vannføringen på Høl også i disse periodene.

Statkraft anbefaler at departementet tydeliggjør at vannføringsendring ved målestasjonen på Høl som skyldes endring i vannføring ut av Drøllstølsbekken ikke gir konsesjonsbrudd.

Figuren viser vannføring på Høl i perioden med utfall i Drøllstølsbekken kraft.

Krav om minstevannføring i Simadalselva

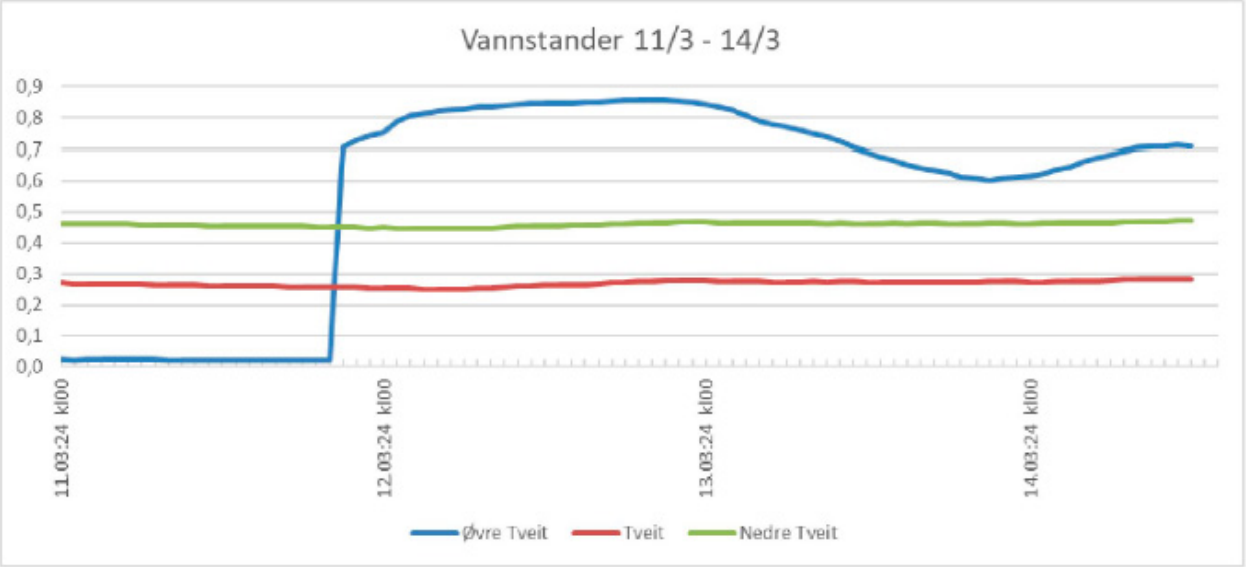
For å sikre vann på en større andel av gytegropene gjennom vinteren og øke habitattilgangen for ungfisk i vassdraget, anbefaler NVE at det slippes en minstevannføring som sikrer 300 liter/s øverst på anadrom strekning gjennom hele året i Sima. Statkraft har vært positive til et slikt vilkår om minstevannføring. Etter NVEs innstilling har Statkraft gjennomført to prøvetappinger fra Rembesdalsvatn for å undersøke hva som må til for å holde minstevannføringskravet. Under redegjør vi for resultatene fra prøvetappingene og endrede forutsetninger.

Simadalselva kan enkelte ganger ha veldig lav vannføring, og i UniMiljø (Skoglund 2013) ble det skrevet at en minstevannføring på 300 liter/s målt ved Tveit vil kunne sikre de viktigste gyte- og oppvekstområdene, der vinteroverlevelse er mest kritisk. Varighetskurven for Simadalselva viser at det hender det er under 300 liter/s på Tveit, men veldig sjelden under 100 liter/s. Statkrafts tidligere analyser av minstevannføring har forutsatt at alt vannet som slippes fra Rembesdalsvatn kommer frem til målepunktet på Tveit. Analysene som ligger til grunn for NVEs innstilling tilsa at det sjelden ville være behov for å slippe mye vann for å opprettholde 300 liter/s, og at et vilkår om minstevannføring ville gi det lave krafttapet som oppgis i NVEs innstilling.

Forutsetningen om at alt vannet som slippes fra Rembesdalsvatn kommer frem til målestasjonen på Tveit viser seg imidlertid å være feil. Statkraft har tappet vann i to perioder. Den første tappingen startet 14. februar 2024 og det ble tappet i 8 døgn med ett snitt på 186

liter/s. Det ble ikke registrert tilsvarende endring i vannføringen på målestasjonen på Tveit. Resultatene fra denne testen tyder på at vannet forsvinner i grunnen på vei ned.

11. mars gjennomførte vi enda en test hvor vi tappet 428 liter/s i 30 timer. I forbindelse med dette ble det etablert to midlertidige målestasjoner som ble gitt navn Øvre Tveit og Nedre Tveit. Resultatene fra den andre testen er vist i figuren under. Vannet blir registrert ved Øvre Tveit, lenger opp enn anadrom strekning, men lite av vannet blir registrert på Tveit målestasjon og Nedre Tveit målestasjon.

Etter to prøvetappinger er det fortsatt stor usikkerheten knyttet til hvor mye vann som kommer frem til målepunktet og hvor lang tid det tar. Ut fra disse prøvetappingene forventer vi imidlertid at vannslippet må være svært høyt for å sikre en minstevannføring på 300 liter/s målt på Tveit, og mye høyere enn det som lå til grunn for beregningen av årlig produksjonstap på 2 GWh.

Statkraft mener kost-nyttevurderingen av dette kravet er endret såpass mye at vilkåret bør endres. Forutsetningene som lå til grunn for Statkraft og NVEs forslag om minstevannføring i Sima er feil. Dersom det skal slippes vann i Sima mener Statkraft at det bør være et fast vannslipp fra Rembesdalsvatn de dagene det er lite vann målt på Tveit heller enn et fast minstevannføringskrav på Tveit. Det vil gi Statkraft bedre kontroll på kraft tapet som følge av vannslippet, samtidig som vi kan sikre gytegroper for anadrom fisk ved å slippe vann i de tørre periodene.»

Miljødirektoratet uttaler følgende i brev av 3. september 2024:

«Miljødirektoratets høringsinnspill av 5. juli 2021: Vi vurderer at hensynet til anadrom fisk i Bjoreio, Simadalselva, og Osa, og villreinstammen på Hardangervidda er viktigste tema i vilkårsrevisjonen for konsesjonene under Eidfjord Nord reguleringen. Oppsummert mener vi at følgende avbøtende tiltak må tas inn i de nye reviderte konsesjonsvilkårene:

- Tabellen under viser Miljødirektoratets forslag til vannføring i Bjoreio

Periode	Vannføring	Målested	Kommentar
01.06-15.09	11 m3/s	Høl (Vøringsfossen)	Hovedformål: Opprettholde Vøringsfossen som landskapselement. Tilfredsstillende for fiskeproduksjon og vandring når det slippes "varmere" vann fra Storlia og Isdal
20.06-15.09	Vannslippsteder og mengde primært: Isdal: 2 m3/sek Storlia: slippe forbi alt vann om nødvendig. Sysenmagasinet: kun supplering for å nå vannføringskrav ved Vøringsfossen (Høl) Vannslippsteder sekundært: Isdal 2 m3/sek Storlia 3 m3/sek Sysenmagasinet: supplering for å nå vannføringskrav i Vøringsfossen	Isdal, Storlia og Høl (Vøringsfossen)	Formål for primært: Så langt som mulig unngå unaturlig kaldt vatn i Bjoreio om sommeren. Formål for sekundært: Oppnå minimum samme temperatureffekt i Bjoreio som først i forsøksperioden. Restfeltet vil normalt bidra med relativt mye vann i starten og mindre utover i perioden. Det må etableres ett system for innfasing av Isdal, Storlia og ved behov Sysen.
15.09-15.11	3 m3/s Fra 16. september skal vannføringen justeres ned gradvis over 5 døgn og med maks 10 cm /time.	Høl (Vøringsfossen)	Formål: Unngå perioder med svært lav vannføring i perioden fram til gyting og i gytetida og myk reduksjon av vannføring.
15.11 – 01.06	2 m3/s Kan sette krav på 2 m3/s i snitt i løpet av et døgn, men en skal ikke gå under 1,5 m3/s.	Blåsteinen (lakseførende strekning i Bjoreio)	Formål: Sikre en vannføring som hindrer tørrlegging av gytegroper og sikrer et vanndekt areal for smoltproduksjon i Bjoreio. Dette vil også ha effekt på vintervannføringen i Eio.
18.05	1 mindre flom (episode med forhøyet vannføring) med topp over 10 m3/s	Høl (Vøringsfossen)	Formål: sikre utvandring av smolt innenfor "normalt" tidsvindu i Bjoreio. Dersom restfeltet ikke har sørget for forhøyet vannføring mellom 5. og 18. mai, skal det 18. mai slippes 10 m3/sek over minst 24 timer og maks nedkjøring på 10 cm /time påfølgende døgn.

- I Simadalselva anbefaler vi at vannføringen ikke blir lavere enn 400 l/ sek målt på Tveit gjennom hele året.

- I Austdøla i Osavassdraget anbefaler vi at vannføringen ikke blir lavere enn 200 l/ sek på anadrom strekning gjennom hele året.

- Miljødirektoratet foreslår at det settes vilkår om at det skal avsettes midler til et villreinfond. Dette er viktig for å kunne iverksette målrettede tiltak som ser flere reguleringer og andre menneskelige inngrep i sammenheng og med økonomiske bidrag fra flere parter.

NVEs innstilling til revisjon av vilkår i Eidfjord nord reguleringen:

Samlet anbefaling for Bjoreio

NVEs forslag til minstevannføringsregime vil bidra til å redusere den negative virkningen til de to største flaskehalsene for laks og sjøørret i ferskvannsfasen. I Bjoreio anbefaler vi at minstevannføringsregimet skal være følgende:

Periode	Dato	Minstevannføring	Målested
Vår	15. april til 31. mai	Sikre 1,5 m^3/s	Høl
Sommer	1. juni til 15. september	10,5 m^3/s	Høl
	25. juni til 15. august	3,0 m^3/s, eller tilsiget dersom dette er mindre	Inntak Isdal og/eller Storlia/Bjoreio
	16. august til 15. september	2,0 m^3/s, eller tilsiget dersom dette er mindre	Inntak Isdal og/eller Storlia/Bjoreio
Høst	16. september til 14. november	Sikre 1,5 m^3/s	Høl
Vinter	15. november til 14. april	1,0 m^3/s	Sysenvatn

Miljødirektoratets kommentarer til NVEs innstilling til Eidfjord Nord revisjonen i prioritert rekkefølge:

1. Tiltak for økt temperatur om sommeren i Bjoreio.

NVEs innstilling vil gi for lav effekt på sommertemperaturen. Fagrapportene har analysert effekten av Statkrafts "frivillige" forsøk med å slippe ulike andeler "varmere" vann gjennom Isdalen (inntak Isdal) og forbi inntak til småkraftverkene Storlia/Bjoreio som alternativ til å slippe kaldt bunnvann (4 C) fra Sysenmagasinet (Leiro krv). I forsøkene fra 2004 startet Statkraft med ca 4,5 m^3/sek, og etter hvert som kraftverk for å utnytte vannslipp fra Sysenmagasinet og en større andel av potensialet i øvre Bjoreio, har Statkraft redusert slipp av varmere vann gjennom Isdøla og og forbi Storlia og Bjoreio krv. Fagrapportene viser at dette har reversert store deler av den positive effekten på smoltproduksjon og overlevelse til fisken i Bjoreio.
I Bjoreio er det en stor fordel at det finnes en slik mulighet for å kompensere for en sentral negativ påvirkning som redusert sommertemperatur utgjør. Et alternativt tiltak for å øke sommertemperaturen som ikke er vurdert, kunne vært å bygge et arrangement for å tappe overflatevann fra Sysenmagasinet.

Kunnskapsgrunnlaget i fagrapporter tilsier at det er sannsynlig at NVEs innstilling ikke vil gi en temperatur som gir god nok effekt på smoltproduksjonen og fiskeoverlevelsen i Bjoreio. Vi anbefaler derfor at samlet vannslipp over Isdalen og Storlia/Bjoreio bør være minimum 5 m^3/sek. Dersom tilsiget er mindre enn dette, slippes alt vann forbi. Vi kan akseptere at kravet utsettes fra 20. juni til 25. juni. Dersom det er faglig grunnlag for å trappe ned andelen fra Isdøla og Storlia/Bjoreio etter 15. august, jf at det ikke vil gi nevneverdig negativ endring på fiskens vekst, er det akseptabelt at bidraget reduseres til 3,5 m^3/sek fram til 15. september.

Denne endringen vil ikke påvirke regulerbarheten og fleksibiliteten til kraftproduksjonen. Det vil kun gi en mindre reduksjon i produksjonen i småkraftverkene Leiro og Storlia. Økt temperatur vil også gi positiv effekt spesielt nedstrøms slippsted Storlia/Bjoreio for både innlandsfisk og øvrig biologisk mangfold. Et slikt vannslipp vil også gi positive lanskapseffekter i et landskap av internasjonal verdi som er mye brukt av hytteturister og andre tilreisende.

2. Vintervannføring av hensyn til fiskeproduksjon og rognoverlevelse i Bjoreio.
Kunnskapsgrunnlaget tilsier at både eggoverlevelse og tilgang til ungfiskhabitat øker betydelig med økende vintervannføring opp til om lag 2 m^3/s i Bjoreio (Skoglund m.fl. 2021). Denne effekten øker mindre ved en ytterligere økning i vannføring, dvs fra 2 til 3 m^3/sek. På grunnlag av dette har vi anbefalt en vintervannføring på 2 m^3/sek med målepunkt på lakseførende strekning (målestasjonen ved Blåsteinen). NVE innstiller på en vintervannføring på 1 m^3/sek mål ved slippsted Sysenvatn. Statkraft sier at det sjelden måles mindre enn 0,25 m^3/sek i vannføring fra restfeltet øverst på lakseførende strekning. NVEs innstilling fører til ca 1,2 m^3/sek på lakseførende strekning. Dette er langt under det som er anbefalt med utgangspunkt i kunnskapsgrunnlaget og det vi har anbefalt. NVE har innstilt på vintervannslipp blir ved Sysenvatnet. Statkraft har bedt om at målepunktet for vinterslippet blir Sysenmagasinet pga utfordringer med lang avstand fra tappested til målested og vanskelig å håndheve uten store krafttap. Her vektlegger NVE hensynet til regulant og ikke til målet for slippet som er leveområdet til anadrom fisk i Bjoreio. Av hensyn til hovedmålet med vintervannslippet mener vi at det bør måles ved målested Blåsteinen.

NVE har delt opp vinterperioden med en måned om høsten og en og en halv måned om høsten med krav om 1,5 m^3/sek med målested Høl (ca 1 km oppstrøms Vøringsfossen). Med ca 0,2 m^3/s fra restfeltet, er det et mindre vannslipp som skal til for å imøtekomme vår anbefaling på 2 m^3/s i disse perioden, dvs ca 0,3 m^3/sek ekstra i tørre perioder høst og vår.

I perioden NVE har satt som vinter, 15. november – 14. april, med 1 m^3/sek og målested Sysenmagasinet, er det noe større forskjell i forhold til vårt høringsinnspill, dvs ca 0,7 – 0,8 m^3/sek i tørre perioder om vinteren. Mye av dette vannslippet vil det bli kompensert for i NVEs innstilling ved at minstevannføringen reduseres til 10,5 m3/sek om sommeren. Sikring av en vannføring på minimum 2 m /sek i snitt i løpet av døgnet i Bjoreio, målt ved Blåsteinen, i perioden 16. september til 31. mai vil, ikke føre til nevneverdige endringer i fleksibilitet og effektkjøring til hovedkraftverkene.

3. Krav til minimumsvannføring på anadrom strekning i Simadalselva.
Simadalselva har fått overført storparten av vatnet (77 %) og lav vannføring er en stor flaskehals som fører til tørrlegging av gytegroper og reduserer ungfiskproduksjonen av sjøaure og laks. LFI rapport 224 vedrørende fiskebiologiske undersøkelser i Simadalselva, sier at 300 l/s om vinteren trolig er tilstrekkelig for å unngå tørrlegging av de fleste gytegropene og viktige leveområde for ungfisk, og 500 l/s er trolig nok til at vintervannføringen ikke lenger er en flaskehals (Skoglund m.fl. 2013). For å redusere negative effekter på sjøaurebestanden foreslo Miljødirektoratet at det må settes krav om at vannføringen i Simadalselva ikke blir lavere enn 400 l/ s målt på Tveit gjennom hele året. Dette er 100 liter mindre enn det fagrapporten mener skal til for trolig å fjerne vannføring som flaksehals, og 100 liter mer enn det Statkraft selv foreslo og som NVE har innstilt på. Vi mener at en økning i vannslipp i Sima har mindre verdi enn endringene vi har spilt inn i Bjoreio.
4. Miljødirektoratet foreslo at det stilles krav 0,2 m^3/sek som et prøvereglement på 5–10 år, for å sikre en viss vannføring i Austdøla i tørre perioder gjennom året. Osavassdraget (051.2Z) har en lakseførende strekning på ca. 4 km, med 2,5 km i Norddøla, 1 km i Austdøla og 0,5 km fra samløpet og ned til sjøen. Vannføringesregimet har endret seg kraftig etter reguleringen og årlig gjennomsnittlig vannføring i Norddøla og Austdøla er redusert med henholdsvis 47 % og

84 %. Reduksjonen er størst om sommeren. Vi vurderer verdien av dette tiltaket som mindre enn verdien av temperaturslipp og vintervannføring i Bjoreio og bør prioriteres lavere. NVE innstiller på habitattiltaksplan her flere andre steder. Dette vil bli kommentert samlet under.

5. I NVEs innstilling anbefales det at Statkraft pålegges å vurdere behov for og å eventuelt utarbeide en plan for biotoptiltak/habitattiltak i Simadalselva, Osavassdraget og i Bjoreio ovenfor utløpet av Leiro kraftverk. Vi støtter dette. Tidspunktet er også optimalt, da en vet hvilke minimumsvannføringer de fysiske tiltakene skal designes ut fra. Dette er tiltak som kan pålegges i medhold av konsesjonens standardvilkår når sektormyndighet mener det er behov, jf Miljødirektoratet/Stasforvalter og NVE, uavhengig av revisjonsprosessen. Når en avviser krav om endringer i manøvreringsreglementet, jf krav om vannslipp og lignende, men innstiller på å vurdere behov for biotoptiltak, kan det virke kamuflerende i forhold til avviste relevante krav i revisjonen.

6. Generell merknad til slutt: I løpet av de siste ca 20 årene har vi gått fra en situasjon der fiskeutsetting var et sentralt kompensasjonstiltak til det nå er i ferd med å fjernes fra verktøykassa. Dette har først og fremst med kunnskap om negative effekter av fiskeutsetting, men også som følge av liten effekt av mange utsettinger. Noen negative effekter av fiskeutsettinger har vært kjent i lengre tid, men i de senere år har det kommet ny kunnskap som viser ytterligere negative effekter. For å nå målene om å ta vare på fiskebestandene og at det skal være et normalt høstbart overskudd, er fjerning eller demping av skader som følge av vassdragsregulering gjennom fysiske tiltak og endring av manøvreringsreglement gjennom revisjonen hovedvirkemidlene. Å fjerne eller så langt som mulig dempe identifiserte flaskehalser som følge av reguleringsinngrepene gjennom revisjonsprosessene, mener vi i stor grad vil definere framtida til bestandene av laks og sjøaure i regulerte vassdrag.»

IV. Departementets vurderinger

1. Innledning og bakgrunn

1.1 Grunnlaget for revisjon av reguleringskonsesjoner

Det følger av vassdragsreguleringsloven § 8 tredje ledd at reguleringskonsesjoner kan tas opp til revisjon etter 50 år. Lovfesting av revisjonsadgangen er drøftet i Ot.prp. nr. 50 (1991-92), jf. Innst. O. nr. 66 (1991-92). Av disse forarbeidene følger det at formålet med revisjonen er å modernisere eller ajourføre konsesjonsvilkårene. Revisjonen skal også gi anledning til å oppheve vilkår som har vist seg urimelige, unødvendige eller uhensiktsmessige. Revisjonen gir mulighet til å sette nye vilkår for å rette opp skader og ulemper for allmenne interesser, som har oppstått som følge av reguleringene. Hensynet til konsesjonærenes økonomi og de samfunnsøkonomiske kostnadene vil være sentrale momenter ved avveiningen av hvilke endringer som kan og bør foretas. Det må foretas en avveining mellom de fordeler et tiltak medfører og ulempene ved eventuell tapt kraftproduksjon.

Manøvreringsreglementet utgjør en del av konsesjonsvilkårene, og kan dermed revideres på lik linje med de andre konsesjonsvilkårene. Konsesjonen som sådan, slik som bestemmelser om reguleringshøyder og overføringer, omfattes derimot ikke av revisjonsadgangen.

Det fremgår videre av forarbeidene at det kan være aktuelt å pålegge minstevannføring eller foreta justeringer av tidligere fastsatte minstevannføringer, men at en imidlertid må være varsom med å fastsette nye skjerpende vilkår om vannslipping. Dette er pålegg som vil kunne medføre store produksjonstap. Skjerpende vilkår om minstevannføring bør derfor kun fastsettes der spesielle hensyn tilsier slike pålegg.

1.2 Om Eidfjord Nord reguleringene og konsesjonene som kan revideres

Samtykke til statsregulering av Eidfjord Nord ble gitt ved kongelig resolusjon av 18. mai 1973. Tillatelsen omfattet regulering av Skrulsvatnet, Austdølsvatn N og Ø, Rembesdalsvatnet, Sysenvatnet, Langavatnet, Austdølavatnet (Austdalsvatnet), Kvillinganutvatnet, Søre Grøndalsvatnet og Nordelva (tjern). I tillegg ble det gitt tillatelse til en rekke overføringer:

a. Overføringer til Sy-Sima kraftverk: Øvre del av Bjoreio overføres til Sysenvatnet. Det samlede avløp fra Sysenvatnet føres over til Rembesdalsvatnet sammen med øverste delen av Isdøla og Skykkjedalselva. Det samlede avløp til Rembesdalsvatnet føres fram til fordelingsbassenget i Kjeåsen og underveis overføres avløpet fra øverste delen av Rembesdalsbekken, Skredågildet og Åsåni. Avløpet fra Skrulsvatnet overføres sammen med avløpet fra øvre del av Tverrelva til Floskefonnvatnet med avløp til Austdølsvatn Ø overføres til fordelingsbassenget i Kjeåsen.

b. Overføringer til Lang-Sima kraftverk: Avløpet fra Grøndalsvatnet overføres til Kvillinganutvatnet. Det samlede avløpet fra Kvillinganutvatnet overføres til Austdølavatnet med videre overføring til Nordelva og overføring derfra av det samlede avløp til Langavatnet. Avløpet føres derfra til fordelingsbassenget i Kjeåsen.

Siden 1973 er det gjort flere endringer og kommet til flere konsesjoner i samme reguleringsområde. Disse har revisjonsadgang sammen med «hovedkonsesjonen». I tillegg til hovedkonsesjonen (kgl.res. 18. mai 1973), inngår følgende samtykker og konsesjoner i vilkårsrevisjonen:

- Reguleringsbestemmelser for statsregulering for utbygging av Eidfjord Nord. Fastsettelse av reguleringsbestemmelser, kgl.res. 4. juni 1976.
- Tillatelse til overføring av Oneåa til Sy-Sima kraftverk i Eidfjord kommune, kgl.res. 3. september 2004.
- Konsesjon til bygging og drift av Grasbotntjørni pumpe og overføring av vann fra Grasbotntjørni til Langevatn, Ulvik herad i Hordaland, kgl.res. 22. mars 2013.
- Tillatelse til bygging av Storlia kraftverk, NVEs vedtak av 10. mai 2005.

Samtykket til statsregulering ble gitt til Statskraftverkene som den gang var en del av Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen med ansvar for bygging og drift av statens kraftverk og kraftledninger. Bedriften ble utskilt fra NVE i 1986. Som en følge av energiloven 1990, som forutsatte skille mellom konkurranseutsatt og monopolbasert virksomhet, ble Statskraftverkene i 1991 delt i selskapene Statkraft SF og Statnett SF, der Statkraft står for bygging og drift av kraftverkene. Samtykkene til statsreguleringer i Eidfjord Nord reguleringen er i dag likestilt med ordinære konsesjoner og innehas i dag av Statkraft Energi AS (heretter kalt Statkraft) som er en del av Statkraftkonsernet. Staten eier hundre prosent av selskapet og statens eierskap i Statkraft forvaltes av Nærings- og fiskeridepartementet.

1.3 Krav om revisjon

Krav om revisjon av konsesjonsvilkårene for Eidfjord Nord ble fremmet i brev fra FNF av 30. januar 2015, Eidfjord kommune i brev av 29. mars 2016 og Ulvik herad i brev av 21. mars 2016.

Ønske om en miljøbasert vannføring gjennom året tilpasset laks og hensyn til turisme i Bjoreio, Sima og Austdølo er fremmet som hovedkrav. Det er videre fokus på hensyn til villrein samt tema knyttet til friluftsliv. I tillegg er det fremmet krav som kan knyttes til standardvilkårene og lokalsamfunnets behov for utvikling.

NVE vedtok 2. august 2017 å åpne for revisjon av vilkårene i Eidfjord Nord reguleringene. Det forelå revisjonsdokument fra Statkraft 3. oktober 2016. Det er i tillegg utarbeidet flere fagrapporter. En oversikt over utredninger, notater med mer er gitt i NVEs innstilling samt i regulantens revisjonsdokument.

2. NVEs innstilling

NVE oversendte innstilling til departementet 14. desember 2023. Innstillingen gir en vurdering av de enkelte revisjonskravene basert på det foreliggende kunnskapsgrunnlaget. Det anbefales at det innføres nye, moderne standard konsesjonsvilkår, som gir hjemmel til å pålegge avbøtende tiltak. Videre anbefaler NVE en helårlig minstevannføring i Sima. I Bjoreio mener NVE andelen av vann fra Isdøla og Bjoreio oppstrøms Sysenvatn må økes om sommeren samtidig som deler av vannslippet forskyves fra sommer til vinter. NVE fraråder at det settes krav om restriksjoner i magasinene.

3. Vurdering av kunnskapsgrunnlaget

Ivaretakelse av naturmangfoldet er et hensyn som inngår i behandlingen av alle konsesjonssaker og vilkårsrevisjoner. Prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer i saksbehandlingen. Kravet til kunnskapsgrunnlaget skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet. Vilkårsrevisjoner er ingen ny konsesjonsbehandling og medfører ikke nye inngrep som kan påvirke naturmangfoldet negativt.

Behovet for utredninger av konsekvenser vil derfor normalt være moderat. Eidfjord Nord har vært regulert i mange år, og det er opparbeidet mye kunnskap og erfaringer om reguleringens virkninger.

Retningslinjer for revisjon av vannkraftkonsesjoner ble fastsatt i mai 2012. På bakgrunn av retningslinjene fikk NVE og Miljødirektoratet i oppdrag å gjennomgå alle fremtidige revisjonssaker for å prioritere hvilke vassdrag som er aktuelle for minstevannslipp og magasinrestriksjoner (NVE-rapport 49/2013). Eidfjordvassdragene fikk prioritet 1.1 i gjennomgangen, noe som innebærer at vassdraget anses å ha stort potensial for forbedring av viktige miljøverdier, og med antatt lite eller moderat krafttap i forhold til forventet miljøgevinst.

Aktuelle tiltak som er skissert i rapporten er omfordeling av dagens minstevannføring med mer vann vinterstid i Bjoreio og minstevannføring i Sima for å bedre forhold for anadrom fisk, samt magasinrestriksjoner i Rembesdalsvatnet av hensyn til landskapsopplevelse og friluftsliv. Av rapporten fremgår det at vassdraget i tillegg til villaks, har en sjøørretbestand samt finprikkørret av stor verdi i reguleringens områder på Hardangervidda. Videre er det kartlagt en lokalt viktig

fossesprøytsone i Vøringsfossen. Vassdraget har betydelige landskapsverdier. Vøringsfossen er en turistattraksjon og et viktig landskapselement sommerstid, i tillegg regnes Skykkjedalsfossen i Sima (300 meter fall) som en av Norges 10 høyeste fosser. Hardangervidda nasjonalpark og Skaupsjøen/Hardangerjøkulen landskapsvernområde ligger dessuten nært opptil flere av magasinene med tilrettelagte turstier og turisthytter.

Ved Klima- og miljødepartementets godkjenning 31. oktober 2022 av «oppdatert regional plan for vannforvaltning i vannregion Vestand for planperioden 2022-2027» er det satt miljømål i vannforekomstene «Sima anadrom strekning», «Sima oppstrøms anadrom strekning», «Bjoreio dam Tveito – Eidfjordvatnet» og «Bjoreio overføring fra Sysenvatnet – dam Tveito» til godt økologisk potensial (GØP) med tiltak om slipp av minstevannføring sammen med fysiske tiltak som biotopoppjusteringer. Videre er miljømålet i de sterkt modifisert vannforekomstene «Isdølo Isdalsvatnet – Bjoreio»,» Nedre Austdølo» og «Langavatnet» satt til GØP med konkrete tiltak om biotopoppjustering som blant annet bedre habitat, restaurering, terskler og ulike tiltak for fisk som blant annet fiskeutsetting.

Statkraft har utarbeidet revisjonsdokument som lister utførte undersøkelser og utredninger. NVE har i tillegg bedt regulanten om beregninger av krafttap knyttet opp mot miljøgevinster for spesifiserte vannslippscenarioer i Bjoreio. Dette er scenarioer som ligger mellom dagens manøvreringsreglement og ytterpunktene i krav om slipp i Bjoreio. I tillegg skulle slippet av mer temperaturvann på sommeren (slipp forbi inntakene i Storlia og Bjoreio, samt Isdal) modelleres inn i temperaturmodellen, og effekten på fiskens vekst kommenteres.

Departementet gjennomførte åpent møte og befaring i området 10. – 11. september 2024.

Til grunn for behandling av revisjonssaken har departementet lagt kommunens krav, Statkrafts revisjonsdokument med tilleggsutredninger, NVEs innstilling og merknader til denne. I tillegg er retningslinjene for revisjon av vannkraftkonsesjoner, revisjonsgjennomgangen til NVE og Miljødirektoratet fra 2013, godkjente vannforvaltningsplaner fra 2022 og prinsippene i naturmangfoldloven lagt til grunn for saksbehandlingen.

Departementet finner at kunnskapsgrunnlaget er tilstrekkelig til å fatte vedtak i saken.

4. Vassdragene og landskapsområder

4.1 Erfarte skader av reguleringen

Eidfjord Nord utbyggingen ligger i Vestland fylke og i indre deler av Hardangerfjorden. Reguleringene omfatter vassdragene Eio/Bjoreio og Sima i Eidfjord kommune og Osavassdraget, med de to grenene Norddøla og Austdølo, i Ulvik herad. Bjoreio munner ut i Eidfjordvannet, som via Eio renner ut i Eidfjorden. Veig er et sidevassdrag til Bjoreio som også renner ut i Eidfjordvatnet. Veig er uregulert og varig vernet. Sima, med sidevassdraget Skytjedalen, renner ut i Simadalsfjorden.

Eidfjordvassdraget (Eio, Veig og Bjoreio) har bestander av laks og sjøørret. Lakseregisteret karakteriserer tilstanden for laksebestanden som «dårlig», mens sjøørretbestanden er «god». Sima har også bestander av begge artene, og tilstanden til laksebestanden er vurdert å være «dårlig/svært dårlig», mens sjøørretbestanden er vurdert som god. Osavassdraget er primært en

sjøørretelv, men det forekommer jevnlig en fåtallig gytebestand av laks. Bestandssituasjonen for laks er vurdert som «dårlig/svært dårlig» og for sjøørret er tilstanden vurdert som «moderat».

Eidfjordvassdragene ligger i og grenser til Hardangervidda villreinområde i Hardangervidda nasjonalpark. En viktig intensjon med nasjonalparken var å sikre områdene for villreinstammen, som også er Europas største. Her kan fremdeles villreinen foreta naturlige vandringer uten for store hindringer. Villrein er vurdert som en truet art og er innsatt på den globale rødlisten. Norge forvalter de siste bestandene av vill fjellrein i Vest-Europa. Villreinen på Hardangervidda er klassifisert som «dårlig» etter kriteriene for kvalitetsnorm for villrein, der vannkraft er en av flere påvirkningsfaktorer for arten. Når det gjelder Eidfjord Nord reguleringene er det særlig anleggsveien inn mot Tinnhølen som setter begrensninger på villreinens leveområde.

Reguleringsområdene sør og vest for Hardangerjøkulen og de øvre delene av Bjoreio og Tinnhølen, ligger innenfor Hardangervidda nasjonalpark. Landskapet er kjent for sin dramatiske natur, som tiltrekker seg besøkende fra inn- og utland. Området gir rike muligheter for friluftsliv, med aktiviteter som vandring, fiske, kajakkpadling og fjellklatring. Populære turstier går gjennom området, og utsikten fra fjelltoppene over fjorden er blant Norges mest fotograferte motiver. Vannkraftreguleringen har medført endringer i landskapsbildet, blant annet gjennom oppdemming av innsjøer og etablering av rørgater og kraftanlegg, noe som påvirker opplevelsen av urørt natur.

Når det gjelder biologisk mangfold er det registrert en fossesprøytsone av stor verdi ved Vøringsfossen. Ved Bjoreio og Veigs utløp i Eidfjordvatnet, er det registrert et klassisk deltaområde. Det er rester av et breelvdelta som trolig korresponderer med marin grense i området. Begge elveløpene har bratte gradienter og materialtransporten domineres av bunntransport av grovt materiale (sand, grus og stein). Løpene har dannelse av midtbanker og forgreininger når de når ut på elvesletten, men begge løpene samler seg til et hovedløp før de når ut til deltafronten hvor det igjen dannes munningsbanker. På grunn av reguleringen er de naturlige fluviale prosesser betydelig redusert og deler av elveløpene er forbygd.

5. Eksisterende vannkraftanlegg

Sima kraftverk har fire hovedmagasin høyt til fjells, mens selve kraftstasjonen er plassert 700 meter inne i fjellet innerst i Hardangerfjorden. Kraftstasjonen har fire aggregater. De to største, på totalt 620 MW, utnytter vannet fra Sy-Simareguleringen, mens de øvrige, med en effekt på 500 MW, bruker vannet fra Lang-Simareguleringen (se tabell 1). I NVEs oversikt over utbygd vannkraft blir Sima kraftverk presentert som to kraftverk: Sy-Sima og Lang-Sima.

Tabell 1: Data om kraftverkene. Kilde: Statkraft:

Kraftverk	Enhet	Lang-Sima	Sy-Sima	Leiro	Storlia[I]
Lengde på berørt anadrom strekning	km	4	11,3	-	-
Midlere brutto fallhøyde	m	1136 Langvatn, 1025 Rundavatn	884	67[II]	84,5
Midlere energiekvivalent ved midlere brutto fallhøyde og maksimal slukeevne	kWh/m³	2,5 Rundavatn, 2,8 Langvatn	2,2	0,15	-
Maksimal slukeevne	m³/s	54	80	7	11
Minimal slukeevne	m³/s	10	13	2	1,5
Installert effekt	MW	500	620	5	8,8
Midlere årsproduksjon	GWh/år	1306[III]	1807[IV]	7,4[V]	27[VI]
Brukstid	T	2278	2766	1721	-

[I] Kraftverket ble satt i drift 04.09.2020
[II] 2/3 av brutto fallhøyde. HRV brutto: 940; Lavnivå i inntaksmagasin 887.
[III] Hoveddata. Simulert tall fra Samkjøringsmodellen (EMPS) basert på tilsigsperioden 1981-2010. Inkludert det økte tilsiget som Lang-Sima fikk fra Grasbotntjørni pumpe som ble satt i drift høsten 2015.
[IV] Hoveddata. Simulert tall fra Samkjøringsmodellen (EMPS) basert på tilsigsperioden 1981-2010.
[V] Referanseår: 2011-2017, referert levert på nett, fordi begrensninger i nettet gjør at maks produksjon i Leiro er begrenset til ca. 3,7 MW.
[VI] Forventet produksjon.

Lang-Sima kraftverk har en fallhøyde på over 1 000 meter og Sysenvatnet kan lagre 463 millioner m^3 (1,7 ganger årstilsiget), mens kapasiteten i Langvatn er på 160 millioner m^3 (1,4 ganger årstilsiget). Kombinasjonen av store fallhøyder og god lagringskapasitet gjør at kraftverkene kan levere når kraft behovet er stort. Sima kraftverk har dessuten utløp i fjorden. Dette gjør at kraftverket kan kjøres med stor fleksibilitet, uten at raske endringer i vannføring får virkninger for økologien i vassdragene. Tabell 2 viser nøkkeltall for magasinene i systemet.

Tabell 2: Magasinene i Eidfjord Nord reguleringen. Høydekotene er oppgitt etter NN 1954. Kilde: Statkraft

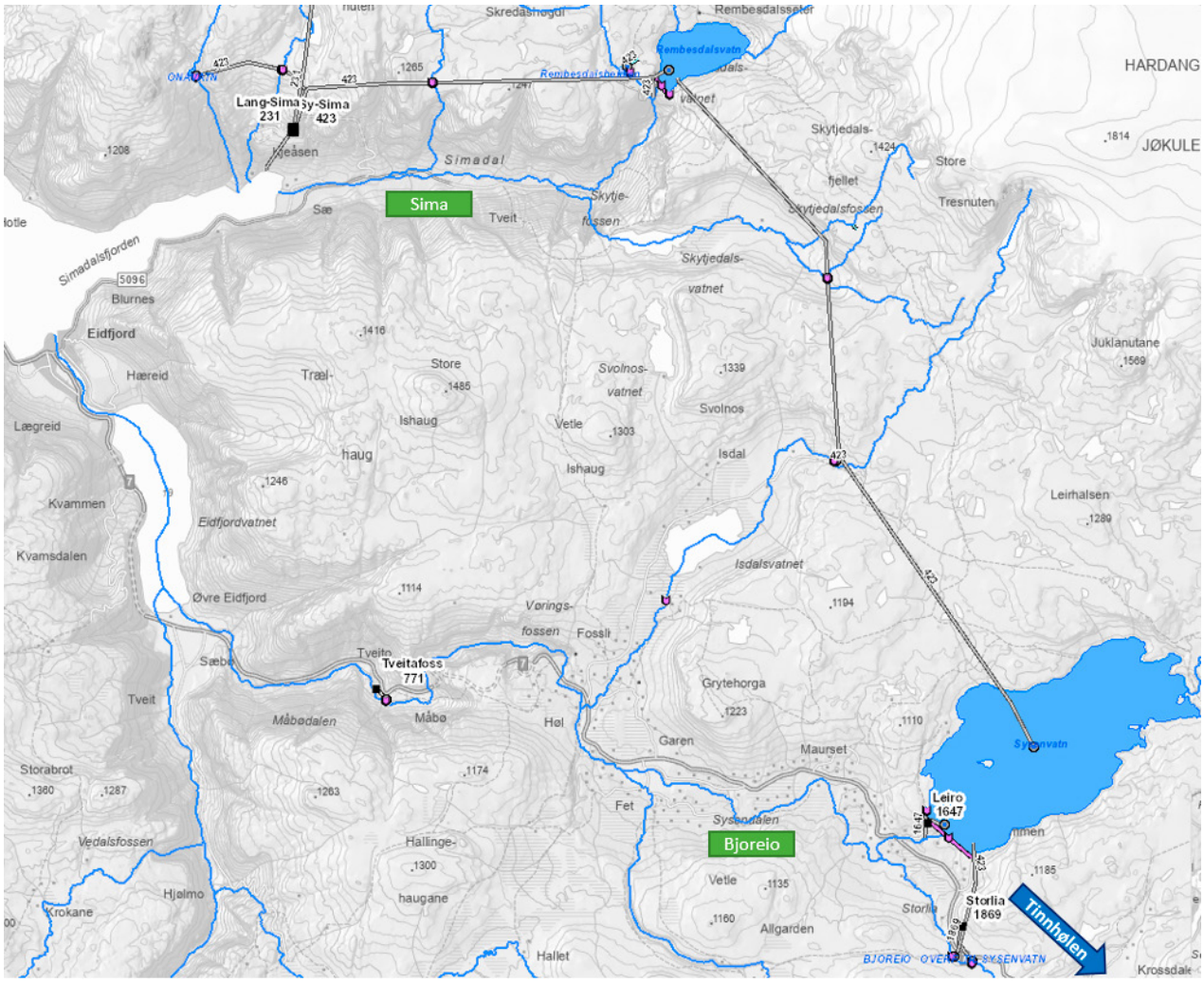
Magasin-navn	Naturlig vannstands kote	Høyeste regulerte vannstand	Lavest regulerte vannstand	Regulerings høyde (m)	Magasin-volum (Mm^3)	Reguleringsgrad
Sysenvatn	878,9	940	874	66	436	55,9
Rembesdalsvatn	879,4	905	860	45	39	46,0
Skruelsvatn	1115,1	1115,1	1100	15,1	6	13,0
Rundavatn[I]	1032,0	1040	1032	8	5,8	15,1
Austdals-nutvatn[I]	1013,0	1040	1013	27	16,9	-
Langvatn	1122,1	1158	1110	48	160	72,4

[I] Rundavatn og Austdalsnutvatn er opprinnelig to vann som ved regulering går sammen til ett vann som til daglig kalles Rundavatn.

.

Sy-Sima reguleringen

Dammen på Tinnhølen er den øverste installasjonen i systemet (figur 1). Vannstanden i Tinnhølen blir ikke aktivt regulert. Over dammen renner Bjoreio fritt gjennom Bjoreidalen naturreservat ned til inntaket til Storlia kraftverk og Bjoreio inntak. Storlia kraftverk utnytter fallet mellom Bjoreio og Sysenvatn. Leiro kraftverk utnytter energien i vannet som tappes fra Sysenvatnet til Bjoreio for å oppfylle minstevannføringskravet i elva. Nedstrøms Vøringsfossen, og på naturlig vandringshinder for sjøvandrende laksefisk, ligger Tveitafoss kraftverk. Tveitafoss omfattes ikke av reguleringskonsesjonen for Eidfjord Nord, siden den er nylig behandlet i en egen konsesjonssak.

Figur 1: Reguleringsområdet til Sy-Sima. Kilde NVE.

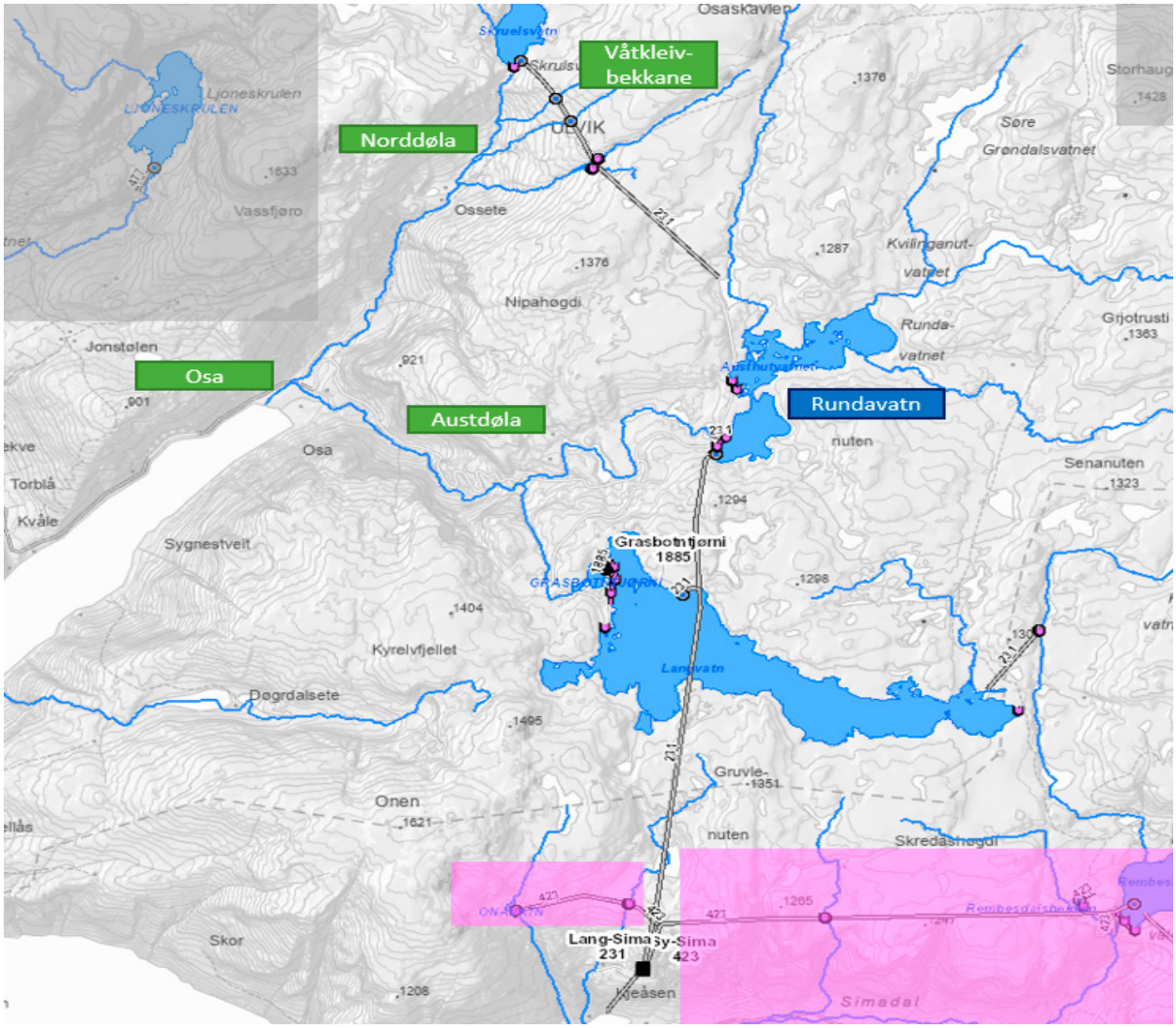
Fra Sysenvatnet overføres vannet til Rembesdalsvatnet via tunnel. Denne tunnelen har også inntak i Isdalen og Skytjedalen. Fra Rembesdalsvatnet overføres vannet i tunnel fram til Kjeåsen ventilkammer. Inn på denne tunnelen kommer vannet fra inntakene i Åsåni, Skredåni og Oneåni, der vannet overføres i trykkrør til aggregat 1 og 2 (begge peltonturbiner) til Sy-Sima kraftverk.

Lang-Sima reguleringen

I Osavassdraget er det to strenger, Norddølo og Austdølo (figur 2). Inntaket fra Austdalen overfører øvre deler av Austdølo via tunnel til Holmavatnet. Hit føres også vann fra øvre, midtre og nedre Demmevatnet via tunnel fra nedre Demmevatnet. Fra Holmavatnet renner vannet i Nordelva mot Rembesdalen, og overføres via tunnel til Langavatnet. Fra Langavatnet går vannet i tunnel til Lang-Sima kraftverk. Grasbotntjørni pumpe løfter vannet 55 meter fra Grasbotntjørni til Langavatnet.

Magasinkapasiteten i Langavatnet er betydelig (160 Mm^3 eller over 400 GWh), dette i kombinasjon med stor fallhøyde gjør at vann kan spares til de periodene om vinteren der det er store forbrukstopper. Lang-Sima bidrar med betydelig effekt til nettet når det trengs mest.

Den andre strengen har Rundavatnet som hovedmagasin. Skrulsvatnet er demmet opp og overført i tunnel til Floskefonnvatnet som renner ned til Rundavatnet. Inn på tunnelen kommer vann fra to bekkeinntak, Tverrelvi Sør og Tverrelvi Nord. Disse anleggene påvirker vannføringen i Norddølo. Våtekleivbekkene (konsesjon fra 24.08.2018) blir også tatt inn i overføringstunnelen fra Skrulsvatn. Fra Rundavatnet overføres vannet i tunnel som er koblet sammen med tunnelen fra Langavatnet. Ettersom tunnelen er koblet sammen, og magasinene har ulik høyde over havet, er det ikke teknisk mulig å bruke vann fra begge magasinene samtidig i Lang-Sima-kraftverk. Derfor veksles det mellom vannkildene. Den felles tunnelen leder til aggregat 3 og 4 (begge pelton-turbiner) i Lang-Sima kraftverk.

Figur 2: Reguleringsområdet til Lang-Sima. De rosa firkantene viser hva som hører til Sy-Sima. Kilde NVE.

5.1 Vilkår i manøvreringsreglementet og manøvreringspraksis

Manøvreringsreglementet fra 18. mai 1973 ble gitt med vilkår om slipp av minstevannføring i sommerhalvåret på 12 m^3/s hovedsakelig av hensyn til landskap og turisme.

Manøvreringsreglementet for Osa, Sima og Bjoreio ble oppdatert i kgl.res. av 24. august 2018. I vilkår nr. 2 heter det: *«I tiden 1. juni til 15. september slippes tilstrekkelig vatn i Bjoreio til å opprettholde en minstevassføring i Vøringsfossen på 12 m^3/sek. Det skal til enhver tid slippes minimum 2 l/s (totalt 4 l/s) forbi inntakene i Våtekleivbekkane. Dersom tilsiget er mindre enn 2 l/s, skal alt vatn slippes forbi inntakene. Det manøvreres slik at flommene i vassdragene ikke økes, men for øvrig tappes etter kraftverkets behov.»*

Minstevannføringsslippet er primært knyttet til Bjoreio. I tillegg setter konsesjonen for Storlia, NVEs vedtak av 10. mai 2005, kraftverk følgende krav om vannslipp (vilkår nr. 2): *«Fra inntaksdammen skal det slippes 1,0 m^3/s i perioden 1. juni – 30. september og 100 l/s i perioden 1. oktober – 31. mai. Dersom tilsiget i aktuell periode er mindre enn angitt vannføring slippes det naturlige tilsiget.»*

Under behandlingen av konsesjonen til Eidfjord Nord var det landskapshensynet til Vøringsfossen som veide tyngst i vurderingen av minstevannføringen.

Da laksebestanden gikk kraftig tilbake på 1990-tallet, påla Direktoratet for naturforvaltning (nå Miljødirektoratet) Statkraft å foreta fiskebiologiske undersøkelser i Eidfjordvassdraget. Rapporten fra undersøkelsen pekte blant annet på at det var en unaturlig lav overlevelse av rogn og ungfisk i vassdraget, og dermed lav produksjon av laksefisk. Økt vintervannføring var et av tiltakene rapporten foreslo.

Siden 2004 har Statkraft søkt om og fått midlertidige manøvreringsreglement der noe av vannslippet er forskjøvet fra sommerslipp til fordeling gjennom resten av året (tabell 3). Hensikten har vært å bedre forholdene for fisk, samtidig som Vøringsfossens verdi for landskap og turisme ivaretas. Tillatelsene er gitt på vilkår om videre naturfaglige undersøkelser for å dokumentere effekten. Den siste midlertidige tillatelsen løper til vilkårsrevisjonen er ferdig.

Fra 1990-tallet har regulanten innført en frivillig, miljøbasert praksis ved manuelt å åpne luker i sperredammen i Bjoreio og inntaket i Isdalen for å tilføre vassdraget vann fra hvert av disse to slippstedene. Dette vannslippet omtales som «temperaturslipp» eller «temperaturvann» ettersom det har høyere vanntemperatur enn vannet som slippes fra Sysenvatnet. Sesongstart for slippet er når det er lite snø i nedstrøms felt, vanligvis i siste halvdel av juni. Temperaturvannet slippes frem til 15. september. I starten ble det sluppet 1,5 m^3/s forbi inntaket i Isdalen og 3,0 m^3/s i Bjoreio. Størrelsen på slippet har variert.

6. Verdien av regulerbar kraft, systemtjenester og vern mot skadeflom

Vannkraftverk med magasiner og reguleringsevne er viktig for forsyningssikkerheten i Norge siden de bidrar med stor fleksibilitet inn i kraftsystemet. Denne fleksibiliteten har høy samfunnsøkonomisk verdi. Stor variasjon i nedbør og i tilsig gjør magasinkapasiteten verdifull. Den regulerbare vannkraften kan tilpasses markedets og energisystemets løpende behov over år, sesonger, timer og sekunder, i tillegg til at store vannkraftanlegg har en gunstig effekt på stabiliteten i kraftsystemet.

Behovet for og verdien av reguleringsevne og fleksibilitet forventes å øke i årene som kommer, i takt med energisystemets omstilling i Norge og landene rundt oss. Kraftsystemet vil bli mer utsatt for større, raskere og mer uforutsigbare svingninger i produksjon, forbruk og i kraftflyt mellom Norge og utlandet. En økende andel uregulerbar fornybar kraft i det nordiske markedet, gjør at evnen til hurtig regulering av den eksisterende produksjonen blir enda viktigere. I dag er det få andre kilder til slik fleksibilitet enn den regulerbare vannkraften.

I avveiningen av nye eller endrede vilkår skal det gjøres en helhetlig vurdering av en rekke hensyn for å veie fordelene og ulempene. Ved eldre utbygginger ble natur og miljø ikke vektlagt på samme måte som i dag. Naturmangfold, friluftsliv og landskap er viktige hensyn som skal vektlegges ved revisjon. Et integrert kraftmarked og flere utenlandsforbindelser har synliggjort verdien som ligger i vannkraften og dens regulerbarhet. Dette har ført til at mange kraftanlegg driftes annerledes enn da konsesjonen ble gitt, for eksempel med mer variabel vannføring. I tillegg er det i dag større fokus på klimaendringer og behovet for fornybar energi. Revisjon av konsesjonsvilkår vil derfor måtte vurderes i lys av et endret miljø-, klima- og energiregime.

Miljøforbedringer som kan oppnås gjennom strengere vilkår og mindre fleksibilitet i vannkraftkonsesjonene må veies opp mot tapt kraftproduksjon, reguleringsevne og evne til flomhåndtering.

Statnett har i rapporten "Verdien av regulerbar vannkraft" fra mars 2021 utredet betydningen den regulerbare vannkraften har for kraftsystemet i dag og i fremtiden. Statnett skriver at fleksibiliteten blir viktigere og mer verdifull fremover på grunn av omfattende endringer i kraftsystemet, med økt elektrifisering, mer variabel fornybar produksjon og flere mellomlandsforbindelser. Videre peker Statnett på at anleggets lokasjon og regulerbarhet i flere tilfeller er avgjørende for å håndtere spesifikke nettutfordringer. At kraftverk ofte blir aktivert for såkalt spesialregulering skyldes lokale eller regionale utfordringer med nettdriften. For disse eksisterer sjeldent alternative reguleringsressurser, og restriksjoner kan dermed medføre at nettet må driftes med høyere risiko for avbrudd. Statnett peker også på at de kraftverkene som er høyest prioritet hos myndighetene for miljøforbedringer, såkalte kategori 1.1 kraftverk, leverer 75 prosent av sekundærreservene og 45 prosent av tertiærreservene i regulerkraftmarkedene. Vilkårsendringer for disse kraftverkene vil dermed kunne gi en vesentlig reduksjon i fleksibilitet, som er avgjørende for å holde kraftsystemet i balanse og ivareta forsyningssikkerheten.

I NVEs rapport «Norsk og nordisk effektbalanse mot 2035» fra 2024 understrekes det at Norges kraftsystem historisk har hatt en god effektbalanse, blant annet fordi omtrent halvparten av Europas lagringskapasitet for vannkraft finnes i Norge. Den regulerbare vannkraften har stått for et tilstrekkelig effektoverskudd i topplast, samtidig som den har muliggjort eksport. De siste årene har imidlertid en større andel av ny installert produksjonskapasitet vært uregulerbar, noe som gjør behovet for fleksible produksjonsteknologier enda viktigere fremover.

Videre påpeker NVE at effektbalansen i Norden blir stadig mer væravhengig, og at større samvariasjon i værforhold kan skape utfordringer for Norge i ekstreme situasjoner. Økende elektrifisering, en større andel væravhengig kraftproduksjon og mindre tilgjengelig regulerbar kapasitet kan føre til perioder med høye kraftpriser eller i verste fall mangel på effekt. NVE understreker derfor at videre utvikling av regulerbar kraftproduksjon er avgjørende for å opprettholde et stabilt kraftsystem.

Regulerte magasin bidrar til å jevne ut vannføringen i vassdrag og kan ha en stor flomdempende effekt. Reguleringen av magasinene i Eidfjord Nord reguleringene bidrar i stor grad til flomdemping i Bjoreio, Sima og Norddølo.

Departementet vil vise til Meld. St. 27 (2023-2024) *Tryggare framtid – førebudd på flaum og skred*, der det står følgende: «Regjeringa vil vere restriktiv med å innføre magasinrestriksjonar i vilkårsrevisjonar der slike restriksjonar svekker evna til flaumdemping.» (Innst. 123 S (2024-2025)).

Departementet legger generelt stor vekt på å ivareta reguleringsmagasinenes evne til å redusere omfanget av skadeflom.

7. Departementets vurdering av forslag og krav i revisjonssaken

Departementet vil drøfte de ulike sidene av saken som er nødvendig for å begrunne anbefalingen om å innføre nye konsesjonsvilkår for Eidfjord Nord reguleringene. For de temaene som ikke blir kommentert nærmere, slutter departementet seg til NVEs innstilling.

7.1 Magasinrestriksjoner

Krav om magasinrestriksjoner står sentralt i mange vilkårsrevisjoner. Om magasinrestriksjoner er aktuelt beror på forringelsen sett opp mot områdets verdi og potensial, det avbøtende tiltakets virkning på berørt verdi, hvor stort produksjonstapet blir og kostnadene knyttet til de nødvendige endringene. I tillegg kommer viktigheten av systemtjenester, forsyningssikkerhet og økt flomfare.

Ulvik herad krever at Rundavatnet er farbart med båt i perioden for reinsjakt og sauesanking (august og september). Videre krever de at vannstanden i magasinet holdes stabil i garnfiskesesongen. FNF ønsker i tillegg restriksjon på manøvreringen av Rembesdalsvatnet av hensyn til landskap og friluftsliv.

Magasinene i Eidfjord-Nord reguleringene ligger på høyfjellsplatået med inngangsport til Hardangerjøkulen og Hardangervidda nasjonalpark. Hardangerjøkulen dominerer landskapet med sitt hvite isdekke. På vestsiden er utsikten over breens blåisete sprekker og glitrende overflater spesielt imponerende. Området har et alpint preg med storslåtte topper som omkranser breen. Landskapet er preget av nakne fjell, sparsom vegetasjon og preg av urørt villmark. Vegetasjonen er sparsom på grunn av det kalde klimaet og den store høyden. Likevel kan man finne små, hardføre planter som reinlav, mose og fjellblomster. Området er også hjem for villrein og fugler som fjellrype. Disse karakteristika gjør området populært for ulike former av friluftsliv.

Statkraft viser til at det er begrensede muligheter for å lagre vann i Rundavatnet og at en magasinrestriksjon vil påvirke hvordan Lang-Sima kan produsere når etterspørselen av kraft er stor.

Statkraft har i revisjonsdokumentet beskrevet en magasinrestriksjon i Rembesdalsvatnet slik: *«Magasinrestriksjon i Rembesdalsvatn vil redusere magasinets flomdempningsevne og redusere muligheter for kraftproduksjon når behovet i samfunnet er stort. En restriksjon vil gi begrensninger for regulerbarheten til Sy-Sima og innebære store samfunnsøkonomiske tap. Statkraft er svært negativ til en magasinrestriksjon i Rembesdalsvatn og mener kravet bør avises.»*

NVE har vurdert effekten av en restriksjon på Rundavatnet og fraråder det. De viser til at dette vil påvirke hvordan Langvatnet reguleres og hvordan Lang-Sima driftes. NVE påpeker at Lang-Sima har betydelige lagringskapasitet og høy fallhøyde som gjør at anlegget bidrar med viktige systemtjenester.

NVE mener at det heller ikke bør pålegges magasinrestriksjoner i Rembesdalsvatnet både av hensyn til fleksibiliteten i Sy-Sima kraftverk og til flomdemping. NVE mener magasinet bør ha tilgjengelig kapasitet for å hindre at utløp fra Nedre Demmevatnet flommer ned i dalen. Avslutningsvis påpeker NVE at regulanten selv har en egeninteresse i økt kraftproduksjon ved at magasinet har høy fyllingsgrad. Dette gagner også landskapsopplevelsen.

Departementet slutter seg til NVEs vurderinger.

Departementet mener det ikke er sannsynliggjort at hensynet til jegere, sauesankere og utøvelsen av friluftsliv og fiske på Rundavatnet med båt, veier opp for krafttapet og den store samfunnsinteressen som ligger i systemtjenestene Lang-Sima bidrar med.

Med tanke på friluftsliv, viser departementet til anleggsveien, Osafjellvegen, opp til Langavatnet og Rundavatnet som tilgjengeliggjør fjellområdet på en helt annen måte for friluftslivet nå, enn før reguleringene kom på plass.

Når det gjelder Rembesdalsvatnet mener departementet ulemper som redusert fleksibilitet, tap i kraftproduksjon, reguleringskapasitet og reduserte muligheter for flomdemping, at nytten av en magasinrestriksjon sommerstid for landskaps- og friluftslivsopplevelsen er mindre enn ulempene. Departementet mener derfor at det ikke er grunnlag for å sette vilkår om magasinrestriksjon for Rembesdalsvatnet.

Departementet vil legge til at Sy-Sima og Lang-Sima er essensielle anlegg i kraftsystemet for å sikre leveranse av høy effekt når etterspørselen er stor. Lang-Sima bidrar med tilstrekkelig kapasitet i produksjon og overføring over tid, slik at systemet kan møte forventede behov selv under ugunstige forhold som kalde vintre eller lav vannkraftproduksjon. Sy-Sima håndterer kortsiktige svingninger i etterspørselen, for eksempel topper i forbruk om morgen eller kveld. Dette gir anleggene en fleksibilitet og robusthet til kraftsystemet, slik at de kan levere stabil kraftforsyning selv i perioder med høy belastning. Departementet mener disse egenskapene ikke bør svekkes gjennom restriksjoner på magasinene. Departementet anbefaler derfor ikke magasinrestriksjoner i Eidfjord Nord reguleringene.

7.2 Minstevannføring

7.2.1 Vurdering av minstevannføring i Bjoreio

7.2.1.1 Status for anadrome arter, gjennomførte undersøkelser og tiltak

De erfarte skadene og ulempene som kan knyttes til redusert vannføring etter utbyggingen er blant annet redusert opplevelsesverdi, påvirkning på anadrome arter inkludert villaks og påvirkning på fossesprøyt sone og elvedelta.

Eidfjordvassdraget er lakseførende i Eio (2 km), Eidfjordvatnet og Bjoreio opp til Tveitafoss kraftverk (5 km). Den uregulerte delen av Eidfjordvassdraget, Veig, har også en 2,5 km lakseførende strekning. Eidfjordvassdraget har tidligere hatt livskraftige og høstbare bestander av både laks og sjøørret, og var tidligere et av de mest betydningsfulle laksevassdragene i Hardangerfjorden. Laksebestanden gikk kraftig tilbake utover 1990-tallet og har over lang tid vært kritisk lav. Siden 2000-tallet har laksen vært fredet i hele vassdraget. I lakseregisteret karakteriseres villaksbestanden som svært dårlig der vassdragsreguleringen, sammen med lakselus og rømt oppdrettslaks, vurderes som de mest avgjørende påvirkningsfaktorene. Sjøørreten er vurdert som hensynskrevende i samme register med moderat påvirkning fra vannkraftutbyggingen.

For å utrede årsaker til den uheldige bestandssituasjonen samt iverksette aktuelle tiltak for å styrke bestanden, er Statkraft pålagt av Miljødirektoratet å foreta fiskebiologiske undersøkelser i vassdraget. Undersøkelsene er gjennomført av NINA (1999-2003) og NORCE LFI (2004 – d.d.). Basert på undersøkelsene er det iverksatt flere tiltak for å styrke bestandene av laks og sjøørret i

vassdraget. Fra 2007 er det gjennomført ulike midlertidige endringer i manøvreringsreglementet for vassdraget, som blant annet innebærer at kravet til minstevannføring om sommeren reduseres mot at tilsvarende vannmengde slippes fra Sysendammen om vinteren. Denne endringen i manøvreringen bidrar til å sikre en høyere vintervannføring uten at dette reduserer kraftproduksjonen.

Andre tiltak som er gjennomført omfatter blant annet slipp av vann fra Isdøla og sperredammen i Bjoreio ved Storlia for å øke vanntemperaturen i minstevannføringsperioden sommerstid, utlegging av gytegrus, rognplanting og utsetting av smolt.

I senere år er det også samlet inn materiale til en levende genbank i Hardanger for laks og sjøørret der Eidfjordanlegget er benyttet som stamfiskoppbevaring og karanteneklekkeri. Rogn av laks fra Eio er også lagt inn i genbank Bjerka i Nordland.

NORCE LFI har videre på oppdrag fra Statkraft utført ett prosjekt med PIT merking av utvandrende smolt for å kartlegge utvandringstidspunkt, overlevelse i nedvandring forbi Tveitafoss kartverk, vandring i sjø og tilbakevandring til vassdraget.

I tillegg er det bygget terskler i Bjoreio for å lette forholdene for fiskebestandene.

Tveitafoss kraftverk er et eldre kraftverk som ligger øverst på anadrom strekning. Tveitafoss utnytter fossen som utgjorde et naturlig vandringshinder for laks og sjøørret i Bjoreio. Kraftverket produserer på vannslippet som Statkraft slipper fra Isdøla, Bjoreio og Leiro, samt restvannføringen nedstrøms Vøringsfossen. Det er dokumentert at kraftverket gir utfordringer for de anadrome bestandene i Bjoreio, blant annet gjennom hurtige vannstandsendringer, utfallsperioder mv. Gjennom innkalling etter vannressursloven § 66 har kraftverket fått nye vilkår for driften, med krav om minstevannføring og krav om nye omløpsventiler som vil redusere vannstandsendringer ved utfall av kraftverket, for å bedre forholdene for fisk i Bjoreio.

Kunnskapen om lakse- og sjøørretbestandenes flaskehalser, er godt dokumentert og det er siden 2007 lagt ned stor innsats for å finne løsninger som utbedrer disse. Blant annet gir slipp av varmere vann fra inntakslukene i Isdølo og ved Bjoreio sperredam ved Storlia bedre rekrutterings- og vekstforhold for ungfisk (Skoglund m.fl. 2023). Rapporten viser videre til at både laks- og sjøørretbestanden i Eidfjordvassdraget har vært høyere i de siste årene, men at laksebestanden fortsatt er fåtallig og med en totalt sett negativ utvikling over reguleringsperioden. Rapporten konkluderer med at vannkraftreguleringen fortsatt påvirker fiskebestandene negativt og at vanntemperatur i vekstsesongen sammen med laveste vannføring på vinteren, er flaskehalsene og begrensningen for produksjon av anadrom fisk i Bjoreio.

Departementet legger til grunn at begge disse forholdene er en effekt av reguleringene og vil i det videre vurdere hvordan dette kan avbøtes.

7.2.1.2 Konkretisering og begrunnelse av krav

Se avsnitt 5.1 for dagens manøvreringsreglement og manøvreringspraksis i Bjoreio.

Eidfjord kommune, FNF, Miljødirektoratet, Statsforvalteren i Vestland og Vestland fylkeskommune samt grunneiere krever alle slipp av minstevannføring i Bjoreio av hensyn til laks og turisme. Miljødirektoratet krever dessuten slipp av en mindre flom med topp over 10 m^3/s for å sikre utvandring av smolt. Flere av partene har forslag til hvor vannet bør slippes fra, blant annet

for å møte utfordringer med kaldt sommervann fra Sysenvatnet. Herunder er det krav om slipp av minstevannføring på strekningen mellom inntaket til Storlia kraftverk og Armodhølen. Foruten utsikter til varmere vann, knytter kravet seg også til estetikk og friluftsliv fra hytteeiere i området.

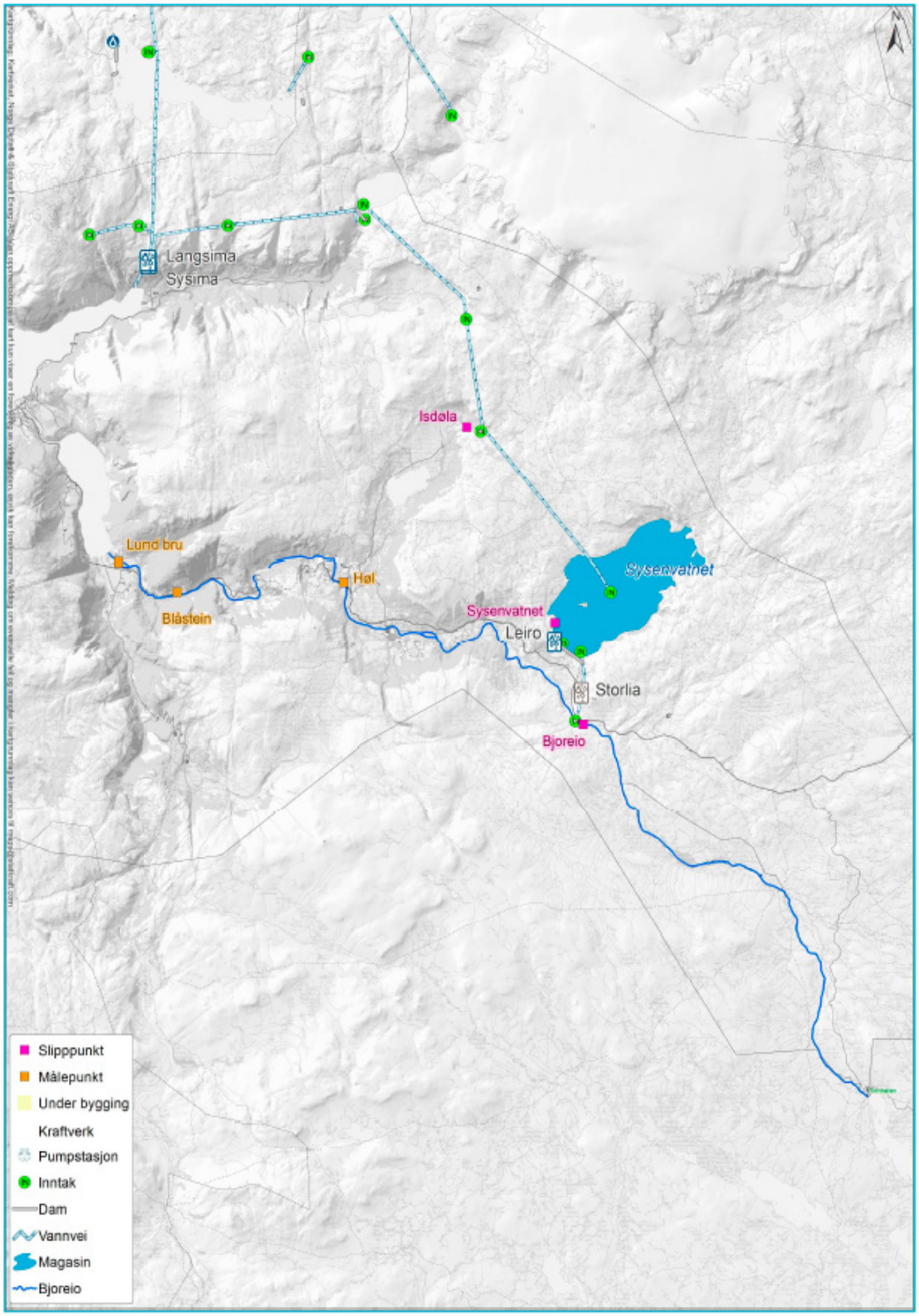
De ulike kravene for slipp av minstevannføring er sammenfattet i tabell 3. I tabellen er også NVEs innstilling lagt til, sammen med opprinnelig reglement fra 1973 og midlertidig reglement fra 2018 som er Statkrafts foreslåtte løsning.

Tabell 3: Innkomne krav om minstevannføring med størrelser og slippunkt. Opprinnelig reglement fra 1973 samt midlertidig reglement fra 2018 er også tatt med.

Part	**Periode for slipp av vannføring (m^3/s)**					**Slippsted**	**Målested**	**Produk-sjonstap (GWh)**
	Vår	**Sommer**		**Høst**	**Vinter**			
	15.04 - 31.05	01.06 -15.09	20.06 - 15.09 (temperatur-vann)	16.09 - 14.11	15.11 - 14.04			
Reglement fra 1973	-	12,0	-	-	-		Høl (Vørings-fossen)	-
Statkraft[1]	1,5	11,0	Kun ved behov	1,5	0,7	Sysenvatn		27,4
FNF	1,5	11,0		1,5			Høl	34,7
					0,7	Sysenvatn		
			1,5	0,2	0,2	Storlia		
Mdir/Stats-forvalteren	2,0						Blåsteinen	51,4
		11,0					Høl	
			2,0			Isdølo	Høl	
			Alt tilgjengelig vann ev. 3,0			Storlia	Høl	
				3,0			Høl	
					2,0		Blåsteinen	
NVE	**Vår**	**Sommer**			**Høst**	**Vinter**			7
	15.04 - 31.05	01.06 -15.09	25.06 - 15.08	16.08 -15.09	16.09 - 14.11	15.11 - 14.04		
	1,5							Høl
		10,5						Høl
			3,0					Isdølo og/el Storlia
				2,0				Isdølo og/el Storlia
					1,5			Høl
						1,0		Sysenvatn

[1]Midlertidig reglement fra 2018

Som det fremgår av tabell 3, er det flere ulike forslag til steder både for å slippe og måle minstevannføring i Bjoreio. Disse vises i figur 3.

Figur 3: Slippunkt og målepunkt for vannføring i Bjoreio. Kilde Statkraft.

7.2.1.3 Departementets vurdering

Vintervannføring

NVE anbefaler minstevannføring i Bjoreio på 1,0 m^3/s fra 15. november til 14. april med slippunkt fra Sysenvatnet. Dette er 0,3 m^3/s høyere enn dagens reglement. NVE mener at dette vil sikre en større andel av gytegropene fra innfrysing. NVE viser også til at en større mengde vann i tillegg vil gi økt tilgang til leveområder for ungfisk og at habitatsbegrensningene for produksjon av laksefisk blir mindre.

FNF krever et vannslipp på 0,7 m^3/s fra Sysenvatnet og 0,2 m^3/s fra Storlia. Miljødirektoratet krever et slipp på 2,0 m^3/s målt ved Blåsteinen i perioden 15. november til 1. juni. Miljødirektoratet viser til Fiskebiologiske undersøkelser i seks regulerte vassdrag i Hardanger i 2021 (Skoglund m. fl. 2021) som finner at både eggoverlevelse og tilgang til ungfiskhabitat øker betydelig med vintervannføring opp til 2 m^3/s og baserer derfor sin anbefaling på dette. Miljødirektoratet mener denne størrelsen vil hindre tørrlegging av gytegroper og sikre et vanndekt areal for smoltproduksjon i Bjoreio. De påpeker at det også vil ha effekt på vintervannføringen i Eio. Når det gjelder NVEs forslag til størrelse på minstevannføring, mener Miljødirektoratet dette er langt under det kunnskapsgrunnlaget tilsier.

Statkraft hevder det er vanskelig å håndtere et krav om en viss vannføring på Blåsteinen om vinteren. De viser til en vandringstid på vannet fra Sysenvatnet til Blåsteinen på anslagsvis 1-3 døgn, og at det på grunn av oppstuving og innfrysing må slippes store mengder vann for å opprettholde vannføringskravet. Statkraft anslår at Miljødirektoratets forslag til vannslipp vil ha et produksjonstap på opp mot 34 GWh per år. Statkraft mener de fiskebiologiske undersøkelsene viser at det er viktig å sørge for noe vann igjennom hele året. De viser videre til resultater fra gytegropsregistreringer der 80 prosent av rognen har overlevd gjennom vinteren med et vannslipp på 0,7 m^3/s. Statkraft mener derfor vinterslippet ikke bør økes utover 0,7 m^3/s som i dag gir et krafttap på 21,5 GWh isolert sett på vinterslippet sammenlignet med opprinnelig konsesjon.

Statkraft har i kommentar til departementet skrevet at de i hovedsak er positive til NVEs forslag til nye vilkår, men anbefaler noen justeringer knyttet til vilkårene om minstevannføringsmåling på Høl om sommeren og i Sima.

Departementet mener forskningsresultatene viser at vintervannføringen spiller en avgjørende rolle for å sikre forholdene for egg og yngel. En jevn og tilstrekkelig vannføring hindrer stranding av gytegroper og gir stabile forhold for rogn gjennom hele inkubasjonsperioden. Før 2013 var vannføringen ofte utilstrekkelig, noe som førte til høy eggdødelighet og svake rekrutteringsår. Etter at minstevannføringen ble hevet til 0,7 m^3/s, har resultatene vært svært positive, og færre gytegroper har tørket ut. Dette har bidratt til bedre vekst- og rekrutteringsforhold for ungfisk i elven.

Departementet viser til Skoglund m. fl. 2021 og Skoglund m.fl. 2023 der det anbefales å øke vintervannføringen i Bjoreio til et nivå som ligger nærmere 2 m^3/s for å maksimere fordelene for gytegroper, eggoverlevelse og ungfiskhabitat. Rapportene viser at den nåværende vintervannføringen på 0,7 m^3/s har gitt positive resultater, blant annet ved å redusere stranding av gytegroper og økning i eggoverlevelsen til 85 prosent. Samtidig viser funnene at både eggoverlevelse og tilgangen på oppvekstområder for ungfisk øker betydelig med

vintervannføringer opp til rundt 2 m³/s. En slik økning vil gi en bedre dekning av gytegroper, optimalisere oksygentilførselen og skape gunstige forhold for rekruttering av laks.

Departementet har vurdert vintervannføring på 1 m³/s. Rapportene viser at denne størrelsen vil representere en merkbar forbedring sammenlignet med dagens nivå på 0,7 m³/s. Økningen til 1 m³/s vil ha flere positive effekter for gytegroper og eggoverlevelse. Risikoen for tørrlegging av gytegroper vil reduseres betydelig, særlig i de delene av elva som i dag kun marginalt dekkes ved 0,7 m³/s. En økt vannføring vil sikre bedre oksygentilførsel og stabil temperatur, noe som er avgjørende for at eggene skal kunne overleve vinteren. Videre vil en høyere vannføring stabilisere substratet i gyteområdene, noe som reduserer erosjon og sedimentering i gytegroper. Dette er viktig for å sikre at eggene får nødvendig vanngjennomstrømming og oksygen. Rapportene viser også at økninger fra 0,7 m³/s til 1 m³/s kan bidra til å redusere biologisk stress på eggene og bedre rekrutteringsforholdene for ungfisk.

Modellering av de ulike minstevannføringenes påvirkning på produksjon viser at krafttapet øker vesentlig med slipp over 1,0 m^3/s. Departementet mener forskningen viser at villaksen vil nyte godt av et slipp på 1,0 m^3/s og anbefaler dette og ikke den optimale størrelsen på 2,0 m^3/s for blant annet å redusere tap av kraft.

Vår- og høstvannføring

NVE anbefaler i tråd med dagens reglement å sikre 1,5 m^3/s i perioden 15. april til 31. mai og 16. september til 14. november ved Høl. NVE viser til at dette sikrer vannbehovet til laksen i vår- og høstperioden. Videre påpeker NVE at det ofte er flommer under issmeltingsperioden om våren som sikrer smoltutvandringen i Bjoreio. Når det gjelder høsten legger NVE vekt på at vannføringen ofte er vesentlig høyere enn 1,5 m^3/s den 15. september. NVE viser videre til at det er viktig at laksen gyter på en vannføring som ligner den som varer gjennom vinteren.

Miljødirektoratet foreslår en fortsettelse av vinterregimet og et slipp på 2,0 m^3/s i vårperioden målt ved Blåsteinen for å sikre vanndekt areal. De krever i tillegg en mindre episode med forhøyet vannføring mellom 5. og 18 mai for å sikre utvandring av smolt. For høstperioden mener Miljødirektoratet det må slippes en vannføring på 3 m^3/s målt ved Høl for å unngå perioder med svært lav vannføring i perioden frem til gyting og i gytetiden. I tillegg foreslår Miljødirektoratet at vannføringen fra 16. september skal justeres ned gradvis over fem døgn med maks 10 cm i timen.

Statkraft skriver at de alltid sikrer noe vann også om våren og høsten i tråd med 1,5 m^3/s. De påpeker at det i disse periodene normalt er nok vann i restfeltet slik at det kun i meget tørre perioder er nødvendig å slippe vann. Statkraft mener det er fornuftig å sikre vann i Bjoreio gjennom året, og at dagens praksis er en god løsning. Statkraft ønsker ikke krav knyttet til målepunkt på Blåsteinen og mener at dagens målested på Høl er en god løsning for å måle vannslipp om våren og høsten.

Departementet viser til rapporter fra Skoglund m.fl. 2021 og 2023 der det fremheves at tilstrekkelig vannføring om våren er en viktig faktor for laksesmoltens utvandring fra elven til havet. Smolten er avhengig av gode strømforhold for å navigere trygt nedover elven og unngå predatorer. Rapportene fremhever at en økning i vannføringen om våren kan bidra til å etterligne naturlige vårflommer og støtte smoltens migrasjon. Når det gjelder vannføring på høsten, viser

rapportene til at det er avgjørende å sikre tilstrekkelige mengder for at gytefisken skal kunne vandre opp i elven for å nå gyteplassene.

Departementet mener at dagens regime ivaretar disse hensynene. Dette er en økning i slipp av vann i forhold til opprinnelig reglement fra 1973. Departementet viser til Kartlegging av vanndekt areal og habitatforhold for fisk i Bjoreio (Skoglund m.fl. 2020). Departementet vil påpeke at vår- og høstvannføringen ikke er identifisert som kritiske flaskehalser for produksjonen av anadrom fisk i Bjoreio. Departementet mener derfor at en vannføring på 1,5 m^3/s sammen med naturlig økt tilsig om våren og høsten gir gode forhold for utvandring og tilsvarende for gytefiskens oppvandring. Stabil vannføring gjennom vår- og høstperioden vil også bidra til en økt vannføring i Bjoreio gjennom hele året. Departementet mener dette vil sikre stabil vannføring og bedre forhold for de anadrome artene på generell basis. Departementet slutter seg derfor til NVEs forslag om å sikre 1,5 m^3/s i perioden 15. april til 31. mai og 16. september til 14. november ved Høl.

Sommervannføring

NVE anbefaler en minstevannføring i Bjoreio på 10,5 m^3/s målt ved Høl i perioden 1. juni til 15. september. Dette er en reduksjon fra opprinnelig konsesjon på 1,5 m^3/s og 0,5 m^3/s fra midlertidig reglement. NVE foreslår videre at det skal slippes 3,0 m^3/s forbi inntakene i Isdøla og Storlia/Bjoreio i perioden 25. juni til 15. august og 2,0 m^3/s på samme strekning i perioden 16. august til 15. september. Avslutningsvis mener NVE at endring i vannføring fra sommer til høst bør justeres ned gradvis over fem døgn med maks 10 cm i timen.

NVE viser til at de har gjort en helhetlig vurdering for å finne gode løsninger som både ivaretar hensynet til de anadrome artene, Vøringsfossen som landskapselement og påvirkning på kraftsystemet. De mener en redusert vannføring i Vøringsfossen vil komme laksen til gode, slik at dette vannet kan spares om sommeren til økt slipp om vinteren. NVE vektlegger at ungfiskens vekst og overlevelse påvirkes negativt av lav vanntemperatur fra Sysenvatnet og at dette må avbøtes med slipp av varmere vann fra Isdøla og Storlia/Bjoreio i stedet. NVE viser til at det har vært vanlig å starte slippet av temperaturvann 25. juni. Dette er tiden da vassdraget ofte er på vei ned etter snøsmeltingen og differansen mellom vanntemperatur i Sysenvatnet og de andre kildene i feltet er størst. Samtidig starter den viktigste vekstperioden for ungfisken på denne tiden. NVE mener overgangen mellom sommer og høst bør skje trinnvis for å unngå stranding av fisk.

Miljødirektoratet foreslår et slipp på 11,0 m^3/s i Bjoreio målt ved Høl for å opprettholde Vøringsfossen som landskapselement. Miljødirektoratet trekker frem kunnskapsgrunnlaget og hevder dette tilsier at NVEs innstilling sannsynligvis ikke vil gi en temperatur med god nok effekt på smoltproduksjonen og fiskeoverlevelsen i Bjoreio. Miljødirektoratet mener derfor at et samlet vannslipp fra Isdølo og Storlia/Bjoreio bør være på minimum 5 m^3/s. Miljødirektoratet støtter NVEs forslag til starttidspunkt for dette slippet og at det utsettes fra 20. juni til 25. juni. Videre uttaler Miljødirektoratet at dersom det er faglig grunnlag for å trappe ned andelen fra Isdøla og Storlia/Bjoreio etter 15. august, jf. at det ikke vil gi nevneverdig negativ endring på fiskens vekst, er det akseptabelt at bidraget reduseres til 3,5 m^3/s frem til 15. september.

Statkraft vektlegger at det gjennom samarbeid med NVE, miljøforvaltningen og forskningsinstitusjoner er jobbet frem et svært godt kunnskapsgrunnlag om virkninger på fisk av

ulike vannslipp i Bjoreio. Statkraft støtter NVEs forslag til vannslipp og anser dette som en videreføring og stadfesting av arbeidet som er lagt ned for å bedre forholdene for anadrom fisk i Bjoreio.

Statkraft beskriver en utfordring med forsinkelsen i vannføringsregulering fra Sysenvatnet til målestasjonen på Høl. Problemet mener Statkraft skyldes både tidsforsinkelsen for vannet å nå målestasjonen (opptil 4 timer), og tidsintervallene for reguleringen (hvert 30. minutt). Disse to faktorene kombinert mener Statkraft gjør det krevende å overholde kravene til en gjennomsnittlig vannføring på 10,5 m³/s, spesielt med korte måleperioder som seks timer. De ønsker derfor at kravet om vannføring ved Høl/Vøringsfossen på sommeren bør gjennomsnittsmåles over 12 timer istedenfor seks timer. Statkraft ønsker videre å ha mulighet for å kunne pendle med inntil 1 m^3/s under kravet, ned mot 9,5 m^3/s, i korte perioder uten at det er et brudd på konsesjonen. Dette hevder Statkraft vil føre til lavere krafttap og redusert mengde kaldt vann, som kan være med på å bedre forholdende for anadrom fisk i Bjoreio.

Departementet legger vekt på at resultater fra fiskebiologiske undersøkelser sammen med målinger av temperatur over tid gir et godt kunnskapsgrunnlag om reguleringens påvirkning på fisk i Bjoreio. Skoglund m.fl. 2023 viser til at vanntemperaturen i Bjoreio har sunket i perioden 2004 til 2022. Denne utviklingen har ikke skjedd i sidevassdragene Isdøla eller Bjoreio oppstrøms inntaket til Storlia i følge Skoglund m.fl. 2023. Som en følge av at Bjoreio er blitt kaldere, viser Skoglund m.fl. 2023 til at alle årsklasser av både laks og sjøørret har fått redusert vekst i denne perioden og at dette skyldes et økt bidrag av kaldt vann fra Sysendammen. Departementet mener dette underbygger at det ikke er minstevannføringen om sommeren som er avgrensende for de anadrome artene, men tapping av kaldt vann fra Sysendammen som har ført til unaturlig kaldt vann i Bjoreio. Kaldt vann fører til dårligere vekst og økt smoltalder, som igjen fører til redusert produksjon av ungfisk.

I forbindelse med høringsrunden for gjeldende manøvreringsreglement ønsket NVE at Statkraft opparbeidet seg et kunnskapsgrunnlag for å vurdere effekten av ulike slippstrategier fra Sysendammen, Isdølo og Bjoreio slippunkt. Basert på dette utarbeidet Multiconsult en temperaturmodell for Eidfjordvassdraget på oppdrag fra Statkraft, der temperatureffekten av ulike tappemønster er simulert (Sørås & Pedersen 2020). NORCE LFI fikk deretter i oppdrag å utrede hvilken effekt de ulike tappemønstrene vil ha på vekst og overlevelse hos laks og sjøaure på den lakseførende strekningen i Bjoreio (Skoglund og Vollset 2020). Departementet mener basert på dette at alternativet som innebærer 3,0 m^3/s fra Bjoreio oppstrøms Storlia inntak og Isdølo sammen med et slipp fra Sysenvatn på 10,5 m^3/s, vil være det mest gunstige alternativet for fisken (også kalt secenario D i rapporten fra Sørås og Pedersen 2020). Departementet mener dette alternativet viser en økt smoltporduksjon på opptil 15 prosent sammenlignet med alternativer med lavere vannføring. Videre vil Vøringsfossen fremdeles fremstå som et visuelt blikkfang og et betydelig landskapselement selv om vannføringen reduseres til 10,5 m^3/s. Departementet slutter seg følgelig til NVEs og Statkrafts vurderinger vedrørende dette punktet.

Departementet har vurdert Miljødirektoratets forslag til høyere vannføring. Departementet mener en vannføring som overstiger 10,5 m^3/s ved Vøringsfossen vil kunne gi en mer spektakulær og kraftfull visuell opplevelse av fossen. Dette kan ytterligere styrke turistopplevelsen og fremheve fossens status som et nasjonalt landemerke. Økologisk sett vil en høyere vannføring fra Storlia

inntak og Isdøla, også kunne gi økt vanndekning i elva, noe som gir bedre tilgang til habitat for ungfisk og mulig økning i produksjonsareal for anadrom fisk.

Departementet mener miljønytten av et økt slipp ikke kan tilrås ut fra den økte kostnaden dette vil få for kraftproduksjonen og anbefaler ikke dette.

Departementet har også vurdert om det kan slippes mindre vann og likevel gi bedre forhold for miljøet. En vannføring under 10,5 m^3/s kan fortsatt gi tilstrekkelig visuell effekt i Vøringsfossen, men fossen vil fremstå mindre imponerende, særlig i perioder med lavere naturlig tilsig. Estetisk verdi kan da bli redusert, noe som potensielt påvirker turismen og naturopplevelsen negativt.

For laksens del vil lavere vannføring føre til mindre vanndekt areal og dermed redusert tilgjengelige oppvekstområder for ungfisk. Redusert vannføring kan også medføre svakere temperaturforbedringer, særlig dersom andelen temperert vann fra Storlia og Isdøla blir for lav. Dette mener departementet igjen kan hemme ungfiskens vekst og smoltifisering. Departementet viser til undersøkelsene der scenarioer med lavere vannføring har vist opptil 15 prosent lavere smoltproduksjon sammenlignet med scenarioet med 10,5 m^3/s, noe som tyder på at den biologiske gevinsten avtar også med lavere vannføring. Departementet anbefaler følgelig ikke dette.

Statkraft ønsker å måle minstevannføringen over 12 timer og ikke seks som NVE innstiller på. Departementet ser ikke noen utfordringer med at minstevannføringen måles over definerte 12-timers perioder, fremfor definerte seks-timer. For at dette skal kunne følges opp av Miljøtilsynet i NVE mener departementet derfor at periodene minstevannføringen skal måles over må være definert gjennom døgnet, for eksempel mellom 00:01 og 12:00 og mellom 12:01 og 24:00.

Når det gjelder Statkrafts ønske om å kunne pendle med inntil 1 m^3/s under kravet, ned mot 9,5 m^3/s, viser departementet til Statkrafts fotodokumentasjon av Vøringsfossen ved ulike vannføringer. Departementet er enig i NVEs vurdering av bildene som viser at det er liten forskjell på fossen når vannføringen er mellom 10,0 m^3/s og 11,3 m^3/s. Derimot mener departementet at fossen endrer karakter når vannføringen faller under 10,0 m^3/s. Hensynet til landskapsopplevelsen fossen innebærer var et hovedhensyn da vilkår om 12,0 m^3/s ble satt i konsesjonen fra 1973. Departementet mener at dette hensynet fremdeles er tungtveiende og at pendlingen som Statkraft foreslår ikke vil ivareta dette. Departementet opprettholder derfor NVEs forslag fra innstillingen om at det kan pendles pluss/minus 0,5 m^3/s fra 10,5 m^3/s over Vøringsfossen.

For å unngå stranding av fisk, mener Miljødirektoratet at endringen i vannføringen fra sommer til høst bør justeres ned gradvis over fem døgn med maks 10 cm i timen. Mattilsynet peker også på at reduksjoner i vannføringer bør skje langsomt.

NVE har vurdert Statkrafts selvpålagte nedkjøringsinstruks og mener at den ivaretar hensynet til fiskens behov for vanndekt areal. Departementet kan ikke se at Miljødirektoratets forslag har en merverdi for fisken utover tap av kraftproduksjon. Departementet støtter derfor NVEs forslag til nedkjøringsregime og anbefaler at dette formaliseres i nytt reglement.

Det er reist krav om en miljøbasert minstevannføring gjennom året på strekningen mellom inntak Storlia og ned til Armodhølen. Dagens reglement stiller krav om slipp av minstevannføring forbi inntaket til Storlia på 1,0 m^3/s om sommeren og 0,1 m^3/s resten av året. Det er ikke krav i dagens reglement om at dette vannet skal slippes forbi inntaket i Bjoreio, som ligger om lag 400 meter

nedstrøms. Kravet er av lokale grunneiere motivert ut fra hensynet til landskap, friluftsliv og fiske.

NVE påpeker at tidligere fiskeundersøkelser har vist at ørreten på denne strekningen har god kondisjon og at tersklene som ble bygd med reguleringen har bidratt til vinteroverlevelsen. NVE mener videre at gjeldende manøvreringsreglementet sammen med idriftsettelsen av Storlia, har endret vannføringen på denne strekningen vesentlig. NVE legger også vekt på at det ikke er reist krav om minstevannføring på denne strekningen fra fagmyndigheter. NVE anser landskapsopplevelsen området og Storlifossen gir, er et viktigere hensyn om sommeren enn vinteren. NVE konkluderer med at en minstevannføring nedstrøms Storlia på vinteren ikke vil føre til noen stor miljøgevinst og anbefaler ikke dette.

Departementet deler NVEs vurdering og støtter denne. Departementet vil legge til at foreslått slipp av temperaturvann forbi inntakene Storlia og Bjoreio også vil tilgodese denne elvestrekningen med mer vann på sommeren.

Oppsummert mener departementet at det skal slippes en minstevannføring i Bjoreio på 10,5 m^3/s målt ved Høl i perioden 1. juni til 15. september i kombinasjon med et slipp på 3,0 m^3/s forbi inntakene i Isdølo og Storlia/Bjoreio i perioden 25. juni til 15. august og 2,0 m^3/s på samme strekning i perioden 16. august til 15. september. Departementet slutter seg til Statkrafts forslag om å måle vannføringen over definerte 12-timers perioder. Departementet opprettholder NVEs forslag fra innstillingen om at det kan pendles pluss/minus 0,5 m^3/s fra 10,5 m^3/s over Vøringsfossen. Departementet fraråder slipp av vann vinterstid mellom inntak Storlia og ned til Armodhølen.

Målested Høl og Drøllstølsbekken kraftverk

Drøllstølsbekken kraftverk ble satt i drift i mai 2024. Kraftverket utnytter vannet fra Drøllstølsbekken som renner inn i Bjoreio mellom Sysenvatnet og Høl. Eiere er Hywer.

Statkraft beskriver i brev til departementet utfordringer knyttet til et utfall kraftverket hadde i juni 2024. Statkraft viser til at utfallet reduserte vannføringen ved Høl fra 14,4 m^3/s til 13 m^3/s. Statkraft skriver videre at dersom vannføringen hadde vært lavere enn 11,2 m^3/s, ville den falt under konsesjonskravet på 11,0 m^3/s. Dersom Statkraft skal ta hensyn til at Drøllstølsbekken kraftverk kan stanse, viser de til at de må sikre en høyere vannføring ved Høl enn det som er konsesjonspålagt. Statkraft anbefaler derfor departementet å tydeliggjøre at en vannføringsendring ved målestasjonen på Høl som skyldes endring i vannføring ut av Drøllstølsbekken ikke gir konsesjonsbrudd.

Høl er departementets anbefalte målested for minstevannføringen som følger av konsesjonen for Eidfjord Nord vår, sommer og høst. Ettersom departementet anbefaler at minstevannføringen på vinteren skal måles ved Sysendammen, er ikke vintersesongen et problem med tanke på utfordringene Drøllstølsbekken kan medføre.

Departementets anbefalte minstevannføring i Bjoreio ved Høl på vår og høst er for å sikre en tilstrekkelig vannføring for laks- og sjøørretunger i en kritisk periode. Et utfall i Drøllstølsbekken kraftverk, som gjør at Bjoreio faller under minstevannføringskravet i denne tiden, vil være svært uheldig. Som Statkraft skriver, er det kun i sjeldne tilfeller at restfeltet nedstrøms inntakene i

Storlia, Bjoreio og Isdølo ikke bidrar med 1,5 m^3/s. I de tilfellene det er tørt og Statkraft må slippe vann, mener departementet at sannsynligheten er stor for at det også er lite tilsig i Drøllstølsbekken. Dermed er kraftproduksjonen her også liten, og et eventuelt utfall vil utgjøre små endringer i vannføring ved Høl. Av foreliggende informasjon vurderer ikke departementet at skadepotensialet er stort.

Departementet anbefaler at Statkraft slipper vann i tråd med reviderte vilkår, men dokumenterer og varsler NVE i de tilfellene der det forekommer uforutsette hendelser i Drøllstølsbekken kraftverk som gjør at Statkrafts konsesjonspålagte minstevannføring på Høl ikke oppnås. Departementet vil påpeke at dersom utfall av Drøllstølsbekken kraftverk viser seg å være et gjentagende problem, kan NVE ved behov vurdere nærmere oppfølging av konsesjonæren.

7.2.1.4 Departementets samlede anbefaling om minstevannføring i Bjoreio

Departementet anbefaler følgende vannføringsregime i Bjoreio:

Tabell 4: Departementets samlede anbefaling om minstevannføring i Bjoreio

Periode	Dato	Minstevannføring (m^3/s)	Målested
Vår	15. april til 31. mai	Sikre 1,5	Høl
Sommer	01. juni til 15. september	10,5	Høl
	25. juni til 15. august	3,0[1]	Inntak Isdølo og/eller Storlia/Bjoreio
	16. august til 15. september	2,0[1]	Inntak Isdølo og/eller Storlia/Bjoreio
Høst	16. september til 14. november	Sikre 1,5	Høl
Vinter	15. november til 14. april	1,0	Sysenvatnet

[1] Eller tilsiget, dersom tilsiget til inntakene er mindre enn vannføringskravet.

Kald vanntemperatur i vekstsesongen og laveste vannføring på vinteren er flaskehalsene og begrensningen for produksjon av laks og sjøørret i Bjoreio. Departementet mener det anbefalte minstevannføringsregimet vil bidra til å heve vanntemperaturen om sommeren ved å øke andelen vann fra Isdølo og Bjoreio, og redusere/forskyve noe av vannslippet fra sommer til vinter for å øke vintervannføringen i de kaldeste periodene. Departementet mener endringene vil gi bedre livsvilkår for de anadrome artene i Bjoreio.

Departementets anbefaling av nytt vannføringsregime vil medføre et årlig krafttap på 7 GWh sammenlignet med opprinnelig konsesjon. Dette kravet, isolert sett, fører med seg en negativ nettonåverdi på 76 millioner kroner. Kostnader for ombygginger av inntakene vil komme i tillegg til produksjonstapet.

NVEs modellering viser at departementets anbefaling av nytt vannføringsregime i Bjoreio i liten grad vil påvirke fleksibiliteten i Sy-Sima. Departementet mener krafttapet på 7 GWh/år veies opp av bedrede leveforhold for ung laks og sjøørret og økt produksjon av smolt. Departementet vil

også legge til at det nye vannføringsregimet medfører en økt kraftproduksjon på 2,3 GWh/år i Tveitafoss kraftverk. Dette har en netto nåverdi på 19,1 millioner kroner.

Departementet tilrår at Statkraft pålegges å utarbeide en detaljplan for anordningen av minstevannføringsslippet sammen med rutiner for dokumentasjon av slippet. Denne skal sendes til NVE innen rimelig tid og senest seks måneder etter at nye vilkår har tredd i kraft.

7.2.2 Vurdering av minstevannføring i Sima

7.2.2.1 Status for anadrome arter, gjennomførte undersøkelser og tiltak

De erfarte skadene og ulempene som kan knyttes til fraført vann etter utbyggingen er blant annet redusert opplevelsesverdi, påvirkning på anadrome arter inkludert villaks og redusert vannmengde i Skytjefossen. Simadalen er ett av utgangspunktene for å nå inn til DNT – hytten Rembesdalsseter. Turen beskrives som en kombinasjon av bratte oppstigninger mot høyfjellsterreng med spektakulære naturopplevelser i vestnorsk fjordlandskap.

Den anadrome strekningen er på 4,3 km opp til Tveit, og er primært en sjøørret elv, med noe innslag av laks. Reguleringen har redusert nedbørsfeltet i Sima fra 146 km^2 til 35 km^2, noe som tilsvarer en nedgang i vannføringen på 77 prosent.

I lakseregisteret karakteriseres villaksbestanden som «svært dårlig» der lakselus vurderes som den mest avgjørende påvirkningsfaktoren mens rømt oppdrettslaks og vassdragsregulering er vurdert med moderat påvirkning. Bestandsstatus for sjøørreten er vurdert som «god» med moderat påvirkning fra lakselus og vannkraftutbyggingen.

Siden 2005 er det gjennomført årlige gytefisktellinger i Sima med tilhørende fiskeundersøkelser. NORCE LFI har oppsummert og rapportert frem til og med 2023. Det er også gjort kartlegginger og vurderinger av forventede effekter av ulike nivåer for minimumsvannføring i vinterhalvåret ved Tveit i Simadalselven (Skoglund m.fl. 2013). Oppsummeringene av disse viser at redusert vannføring har ført til utfordringer for gytebestander og ungfiskproduksjon for villaksen. Gytebestanden av laks har vært svært lav i løpet av undersøkelsesperioden, med færre enn 10 individer i de fleste år. Bare i 2012 og 2016 ble det registrert høyere tall, henholdsvis 48 og 38 gytelaks. Dette har resultert i en lav eggtetthet, som i de fleste år ligger langt under nivået på 2 egg per kvadratmeter, som er nødvendig for å oppnå god rekruttering. Tettheten av lakseunger er også registrert som svært lav, særlig i de senere årene, noe som gjenspeiler lav sjøoverlevelse og en utilstrekkelig rekruttering.

Sjøørreten har derimot vist en bedre utvikling. Bestanden har økt i nyere tid, spesielt fra 2012 og fremover, med registreringer på opptil 534 gytefisk i enkelte år. Dette har gitt en høyere eggtetthet, ofte tilstrekkelig for god rekruttering. Tettheten av ørretunger har også vært stabilt høyere enn for lakseunger, noe som indikerer at sjøørreten er bedre tilpasset de rådende forholdene og har en selvreproduserende bestand.

Likevel står begge artene overfor utfordringer, først og fremst på grunn av svært lav vintervannføring. Dette har ført til tørrlegging av gytegroper og redusert overlevelse av egg og yngel. Den manglende minstevannføringen i vinterhalvåret forsterker dette problemet.

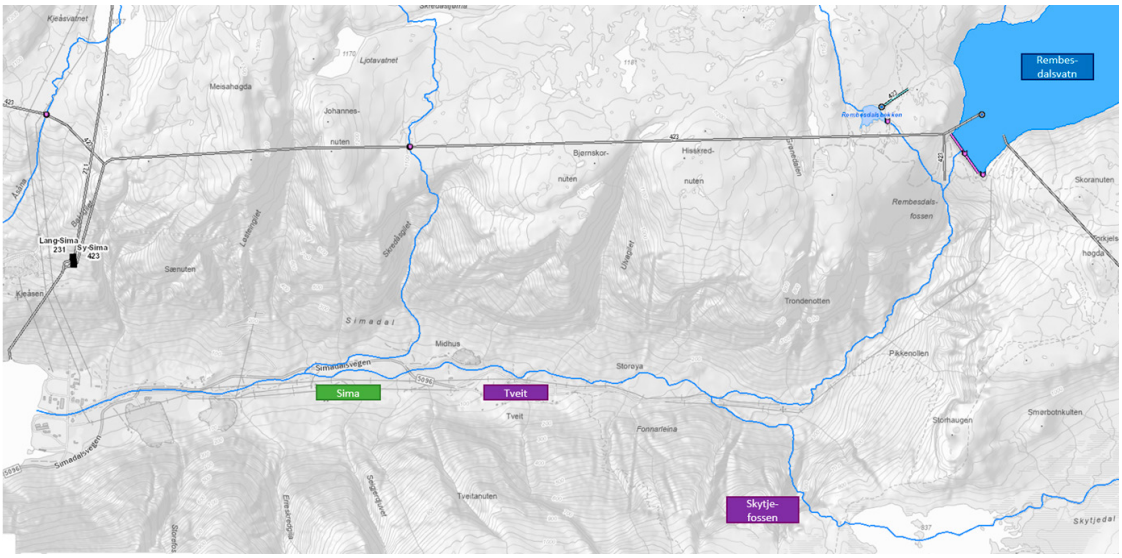
Statkraft har gjennom årene utført habitattiltak for å tilrettelegge for gyting i den nederste delen av Simadalselven (1,3 km). I tillegg er det etablert tursti og gapahuker langs vassdraget, som også er tilrettelagt for funksjonshemmende, sammen med toalettanlegg ved parkeringsplass.

7.2.2.2 Konkretisering og begrunnelse av krav

Det er ingen konsesjonspålagte slipp av minstevannføring i Simadalselven i dag.

Eidfjord kommune, Statsforvalteren i Vestland, Miljødirektoratet og FNF stiller krav om minstevannføring i Sima. Kravet er motivert av hensyn til anadrome arter, friluftsliv og landskap. Kommunen ønsker i tillegg at vassdragets betydning for grunnvannet dokumenteres.

Miljødirektoratet har konkretisert kravet og mener et helårlig minstevannføringsslipp på 0,4 m^3/s målt ved Tveit er riktig nivå for å bedre forholdene for fiskebestandene. FNF ber om minimum 0,3 m^3/s vinterstid og 2,1 m^3/s om sommeren målt ved Tveit.

Figur 4: Simavassdraget fra Skytjedalen og Rembesdalsvatnet. Tveit målestasjon er avmerket. Kilde: NVE.

7.2.2.3 Departementets vurdering

NVE anbefaler en helårlig minstevannføring som sikrer 0,3 m^3/s målt ved Tveit for å bedre forholdene for anadrom fisk i Sima. NVE mener denne størrelsen vil sikre en tilstrekkelig vannføring for å ivareta hoveddelen av gyte- og oppvekstområdene. NVE viser til Skoglund m.fl. 2013 og finner at vannføring under 0,3 m^3/s ikke gir tilsiktet effekt for fiskebestandene mens slipp over dette vil øke krafttapet og derfor frarådes.

Statkraft har vært positive til et vilkår om minstevannføring i Sima på 0,3 m^3/s. Deres modelleringer viser et produksjonstap på 2 GWh/år. Etter NVEs innstilling har Statkraft gjennomført to prøvetappinger fra Rembesdalsvatnet for å undersøke hva som må til for å overholde minstevannføringskravet og mener at forutsetningene for et slipp på 0,3 m^3/s er endret. Statkraft mener at prøveslippene viser at det ikke registreres tilsvarende vannmengder ved målestedet ved Tveit som det tappes fra Rembesdalsvatnet, og at det sannsynligvis må beregnes et større slipp av vann. Dette mener Statkraft ikke er god kost/nyttevurderinger og at det derfor bør være et fast vannslipp fra Rembesdalsvatnet de dagene det er lite vann målt på Tveit heller enn et

fast minstevannføringskrav på Tveit. Dette mener Statkraft vil gi dem bedre kontroll på krafttapet som følge av vannslippet, samtidig som det vil sikre gytegroper for anadrom fisk ved å slippe vann i de tørre periodene.

Departementet har vurdert forskningsrapportene og er enig i konklusjonen om lav vintervannføring som en flaskehals særlig for villaksen. Departementet registrer at samtlige, også regulanten, gjennom prosessen har vært positive til et slipp av minstevannføring på denne strekningen.

Statkraft mener imidlertid at et høyere vannslipp enn 0,3 m^3/s må til for å sikre at det kommer nok vann frem til målestasjonen på Tveit og at dette ikke kan forsvares i et kost-nytteperspektiv. NVE har også utredet Miljødirektoratets krav om et slipp på 0,4 m^3/s og finner at det vil gi et årlig krafttap på 3,0 GWh.

Departementet er av den oppfatning av at strekningen må tilføres vann. Departementet mener at om vannet slippes fra Rembesdalsvatnet, vil det ha verdi også i perioder der det ikke er synlig. For eksempel kan vannet bidra til å sikre at grunnvannet står høyere og at dette gjør at deler av gytegropene er under vann. Departementet viser til at et slipp på 0,3 m^3/s vil gi et årlig produksjonstap på 2,0 GWh. Departementet mener dette er en akseptabel kostnad for miljøforbedringen dette gir.

Departementet anbefaler, som NVE, et helårlig slipp av vann på 0,3 m^3/s målt ved Tveit. Ettersom det er usikkerhet rundt hvor mye vann som må slippes for å oppnå ønsket miljøgevinst, foreslår departementet at Statkrafts forslag om et fast slipp fra Rembesdalsvatnet gjennomføres i de dagene der vannstanden faller under 0,3 m^3/s på Tveit. Videre foreslår departementet at dette følges opp av undersøkelser både på biologi og hydrologi. Basert på undersøkelsene og erfaringene med minstevannføringsslippet, må miljøgevinsten ved minstevannføringsslippet vurderes.

På bakgrunn av dette foreslår departementet at NVE gjennom vilkårene får myndighet til å kunne gjøre mindre justeringer av reglementets krav til vannslipp i Sima, som ikke går vesentlig ut over produksjonen.

7.2.3 Vurdering av minstevannføring i Austdølo

7.2.3.1 Status for anadrome arter, gjennomførte undersøkelser og tiltak

De erfarte skadene og ulempene som kan knyttes til redusert vannføring etter utbyggingen er blant annet redusert opplevelsesverdi og påvirkning på anadrome arter. I forbindelse med utbyggingen ble det anlagt vei innover i dalen og opp til høyfjellet, og de etter hvert neddemmede magasinene der. Dette gjør at fjellområdet benyttes hyppigere på grunn av enklere tilkomst til fjellområdene enn før utbyggingen.

Osavassdraget renner ut i Osafjorden i indre deler av Hardangerfjorden. Vassdraget består av de to greinene Austdølo og Norddølo. Austdølo har sitt utspring fra Søre Grøndalsvatnet, Rundavatnet og Langavatnet. Norddølo har færre innsjøer og har sitt utspring fra Ruvlenutvatnet og Skrulsvatnet. Reguleringen har redusert nedbørfeltet fra 174 km^2 til 47 km^2 etter utbyggingen. Etter vassdragsreguleringen er årlig gjennomsnittlig vannføring i Norddølo og Austdølo redusert med henholdsvis 47 og 84 prosent. Den anadrome strekningen er til sammen omlag 4 km lang,

med 2,5 km i Norddølo, 1 km i Austdøla og 0,5 km fra samløpet og ned til sjøen. Osa er primært en sjøørretelv.

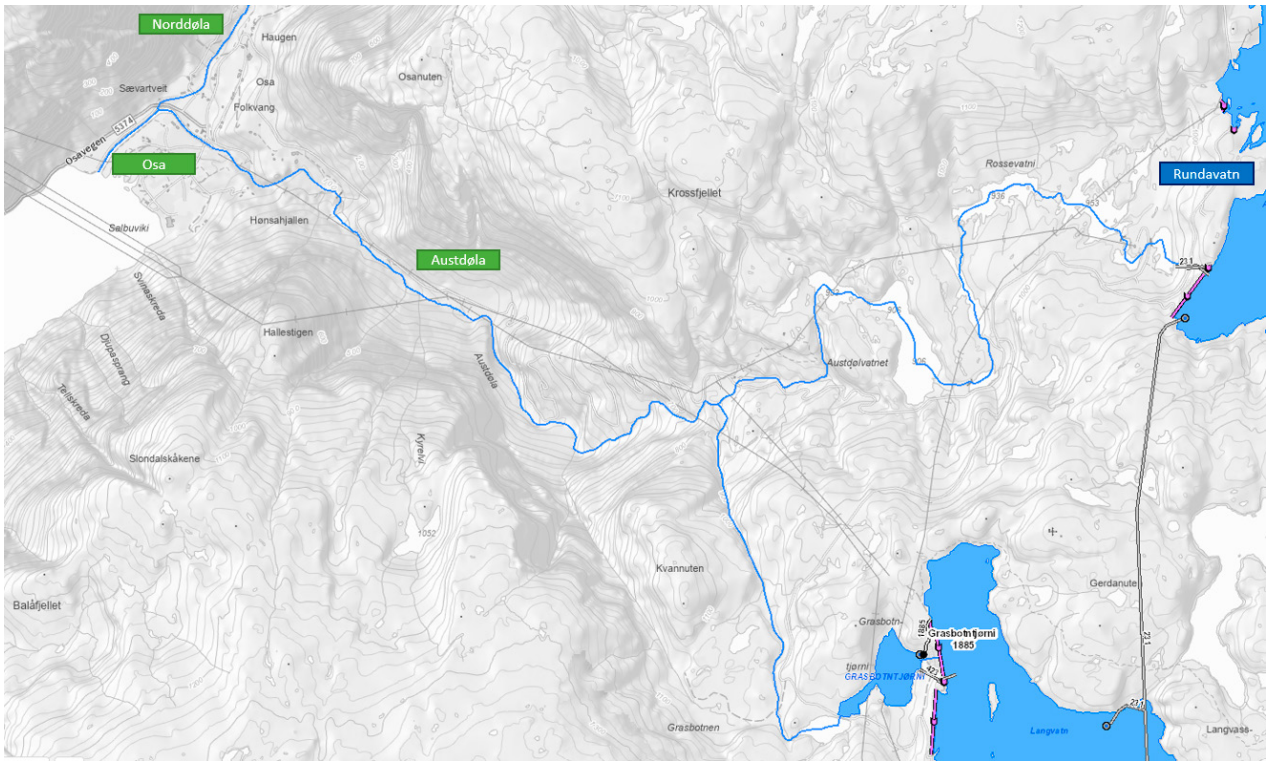
Det er gjennomført fiskebiologiske undersøkelser i Osa og senest i 2022 (Skoglund m.fl.2023). Det har med få unntak blitt registrert gytelaks årlig i Osavassdraget, men gytebestanden har i de fleste årene kun bestått av et fåtall individer, og i noen tilfeller enkeltindivider. Ungfiskundersøkelsene tilsier at det har forekommet gyting og rekruttering av laks jevnlig, men ikke årlig, gjennom undersøkelsesperioden. Rekruttering av ørret har vært mer stabil, og bestandstilstanden er klassifisert som «moderat».

Regulanten har også gjennomført noen avbøtende tiltak som bygging av terskler for å sikre vanndekt areal, habitattiltak og vegetasjonsetablering på elvekant.

7.2.3.2 Konkretisering og begrunnelse av krav

Det foreligger ingen konsesjonspålagte krav om slipp av minstevannføring i dagens reglement.

Ulvik herad, FNF, Miljødirektoratet og Statsforvalteren i Vestland krever en helårlig minstevannføring på anadrom strekning i Austdølo. Miljødirektoratet og Statsforvalteren har vært mest spesifikke i sine krav og krever 0,2 m^3/s målt øverst på anadrom strekning. Ulvik herad mener dessuten at kunnskapsgrunnlaget i Osavassdraget er for dårlig og bør utredes bedre. De peker videre på vassdragets betydning for grunnvann og drikkevannskilde for Ulvik. Kravene er særlig motivert ut fra hensynet til de anadrome artene.

Figur 9: Kart over Austdøla fra Rundavatnet og som etter samløp med Norddøla blir til Osaelven. Kilde: NVE.

7.2.3.3 Departementets vurdering

NVE anbefaler ikke at det settes vilkår om minstevannføring i Austdølo. NVE mener undersøkelsene viser at det er relativt god rekruttering av fisk i Austdølo. Sammenholdt med usikker miljøgevinst og et relativt høyt krafttap og netto nåverditap, mener NVE at forbedringer i Austdølo ikke skal skje gjennom et minstevannføringsslipp. NVE mener at forbedringene må skje gjennom oppdaterte standardvilkår og en plan for biotopjusterende tiltak.

Statkraft avviser et minstevannføringsslipp i Austdølo med begrunnelse i tap av fornybar produksjon. Statkraft har modellert kravet på henholdsvis 0,3 m^3/s og 0,4 m^3/s og finner at tap av produksjon vil ligge på mellom 20-30 GWh årlig. Statkraft mener at avbøtende tiltak gjennom fysisk habitatjustering sammen med dagens vannføring kan brukes for å sikre forholdene for anadrom fisk.

Vekstforholdene for fisk er bedre i Austdølo enn i Norddølo (Skoglund m.fl., 2023). Til tross for et vesentlig redusert restfelt, viser undersøkelsene at sjøørretungene overlever vintrene i elven og at rekrutteringen er relativt god. Departementet legger derfor til grunn at overlevelsen i Austdølo er forholdsvis god, også på vinteren. Det er ikke gjennomført undersøkelser i Austdølo som sier noe om hvilken effekt en minstevannføring på 0,2 m^3/s vil gi for fisk.

NVE har modellert krav om å sikre 0,2 m^3/s fra Rundavatnet hele året og kommer frem til et produksjonstap på 15 GWh/år. Netto nåverdien er beregnet til 155 millioner kroner.

Departementet legger vekt på at undersøkelsene viser god rekruttering og relativt gode forhold for fiskebestandene i Austdølo. Et slipp av vann fra Rundavatnet vil bli uforholdsvismessig kostbart, og departementet mener det ikke er sannsynliggjort at nytten vil overstige kostnaden. Departementet støtter NVEs vurdering og anbefaler ikke slipp av minstevannføring i Austdølo. Departementet viser til de oppdaterte standardvilkårene og at regulanten pålegges å lage en plan for biotopjusterende tiltak i Austdølo.

7.3 Krav knyttet til standardvilkårene

Det er fremmet en rekke krav om ulike tiltak som vil kunne følges opp med hjemmel i nye standardvilkår. NVE foreslår innføring av nye og moderne standardvilkår. Dette vil gi myndighetene hjemmel til å pålegge relevante og avbøtende tiltak. Departementet viser til NVEs drøfting i innstillingen og slutter seg i hovedsak til NVEs vurderinger og anbefalinger. Departementet vil likevel knytte merknader til noen av disse kravene basert på departementets befaring og innkomne uttalelser.

7.3.2 Villrein

Eidfjord kommune og Ulvik herad krever at Statkraft dokumenterer reguleringens påvirkning på villreinens trekk i området rundt Hardangerjøkulen og at konsesjonsvilkårene gir hjemmel til tiltak. Miljødirektoratet krever at det settes vilkår om opprettelsen av et villreinfond. Villreinnemnda for Hardangerviddaområdet har fremmet krav om minimum 15 millioner kroner til et villreinfond som skal avdekke og iverksette målrettede tiltak for å bedre villreinens livsbetingelser på Hardangervidda.

Statkraft mener reguleringen ikke har ikke bidratt med nye hindre for villrein i form av veier eller neddemming av trekkruter. De viser til sumeffektene av alle inngrepene som er med på å fragmentere og forringe leveområdene for reinen, og som gjør det vanskelig å skille eventuelle

reguleringseffekter fra andre inngrep. Statkraft mener det eksisterende kunnskapsgrunnlaget viser at reguleringen bidrar lite eller ingenting til forstyrrelser for villrein, og at det er annen menneskelig aktivitet på Hardangervidda som har påvirket reinens arealbruk og trekk. Statkraft mener de ikke skal pålegges bidrag til et villreinfond i denne vilkårsrevisjonen, men at de fortsatt er positive til å bidra i prosjekter som gir økt kunnskap om villrein.

Villreinen er karakterisert som truet og innplassert på den globale rødlisten. Norge forvalter de siste bestandene av vill fjellrein i Vest-Europa. Derfor er villrein en nasjonal ansvarsart som Norge har en internasjonal forpliktelse til å ta vare på. I Norge er arten vurdert som nært truet. Villreinen på Hardangervidda har klassifiseringen «dårlig», etter kriteriene for kvalitetsnorm for villrein.

I Eidfjord Nord-reguleringene utgjør magasinene 20,5 km^2 innenfor Hardangervidda villreinområde. Selv om magasinene er etablert ved å øke innsjøareal, mener departementet at eksisterende kunnskapsunderlag viser at reguleringene ikke har medført neddemte trekkveier for villreinen. Departementet legger merke til at ingen av høringspartene trekker frem reguleringene som hovedårsak til at leve- eller beiteområder er vesentlig endret.

Det er gjort modelleringer av villreinens leveområder og deres funksjonalitet (Gundersen m.fl., 2021 og Anon 2023). Disse viser at det er aktivitet knyttet til reguleringsanleggene med trekkveier rundt Sysenvatnet både sommer og vinter. I tillegg er det forholdsvis gode sommerhabitater øst og nordvest for Sysenvatnet. Vintertrekkene er spesielt store i området ved Tinnhølen, her har også vinterhabitatet god funksjonalitet. Miljødirektoratet trekker fram at områdene ved Tinnhølen og Bjoreio har kvaliteter som kalvingsområde, men at området ikke er brukt av reinen til dette de siste tiårene.

Departementet mener dette viser at det er noe påvirkning på villreinen fra Eidfjord Nord-reguleringene. Departementet peker på sumvirkningen av andre tiltak som hyttebygging, veier, jernbane og friluftsliv og at vannkraften ikke skal være største bidragsyter til de avbøtende tiltakene. Departementet mener det derfor er viktig med et helhetsperspektiv når påvirkninger og prioritering av tiltak skal vurderes. Departementet pålegger at Statkraft betaler et engangsbeløp på 2,5 millioner kroner inn til villreinfond. Departementets beløp er basert på reguleringens påvirkningsareal og tilsvarende praksis fra andre vilkårsrevisjoner.

7.4 Andre forhold

Det er fremmet flere krav om mindre tiltak som gjelder tilgang for allmenheten til vassdraget som fiskeplasser, båtutsett i magasin, utfisking av magasinene med mer. Departementet slutter seg til NVEs vurderinger av disse kravene, som i hovedsak vil kunne vurderes innenfor rammene av standardvilkårene.

8. Forholdet til vannforvaltningsplanen

Bestandstilstanden for laks i Bjoreio er karakterisert som «svært dårlig», mens sjøørretbestanden er «hensynskrevende», i Sima har laksen status som «svært dårlig». I henhold til regional vannforvaltningsplan for Vestland er reguleringen av vassdraget og manglende minstevannføringer den viktigste påvirkningsfaktoren i vassdraget.

Utarbeidelse av vannforvaltningsplaner er i henhold til veilederen for kapittel 2 i naturmangfoldloven et eksempel på operasjonalisering av økosystemtilnærming og samlet belastning. I vannforvaltningsplanene har påvirkninger innen ulike sektorer og aktuelle tiltak blitt vurdert samlet, og prioritert opp mot hverandre.

I den godkjente vannforvaltningsplanen fra 2022 er miljømålet for vannforekomstene «Bjoreio dam Tveito – Eidfjordvatnet», «Bjoreio overføring fra Sysenvatnet – dam Tveito», «Sima anadrom strekning» og «Sima oppstrøms anadrom strekning» satt til godt økologisk potensial (GØP), og forutsetter slipp av minstevannføring som et tiltak på strekningen. I tillegg er vannforekomstene «Isdøla Isdalsvatnet – Bjoreio», «Nedre Austdølo», «Langvatnet» og «Norddøla nedre» oppført med miljømål som kan medføre andre typer tiltak som ikke medfører krafttap. Departementet finner at revisjonsvedtaket sikrer at relevante tiltak gjennomføres for å oppnå miljømål som er satt i vannforvaltningsplanen etter vannforskriften.

9. Oppsummering og konklusjon

Konsesjonsvilkårene i Eidfjord Nord er åpnet for revisjon etter 50 år. Det er stilt krav om blant annet minstevannføring og fysiske tiltak i Bjoreio, Sima og Austdølo, magasinrestriksjoner og innføring av standardvilkår.

Eidfjordverkene produserer om lag 3,1 TWh hvert år. Kraftverkene er særlig viktige bidragsytere når etterspørselen etter kraft er stor. Departementet mener de nye vilkårene ikke vil svekke forsyningstryggheten kraftverkene bidrar med.

Departementet anbefaler at det innføres nye og moderne vilkår for alle konsesjonene og at disse samles i ett felles vilkårssett og manøvreringsreglement. De moderne vilkårene gir myndighetene hjemmel til å pålegge relevante undersøkelser etter behov og avbøtende tiltak. Mange av kravene som har kommet inn i vilkårsrevisjonen kan løses med hjemmel i disse.

For bedre å hensynta gyte- og oppvekstområder for laks og sjøørret i Sima, anbefaler departementet at det slippes en minstevannføring gjennom året som alltid sikrer 0,3 m^3/s øverst på anadrom strekningen. Kraftproduksjonen vil årlig bli redusert med om lag 2 GWh for dette tiltaket.

I Bjoreio, anbefaler departementet at vannføringsregimet endres noe. Departementet mener det er viktig å bidra til å redusere de påviste flaskehalsene for laks og sjøørret. Disse er lav vanntemperatur om sommeren og lav vintervannføring. For å heve vanntemperaturen om sommeren foreslår departementet å øke andelen av minstevannføringen som kommer fra uregulerte vassdrag. Samtidig foreslås det å forskyve noe av vannslippet fra sommer til vinter for å øke vannføringen vinterstid. Det endrede vannføringsregimet i Bjoreio vil etter NVEs modellering føre til et krafttap på om lag 7 GWh/år.

Departementet anbefaler at Statkraft bidrar med 2,5 millioner kroner til villreinfond som et engangsbeløp.

Departementet har balansert hensynet til naturverdiene i vassdragene mot viktigheten av regulerbarheten og fleksibiliteten i kraftproduksjon i reguleringsområdet. Totalt vil de nye kravene medføre et årlig produksjonstap på om lag 6,7 GWh, og et netto nåverditap på om lag 76 millioner kroner, om vi sammenligner med opprinnelig konsesjon. Herunder er økt produksjon fra

Tveitafoss kraftverk på 2,3 GWh lagt inn. Krafttapet utgjør 0,3 prosent av totalproduksjonen ved Eidfjordverkene.

Flere av kravene som har kommet inn i vilkårsrevisjonen, som vannslipp i Austdølo og magasinrestriksjoner av hensyn til friluftslivet, ville medført så stor påvirkning på kraftsystemet at departementet ikke anbefaler dette i nye vilkår.

Departementet tilrår at revisjonen av Eidfjord Nordreguleringene fastsettes på de vilkår som følger vedlagt, jf. departementets merknader nedenfor.

Tabell 5: Oppsummering av fordeler og ulemper ved departementets forslag til nye vilkår. Farge indikerer departementets vektlegging av temaet, slik at mørk grønnfarge indikerer stor vekt og lysere farge mindre vekt.

Oppsummering – fordeler og ulemper ved departementets forslag			
Prissatte virkninger	Kraftproduksjon (-6,7 GWh)	-76 Mkr	Tap av kraftproduksjon[1, 2].
	Villreinfond	-2,5 Mkr	Engangsbeløp
Ikke-prissatte virkninger	Villaks og sjøørret	+	Minstevannføring i Bjoreio og Sima vil bedre forholdene på anadrom strekning. Innføring av standardvilkår vil gi noe bedre levevilkår.
	Landskap, friluftsliv og fiske	+	Økt minstevannføring og innføring av standardvilkår vil bedre landskapsopplevelsen og forholdene for friluftsliv og fiske.
	Systemtjenester	+	Det er ikke foreslått tiltak som endrer dette.
	Vern mot skadeflom	+	Nye vilkår viderefører dagens praksis og medfører ikke redusert mulighet til å dempe flom.

1. Tallet er regnet ut med kraftprisbane fra NVEs kraftmarkedsanalyse fra 2023. Investeringskostnad fra regulanten er ikke regnet ut og dermed ikke tatt inn i beregningen. I tillegg må det beregnes kostnader knyttet til teknisk utforming og oppsett av slippanordninger.

2. Det nye vannføringsregimet medfører en økt kraftproduksjon på 2,3 GWh/år i Tveitafoss kraftverk. Dette har en netto nåverdi på 19,1 millioner kroner.

V. Departementets merknader til de enkelte konsesjonsvilkårene

1. Generelt

Departementets anbefalte vilkår er basert på moderne standardvilkår, men med nødvendige tilpasninger. Dette betyr at ordlyden i mange av vilkårene endres og suppleres, men også en innføring av enkelte nye vilkår, og fjerning av vilkår som anses overflødige eller ikke lenger relevante. Gjeldende konsesjonsvilkår ble fastsatt ved kgl.res. av 18. mai 1973 og 4. juni 1976. I tillegg kommer senere reguleringer/overføringer inn med vilkår, som kgl.res. av 3. september 2004 og 22.mars 2013, samt NVEs vedtak av 10. mai 2005. Flere av vilkårene er av ulike grunner utdaterte og/eller ikke relevante, og omfattes ikke av moderne standardvilkår.

Konsesjonen for Storlia (NVEs vedtak av 10. mai 2005) er gitt etter vannressursloven, mens de øvrige er gitt etter vassdragsreguleringsloven. Departementet foreslår å samle alle vilkårssettene i ett nytt. I gjennomgangen under blir det forklart tilpasninger som må gjøres for at vilkårene for Storlia ikke skal bli mer tyngende enn det vannressursloven tilsier.

Departementet foreslår å fjerne følgende vilkårsposter i sin helhet:

I konsesjon av 18. mai 1973:

- Post 5 om forsikring. Departementet anser ikke denne bestemmelsen lenger som relevant.
- Post 6 om legehjelp, sykehus mv. i anleggstiden. Departementet anser ikke lenger denne bestemmelsen som relevant.
- Post 10 om husrom, gjelder også anleggsperioden. Departementet anser ikke lenger denne bestemmelsen som relevant.
- Post 11 om forsamlingslokale, almendannende virksomhet og geistlig betjening. Departementet anser ikke lenger denne bestemmelsen som relevant.
- Post 22 om skjønn. Dette anser departementet som gjennomført og ikke lenger hensiktsmessig.

I konsesjon av 04. juni 1976:

- Post 5 om bruk av norske varer anses som lite hensiktsmessig når anleggsperioden er over.
- Post 5 (nr. 2) om forsikring. Departementet anser ikke lenger denne bestemmelsen som relevant.
- Post 6 om lege, etterlatte mv. anses ikke som relevant av departementet da anleggsperioden er over.
- Post 10 om husrom, gjelder også anleggsperioden og anses av departementet ikke lenger som relevant.
- Post 11 om forsamlingslokale, almendannende virksomhet og geistlig betjening. Departementet anser ikke lenger denne bestemmelsen som relevant.
- Post 17 første ledd om kompensasjon for økte utgifter til vann og kloakk til kommunene i anleggstiden anses ikke som relevant. Bestemmelsens andre ledd er videreført i ny post 11 (om forurensning).

I konsesjon av 3. september 2004 og av 22. mars 2013:

- Post 5 om erstatning til etterlatte. Departementet anser ikke lengder denne bestemmelsen som relevant, da det i dag er ivaretatt gjennom annet lovverk.

I konsesjon av 10. mai 2005:

- Post 2 om inntaksmagasin, vannslipping og driftsbegrensninger, er flyttet over til forslag til nytt manøvreringsreglement. Se departementets merknader til nytt manøvreringsreglement.

Departementet tilrår at vilkårene generelt oppdateres i tråd med standardvilkår for nye konsesjoner fastsatt i medhold av vassdragsreguleringsloven § 8, jf. §§ 14-20, slik loven nå lyder etter lovrevisjonen av 21. juni 2017. Departementet har i hovedsak fulgt NVEs forslag til vilkår. I det følgende kommenteres postene i departementets forslag til reviderte vilkår.

Post 1 Konsesjonstid og revisjon

Konsesjonen gis på ubegrenset tid. Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Det blir lagt inn i vilkårene at regulanten kan frasi seg konsesjonen etter revisjon, jf. vassdragsreguleringsloven § 8 første ledd annet punktum.

Vassdragsreguleringsloven har strengere regler for nedleggelse og overdragelse enn det vannressursloven har, jf. standardvilkår nr. 1 etter vassdragsreguleringsloven tredje og fjerde ledd.

Konsesjoner etter vannressursloven, her Storlia, følger tiltaket, og det er ikke egen konsesjonsplikt for å eie vassdragstiltak som kun har konsesjon etter vannressursloven. Slike tiltak kan derfor overdras uten at det kreves et vedtak fra vassdragsmyndigheten. NVE skal imidlertid ha melding om overdragelse for senere oppfølging av anlegget mot rett eier.

Videre setter vannressursloven § 41 bestemmelser for nedlegging. For å tilpasse Storlia inn i vilkårssettet, forslår departementet at dagens vilkår for overdragelse og nedleggelse videreføres i nytt vilkår nr. 1 femte ledd.

Post 2 Konsesjonsavgifter

Økonomiske vilkår omfattes normalt ikke av vilkårsrevisjon, og konsesjonsavgiftene videreføres derfor uendret. Tabellen under viser avgiftene pr.nat.hk. som nyttes til å beregne kraftgrunnlaget i hver konsesjon.

Konsesjon	**18.05.1973**	**04.06.1976**	**03.09.2004**	**22.13.2013**	**24.08.2018**
Avgift til staten	1,00	1,50	8,00	8,00	1,50
Avgift til fylkeskommune og kommune	5,00	8,00	24,00	24,00	8,00

Storlia kraftverk har ikke krav om konsesjonsavgifter. Derfor er det satt inn et nytt sjette ledd i vilkåret om at Storlia kraftverk ikke omfattes av dette vilkåret.

I tråd med moderne standardvilkår foreslås det å ta med bestemmelse om at avgiftene avsettes til et kommunalt fond.

I gjeldende vilkår står det at fastsettelse av konsesjonsavgiften kan tas opp til ny prøvelse etter hhv. 10 og 20 år. Departementet anbefaler at det innføres vilkår om justering av konsesjonsavgiftene etter tidsintervaller som loven til enhver tid bestemmer. Etter dagens regler (forskrift om justering av konsesjonsavgifter mv.) reguleres satsene hvert 5. år. Dette gjelder uten hensyn til det tidspunkt konsesjonen ble meddelt.

Bestemmelsene om tvangsinndrivelse og forsinkelsesrente foreslås endret i tråd med moderne standardvilkår.

I henhold til dagens vilkår for konsesjonene av 18. mai 1973 og 4. juni 1976 skal det etter forfall svares seks prosent årlig rente. Bestemmelsen foreslås endret i samsvar med standardvilkårene som viser til rentesats fastsatt i medhold av forsinkelsesrenteloven § 3, første ledd.

Post 3 Konsesjonskraft

Storlia kraftverk har ikke krav om konsesjonskraft. Derfor er det satt inn et nytt niende ledd i vilkåret om at Storlia kraftverk ikke omfattes av dette vilkåret.

For de fire andre konsesjonene foreslås teksten oppdatert i tråd med moderne standardvilkår så langt som mulig.

Ordlyden i gjeldende bestemmelse om prisfastsettelse er en forløper til ordlyden om prisfastsettelse i dagens standardvilkår, der prisen fastsettes basert på gjennomsnittlig selvkost for et representativt antall vannkraftverk i hele landet (ED-pris). Dette følger av vassdragsreguleringsloven § 22. Ordlyden i vilkåret foreslås oppdatert i samsvar med dagens standardvilkår.

Ifølge det gjeldende vilkåret om konsesjonskraft kan vedtak om avgivelse av kraft tas opp til ny vurdering etter 30 år. Departementet foreslår at dette erstattes med en bestemmelse om at vedtak om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny vurdering etter 20 år, noe som er i tråd med moderne standardvilkår og som følger av vassdragsreguleringsloven § 22 og vannfallsrettighetsloven § 19.

Post 4 Kontroll med betaling av avgift mv.

Hovedinnholdet i posten er beholdt, men språket er modernisert.

Post 5 Fond og andre utbetalinger

Det er bare konsesjonene av 18. mai 1973 og 4. juni 1976 som har bestemmelser om fond og andre utbetalinger. Gjeldende post 12 i disse konsesjonene omhandler konsesjonærens plikt til innskudd av et engangsbeløp til kommunenes næringsfond:

Reglement	**18.05.1978**	**04.06.1976**
Eidfjord (tidligere Ullensvang) kommune	1 MNOK	4 MNOK
Ulvik herad	3 MNOK	5 MNOK

I tillegg er reguleringsanleggenes eier pliktet til å betale et tilskudd på kr 350 000,- til hver av kommunene Eidfjord (tidligere Ullensvang) og Ulvik til planleggingsarbeid.

Gjeldende post 8 underpunkt 4 i de samme konsesjonene beskriver konsesjonærens plikt til å betale et engangsbeløp på kr 200 000 til opprettelsen av et fiskefond.

De tidligere bestemmelsene om fond er i NVEs innstilling tatt inn i en ny post 5. Konsesjonæren har utbetalt engangsbeløpene. Denne forpliktelsen anser derfor departementet som oppfylt og viderefører derfor ikke dette i ny post. Post 5 regulerer dermed kun villreinfond.

Post 6 Byggefrister

Konsesjonene fra 1973 og 1976 har ingen bestemmelser om byggefrist. De øvrige har 5 års frist. Endringene er i tråd med moderne standardvilkår.

Konsesjonen til Storlia ville falt bort om ikke arbeidet var igangsatt senest innen fem år fra konsesjonsdatoen og fullført innen ytterligere fem år, jf. vannressursloven § 19 og vassdragsreguleringsloven § 15. Byggefristen for Storlia blir videreført i et nytt andre ledd. Selve kraftverket er bygget, men det kan være nyttig med en slik bestemmelse om det for eksempel skulle komme en planendring.

Departementet presiserer at disse byggefristene gjelder fra de opprinnelige konsesjonsdatoene. Frist for innsending til NVE av detaljplan og tiltaksplan for gjennomføring av tiltak som pålegges gjennom vilkårsrevisjonen, er ett år etter at den kongelige resolusjonen foreligger.

Post 7 Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift

Hovedinnholdet i postene er beholdt, men språket er modernisert. For konsesjonene fra 1973 og 1976 foreslås bestemmelsen om varsling av Naturvernrådet ved ødeleggelser av natur m.m. fjernet, da dette ikke lenger er aktuelt. De øvrige konsesjonene har oppdaterte vilkår.

Post 8 Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.

Konsesjonene fra 1970-tallet har ingen rene bestemmelser om detaljplaner. Departementet foreslår å samle bestemmelsene om kommunens involvering i planer for anleggsveier, massetak og plassering av overskuddsmasser. Departementet foreslår at disse forholdene tas inn i ny post 8.

Det tas inn bestemmelser om kommunens rett til å uttale seg om anleggsveier, massetak og overskuddsmasser, om plikt for konsesjonær til å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder, om konsesjonærens plikt til opprydding, om at hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til nytte for allmennheten, og at NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring etter denne posten. Dette er i tråd med moderne standardvilkår.

Installasjoner som omfatter slipp av minstevannføring, installasjon av omløpsventil og lignende skal på plass så raskt som mulig fra tidspunktet revisjonen blir vedtatt ved kgl.res. Dette krever umiddelbar innsending av detaljplan som skal godkjennes og følges opp av NVE.

Post 9 Naturforvaltning

Det foreslås å innføre moderne standardvilkår om naturforvaltning, med bestemmelser om at Miljødirektoratet kan pålegge konsesjonæren å gjennomføre tiltak av hensyn til fisk, plante- og

dyreliv og friluftsliv, og pålegge konsesjonæren å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser eller friluftlivsundersøkelser, til å dekke utgifter til ekstra oppsyn i anleggstiden, og til å dekke utgifter til kontroll og tilsyn etter denne posten.

Storlia har konsesjon med moderne naturforvaltningsvilkår med unntak av at punkt VI (utgifter til oppsyn) og VII (utgifter forbundet med kontroll og tilsyn). Departementet vurderer at punkt VI ikke vil medføre utgifter for konsesjonæren enn det som følger av de øvrige reguleringene. Vannressursloven § 58, jf. forskrift om internkontroll etter vassdragslovgivningen (IK-vassdrag) §12, gir hjemmel til å fastsette sektoravgift for oppfølging av vannkraftanlegg. Det er vurdert at heller ikke punkt VII vil medføre nye krav for Storlia kraftverk, og departementet anbefaler at dette også blir gjeldende for Storlia.

Post 10 Automatisk fredete kulturminner

Gjeldende poster inneholder bestemmelser om undersøkelsesplikt og varsling ved funn av fortidsminner. Ordlyden i vilkåret oppdateres i tråd med dagens standardvilkår for kulturminner.

Etter departementets syn faller derfor ikke konsesjonen for reguleringen av Eidfjord Nord inn under ordningen med krav om innbetaling av engangsbeløp til kulturminnevern (sektoravgift). Det vises til «Retningslinjer for bruk av sektoravgift til kulturminnevern i vassdrag» fastsatt av Miljøverndepartementet 8. juni 2010, der det fremgår at ordningene gjelder konsesjoner gitt før 1960.

Post 11 Forurensning

Departementet foreslår å ta inn bestemmelsen i tråd med moderne standardvilkår.

Konsesjonen til Storlia har ikke vilkår knyttet til forurensning. Departementet mener at et vilkår om dette kan gis «for å motvirke skader eller ulemper for allmenne eller private interesser», jf. vannressursloven § 26 første setning. Det samme følger også av forurensningsloven § 7. Departementet foreslår at dette vilkåret også blir gjeldende for Storlia kraftverk.

Post 12 Veier, ferdsel mv.

Alle konsesjonene har en bestemmelse om veier og ferdsel. Departementet foreslår å videreføre disse, men med oppdatert språkdrakt i tråd med moderne standardvilkår. Henvisningene i eksisterende andre og tredje ledd om konsesjonærens plikter etter skjønnets nærmere bestemmelse foreslås fjernet, da vi anser at temaene ikke lenger har relevans og at skjønnsmessige forhold reguleres av vassdragsreguleringsloven § 30.

Gjeldende post 7 tredje ledd (i konsesjonene av 18. mai 1973 og 4. juni 1976) om konsesjonærens plikt til å ta vedkommende kommune med på råd om valg av trase for anleggsvei, tas inn i ny post 8.

Post 13 Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring

De tre nyeste konsesjonene har bestemmelse i tråd med standardvilkåret.

Departementet foreslår å ta inn bestemmelsen i tråd med moderne standardvilkår.

Post 14 Rydding av reguleringssonen

Departementet foreslår at ordlyden i vilkåret oppdateres i tråd med moderne standardvilkår.

Post 15 Manøvreringsreglement

Ordlyden i vilkåret oppdateres i tråd med dagens standardvilkår.

Departementet foreslår å endre minstevannføringskravet forbi inntaksdammen til Storlia kraftverk. Det foreslås ingen minstevannføring på vinteren, men at det slippes vann forbi inntakene i Isdøla og/eller Storlia/Bjoreio på sommeren. Vilkår nr. 2 i konsesjonen til Storlia flyttes til felles manøvreringsreglementet punkt 2. Bestemmelsen om at ekspropriasjonsskjønn ikke kan starte før manøvreringsreglementet er fastlagt, anser departementet ikke lenger som aktuell. I den forbindelse vises det til vassdragsreguleringsloven § 30 om forholdet til alminnelig ekspropriasjonsrett.

Post 16 Hydrologiske observasjoner

Posten samsvarer i hovedsak med tidligere bestemmelse, men det foreslås at «anleggets eier» erstattes med «konsesjonæren» og at «departementet» erstattes med «NVE» i tråd med moderne standardvilkår, jf. departementets vedtak om delegering av myndighet av 19. januar 2018. Videre foreslås at bestemmelser om merking av reguleringshøyder tas inn i ny post 17.

Tidligere bestemmelse om at kopier av konsesjonærens kart over anleggene skal tilstilles Norges Geografiske Oppmåling foreslås fjernet.

Post 17 Registrering av minstevannføring, vannstand i reguleringsmagasin, krav om skilting og merking

Departementet foreslår å ta inn en egen vilkårspost med generelle bestemmelser om registrering av minstevannføring, vannstand i magasiner og skilting og merking, i tråd med moderne standardvilkår. Endelige manøvreringsreglement oppdateres med høydegrunnlag i NN2000 når disse er innmålt fra regulanten.

Post 18 Etterundersøkelser

Bestemmelsen er ny for de eldste konsesjonene og foreslås inntatt i tråd med moderne standardvilkår. Vilkåret gir hjemmel til å kunne pålegge konsesjonæren å utføre og bekoste etterundersøkelser av reguleringens virkninger for berørte interesser, og er ikke avgrenset til bestemte vassdragsavsnitt.

Post 19 Militære foranstaltninger

Posten samsvarer i hovedsak med gjeldende poster. Men det foreslås at «konsesjonæren» settes inn istedenfor «anleggets eier», og at «damanlegget» settes inn istedenfor «regulerings- og overføringsanleggene», i tråd med moderne standardvilkår.

Post 20 Luftovermetning

Bestemmelsen er ny for de eldste konsesjonene og foreslås tatt inn i tråd med moderne standardvilkår.

Post 21 Kontroll og sanksjoner

Teksten i det nye vilkåret om kontroll og sanksjoner er modernisert. I tråd med moderne standardvilkår foreslår departementet å ta inn bestemmelse om tvangsmulkt, overtredelsesgebyr, inndragelse av konsesjonen og bøter eller fengselsstraff.

Post 22 Tinglysing

Posten foreslås i hovedsak videreført, men med en mer moderne språkdrakt. Dette er i tråd med moderne standardvilkår.

2. Departementets merknader til nytt manøvreringsreglement

Departementet foreslår ett felles manøvreringsreglement som vil erstatte gjeldende reglementer fastsatt ved kgl.res. av 18. mai 1973, 4. juni 1976, 3. september 2004 og 22. mars 2013, i tillegg til NVEs vedtak av 10. mai 2005. Departementet foreslår at teksten i nytt manøvreringsreglement får en oppdatert språkdrakt, og at de offisielt godkjente navnene på vann og elver fra Statens Kartverk benyttes, jf. stadnamnloven. Post nr. 4 i gjeldende manøvreringsreglementet ble sist fastsatt ved kgl.res. 24. august 2018, om at manøvreringen skal foretas av en norsk statsborger, foreslås fjernet da posten er utdatert.

Post 1 A – Reguleringer

Høydegrunnlaget på innmålingen av reguleringsmagasinene mv. i reguleringsområdet er dels gjort etter lokale høydegrunnlag og dels etter NN1954. Endelige manøvreringsreglement får oppdatert høydegrunnlag i NN2000 når dette er klart fra regulanten. 1 A andre avsnitt er en videreføring av første setning post nr. 1 første ledd fra konsesjonen til bygging av Storlia kraftverk.

Ved kgl. res. av 26. april 1996 ble det fastsatt vilkår for Statkrafts konsesjoner gitt før 1. januar 1992 som ikke var brukt eller bare delvis brukt. Resolusjonen nevner regulering av Grøndalsvatnet og Kvillinganutvatnet som to av reguleringene som ikke var benyttet.

Det ene vilkåret som ble satt for disse reguleringene var at "arbeidet må påbegynnes innen en frist av ikke over 5 år", fra 26. april 1996. Det heter videre at arbeidet må "fullføres innen en ytterligere frist av 5 år. Under særlige omstendigheter kan fristene forlenges av Kongen."

Arbeid med regulering av Grøndalsvatnet og Kvillinganutvatnet ble ikke startet innen fristen. Reguleringene blir derfor ikke videreført i nytt manøvreringsreglement.

Post 1 B – Pumping

1 B er en videreføring av samme bestemmelse i reglementet til konsesjon gitt ved kgl.res. 22. mars 2013. I tillegg er post 2 i samme konsesjon videreført i andre og tredje ledd i forslag til ny 1 B.

Post 1 C – Overføringer

1 C bokstav h: Nedbørsfeltet til Bjoreio er oppdatert. I de tidligere reglementene har ikke nedbørfeltet til Tinnhølen vært med. Nedbørfeltet til Tinnhølen er på 127,5 km^2.

1 C bokstav j: navnet Leiro er korrigert fra «Beiro» som det står i kgl.res. av 24. august 2014 1 C bokstav i.

1 C bokstav k: navnet på kraftstasjonene er endret, slik at ordlyd er sammenfallende gjennom reglementet.

1 C bokstav g: er en videreføring av bestemmelse 1 C i reglementet gitt i kgl.res. 22. mars 2013.

I kgl.res. av 18. mai 1973 står det i punkt 22 b) om overføringer:

«Avløpet fra Grøndalsvatnet overføres til Kvilinganutvatnet. Det samlede avløpet fra Kvilinganutvatnet overføres til Austdølavatnet med videre overføring til Nordelvi og overføring derfra av det samlede avløp til Langvatnet.»

Disse overføringene hang sammen med de opprinnelig planlagte reguleringene av Grøndalsvatnet og Kvillinganutvatnet, jf. merknadene til post 1 A ovenfor. I likhet med reguleringene er overføringene ikke etablert innen utløpet av byggefristen som ble fastsatt ved kgl.res. 26. april 1996, og bestemmelsen videreføres derfor ikke i nytt reglement.

Post 2 – om manøvrering og vannslipp

I tråd med departementets tilråding anbefales det at følgende, nye bestemmelse tas inn i manøvreringsreglementet: *«Bjoreio skal sikres minstevannføring gjennom året. Tabellen under viser mengden vann som skal slippes og hvor målestedet skal være»:*

Periode	Dato	Minstevannføring (m^3/s)	Målested
Vår	15. april til 31. mai	Sikre 1,5	Høl
Sommer	01. juni til 15. september	10,5	Høl
	25. juni til 15. august	3,0, eller tilsiget dersom dette er mindre	Inntak Isdølo og/eller Storlia/Bjoreio
	16. august til 15. september	2,0, eller tilsiget dersom dette er mindre	Inntak Isdølo og/eller Storlia/Bjoreio
Høst	16. september til 14. november	Sikre 1,5	Høl
Vinter	15. november til 14. april	1,0	Sysenvatnet

Dersom tilsiget til inntakene Isdølo og/eller Storlia/Bjoreio samlet er mindre enn minstevannføringskravet fra disse inntakene (25. juni til 15. september) skal det samlede tilsiget slippes forbi.»

I det midlertidige manøvreringsreglementet for Bjoreio fra 1. juni 2018 har det blitt tillatt en avgrenset pendling i vannmengden målt ved Høl. Kravet er utformet slik:

«Det tillates i korte perioder å gå inntil 1 m^3/s under 11 m^3/s i perioden 01.06-15.09 så lenge gjennomsnittlig vannmengde ved Høl, målt som middel over 6 timer, ikke underskrider 11 m^3/s. (...)»

Konsesjonæren har i prosessen ønsket å videreføre dette kravet. Imidlertid har departementet funnet det utfordrende å følge opp. Departementet ser fordelen denne pendlingen har både for konsesjonæren og miljøet nedstrøms Vøringsfossen. Departementet gjør derfor en presisering av dette kravet i forslag til nytt manøvreringsreglement. Av hensyn til at Vøringsfossens uttrykk endres vesentlig om vannføringen faller under 10,0 m³/s, skal vannføringen målt ved Høl aldri gå under 10,0 m³/s. Videre definerer vi hvilke 12-timers perioder som den gjennomsnittlige vannføringen skal beregnes for:

«Det tillates en avgrenset pendling av minstevannføringen målt ved Høl i sommerperioden. For hver 12- timers periode, fra 00:01 til 12:00, 12:01 til 24:00, skal vannføringen målt ved Høl i gjennomsnitt være på 10,5 m^3/s. Vannføringen målt ved Høl skal ikke på noe tidspunkt gjennom døgnet falle under 10,0 m^3/s.»

I det midlertidige manøvreringsreglementet fra 1. juni 2018 har Statkraft et krav om å sikre en minstevannføring om våren og høsten på 1,5 m^3/s på Høl. I reglementet er det tatt inn et vilkår som lyder: *«Ev. is på terskelen på Høl kan vanskeliggjøre måling av vannslipp og ev. avvik relatert til dette vil ikke være å anse som et brudd på vilkåret.»*

Lokalklimatiske forhold med is og oppstuving har skapt utfordringer med å få dette dokumentert på målepunktet. Departementet foreslår derfor forslag til nytt vilkår for å ivareta dette som skal lyde:

«*Is på terskelen på Høl kan vanskeliggjøre måling av vannslipp og eventuelt avvik relatert til dette vil ikke være å anse som et brudd på vilkåret. Konsesjonær må synliggjøre ovenfor NVE at det er lokalklimatiske forhold som gjør at minstevannføringskravet ikke har latt seg dokumentere.»*

Departementet anbefaler at Statkrafts interninstruks om myk overgang fra sommer- til høstvannføring tas inn i reglementet. Det foreslås følgende bestemmelse i punkt 2 femte ledd:

Overgangen fra sommervannføring til høstvannføring i Bjoreio skal skje gradvis:

Tidspunkt for endring	**Vannføring på Vøringsfossen (m^3/s)**
15.september kl. 11:00	9,0
15. september kl. 14:00	7,0
15. september kl. 18:00	5,0
16. september kl. 00:00	3,0

Departementet forslår krav om minstevannføring i Sima, og følgende som bestemmelse i punkt 2 sjette ledd:

«Til Sima skal det slippes vann fra Rembesdalsvatnet som sikrer 0,3 m^3/s gjennom året på Tveit, øverst på anadrom strekning.»

Minstevannføringsslippet i Våtekleivbekkane, fastsatt i konsesjon av 24. august 2018 post 2 andre ledd, foreslås videreført.

I konsesjon av 22. mars 2013 står det i punkt 2 tredje ledd:

«Det er ikke pålagt minstevannføring ut av Grasbotntjørni». Departementet anbefaler å fjerne denne og ikke viderefører således ikke bestemmelsen i nytt reglement.

Bestemmelsene i konsesjon for Storlia kraftverk post 2 andre ledd er foreslått videreført i nytt manøvreringsreglement post 2 åttende ledd. Konsesjonens post 2 tredje ledd foreslås fjernet, da minstevannføringen som skal slippes forbi Storlia inntak bestemmes i det nye manøvreringsreglementet post 2 andre ledd.

Post 3 – om drift og målinger

Eksisterende post 3 i konsesjon av 22. mars 2013 og 24. august 2018 videreføres i moderne språkdrakt.

Post 4 – om endringer og tvister

Eksisterende post 4 i konsesjon av 22. mars 2013 og post 5 i konsesjon av 24. august 2018 videreføres her i moderne språkdrakt.

3. Oppfølging av reviderte vilkår

NVE er ansvarlig myndighet for oppfølging av de reviderte vilkårene. Dette gjelder med unntak av vilkår om naturforvaltning, hvor ansvaret for oppfølging ligger under Statsforvalteren, eller Miljødirektoratet når det gjelder anadrom fisk. Flere av vilkårene gir hjemmel til å kunne pålegge avbøtende tiltak og undersøkelser etter behov.

Som hovedregel ligger myndigheten til å gi pålegg om tiltak som endrer vannføring, vannstand og fysiske forhold i elver og innsjøer/magasiner til NVE. Det samme gjelder hydrologiske pålegg der vannføringsmålinger er sentralt.

Statsforvalteren/Miljødirektoratet har myndighet til å pålegge nødvendige undersøkelser knyttet til ferskvannsbiologi, plante- og dyreliv og friluftsliv. Det gjelder også kompenserende tiltak som utlegging av gytegrus, fiskeutsetting og andre tiltak som ikke påvirker de hydrologiske eller fysiske forholdene.

Pålegg om tiltak eller undersøkelser må være knyttet til skader som er forårsaket av kraftutbyggingen. Kostnadene ved pålegget må stå i rimelig forhold til tiltakets skadevirkninger og til nytten av pålegget.

I en del tilfeller kan formålet med tiltak være sammensatt. Dersom det er uklart hvem som har ansvar for å gi pålegg, må dette avklares mellom de respektive myndigheter. Det vil likevel være naturlig å samarbeide om utformingen av tiltak som krever samordning eller når det er behov for utvidet kompetanse.

Energidepartementet

t i l r å r:

Det fastsettes reviderte vilkår for tillatelser til Statkraft Energi AS for reguleringen av Eidfjord Nord i Eidfjord kommune og Ulvik herad i samsvar med vedlegg til resolusjonen.

Vedlegg 1 til kongelig resolusjon 20. juni 2025 om reviderte vilkår for tillatelser til Statkraft Energi AS for reguleringene i Eidfjord Nord i Eidfjord kommune og Ulvik herad

1. I medhold av lov av 14. desember 1917 nr. 17 om regulering og utbygging av vassdrag (vassdragsreguleringsloven) § 8 tredje ledd fastsettes reviderte vilkår for tillatelser til Statkraft Energi AS til å regulere Eidfjord Nord i Eidfjord kommune og Ulvik herad, jf. vedlegg 2.
2. Det fastsettes oppdatert manøvreringsreglement for reguleringene i Eidfjord Nord i Eidfjord kommune og Ulvik herad, jf. vedlegg 3.

Vedlegg 2 til kongelig resolusjon 20. juni 2025 om reviderte vilkår for tillatelser til Statkraft Energi AS for reguleringene i Eidfjord Nord i Eidfjord kommune og Ulvik herad

Vilkår
for tillatelse til Statkraft Energi AS etter vassdragsreguleringsloven til regulering av Osa, Sima og Bjoreio (Eidfjord Nord), med kraftverkene Sy-Sima, Lang-Sima, Leiro og Storlia i Eidfjord kommune og Ulvik herad, Vestland fylke

(Fastsatt 20.06.2025. Erstatter tidligere vilkår fastsatt ved kgl.res. av 18.05.1973, 04.06.1976, 03.09.2004, 22.13.2013 og NVEs vedtak av 10.05.2005)

1
(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 8 første ledd.

Anleggene må ikke nedlegges uten Kongens eller Stortingets samtykke, jf. vassdragsreguleringsloven § 10 annet ledd.

Reguleringskonsesjonen, reguleringsanleggene eller andeler i reguleringsanleggene kan bare overdras i forbindelse med samtidig overdragelse av vannfall i samme vassdrag nedenfor anlegget. Det samme gjelder ved andre disposisjoner over konsesjonen, anleggene eller andeler i anleggene, herunder pantsettelse, arrest eller utlegg.

For Storlia kraftverk gjelder at konsesjonæren må gi melding til vassdragsmyndigheten dersom kraftverket skal overdras til andre. Dersom konsesjonæren ønsker å nedlegge vassdragsanlegg knyttet til Storlia kraftverk skal vassdragsmyndigheten underrettes om dette i god tid, jf. vannressursloven § 41.

2
(Konsesjonsavgifter)

Det skal betales en årlig avgift til staten og de kommuner og fylkeskommuner som Kongen bestemmer. Fordelingen av kraftgrunnlaget fordeles etter følgende tabell:

Konsesjon	**18.05.1973**	**04.06.1976**	**03.09.2004**	**22.13.2013**	**24.08.2018**
Avgift til staten	1,00	1,50	8,00	8,00	1,50
Avgift til fylkeskommune og kommune	5,00	8,00	24,00	24,00	8,00

Avgiften til fylkeskommunene og kommunene, fordeles mellom disse innbyrdes etter bestemmelse av NVE. Skjer det endringer i reguleringer, overføringer, kommunegrenser eller annet som i vesentlig grad kan påvirke delingsresultatet, kan ny fordeling foretas. Avgiften avsettes særskilt for hver kommune til et fond, som anvendes etter bestemmelse av fylkestinget eller kommunestyret. Fondets midler skal fortrinnsvis anvendes til utbygging

av næringslivet i distriktet.

Satsen for konsesjonsavgifter skal justeres hvert 5. år, i tråd med gjeldende regler.

Betales ikke avgiften til forfallstid, betales rente som fastsatt i medhold av forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg.

Avgiften beregnes etter den økning av vassdragets lavvannføring som reguleringen antas å medføre utover den vannføringen som har vært påregnelig år om annet 350 dager i året. Ved beregningen legges det til grunn at magasinet utnyttes slik at vannføringen i lavvannsperioden blir så jevn som mulig. Avgjørelsen om beregning av avgiften treffes av NVE.

Dette vilkåret gjelder ikke for Storlia kraftverk.

3

(Konsesjonskraft)

Det skal avstås til kommuner og fylkeskommuner som kraftanlegget ligger i, inntil 10 prosent av den for hvert vannfall innvunne økning av vannkraften beregnet etter reglene i vassdragsreguleringsloven § 14 annet ledd, jf. § 3 fjerde ledd. Avståelse og fordeling avgjøres av NVE med grunnlag i kommunens behov til den alminnelige elektrisitetsforsyning. Avgitt kraft kan kommunen nytte etter eget skjønn.

Det kan bestemmes at det i tillegg skal avstås inntil 5 prosent av kraften til staten beregnet som i første ledd. Staten rår fritt over tildelt kraft.

Plikten til å avstå kraft påhviler de enkelte vannfalls- eller brukseiere. Plikten til å avstå kraft inntrer etter hvert som den regulerte vannføringen tas i bruk.

NVE bestemmer hvordan kraften skal avstås og beregner effekt og energi.

Kraft tas ut i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger eller fra konsesjonærens ledninger med brukstid ned til 5.000 timer årlig. Konsesjonæren kan ikke sette seg imot at kraften tas ut fra andres ledninger og plikter i så fall å stille kraften til rådighet. Kostnadene ved omforming og overføring av kraften ved uttak andre steder enn kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger betales av den som tar ut kraften.

De enkelte vannfalls- eller brukseiere har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og brukstidens fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av Energidepartementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel. Oppsagt kraft kan ikke senere forlanges avgitt. Avbrytelse eller innskrenkning av leveringen som ikke skyldes force majeure, må ikke skje uten departementets samtykke.

Prisen på kraften fastsettes basert på gjennomsnittlig selvkost for et representativt antall vannkraftverk i hele landet. Skatter beregnet av kraftproduksjonens overskudd ut over normalavkastningen inngår ikke i selvkostberegningen. Departementet skal hvert år fastsette prisen på kraften levert kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger.

Vedtak om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny vurdering etter 20 år.

Dette vilkåret gjelder ikke for Storlia kraftverk.

4

(Kontroll med betaling av avgift m.v.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 (Konsesjonsavgifter) og kontroll med vannforbruket, samt avgivelse av kraft, jf. post 3 (Konsesjonskraft), kan med bindende virkning fastsettes av Energidepartementet.

5

(Fond og andre utbetalinger)

Konsesjonæren pålegges å avsette et engangsbeløp på 2,5 mill. kroner til et øremerket fond til undersøkelser og tiltak for å bedre forholdene for villreinbestanden. Midlene skal forvaltes til beste for villreinbestanden.

6

(Byggefrister)

Arbeidet med det konsesjonsgitte tiltaket må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonen ble gitt og fullføres innen ytterligere 5 år. Fristene kan forlenges av NVE. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av ekstraordinære forhold (force majeure) har vært umulig å utnytte.

For Storlia faller konsesjonen bort hvis arbeidet ikke er satt i gang senest fem år fra konsesjonens dato og fullføres innen ytterligere fem år, jf. vannressursloven § 19 og vassdragsreguleringsloven § 15.

7

(Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift)

Konsesjonæren plikter å påse at denne selv, dennes kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, kulturminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart.

8

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Konsesjonæren plikter å legge fram detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for anleggene. Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

9
(Naturforvaltning)

I
Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet

a. å sørge for at forholdene i vassdragene og innsjøene som er påvirket av reguleringen er slik at de stedegne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,

b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,

c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,

d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II
Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III
Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansie- ring av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

IV
Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak.

V
Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste friluftlivsundersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

VI
Konsesjonæren kan bli pålagt å dekke utgiftene til ekstra oppsyn, herunder jakt- og fiskeoppsyn i anleggstiden.

VII
Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren

10
(Automatisk fredete kulturminner)

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredede kulturminner etter lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredede kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen og eventuelt Sametinget) med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan berøre kulturminnet, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 8 andre ledd, jf. §§ 3 og 4.

11
(Forurensning)

Konsesjonæren plikter etter Statsforvalterens nærmere bestemmelse:

a. å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med anlegget er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.

b. å bekoste helt eller delvis oppfølgingsundersøkelser i berørte vassdragsavsnitt.

12
(Veier, ferdsel mv.)

Konsesjonæren plikter helt eller delvis å erstatte utgiftene til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veier, broer og kaier, hvor disse utgifter antas å bli særlig øket ved anleggsarbeidet. Veier, broer og kaier som konsesjonæren anlegger, skal kunne benyttes av allmenheten, med mindre NVE vedtar noe annet.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utilgjengelige.

13
(Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan NVE pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprenskinger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan NVE pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Pålegg etter dette vilkåret vil bygge på en plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegg, samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold, er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

14
(Rydding av reguleringssonen)

Neddemmede områder skal ryddes for trær og busker på en tilfredsstillende måte. Generelt gjelder at stubbene skal bli så korte som praktisk mulig, maksimalt 25 cm høye. Ryddingen må utføres på snøbar mark. Avfallet fjernes.

Dersom ikke annet blir pålagt konsesjonæren, skal reguleringssonen holdes fri for trær og busker som er over 0,5 m høye. I rimelig grad kan NVE pålegge ytterligere rydding. Dersom vegetasjon over HRV dør som følge av reguleringen, skal den ryddes etter de samme retningslinjene som ellers er angitt i denne posten.

Rydding av reguleringssonen skal være gjennomført før første neddemming og bør så vidt mulig unngås lagt til yngletiden for viltet i området.

Tilsyn med overholdelsen av bestemmelsene i denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

15
(Manøvreringsreglement)

Det er fastsatt et manøvreringsreglement som setter grenser for vannstand og vannslipping, med bestemmelser om kontroll og hvordan tapping av magasin skal skje.

16
(Hydrologiske observasjoner)

Konsesjonæren skal etter vedtak fra NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentliges interesser, og gjøre materialet tilgjengelig for allmennheten.

17
(Registrering av minstevannføring, vannstand i reguleringsmagasin, krav om skilting og merking)

Det skal etableres en måleanordning for registrering og dokumentasjon av minstevannføring. Løsningen skal godkjennes av NVE. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares på en sikker måte i hele anleggets levetid.

Ved alle reguleringsmagasin og steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om manøvreringsbestemmelser og hvordan dette kan kontrolleres. NVE skal godkjenne skiltenes utforming og plassering.

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av utbyggingen må markeres på kart på opplysningsskilt og merkes eller sikres.

For alle vassdragsanlegg skal det etableres og opprettholdes hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

18
(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av reguleringens virkninger for berørte interesser. Undersøkelsesrapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. NVE kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

19
(Militære foranstaltninger)

Ved damanlegget kan det treffes militære foranstaltninger for sprenging i krigstilfelle, uten at eieren har krav på erstatning for de ulemper eller rådighetsbegrensninger dette medfører. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den innskrenkning eller benyttelse av anleggene som er nødvendig og den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

20
(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av NVE bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

21
(Kontroll og sanksjoner)

Konsesjonæren må tåle den kontroll med overholdelsen av de fastsatte vilkår, eller pålegg gitt i medhold av vilkårene, som NVE finner nødvendig. Utgifter med kontrollen kan kreves dekket av konsesjonæren.

NVE kan kreve at konsesjonæren skal rette forhold som er i strid med loven eller vedtak fattet i medhold av loven.

NVE kan treffe vedtak om tvangsmulkt for å sikre at en plikt som følger av loven eller vedtak i medhold av loven, blir oppfylt. Tvangsmulkten kan fastsettes som en løpende mulkt eller som et engangsbeløp. Tvangsmulkten tilfaller statskassen.

Departementet kan fatte vedtak om at konsesjonen trekkes tilbake ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2 (Konsesjonsavgifter), 3 (Konsesjonskraft), 5 (Fond), 6 (Byggefrister), 15 (Manøvreringsreglement) og 21 (Kontroll og sanksjoner).

Ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av spesielle konsesjonsbetingelser for de enkelte deltagere i reguleringen, mister vedkommende vannfalls- eller brukseiers retten til å bruke driftsvannet som er innvunnet ved reguleringen.

NVE kan ilegge overtredelsesgebyr til den som forsettlig eller uaktsomt overtrer eller medvirker til overtredelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av loven.

Med bøter eller fengsel inntil tre måneder straffes den som forsettlig eller uaktsomt overskrider konsesjonen eller overtrer konsesjonsvilkår eller pålegg fastsatt med hjemmel i loven.

NVE kan helt eller delvis inndra utbytte fra overtredelse.

22
(Tinglysing)

Konsesjonen med tilknyttede vilkår skal tinglyses etter tinglysingsloven.

Departementet kan ved enkeltvedtak bestemme at et utdrag av konsesjonen skal tinglyses som en heftelse på eiendommer hvor konsesjonen kan medføre en forpliktelse.

Vedlegg 3 til kongelig resolusjon 20. juni 2025 om reviderte vilkår for tillatelser til Statkraft Energi AS for reguleringene i Eidfjord Nord i Eidfjord kommune og Ulvik herad

Manøvreringsreglement

for reguleringer i Eidfjord Nord, Eidfjord kommune og Ulvik herad, Vestland fylke

(Fastsatt 20.06.2025. Erstatter tidligere reglement gitt ved kgl.res. av 18.05.1973, 04.06.1976, 03.09.2004, 22.13.2013 og NVEs vedtak av 10.05.2005)

1.

A. Reguleringer

Magasin	Naturlig vannstand kote	Reguleringsgrenser		Oppdemming m	Senking m	Reguleringshøyde m
		Øvre kote	Nedre kote			
Austadalsnutvatnet	1013,0	1040,0	1013,0	27,0	0	27,0
Grasbotntjørni	1107,0	1107,0	1106,8	0	0,2	0,2
Langavatnet	1122,1	1158,0	1110,0	35,9	12,1	48,0
Onavatnet	1062,0	1063,0	1062,0	1,0	0	1,0
Rembesdalsvatnet	879,4	905,0	860,0	25,6	19,4	45,0
Rundavatnet	1032,0	1040,0	1032,0	8,0	0	8,0
Skrulsvatnet	1115,1	1115,1	1100,0	0,0	15,1	15,1
Sysenvatnet	878,9	940,0	874,0	61,1	4,9	66,0

Høydegrunnlaget er:

Austadalsnutvatnet	Widerøes niv. N-6151 Norddølo FM12	1118,348 moh.
Grasbotntjørni	Statens Kartverk høydesystem (NN1954)	1170,0 moh.
Langavatnet	Fotogram bestemt av høyde av Langavatnet	1122,1 moh.
Onavatnet	Statens Kartverk høydesystem (NN1954), kartserie M711	1062,0 moh.
Rembesdalsvatnet	Vassdr.niv. L.nr. 522 Rembesdalselv FM 6	893,576 moh.
Rundavatnet	Widerøes niv. B-6155 Austdølo FM 11	907,805 moh.
Skrulsvatnet	Widerøes niv. B-6151 Austdølo FM 12	1118,348 moh.
Sysenvatnet	Vassdr.niv. L.nr. 329 Leiro FM 1	880,229 moh.

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

B. Pumping

Avløpet fra nedbørfeltet, 1,8 km^2, til Grasbotntjørni pumpes fra inntak på kote 1105 til avløp på kote 1160 med maks slukeevne på 0,3 m^3/s.

Ved manøvreringen skal det has for øyet at vassdragets naturlige flomvannføring nedenfor magasinet og overføringsstedene så vidt mulig ikke økes.

For øvrig kan pumpingen skje etter kraftverkseiers behov.

C.

Overføringer

a) Avløpene fra Norddølo (15,9 km^2), Våtkleivbekkane (0,9 km^2) og Tverrelva (1,8 km^2), til sammen 18,6 km^2, overføres til Rundavatn via Floskefonndalen.

b) Avløpet fra Øvre Austdølo (15,1 km^2) føres over til Holmavatnet i Nordelva.

c) Avløpet fra Nedre Demmevatnet i Rembesdalselvi, 11,6 km^2, overføres til Holmavatnet i Nordelva.

d) Avløpet fra Nordelva (28,0 km^2) og avløpene under punkt b og c, til sammen 54,7 km^2, overføres til Langavatnet.

e) Avløpet fra Langavatnet (26,9 km^2) og avløpene under b, c og d, til sammen 81,6 km^2, føres til kraftstasjonen ved Simafjorden.

f) Avløpet fra Nedre Austdølo (66,0 km^2) føres sammen med avløpet under punkt a, totalt 84,6 km^2, til kraftstasjonen ved Simafjorden.

g) Avløpet fra nedbørfeltet (1,8 km^2) til Grasbotntjørni overføres ved pumping til Langavatnet, tilhørende Lang-Sima kraftstasjon og videre til Simafjorden.

h) Avløpet fra Bjoreio (263,0 km^2) som inkluderer avløpet fra Tinnhølen (127,5 km^2) overføres til Sysenvatnet.

i) Avløpene fra Isdølo (27,7 km^2) og Skykkjedalselva (10,4 km^2), til sammen 38,1 km^2, kan overføres til Sysenvatnet.

j) Avløpet fra Leiro (211,2 km^2), sammen med avløpene under punkt g og h overføres til Rembesdalsvatnet etter eventuell magasinering i Sysenvatnet.

k) Avløpene fra Rembesdalsvatnet (39,5 km^2), Rembesdalsbekken (4,0 km^2), Skredågilet (3,6 km^2), Asåna (5,9 km^2), Onavatnet (6 km^2) og avløpene under punkt g, h og i, i alt 435,0 km^2, overføres til tilløpstunnelen for Sy-Sima kraftstasjon og videre til Simafjorden.

Dammene utføres med faste overløp av vasstanden og vil under flom stige noe over HRV.

Under flom manøvreres slik at vassføringen i Austdølo, Øvre Austdølo og vassdraget nedenfor Grøndalsvatnet og Kvillinganutvatnet, samt i Sima og Bjoreio nedenfor samløpet med hhv. Skredåni og Leiro ikke økes. Under eksepsjonelle flomforhold kan flommen i Simas øvre del ned til samløpet med Rembesdalsbekken økes noe, men økningen begrenses til det uvesentlige mellom Skykkjedalselva og Skredåni.

Flomøkning tillates i Leiro og i Nordelva mellom Holmavatnet og Sandvatnet og mellom overløp Langavatnet øst og Rembesdalsvatnet og i Floskefonndalen.

Overføringene nevnt under b, c, d og h, samt overføring av Åsåna, Skredåni og Rembesdalsbekken til Rembesdalsvatnet skal gjennomføres også under flom. Overføringene nevnt under a og g, tillates gjennomført under flom.

2.

Ved manøvreringen skal det has for øye at vassdragets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene så vidt mulig ikke økes.

Bjoreio skal sikres minstevannføring gjennom året. Tabellen under viser mengden vann som skal slippes og hvor målestedet skal være:

Periode	Dato	Minstevannføring (m^3/s)	Målested
Vår	15. april til 31. mai	Sikre 1,5	Høl
Sommer	01. juni til 15. september	10,5	Høl
	25. juni til 15. august	3,0, eller tilsiget dersom dette er mindre	Inntak Isdølo og/eller Storlia/Bjoreio
	16. august til 15. september	2,0, eller tilsiget dersom dette er mindre	Inntak Isdølo og/eller Storlia/Bjoreio
Høst	16. september til 14. november	Sikre 1,5	Høl
Vinter	15. november til 14. april	1,0	Sysenvatnet

Det tillates en avgrenset pendling av minstevannføringen målt ved Høl i sommerperioden. For hver 12 timers periode, fra 00:01 til 12:00, 12:01 til 24:00, skal vannføringen målt ved Høl i gjennomsnitt være på 10,5 m^3/s. Vannføringen målt ved Høl skal ikke på noe tidspunkt gjennom døgnet falle under 10,0 m^3/s.

Is på terskelen på Høl kan vanskeliggjøre måling av vannslipp og eventuelt avvik relatert til dette vil ikke være å anse som et brudd på vilkåret. Konsesjonær må synliggjøre ovenfor NVE at det er lokalklimatiske forhold som gjør at minstevannføringskravet ikke har latt seg dokumentere.

Overgangen fra sommervannføring til høstvannføring i Bjoreio skal skje gradvis:

Tidspunkt for endring	Vannføring på Vøringsfossen (m^3/s)
15.september kl. 11:00	9,0
15. september kl. 14:00	7,0
15. september kl. 18:00	5,0
16. september kl. 00:00	3,0

Til Sima skal det slippes vann fra Rembesdalsvatnet som sikrer 0,3 m^3/s gjennom året målt ved Tveit, øverst på anadrom strekning.

Det skal til enhver tid slippes minimum 2 l/s (totalt 4 l/s) forbi inntakene i Våtekleivbekkane. Dersom tilsiget er mindre enn 2 l/s, skal alt vatn slippes forbi inntakene.

Storlia kraftverk skal ikke kjøres når tilsiget er mindre enn minste slukeevne for kraftverket, det vil si at inntaksmagasinet ikke skal utnyttes til kortvarig start-stopp-kjøring.

For øvrig kan tappingen skje etter kraftverkseiers behov.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det skal føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Konsesjonæren skal etter vedtak fra NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentliges interesser, og gjøre materialet tilgjengelig for allmennheten.

4.

Viser det seg at vilkår om vannslipp og vannstandsendringer medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan det gjøres nødvendige endringer i reglementet. Dette kan skje uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Energidepartementet.

9. Celsa Armeringsstål AS og Øijord & Aanes AS

(konsesjon for erverv av aksjer i Mo Industripark)

Det vises til søknad fra Haavind Advokatfirma AS av 21. januar 2025 på vegne av Celsa Armeringsstål AS (org.nr. 953 591 421, heretter Celsa) og søknad fra advokat Lars Nygaard på vegne av Øijord & Aanes AS (org.nr. 930 223 085, heretter ØA) om aksjeervervskonsesjon etter vannfallrettighetsloven § 23 for erverv av aksjer i Mo Industripark AS (MIP). Departementet finner det hensiktsmessig å behandle begge søknadene i samme brev.

MIP har en leieavtale med Statkraft AS om vannfallrettighetene i Andfiskåga. Disse fallrettighetene benyttes i dag til kraftproduksjon i Svabo kraftverk. Ervervene utløser konsesjonsplikt etter vannfallrettighetsloven.

1. Om søknadene

MIP var frem til høsten 2021 eid med 30,28 % av Celsa, 20,43 % av ØA og 49,23 % av Helgeland Invest AS (HI). HIs aksjepost i MIP ble 9. september 2021 overført til Helgeland Industriutvikling AS (HU) ved fisjon. I forbindelse med fisjonen gjorde Celsa gjeldende løsningsrett til aksjene.

Styret i MIP nektet 25. oktober 2021 å samtykke til erverv av aksjer fra Celsa og ØA. Løsningsretten og samtykkenektelsen har utløst en lang rekke rettsprosesser. I kjølvannet av voldgiftsdommen av 13. januar 2025 mellom Celsa og HU/HI, ble samtykkenektelsen omgjort av generalforsmalingen i MIP. Det ble også gjort endringer i styret i MIP som deretter samtykket til aksjeervervet. Departementet kommer nærmere tilbake til dette under punkt 2.1 nedenfor.

De omsøkte ervervene utgjør sluttresultatet av en prosess hvor Celsa 16. januar 2025 ervervet 49,28 % av aksjene i MIP fra Helgeland Industriutvikling AS (HU). Celsa overdro samme dag 20 % av aksjene i MIP til ØA. I slutten av januar i år overdro Celsa ytterligere 10 % av aksjene i MIP til Ferroglobe Mangan Norge AS. Etter disse transaksjonene vil Celsa være innehaver av 49,57 % av aksjene i MIP. Det fremkommer av søknaden at Celsa er eid 100 % av Celsa Nordic Reinforcing AS, som igjen er eid 100 % av Celsa Nordic AS, som igjen er eid 100 % av Wire Rod Holding S.L.

Celsa-gruppen har overdratt datterselskapene i Norden til Sev.en Global Investments. Departementet er innforstått med at konsesjonssøknad etter vannfallrettighetsloven i forbindelse med denne transaksjonen vil bli sendt når konsesjonssøknadene som behandles i dette brevet er avgjort.

Celsa og ØA ble i forbindelse med søknadene oppmerksom på at selskapenes opprinnelige aksjeinnehav i MIP ikke tidligere har blitt konsesjonsbehandlet etter vannfallrettighetsloven § 23. Celsas søknad omfatter derfor både det opprinnelige (indirekte) ervervet av 30,28 % av aksjene i MIP, som fant sted i 2006 da eierskapet til 100 % av aksjene i Celsa Armeringsstål AS ble innlemmet i Celsa-konsernet og det seneste (direkte) ervervet av ytterligere 19,28 % av aksjene. Celsas søknad omfatter til sammen 49,57 % av aksjene i MIP (5948 av totalt 12 000 aksjer).

Det fremgår av søknaden fra ØA at ØA er et familieeid holdingselskap med hovedsete i Mo i Rana. ØA har gradvis kjøpt seg opp i MIP. I april 2018 erververt ØA ytterligere 250 aksjer som medførte at ØA ble eier av 20,43 % av aksjene. ØA søker om konsesjon både for ervervet fra april 2018 og januar 2025. Søknaden omfatter dermed til sammen 40,43 % av aksjene i MIP (4852 aksjer av totalt 12 000 aksjer)

2. Departementets vurdering

Ved erverv av aksjer i et selskap med begrenset ansvar i et slikt antall at erververen blir innehaver av aksjer som representerer mer enn en femdel av samtlige aksjer i selskapet, kreves konsesjon såfremt selskapet direkte eller indirekte innehar eiendomsrett eller annen rettighet som erververen ikke kunne erverve uten konsesjon eller vedtak etter vannfallrettighetsloven, jf. vannfallrettighetsloven § 23 første ledd og annet ledd.

MIP innehar en tidsbegrenset leieavtale med Statkraft AS. Dette innebærer at erverv av aksjer i MIP som medfører at erververen blir innehaver av mer en femdel av aksjene utløser konsesjonsplikt.

Departementet vil i det følgende først vurdere om kravet til styresamtykke er oppfylt, jf. vannfallrettighetsloven § 23 fjerde ledd (punkt 2.1), og deretter vurdere om konsesjon bør gis (punkt 2.2).

2.1 Om kravet til styresamtykke er oppfylt

2.1.1 Merknader fra HU

Departementet har i forbindelse med behandling av konsesjonssøknadene mottatt merknader fra HU. HU mener det ikke foreligger et gyldig styresamtykke i vannfallrettighetslovens forstand, jf. vannfallrettighetsloven § 23 fjerde ledd.

HU viser til at styret i MIP nektet å samtykke til aksjeervervene 25. oktober 2021. HU mener samtykkenektelsen er bindende for departementet, med mindre domstolene skulle finne at samtykkenektelsen er utslag av misbruk. HU mener det følger av dette at departementet ikke er gitt kompetanse til å sette en samtykkenektelse til side, og at departementet heller ikke kan ta stilling til om de etterfølgende styregodkjennelsene er gyldige når dette er bestridt. Ifølge HU må departementet avvente domstolenes behandling av samtykkenektelsen før søknaden om aksjeervervskonsesjon kan behandles.

HU mener at departementet under enhver omstendighet skal se bort fra styresamtykkene som er gitt etter at aksjeervervene i MIP er gjennomført. HU mener formålet med samtykkeordningen vil forfeiles fullstendig dersom en kjøper av en kontrollerende eierandel, på tross av en samtykkenektelse, kan gjennomføre et aksjeerverv, bytte ut styret som deretter opphever samtykkenektelsen.

2.1.2 Departementets vurdering

Det fremgår av vannfallrettighetsloven § 23 fjerde ledd at erverv av aksjer eller parter som medfører konsesjonsplikt etter § 23, ikke er gyldig uten samtykke av selskapets styre.

Departementet vil først kommentere HUs anførsel om at kravet til styresamtykke ikke kan oppnås ved først å gjennomføre aksjeervervet, bytte ut styret og deretter få styresamtykke til aksjeervervet. Etter departementets oppfatning er ikke dette situasjonen i denne saken.

Departementet viser til at det ved voldgiftsdommen av 13. januar 2025 blant annet ble avsagt dom om at Celsa var eier av løsningsaksjene ved innbetaling av kjøpesummen, at HU eller HI ved innbetalingen av kjøpesummen ikke har rettigheter etter aksjeeieravtalen av 19. juni 2017 og at HU eller HI heller ikke hadde rett til å nominere styremedlemmer etter aksjeeieravtalen. Departementet legger dermed til grunn at endringen av styresammensetningen må sees i lys av at HU ikke lenger hadde rett til å nominere styremedlemmer. Det er med andre ord ikke slik at de organisatoriske rettighetene til løsningsaksjene var nødvendige for å utgjøre flertall på generalforsamlingen eller for å få gjennomført endringer i styret i MIP.

Departementet finner også grunn til å kommentere HUs anførsel om at samtykkenektelsen av 25. oktober 2021 er bindende for departementet.

Krav til styresamtykke kom inn i vannfallrettighetsloven i 1931 i det som den gang het lov om erhvervelse av vannfall, bergverk og annen fast eiendom. Bestemmelsen var da plassert i § 37 nr. 1 annet ledd og omfattet bare utenlandske erverv. I konsesjonslovkomiteens innstilling avgitt 1. november 1960, ble det foreslått å overføre bestemmelsen til daværende aksjeloven § 39 da bestemmelsen, ifølge komiteen, først og fremst måtte sies å være av selskapsrettslig og ikke konsesjonsrettslig art, jf. komiteens innstilling s. 95-96. Komiteen viste til at bestemmelsen var tolket til også å omfatte aksjeerverv som ikke utløste konsesjonsplikt.

Industridepartementet foreslo en annen løsning ved å innta en bestemmelse i § 37 a om at aksjeerverv som utløste konsesjonsplikt etter dagjeldende §§ 36 eller 37, ikke skal være gyldige uten samtykke av selskapets styre. Det fremgår av proposisjonen at bestemmelsens formål var å innføre en intern selskapskontroll med aksjeoverdragelser, jf. Ot.prp.nr. 69 (1966-1967) s. 76. Forarbeidene presiserer videre at det er en «*forutsetning at styret ved avgjørelsen av spørsmålet om samtykke skal legge til grunn hensynet til selskapets interesser. Styrets avgjørelse vil dermed kunne gjøres til gjenstand for domstolsprøvelse, noe som må antas å gi det fornødne vern mot misbruk*».

Dersom styret nekter å godkjenne et aksjeerverv, vil dette være bindende for konsesjonsmyndighetene. Ifølge proposisjonen «*vil et samtykke selvsagt ikke ha den samme virkning. I så fall oppstår det en konsesjonssak, og denne blir da å vurdere i overenstemmende med de vanlige normer*».

Tilsvarende fremgår av Industrikomiteens innstilling (Innst. O. XI (1968-1969)) s. 21:

«Nekter styret godkjenning, er dette avgjørende i forhold til konsesjonsmyndighetene, derimot fører godkjenning bare til at overdragelsen foranlediger behandling som konsesjonssak på vanlig måte. Det regnes med at styret ved avgjørelse av samtykke eller ikke legger til grunn selskapets interesser, at avgjørelsen kan domstolsprøves og at dette gir nødvendig vern mot misbruk. Styrekontrollen vil ikke minst ha betydning i tilfelle aksjeerverv skjer gjennom stråmenn, der myndighetene vil hemmes i kontroll p.g.a. bevisvanskeligheter.

Komitéen er enig i intensjonen om at selskapets styre kan være en ytterligere kontrollinstans vedrørende aksjeoverdragelse, men føler seg ikke helt betrygget for at involverte samfunnsinteresser dermed alltid blir ivaretatt.

Komitéen viser til sitt kommentar til § 37 om selskapets meldeplikt om utlendingers kjøp av aksjer og om kontrollen med dette. Tilsvarende mener komitéen det må institueres en ordning som gir myndighetene lett adgang til kontroll med at styret behandler og vurderer aksjeervervelse som medfører konsesjonsplikt. En viser til plikten til å sende inn meldinger. Komitéen går ut fra at departementet foranlediger tatt stikkprøvekontroll om at påbudet blir etterlevd.»

Bestemmelsen ble i 1988 flyttet til § 37 tredje ledd og i 1994 til § 36 fjerde ledd. Ved lovrevisjonen i 2017 ble bestemmelsen flyttet til § 23 fjerde ledd.

Departementet forstår HUs argumentasjon slik at dersom selskapets styre først har nektet å samtykke til et erverv, så er domstolsbehandling av styrenektelsen eneste mulighet til å få satt styrenektelsen til side. Etter departementets oppfatning kan ikke uttalelsene i forarbeidene til vannfallrettighetsloven om konsekvensen av en samtykkenektelse forstås slik. Departementet mener konsesjonsmyndighetene som den klare hovedregel må kunne legge til grunn det endelige utfallet av den interne prosessen i selskapet.

I denne saken ble det sammen med søknaden mottatt en protokoll fra generalforsamlingen avholdt 16. januar 2025 og en protokoll fra styremøte 17. januar 2025. Det fremgår at styret har samtykket til Celsa sitt erverv. Departementet har senere mottatt protokoll fra styremøte 6. februar 2025, hvor styret igjen bekrefter samtykke til aksjeervervet.

Etter departementets vurdering er kravet til styresamtykke etter vannfallrettighetsloven § 23 fjerde ledd oppfylt. Dette innebærer at det oppstår en konsesjonssak etter vannfallrettighetsloven som departementet må ta stilling til.

2.2 Departementets vurdering av om det skal gis konsesjon

Celsa søker som nevnt om konsesjon for to erverv, det opprinnelige indirekte ervervet av 30,28 % av aksjene, samt det senere direkte ervervet av 19,28 % av aksjene, til sammen 49,57 %. ØA søker om konsesjon for ervervet fra april 2018 som ga en eierandel på 20,43 % av aksjene, og ervervet som ble gjennomført i januar d.å. på ytterligere 20 % av aksjene, til sammen 40,43 % av aksjene. Departementet bemerker at det er uheldig at det ikke er søkt om konsesjon for de tidligere ervervene, men legger til grunn at dette nå blir rettet opp.

HU mener Celsa og ØA ikke bør gis konsesjon. HU mener departementet bør respektere styrets vurdering fra 2021 om hva som er i selskapets interesse. Videre viser HU blant annet til at Celsa og ØA ikke har søkt om konsesjon for tidligere erverv, at HU mener Celsa og ØA har brutt forutsetningene for gaven som ble gitt fra staten i 1990 og at ervervene vil gå ut over de offentlige interessene med et forsvarlig vedlikehold og forvaltning av infrastrukturen i næringsparken.

Departementet viser til vannfallrettighetslovens formålsbestemmelse som fastslår at landets vannkraftressurser tilhører og skal forvaltes til det beste for allmennheten, og at dette skal sikres gjennom offentlig eierskap på statlig, fylkeskommunalt og kommunalt nivå. Etter departementets oppfatning er forholdene som er tatt opp av HU i liten grad knyttet til hensyn som vannfallrettighetsloven har som formål å ivareta.

Departementet konstaterer at det offentlige eierskapet til vannfallressursene som består av Statkraft AS' eierskap til vannfallrettighetene i Andfiskåga, ikke påvirkes av ervervene. Det ble i Ot.prp. nr. 61 (2007-2008) s. 43 åpnet for at eksisterende bruksrettigheter, slik som MIPs tidsbegrensede leieavtale med Statkraft, kan bestå innenfor konsolideringsmodellen. Departementet mener hensynet til det offentlige eierskapet til vannfallressursene ikke er til hinder for at Celsa og ØA gis konsesjon.

Departementets konklusjon er derfor at Celsa og ØA gis konsesjon etter vannfallrettighetsloven § 23 første og annet ledd.

3. Konklusjon

Det gis konsesjon etter vannfallrettighetsloven § 23 for Celsa-konsernets tidligere indirekte erverv av 30,28 % og Celsa Armeringsstål AS' erverv av ytterligere 19,28 %, til sammen 49,57 %, av aksjene i Mo Industripark AS.

Det gis konsesjon etter vannfallrettighetsloven § 23 for Øijord & Aanes AS' erverv av 40,43 % av aksjene i Mo Industripark AS.

Departementets vedtak kan påklages til Kongen i statsråd av en part eller annen med rettslig klageinteresse i saken, jf. forvaltningsloven kapittel VI. En eventuell klage fremsettes for departementet innen 3 uker fra det tidspunkt underretning er kommet frem.

10. Randsfjord Regulering

(tillatelser i forbindelse med manøvreringsreglementet for Randsfjorden)

Kongelig resolusjon 26. september 2025

I. Innledning

Foreningen til Randsfjords Regulering (FRR) fikk ved regjeringens resolusjon av 12. januar 1995 tillatelse til fortsatt regulering av Randsfjorden. Medlemmene i FRR er Å Energi Vannkraft AS, AS Randsfjord Tremasse- & Papirfabrikk, Viul Kraft AS, Embretsfosskraftverkene DA og Hellefoss Kraft AS.

Tillatelsen fra 1995 ble gitt med et prøvereglement. Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) mottok forslag til justert manøvreringsreglement fra FRR 23. desember 2013. FRR foreslår at minstevannføringen i Randselva på 20 m^3/s skal gjelde for hele året og at det innføres en bestemmelse om maksimal vannføringsreduksjon (maks 4 m^3/s hver time) ved vannføringer under 32 m^3/s. For å tilpasse manøvreringsreglementet til flomproblematikk foreslår FRR å forskyve tidspunktet for bestemmelsen om laveste regulerte vannstand (LRV) fra 10. april til 1. april, samt å ta i bruk den definerte «selvreguleringskurven» (vassdragets naturlige flomvannføring) ved avledning av flommer.

NVE har oversendt innstilling til departementet 14. desember 2022, med forslag om at reglementet for Randsfjorden justeres i tråd med FRRs forslag.

Departementet sendte 6. januar 2023 NVEs innstilling til Innlandet og Viken fylkeskommuner og til Gran, Jevnaker, Nordre Land og Søndre Land kommuner for ev. merknader. Ringerike kommune har senere fått kopi.

Departementet tilrår at det fastsettes endelig manøvreringsreglement for Randsfjorden i tråd med NVEs innstilling. Saken behandles ved kgl.res. da den gjelder endring av vilkår fastsatt ved regjeringens res. 12. januar 1995. Saken er forelagt berørte departementer og er behandlet i tråd med retningslinjen «Om Kongen i statsråd».

II. NVEs innstilling

NVE har avgitt følgende innstilling:

> **«NVE anbefaler at manøvreringsreglement for reguleringen av Randsfjorden justeres i tråd med regulantens forslag. Regulant er Foreningen til Randsfjords Regulering (FRR). NVE har i hovedsak sett på forholdene til storørret samt flomproblematikk i vår vurdering, og balansert dette opp mot landskap, naturmangfold, friluftsliv, landbruk og ev. ulemper for regulant. Vi anbefaler at minstevannføringen i Randselva på 20 m^3/s skal gjelde for hele året og at det innføres en bestemmelse om maksimal vannføringsreduksjon (maks 4 m^3/s hver time) ved vannføringer under 32 m^3/s. For å tilpasse manøvreringsreglementet i forhold til flomproblematikk anbefaler vi å forskyve tidspunktet for å nå LRV fra 10. april til 1. april, samt ta i bruk den definerte «selvreguleringskurven» (vassdraget naturlige flomvannføring) ved avledning av flommer.**

Sammendrag

Tillatelse til fortsatt regulering av Randsfjorden ble gitt til Foreningen til Randsfjords regulering (FRR) ved regjeringens resolusjon av 12. januar 1995. Med konsesjonen fulgte et prøvereglement, som skulle tas opp til ny vurdering etter en driftstid på 5 år. I den forbindelse har Foreningen til Randsfjords Regulering utarbeidet forslag til nytt manøvreringsreglement.

Forslaget har vært kunngjort og dokumentet med vedlegg vært ute på offentlig høring. Etter første høringsrunde ble det ytret sterke ønsker om ytterlige undersøkelser og kunnskap om vassdraget. Dette ble gjennomført og forslag om nytt manøvreringsreglement ble justert litt og sendt ut på ny offentlig høring med tilleggsundersøkelsene.

FRR har i hovedsak foreslått fire endringer fra dagens reglement. For å bedre forholdene til storørret, har FRR foreslått at minstevannføringen i Randselva på 20 m^3/s skal gjelde for hele året og at det innføres en bestemmelse om maksimal vannføringsreduksjon (maks 4 m^3/s hver time) ved vannføringer under 32 m^3/s. For å tilpasse manøvreringsreglementet i forhold til flomproblematikk foreslår FRR å forskyve tidspunktet for å nå LRV fra 10. april til 1. april, samt ta i bruk den definerte «selvreguleringskurven» (vassdraget naturlige flomvannføring) ved avledning av flommer.

Randsfjorden er en del av Drammensvassdraget og har et nedbørfelt på 3697 km^2. Randsfjordreguleringen ligger i kommunen Jevnaker, Gran, Søndre Land og Nordre Land, og har vært regulert siden 1808. I 1912 ble reguleringen tatt i bruk til kraftproduksjon. Randsfjorden er Norges fjerde største innsjø med et areal på 139 km^2. Randsfjorden fungerer som reguleringsmagasin for de fire kraftverkene i Randselva. Bergsfoss kraftverk har inntaket i utløpet av Randsfjorden og styrer dermed vannføringen til Randselva. Etter Bergsfoss kraftverk er det ytterligere tre kraftverk; Kistefoss, Askerudfoss og Viulfoss kraftverk. Randselva renner inn i Begna ca. 9 km nedstrøms Viulfoss. Fra samløpet og ned til Tyrifjorden heter elva Storelva.

Fra Tyrifjorden går det storørret opp i Randselva. Tyrifjorden innehar en av få sikre storørretbestander i Norge. Bestanden i Tyrifjorden ernærer seg i hovedsak av krøkle og sik. Det er registrert storørret både i innløpselva (Randselva) til Tyrifjorden og utløpselva (Drammenselva) fra Tyrifjorden.

Drammensvassdraget innehar et stort potensial for skadeflom. I dette reguleringssystemet er Randsfjorden et av de største magasinene og dammen i utløpet har stor tappekapasitet. Magasinet er derfor svært viktig med tanke på å forebygge ev. begrense flomskader. Langs Randsfjorden er det både bebyggelse og infrastruktur, og som følge av mange brukere i og rundt vassdraget vil reguleringen av Randsfjorden, både ved flom og forhåndstapping, kunne virke negativt for noen av interessene.

Høringen viste at fylkeskommunen, statsforvalteren og kommunene i hovedsak er positive til regulantens foreslåtte manøvreringsreglement.

Ingen høringsparter går imot det nye forslaget i sin helhet. Randsfjorden grunneierforening er imot den delen av forslaget som går på å øke minstevannføringsslippet. I tillegg mener

enkelte høringsparter at det kan gjøres justeringer i forslaget, som kan være positivt innen deres interesseområde.

Selv om det nye forslaget ikke tilfredsstiller alle interessene rundt Randsfjorden, mener NVE at FRR sitt forslag om slipp av minstevannføring og regulering av Randsfjorden vil ivareta de allmenne interessene i og ved vassdraget på en bedre måte enn dagens manøvrering og er en god avveining mellom de berørte interessene. NVE legger vekt på at forholdene knyttet til flomproblematikk og storørret med stor sannsynlighet vil bedres, samtidig som ulempene for andre allmenne interesser ikke økes nevneverdig. NVE anbefaler på bakgrunn av dette å ta inn FRR sitt forslag i nytt manøvreringsreglement.

Innledning

A/S Randsfjord Tremasse- og Papirfabrikk mfl. fikk ved kongelig resolusjon av 4. oktober 1912 konsesjon til å regulere Randsfjorden. Konsesjonen ble gitt etter reguleringsloven av 4. august 1911 med en tidsbegrensning på 75 år. Som følge av den tidsbegrensede konsesjonen fikk Foreningen til Randsfjords Regulering (FRR) ved Kongelig resolusjon 12. januar 1995 tillatelse til fortsatt regulering av Randsfjorden. I manøvreringsreglementets post 2 er det gitt bestemmelse om at manøvreringsreglementet skal tas opp til ny vurdering etter en driftstid på fem år.

På bakgrunn av dette skal NVE gi sin tilråding til Olje- og Energidepartementet om endelig manøvreringsreglement for Randsfjorden.

Saksbehandling

Tillatelse til regulering av Randsfjorden ble første gang gitt ved kgl.res. i 1912, med tillatelse til ytterligere regulering ved kgl.res. i 1951. Konsesjonene ble gitt med tidsbegrensning, og ved konsesjonstidens utløp søkte regulanten om fornyet reguleringskonsesjon med samme omfang som tidligere. Tillatelse til fortsatt regulering av Randsfjorden ble gitt til Foreningen til Randsfjords regulering (FRR) ved regjeringens resolusjon av 12.01.1995 i samsvar med St.prp. nr. 59 (1993-94). Det ble samtidig fastsatt et forholdsvis detaljert manøvreringsreglement. I manøvreringsreglementets post 2 er det gitt bestemmelse om at reglementet skal tas opp til ny vurdering etter en driftstid på 5 år. I dagens forvaltning har vi i stor grad gått bort i fra midlertidige reglement. Dersom vi unntaksvis mener at det er behov for å åpne for et prøvereglement vil ordlyden «kan justeres etter en viss tidsdrift» benyttes, og ikke skal.

Dagens manøvreringsreglement er godt gjennomarbeidet, og en har opparbeidet seg erfaring med denne måten å regulere vassdraget. Endelig fastsettelse av manøvreringsreglement i Randsfjord innebærer kun små justeringer.

Det er flere forhold som tilsier at en burde ventet med å fastsette endelig manøvrerings-reglement. Vi viser blant annet til forhåndsmelding om et nytt Randsfjorden kraftverk som NVE har til behandling. Dersom kraftverket blir realisert vil det endre vannføringsregimet i Randselva og sannsynligvis også i Randsfjorden. NVE vil også bemerke at Randsfjord-reguleringen har revisjonsadgang fra 2025. Dette er en mer omfattende prosess der

hovedformålet vil være å bedre miljøforholdene vassdraget, samt en modernisering eller ajourføring av konsesjonsvilkårene.

Den 17.02.2022 og 22.02.2022 mottok NVE brev fra Sivilombudet vedrørende lang saksbehandlingstid og med krav om at saken ferdigbehandles snarlig. NVE ga tilbakemelding om at vi forventer at vår innstilling er klar til oversendelse til OED innen 1. april 2023. I mellomtiden har FRR bedt NVE om å trekke forslag til nytt manøvreringsreglement i brev av 23.9.2022 med bakgrunn i blant annet nye kraftverksplaner og revisjonsadgang.

NVE legger vekt på Sivilombudsmannens brev 17.02.2022 og 22.02.2022 når vi nå likevel fortsetter vår saksbehandling. Med bakgrunn i Sivilombudsmannens brev mener NVE at det vil være mest hensiktsmessig og forutsigbart å fortsette med vår anbefaling til Olje- og energidepartementet (OED) om fastsettelse av endelig manøvreringsreglement slik at vi kan imøtekomme sivilombudets krav. NVE presiserer at denne saken ikke omfatter selve vilkårene i konsesjonen, men en endelig fastsettelse av manøvreringsreglementet fra 1995 med små justeringer.

Beskrivelse av området og eksisterende anlegg

Randsfjorden ligger i Innlandet og Viken fylker i kommunene Jevnaker, Gran, Søndre Land og Nordre Land (figur 1). Randsfjorden har et nedbørfelt på 3697 km^2, ligger ca. 130 moh. og er en del av Drammensvassdraget. Drammensvassdraget er Norges nest største vassdrag med et nedbørfelt på 17 000 km^2. Randsfjorden er Norges fjerde største innsjø med et areal på 139 km^2 og selv med en reguleringshøyde på kun tre meter er magasinkapasiteten beregnet til 408 millioner m^3. Av de større elvene tilknyttet Randsfjorden så renner Dokka-Etna inn i fjorden i nordenden, mens Randselva renner ut av fjorden i sørenden. Randselva strekker seg fra utløpet i Randsfjorden og ned til Hønefoss, en strekning på ca. 18 km. Ved Hønefoss renner den sammen med Begna og fra samløpet og ned til Tyrifjorden, en strekning på 17 km, heter elva Storelva.

Randsfjorden fungerer som reguleringsmagasinet til Randselva. Bergsfoss kraftverk har inntaket sitt i utløpet av Randsfjorden og styrer vannføringen til Randselva. Etter Bergsfoss kraftverk er det ytterligere tre kraftverk, Kistefoss, Askerudfoss og Viulfoss kraftverk før samløpet med Begna (figur 2). Fra Viulfoss kraftverk og ned til Begna er det ca. 9 km, og det er denne strekningen som er av verdi for storørreten i Randselva, under dagens forhold.

Geografisk plassering

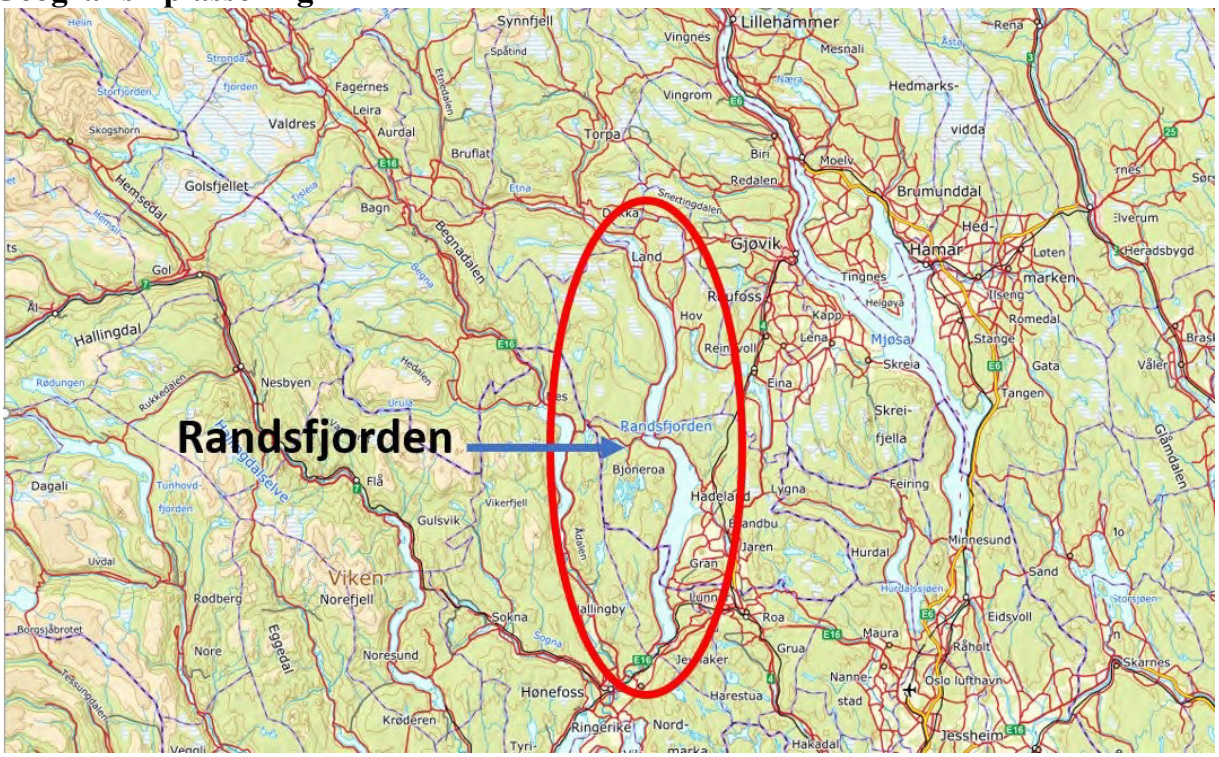

Fig 1: Randsfjorden ligger nordvest for Oslo og vestenfor for Mjøsa. Dokkelva renner inn i nordenden og Randselva renner ut i sørenden.

Fig 2: Oversikt over reguleringsanlegg og kraftverk tilknyttet Randsfjordreguleringen. Vassdraget drenerer sørover, fra Randsfjorden og ned i Tyrifjorden.

Regulantens forslag til endelig manøvreringsreglement

NVE mottok forslag til endelig manøvreringsreglement for Randsfjorden den 23.12.2013 (dok 200800384-5), på bakgrunn av dette har vi laget et kort sammendrag. Fullstendig forslag til fastsettelse av manøvreringsreglement finnes på NVEs nettsider Forslag til endelig manøvreringsreglement Randsfjorden:

Foreningen til Randsfjords regulering (FRR) sendte inn første forslag til endelig fastsettelse av manøvreringsreglement den 27. august 2003. Utløsende for dette er punkt to siste avsnitt i manøvreringsreglementet, som ble fastsatt ved regjeringens resolusjon av 12. januar 1995. Her er det nedfelt at reglementet tas opp til ny vurdering etter en driftstid på fem år. Det har gått lang tid siden FRR utarbeidet første forslag til endring, og FRR ser derfor behovet for å begrunne endringene på nytt med bakgrunn i resultater fra nye miljøfaglige undersøkelser. Endelig forslag ble sendt inn 23.12.2013:

Hoveddata for Randsfjorden

LRV ved sen smelting	131,30 moh
LRV ved normalsituasjon	131,50 moh
HRV	134,5 moh
Areal ved LRV normal	139 km^2
Areal ved LRV normal	133 km^2
Areal ved LRV med nytt forslag	132,8 km^2
Magasinvolum normalt	408 mill. m^3
Nyttbart magasin ved sommerregulering	69 mill. m^3
Nedslagsfelt totalt	3697 km^2
Nedslagsfelt lokalt	3097 km^2
Q_{1000} i Randselva	492 m^3/s

Gjeldende manøvreringsreglement

- *«Ved manøvreringen skal det has for øye at vassdragets flomvannføring ikke skal økes. Flomtapping skal koordineres med de øvrige regulanter i vassdraget.»*
- *«Det slippes vann i Randselva tilstrekkelig til å opprettholde en vannføring i elven på minst 20 m^3/s til enhver tid-dog slik at vannføringen skal reduseres til 15 m^3/s hvis vannstanden er under 133,50. (NVE har i brev av 8.5.1996 presisert følgende: at dersom det er åpenbart at vannstanden vil stige over HRV på kote 134,50 kan større tapping enn 15 m^3/s opp til kote 133,50 tillates.)»*
- *«Når vannstanden om våren begynner å stige og kan ventes å kulminere over kote 134,50 skal lukene være åpne inntil flommen er avløpt og vannstanden er gått ned til kote 134,25.»*

- *«Ved inntredende flommer ved vannstander på eller mellom kotene 134,25 og 133,75 tas flomlukene i bruk i nødvendig grad for så vidt mulig å avlede flommen uten at vannstanden overstiger kote 134,50 den 10. april.»*
- *«Hvis lavvannperioden varer utover dette tidspunkt kan Randsfjorden senkes ytterligere til kote 131,30. NVE-Hydrologiske avdeling avgjør om den ytterligere senkning kan gjennomføres.»*

Da FRR søkte om endelig fastsetting av manøvreringsreglement i 2003 var det ikke gjennomført naturfaglige undersøkelser. Gjennom høring av forslag til nytt manøvreringsreglement i 2003 ble det fra flere hold pekt på at kunnskapsgrunnlaget måtte forbedres før endelig beslutning ble tatt, noe NVE sluttet seg til.

Følgende undersøkelser ble gjennomført og laget rapporter av (200800384-5):

- Kartlegging av fugl i Dokkadeltaet naturreservat, Fluberg og Røykenvika fuglefredningsområde.
- Kartlegging av potensielle gyteplasser for storrøye.
- Kartlegging av erosjonsfare mellom Normal LRV 131,50 og tilleggsenkning til kote 131,30.
- Kartlegging av vanndekt areal i Randselva ved minstevannføring på 15 og 20 m^3/s med tanke på stranding av fisk.
- Erosjonsfare i Randselva.
- Kartlegging av bonitet med hensyn på gyte- og oppvekstforhold for fisken i Randselva.
- Kartlegging av gytefisk i Randselva.
- Kartlegging av yngeltetthet i Randselva

På bakgrunn av overstående utredninger ble forslaget til endelig manøvrerings-reglement justert noe:

- *«Ved manøvreringen skal det has for øye at vassdragets flomvannføring ikke skal økes. Flomtapping skal koordineres med de øvrige regulanter i vassdraget.»*
- *«Det slippes vann i Randselva tilstrekkelig til enhver tid å opprettholde en vannføring på minst 20 m^3/s. Ved vannstander under 133,50 (2,25 m på Randsfjordens vannmerke) skal vannføringen være 20 m^3/s. jf. imidlertid reglements pkt. 4 som omhandler krav til vannføring ved militærøvelser.»*
- *«Hvis det ved fylling av fjorden etter 1. april er åpenbart at fjorden kulminerer over kote 134,25 (2,75 m), kan avløpet økes utover minstevannføring - om nødvendig ved bruk av luker.»*
- «*For perioden 1.10 til eventuell vårflom er avløpet påfølgende år gjelder høyeste regulerte vannstand 134,50 (3,00 m).»*
- «*Fra tidspunktet fra vårflommen er avløpt og flomlukene er stengt gjelder høyeste regulerte vannstand 134,25 (2,75 m).»*

- *«Randsfjorden senkes jevnt med sikte på å nå vannstand kote 131,50 (0,00) den 1. april. I år med snømagasin over det normale tillates ytterligere senkning til kote 131,30 (-0,20 m). NVE Hydrologisk avdeling avgjør om den ytterligere senkning kan gjennomføres.»*
- *«Vannstand sommerhalvåret skal søkes å holdes mellom kote 133,75 (2,25 m) og 134,25 (2,75 m). Ved sommervannstand under kote 133,75 (2,25 m) følges minstevannføringsbestemmelsen.»*
- *«Avledning av flom skal utføres med åpne luker, dog slik at maksimal vannføring begrenses av selvreguleringskurven.»*
- *«Ved inntredende vårflommer som forventes å kulminere over kote 134,50 (3,00 m) skal lukene være åpne inntil flommen er avløpt og vannstanden er brakt ned til kote 134,25 (2,75 m).»*
- *«Ved inntredende flommer mellom kote 133,75 (2,25 m) og 134,25 (2,75 m) som forventes å kulminere over kote 134,25 (2,75 m) tas lukene i bruk i nødvendig grad (dog slik at selvreguleringskurven ikke overskrides) for å bringe vannstand ned til 134,25 (2,75 m).»*
- *«Ved manøvrering av reguleringsanlegget for synkende vannføring under 32 m^3/s skal det tilstrebes at endringen i vannføringen ikke overstiger 4 m^3/s hver time»*

Høring og distriktsbehandling

NVE mottok endelig forslag til fastsettelse av manøvreringsreglement for Randsfjorden den 19.12.2013. Forslaget ble sendt på høring den 18.2.2016. Følgende uttalelser ble mottatt (Uttalelsene er forkortet av NVE. Fullstendige uttalelser finnes på nve.no):

Nordre Land kommune uttaler følgende i brev av 9.6.2016 (200800384-11):

Kommunen mener at forslaget om minstevannføring på 20 m^3/s i Randselva hele året vil være positivt for storørret.

Når det gjelder forslag om å forskyve tidspunktet en tar sikte på å nå LRV, vil dette være uten betydning for røyas gyting og gunstig for jordbruk, hekking og næringstilgang. Etter kommunens vurdering vil endringen minske muligheten for at HRV overskrides, da vannstanden kan holdes lavere når vårflommen kommer.

Kommunen viser også til tidligere uttalelse der de foreslår at vannstanden kan pendle mellom kote 134,25 og kote 134 i sommerperioden. Hvis vannstanden skulle overstige kote 134,25 skal tappeluken være helt åpne, og hvis vannstanden underskrider kote 134,00 skal tappingen reduseres til minimumstapping 15 m^3/s.

Kommunen opplever at det nesten hver gang det er tilløp til flom tappes for lite, noe som fører til skade på dyrket mark, redusert næringstilgang til fugl og etablerte reir oversvømmes.

Kommunen ser positivt på forslag om begrensninger hastighet på vannføringsreduksjon i Randselva, både med tanke på stranding av ørretyngel og for å redusere faren for jordras.

Søndre Land kommune uttaler følgende i brev av 22.6.2016 (200800384-23):

Kommunen er i utgangspunktet positive til nytt forslag til manøvreringsreglement. De nye gjennomførte undersøkelsene danner et godt grunnlag for å fastsette nytt punkt to i manøvreringsreglementet. Kommunen påpeker viktigheten av manøvreringen med tanke på flom og at HRV ikke må overskrides. Kommunen påpeker at FRR sitt ansvarsområde må tydeliggjøres.

Ringerike kommune uttaler følgende i brev av 3.8.2016 (200800384-26):

Ringerike kommune mener at større minstevannføring og jevnere tapping for å unngå at fisk i Randselva strander, er et godt tiltak for å bidra til bedre forhold for storørret som benytter Randselva.

Fylkesmannen i Buskerud (statsforvalteren i Viken) uttaler følgende i brev av 20.6.2016 (200800384-20):

Statsforvalteren støtter de foreslåtte endringene. Forslaget vil være en forbedring i forhold til dagens reglement, med tanke på elvemusling og rekruttering til storørret.

Fylkesmannen i Oppland (Statsforvalteren i Innlandet) uttaler følgende i brev av 19.6.2016 (20080034-21):

Statsforvalteren viser til at den største bekymringen knyttet til reguleringen av Randsfjorden er virkningene for storrøye. Statsforvalteren gjør oppmerksom på at storrøyestammen i Randsfjorden er en særlig storvokst fiskespisende røyestamme, og unik i norsk sammenheng. Det er funnet gyteområder i strandsonen i dybdeintervallet 3-6 meter. Det vises til at det antas at storrøyas gyteplasser er begrenset og forringet som følge av dagens regulering. Statsforvalteren i Innlandet støtter forslaget om å framskynde tidspunkt for når Randsfjorden kan tappes ned til kote 131,5 moh., forutsatt at dette ikke medfører hyppigere og større senkninger under dette nivået. Det må tydeliggjøres at det kun er adgang til å åpne for senkning under dette nivået i år med spesiell stor flomfare. Videre må kravet om minstevannføringsslipp underordnes overholdelse av den ordinære reguleringsgrensen på 131,5.

Miljødirektoratet (200800384-17) viser i e-post av 20.6.2016 til Fylkesmannen i Oppland og Fylkesmannen i Buskerud (nå stasforvalteren) sin uttalelse i denne saken.

Oppland fylkeskommune (Innlandet fylkeskommune) uttaler følgende i brev av 27.6.2016 (200800384-22):

Fylkeskommunen forutsetter at regulantene i vassdraget er koordinert med tanke på flom. Fylkeskommunen ser det også som svært viktig å bevare Randsfjordens unike stamme av storrøye. Det påpekes at det er svært viktig at NVE er restriktive på å tillate ytterligere senkning av vannstanden med 20 cm, slik reglementet gir åpning for. Dette bør kun tillates i særskilte tilfeller.

Forum for natur og friluftsliv (FNF) uttaler følgende i brev av 27.6.2016 (200800384-19):

FNF er ikke negative til forslaget om forskyving av laveste regulerte vannstand (LRV) fra 10. til 1. april. De mener dette vil kunne gi bedre vilkår for vannfugl, spesielt i Dokkadeltaområdet. FNF er også positive til forslaget om økning av minstevassføring. De påpeker at perioder med minstevannføring, må gjøres så korte som overhodet mulig og at senkning av vannføringen må gjøres gradvis og langsomt nok til at fisk og andre vannlevende organismer kan forflytte seg ved vannstandsendringer. FNF påpeker at vannføringen i Randselva må planlegges ut fra snømengder i nedbørsområdet og andre faktorer som kan beregnes, slik at vannføringen er mest mulig jevn bortsett fra perioder med naturlig flomvannføring. Det bør også unngås plutselige økninger i vannføring i hele eller deler av vassdraget.

Ringerikes sportsfiskere og Grunneierforeningen Randselvas Fiskeberettigede uttaler følgende i brev av 20.6.2016 (200800384-18):

Uttalelsen tar primært for seg forhold som påvirker storørretstammen i Tyrifjorden, en stamme som har Randselva som eneste gyte- og oppvekstområde.

Dersom Randselva fortsatt skal ha elvekraftverk og damanlegg i fremtiden, må vannføringen reguleres slik at man tar mye større hensyn til vannmiljøet i Randselva og nedenforliggende vassdrag, enn det som har vært tilfelle siden demninger og kraftverk ble reist.

Foreningene tror at de viktigste endringene i manøvreringsreglementet vil være å sette begrensninger, slik at perioder med minstevannføring blir så korte som mulig. Elva må sikres nok vann til enhver tid for å få tilbake et sunt økosystem. Vedlikehold av demninger, kraftverk og ev. andre deler av vassdragsanlegget gir erfaringsmessig raske vannstandsendringer, slikt vedlikehold bør planlegges med hensyn til fiskens livssyklus gjennom året og økosystemet i elva. Senkning av vannføringen må gjøres gradvis, og langsomt nok til at fisk og andre vannlevende organismer kan forflytte seg ettersom vannstanden synker. Dette er viktigere jo nærmere man kommer minstevannføring. Foreningen påpeker at allerede ved en vannføring på ca. 40 m^3/sek er effekten av senkning stor. Det bør lages en instruks for vannstandssenking mellom 60 og 40 m^3/sek og en betydelig strengere instruks, ved senkning under 40 m^3/sek. Den foreslåtte maksimale reduksjonshastigheten på 4 m^3/sek per time fra 32 m^3/sek bør være lavere og bør gjelde fra 40 m^3/sek. Vannføringen må planlegges ut fra snømengder i nedbørsområdet og andre faktorer som kan beregnes, slik at vannføringen er mest mulig jevn bortsett fra flomvannføring slik at Randselvas naturlige vannføringsdynamikk opprettholdes. Hvorvidt minstevannføringen er 15 m^3/sek eller 20 m^3/sek, tror ikke foreningene har stor betydning for Randselva, og viser til SWECO sin miljøundersøkelse der elvearealet reduseres med 1-2 % ved senkning ned til 15 m^3/sek. Foreningene minner likevel om usikkerhet rundt tørrlegging og stranding i Randselva og at dette muligens burde undersøkes nøyere. Det er grunn til å tro at arealer som blir tørrlagt i Randselva, produserer byttedyr som er viktige og bidrar til en levedyktig elv.

Randsfjorden Grunneierforening (RGF) kommer med følgende uttalelse etter styremøte den 14.4.2016 (200800384-16):

RGF ønsker ikke en minstevannføring på 20 m^3/s i Randselva hele året. De mener det fortsatt bør være en minstevannføring på minst 15 m^3/s. Dersom minstevannføringen økes vil sjansen for lavere sommervannstand i Randsfjorden økes. RFG påpeker at det er mange som tar vann fra Randsfjorden og mange får problemer ved vannstand ned mot kote 131,5 og enda flere når det blir tappet under denne koten.

RGF har ingen merknader til å forskyve LRV fra 10. april til 1. april, for å øke flomdempingen og at den definerte «selvreguleringskurven» tas i bruk ved avledning av flommer. RFG har heller ingen merknader til at det innføres en bestemmelse om maksimal vannføringsreduksjon (maks 4 m^3/s hver time) ved vannføringer under 32 m^3/s, for å unngå stranding av fisk.

RGF spiller inn følgende forslag til sommervannstand: Sommervannstand søkes å holdes mellom kote 134,0 (2,50m) og 134,25 (2,75m). Ved sommervannstand under kote 134,0 følges minstevannføringen. Bakgrunnen for dette er at Randsfjorden har mange bryggeanlegg for fritidsbåter og noe større båter. Vannstanden kan i verste fall variere med en meter, noe som gjør det vanskelig å bruke anleggene. De stedene det er lagt til rette med badeplasser vil også disse vannstandsvariasjonene forårsake ulemper.

Foreningen til Randsfjords Regulering (FRR) sine kommentarer til høringsuttalelsene

FRR kommenterer høringsuttalelsene i brev av 24.10.2016. Kommentarene er forkortet av NVE. Fullstendige uttalelser finnes på nve.no:

FRR er positive til at fylkeskommunen, statsforvalteren og kommunene støtter endringene som er foreslått. For de andre høringsinstansene bemerker FRR at deler av uttalelsene ikke er til selve manøvreringsreglementet, men knyttet til kraftproduksjon og demninger i Randselva. FRR er enig i at perioden med minstevannføring bør gjøres så kort som mulig.

FRR er uenig i at det bør settes en strengere praksis enn foreslått ved vannstandsreduksjoner. Om ønsket om å slippe vann slik at det blir den naturlige vannføringsdynamikken påpeker FRR at dette ikke samsvarer med kraftproduksjonen, da det vanligvis må slippes mer vann vinterstid da kraftbehovet er størst. Til Randsfjorden grunneierlag sin uttalelse påpeker FRR at deres forslag sannsynligvis vil øke flomfaren.

NVEs merknader

Forslag til justert reglement

I forslag til endret manøvreringsreglement er det i hovedsak foreslått fire endringer fra dagens reglement.

- FRR foreslår at minstevannføringen i Randselva på 20 m^3/s skal gjelde for hele året, og ikke reduseres til 15m^3/s. Dette for å øke vanndekt areal og redusere faren for stranding av fisk i Randselva.
- FRR foreslår å forskyve tidspunktet for å nå LRV fra 10. april til 1. april, dette for å øke flomdempingen.
- FRR foreslår at den definerte «selvreguleringskurven» (vassdraget naturlige flomvannføring) tas i bruk ved avledning av flommer.

- FRR foreslår at det innføres en bestemmelse om maksimal vannføringsreduksjon (maks 4 m^3/s hver time) ved vannføringer under 32 m^3/s, for å unngå stranding av fisk.

Kunnskapsgrunnlaget

NVE har fått kunnskap om vassdraget gjennom forslag til nytt manøvreringsreglement, gjennomførte undersøkelser, tilleggsundersøkelser og offentlig høring i to omganger. Gitt sakens omfang mener NVE at kunnskapsgrunnlaget er tilstrekkelig til at vi kan gi innstilling i saken. NVE legger da vekt på at det er fastsatt et manøvreringsreglement for Randsfjorden i 1995 etter en lang og grundig konsesjonsbehandling, og som det manøvreres etter i dag. Foreslåtte justeringer i forslaget til endelig reglement er ikke omfattende og innebærer relativt små justeringer sammenlignet med gjeldende reglement fastsatt i 1995.

Når det gjelder forholdet til naturmangfoldloven så plikter alle myndighetsinstanser som forvalter natur, eller som fatter beslutninger som har virkninger for naturen, etter naturmangfoldloven § 7 å vurdere planlagte tiltak opp mot naturmangfoldlovens relevante paragrafer. I NVEs vurdering av forslag til justert reglement for Randsfjorden legger vi til grunn prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12 samt forvaltningsmålene i naturmangfoldloven §§ 4 og 5. Etter NVEs vurdering er det innhentet tilstrekkelig informasjon til å kunne fatte vedtak og for å vurdere tiltakets omfang og virkninger på det biologiske mangfoldet. Samlet sett mener NVE at sakens kunnskapsgrunnlag er godt nok utredet, jamfør naturmangfoldloven § 8.

Denne saken omhandler ikke inngrep eller endringer som har til hensikt å forverre forholdene for biologisk mangfold, men en justering som skal bedre forholdene i Randsfjorden og Randselva. I og med at NVE mener kunnskapsgrunnlaget er godt nok, og justeringen av manøvreringsreglementet har til hensikt å forbedre forholdene i vassdraget, mener vi at prinsippene i naturmangfoldloven er ivaretatt.

NVEs vurdering og forslag til justert reglement

Randsfjorden har blitt regulert siden 1808 og i 1912 ble reguleringen tatt i bruk til kraftproduksjon. Konsesjonen ble gitt etter reguleringsloven, med en tidsbegrensning på 75 år. I løpet av disse 75 årene har det skjedd forandringer i og rundt vassdraget, og regulanten har opparbeidet seg et godt erfaringsgrunnlag. Den 12. januar 1995 fikk Foreningen til Randsfjords Regulering (FRR) ved Kongelig resolusjon, tillatelse til fortsatt regulering av Randsfjorden. Det ble gjort noen justeringer i reglementet som var ment til å kunne manøvrere Randsfjorden på en bedre måte enn tidligere. Vassdraget har mange sterke interesser knyttet til seg og Randsfjorden er svært viktig med tanke på flomdemping. For å sikre at endringene ble til det bedre og manøvreringen så optimal som mulig, ble det tatt inn en bestemmelse om at manøvreringsreglementet skal tas opp til ny vurdering etter en driftstid på fem år. Dette åpner for å justere manøvreringsreglementet, dersom en ser behov for justeringer.

I forbindelse med nytt forslag til manøvreringsreglement er det særlig to tungtveiende allmenne interesser som det er satt søkelys på, det er flom og storørret. I tillegg til disse er det også andre interesser knyttet til vassdraget, som friluftsliv, biologisk mangfold, landskap, landbruk og andre brukerinteresser.

Storørreten i Randselva kommer fra Tyrifjorden. Tyrifjorden innehar en av få sikre storørretbestander i Norge. Bestanden i Tyrifjorden ernærer seg i hovedsak av krøkle og sik. Det er registrert storørret både i innløpselva, Randselva og utløpselva, Drammenselva.

I forslag til forvaltningsplan for storørret (DN-utredning nr. 1997-2) påpekes det at storørretstammer representerer store biologiske og kulturelle verdier som det er viktig å bevare. De gyte- og oppvekstelvene til storørretstammene som er definert som sikre i DN utredning nr. 1997-2, verdisettes med nasjonal verdi. Den 25. juni 2019 oppnevnte Miljødirektoratet et arbeidsutvalg bestående av representanter for offentlig forvaltning, forskning og interesseorganisasjoner. Arbeidsutvalget fikk i oppgave å utarbeide et utkast til strategi for bevaring og utvikling av bestandene av storørret i Norge. Dokumentet med forslag til strategi for bevaring og utvikling av bestandene av storørret ble ferdigstilt i 2020. I dokumentet er både Tyrifjorden og Randsfjorden foreslått som kandidater til nasjonale storørretvassdrag. I vassdragene som er kandidater til nasjonale storørretvassdrag er det registrert storørretlokaliteter med svært stor verdi.

Ifølge fagrapport (SWECO dok 200800384-5), som omhandler effekten av dagens regulering på Randselva, så er det ikke funnet tegn til at dagens regulering av vassdraget har noen negativ effekt på gyteområdene. Imidlertid kan en ikke se bort fra at langvarig bruk av 15 m^3/s i perioden da ørret vandrer opp til gyteplassene og mens gytingen pågår, kan føre til at noen fisker ikke gyter i øvre del av elva. Det er i denne delen av elva de beste oppvekstområdene for ørretyngel er registret.

I Drammensvassdraget samles alle delvassdragene seg nedenfor Tyrifjorden i Drammenselva. Dette gir stort potensiale for skadeflom. Randsfjorden har stor tappekapasitet og er et av de største magasinene i dette systemet. Randsfjorden er derfor svært viktig med tanke på å forebygge ev. begrense flomskader. Langs Randsfjorden er det både bebyggelse og infrastruktur, og i sørenden ved Randselvas utløp, ligger Jevnaker.

Som følge av de mange brukerne langs vassdraget vil både flom, som fører til høy vannføring/vannstand, og forhåndstapping med lav vannstand kunne virke negativt for noen interesser.

Forslaget til endelig manøvreringsreglement for Randselva inneholder justeringer av bestemmelsene om minstevannslipp, begrensninger i vannstandsendringer og endring i reguleringen av Randsfjorden. Hensikten er å ivareta storørreten som benytter i Randselva på en bedre måte enn gjeldende manøvreringsreglement, samt bedre forebyggingen av skadeflom samtidig som også andre brukerinteresser blir ivaretatt på en fornuftig måte. For storørreten består endringen i et noe høyere vannslipp i Randselva, enkelte deler av året, samt innføre en bestemmelse om maksimal vannføringsreduksjon (maks 4 m^3/s hver time) ved vannføringer under 32 m^3/s, dette for å unngå stranding av fisk samt å øke vanndekt areal.

Når det gjelder flom foreslås det å forskyve tidspunktet for å nå LRV fra 10. april til 1. april, for å øke flomdempingen. Det foreslås også at den definerte «selvreguleringskurven» (vassdraget naturlige flomvannføring) tas i bruk ved avledning av flommer.

Forslag til nytt manøvreringsreglement har vært kunngjort, lagt ut til offentlig gjennomsyn og sendt på høring til sentrale instanser. Høringen viste at det ikke var vesentlige innvendinger mot det nye forslaget til manøvreringsreglementet og at summen av fordelene ved de foreslåtte endringene synes å være større enn ulempene for de fleste.

Minstevannføring

FRR foreslår at minstevannføringen i Randselva på 20 m^3/s skal gjelde for hele året, og ikke reduseres til 15 m^3/s. Dette for å øke vanndekt areal og redusere faren for stranding av fisk i Randselva.

Ifølge fagrapport (SWECO), som omhandler effekten av dagens regulering på Randselva, er vanndekt areal fra Viul kraftverk og ned til Begna beregnet til 0,7 km^2 når hele elvesenga er dekket av vann. Når vannføringen senkes fra fulldekket elveseng og ned til 20 m^3/s tørrlegges om lag 23 800 m^2. Dette tilsvarer ca. 3 % av det totale vanndekte arealet. Når vannføringen reduseres fra 20 – 15 m^3/s reduseres det vanndekte arealet med ytterligere 12 %. Ifølge rapporten vil en økning i minstevannføringen ha liten effekt på vanndekket areal. Det er derimot mer usikkert hvordan denne reduksjonen påvirker viktige gyteplasser. Det er mulig at gytefisk er mindre villig til å vandre opp i øvre del av elva dersom vannføringen forblir på 15 m^3/s over lengre tid i perioden august-oktober. Det blir derfor anbefalt en minstevannføring på 20 m^3/s som et føre var prinsipp.

De fleste høringsinstansene er positive til denne endringen, men enkelte mener at virkningene blir små, da forskjellen på vanndekt areal i intervallet 15-20 m^3/s blir om lag 12 % av det totale arealet.

Nordre Land, Ringerike, Hole kommuner mener denne endringen vil være positiv for storørreten. Fylkesmannen i Buskerud, nå Statsforvalteren i Viken, viser til Randselvas betydning som gyte- og oppvekstområde for storørret og at det lever elvemusling her. Storørretbestanden har hatt en betydelig tilbakegang og en årsak til dette skyldes trolig reguleringen av vassdraget. Statsforvalteren påpeker at en økning av minstevannføringen fra 15-20 m^3/s bare vil gi en økning av vanndekt areal på 3%, og en ytterligere økning til for eksempel 25-30 m^3/s trolig hadde økt både vanndybde og areal ytterligere, men en slik økning av minstevannføringen ville gått ut over vannmiljøet i Randsfjorden.

Statsforvalteren ser at det vil bli et kompromiss mellom vannstanden i Randsfjorden og vannføringen i Randselva og på bakgrunn av dette mener de at 20 m^3/s er det beste alternativet. Statsforvalteren i Innlandet påpeker at minstevannføringskravet i Randselva må underordnes overholdelse av ordinære reguleringsgrenser. De påpeker at minstevannføringen ut av Randsfjorden ikke må være større enn tilsiget når Randsfjorden er nede på LRV (131,5). Forum for natur og friluftsliv mener at en økning i minstevannføring som foreslått er et positivt bidrag til økosystemet i Randselva. Ringerike Sportsfiske er særlig opptatt av storørretstammen i Randselva og påpeker at periodene med minstevannføring bør gjøres så kort som mulig, men om minstevannføringen er 15 eller 20 m^3/s tror de ikke er av like stor betydning. Både Forum for natur og friluftsliv og Ringerike Sportsfiske mener at vannføringen i Randselva må planlegges ut fra snømengder i nedbørsområdet og andre

faktorer som kan beregnes, slik at vannføringen er mest mulig jevn bortsett fra flomvannføring slik at Randselvas naturlige vannføringsdynamikk opprettholdes.

I motsetning til de andre høringsinstansene er Randsfjorden grunneierforening imot å endre minstevannføringsslippet. Årsaken til dette er at de frykter en lavere vannstand i Randsfjorden om sommeren og muligheten for å tappe vannstanden 20 cm under LRV (kote 131,5). Mange som tar vann fra Randsfjorden får problemer ved vannstander ned mot kote 131,5.

FRR er enig med de høringsinstansene som mener at periodene med kun minstevannføring bør gjøres så kort som mulig. Reguleringen av Randsfjorden har til hensikt å kunne produsere kraft, så dette er også i regulantens interesse. FRR er mer usikker til uttalelsen om å manøvrere Randselva slik at den får en naturlig vannføringsdynamikk. Det vises til at en regulering som er tiltenkt kraftproduksjon vil gi en jevnere vannføring over året. Om vinteren vil vannføringen bli økt, mens vårflommer og vannføring om sommer og høst vil bli lavere enn i uregulert tilstand. Når det gjelder uttalelsen fra Randsfjordens grunneierforening, om å beholde 15 m^3/s som minstevannføring og ha en økt LRV på sommeren, så påpekes det at dette forslaget vil øke faren for høy flomvannstand i Randsfjorden.

I hovedsak støtter høringsinstansene denne endringen med høyere minstevannføring, men det blir påpekt at minstevannføringen ut av Randsfjorden ikke må være større enn tilsiget når Randsfjorden er nede på LRV (kote 131,5). Statsforvalteren i Viken, viser til Randselvas betydning for storørret og elvemusling og at ikke bare vanndekt areal, men også dybde er av betydning for ørreten. NVE er enig med stasforvalteren her, dette er også beskrevet i SWECO rapport. Storørreten trenger en viss dybde både til gyting og vandring. Randsfjorden grunneierlag støtter ikke denne endringen. Årsaken er frykten for en lavere vannstand i Randsfjorden om sommeren, og muligheten for å tappe under LRV (kote 131,5).

NVE mener at fordelene med noe vannføringsøkning i Randselva er større enn ulempene for grunneierne rundt Randsfjorden, vi legger da særlig vekt på storørret. Vi er enig med høringsinstansene i at det bare er i år med spesielt høy flomfare en kan tillate og gå under LRV (kote 131,5) slik at det bare unntaksvis kan benyttes. Når vannstanden er nede på LRV (kote 131,5), så er NVE enig i vurderingen om at minstevannføringen ut av Randsfjorden ikke skal være større enn tilsiget, så lenge det ikke er stor flomfare. Med disse forutsetningene støtter NVE FRR sitt forslag til justering av minstevannføring.

Vannføringsendringer

FRR foreslår at det innføres en bestemmelse om maksimal vannføringsreduksjon (maks 4 m^3/s hver time) ved vannføringer under 32 m^3/s i Randselva, for å unngå stranding av fisk.

Ifølge fagrapport fra SWECO vises det til vannføringsdata og at det foregår raske vannstandsreduksjoner i Randselva. Det er ved to anledninger påvist strandet ørret og ørekyt. Av det området som blir tørrlagt ved 20 m^3/s er ikke hele området like strandingsutsatt. Dette skyldes at helningsvinkelen mange steder er relativ stor og bunnsubstratet er ofte relativt finkornet. Det er ikke kjent hvor stort det strandingsutsatte arealet er. En økt

minstevannføring fra 15- 20 m^3/s vil bidra til en større sikkerhetsmargin med tanke på stranding.

Nordre Land kommune ser på dette som et positivt tiltak, da en slik restriksjon i tillegg til å ivareta fisk vil redusere faren for jordras. Statsforvalteren i Viken mener at en gradvis senkning av vannføringen vil være positivt med tanke på å redusere omfanget av strandede ørretunger. I tillegg er elvemuslingen lite mobil og påvirkes derfor av raske vannstandsendringer. Forum for natur og friluftsliv (FNF) og Ringerike Sportsfiskere mener det også bør innføres begrensninger i vannstandsendringer for intervallet 60-40 m^3/s og enda strengere føringer for reduksjonshastigheten fra 32 m^3/s og at dette gjelder allerede fra 40 m^3/s. I tillegg mener FNF at en bør unngå plutselige vannføringsøkning i vassdraget.

Regulant har balansert nytteverdi opp mot ulemper når de har foreslått reduksjonshastighet fra 32 m^3/s. Det legges vekt på at Randselva ikke er et av og på system, men at fallende nedbør, sidebekker, topografien i elveløpet og kraftverkenes reguleringssystemer fører til at vannføringen i elva ikke er konstant, men pendler innenfor 1-2 m^3/s.

NVE har merket seg at dersom en senker vannføringen fra elvesengen er dekket med vann til 20 m^3/s, tørrlegges kun 3% av elvesengen. Stranding av fisk er et kjent problem i Randselva, men dette ser ut til å komme som følge av stans eller hurtig nedkjøring av driften i kraftverkene og ikke som følge av reguleringen av Randsfjorden. Jevnere vannføring ut fra Randsfjorden vil etter NVEs syn sikre noe jevnere drift av kraftverkene.

NVE har merket seg at dersom en senker vannføringen fra elvesengen er dekket med vann til 20 m^3/s, tørrlegges kun 3% av elvesengen. Stranding av fisk er et kjent problem i Randselva, men dette ser ut til å komme som følge av stans eller hurtig nedkjøring av driften i kraftverkene og ikke som følge av reguleringen av Randsfjorden. Jevnere vannføring ut fra Randsfjorden vil etter NVEs syn sikre noe jevnere drift av kraftverkene. Vi er positive til FRRs forslag til bestemmelse om maksimal vannføringsreduksjon. Dette sammen med økt minstevannføring vil sannsynligvis redusere strandingsfaren i de områdene av Randselva dette kan være et problem. NVE er enig med FRR i at ulempene med et strengere reglement enn foreslått, kan være større enn nytteverdien. NVE mener likevel at FRR bør følge opp og dokumentere de områdene det er kjent at ørret kan strande. Dette kan også pålegges av statsforvalteren gjennom naturforvaltningsvilkårene. Vi anbefaler at FRR sitt forslag til bestemmelse om maksimal vannføringsreduksjon tas inn i nytt manøvreringsreglement og at målepunktet for vannføring etableres på et egnet sted rett nedstrøms Viulfoss kraftverk.

LRV

FRR foreslår å forskyve tidspunktet for å nå LRV fra 10. april til 1. april, dette for å øke flomdempingen samt ta høyde for et klima i endring med tidligere vårsmelting.

SWECO rapport 11.2013 omhandler reguleringens virkning på hekkende fugl knyttet til høy sommervannstand i tre verneområder, Dokkadeltaet naturreservat, Fluberg fuglefredningsområde og Røykenvika fuglefredningsområde. Registreringene og tilgjengelige observasjonsdata fra denne rapporten bekrefter områdenes særskilte verdi som viktig habitat for næringssøk og hekking for fugl. Undersøkelsen avdekket også at det ved

dagens manøvrering forekommer vannstander over HRV, noe som kan være kritisk for hekkende fugl, fare for reirdrukning og sviktende næringstilgang. Undersøkelsene viste også at dagens reglement ved å nå LRV innen 10. april har betydelig mindre ekstremverdier enn foregående manøvreringsperioder, da LRV skulle nås innen 22. april (ref. gjeldende manøvreringsreglement frem til 1995). Ved å flytte denne datoen ytterligere til 1. april vil det kunne gi vadere på vårtrekket bedre tilgang til grunne områder enn dagens regulering av magasinet. En slik flytting av datoen vil også kunne gi en flomdempningseffekt, noe som vil føre til en viss påvirkning på flomtoppens størrelse og varighet, og som kan redusere faren for reirdrukning.

I SWECO-rapport 5.9.07 er blant annet forholdene til storrøye beskrevet. Her blir det konkludert med at det finnes en tynn populasjon av storrøye i Randsfjorden. Storrøya i Randsfjorden kan sammenlignes med røye i for eksempel Vättern, dvs, at røya for det meste lever på dypt vann fra sprangsjiktets nedre del eller under dette og ned til 50m dyp eller mer. Det blir antatt at den har krøkle og småabbor som byttefisk. Kartlegging av gytestedene viste at røya gyter nær strandsonen fra 3-6 meters dyp, målt fra HRV.

I forslag til nytt manøvreringsreglement vises det til at det ikke er påvist gyteplasser for storrøye grunnere enn LRV. Dette skyldes sannsynligvis reguleringen av vassdraget.

Nordre Land kommune vurderer at denne endringen vil føre til at Randsfjorden vil kunne holdes lavere når vårflommen kommer, og dermed redusere sannsynligheten for at HRV overskrides. Etter kommunens syn vil ikke en forskyving av tidspunkt for å nå LRV få konsekvenser for røyas gyteforhold. Tiltaket vurderes også til være gunstig for hekking og næringstilgang for fugl. Forum for natur og friluftsliv er heller ikke negative til forskyvning av LRV, da dette vil kunne gi bedre vilkår for vannfugl i Dokkadelta-området.

Statsforvalteren i Innlandet støtter også framskynding av tidspunktet for å nå LRV, men for å unngå ytterligere forringelse av røyas gyteområder forutsettes at endret manøvreringsreglement ikke vil medføre hyppigere og større senkninger under LRV (131,5) moh enn det som har vært praktisert. Det må tydelig framgå at en bare kan gå under LRV (131,5) i år med spesiell stor flomfare. Dette blir også påpekt i Søndre Land kommune og fylkeskommunen i Innlandet sin høringsuttalelse.

Randsfjorden grunneierforening foreslår å begrense reguleringshøyden ytterligere om sommeren. Grunneierforeningen mener sommervannstanden bør ligge mellom kote 134 og 134,25 (25 cm regulering), og ved vannstander under kote 134 slippes kun minstevannføring. I gjeldende manøvreringsreglement ligger denne begrensningen i intervallet kote 133,75 og 134,25 (50 cm regulering).

Regulant viser til at uttalelsen fra Randsfjordens grunneierforening, om å ha en høyere LRV på sommeren, vil øke faren for høy flomvannstand i Randsfjorden. Dette punktet er også kommentert under avsnittet om minstevannføring i dette dokumentet.

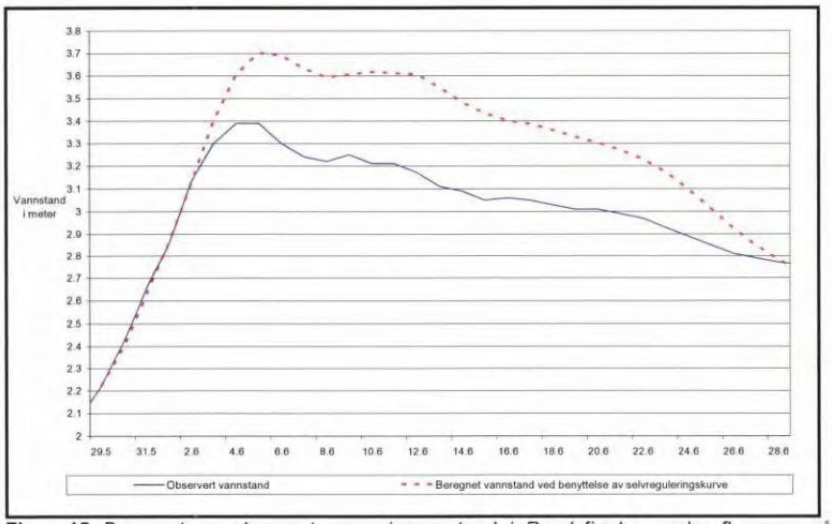
Høringsinstansene støtter opp under forslaget om å forskyve tidspunktet for å nå LRV. Dette støttes også av fagrapportene. NVE anbefaler på bakgrunn av dette å innføre FRR sitt forslag om å forskyve tidspunktet for å nå LRV fra 10. april til 1. april i manøvreringsreglementet.

I likhet med FRR ser NVE økt fare for høy flomvannstand dersom reguleringshøyden sommerstid blir begrenset ytterligere. Med større og hyppigere regnflommer vil dette kunne være uheldig. NVE har også merket seg Nordre Land kommune sin uttalelse om at det nesten hver gang det er tilløp til flom tappes for lite, noe som fører til skade på dyrket mark, redusert næringstilgang til fugl og at etablerte reir oversvømmes. NVE mener at ulempene ved høy vannstand i Randsfjorden er større enn fordelene dette vil gi for grunneierne. Vi anbefaler ikke å ta inn Randsfjordens grunneierforening sitt forslag om redusert reguleringshøyde sommerstid.

Avledning av flom

FRR foreslår at den definerte «selvreguleringskurven» (vassdraget naturlige flomvannføring) tas i bruk ved avledning av flommer.

I SWECO-rapport 5.9.07, der kunnskapsgrunnlaget er samlet, er det lagt inn et eksempel med en beregnet selvreguleringskurve se figur under.

Figur 3: Figuren viser observert vannstand i Randsfjorden og hvor høyt vannstanden ville nådd uten manøvrering av vassdraget.

Under flommen på Østlandet i 1995 ble vassdraget regulert slik at vannstanden i Randsfjorden ble 31 cm lavere enn beregnet uregulert vannstand. Dette ble gjort ved å tappe 90 m^3/s over magasinets selvreguleringskurve. I det nye forslaget foreslår FRR å avlede flommene ved å åpne lukene i dammen slik at maksimal vannføring begrenses av selvreguleringskurven slik at en unngår å slippe mer vann enn tilsiget. Resultatet er da at en kan klare å redusere vannstanden i Randsfjorden, samtidig som en ikke øker vannføringen ut fra Randsfjorden når flomtoppen kommer.

Forum for natur og friluftsliv mener at vannføringen i Randselva må planlegges ut fra snømengder i nedbørsområdet og andre faktorer som kan beregnes, slik at vannføringen blir så jevn som mulig, bortsett fra flomvannføring i naturlige perioder.

Fylkeskommunen forutsetter at flomepisoder, på en god måte koordineres med øvrige regulanter i vassdraget.

Når det gjelder koordinering av flomtapping så vil NVE bemerke at regulantene er forpliktet til å ha beredskapsplaner for håndtering av store flommer. I en flomsituasjon har regulanten et ansvar for å manøvrere aktivt innenfor det gjeldende manøvreringsreglementet for å begrense eventuelle flomskader. For å kunne gjøre dette er det helt nødvendig å kunne koordinere med de andre regulantene i vassdraget. I Drammensvassdraget har vi Regulantsamarbeidet i Drammensvassdraget (RSD) som har som primæroppgave er å koordinere og gi råd mellom regulantene, reguleringsforeningene i vassdraget og NVE spesielt i flomsituasjoner.

I en flomsituasjon har NVE tett kontakt med regulantene med tanke på prognose-utarbeidelser og skadevurderinger, og det gjøres kontinuerlige vurderinger for å begrense de største ødeleggelsene. Regulanten har ansvar for å varsle NVE når de ser at det kan være fare for skadeflom i vassdragene de regulerer.

En nærmere klargjøring av regulantenes og myndighetenes ansvar og roller ved manøvrering av magasiner i flomsituasjoner er gitt i brev av 23. mai 2005 fra NVE til regulantene. Det forutsettes at regulantene følger de hovedprinsipper for manøvreringen som er nedfelt i brevet.

NVE mener at koordinering regulantene imellom er ivaretatt gjennom dagens praksis. Vi er enig med regulant i at flomlukene skal holdes åpne og den definerte selvreguleringskurven tas i bruk ved avledning av flommer.

NVE viser til at i faresituasjoner kan NVE gi tillatelse til annen regulering enn rammene i manøvreringsreglementet jf. vassdragsreguleringsloven §40.

Andre innspill

Denne saken omhandler endelig fastsetting av manøvreringsreglementet. Enkelte punkter som er tatt opp under høringen kan ikke pålegges gjennom manøvreringsreglementet, og må tas gjennom vilkårene til konsesjonen eller ved en ev. vilkårsrevisjon. Dette gjelder punkter som ligger utenfor selve manøvreringsreglementet, som forhold knyttet til kraftstasjoner og demninger nedstrøms Randsfjorden.

Når det gjelder selve konsesjonsvilkårene så er det NVE som i hovedsak er ansvarlig for oppfølging av konsesjonsvilkårene, men det er noen unntak. I kongelig resolusjon av 12. januar 1995 punkt 6 finnes standard naturforvaltningsvilkår, her er det Miljødirektoratet/ statsforvalteren som har myndighet til å pålegge nødvendige undersøkelser knyttet til ferskvannsbiologi, plante- og dyreliv og friluftsliv. De kan også pålegge kompenserende tiltak som utlegging av gytegrus, fiskeutsetting og andre tiltak som ikke påvirker de hydrologiske eller fysiske forholdene i vassdraget.

Vanndirektivet

Klima- og Miljødepartementet godkjente oppdatert regional plan for vannforvaltning i vannregion Innlandet og Viken for planperioden 2022-2027 den 31.10.2022 Randsfjord med Randselva har ingen vannforekomster på godkjenningsbrevets vedlegg 2 som er vannforekomster med miljømål som kan medføre krafttap. Randselva med vannforekomstene Randselva Askerudfoss-Viulfoss, dam oppstrøms Askerudfoss-

Askerudfoss og Kistefoss-dam oppstrøms Askerudfoss er imidlertid oppført på vedlegg 3. Dette er vannforekomster godkjent med miljømål som kan medføre andre typer tiltak i vannkraftsektoren som ikke medfører krafttap, for eksempel med hjemmel i standardvilkårene. Disse vannforekomsten er registrert med moderat økologisk potensial (MØP) med miljømål godt økologisk potensial (GØP).

Konklusjon

NVE mener at Foreningen til Randsfjords Regulerings forslag til justert manøvreringsreglement vil ivareta hensynet til interessene i vassdraget på en bedre måte enn dagens manøvreringsreglement. Vi legger vekt på at kommunene, statsforvalter (som har ansvaret for forvaltningen av storørretbestanden) og fylkeskommunen støtter forslaget. Vi mener også at forslaget vil kunne gi noe positiv effekt på landskap, friluftsliv og andre vannlevende organismer i Randselva, mens for Tyrifjorden Randsfjorden vil de positive effektene være knyttet til landskap, landbruk og friluftsliv. På bakgrunn av dette anbefaler NVE å endre manøvreringsreglementet.

NVEs forslag til endringer:

På bakgrunn av ovenstående diskusjon foreslår vi følgende justerte manøvreringsreglement for Randsfjorden:

Dagens:

> Det slippes vann i Randselva tilstrekkelig til å opprettholde en vannføring i elven på minst 20 m^3/s til enhver tid, dog slik at vannføringen skal reduseres til 15 m^3/s hvis vannstanden er under 133,50.

Endring:

> Det slippes vann i Randselva tilstrekkelig til å opprettholde en vannføring i elven på minst 20 m^3/s. Når vannstanden er nede på kote 131,5, så skal minstevannføringen ut av Randsfjorden ikke være større enn tilsiget, så lenge det ikke er stor flomfare.
>
> Ved manøvrering av reguleringsanlegget for synkende vannføring under 32 m^3/s skal det tilstrebes at endringen i vannføringen ikke overstiger 4 m^3/s hver time.

Dagens

> Etter 1. oktober tillates vannstanden regulert opp til kote 134,5 moh. Tapping skal videre foregå så jevnt som mulig utover vinteren med sikte på å få Randsfjorden tappet ned til kote 131,5 moh den 10.april.

Endring:

> Etter 1. oktober tillates vannstanden regulert opp til kote 134,50. Tappingen skal videre foregå så jevnt som mulig utover vinteren med sikte på å få Randsfjorden tappet ned til kote 131,50 moh den 1. april.
>
> Avledning av flom skal utføres med åpne luker, dog slik at maksimal vannføring begrenses av selvreguleringskurven.

Forhold til andre planer/saker

Revisjonsadgangen er hjemlet i konsesjonsvilkårene av 12.01.1995 post 1 om konsesjonstid, jf. vassdragsreguleringsloven § 8 første ledd. Her står det at vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Det vil si at det er adgang til å revidere konsesjonsvilkårene for Randsfjordreguleringen fra år 2025. Hovedformålet med en revisjon vil være å bedre miljøforholdene i regulerte vassdrag, samt en modernisering eller ajourføring av konsesjonsvilkårene. Kjernen i en revisjon vil være å avveie dette formålet opp mot formålet med selve konsesjonen, som er kraftproduksjon. I forbindelse med en vilkårsrevisjon vil det være naturlig å se på forholdet til opprustning og utvidelse av eksisterende kraftverk og ev. innkalling av konsesjonsløse kraftverk.»

III. Høring av NVEs innstilling

Energidepartementet sendte 6. januar 2023 NVEs innstilling på høring til Gran, Jevnaker, Nordre Land og Søndre Land kommuner og Innlandet og Viken fylkeskommuner. I tillegg har departementet mottatt merknader fra Ringerike kommune, Randsfjordforbundet, Innlandet Bondelag og Dokka Etne grunneierlag.

Viken fylkeskommune har i brev av 16. februar 2023 uttalt følgende:

> «Viken fylkeskommune støtter NVEs innstilling. Forslaget vil bl.a. kunne bidra til noe forbedra forhold for storørret i Randselva, samtidig som hensyn til flomproblematikk ivaretas.
>
> Ellers ønsker fylkeskommunen på mer generelt grunnlag å påpeke at det bør gjøres mer konkrete vurderinger etter vannforskriften og regional plan for vannforvaltning. I NVEs innstilling er dette omtalt i ett avsnitt (Vanndirektivet), hvor det vises til dagens tilstand og miljømål for vannforekomster fra og med Randsfjorden og ned til der Randselva møter Begna. Her savner vi en nærmere beskrivelse/vurdering av om foreslåtte manøvreringsreglement for Randsfjorden vil bidra til forbedret tilstand/økt måloppnåelse i vannforekomstene. Dette gjelder spesielt vannforekomstene som i dag er registrert med moderat økologisk potensial (MØP), og hvor miljømålet er satt til godt økologisk potensial (GØP). Som NVE nevner er det her snakk om vannforekomster på vedlegg 3, hvilket er vannforekomster som er godkjent med miljømål, som kan medføre tiltak i vannkraftsektoren som ikke medfører krafttap. Fylkeskommunen mener eventuelle tiltak som kan knyttes til saken, i dette tilfellet fastsettelse av manøvreringsreglementet, bør omtales/vurderes. Dette gjelder uavhengig av om de anbefales eller foreslås avvist.»

Innlandet fylkeskommune har i brev av 27. mars 2023 uttalt følgende:

> **«Bakgrunn**
> Viser til brev datert 06.01.23, med høring av NVEs innstilling og endelig fastsettelse av manøvreringsreglementet for Randsfjorden. Vi beklager at høringsinnspillet vårt kommer etter høringsfristen, men håper likevel vårt innspill kan inngå som en del av beslutningsgrunnlaget.
>
> **Merknader**
>
> Vassdragsmiljø
>
> Med utgangspunkt i fisk og øvrig vassdragsmiljø er fylkeskommunen i hovedsak positiv til det foreslåtte manøvreringsreglementet. Vi har ingen øvrige merknader til saken utover det vi tidligere har uttalt.
>
> Samferdsel
>
> Randsfjordsambandet mellom Horn og Tangen, eies og driftes av Innlandet fylkeskommune (IFK). Randsfjordferja Elrond trafikkerer strekningen mellom ferjeleiene på Horn og Tangen. Dette gir reisende en forbindelse på tvers av fjorden omtrent midt på den 77 km lange Randsfjorden. Ferjesambandet knytter dermed tre kommuner sammen på tvers av fjorden.

Spesielt for Gran kommune som har flere offentlige institusjoner på vestsiden av fjorden, knyttes vestsiden av fjorden tettere mot kommunesenter ol på østsiden.

Fylkeskommunen overtok sambandet i 2010 fra Gran kommune og Statens vegvesen. Det å opprettholde sambandet har vært en bevisst satsning for fylkeskommunen, sist vist ved å investere i ny ferje og nye kaianlegg, som ble tatt i bruk i januar 2022, med en kostnad på 150 mill. kroner. Dagen ferje, Randsfjordferja Elrond, er ei helelektrisk og topp moderne katamaran bilferje. Ferja har en kapasitet på inntil 16 biler og 65 passasjerer, og krysser fjorden 32 ganger på en vanlig virkedag, og mer enn 10200 ganger i året. Det er kun 5 dager i året ferja ikke trafikkerer sambandet. Ferja er i overkant av 33 m lang og 11 m bred, veier 365 tonn, og stikker 1,65 m dypt.

Trafikk

Randsfjordferja Elrond fraktet 55307 passasjerer og over 27 500 kjøretøy fra oppstart og ut 2022. Trafikkveksten har vært stor, og spesielt for tyngre kjøretøy. Høsten 2021 sammenlignet med høsten 2022 viser en vekst på 429% for semitrailere og tyngre kjøretøy. Dette er kjøretøy som eller ville vært på vegene rundt fjorden. I gjennomsnitt reduseres kjøretiden for de fleste med mellom 40 og 60 min ved å bruke ferja kontra å kjøre rundt fjorden. Det igjen reduserer antall kjørte kilometer med mellom 1,5 og 2 mill kilometer.

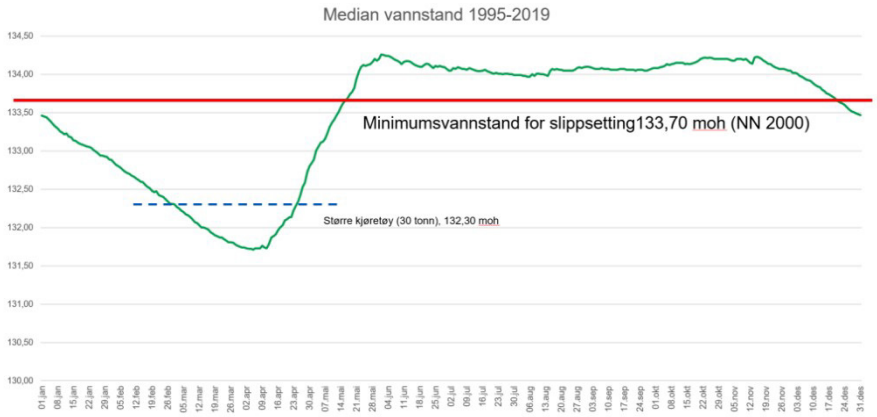
Lovverk og krav

Det å drive passasjertransport i kombinasjon med frakt av kjøretøy reguleres av et omfattende og strengt lovverk. Bare i 2023 skal rederiet og ferja gjennom 5 revisjoner og tilsyn for å kunne bli godkjent og dermed opprettholde driften av sambandet. Sjøfartsdirektoratet er tilsynsmyndighet.

Infrastruktur

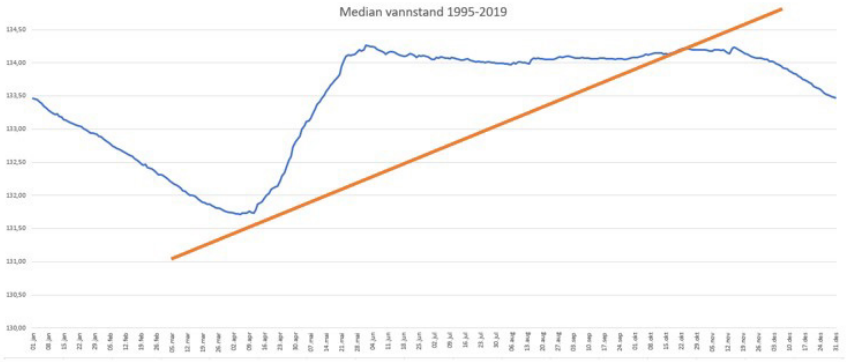
Langs Randsfjorden er det hverken skipsverft eller kaier som kan brukes av Randsfjordferja Elrond, det er kun de landanleggene som er på sambandet som er tilpasset et skip av den størrelsen. Det innebærer også at fylkeskommunen har egen slipp for å ta opp ferja i forbindelse med inspeksjoner, vedlikehold eller reparasjoner.

Vannstand

Basert på median vannstand, er både kaier, kjørebruer og slipp bygget. Rød linje i kurven over viser vannstand hvor ferja kan tas opp på slippen. Normalt mellom 15. mai og 20 desember. Stiplet linje nederst er den normale perioden større kjøretøy og biler med stort overheng ikke kan fraktes over fjorden, normalt 20. februar til 20. april. Normal drift av Randsfjordsambandet er dermed avhengig av den normale vannstand, slik det historisk har vært.

I manøvreringsreglementet er det forslag om å flytte datoen for laveste regulerte vannstand (LRV) fra 10. til 1. april. Det tilsier at det skal kunne tappes raskere, og at energiproduksjonen skal kunne nyttiggjøre seg vannet tidligere på vinteren. Dette medfører at nedtapping starter tidligere og/ eller foregår raskere enn i dag. For Randsfjordsambandet medfører det at perioden med begrensninger for tyngre kjøretøy utvides og blir lengre enn dagens 2 måneder. Siden det kun er krav til at fjorden skal ha høyeste regulerte vannstand (HRV) i oktober innebærer det at vannet mellom LRV og HRV kan disponeres friere til kraftproduksjon når kapasiteten evt. utvides. Illustrert under med linje mellom LRV i april og HRV i oktober. Flyttes dato for LRV, øker volumet som kan benyttes.

Når uttaket øker, eller Randsfjorden ikke får gå opp mot HRV, som normalt i mai/ juni, i forbindelse med oppfylling av fjorden etter snøsmelting, gir det uforutsigbarhet og store utfordringer for Randsfjordsambandet.

Slipp

Dagens slipp er ca. 110 m lang, og kan benyttes når vannstanden er 133,70 m (NN2000) eller høyere. Randsfjordferja Elrond skal ha slipp tilgjengelig av hovedsakelig tre årsaker:

Vedlikehold

Ved behov for vedlikehold av skrog, trustere, maling el., må ferja tas opp på slippen.

Tilsyn

Hvert andre år, er det lovpålagt å ta opp ferja for skrogbesiktigelse av norske myndigheter. Sjøfartsdirektoratet er tilsynsmyndighet. Siden det ikke er andre slipper eller verft langs fjorden, må Innlandet fylkeskommune ha sin egen.

Skade på skrog eller trustere

Ved skade på skrog eller trustere, må ferja kunne tas opp for reparasjoner og deretter inspeksjon av norske myndigheter. Innlandet fylkeskommune har vurdert at dagens lengde på slippen dekker behovet 7 til 8 måneder i året. Alle planlagt arbeider og inspeksjoner legges til denne perioden. En skade kan medføre stans inntil ferja kan repareres. Dersom vannstanden blir mer uforutsigbar, må slippen utvides, for å fremdeles kunne brukes minimum 7 til 8 måneder i året. Laveste del av slippvogna må ligge minimum 2,5 m under vannflaten for at ferja skal kunne gli inn over vogna. Noe som betyr at ved LRV på 131,5 moh., må slippvogna kunne går ut til 129 moh. Det tilsier ei slipplengde på ca. 170 m, noe som er 60 m lengre enn i dag. Kostnaden for å utvide slippen er anslått til mellom 35 og 50 mill. kr.

Kaier

LRV gir begrensninger inne ved kai for Randsfjordferja Elrond. Da er det nede på ca. 50 cm vann under ene kjølen. Slik vannet reguleres i dag, er dette en kort periode. Ferja er på 365 tonn og med et stort vindfang. Ved redusert vannmengde å bremse opp i over lengre tid, øker muligheten for hendelser og skader. Utvides perioden, eller om det blir flere perioder med LRV, vil ferja sitt operasjonsmønster begrenses, eller utsettes for fare inne ved kai. Kjørebruene er ca. 20 m lange, og på en gitt vannstand kan ikke tunge kjøretøy eller de med stort overheng tas med. I dag er det 2 måneder, en utvidelse vil direkte føre flere kjøretøy tilbake i trafikkbildet rundt fjorden, samt redusere behovet for ferja. Flere kjøretøy øker slitasjen på vegnettet, samt reduserer trafikksikkerheten. En ombygging av kaianleggene for å kunne håndtere lavere vannstand over tid, innenfor dagens operasjonsmønster, anslås til ca. 50 mill. kroner.

Operasjonsmønster

Begrensninger i kjøretøy er beskrevet tidligere. I tillegg erfarer vi at lav vannstand blottlegger synketømmer, som tørker og flyter opp når vannstanden blir høyere. Disse utgjør en sikkerhetsrisiko for ferja og passasjerer. Flere eller lengre perioder med lav vannstand øker antall potensielle kollisjonsmuligheter. Høsten 2022 kolliderte ferja med tømmerstokker flere ganger, og en av de kilte seg fast i propellen, heldigvis uten varige skader. Alle begrensninger i operasjonsmønster påvirker direkte trafikken, innbyggere og kommuner på begge sider av fjorden. En ytterligere begrensning vil gi ytterligere negative virkninger.

Konklusjon

Innlandet fylkeskommune ønsker ikke at foreslåtte endringer blir tillatt. I tillegg ønsker IFK at kravet om vannstand 1. oktober, på 133,75, også skal gjelde 1. juni og 1. juli. Dette er i praksis slik vannstand og nedtappingsnivå etter vårflommen har fungert, og vesentlige deler av virksomhetene rundt fjorden har tilpasset seg. Vedtas manøvreringsreglementet, innebærer det en betydelig investering på IFK's anlegg og infrastruktur for å kunne opprettholde dagens tilbud. Randsfjordsambandet må ha forutsigbarhet, noe som blir betydelig redusert ved utsendt forslag til manøvreringsreglement. Fylkeskommunen ønsker også at den videre prosessen konkret tar tak i de ulike konsekvenser og utreder disse.»

Jevnaker kommune har i brev av 27. mars 2023 uttalt følgende:

«Med følgende begrunnelse, ber Jevnaker kommune om at endelig fastsetting av manøvreringsreglement for Randsfjorden avventes.

- Konsesjonen for Randsfjorden ble gitt 12 januar 1995, der det heter at vilkårene tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Kommunen vil derfor søke NVE om vilkårsrevisjon for Randsfjorden og mener at manøvreringsreglement og vilkårsrevisjon må sees i sammenheng.
- Det vises til brev til OED fra regulanten, Foreningen til Randsfjordens Regulering (FFR), der de fremlegger faglig argumentasjon for at endelig fastsetting av manøvreringsreglement for Randsfjorden må legges i bero for å kunne se manøvreringsreglementet i sammenheng med vilkårsrevisjon for Randsfjorden og pågående prosess for utredning av nytt kraftverk i Randselva.
- NVE har meldt oppstart av konsekvensutredning for Randselva kraftverk. Det foreligger faglige vurderinger for at et nytt kraftverk vil ha innvirkninger på manøvrerings-reglementet for Randsfjorden.
- Randsfjorden er svært viktig for Jevnaker kommune i et samfunnsutviklings- og næringsutviklingsperspektiv. Manøvreringsreglementet, og hvordan reguleringen utøves, er derfor blitt svært viktig for kommunen. Ved vedvarende lav vannstand i Randsfjorden, vil flere aktiviteter/virksomheter i Jevnaker få betydelige økonomiske tap. Eks Nordens største flytende badepark, Thorbjørnrud hotell med sine aktiviteter, båtforeninger, landbruk m.fl. Vannsituasjonen i Randsfjorden og herunder manøvrerings-reglementet må derfor sees i sammenheng med vilkårene til regulanten som fastsettes gjennom vilkårsrevisjon.
- Klima har endret seg fra 1995, som blant annet har medført større nedbørsvariasjoner. Med erfaring fra de siste 10 årene varierer snømagasinet til nedbørsfeltet til Randsfjorden mye fra år til annet. Snømagasinet må derfor være hensyntatt i nytt manøvreringsreglement. Endringer i klima må tas hensyn til både i vilkårsrevisjonen og før endelig fastsetting av manøvreringsreglement.

På bakgrunn av ovennevnte begrunnelse vil Jevnaker kommune søke NVE om at det igangsettes vilkårsrevisjon for Randsfjorden og at endelig fastsetting av manøvrerings-reglementet avventes.»

Randsfjordforbundet har i brev av 27. mars 2023 uttalt følgende:

«Denne kommentaren er skrevet av Randsfjordforbundet, som er et felles organ for de fire Randsfjordkommunene Nordre Land, Søndre Land, Gran og Jevnaker. I styret sitter to representanter for hver kommune. Forbundet har blant annet til hensikt å ivareta Randsfjordkommunens felles interesser for fjorden og påse at manøvreringsreglementet overholdes.

Tillatelse til regulering av Randsfjorden er gitt flere ganger siden 1808. Gjeldende manøvreringsreglement ble vedtatt ved kgl.res. 12.01.1995 og skulle etter planen opp til ny

vurdering etter 5 år. Siden den gang har det pågått en langvarig prosess, som etter påtrykk fra Sivilombudsmannen har ført til at det nå foreligger et forslag til endelig manøvreringsreglement for Randsfjorden.

Randsfjordforbundet har deltatt i kommunenes arbeid, og fulgt prosessen tett. Under følger en kort oppsummering av møtene som har blitt avholdt etter forslag til endelig manøvreringsreglement ble lagt ut på høring.

Den 27.02.2023 inviterte Søndre Land kommune til informasjonsmøte for de fire Randsfjordkommunene med advokat Chirsti E. Hurlen og advokatfullmektig Vilde Weisser i LVK. Fra kommunene var saksbehandlere, ordførere og Randsfjordforbundet representert. Her ble det informert om hva en vilkårsrevisjon innebærer og gitt anbefalinger om hvordan kommunene burde håndtere saken. Videre ble det avholdt møter den 08.03 og 24.03, hvor det ble samlet inn innspill til endringer i vilkår og manøvreringsreglement og det ble avgjort at hver enkelt kommune sender sin høringsuttalelse innen 31.03.2023.

Randsfjordforbundet ser fordelen ved at manøvreringsreglementet for Randsfjorden ses i sammenheng med vilkårsrevisjon av Randsfjorden og den pågående prosessen med nytt kraftverk i Randselva. Miljøfordelene ved å få fastsatt et manøvreringsreglement er imidlertid så store at Randsfjordforbundet støtter at endelig manøvreringsreglement fastsettes med de forslag til endringer som nå foreligger, under forutsetning av at dette ikke påvirker kommunenes fremtidige muligheter for å åpne vilkårsrevisjon og at manøvreringsreglementet gjennomgås på nytt i revisjonssaken.

Ekstraordinær vannføring: Sommeren 2022 ble et godt eksempel på ekstraordinær lav vannføring, som medførte problemer med utsetting av båter, vann til vannforsyningsanlegg og vatningsanlegg. Oversikt over vannføring og vannstand viser at slike situasjoner historisk har forekommet sjelden.

I slike tilfeller er det viktig at regulanten pålegges å skaffe oversikt over situasjonen og iverksetter tiltak som minimerer skadene.»

Gran kommune har i brev av 31. mars 2023 uttalt følgende:

«Gran kommune ber om at endelig fastsetting av manøvreringsreglement for Randsfjorden avventes

Konsesjonen for Randsfjorden ble gitt 12 januar 1995, der det heter at vilkårene tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Kommunen vil derfor søke om vilkårsrevisjon for Randsfjorden og mener at manøvreringsreglement og vilkårsrevisjon må sees i sammenheng.

NVE har meldt oppstart av konsekvensutredning for Randselva kraftverk. Det foreligger faglige vurderinger for at et nytt kraftverk vil ha innvirkninger på manøvreringsreglementet for Randsfjorden.

Manøvreringsreglement for Randsfjorden må derfor legges i bero for å kunne se manøvreringsreglementet i sammenheng med vilkårsrevisjon for Randsfjorden og pågående prosess for utredning av nytt kraftverk i Randselva.

Randsfjorden er svært viktig for Gran kommune i et samfunnsutviklings- og næringsutviklingsperspektiv. Manøvreringsreglementet, og hvordan reguleringen utøves, er derfor blitt svært viktig for kommunen. Vannsituasjonen i Randsfjorden og herunder manøvreringsreglementet må derfor sees i sammenheng med vilkårene til regulanten som fastsettes gjennom vilkårsrevisjon.

Klima har endret seg fra 1995, som blant annet har medført større nedbørsvariasjoner. Dette må tas hensyn til både i vilkårsrevisjonen og før endelig fastsetting av manøvreringsreglement.

Gran kommune vil peke på følgende forhold som bl.a. må vurderes i en vilkårsrevisjon og nytt manøvreringsreglement:

1. Manøvreringsreglementet må hensynta langvarige tørkeperioder og unngå vedvarende lavvannssituasjoner i Randsfjorden på sommertid, slik kommunen opplevde i 2022
2. Gjennomgang av manøvreringsreglementet for Randsfjorden med tanke på at det i større grad samkjøres med reguleringene høyere opp i vassdraget. Dette er blitt særlig aktuelt sett hen til klimaendringene og nedbørsvariasjonene som har vært de siste årene
3. Manøvreringsreglementet må hensynta snødybde i fjellet, før Randsfjorden tappes ned til laveste nivå. Det må være sammenheng mellom kravet til å ha informasjon om snømengde i fjellet, og hvilke praktiske planer regulanten legger for nedtapping av Randsfjorden. Risiko for tørkeperioder og langvarig lav vannstand må vurderes på samme måte som risiko for flom
4. Manøvreringsreglementet må vurderes på nytt opp mot betydningen for friluftsliv og reiseliv ved Randsfjorden
5. Det må vurderes om det skal settes krav til dato for oppfylling av magasinet, herunder krav til akseptabel sommervannstand per 1. juni (og senest 1. juli) av hensyn til landbruk, landskap og friluftsliv
6. Manøvreringsreglementet må legge til rette for at el-fergen kan benyttes så uavbrutt som mulig. Når vannet tappes ned til 132,3 moh., er på- og avkjøring på fergen med store kjøretøyer ikke mulig. Dette medfører mer tungtransport på veiene rundt Randsfjorden.

På bakgrunn av ovennevnte begrunnelse vil Gran kommune be NVE om at det igangsettes vilkårsrevisjon for Randsfjorden og at endelig fastsetting av manøvreringsreglementet avventes. Gran kommune ønsker å samarbeide med de andre kommunene langs Randsfjorden om krav om vilkårsrevisjon og nytt manøvreringsreglement og tar forbehold om at det kan være flere tema som vil være aktuelle.»

Ringerike kommune har i brev av 31. mars 2023 uttalt følgende:

«I forrige høring i saken, uttalte Ringerike kommune i brev av 3.8.2016 følgende: «Ringerike kommune mener at større minstevannføring og jevnere tapping for å unngå at fisk i Randselva strander, er et godt tiltak for å bidra til bedre forhold for storørret som benytter Randselva.»

NVE vurderer i sin innstilling at det kan være gode grunner til å avvente med endelig fastsettelse av nytt manøvreringsreglement for Randsfjorden, i påvente av prosessene rundt en eventuell revisjon av konsesjonen for Randsfjorden, og et mulig Randselva kraftverk. FRR har i brev av 23.9.2022 bedt NVE om å trekke forslag til nytt manøvreringsreglement i lys av blant annet nye kraftverksplaner og revisjonsadgang. NVE anbefaler allikevel å gå videre med prosessen nå, på bakgrunn av brev fra Sivilombudet vedrørende lang saksbehandlingstid.

Ringerike kommune ser at fastsetting av endelig manøvreringsreglement for Randsfjorden, revidering av tillatelsen til regulering av Randsfjorden og konsesjonsbehandling av forslag om utbygging av Randselva kraftverk kan sees i sammenheng. Men gitt at det er stor usikkerhet knyttet til både fremdrift og utfall av de to sistnevnte prosesser, vurderer vi at nytt manøvreringsreglement for Randsfjorden likevel burde fastsettes nå. Storørreten i Randselva representerer en stor biologisk og kulturell verdi, som det er viktig å bevare. I tillegg vil det nye manøvreringsreglementet kunne forbedre flomproblematikken i vassdraget. Verdien av å bedre forholdene i Randselva er så stor, at dette ikke bør utsettes. Særlig gitt at NVE vurderer at ulempene for andre allmenne interesser ikke økes nevneverdig.

Ringerike kommune ber derfor om at manøvreringsreglementet for Randsfjorden bør vedtas nå, i tråd med innstilling fra NVE. Dette bør likevel ikke være til hinder for at reglementet kan tas opp igjen til ny behandling i en eventuell vilkårsrevisjon av konsesjonen for Randsfjorden etter 2025.

Følgende vedtak ble fattet i Ringerikes kommunestyre 31.3.2023 i sak 57/23:

- *Kommunestyret mener at manøvreringsreglementet for Randsfjorden bør vedtas nå, i tråd med innstilling fra NVE. Dette for å bedre forholdene i Randselva, spesielt for storørreten, og for å forbedre flomproblematikken i vassdraget.*
- *Kommunestyret mener imidlertid at fastsetting av manøvreringsreglementet nå, ikke skal forhindre at reglementet kan tas opp igjen til ny behandling i en eventuell vilkårsrevisjon av konsesjonen for Randsfjorden etter 2025.»*

Søndre Land og Nordre Land kommuner har i brev av 31. mars 2023 uttalt følgende:

«Denne høringsuttalelsen er inngitt av Søndre Land kommune og Nordre Land kommune i fellesskap, heretter kalt kommunene.

Det midlertidige manøvreringsreglementet som nå skal erstattes av et endelig reglement, ble fastsatt ved kgl.res. 12. januar 1995 og skulle opprinnelig gjelde i fem år. Regulantens forslag til endelig reglement ble fremlagt for NVE 23. desember 2013, det vil si 13 år etter at endelig reglement skulle vært fastsatt. Forslaget ble sendt på høring i 2016. Det har nå gått ni år siden forslaget ble utarbeidet og seks år siden høringsrunden i 2016.

I innstilling peker NVE på at regulanten har bedt om at fastsettelse av manøvrerings-reglementet utsettes, slik at det kan behandles sammen med søknaden om konsesjon til nytt kraftverk og en eventuell revisjonssak. NVE viser videre til sivilombudets brev 17. og 22. februar 2022, der sivilombudet rettet sterk kritikk mot saksbehandlingstiden i saken. Det var Randsfjorden grunneierforening som tok opp saken med sivilombudsmannen i 2022, etter at saken hadde ligget i bero hos NVE fra 2016. Sivilombudets brev synes å være grunnen til at

NVE nå har valgt å gå videre med regulantens forslag fra 2013, uten å først forhøre seg med berørte parter om forslaget fra 2013 i tilstrekkelig grad møter dagens behov for endring av manøvreringsreglementet.

Kommunene stiller seg kritiske til denne fremgangsmåten, da den kan få betydning for muligheten til å oppnå ytterligere, tiltrengte miljøforbedringer gjennom vilkårsrevisjon.

Kommunene er i utgangspunktet enige med regulanten i at endelig fastsetting av manøvreringsreglementet for Randsfjorden må ses i sammenheng med vilkårsrevisjon av Randsfjorden, og den pågående prosessen med nytt kraftverk i Randselva.

Kommunene har likevel etter en totalvurdering av de store miljøutfordringene med dagens manøvrering, sett i sammenheng med ønsket om å sikre best mulig miljøforbedringer for fremtidige generasjoner, kommet til å ville gi sin **tilslutning til forslaget til manøvreringsreglement – men på vilkår**. Det er den ekstraordinære lange saksbehandlingstiden, manglende oppfølging av allmenne interesser underveis i prosessen og behovet for rask endring av eksisterende prøvereglement som gjør anmodningen om at det settes vilkår nødvendig.

Anmodningen om å vedta manøvreringsreglementet, men på vilkår, og bakgrunnen for dette beskrives nærmere nedenfor i punkt 2. I punkt 3 gis en redegjørelse for behovet for en ny gjennomgang av manøvreringsreglementet, og i punkt 4 gis en kort oversikt over foreløpige krav i den kommende revisjonssaken. Avslutningsvis i punkt 5 er det gitt en oppsummering av kommunenes synspunkter.

2 Kommunenes anmodning til departementet

Randsfjorden har et stort behov for at det fastsettes et endelig manøvreringsreglement. Dette for at miljøet i vassdraget skal ivaretas, noe det midlertidige reglementet ikke i tilstrekkelig grad har sørget for. Endelig manøvreringsreglement burde ha vært fastsatt for mange år siden, og manglende reglement har hatt store konsekvenser for miljøet i og rundt vassdraget. Samtidig har utviklingen siden regulantens forslag ble fremmet og den etterfølgende høringsrunden i 2016, gjort det nødvendig med flere undersøkelser og en ny gjennomgang av reglementet. Dette har ikke blitt gjort.

Vilkårene i konsesjonen for Dokkavassdraget og i konsesjonen for Randsfjorden kan tas opp til revisjon i henholdsvis 2022 og 2025. **Kommunene, som står som avsender av denne uttalelsen, sammen med de øvrige Randsfjordkommunene og Randsfjordforbundet, har til hensikt å sende inn revisjonskrav for vilkårene for konsesjon i Dokkavassdraget og Randsfjordvassdraget i løpet av 2023. Randsfjordkommunene ønsker en slik revisjon for å gjøre miljøforbedringer og ivareta helheten i vassdragene.**

Et alternativ for kommunene kunne derfor ha vært å slutte seg til regulantens anmodning om å utsette endelig fastsettelse av manøvreringsreglementet til etter at revisjonssaken(e) er ferdigbehandlet. Erfaringen med revisjonssakene som har blitt behandlet så langt, er imidlertid at disse kan trekke svært langt ut i tid, og det er uheldig om kravet til minstevannføring mv. ikke blir innført så snart som mulig.

Dersom endelig manøvreringsreglement fastsettes nå, er det på den annen side en fare for at en sak om revisjon av konsesjonen for reguleringen av Randsfjorden vil bli nedprioritert, med den konsekvens at saken vil bli stilt langt bak i køen hos NVE. Det vises til NVEs rapport 49/2013, hvor det fremgår at et endelig manøvreringsreglement for Dokkavassdraget, som ble fastsatt i 2021, vil medføre at vassdragets prioritet nedreguleres til prioritet 2.2.

Dersom vedtakelse av endelig manøvreringsreglement for Randsfjorden utsettes og behandles sammen med revisjonssaken, vil Randsfjorden derimot beholde sin høye prioritet, men naturmiljøet vil bli sterkt skadelidende. Av denne grunn **anmoder Søndre Land kommune og Nordre Land kommune OED om å vedta det endelige manøvreringsreglementet** som NVE innstiller på nå, **men på vilkår** om at

(1) dette ikke vil endre Randsfjordens prioritet når revisjonssaker skal åpnes, og

(2) at manøvreringsreglementet gjennomgås på nytt i revisjonssaken. For det tilfellet at OED ikke vil gi Randsfjorden samme prioritet og kan bekrefte at manøvreringsreglementet vil gjennomgås på nytt i revisjonssaken, anmoder kommunene departementet om at fastsetting av endelig manøvreringsreglement utsettes slik at det kan behandles som en del av revisjonssaken.

3 Nærmere om behovet for ny gjennomgang av manøvreringsreglementet

Konsesjon for Randsfjorden ble gitt 12. januar 1995, og kan revideres innen 2025. Randsfjorden er derfor ikke tatt med i NVEs rapport 49/2013 som gjennomgår vassdragskonsesjoner som kan revideres innen 2022. Dokkavassdraget er en del av samme vannstreng, og det samme er Lomsdalselva med Lomsdalselva kraftverk (konsesjonsfritt).

I en revisjonssak er det viktig at alle disse tre vassdragene behandles og vurderes samlet, og at vilkårene og reglement gjennomgås slik at helheten og all påvirkning av vassdraget kan tas i betraktning. Dette betyr at manøvreringsreglementet for Randsfjorden og for Dokkavassdraget må gjennomgås på nytt, der også nyere forhold hensyntas og der vassdragene og vilkårene til de berørte konsesjonene sees samlet. Som regulanten viser til i sin høringsuttalelse, er det også sendt melding til NVE om bygging av et nytt kraftverk – Randselva kraftverk. Det nye kraftverket vil også kunne få innvirkning på manøvreringsreglementet for Randsfjorden. En revisjonssak må ta hensyn til hva et slikt nytt kraftverk vil ha å si for vassdragsmiljøet, og om dette har noen betydning for hvilke vilkår som skal endres og om manøvreringsreglementet skal justeres.

Forslaget til manøvreringsreglement som ble utarbeidet av regulant i 2013, har særlig hatt fokus på hensynet til fisk og vilt. Forslaget til nytt reglement er utarbeidet etter at det ble foretatt undersøkelser i 2011 som tok for seg fisk- og vilttiltak. NVE viser i sin innstilling til at fylkeskommunen, statsforvalteren og kommunene i hovedsak har vært positive til regulantens foreslåtte manøvreringsreglement. Høringen som NVE viser til, ble imidlertid gjennomført i 2016. Årene etter 2016 og frem til i dag har vist at det er et sterkt behov for gjennomgang av reglementet på nytt, og da særlig med tanke på blant annet stor variasjon i nedbørsmengde. Kommunene vil i denne forbindelse vise til noen av årsakene til at reglementet må gjennomgås på nytt i den senere revisjonssaken:

1. Manøvreringsreglementet må hensynta langvarige tørkeperioder og unngå vedvarende lavvannssituasjoner i Randsfjorden på sommertid, slik kommunene opplevde i 2022

2. Det kreves en gjennomgang av manøvreringsreglementet for Randsfjorden med tanke på at det i større grad samkjøres med reguleringene høyere opp i Dokkavassdraget. Dette er blitt særlig aktuelt sett hen til klimaendringene og nedbørsvariasjonene som har tiltatt de siste årene

3. Manøvreringsreglementet må hensynta snødybde i fjellet, før Randsfjorden tappes ned til laveste nivå. Det må være sammenheng mellom kravet til å ha informasjon om snømengde i fjellet, og hvilke praktiske planer regulanten legger for nedtapping av Randsfjorden. Risiko for tørkeperioder og langvarig lav vannstand må vurderes på samme måte som risiko for flom

4. Manøvreringsreglementet må vurderes på nytt opp mot betydningen for friluftsliv og reiseliv ved Randsfjorden

5. Det må vurderes om det skal settes krav til dato for oppfylling av magasinet, herunder krav til akseptabel sommervannstand per 1. juni (og senest 1. juli) av hensyn til landskap og friluftsliv

6. Manøvreringsreglementet må legge til rette for at Randsfjordfergen kan benyttes så uavbrutt som mulig. Når vannet tappes ned til 132,3 moh., er på- og avkjøring på fergen med store kjøretøyer ikke mulig. Dette medfører mer tungtransport på veiene rundt Randsfjorden

4 Foreløpig oversikt over øvrige krav i de kommende revisjonssakene

I revisjonssakene vil det også være andre forhold enn manøvreringsreglementet som må vurderes. I revisjonssaken vil Randsfjordkommunene innhente innspill fra berørte allmenne interesser, men innspill som så lang har kommet inn er at det må fremmes krav om:

1. at konsesjonæren overvåker laveste regulerte vannstand (LRV) for at man skal kunne kartlegge konsekvensene av vannføringen

2. at konsesjonæren utbedrer gyteplass for storrøye

3. at konsesjonær overvåker gyteplass for storrøye

4. at konsesjonær bidrar til prosjekt om tynningsfiske av sik. Prosjektet har positive effekter i Randsfjorden for blant annet røye og ørret,

5. at konsesjonæren etablerer et bedre offentlig varslingssystem for planlagt manøvrering, heri overskridelse av HRV og LRV og konsekvensene av overskridelsene

6. og at det foretas en ny gjennomgang av erosjonsskader på strandsonen i Randsfjorden

5 Avsluttende bemerkninger

Den lange saksbehandlingstiden og manglende påkobling av allmenne interesser etter 2016, har satt de berørte kommunene i en vanskelig situasjon der behovet for en helhetlig revisjon og ny gjennomgang av reglementet, må veies opp mot det påtrengende behovet for å få på

plass en endring av dagens midlertidige reglement. Kommunene håper OED ser denne konflikten, og tar hensyn til den spesielle situasjonen som saksbehandlingen hos NVE har ført til.

Søndre Land og Nordre Land kommune anmoder OED om at det ene ikke må utelukke det andre, slik at forslaget til endelig manøvreringsreglement vedtas, men på vilkår.

På denne måten kan departementet sikre at et nytt manøvreringsreglement som kan avbøte pågående skader trer i kraft så snart som mulig, samtidig som det nye manøvreringsreglementet ikke utelukker en etterfølgende revisjon med ny gjennomgang av reglementet.

Denne løsningen vil etter kommunenes mening føre til at man, etter at revisjonssaken er avsluttet, sitter igjen med et best mulig vassdragsmiljø for hele reguleringen av Randsfjorden, Dokkavassdraget og tilstøtende vassdrag.

Best mulig vassdragsmiljø sett i helhet for Randsfjorden og Dokkavassdraget med tilstøtende vassdrag er kommunenes målsetning, og grunnlag for denne uttalelsen.»

Innlandet Bondelag har i brev av 31. mars 2023 uttalt følgende:

«Innlandet Bondelag er kjent med brev fra NVE som er sendt ut til kommuner og noen organisasjoner den 15.12.2023 med overskrift:

«Orientering om oversendelse av innstilling til OED om fastsettelse av endelig manøvreringsreglement for Randsfjorden i Jevnaker, Gran Søndre Land og Nordre Land kommuner i Viken og Innlandet»

Vi er også kjent med at flere kommuner har fått utsatt høringsfrist til 31. mars, og regner med at vårt innspill også tas med når det kommer innen denne fristen.

Sist sommer var det store problemer for flere bønder rundt Randsfjorden. Det var veldig tørt og bøndene hadde behov for å vanne. Vannstanden i Randsfjorden var imidlertid så lav at bøndene ikke fikk benyttet vanningsanleggene sine.

Innlandet Bondelag mener manøvreringsreglementet må ta høyde for at vannstanden holdes på et nivå som sikrer at bøndene får benyttet vanningsanleggene sine ved behov hele vekstsesongen.

I punkt 2 i manøvreringsreglementet mener Innlandet det bør presiseres følgende:

"Vannstanden i magasinet skal fra 20. mai og i tiden fram til 1. oktober ikke underskride kote 133,75."»

IV. Departementets bemerkninger

1. Innledning

Foreningen til Randsfjords Regulering (FRR) fikk ved regjeringens resolusjon av 12. januar 1995 tillatelse til fortsatt regulering av Randsfjorden. Ettersom det var usikkerhet knyttet til virkningene av reguleringen og den fastsatte minstevannføringen, ble det bestemt at manøvreringsreglementet skulle tas opp til ny vurdering etter en driftstid på 5 år.

FRR har fremmet forslag til endelig manøvreringsreglement. Det foreslås fire endringer fra dagens reglement for å bedre forholdene til storørreten. Det foreslås at minstevannføringen på 20 m^3/s skal gjelde for hele året, det innføres en bestemmelse om maksimal vannføringsreduksjon (maks 4 m^3/s hver time) ved vannføringer under 32 m^3/s, tidspunktet for å nå laveste regulerte vannstand (LRV) endres fra 10. april til 1. april og avslutningsvis å ta i bruk den definerte selvreguleringskurven (vassdragets naturlige flomvannføring). Dette gjøres for å tilpasse manøvreringsreglementet når det gjelder flomproblematikk.

2. NVEs innstilling og merknader til denne

NVE anbefaler at det fastsettes endelig manøvreringsreglement i tråd med regulantens forslag.

Viken fylkeskommune støtter NVEs innstilling, og mener at forslaget blant annet vil kunne bidra til noe forbedrede forhold for storørret i Randselva, samtidig som hensyn til flomproblematikk ivaretas. Fylkeskommunen påpeker for øvrig på at det bør gjøres mer konkrete vurderinger etter vannforskriften og regional plan for vannforvaltning.

Innlandet fylkeskommune er i hovedsak positiv til det foreslåtte manøvreringsreglementet når det gjelder temaene fisk og øvrig vassdragsmiljø. Når det gjelder transport, viser fylkeskommunen til Randsfjordsambandet som er et ferjetilbud med økende ferdselsbruk de siste årene, og sparer reisetiden med 40-60 min rundt vannet. Endringen som foreslås medfører at perioden med begrensninger for tyngre kjøretøy utvides og blir lengre enn dagens to måneder. Adgangen til å vedlikeholde, føre tilsyn eller reparere ferjen ved å ta den opp på slipp er avhengig av vannstanden. Av hensyn til ferjetilbudet ønsker ikke fylkeskommunen at de foreslåtte endringene i reglementet blir tillatt. I tillegg ønsker fylkeskommunen å forlenge kravet om vannstand. Dette er i praksis slik vannstand og nedtappingsnivå etter vårflommen har fungert, og vesentlige deler av virksomhetene rundt fjorden har tilpasset seg. Vedtas manøvreringsreglementet, innebærer det en betydelig investering på fylkeskommunens anlegg og infrastruktur for å kunne opprettholde dagens tilbud. Randsfjordsambandet må ha forutsigbarhet, noe som blir betydelig redusert ved utsendt forslag til manøvreringsreglement. Fylkeskommunen ønsker også at den videre prosessen konkret tar tak i de ulike konsekvenser og utreder disse.

Jevnaker kommune opplyser at de vil søke NVE om at det igangsettes vilkårsrevisjon for Randsfjorden, og ber om at prosessen med endelig fastsetting av manøvreringsreglementet avventes. De viser også til søknad om Randselva kraftverk og ønsker at sakene ses i sammenheng.

Ringerike kommune mener at manøvreringsreglementet for Randsfjorden bør vedtas nå, i tråd med innstilling fra NVE. Dette for å bedre forholdene i Randselva, spesielt for storørreten, og for å forbedre flomproblematikken i vassdraget. Kommunen mener at fastsetting av manøvreringsreglementet nå ikke skal forhindre at reglementet kan tas opp igjen til ny behandling i en eventuell vilkårsrevisjon av konsesjonen for Randsfjorden etter 2025.

Søndre Land og Nordre Land kommune viser til pågående revisjonsprosess for vassdraget. De ønsker et nytt manøvreringsreglement som kan avbøte pågående skader trer i kraft så snart som mulig. De er samtidig opptatt av at en endring nå ikke lukker for eventuelle justeringer av reglementet ifm revisjonssaken.

Innlandet Bondelag ønsker at vannstanden i perioden 20. mai til 1. oktober ikke skal underskride kote 133,75 slik at vanningsanleggene kan benyttes.

3. Departementets vurdering

Innledning

I departementets tilråding om justert manøvreringsreglement for Randsfjorden må fordeler og ulemper ved nytt manøvreringsreglement veies opp mot fordelene og ulempene ved det eksisterende reglementet.

I FRRs forslag til nytt manøvreringsreglement og i NVEs innstilling er hensynet til storørreten samt flomproblematikk vektlagt.

I Prop. 1 S (2017-2018) for Klima- og miljødepartementet framgår det at med grunnlag i oppdatert kunnskapsstatus skal det settes i gang arbeid med å lage en strategi for bevaring og utvikling av bestandene av storørret i Norge. Dette er gjentatt i Prop. 1 S (2018-2019) for Klima- og miljødepartementet. I Miljødirektoratets rapport *«Forslag til strategi for bevaring og utvikling av bestandene av storørret»* (M-M-1786/2020) fremgår det at storørret representerer unike økologiske, økonomiske, rekreasjonsmessige og kulturelle verdier. I dokumentet ble Randsfjorden foreslått som kandidat til nasjonalt storørretvassdrag. I vassdragene som er kandidater til nasjonale storørretvassdrag er det registrert storørretlokaliteter med svært stor verdi.

Storørreten i Randselva kommer fra Tyrifjorden. Det er registrert storørret både i innløpselven Randselva og utløpselven Drammenselva.

Departementet finner at storørreten er den viktigste biologiske verdien i vassdraget og må tillegges vekt. Hensynet til flom må også vektlegges. Andre hensyn i vurderingen er friluftsliv, biologisk mangfold, landskap, landbruk, samferdsel og andre brukerinteresser.

Kunnskapsgrunnlaget - miljø

Bestemmelsen i naturmangfoldloven § 7 og prinsippene i samme lov §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer for vedtak etter vassdragslovgivningen. Det vises i den sammenheng til forvaltningsmålene om naturtyper, økosystemer og arter i naturmangfoldloven §§ 4 og 5. Disse forvaltningsmålene blir iakttatt ved departementets behandling etter vassdragslovgivningen.

Med den relativt lange perioden med prøvereglement og på grunnlag av de undersøkelser og prosjekter som er gjennomført i dette vassdraget, finner departementet at kunnskapsgrunnlaget må anses tilstrekkelig for å kunne fastsette et justert reglement for Randsfjorden, jf. naturmangfoldloven § 8.

Minstevannføring

NVE foreslår at Randselva skal ha en minstevannføring på 20 m^3/s som skal gjelde hele året, og ikke reduseres til 15 m^3/s som er dagens minstevannføring. Dette er begrunnet i hensynet til storørret for å øke vanndekt areal samt redusere faren for stranding av fisk i Randselva.

Storørretbestanden har hatt en betydelig tilbakegang og en årsak til dette skyldes trolig reguleringen av vassdraget.

På oppdrag fra FRR har SWECO utarbeidet en rapport som omhandler effekten av dagens regulering på Randselva. Ifølge SWECO vil en økning i minstevannføringen fra 15 m^3/s til 20 m^3/s redusere faren for stranding av fisk, spesielt i kritiske gyte- og oppvekstområder. Dette er viktig for å opprettholde en sunn og levedyktig bestand av storørret.

Videre vil en høyere minstevannføring være gunstig for elvemuslingen, som er lite mobil og derfor svært sårbar for raske vannstandsendringer. En jevnere vannføring vil bidra til å opprettholde et stabilt miljø for elvemuslingen, noe som er viktig for dens overlevelse og reproduksjon.

En økning i minstevannføringen vil også ha positive effekter på det generelle økosystemet i Randselva. Ifølge SWECO-rapporten vil en jevnere vannføring bidra til å opprettholde et robust økosystem, der ikke bare storørret, men også andre vannlevende organismer kan trives. Dette vil også være gunstig for fugler og andre dyr som er avhengige av elven for næringssøk og leveområder.

De fleste høringspartene er positive til denne endringen bortsett fra Randsfjorden grunneierforening som er imot å endre minstevannføringsslippet. De begrunner dette med at en lavere vannstand i Randsfjorden om sommeren vil kunne skape problemer ved vannuttak ned mot kote 131,5.

Departementet mener det er godt grunngitt at en økning i minstevannføring vil være positivt for storørreten. Departementet vektlegger at størrelsen på slippet er foreslått av regulanten som mener at dette vil ivareta både hensynet til en sårbar art og opprettholde hensynet til kraftproduksjon som er formålet med reguleringen. Departementet mener det er positivt at disse endringene kan gjøres samtidig som størrelsen på vannslippet forblir omtrent det samme. Når vannstanden i Randsfjorden er nede på LRV (kote 131,5) mener NVE at minstevannføringen ikke skal være større enn tilsiget, så lenge det ikke er stor flomfare. Med disse forutsetningene støtter departementet økt slipp av minstevannføring i Randselva.

Vannføringsendringer

NVE foreslår at det innføres bestemmelse om maksimal vannføringsreduksjon (maks 4 m^3/s hver time) ved vannføringer under 32 m^3/s i Randselva, for å unngå stranding av fisk.

Forslaget er lagt frem av FRR basert på undersøkelser gjennomført av SWECO. Regulanten viser til at fisk kan strande dersom vannføringen endres for brått og for mye når vannføringen er lav, og har foreslått restriksjoner på nedkjøringshastighet. FRR mener forslaget er balansert mot ulemper i reguleringen og produksjon av fornybar energi.

Ingen av høringspartene har motforestillinger til forslaget.

Departementet legger vekt på at regulanten i liten grad mister produksjon og at fleksibiliteten i reguleringen er tilnærmet uendret samtidig som storørreten gis mulighet til å kunne reagere bedre på fallende vannstand. Sammen med økt minstevannføring mener departementet at strandingsfaren sannsynligvis vil kunne reduseres ytterligere. Departementet støtter at det innføres bestemmelse om maksimal vannføringsreduksjon som anbefalt.

Tidspunkt for å nå lavest regulerte vannstand (LRV)

NVE foreslår i tråd med forslag fra FRR å forskyve tidspunktet for å nå LRV på 131,50 fra 10. april til 1. april. Endringene er motivert av flere grunner. Snøsmeltingen i nedbørsfeltets lavereliggende områder starter ofte før 10. april. Ved å senke vannstanden tidligere kan regulanten utnytte dette vannet bedre, som ellers går tapt. En tidligere senkning av vannstanden

gir videre mulighet til å ta imot mer vann i Randsfjorden, noe som kan bidra til å dempe vårflommene mer effektivt. Tidspunktet for senkning til kote 131,50 den 1. april gir også regulanten bedre kontroll over vannstanden og muligheten til å reagere raskere på endringer i snøsmelting og vannføring. Disse endringene er ment å forbedre håndteringen av vannstanden og flomrisikoen i Randsfjorden, samtidig som de gir regulanten større fleksibilitet og effektivitet i reguleringen.

FRR har i nåværende manøvreringsreglement lov til å senke vannstanden i Randsfjorden om våren ned til LRV, det vil si kote 131,30, men kun etter tillatelse fra NVE. FRR ønsker i forslaget til endelig manøvreringsreglement selv å kunne avgjøre om de skal kunne senke vannstanden ned til LRV. Det vil si at senkningen kan foretas uten tillatelse fra NVE. Det er altså ikke en ny LRV som er ønsket, men et ønske om selv å kunne vurdere når det er grunnlag for en slik senkning. Et slikt grunnlag foreligger når det er store snømengder i fjellet og det forventes stor vårflom. Til nå har FRR søkt om å få senke ned til kote 131,30 to ganger. Søknaden har blitt innvilget en gang (i 2001). Det er fortsatt snømengden i fjellet som er grunnlagskriteriet for hvorvidt FRR skal kunne senke ned til LRV. Dette betyr at hyppigheten av senkning til LRV antakelig ikke vil endres i forhold til i dag.

Høringsinstansene støtter opp under forslaget om å forskyve tidspunktet for å nå LRV. Dette støttes også av fagrapportene som er utarbeidet av SWECO.

Innlandet fylkeskommune støtter ikke forslaget om endring av tidspunkt til 1. april. Randsfjordferja Elrond, som trafikkerer mellom Tangen og Horn, er en viktig del av infrastrukturen rundt Randsfjorden. Ferja frakter både passasjerer og kjøretøy, inkludert tungtrafikk, og er avgjørende for å knytte sammen kommunene på begge sider av fjorden. Fylkeskommunen viser til at en forskyvning av tidspunkt vil skape stor uforutsigbarhet og forlenge perioden hvor tungtrafikk ikke kan fraktes over fjorden. I tillegg ønsker fylkeskommunen å forlenge kravet om vannstand. De viser til at dette i praksis er slik vannstand og nedtappingsnivå etter vårflommen har fungert, og vesentlige deler av virksomhetene rundt fjorden har tilpasset seg.

Departementet anerkjenner at en endring i tidspunkt for å nå LRV på våren kan medføre ulemper i den operative ferjetransporten for fylkeskommunen. Departementet vil vise til at Randsfjorden har vært regulert til kraftproduksjon siden 1912, og reguleringen har gjennomgått flere justeringer for å balansere behovene for brukerinteressene rundt og nedstrøms fjorden. Forslaget som er fremsatt er utredet over flere år. Hensynet til flomdemping og muligheter for en bedre utnyttelse av reguleringen til kraftproduksjon samtidig som ferskvannsøkologien er ivaretatt har blitt vektlagt. Departementet legger betydelig vekt på disse forholdene. Departementet mener en forskyvning på ni dager vil være negativt for ferjetransporten, men ikke være av avgjørende betydning. Departementet mener utfordringene og uforutsigbarheten med drift og vedlikehold som fylkeskommunen påpeker, kan løses ved god planlegging og kommunikasjon mellom regulant og ferjeselskapet. Departementet oppfordrer partene til å finne regelmessige møtetidspunkt for å planlegge sesongen og på denne måten ivareta forutsigbarhet for ferjeselskapet.

Departementet mener forslaget om å forskyve tidspunktet for å nå LRV til 1. april gir mulighet til å ivareta hensynet til kraftproduksjon, økt flomdemping, ferskvannsøkologi og

brukerinteressene på en god måte og anbefaler i likhet med NVE dette. Departementet mener imidlertid at det er mange brukerhensyn å ta i manøvreringen av Randsfjorden og at dersom det skal forekomme ytterligere senking av vannstanden ned til kote 131,30 er det hensiktsmessig at NVE avgjør dette. Departementet viser til hensynet for å kunne sikre minstevannførigen i Randselva i tørre år, men også i snørike år når fjorden må kunne tappes ytterligere ned for å ta i mot store smeltevannmengder og redusere flommene nedstrøms.

Avledning av flom

NVE foreslår i likhet med FRR at den definerte «selvreguleringskurven» (vassdragets naturlige flomvannføring) tas i bruk ved avledning av flommer.

Ingen av høringspartene motsetter seg dette forslaget.

Departementet slutter seg til NVEs vurdering av dette, og anbefaler at den definerte «selvreguleringskurven» (vassdragets naturlige flomvannføring) tas i bruk ved avledning av flommer.

4. Samordning av prosesser

Denne saken omhandler fastsetting av endelig manøvreringsreglement. Enkelte punkter som er tatt opp under høringen kan ikke pålegges gjennom manøvreringsreglementet, og må tas gjennom vilkårene til konsesjonen eller ved en vilkårsrevisjon. NVE åpnet i mars 2025 for revisjon av vilkårene for Randsfjorden basert på krav fra kommunene i Randsfjordforbundet. Samtidig har NVE varslet vedtak om innkalling av de eksisterende kraftverkene i Randselva, Bergerfoss I og II, Kistefoss, Askerudfoss og Viulfoss, til konsesjonsbehandling. I tillegg vurderer Viul Kraft AS å bygge nytt kraftverk i Randselva. Det har av flere høringsparter vært fremmet ønske om at også fastsettelse av endelig manøvreringsreglement for Randsfjorden burde sees i sammenheng med disse prosessene.

Vannføringen i Randselva bestemmes gjennom manøvreringsreglementet for Randsfjorden og setter følgelig føringer for hvilke vannmengder kraftverkene kan produsere på. Departementet mener forslaget til endelig reglement vil ivareta hensynet til interessene i vassdraget på en bedre måte enn dagens manøvreringsreglement og at det vil gi positiv effekt for storørreten samt noe positiv effekt på landskap, friluftsliv og andre vannlevende organismer i Randselva. Departementet mener derfor at miljøfordelene ved forslaget til endelig manøvreringsreglement er store og at det samtidig vil gi forutsigbarhet for innkallings- og revisjonsprosessene at dette fastsettes nå. Departementet vil presisere at avgjørelsen av denne saken nå ikke er til hinder for å vurdere endringer i de varslede prosessene.

5. Forholdet til vannforvaltningsplanen

Plan for vannforvaltning i vannregion Innlandet og Viken for 2022-2027 ble godkjent av Klima- og miljødepartementet ved vedtak av 31. oktober 2022. Randsfjorden med Randselva har ingen vannforekomster på godkjenningsbrevets vedlegg 2 som er vannforekomster med miljømål som kan medføre krafttap. I vedlegg 3 er Randselva Askerudfoss-Viulfoss, dam oppstrøms Askerudfoss-Askerudfoss og Kistefoss-dam oppstrøms Askerudfoss oppført. Disse vannforekomstene er registrert med moderat økologisk potensial (MØP) med miljømål godt økologisk potensial (GØP). Relevante tiltak vil bidra til at miljømålet kan nås.

6. Konklusjon

Departementet vektlegger at regulanten selv har foreslått endringene og vurdert at disse ikke vil ha vesentlig negativ innvirkning på kraftproduksjonen. Dagens praksis med minstevannføring på 20 m³/s opprettholdes, og endringen innebærer i praksis en formalisering av eksisterende drift. Justeringen av tidspunkt for magasinfylling med én uke vurderes som positiv, da det gir bedre kontroll ved flomhåndtering og kan bidra til økt produksjon og inntjening. Departementet vurderer derfor at endringene har ubetydelig effekt på total kraftproduksjon.

Når det gjelder andre økonomiske konsekvenser av forslaget, har Innlandet fylkeskommune påpekt at endringene kan medføre økte kostnader knyttet til ferjedrift. Disse kostnadene er ikke direkte knyttet til reguleringen, men kan bli en følge av lavere og mer uforutsigbar vannstand. Dette tas til etterretning, og vurderes som sekundært i forhold til reguleringsformålet.

Manøvreringen krever fortsatt koordinering mellom regulanter, noe som allerede ivaretas gjennom Regulantsamarbeidet i Drammensvassdraget (RSD). Konsesjonæren pålegges å føre protokoll over manøvrering og vannstand, samt utføre hydrologiske observasjoner i henhold til NVEs vedtak. NVE beholder beslutningsmyndighet ved ytterligere senkning under LRV (kote 131,5), noe som sikrer nødvendig kontroll og forutsigbarhet.

Departementet legger særlig vekt på de positive nyttevirkningene for miljø og biologisk mangfold. Økt minstevannføring og begrensning på vannføringsreduksjon vil bedre forholdene for storørret og redusere risikoen for stranding. Elvemuslingen vil bli mindre sårbar for raske vannstandsendringer, og tidligere tapping gir bedre forhold for hekkende fugl. Flomdemping forbedres gjennom økt kapasitet til vårflom-håndtering og bruk av selvreguleringskurve, som reduserer skadepotensialet. Et endelig reglement gir dessuten bedre styring og forutsigbarhet enn det midlertidige reglementet fra 1995.

Med bakgrunn i ovenstående oppsummering er departementet enig med NVE og Foreningen til Randsfjords Regulering i at manøvreringsreglementet bør fastsettes ut fra hensynet for å bedre forholdene for biologisk mangfold. Departementet mener det er positivt at disse endringene kan gjøres samtidig som størrelsen på vannslippet forblir omtrent det samme, og de økonomiske og administrative konsekvensene av forslaget anses å være ubetydelige.

Departementet finner at fordelene ved endringen er større enn ulempene, og tilrår at det fastsettes endelig manøvreringsreglement for Randsfjorden i tråd med NVEs innstilling, jf. vassdragsreguleringsloven § 9.

Energidepartementet

t i l r å r:

Foreningen til Randsfjords Regulering gis tillatelser i forbindelse med manøvreringsreglementet for Randsfjorden i samsvar med vedlegg til resolusjonen.

Vedlegg 1 til kongelig resolusjon om tillatelser til Foreningen til Randsfjords Regulering i forbindelse med manøvreringsreglementet for Randsfjorden

1. I medhold av vassdragsreguleringsloven § 9 gis Foreningen til Randsfjords Regulering tillatelse til endret manøvreringsreglement for Randsfjorden.

2. Det fastsettes endelig manøvreringsreglement for Randsfjorden, jf. vedlegg 2.

Vedlegg 2 til kongelig resolusjon om tillatelser til Foreningen til Randsfjords Regulering i forbindelse med manøvreringsreglementet for Randsfjorden

Manøvreringsreglement

for regulering av Randsfjorden i Jevnaker, Gran, Søndre Land og Nordre Land kommuner i Buskerud og Innlandet fylke

(Fastsatt ved kgl.res. 26. september 2025. Erstatter tidligere reglement gitt ved regjeringens. res. 12.1.1995)

1.

Reguleringer

Magasin	Naturlig vannst. kote	Reg.grenser Øvre kote	Nedre kote	Oppd. m	Senkn. m	Reg. høyde m
Randsfjorden		134,50	131,30*			3,20

* Kun etter 1. april i tørre år tillates magasinet nedtappet under kote 131,50.

Høydene refererer seg til SK's høydesystem (normal Null 1954). Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som NVE godkjenner.

2.

Ved manøvreringen skal det has for øye at vassdragets flomvannføring ikke økes. Avledning av flom skal utføres med åpne luker, dog slik at maksimal vannføring begrenses av selvreguleringskurven. Flomtappingen skal koordineres med øvrige regulanter i vassdraget.

Det skal slippes vann i Randselva tilstrekkelig til å opprettholde en vannføring i elven på minst 20 m^3/s. Når vannstanden er nede på kote 131,5 (0,0 m), skal minstevannføringen ut av Randsfjorden ikke være større enn tilsiget, så lenge det ikke er stor flomfare.

Uten å komme i strid med første og annet ledd gjennomføres for øvrig følgende manøvrering:

Når vannstanden om våren begynner å stige og kan ventes å kulminere over kote 134,50 (3,00 m), skal lukene være åpne inntil flommen er avløpt og vannstanden er gått ned til kote 134,25 (2,75 m). Når denne vannstand er nådd, kan vannføringen reduseres, men ikke under minstevannføringene angitt i annet ledd. Vannstanden i magasinet skal i tiden fram til 1. oktober ikke underskride kote 133,75 (2,25 m). Ved inntredende flommer ved vannstander på, eller mellom, kotene 134,25 (2,75 m) og 133,75 (2,25 m) tas flomlukene i bruk i nødvendig grad for så vidt mulig å avlede flommen uten at vannstanden overstiger kote 134,25 (2,75 m). Dersom denne vannstanden overstiges, skal den så snart som mulig, også ved hjelp av flomlukene hvis dette er nødvendig for å få en fallende vannstand, bringes ned på kote 134,25 (2,75 m).

Etter 1. oktober tillates vannstanden regulert opp til kote 134,50 (3,00 m). Tappingen skal videre foregå så jevnt som mulig utover vinteren med sikte på å få Randsfjorden tappet ned til kote 131,50

(0,00 m) den 1. april. Hvis lavvannsperioden varer utover dette tidspunkt eller om det er unormalt store snømengder i nedbørsfeltet, kan Randsfjorden senkes ytterligere til kote 131,30 (Z 0,20 m). NVE avgjør om den ytterligere senkning kan gjennomføres.

Ved manøvrering av reguleringsanlegget for synkende vannføring under 32 m^3/s skal det tilstrebes at endringen i vannføringen ikke overstiger 4 m^3/s hver time.

3.

I forbindelse med eventuelle militærøvelser på Hvalsmoen og omegn på tidspunkter hvor vannføringen ikke er tilstrekkelig til at øvelsene kan gjennomføres på normal måte, skal regulanten slippe tilstrekkelig vann til å opprettholde en vannføring på opp til 37,7 m^3/sek i øvingsområdet.

4.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det skal føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Konsesjonæren skal etter vedtak fra NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentliges interesser, og gjøre materialet tilgjengelig for allmennheten.

5.

Viser det seg at vilkår om vannslipp og vannstandsendringer medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan det gjøres nødvendige endringer i reglementet. Dette kan skje uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Energidepartementet.

Utgitt av: Energidepartementet

Publikasjoner er også tilgjengelige på:
www.regjeringen.no

Trykk: Departementenes sikkerhets- og
serviceorganisasjon – 10/2026

Trykksak
2041 0446